

PILLÁR CSABA

1. kötet

I. kötet

Nehéz idők

novum pro

Pillár Csaba

Nehéz idők

1.kötet

Tartalomjegyzék:

Első fejezet: Az utazás

Vagonba zárva	3.oldal
Az öreganyó	59.oldal
A vonat megy tovább	62.oldal
A vadászat	66.oldal
Célkeresztben	70.oldal

Második fejezet: Valahol Oroszországban

Saját lábaikra állva	88.oldal
Ki így, ki úgy	105.oldal
Hull, mint a májusi eső	111.oldal
Az éjszaka leple alatt	142.oldal
Tűzkereszttség	151.oldal
Mint űzött vadak	166.oldal
Egy szerelem kezdete	179.oldal
A támadás	199.oldal
Jönnek a magyarok...	246.oldal
Tartsd a lépést!	259.oldal
Isten útjai kifürkészhetetlenek	286.oldal
Lenn a folyónál	289.oldal

Első fejezet

Az utazás

Vagonba zárva

Szép május eleji tavaszi nap volt. Az emberek már kezdték elfelejteni a szomorú, esős, havas téli napokat és a hosszú éjszakákat. Az utcákon virágoztak a fák, és illatukkal magukhoz vonzották a sok méhet, melyek döngicsélésükkel igazi tavaszi hangulatot varázsoltak. A nap sugarai már erővel bírtak, igaz, az árnyékos oldalban azért még a hűvös uralkodott. Most, hogy végre elmúlt a hosszan elnyúló tél, az embereknek jólesett kimozdulni a házból, és az utcákon napról napra többen tartózkodtak.

András hosszasan elnézte, amint a sok-sok ember rohan a maga ügyes-bajos dolga után, és arra gondolt, valahol ott loholna most ő is a munkahelye felé, ha nem lenne az a másik nagy ügye. Az a másik, amit valahol messze már évekkkel ezelőtt elindítottak valakik, és most neki kell azt befejeznie, pont neki, aki szívesen kimaradna pedig belőle.

Szívott még egy utolsót a cigarettából, majd hátára lökte a nehéz hátizsákot, eltaposta a csikket, és kilépett az utca forgatagába. Szemébe húzva katonasapkáját, nem nézett se jobbra, se balra, pusztán maga elé a macskakőre, ment lehajtott fővel, mint akinek szégyellni valója van. Nem akart szólni senkihez és azt sem szerette volna, ha bárki is hozzászól, vagy valami ismerős felismeri, és leszólítva beszélgetésre invitálja. Úgy érezte, nincs mit mondjon, és nincs szüksége sajnálkozó szavakra, pillantásokra. Nem öntelt, de jókötésű, büszke fiatalember volt. Ment végig a jól ismert utcákon, a sarkokon fel sem nézve, hisz vakon is odatalált volna bárhova, ott járt iskolába, ott volt gyermek, ott lakott, mióta eszébe jutott.

Ahogy a vasútállomás utcájába befordult, látta, hogy a pályaudvaron és kint az utcán is jókora tömeg tolong már. Meglepődve vette tudomásul, hogy hozzá képest másoknak igen-igen sok hozzátartozója van, és azok bizony nehezen engedik férjüket, fiukat egy ilyen istenverte utazásra. Hirtelen kórházban fekvő, nagybeteg anyja jutott eszébe, aki egyedüli hozzátartozója, mert apját sajnos soha nem ismerhette. A tömegben egyre lassabban, néhol meg-megállva haladt a bejárat felé. Épp az ajtón próbálta bepréselni magát, mikor hátulról valaki megfogta vállát.

– András! Te vagy az, András?– kérdezte egy ismerősen csengő hang.

Megfordult és látta, hogy tetőtől talpig egyenruhában, rajta örvezetői rangjelzéssel, egy régi iskolatársa, Arató István áll vele szemben. Bár az erős, sűrű bajusz szokatlannak tűnt az arcán, de semmi kétség, az alacsony termet, a huncut mosoly, ami még bajusza alól is kivillan és a bogárbarna szempár, ez ő. Utoljára a vizsgák és a bizonyítványosztás után az iskolai banketten látta. Hogy megemberesedett azóta – gondolta magában, miközben kezét nyújtott neki.

– Szervusz, Pista!

– András! De rég láttalak! – lelkendezett a másik.

– Hát, néhány év eltelt már azóta, az biztos.

– Jól vagy, Bandikám?– érdeklődött a régen látott cimbora.

– Köszönöm, megvagyok, és te? Vagyis inkább ti? Ugye bemutatod nekem ezt a gyönyörű hölgyet? – fordult a mellettük ácsorgó nő felé András.

– Jaj! Bocsánatot kérek! Had mutassam be neked Évát, a feleségemet. Éva, ő itt Fekete András, volt iskolatársam, legjobb barátom és padtársam, a világ legnagyobb csínytevője. Persze velem együtt, hisz együtt követtük el a legnagyobb disznóságokat, miket diák tanáraival szemben elkövethet. Emlékszel még, Bandikám, a rajzszögre, a békára meg a szappanra és a többi disznóságra?– sorolta István csillogó szemekkel.

– Hát persze! – mosolyodott el András.

– És a legjobbat, a dióhéjat elfeledted már? Pedig az a te ötleted volt ám, meg azé a nagydarab, kövér Gézáé. De milyen Géza is volt? Nem jön az eszembe. Várj csak! Milyen Géza is? – gondolkodott el a dolgon András.

– Cigerman Géza! – vágta rá István.

– Az bizony! A Cigerman fiú, akinek mindig annyi zsebpénze volt! – helyeselt András.

– Igen, de hát persze, hiszen az apjái a szatócsbolt a főutcán, nem emlékszel?

– Ja, tényleg – bólogatott András.

– Hát igen, a dióhéj, az sem volt akármilyen – vigyorgott boldogan a másik.

András előrelépett és kezét csókolt a hölgynek, majd ismét Istvánhoz fordult.

– És hogy kerülsz te most ide? Csak azért kérdem, mert a mozgósításkor és a kiképzéseken nem láttalak soha, de még a tegnapi búcsúztató ünnepségen se – kérdezte András kíváncsian.

– Persze, mert én eredetileg másik zászlóaljba kerültem, de volt nálatok egy srác, akit a hadnagy úr mindenáron az ő századában akart látni, gondolom, rokongyerek lehetett, vagy valami ilyesmi. Tehát volt ez a közlegény, akit átvitetett tőletek, és helyette valakinek át kellett jönni. Mivel nekem régebben volt alkalmam belepillantani néhány papirosba, tudtam, hogy te ebben a században vagy, ezért önként jelentkeztem – magyarázta István buzgón.

– Hát, akkor te se maradhatsz ki ebből a jó kis kiruccanásból – mondta András, megpróbálva vidám képet erőltetni az arcára, de kevés sikerrel. A mosoly barátja arcáról is rögtön lefagyott, ahogy a múlt ködös, de szép emlékei után a nyers és szomorú valóságra gondolt.

– Sajnos nem – mondta, és közben Éva felé fordult.

Tekintetük összetalálkozott, nézték-nézték egymást, majd a nő arca görcsösen megrándult, és a szemeiből lassan könnycseppek kezdtek aláereszkedni, végig a szép puha, fehér arcocskán. István meglátva ezt, erősen magához ölelte az asszonyt.

– Ne sírj már, te! Nem vagyunk már gyermekek, tudunk magunkra vigyázni! Aztán meg megverjük azt a muszkát hamar, és már jövőnk is haza. Két ilyen zsványon még az orosz sem nem foghat ki. Na, ne sírj már! – mondta megpróbálva fölényesen beszélni a nővel, ugyanis magabiztosnak akart látszani, de szavai mögött érezni lehetett az elcsukló félelmet.

Az asszony halk, szinte néma sírása lassan hangos zokogássá erősödött. A férfi még erősebben szorította, és a fülébe sugdosva, a homlokát puszilgatva próbálta vigasztalni. Éva fel sem emelte fejét a férfi mellkasáról, a szavak ezúttal célt tévesztve surrantak el fülei mellett. István zavarba jött, nem tudta eldönteni, hogy engedjen-e belső kényszerének és ő maga is sírjon, vagy inkább keményebben szóljon kedveséhez, és ezzel próbálja elhallgattatni.

András is észrevette ezt, látta, hogy megnedvesedtek barátja szemei, és csupán büszkesége és a körülöttük lévő sok ember jelenléte választja el attól, hogy hangosan kitörjön belőle a zokogás. Elfordult és úgy tett, mint aki nézelődik, keres valakit és egy cseppet sem figyel a két egymást szerető ember szomorú búcsúzkodására. Körbepillantva összeszorult a szíve, bármerre tekintett is, mindenhol csak hasonló szomorú jeleneteket látott. Komoly, meglelt férfiakat, kik könnybe lábadt szemekkel adnak utolsó csókot anyjuk kezéből értetlenül bámuló kislányuk homlokára. Szeretőket, kik eszelősen zokognak, hisz életük értelmét és jövőjük zálogát látják a vesztébe indulni. Anyákat, kik úgy szorítják magukhoz felnőtt fiaikat, mintha azt szeretnék, hogy azok visszabújjanak oda, a szívük alá, ahol kilenc hónapon keresztül oly féltve őrizték őket. Ekkor döbbszent csak rá, hogy hová is indulnak ők most éppen. Hisz lehet, hogy gránát vagy akna szakítja le kezét, lábát, és még ha túl is éli, örökre

nyomorék marad. Mint a szomszéd Zsiga bácsi, aki az előző nagy háborúban vesztette el mindkét lábát és a hallását, amikor mellette csapódott be egy nehéztüzérségi gránát. Nem, ő úgy nem tudna élni, akkor inkább a büszke, hősi halál. És bizony az is lehet, hogy már az első nap golyót kap szívébe, és nem tér többé haza. Akkor bizony már soha többé nem láthatja ezt az állomást, az utcát, és egyáltalán egyik utcát sem. Nem sétálhat végig nyáron a gesztenyefák hűvösében, a cukrászda teraszán sem fog már krémest enni, és a sarki kricsmibe sem ülhet be kollégáival munka után egy sörre. Az anyját sem láthatja többé, meg senkit, a szomszéd utcában lakó Zsuzsit sem, akit pedig titokban úgy szeret, igaz, ezt megmondani neki még sohasem merte. Egy pillanatra mintha elhagyta volna ereje, csak állt, és nézte a búcsúzkodó tömeget.

Közben az első vágányra hangos sípszó kíséretében befutott egy hosszú, üres szerelvény. Tehetetlenségében úgy vélte, zsugorodik, egyre kisebb lesz, és a világ ráomlik. Kicsinek és jelentéktelennek érezte magát a tömegben, mint ahogy azok a hangyák érezhetik magukat, amiket a parkban szokott megfigyelni, mikor éppen nincs semmi dolga, és egy árnyékos padon ülve újságot olvas. Csak cipelik nehéz terheiket egy életen át a bolyért, a közösségért, nem panaszkodnak, pusztán teszik a dolgukat, mit rájuk bízott a Teremtő. Pedig a hatalmasabb élőlények hányszor, de hányszor elpusztítják százaikat, ezreiket. Szándékosan, heccből vagy csupán véletlen balesetből, mert hát rossz helyre telepedtek, meg útban voltak, és ennyivel el is van intézve. Ezt teszik gyakorta az urak és a politikacsinálók a pórnéppel is. Érdekli is őket, hogy a kis embernek is vannak tervei, hogy ő is szeret valakit és őt is viszontszeretik, hogy nem akar mást, mindössze élni békében, szabadon, mindenféle egymásellenes uszítások és gonosz eszmék nélkül. Tenni a dolgát, aztán gyermekeket nemzeni és nevelni, vásárnap templomba menni, utána hazasétálni és a családdal elkölteni az ünnepi ebédet, és nem háborúskodni meg ellenségeskedni senkivel.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak az eszében éppen, mikor valahol nagy hanggal rákezdett egy zenekar. Magához térve elkalandozott gondolataiból látta, hogy az első vágányon álló szerelvény mellett egy katonazenekar áll. Egy indulót fújtak, de olyan vehemensen, olyan hangosan, hogy az még egy holtat is felébresztene örök álmából, mert azt hinné, az angyalok trombitálnak, és itt a feltámadás. Hogy melyik is volt az a szebbnél szebb magyar indulók közül, azt hirtelen nem tudta volna megmondani, pedig a mozgósítást követő kiképzéseken de sokat meneteltek arra is! Egy biztos, a zene és benne a nagydob hangja és üteme felpeszditette, élettel töltötte meg a búcsúzó katonákat is és őt is. Úgy érezte, indulnia, lépnie kell, mennie a hazáért, a bajtársakért előre, ki a frontra, vagy ki tudja hova, csak menni, csak menetelni, ahova a parancs küldi, ahogy a zene és az üstdob az ütemet veri. És ha odaérnek, és az ellenséggel találkoznak? – villantak agyába a bizonytalansággal teli gondolatok. Azt nem tudja, akkor mi lesz, de győzni kell, muszáj, ha kell, ölni fog, amíg le nem győzik az utolsó ellenséget is. Hiszen ezt kívánják a haza és az elszakított országrészekben élő magyarok mind, elvégre látta a mozi filmhíradóiban a filmek előtt, hogy az oláhok és a többi gyalázatos gazemberek hogyan üldözik és sanyargatják az ott élő testvéreit. Most már hatalmas erőt érzett magában, és szívéből elillant a bú meg a félelem, mert tudta, hogy egy nagy, magasztos és nemes cél érdekében fog harcolni, és ha kell, ölni is vagy meghalni. De nem! Az nem lehet, hogy az igazság ne győzzön, győzni fognak és visszaveszik, ami az övék, és az volt ezer éven át. Ha a német és olasz szövetségesek adják vissza, hát legyen, de akkor bajtársaikhoz méltóan megmutatják nekik és ellenségüknek, mi is az a magyar virtus. És ha ezt éppen ott, távol Oroszországban kell megtenniük, akkor ott fognak harcolni, és kizavarják a bolsevikokat Európából, ahogy a századparancsnokuk is mondta a kiképzéseken.

Cikáztak agyában a magasröptű gondolatok, miközben a tömeg egyre csak vitte magával a vonat felé. A sok ember között lassan araszolva látta, hogy körülötte már csupán egyenruhás emberek álldogálnak, és a civil hozzátartozók távolabb elmaradtak. Hátranézve a tömegben

Istvánt kereste. Mikor megpillantotta, barátja éppen egy utolsó, kiadós csókot adott kedvesének, hátára kapta a hátizsákját és neki integetve, a sok bajtársuk között furakodva elindult hozzá. Nem nézett az már többet hátra Éva felé, csak ment jobbra is, balra is kitéregetve, meg-megtorpanva, ha néha nem engedték előre. Megpróbált minél gyorsabban átevicskélni a tömegen, hogy régi barátjával együtt lehessen. Pedig szegény Éva és még megannyi sorstársa, asszonyok, szeretők, anyák ott zokogtak, jajongtak mögöttük. De az ő arca már a régi, mosolygós Istváné volt, mert ő is és mások is érezték az egyenruhában lévők közül, hogy ez most valami nagy dolog, és ők ennek részeseivé válnak. Látta ezt András sokak arcán, kik lökdösődve elhaladtak mellette, egy pillanatra át is suhant az agyán, vajon mindez a nagy lelkesedés nem pusztán a kiképzés eredménye-e.

– Na, mi az, megyünk, vagy várunk még valakire? – kérdezte István könnyektől csillogó szemekkel.

– Dehogyan, senkire, menjünk! – kiáltotta András, gondolataiból ocsúdva kissé túl hangosan is, mert a hatalmas ricsaj miatt a beszélgetés még egymás mellett állók között is igen nehezen, szinte kizárólag kiabálva ment. A vonathoz közelebb érve a zenekar hangja még inkább tetőzte az amúgy is nagy hangzavart.

A szerelvény rengeteg teher-, és néhány utasszállító vagonból állt. A marhavagonok értelemszerűen a bakák és a lovak részére, míg az utóbbiak a tiszt és tiszthelyettes urak számára voltak fenntartva. Előttük tisztok járkáltak és nagy hangon, keményen osztották a parancsokat a tiszthelyetteseknek, akik pedig a szakaszvezetők, tizedesek és őrzetők fejét kiabálták le, mert semmi sem úgy ment, ahogy szeretnék volna. Egy ideig ment az üvöltözés, aztán mindenki legnagyobb öröme a zenekar váratlanul elhallgatott. Így már legalább lehetett hallani, mit mondanak vagy kérdeznek a vagonírozásért felelős beosztottak. Ettől fogva kicsit nyugodtabb légkörben folyhatott a nagy munka. Ugyanis annyi ember vagonba pakolása, pontos lajstromba vétele, mátha adagjainak – lópokrócok, puskák és minden, ami a katonák személyes eszközei lesznek – kiosztása bizony nem kis munkának bizonyult. És ott voltak még az országos járműnek számító szekerek és az azokat húzó lovak is, amik mind-mind feladták a leckét a vagonírozást végző bakáknak. El is telt jó néhány óra, mire a szerelvény végre nagyjából útra készen állt. A vagonokban persze egyből ment a helyezkedés. Akadtak, akik a padlón szétterített szalmára ültek, mások az ajtóban álltak és nézték a még mindig ott lévő búcsúztató civileket, de lelke mélyén már mindenki az indulást várta. István a félretolt, nyitott ajtónak támasztotta a hátát, és fekete szemeivel a tömeget fürkészte. Talán még egy utolsó pillantást akart vetni kedvesére, vagy csupán azt figyelte, van-e ismerős a búcsúztatók között, nem lehet tudni. Az biztos, hogy amíg később kívülről be nem húzta valaki az ajtót, addig ott állt, és csak bámult kifelé, mint aki utolsó útjára készül. András közben a szalmára telepedett, és zsebéből cigarettát kotort elő. Rágyújtott, nagyokat szívott az illatos, jó minőségű dohányból és közben azon gondolkodott, vajon meddig lesz elég az a közel száz szál cigaretta, mit a hátizsákjába rakott. Tudta, hogy a honvédség ellátja dohányval és papírral katonáit, de a kiképzések hónapjai alatt szerzett tapasztalataiból arra is rájött már, hogy az bizony nem valami jó minőségű.

Egy vagonba negyven-negyvenkét ember, vagyis egyharmadnyi század került, ezt a zsúfoltság miatt kicsit sem lehetett kényelmesnek nevezni. A puskájukat legtöbbször a kocsi egyik közösen kijelölt sarkába támasztották, vagy a földre fektették, de olyan is akadt, aki éppen azt mustrálgatta, hogy az jobb állapotú-e, mint a kiképzésen kapott ócska karabély. Mások a málhájukban kotorásztak és gondosan számba vették, mit is kaptak és mennyit. Vagy csak egy cigarettára gyújtottak, és közben tekintetükkel egymást méregetve próbálták kitalálni, milyen ember is lehet a másik, akivel összezárták. Hiszen a mozgósításuk óta megismerkedtek már valamelyest, de ez már más, mint a kiképzések voltak, ez háború, ahol mindössze egymásra számíthatnak. Néhányan István mellett az ajtóban ülve lábukat lógatták, ám nem sokáig, ugyanis egy vonatkísérő haladt végig a szerelvény mellett, és mindenkire

rászólt.

– Az ajtó maradhat nyitva, de kihajolni és a lábat lógatni veszélyes és tilos! A vonat azonnal indul! – mondta el fennhangon minden kocsinál.

– Nocsak, hogy vigyáznak az épségünkre – jegyezte meg István.

– Még szükségük van ránk, majd kint a fronton, ott megdöglöhetünk kedvünkre harc közben, hősként – vetette oda dacosan egy, a kocsi hátsó részében álló.

A sértődött hangra többen is odafordultak, és furcsán méregették a megszólalót. Néhányan hümmögtek is, de meg nem szólalt senki, mindenki a gondolataival és az érzelmeivel volt elfoglalva, lelküket a búcsú szomorúsága töltötte el.

A légkör az annyi ember számára szűkös vasúti kocsiiban rövidesen meglehetősen feszültté vált. Ahogy telt az idő, egyre többen kezdtek méltatlankodni, hogy miért nem indul már az az istenverte vonat, majd azért is, mikor valaki szó nélkül rájuk csukta az ajtót. A csend először nyomasztó teherként nehezedett rájuk. Szinte tapintani lehetett a feszültséget, ami a szeretteiktől elválasztott és összezsúfolt emberek között villámként cikázva, egy-egy odavágott durva szó képében, sercegeve csapott le.

Hallani lehetett, mikor a következő kocsi ajtaja csukódott, majd az utána levőé és így tovább. Egy darabig számolva őket feszülten figyelték, aztán a zörej annyira halk lett, hogy feladták. András tízig tudta követni, de a felszálláskor látottak alapján szerelvényük a járműveket, ágyúkat és más hadianyagokat szállítókkal együtt sokkal több vagonból állhatott. A mozdony elejét, a vagonok tetejét és végeit gondos kezek virágokkal, nemzetiszínű szalagokkal és zászlókkal díszítették fel. Úgy nézett ki, mint egy hosszú lakodalmas fogat, csak ez sokkal, de sokkal szomorúbb helyre igyekezett.

Egy füstösképű, alacsony, sovány cigánylegény szerint az ócska gőzös el sem tudja majd indítani ezt a hatalmas szerelvényt.

– Mit értesz te ehhez, cigány! Nem tudsz te semmit a mozdonyokról és a vasútról, hát inkább hallgass! – fakadt ki ingerülten egy nagydarab legény a szalmás padlón ülők közül.

– Mert te annyira tudod, mi? – vágott vissza a füstösképű.

– Ja, nálad biztos jobban, mert civilben vasutas vagyok, és láttam már elég sok mozdonyt meg szerelvényt, nagyobbat is, mint ez itt, ha éppen tudni akarod! – csattantak keményen a nagydarab szavai.

– Akarja a dédanyám térdkalácsa, hiszen magadtól kezdte neki a mondókádnak – felelt vele pimasz hangon a vékonydongájú.

– De ha nem értesz hozzá, minek beszélsz badarságokat? – mérgelődött a nagydarab.

– Ki mondta, hogy nem értek hozzá? Annyit én is tudok, mint te, arra mérget vehetsz! – vágta rá a füstösképű.

A nagydarab szúrós tekintetét a cigányra irányította és úgy kezdte, félig nyílt szájjal, a vicsorgó fogai között halkan, de fenyegetően:

– Na, ha olyan nagy okos vagy, mondd el a többieknek, hogy milyen vagon ez, mit tudsz róla mondani! Kíváncsian várják! Na! Mondjad, nagyokos! És a mozdony? Na, gyerünk mi lesz?

És a füstösképű meglepően nyugodt hangon, mint aki könyvből olvassa, elkezdte sorolni a szerelvény adatait:

– Ganz vasúti tehervagon, kéttengelyes, száz mázsa teherbírású, teljes magassága három méter, belső rakodómagassága két és fél méter. – És így tovább, a mozdonyt is végigsorolta, hány tengelyes, mekkora a kazánja.

A legtöbb ember, de főleg a földön ülő nagydarab vasutas, nyitott szájjal bámulta a füstösképűt, aki csak mondta és mondta, egy szuszra, levegőt sem véve, mint jó diák feleléskor az iskolában, míg a végére nem ért.

– Nagyjából ennyi! – fejezte be az utolsó szót kicsit megnyomva, mintha ünnepélyesebbé akarta volna tenni mondókáját.

A nagydarab vasutas ábrázatán a csodálkozás és a megszegyenülés vonásai keveredtek, arca piros lett, de nem lehetett tudni, hogy a dühtől, vagy most már inkább a szégyentől. Épp szólni akart valamit, mikor odakint ismét rázendített a katonazenekar, és mindenki önkéntelenül is azonnal az ajtó felé fordította a tekintetét. István az ajtóban állt, így a sok megriadt és könnytől nedves szempár éppen rá meredt. Végigmérve és megsajnálva bajtársait, mint régi csínytevő, vállalva az esetleges fenyítés lehetőségét is az ajtóhoz nyúlt, és megpróbálta elhúzni. Nem volt zárva, kicsit nehezen, de nyílt. Először mindössze résnyire, majd a hátrébb állók kérésére szép lassan egyre szélesebbre tárta. Ám balszerencséjére az olajozatlan zsanérok a lassú nyitástól nem túl hangosan, de hosszasan megnyikordultak. Az ajtó előtt álló, a vonat indulását igazgató tiszt meghallotta, és azonnal feléjük fordult. Kezében kicsi zászlót tartott, amit éppen a magasba emelt, és abban a pillanatban az állomáson végighasított a mozdony sípjának hangja. Elnyúló, hosszas sírása túlharsogta még a teljes lelkesedéssel játszó zenekart is. A szerelvény hirtelen megrándult, vaskerekék és sínek súrlódása hallatszott, a mozdony dugattyúiból kiáramló gőz hangosan szuszogott, és beterítette környékét. A hirtelen megmozduló vasúti kocsiban néhányan megtántorodtak, és lábukat a padlón újra megvetve megpróbálták talpon maradni. A szerelvény lassan, nagyon lassan elindult. A peronon velük szemben álló tiszt, látva a könnyektől nedves, szomorú és ijedt tekinteteket, csupán annyit mondott keményen, katonásan, de mégis megértően:

– Ajtó maradhat! Lábat lógatni, kihajolni tilos! Jó utat! – majd zászlóját leengedve állt vigyázban, és nézte a lassan mozgó szerelvényt. Ahogy a következő vasúti kocsival került szembe, még hallani lehetett az ismétlődő szavakat és ebből tudták, hogy nem ők az egyetlenek, akik kinyitották ajtójukat. Már senki sem ült a padlón, amennyire csak lehetett, mindenki az ajtóhoz próbált férkőzni. A lassan távolodó búcsúztató tömeget nézték, bár nem lehetett már kivenni, hogy ki kicsoda, de mindenki tudta, hogy az integető vagy arcát zsebkendővel törölgető tömegben valahol ott van az ő felesége, anyja, testvére, kedvese is. A nagydarab vasutas is feltápáskodott, így látszott csak igazán, hogy vagy két méter körüli tagbaszakadt legény, aki simán átlátott legtöbbjük fölött. A megránduló vagonban ő is megbillent kissé, de aztán úgy állt keményen vastag cölöplábain, mint akit egy hatalmas bika se tudna felborítani. Az iménti harag már eltűnt arcáról, és amikor tekintete összetalálkozott a füstösképűével, inkább egy furcsa, elégedettséget tükröző kifejezés ült az ábrázatán. Valami olyasmi, mintha azt mondaná, hogy én megmondtam, ez a mozdony elbírja. Ám nem szólt egyikük sem, csakis könnyektől nedves szemeik csillogtak és nézték, egyre csak nézték a távolodó állomást. A mozdony szuszogó, dohogó hangja egyre gyorsult, és vele együtt az egész szerelvény is egyre sebesebben haladt. Elhagyva az állomás utolsó épületeit is a masiniszta egy hosszú, hangos sípszóval adta tudomására a városnak, hogy ím, a magyar honvédek elindultak a frontra.

Az állomáson maradtak a távolból még hallották ezt a búcsúkiáltást, aztán szép lassan mindenki hazaindult. Az idős, megtört asszonyokat támogatva, a fiatalabbak egymást vigasztalva, erősítve elindultak, ki-ki a saját otthona felé. A zenekar is abbahagyta már, csend lett, csupán a távozóban lévő és még mindig síró, zokogó hozzátartozók jajgatásának hangjai hallatszottak, de már azok is egyre halkabban. A muzsikások, örülve neki, hogy ők nem kerültek a vonatra, hangszereiket pakolázták egy teherautóra. Az indulásért és bevagonírozásért felelős tisztek és beosztottak összegyűlve a peronon, halkan beszélgetve cigarettával kínálták egymást. Kicsit távolabb egy másik vágányon néhány vagonból álló szerelvényre az utasok éppen föl és leszálltak. A nap szépen sütött, csak néha takarta el egy-egy kisebb gomolyfelhő. A tehervagonok körül verebek csiviteltek, és a rakodáskor szétszóródott gabonát csipegették. Néhány vasutas az egyik váltót javította, míg mások az indulni készülő szerelvényt igazgatták, és a postakocsinál a ki- és bepakolásban segédkeztek. A vágányok közt kisebb-nagyobb csomagokat cipelve utasok jöttek-mentek. Mindenki tette a dolgát és az élet is folyt tovább a régi kerékvágásban, mintha az imént nem is ott ment volna

végbe az a nagy és szomorú búcsúzkodás.

A szerelvény robogott velük, legtöbbször az elsuhanó tájat és a vonatuk után integető embereket bámulva az ajtóban álltak. Néhány települést hagytak csak el, mikor az egyik állomáson a mozdony egészen lelassított, és csak lépésben haladt. Kihajoltak, és kíváncsian figyelték, mi fog történni. Először nem értették, mi az a nagy tömeg a helyi pályaudvaron, aztán valakinek eszébe jutott, hogy a század egy részét ott veszik fel. Ahogy vonatuk begördült a peronok közé és nagyot szisszenve megállt, máris közelről láthatták a bánatos búcsúzkodókat. Az egymást erősen átölelő apát és fiát, a jajgatva zokogó anyákat és a szomorú, néhol könnyes szemmel, de sorsukat büszkén viselő fiaikat. Egy hadnagy sürgetésére az egyenruhába bújtatott legények nagy nehezen kibontakoztak szüleik féltve ölelő karjai közül, és búsan az üres vagonok felé indultak. Közben néhány mosolygós fiatal lány virágcsokrokat dobott fel az ajtóban álldogálóknak. András szíve mindjárt hevesebben kezdett verni, és ahogy látta, a körülötte állókat is pillanatnyi jókedvvel és nagy adag büszkeséggel töltötte el a dolog. A bánattól eddig meghajolva görnyedező legények rögvest kihúzták magukat, és daliás katonaként feszengtek a fiatal szépségek előtt. A menyecskék kacér mosolyát és vígságát látva biztosra vették, hogy azoknak senkije nincs a vonaton. Ám nem sok idejük akadt az udvarlásra, mert a szerelvényt igazgató tisztek és vasutasok rövidesen hátrébb tessékelték a hozzátartozókat, és a mozdony nagyot sípolva máris ismét mozgásba lendült. Mivel az ajtó nyitva állt, tisztán láthatták az állomásokat és a hozzá tartozó településeket, melyek mellett elsuhantak. A szerelvény néhol lassított, vagy néhány pillanatra meg is állt, hogy aztán új vágányon újult erővel roboghasson tovább.

Már jócskán délutánra járt az idő, mikor Komárom városán áthaladtak, majd a Dunához értek. A vonat erősen lassított, és mire az acél szerkezetekből összeállított hídra felértek, már mindössze lépésben haladt. Az ajtóban elmerengve ücsörgő és cigarettázgató Andrást a folyó hömpölygő árját figyelve furcsa érzés fogta el. Magában végiggondolta, hogy a rengeteg sok víz, mi éppen ott folyik alattuk, milyen hosszú utat járhatott már be odáig. Az égből apró cseppekre szakadva, esőként a földre hullott. Ott testvéreivel kicsiny csermelyekben egybeforrva elindultak, hogy egyre nagyobb, vad hegyi patakokban, majd szilaj folyamokban egyesítsék erejüket. Azt az erőt, mely évszázadok vagy inkább évezredek alatt mélységes völgyeket vágott a legkeményebb sziklákba is. Azt az erőt, mi meghajtott már megannyi malmot és még sok-sok, az ember számára hasznos szerkezetet. Csodálatos, ahogy – akár az emberben is – valahol a hegyekben elindul egy vékonyka ér, aztán a kis hegyi erecskéből patak lesz, abból pedig egyre nagyobb folyó, ami végül a tengerbe ömlik, és ott kezdődik minden előlről. A Teremtő tökéleteset alkotott, az embert, a teremtés csúcsát. Mennyire hasonló is, ahogy az erek behálózzák a testet, ahogyan a folyók és patakok a földet. Hajszálnyival indul, aztán több találkozik és egyre vastagodva a szívbe ömlik, hogy kezdődjék minden újra. Milyen furcsa, hogy a természet körforgása sohasem pihen, mint ahogy a szív sem. Fenntartja a keringést az emberben és sajogva fáj, ha valami nagy szomorúság éri. Ha kell, gyorsabban dolgozik, ha elég az is, akkor csupán szépen lassan, ütemesen dobban, de miként más izmaink teszik, úgy nem pihen és meg nem áll soha. Csakis akkor, ha Teremtője feloldozza folyton tartó szolgálata alól, és őt is a természet körforgásába helyezi át.

Gondolataiból a hidat elhagyva egy, a vagonjukba repülő és őt éppen arcon találó, vadvirágokból kötött csokor riasztotta fel. Ijedten nézve körbe, odakint a vidéki tájban nekik integető gyermekeket és fiatal lányokat látott. Megnyugodva vette kezébe és szagolta meg a kedves kis csokrot. A környékbeli emberek mindenfelé őket üdvözölték, és ha lassan haladtak, még jókívánságokat is kiáltottak feléjük.

Vasparipájukon még jó pár kisebb településen átnyargaltak, és mire néhány óra múlva végre megálltak, az idő már egyre inkább estére járt. A látóhatáron lebukni készülő nap gyengülő sugarai odakint még világítottak valamelyest, de a vasúti kocsi belseje már egyre

inkább sötétbe borult. A szép nagy állomásépület tábláján Érsekújvár felirat állt. A kocsiparancsnoka, az öreg szakaszvezetőjük leszállt, és néhány perc múlva jött a hírrel, hogy kizárólag az szállhat le, akinek nagy szüksége van már. Páran, kik az indulás előtt még legurítottak néhány pohárával és a folyton imbolygó, kattogó vonaton már addig is alig-alig bírták, leugrottak és az illemhelyre siettek. Alighogy dolgukat elvégezve visszatértek, már fel is harsant a kürtös jele. Akik eddig még a vagon mellett cigarettáztak, gyorsan felugrottak, mert a vonat sípja jelzett, a masiniszta máris indulni készül. De hiába, még várniuk kellett néhány percet, hogy a „fontos” ügyeiket végző tisztek is visszaérjenek, és felszálljanak végre. Mihelyt ez is megtörtént, a szerelvény máris nekilódult, és lassacskán újra felgyorsulva már robogott is velük tovább távoli céljuk felé. András ismét az ajtóban foglalt helyet, úgy döntött, míg az egyre jobban leszálló estében lehet valamit látni, addig inkább a tájat nézi, mint a vasúti kocsi oldalait.

– Na, mi az, mit bámulsz annyira, máris honvágyad van? Innen már nem láthatsz haza – tréfálkozott István, ahogy a vagon padlóján mellé telepedett.

– Ha-ha, nincsen. Csak tudod, az az érzésem, hogy nézhetjük még eleget ennek az átkozott vagonnak a belsejét – válaszolta András.

– Könnyen lehet, hogy igazad van – mondta barátja egykedvűen, miközben rágyújtott egy cigarettára.

A lemenő nap fénye pirosan csillant meg a vagonok bádogból készült tetején, mikor a mozdony átrobogott a város szélén álló vasúti hídon. Sípjának hangja visszhangzott a Vág nevű kis folyó által évszázadok alatt kivájt mély völgyben, s úgy szólt, mintha megannyi vonat távoli válasza lett volna. Az ajtó még nyitva állt, így a hídon áthaladva bekavarodott rajta a folyó friss, hűvös párája. A levegő kezdett már lehűlni, hiszen az ilyen tavaszi estéken még ahogy a nap a horizont alá bukik, máris hidegre vált az idő. A nyitott ajtóban üldögélve András is fájni kezdett és már csupán arra várt, hogy barátja is elszívja cigarettáját, aztán valami harapnivaló után nézzenek. Mikor az ajtót beljebb húzták, még látták egy újabb városka kivilágított állomásépületét és rajta a feliratot: Vágsellye.

A kocsiban eddigre már teljessé vált a sötétség, ezért néhányan előkeresték a lámpát és a hozzá tartozó olajat, amit felszálláskor a vagon tartozékaiként kaptak. Egyikük vigyázva, nehogy az olaj kifolyjék vagy a szalma a padlón lángot fogjon, meggyújtotta, aztán nagy odafigyeléssel felakasztották a helyére. Mindenki egyetértett a kocsiparancsnokával, aki egyben az idősebb korban járó szakaszvezetőjük is volt, hogy a cigarettázással meg a kályhával vigyázni kell, hisz ha tűz üt ki, akkor igen nagy bajba kerülhetnek. A marhák szállítására készült vasúti kocsi ugyanis fából készült. Vészféket a jószágok részére természetesen nem terveztek rá a mérnökök, így mire a mozdonyon lévők észlelnék a bajt, a menetszéltől felkorbácsolt tűz lángjaiban könnyen ropogásra sülnének mindannyian. Akadt ugyan némi vizük, de nem sok, és ha azzal nem sikerülne eloltaniuk, valószínűleg csak a kiugrás maradna, ami a terepviszonyok miatt legtöbb esetben egyenlő lenne a halállal. Ezért a cigarettázás utazásuk alatt szinte szertartásszerű tevékenységgé vált. A dohányosok kicsit rossz szájjázzal vették tudomásul, hogy minden egyes cigaretta miatt az ajtóhoz kelljen vándorolniuk, de az öreg szakaszvezető hajthatatlannak bizonyult, így hát kénytelenek voltak.

Mikor már égett a lámpa és a kályhában is pattogott a tűz, legtöbbször fekhelyet kerestek maguknak, megigazgatták a szalmát, lepakolták a dolgaikat és akadt, aki mindjárt le is feküdt. Mások a hátizsákjukból valami harapnivalót kotortak elő, és halk beszélgetés közben megvacsoráztak. András és István is elkészítették az „ágyaikat”, összekaparták kissé a szalmát és letakarták a lópokrócukkal, majd az összetekert sátorlapot párnaként a végébe helyezték. A szalma elosztásában néhányan igazságtalanságot véltek fölfedezni és ebből kisebb vita is kialakult, de szerencsére hamar megoldódott a dolog. A nagydarab vasutas a füstösképű cigánylegénnyel beszélgetett, akinek, mint később bemutatkozásából kiderült, Zsiga a becsületes neve. A becsületes szó hallatán néhányan hangosan felröhögtek, de a füstösképű

ezzel nemigen foglalkozott. Az indulás előtti feszült légkör, mint a köd oszlott el szép lassan, és az emberek megnyugodva beszélgetni kezdtek egymással. A kiképzés alatt sohasem mondta, de idővel kiderült, hogy Zsiga, a cigány maga is vasutas. Ez a legtöbbször igen-igen meglepte, viszont magyarázattal szolgált arra, hogy honnan is tud ennyit a vonatokról. A nagydarab vasutas, akit egyébként Kaszás Lajosnak hívtak, vékony kollégája mellé telepedett, és mindjárt belemélyedtek egy szakmai diskurzusba. Többen is megjegyzéseket tettek rájuk, hogy úgy néznek ki egymás mellett, mint Stan és Pan a mozi némafilm-sztárjai, de ők csak folytatták fontos szakmai eszmecseréjüket.

Egyébként akadt köztük kőműves, asztalos, cipész, gyári munkás, de legnagyobb számban nincstelen vidéki cselédek, szolgák és parasztok. Eléggé sokszínűnek bizonyult a társaság, de egy valami közös mégis rejtett bennük, hogy nem volt vesztendő hatalmas vagyonuk, boltjuk, birtokuk, egyetlen kincsük pusztán a családjuk és az életük. Legtöbbször nem is nagyon hitt egyik nagy eszme győzelmében sem, mert tudták, nekik úgysem lesz jobb és úgyis dolgozniuk kell majd, mint eddig is. Azt sem nagyon értették, miért pont nekik kell oda kimenni és harcolni, több ezer kilométerre a hazától, mikor sokuk már többgyermekes apa, és nem is túl fiatal. De a sorsába a mozgósítások alatt már mindenki belenyugodott, mert a behívó az behívó, a parancs az parancs, és ezen nemigen lehet változtatni. Ki-ki megtalálva beszélgetőpartnerét, társalogni kezdtek. Főleg azok értették meg egymást, akiknek akadt közös témájuk, mert régi ismerősök vagy szakmabeli kollégák voltak. András és István az ajtónál ücsörögve nézték az égen felfelé kapaszkodó pirosas színű holdat. Elszívtak még néhány cigarettát, és közben István hátizsákjából egy pálinkás üveg is előkerült. Addig-addig iszogattak és beszélgettek a régi emlékekről, mígnem körülöttük mindenki nyugovóra tért. István, fáradtnak érezve magát, maga is lefeküdt, de András egy darabig üldögélt még egyedül az ajtóban. Néha nagyot húzva az üvegből gondolataival küszködött, arcára a lámpa gyér fényében barázdákat rajzolt a gondterheltség és a bizonytalanság. Aztán mikor érezte, elnyomja az álom, felállt, becsukta az ajtót, majd a fekvőket átlépdelve a lámpához ment. Mielőtt eloltotta volna, még jól szétnézett, hogy a sötétben könnyebben a saját fekhelyéhez találjon.

A folyton mozgó, imbolygó vagonban mindenki megpróbált elaludni, persze ez nem ment olyan könnyen, legtöbbször a sötétben még sokáig érzéseivel és gondolataival küzdött. Próbáltak nem gondolni a bizonytalan jövőre, arra, mi is várhat rájuk ott a messzi távolban, megpróbáltak semmire nem gondolni csak aludni, pihenni. Egy idő után egyre többük szuszogása vált egyenletessé, jelezvén, hogy a hang tulajdonosa már alszik. Zsiga és Lajos a kánonban felzendülő horkolástól egymás szavát sokszor alig hallva még sokáig beszélgetett mozdonyokról, vasutasok dolgairól. Hogy mikor, arra nem emlékeztek, de végül a kerekek monoton kattogása és zakatolása őket is álomba ringatta.

András arra ébredt, hogy nagyon fázik. Másik oldalára fordulva, a nyitott ajtón keresztül látta, ahogy odakint éppen virrad. Nem tudta, ki és mikor nyithatta ki, de nem volt kedve felkelni és becsukni, hogy ne fázzon annyira, inkább az alatta lévő pokrócot húzta magára, és megpróbált aludni még egy keveset. Ám a kerekek kattogása és a vagon ide-oda mozgolódása ezúttal igen-igen zavarónak tűnt számára. Talán az Istvánnal este elfogyasztott liternyi pálinka okozta, a sajgó, fejfájásos, mélabús állapotát nem lehetett tudni, az biztos, hogy csupán feküdt beburkolózva, és nézte az ajtó előtt elsuhanó tájat. Gyönyörű látványt nyújtott a hajnali párakkal belepett völgy, miben hosszú szerelvényük lassan, kanyarogva haladt. A vonat keltette gyenge menetszállástól sejtelmesen kavargó, sűrű ködből itt is, ott is sziklafalak, magas bércek bukkantak elő. Még jó darabig bámulta a fenyvesekkel tarkított kies hegyoldalakat, mire elég erőt gyűjtve úgy döntött, felül és körülnéz.

Addigra már mások is felébredtek, nem szóltak, csak ültek vagy feküdtek a pokrócuk alatt, és gondolataikat rendezgetve a kinti tájat kémlelték. A hátizsákja mellett a kulacsa után kezdett kotorászni. Megtalálta ugyan, de gyanúsán könnyűnek érezte, megrázta, de semmi.

Akkor jutott eszébe a peronon való előző napi hosszas álldogálás, és hogy a kulacsa kifogyott, mire a vagonba felkerült. Szemét behunyva, arcát összeráncolva kiszáradt szájjal és sajgó fejjel egy pohár vízről álmodozott, de felkelni és érte menni lustának bizonyult. István sem aludt már, és látta barátja arckifejezéseit.

– Na, mi van, koma, megütötte a fejed az itóka, hozzak neked egy kis vizet? Nekem úgyis sürgősen könnyítenem kell magamon – ajánlotta fel szolgálatait segítőkészen barátja, miközben kibújt a vastag pokróc alól, és lassan feltápáskodott a vasúti kocsi padlójáról. A friss hajnali levegőtől összerezdült és kirázta a hideg, megtörölte szemeit, majd hangos ásítózás közepette nyújtózott egy jó nagyot. András irányából nem jött válasz, mindössze egy halk nyögés, ami az arcát elnézve felért egy igennel. Közben a kocsi többi része is kezdett megtelni étellel, nyújtózkodó, ásító emberek ébredtek mindenfelé.

– Nem tudom, mikor áll már meg ez az istenverte vonat, de az biztos, hogy nekem muszáj könnyítenem magamon – mondta István, és már végezte is szükségét füttyörészve, a nyitott ajtóban állva.

Nyomban mások is csatlakoztak hozzá. A kocsiparancsnokuk, idős szakaszvezetőjük azonban rossz szemmel nézte „tevékenységüket”.

– Talán csak meg fogunk állni valahol, megvárhatnak igazán! – szólt rájuk, de nem túl szigorú hangon, csak úgy, mint szülő szokott rakoncátlan gyermekeire.

András is figyelmes lett a furcsa hangra, és a szakaszvezetőt elnézve arra gondolt, hogy az valóban akár apja lehetne sokuknak, mert lehetett vagy negyvenöt-ötven éves. De nem csupán ő volt az egyetlen közülük, aki már jócskán benne járt a korban. Ahogy fekhelyéről tekintetével végigmérte az ébredezőket, megdöbbenve látta, hogy sok szakaszukban a nála jócskán idősebb ember, és ahogy visszaemlékezett, ez az egész századra is igaznak bizonyult. Kicsit értetlenül állt a helyzet előtt és próbált magyarázatot keresni magában a dologra, de aztán feladta, hogy sajgó fejét erőltesse.

– Tán csak meg, de én azt már nem bírtam kivárni – válaszolta István megkönnyebbülve.

– Én sem. És én sem – vágták rá szinte egyszerre az ajtóban éppen dolgukat végző suhancok pimaszul.

Az öreg, mert később mindenki csak így nevezte, persze kizárólag a háta mögött, mert amúgy tisztelték, becsülték, hisz emberséges, következetes és jó vezetőjük lett, nem firtatta tovább a dolgot.

– Tessék a víz, bajtárs – nyújtotta oda István tréfálkozva saját kulacsát barátjának.

– Köszönöm, bajtárs! – felelt mosolyogva András, és mindjárt húzott is egy nagyot belőle, hogy csak úgy járt a gigája le-föl, ahogy nyelte az éjszaka során kellemesen lehűlt vizet. Miután szomját oltotta, újból vissadőlt, és még jó ideig csak feküdt a pokróca alatt, nézve az ajtón kívül tovafutó tájat. A vágány, amin haladtak, egy folyó kanyargós medrét követve nagy magas hegyek között, valami völgy vagy szorosfélébe futott. Néha hidakhoz értek, amiken átkelve hol a jobb, hol pedig a bal parton vezetett útjuk a távoli ismeretlenbe. A hatalmas hegyek sziklás csúcsai még az ajtónyílás legtetefénél sem látszottak. A síneket körbevevő fenyőrengeteget néhol megszakította egy-egy hegyi patakocska, melyeknek vize a sziklás szirtekről gyönyörű vízesésként zuhant a mélybe, majd rohant tovább az alföldek felé. Azon tűnődött, vajon hol is lehetnek, mikor néhányan ennivalót vettek elő kenyeres zsákjukból és reggelizni kezdtek. Jóízű falatozásuk mások étvágyát is meghozta: még tíz perc sem telt bele, és már szinte mást sem lehetett hallani, mindössze a csámcsogást és a fogak alatt őrlődő szalonna hangját. Volt ott minden: töpörtő, szalonna, sonka, kolbász, szalámi, sajt, lekvár és még megannyi földi jó, ki mit hozott hazulról. A húsvéti ünnepek után minden frontra indulónak bőven csomagoltak az otthoniak. Csend lett, egyedül a vagonok vaskerekei kattogtak a síneken. Néha szólalt meg csupán valamelyikük, ha cserét bonyolítottak egymás közt. Az ételtől Andrásnak elmúlt a fejfájása és a sápadt arca is kapott némi színt, újra emberi ábrázatot nyert. Először Zsiga, a füstösképű vasutas végzett az evéssel. Megtörölte bicskáját

és zsebébe tette, majd a hátizsákjában kezdett kotorászni és egy szájharmonikát húzott elő. Mintha hangolná hangszerét, közben gyengén bele-bele fújva néhányszor végighúzta szája előtt, aztán a hallottakkal elégedetten azonnal rá is kezdett. A többiek nem szóltak semmit, csak falatoztak tovább és figyelték, ahogy játszik. Aztán mikor már egyre többen laktak jól és hagyták abba az evést, a füstösképű új nótába kezdett. Ez gyorsabb ritmusú és pattogósabb volt, mint az eddigiek. Kezdetben senki sem ismert rá, hogy az egy induló akar lenni, de később egyre többen, sőt olyan is akadt, aki mindjárt énekelte is. Ettől kezdve egymást követték a különböző nóták, voltak katonadalok, sanzonslágerek, indulók és még sok minden. Sokan énekeltek, csak úgy zengett belé a kocsi, mások a vagon túlsó részébe húzódva beszélgetni próbáltak. Néhány nóta után, mikor éppen egy kis technikai szünetet tartottak a szájharmonikában felgyülemlett idegen anyag eltávolítása végett, észrevették, hogy a szomszéd vagonban is nótáznak. Tisztán hallották, hogy mit énekelnek, Zsigának sem kellett több, hiszen a vérében volt a zene, néhány másodperc múlva már be is kapcsolódott és fújta, ahogy csak bírta. Odaát meghallhatták, hogy nekik muzsikál, és bár addig is szépen dalolgattak, a hangszer hangjától felbátorodva még inkább rázendítettek. Ám a cigány körül ülők sem akartak kimaradni a jó mókából, ezért hát ők is ismét rákezdték. Hamarosan kialakult egy szavak nélküli egyezség a másik kocsiban lévőekkel, és a szerint az egyik nótát ők kezdték, a következőt pedig az ottaniak. Mivel mindenkinek akadt kedvence akár több is, a választást mindig lázas tanakodás előzte meg. Andrásnak ezúttal valahogyan egyik sem nyerte el a tetszését, a feje néha még mindig meg-megsajdult, ezért inkább a beszélgetőkhöz társult, és vele tartott barátja is.

Ahogy melléjük telepedtek és hallgatni kezdték, hogyan fejtik ki véleményüket a jövőről és az esélyekről, éppen Lajos, a nagydarab vasutas vitte a szót.

– Szerintem a németek néhány hónap leforgása alatt simán megverik a bolsevik oroszokat. Mi csak területelfoglaló megszálló csapatoknak kellünk nekik, mert sajnos a mi fegyverzetünk jócskán elmarad az övékétől. Ezt saját szememmel is láttam, mikor még dolgoztam, és a hadi szállítmányaikat is igazgattam odahaza. Ha győznek, és mi segítségükre leszünk ebben, akkor bizony a visszacsatolt részeket, Erdélyt, Kárpátalját, Felvidéket garantálni fogják a mi részünkre, ebben biztos vagyok – mondta határozottan, majd rövid gondolkodás után, az állát vakargatva már jóval bizonytalanabban folytatta.

– De ha az angolok és az amerikaiak erősebb harcokba kezdenek itt Európában is, és azzal kétfelé szakítják a német hadigépezetet, akkor bizony komoly gondok lehetnek, hisz mindhárom ellenfél egyenként is hatalmas falat. Könnyen megeshet, hogy a németek bajba kerülnek, és akkor velük együtt mi is.

András hallgatta szavait és többnyire egyet is értett velük, így nem szólt semmit.

– Nem lesz itt semmi gond, a németek villámháborúval simán megverik a szovjeteket, és kész – mondta egy fiatalabb bajtársuk.

– Azért ne becsüljük le a muszkát se! Eddig még nemigen akadt a világon olyan hadvezér vagy hadsereg, aki, vagy ami végleg le tudta volna győzni az oroszokat, gondolatok csak Napóleonra! – vágott közbe az öreg.

– De, akkor a szakaszvezető úr nem is hisz a győzelemben? – ámuldozott Lajos.

Az öreg a gondolatait rendezgetve először néhány másodpercig hallgatott, aztán halkan, mint aki fél, hogy szavai rossz fülekbe jutnak, folytatta.

– Szerintem Hitler örült, és az örütség ritkán vezet jóra. Nem mondom, van esély a győzelemben, de az örültek általában még magukra és a környezetükre is veszélyesek, hiszen azért vannak bezárva. Tegyük fel, hogy a németek győznek az oroszok ellen. Lehet, hogy pillanatnyilag támogatják a revíziókat, de később meggondolhatják majd, és teljesen más rendezést találnak ki, hiszen egyeduralmuk nagy hatalommá válnak Európában. Kinyílik Hitler és politikája előtt egy újabb kapu, amit eddig az orosz medve tartott zárva, és akkor nyugat felé fordulva már a világuralomra törhet.

– És az jó vagy sem? – kérdezett közbe István, mert ez az öreg szavaiból számára nem derült ki.

– Jó hát! – vágta rá egy fiatalabb bajtársuk dacos hangon.

– Éppen ez a cél, vagy nem? Ezért vagyunk itt, hogy a nemzetiszocializmust kiterjesszük a barbár bolsevik hordákra – tette hozzá még sietve, határozottan a suhanc, mikor látta, a többiek nem értik.

– Lehet, hogy te azért vagy itt, de a Magyar Királyi Honvédség nem. – válaszolta az öreg higgadtan.

– Nem? Hát akkor minek? – kérdezte a fiatal legény ingerülten.

– Mert a németek talpát nyaló Horthy ideküldött minket megdöglenni, azért! – vágott közbe egy másik fiatal, aki kicsit hátrébb állt.

– Ez az egész háborúsdí egy nagy ökörség, a régi feudális kapitalista rend képviselői találták ki azért, hogy megőrizhessék a hatalmukat a népi demokráciával szemben! Pedig a népnek kellene lenni az uralkodónak, és nem mindenféle grófoknak meg báróknak, akkor boldog élet várna mindenkire! De ehhez valami nagy változás, valami forradalom kellene! – magyarázta tovább olyan határozottan, mintha legalábbis bíró lenne, és éppen ítéletet hirdetne.

– Népi demokrácia, forradalom meg elvtársak, az kéne, mi? Mondd ki, hogy kommunizmust meg bolsevizmust akarsz a nagy forradalmaddal, arról álmodozol esténként, mert az elvtársaid telitömték a fejedet! De abból nem esztek, mert a németek eltakarítják még az emléket is a bolsevizmusnak, és a nemzetiszocializmus fog győzedelmeskedni mindenhol! – ripakodott rá az előtte szólóra a másik először gúnyos, de a mondat végére egészen dühös hangon, hogy még az arca is belevörösödött.

– Szerintem meg a németeknek kevés esélye van a győzelemre – mondta szándékosan dühítve az imént szólót a másik.

– Még hogy nincs? Te nem vagy normális! Az övük a legerősebb és legjobban felszerelt hadsereg a világon, Hitler nem bízta a véletlenre! – vágott vissza most már kiabálva a másik.

– Az lehet, de az oroszok ellen akkor sincs!

– Dehogynem, majd meglátod!

– Dehogy látom!

– De!

– Nem!

Kiabálták vélt igazukat, mintha az életük függött volna attól, hogy a másikat meggyőzzék. Már a nótázók is abba hagyták az éneklést és azt figyelték, hogy mi ez a nagy veszekedés, kiabálás, amikor az öreg szakaszvezető nem túl hangosan, de erélyesen rájuk szólt.

– Hagyják abba! Úgy viselkednek, mint holmi taknyos kölykök! – mondta szigorú, ellentmondást nem tűrő hangon.

– Mert azok is – vetette közbe lekezelően egy a korosabbak közül.

Az öreg csak rápillantott figyelmeztetésképpen a közbeszólóra, majd a két egymást szidó suhanc felé fordult.

– Soha nem annak van igaza, aki hangosabban tudja mondani, hogy de, vagy hogy nem, ezt jegyezzétek meg! Attól, hogy valamit sokan mondanak, még nem lesz a hamisból igaz, vagy hangosan ordítva a rosszból jó. Aki okos és bölcs, az megvárja, mit hoz a jövő, és nem előre ítélkezik meg jósolgat, és nem dől be holmi nagy szavaknak, frázisoknak. Ami a világban most folyik és az is, hogy ki jön ki ebből a világméretű öldöklésből győztesen, a legkevésbé tőlünk függ. De mivel katonák vagyunk és bajtársak, elvárom és kötelezőnek tartom az összetartást és a fegyelmet! Vissza kell szereznünk az elrabolt országrészeket, ennél most nincsen magasabb parancs. Ez azt jelenti, hogy megvannak a szövetségeseink, akikkel együtt fogunk harcolni és küzdeni, magyar honvédhez méltóan! Megvannak a feladataink és a parancsaink is, ezeket kell teljesítenünk beosztásunkhoz mértén, minél jobban, ahogyan csak

tudjuk, és nem a politikai helyzet vagy az esélyek szerint! Értették? – fejezte be mondandóját az öreg szigorú, de nyugodt hangon, mintha iskolában lenne, és túl eleven gyerekeket oktatott volna ki a viselkedés szabályairól.

A vita hevében magukból kivetkőzött emberek kicsit megszeppenve vették tudomásul a nyugodt, megfontolt és hajthatatlan felettesi szavakat. Az összeszólalkozást kívülről szemlélők közül többen hűmmögve helyeseltek, vagy csupán bólogattak. András megdöbbenve figyelte a két fiatal legényt, akik pillanatok alatt úgy egymásnak estek, hogy ha lehetett volna, pusztá tekintetükkel végeznek a másikkal. Úgy vélte, ez a két suhanc a nagy meggyőződésével veszélyes lehet, jobb lesz, ha a későbbiekben elkerüli őket.

A figyelem gyorsan másra terelődött, mert a mozdony sípolt, majd az egész szerelvény lassulni kezdett. Hirtelen nagy lett az öröm, ugyanis mindenki erősen várta már, hogy végre megálljanak valahol, és kiszállhassanak abból az istenverte marhavagonból. Csend lett a kocsiban, feszülten figyelték a fejleményeket, hiszen csalódtak már korábban is, mikor valami rossz sínszakaszhoz érve csak azért lassított vonatjuk. De újabb sípszó hallatszott és ebből arra következtettek, állomás következhet, és a masinista az ott lévőket figyelmezteti az érkezésükre. És valóban, a szerelvény egyre lassulva szinte már mindössze lépésben haladt, a kíváncsibbak, hogy lássák, mi történik odakint, az ajtóhoz nyomultak. Valami őrbódé és egy kisebb kőépület mellett haladtak el. Többeknek is úgy tűnt, hogy határkövet is láttak a bódé mellett meg valami idegen katonákat, de ebben nem voltak biztosak. A hatalmas hegyeket maguk mögött hagyva a domborzati viszonyok lassacskán szelídebbé váltak. A rengeteg fenyvesek közé, mik eddigi útjukat végigkísérték, itt már másféle fák is vegyültek. Elszórtan házakat is lehetett látni, amelyek talán valami településféléhez vagy falucskához tartozhattak. Szerelvényük már egy jó ideje csupán lépésben haladt, aztán egyszer csak nagy szisszenéssel meg is állt.

– Egy kis állomásféle van itt – mondták az ajtónál elől állók.

Néhányan kihajoltak és elnézve előre is, hátra is, várták, mi fog történni. Közben a gyöngye tavaszi szellő vagonjukba valami főtt étel ínycsiklandó illatát terelte be. Ettől aztán többük gyomra erősen korogni kezdett és csupán csak ekkor vették észre, hogy már jócskán el is múlt déli tizenkét óra.

Egy tiszt haladt végig a szerelvény mellett, és minden kocsinál hangos szóval adta ki az instrukciókat a kocsi parancsnokok részére.

– Leszállás mindenkinek, ebédosztás következik! Mozgás, mozgás, a szerelvény csak két órát állhat itt! Gyerünk már, mire várnak? – kiáltozta a tiszt fennhangon.

Több sem kellett az utazásba máris belefáradt katonáknak, azonnal elkezdtek ugrálni lefele. Az öreg szakaszvezető éppen valami katonás alakzatba próbálta rendezni a kissé ziláltan festő embereit, mikor egy másik tiszt, a hadnagyuk ordítva adta ki a parancsot:

– Oszolj! Mindenki szabadon használhatja a vágányoktól nem túl messze alkalmilag kialakított latrinákat! De csak azokat! Máshová meg ne próbáljanak odarondítani, mert akkor megtudják, hogy mi is az a hadbíróság! A magyar honvéd betartja a rendet, nem vagyunk mi igénytelen oláhok! Aki elvégezte dolgát, az sorakozik a kocsija parancsnokánál csajkájával, evőeszközzel, kulacsával, és készül az ebédre!

Ezeket altisztjei többször is elüvöltözték, de a legtöbb katona már nem is figyelt oda, pusztán tette, amit kellett. András körülnézve látta, amint a vonatról néhány idegen tiszt száll le, és a vágány mellett az ő tisztjeikkel tárgyal. Messze voltak, nem hallhatta, mit beszélnek, csak azt látta, hogy kölcsönösen tisztelegnek, aztán az idegenek elindultak a szerelvény mellett végig vissza, arra, amerről a vonatjuk érkezett. Mivel a szükség nagy úr, nem bámészkodott tovább, hanem gyors léptekkel elindult, hogy könnyítsen magán. A vágányoktól nem túl messze, az erdő szélén meg is találta az angolvécének ugyan nem nevezhető illemhelyek egyikét. Kissé zavarta, hogy bajtársaival látták egymást, de már nem várhatott tovább, így hát félretéve szégyenlősségét, leguggolt egy szabad helyre. Dolgát

végezve végigfutott az agyán, milyen jó, hogy azokról a latrinákról már előre gondoskodtak, még belegondolni is rossz, mi lenne ott ezek nélkül. Mivel ez kizárólag egy alkalmilag kialakított megállójuk, azokat valakiknek már jó előre el kellett készíteni. Micsoda szervezési, előkészületi munka előzhet meg egy ilyen hatalmas létszámú embertömegnek a civil életből való behívását, utaztatását, felfegyverzését, hadi gépezetté gyúrását? – jártak agyában a gondolatok, miközben a lökdösődve még dolgukra sietők között már visszafelé bandukolt. Már majdnem a saját kocsijukhoz ért, mikor észrevette, hogy néhány vagonnal az övék mögött, a nyitott vasúti kocsikra felpakolva ott sorakoznak a gulyáságyúk. Ahogy közelebb ért a szépen gőzölgő főzőalkalmatosságokhoz, a megálláskor érzett ismerős, finom illat csapta meg az orrát. István lépett mellé, és tekintetét követve ő is a mozgó konyhára nézett.

– Ezek itt mögöttünk már reggel óta főznek? – kérdezte csodálkozva.

– Valószínű, csak a menetszél biztosan elvitte az illatát – válaszolta barátja.

– Úgy érzem, babgulyás lehet – szimatolt a levegőbe István felemelt orral, mint egy róka.

– Igen, szerintem is az, jól fog esni, mert nagyon szeretem, remélem, finomra készítették – bólogatott András megnyalva szája szélét, és azzal nyomatékosítva mondandóját.

– Előtte egy kis étvágygerjesztőt, bajtársam? – kérdezte István huncut mosollyal a bajusza alatt.

– Köszönöm, nem, nekem elég volt az este, egy kicsit még mindig fáj a fejem. Tudod, mikor te nyugovóra tértél, én még sokáig gondolkodtam a háborúról, rólunk, a jövőről és közben persze még ittam is néhány kortyot. Na, azt nem kellett volna már – válaszolta András, tenyerével homlokát simogatva.

– Te tudod, de én azért bekapok egy kortyot – mondta István, és már mászott is fel a vasúti kocsiba.

– Egészségedre! – kiáltott utána András, majd elindult, hogy beálljon a hosszú sor végére, amiben az ő szakaszából valókat vélt felfedezni.

Az étel osztása gyorsan haladt, de a hatalmas létszám miatt még így is sok időnek tűnt, mire egy-egy ember sorra került. Hallhatóan korgó gyomorral, lassanként araszolgatva előbbre egyre közelebb került a szépen gőzölgő gulyáságyúkhöz. Hátranézve látta, hogy már mögötte is hosszúra nyúlt a sor. Egyszer aztán a mögötte állók morgolódni kezdtek, először nem látta, mi az oka, de hamarosan megtudta, mikor István jelent meg a tömegen keresztülfurakodva.

– Na, miért nem várod ki a sorodat? – méltatlankodtak az általa megelőzöttek.

– Nyugi, nyugi, csak a barátomhoz jöttem – nyugtatgatta őket István.

– Nem mindegy neked, kivel eszel? – morogtak a többiek.

– Nem – válaszolta István kurtán.

– Húzzál innen a barátocskáddal együtt! – zúgolódtak a hátrébb állók.

István nem felelt, úgy tett, mintha meg se hallaná az őt, sőt inkább kettejüket szapuló szavakat.

– Mi az ördögöt csinálsz, még meglincselnek minket! – kérdezte András fejét rosszállólag ingatva, suttogó hangon, hogy mások meg ne hallják.

– Jól van, na, csak veled akartam ebédelni, de te nem vártál meg – felelte sértődötten barátja.

– Mert nem kértem pálinkát, sőt még a szagát is el akartam kerülni – mondta András, arcán másnaposságtól meggyötörtetett kifejezésekkel.

– Azt nem csodálom. Nem tudom, meddig lehettél fent az este, de jócskán belemerülhettél a gondolataidba és a pálinkázásba is, mert alig maradt pár kortynyi az üveg alján – vágta rá István nevetve.

– De hát együtt ittuk meg majd’ mindet – védekezett András.

– Mikor lefeküdtem, még félig volt, erre határozottan emlékszem, de nincsen semmi gond ebből – felelte István mosolyogva.

– Na, jó, megittam egy-két kortyot, de hát az nem is sok, és annyira jólesett, tudod, tele volt a fejem a sok bizonytalansággal meg keserőséggel, amitől nem jött álom a szemeimre – mentegetőzött András, beismerve tettét.

– Egy-két korty az nem, csak hogy ez literes üveg, úgy hogy az a pár korty inkább fél liter lehetett, ha nem több. Attól fájt a te fejed reggel – magyarázta István, elnevetve magát.

– Tényleg? Akkor azért vágott úgy fejbe, hogy egyből elaludtam – ámuldozott gondterhelt ábrázattal a másik.

– Egészségedre! – válaszolta bajusza alatt mosolyogva István.

Közben végre odaértek a mozgókonyhához, és odanyújthatták csajkájukat. A konyhaszolgálatosok hatalmas merőkanalaikkal két merítéssel csordultig rakták a soron következők edényét. Még észbe sem kaptak, máris sürgették őket tovább, hogy a mögöttük álldogálóknak is mielőbb kioszthassák fejadagjukat.

– Tovább! Fogjon egy kenyeret és menjen már! Mire vár, tapsra? – förmedt rá színültig töltött csajkájával bajlódó Andrásra a konyhások tisztje.

A durva hangtól meglepettségéből felocsúdva megpróbált az étel kilötykölése nélkül minél gyorsabban távozni. Gyorsan felkapott egy kenyeret, és rátéve a csajka tetejére két kézzel egyensúlyozva haladt. Ám alig néhány méterre jutott, mikor újabb nehézséggel találta szemben magát. A vékony fémedény ugyanis a benne gőzölgő finom ételtől gyorsan átforrósodott, és erősen sütni kezdte kezét. A probléma lépésről-lépésre égetőbbé vált számára, már nem figyelt annyira, hogy ki ne lötyögtesse, sőt szemeivel közben azt kereste, hová tehetné le forró terhét, szinte futva ment. Kicsit távolabb érve, ahol már nem zavarta a többi sorban állót, megállva edényét a földre tette, és kipirosodott tenyereit kezdte fújni. Voltak, akik már ettek, de ők nyilván a sor elején lehettek, és már régebben megkapták részüket. Néhányan okosan zubbonyuk által takart alkarjukra helyezték a csajkájukat, és másik kezükkel kanalizva próbáltak a forró, de nagyon finom babgulyásból falatozni. Ez a módszer gyorsan terjedt, és pár perc múlva már Andrásék is és a körülöttük állók is jóízűen falták a jó meleg ételt. Evés közben a nem messze tőlük még sorban állókat figyelték. Mikor a sor elfogyott, jöttek a repetások, Lajos, az óriás, mert mindenki csak így szólította, például háromszor is visszatért. Ekkora testbe fér is bőven, gondolta magában András, miközben épp csajkáját törölte ki egy kis kenyérbéllel.

– Bandikám, ezt ott felejtetted – mondta István a szokásosnál is kajánabb mosollyal az arcán, a tenyerében lévő cukorkára mutatva.

– Tudom, neked nincsenek kötelezettségeid senkivel kapcsolatban, de azért te is könnyebben megleszel, ha elszopogatsz. Én amúgy is nős vagyok, úgy hogy mindjárt meg is eszem az enyémet – magyarázta még, majd bekapta az egyiket.

– Ez micsoda? Én nem is láttam. Honnan vetted? – kérdezte András meglepődve.

– Az ebédhez adták, mindenkinek kötelezően, de te úgy elrohantál, hogy kimaradtál, és velem küldték utánad. Azt mondták, csak evés után vegyük be.

– De mi a nyavalya ez, valami gyógyszer, vagy ez a desszert? – értetlenkedett András a másik tenyerében heverő valamit gyanakvóan méregetve.

– Hát, cukorka, tudod, hogy ne legyen kedved – vágta rá széles mosollyal az arcán István, miközben üres keze mutatójával a nadrágjára mutogatott.

– Esküszöm, hogy nem értem, miről beszélsz – nézett rá András bamba képet vágva.

– Dehogynem értem! Azért van, hogy ne gondoljunk annyit a lányokra, nőkre, asszonyokra, vagyis ne nagyon működjön a szerszámunk és az agyunk, a hiány miatt ne e körül forogjon – válaszolta István kissé ingerülten értetlenkedő barátjának.

– Aha, most már világos, ez az a híres lankasztó cukorka, amiről a kiképzéseken beszéltek, még soha sem láttam ilyet!

– Az hát, de nehezen jutott el az agyadig, cimbora – könnyebbült meg István.

András kivette barátja kezéből a cukorkát, és mint valami tudós, szemöldökét felhúzva,

homlokát összeráncolva, szemeivel kíváncsian vizsgálgatni kezdte. Úgy nézegette, mintha azt keresné, hol van benne elrejtve az a bizonyos anyag, ami ilyesmire képes.

– Majd később megeszem – mondta végül, és a zsebkendőjébe gondosan becsomagolva a zsebe mélyére süllyesztette.

– Te tudod, de ne feledd, csakis evés után szabad, ez a szabály, tartsd be, mert még valami bajod lesz, mielőtt a fronton szitává lőnének! Egyébként meg figyelni foglak ám, nehogy valami rossz dolgot tegyél velem az éjszaka, hiszen ott alszol mellettem – intette óva István mutatóujját felemelve nagy komolyan, majd jót nevetett humorosságán.

– Ha-ha, nagyon vicces, inkább menjünk mosogatni, aztán gyűjtsunk rá! – grimaszolt András a másik szellemességén.

A kútnál nagy tülekedés támadt, mert a vagonokban lévő úti készleteket is ott töltötték fel, és csajkájukat előblíteni is sokan szerették volna. Néhányan félmeztelenre vetkőztek és a kút hideg vize alatt, amennyire tudtak, gyorsan lefürödtek. Mások borotvát, habot és kis tükröt vettek elő, és az arcukat próbálták emberi formára varázsolni. Az egyetlen kút körül arra várva, hogy legalább néhány percre a vízhez férhessen végre, rövidesen jókora tömeg gyűlt össze.

– Gyere, Bandi, gyűjtsunk rá, majd indulás előtt elmosogatunk – szólt oda István barátjának, és már indult is.

Nem kellett kétszer mondania, András maga is jobbnak látta, ha későbbre halasztják a dolgot. Helyette inkább a közeli kis rétre sétáltak, ahol már mások is feküdtek, és a puha tavaszi fűre ők is közéjük heveredtek. István zsebéből előkotorta ezüstözött cigarettatárcáját, kivett egy szálát és rágyújtott, majd barátját is megkínálta.

– Micsoda úri dóznid van neked, Pista – csodálkozott András.

A másik nem válaszolt, csak feküdt a puha gyepen, és süttette magát a jó meleg tavaszi napfényben. A lovászok néhány méterre tőlük a vasúti kocsik fogságából kiszabadult málhás lovakat legeltették. A bezártságot már nagyon megunt jószágok közül néhány ügyet sem vetett a friss tavaszi fűre, csak ficáncolt a kötőszáron, mint egy pajkos csikó. Úgy látszik, ember is, állat is egyformán nehezen viseli az utazást, gondolták magukban a gondozóik a vad musztángokként fel-felágaskodó lovak viaskodását figyelve. Aztán megunva az ingyen mozit, a cigarettájukból néha nagyot szívva, az égen futó báránnyelheket bámulva csupán feküdtek a fűben szótlanul. András egy ideig hunyorogva erőlködött, hogy a fellegekből kiolvasson valamit, mint régen, amikor gyerekként a juhokra vigyáztak nagyapjával, aztán engedve a kényszernek lehunyta szemeit. Csend volt, a környező erdők fái madarak csiripeltek, és a rét vadvirágain méhek döngicséltek. A többiek lármája ott a kútnál egyre távolabbinak tűnt – minden hang egyre tompábbá és jelentéktelenebbé törpült.

Észre sem vette mikor, de szép lassan elaludt. Álmában a mezőn járt, ahol még kisserác korában, azokon a régi nyarakon. Láta a rengeteg juhot, Betyárt, a pulikutyát, akivel oly sokat játszadozott, és aki annyiszor visszaterelte az ő gondatlansága miatt elkódorgott nyáját. Szemei előtt ringatózott a csodálatos pompában tündöklő mezőn a tavaszi szellőben hajlongó tengernyi vadvirág. Hallotta az ezernyi méhet, amint a virágokon döngicséltek, látta a kisnyulat, amit nagyapja fogott neki a kalapjával, és persze látta nagyapát. A mindig szigorú, de mégis játékos, egyenes tartású, büszke öregembert, aki apja helyett apja volt. Akire mindig számíthatott, ha a világnak gyermekfejjel még nem érthető dolgait akarta megfejtetni, vagy ha a gyermeki tapasztalatlanság, ügyetlenség miatt nem akart összejönni valami. Mint a sétabot, mit vastagon megdísztve szívekkel és virágokkal, minden tudását beleadva oly sokáig faragott, hogy méltó ajándéka lehessen a szomszédék Ágnes nevű lányának. Mert ő volt az első nagy szerelme, akiért mindent megtett, akit mindenkitől és mindentől meg akart védeni, akinek egy csókjáért elepedt, akit rajongva szeretett. De az is Ági volt, aki szóra se méltatta őt, és aki lekezelően bánt vele. Nehéz és fájó dolog voltbelátania, hogy mikor ezeket mondta, elejétől fogva nagyapjának volt igaza: – Nem való hozzád az a lány, Bandika, hagyd a

csodába, úri népek ezek, nem alacsonyodnak le a magunkfajta parasztokhoz.

Először nem hitte, de mikor egyre többször városi piperkőcök és szép ruhákba bújt ficsúrok oldalán látta sétálgatni Ágicát, be kellett látnia, hogy úgy van az, ahogy az öreg mondta. Fiatal, szinte még gyermeki szívének fáj ez a viszonzatlan szerelem, meg is fogadta, hogy ő bizony a városban fog élni, és nem lesz semmivel sem kevesebb, mint az ottaniak. Elegáns ruhákban fog járni, gyönyörű nőkkel fog megismerkedni, és ebben senki meg nem akadályozhatja. De sajnos ismét nagyapjának a szavai igazolódtak be, amikor a városi élet nehézségeiről, gondjairól mesélt neki, és megpróbálta lebeszélni az odaköltözésről.

– Nehéz ügy az a város, fiam. Ott az a sok ember összezárva, gonoszak, lusták, részegesek, csirkefogók, lóköők, dolgozni nincs kedvük, csak állandóan mulatozni hajnalig, meg rossz nőkkel enyelegni. Hát te is ezek közé akarsz keveredni, drága Bandikám? Hát te is ilyen semmirekellő akarsz lenni? – csengtek füleiben az öreg akkor mondott féltő szavai.

Tisztán emlékezett arra is, hogy ő mást gondolt, és hiába intette óva a tisztességben megöregedett bölcs öregember, mégis, mikor lehetősége adódott rá, mindjárt a városi kollégiumba költözött. Sokat szenvedve kellett megtapasztalnia, mennyivel másabb is a városi ember és közösség, mint a falusi egyszerű népek. Hányszor, de hányszor egyedül érezte magát a tömegben, ilyenkor legszívesebben visszamenekült volna kedves kis falujába, de a büszkesége azt nem engedte. Tanult és próbált városivá válni, mert az akart lenni, mert az volt a célja. A nyarakat azért még otthon és vidéken a nagyszülőknél töltötte, de később, amikor először a nagyapa, majd a mama is meghaltak, már szinte nem is maradt kedve hazamenni. Mikor elvégezte az iskolát és dolgozni kezdett, bérlakásba költözött, és nem sokkal ezután az édesanyját is magához költöztette. A falusi kis házukat csakúgy, mint a nagyszülőkét, eladták, és az árukból megváltották lakásukat. Azóta eltelt sok-sok év és ők együtt éldegéltek a kis bérlakásban, belőle komoly felnőtt férfi lett, az anyja pedig lassan megöregedett, és a városi létben megkeseredett. Legalábbis azt hajtogatta nap, mint nap, hogy ő már egyedül a fiáért él, egyébként meg a halálra vár. És most lám, ő, a fiatal, életerős legény az, ki nemsokára a halállal fog játszani, és kihívja maga ellen a sorsot. Ez a rémítő gondolat édesanyját is még inkább megtörte, azt mondta, megszakad a szíve, ha most a férje után a fiát is a háború szakítja el tőle. És úgy is lett, mikor megkapta a behívóját és megtudták, hogy az orosz frontra viszik, az anyja ágynak esett, és az óta is kórházban ápolták. Az indulás napjáig szinte minden nap meglátogatta, a doktorok azt mondták, szegénykének nagyon gyenge a szíve, ne zaklassa fel, mert a megrázkódtatások beláthatatlan következményekkel járhatnak az egészségére nézve. Hát ezért nem ment be elköszönni. Rossz volt búcsú nélkül elindulnia, fájta neki nagyon, de amit az állomáson a búcsúzkodókon látott, azt a mérhetetlen bűt és szomorúságot, az ő édesanyja biztos nem bírta volna ki. Jobban szerette annál, mintsem hogy ekkora veszélynek tegye ki, majd később megtudja, és akkor talán könnyebben belenyugszik – próbálta áztatni magát, de hirtelen valami rettenetes érzés kerítette hatalmába.

– Anyukám! Édesanyám! – kiáltotta, mert maga előtt látta a kórtermet és fehér lepedővel letakarva az ágyat, amiben azelőtt az anyja feküdt. Nem tudhatta, ki van alatta, de kirajzolódott egy test és egy arc formája.

– Édesanyám! Édesanyám, várjon meg! – kiáltotta ismét, de ezt már nem csupán álmában, ugyanis arra eszmélt, hogy valaki rángatja, és a keresztnévén szólogatja.

– Bandi! András! András, ébredj már fel! – hallotta István ijedt hangját.

Kinyitva szemeit fogta csak fel, hogy rossz álom volt csupán az egész.

– Huh, már azt hittem, valami bajod van, úgy ordítottál – sóhajtott megkönnyebbülve a felette görnyedő barátja.

– Semmi, csak elaludtam és rosszat álmodtam – felelte András körbepillantva maguk körül és a látottaktól kissé zavarba jöve, hiszen mindenki őket nézte, néhányan mosolyogtak gúnyosan, de legtöbbször csak bámultak rá pihenésükből felijedve, komoran.

– Semmi gond, mindössze rosszat álmodtam – mondta újra hangosabban, hogy a

körülöttük lévő csodálkozók is hallják.

Ám belül érezte, hogy ez nem igaz, összeszorult a szíve, ha anyjára gondolt, a lelkiismerete mardosta, hogy el sem búcsúzott tőle, és talán már nem is láthatja viszont. Szeretett volna fölpattanni és azonnal hazarohanni, egyenesen be a kórházba és megnézni, megölelni, beszélgetni vele addig, míg megteheti. De nem lehet, onnan nincs visszaút pusztán előre, előre az ismeretlenbe, egyre távolabb az otthontól és tőle.

– Mennyit aludtam? – kérdezte nagyot sóhajtva.

– Nem tudom, én is elszundítottam egy kicsit, de szerintem tíz-tizenöt percnél nem többet – felelte István, a mondat végén egy jókorát ásítva.

– Menjünk, mossuk el az edényeinket – mondta András nyújtózkodás közben.

– Rendben, már úgyis kiment a szememből az álom – felelte barátja.

Föltápaszkodtak a gypepszőnyegről és a kúthoz indultak, de alig mentek néhány lépést, amikor valahol megszólalt egy trombita, és sorakozót fújt. A szerelvény mellett egyszerre nagy mozgolódás, futkosás támadt, mindenki a saját vagonját és a szakaszát kereste. Valami tisztféle – ha jól látták, hadnagy – is hangoskodott ott, és próbált minél előbb rendfélét teremteni. Futva mentek a kúthoz, és amennyire a hideg vízben lehetett, gyorsan előblítették zsíros csajkáikat. Aztán rohantak a szerelvényhez, ott a már alakuló szakaszok mögött elfutva, a sajátjukat keresve. Bizony nem lett volna könnyű megtalálni helyüket, főleg úgy elkésve, de szerencsére Lajost, a nagydarab vasutast messziről ki lehetett szűrni, mert kilógott a sorból legalább másfél fejjel. Az öreg és a nagyhangú hadnagy elől már javában rendezkedett, ezért amilyen gyorsan csak tudtak, hátulról furakodtak be a sorok közé. Mikor végre minden szakasznak sikerült felvennie a katonás, zárt alakzatot, és a sapkák is felkerültek minden fejre, a tiszt nagy hangon, mégsem kiabálva, mintha ez lenne a természetes hangja, rákezdedt:

– Vigyázz! Cserhalmi Mihály alezredes vagyok! Honvédek! A pikniknek vége! – zengte nyakán ujjnyi vastagra dagadt erekekkel, olyan hangosan, hogy a sorok végén állók is egyből vigyázállásba vágták magukat.

– Ez itt nem egy leánykollégium, hanem a hadsereg! Ha sorakozó van, akkor sorakozó van, és ez pillanatok alatt katonásan kell, hogy menjen, nem, mint egy csürhe, aki csak fel-alá rohangál, és azt sem tudja, hova álljon! És főleg ne mással foglalkozzunk ilyenkor, mint az a kettő ott a kútnál, aki sorakozás helyett mosogatni kezdett! Nem tudom, melyikük volt, de ha még egy ilyet meglátok, azt kiköttem! Megértették? – üvöltözte acsarkodva, majd kicsit higgadtabban folytatta tovább.

– Ez itt már német föld. Nem messze van egy kisváros, amit Jablunkának hívnak, de a lovak miatt inkább ennél a kis falucskánál álltunk meg, mert itt van felhajtó meg egy kis legelőcske is. Néhány kilométerrel ezelőtt léptük át a határt, eddig a Felvidéken, majd az éjszaka folyamán szlovák területen haladtunk. A szlovákok megtiltották, hogy náluk a magyar katonákkal teli szerelvények közül bármelyik is megálljon, ezért kellett folyamatosan jönnünk mostanáig. Vonatunkra ellenőrként néhány tisztet is küldtek, de ők innen már nem jönnek velünk, hanem visszamentek az övéikhez. – Itt egy pillanatra megállt mondandójával, és egy jókorát köpött a földre.

– Tehát ezután hosszabb-rövidebb időre többször meg fogunk állni, ugyanis hamarosan lengyel földön fogjuk folytatni az utunkat, és lengyel testvéreink ezt engedélyezték! De nem ám azért, hogy mindenfelé lődörögjenek! Csak a legfontosabbak elvégzése végett szabad a szerelvényt elhagyni! Tehát meg fogunk állni, a kocsikat ne rondítsa össze senki, mert hadbíróság elé állítatom! Értették? A parancsnok minden szakaszból jelöljön ki négy embert, aki a vacsorát a szakasz részére felvételezi a konyhaszolgálatosoknál, a többieknek felszállás a kocsikba! Szakaszvezető urak! – Itt ismét megállt egy pillanatra, elnézett jobbra is balra is, és a szép, katonás alakzatok előtt egy lépéssel álló kocsiparancsnokokat szigorú tekintetével végigmérve ezt mondta:

– Önök a felelősek a szakaszukba tartozó legénységért, önöké a feladat, hogy ha kell,

minél gyorsabban le- és felszálljon mindenki! Remélem, mindenki értette, ami rá vonatkozik és nem lesz gondunk egymással, hiszen nem vagyok én egy fenevad, de aki nem a parancsom szerint jár el, azt szigorúan megbüntetem! – fejezte be mondandóját, majd megfordult, és altisztjeivel elindultak a személyvagonok felé.

– Négy önként jelentkezőt kérek konyhaszolgálatra! – mondta az öreg keményen.

Először nem akadt jelentkező, de aztán felocsúdtak az emberek, és mindjárt jelentkezek vagy tízen. A szakaszvezető négyet kiválasztott közülük és elküldte a gulyáságyúk irányába, a többieknek pedig pihenjt vezényelt.

– Kezdjék el a felszállást! Nem kell lépést vagy alakzatot tartani, csak haladjunk! Az utolsó ember én leszek! – adta ki az öreg a parancsot.

A szakasz szépen lassan nekiment a vagon nyitott ajtajának, és mintha egy nagy, téglá formájú kocsonya lett volna, úgy csusszant belülré. Az ajtónál, ahol megszorult, kissé elvékonyodott, a hátulja pedig kiszélesedett, majd átfordult a helyzet és belül kezdett egyre vastagabb lenni, míg az egész szakasz be nem került. Mihelyt néhányan fent voltak, máris ment a segítség a még felmászni igyekvők felé, kezek nyúltak ki és húzták fel a bajtársakat. András és István nem a helyükön állva a sor végén álldogáltak, és így az utolsó felszállók közé kerültek. Araszolgatva előre figyelték, ahogy a szerelvény mentén végig a többi éhes tehervagon elnyeli a rengeteg embert.

– Remélem, maguk ketten hallották, amit az alezredes úr mondott! Ne szórakozzanak, nem ér annyit a mosogatás, hogy kiköttessek magukat, nekem elhihetik. Azt meg főleg nem ajánlom, hogy mivel az én szakaszomba tartoznak, engem is bajba keverjenek, mert akkor megismerhetik a keményebbik énemet is, arról kezeskedhetek – mondta az öreg szigorú, ellentmondást nem tűrő hangon, ahogy elhaladtak előtte.

– Igen, értettük! – vágta rá István katonásan felmáshzás közben.

András csak bólogatott, és egy segítő kézbe kapaszkodva ő is gyorsan felugrott. A kocsiiban mindenki megkereste a helyét. Ők is így tettek, nem szóltak egymáshoz semmit, de mindketten érezték, hogy ez már nem tréfa, ez tényleg katonaság. Közben vállukon nagy vászonzsákokkal megérkeztek a konyhasoktól az önként jelentkezők is. Földadták terhüket, majd ők is felmáshztak, és egyedül a szakaszvezető maradt lent. Várt még egy keveset, talán valami jelre és talán meg is kapta, vagy csupán azt figyelte, „fiai” közül nehogy valamelyik lemaradjon, aztán ő is felkapaszkodott. Nem sokkal utána megszólalt az egyik mozdony sípja, majd a másiké is, és a szerelvény megrándult, majd halk nyikorgás és kattogás kíséretében lassan elindult. Az öreg elhelyezkedve az ajtónál pipázni kezdett, ettől persze más dohányosok is kedvet kaptak, és köré gyűlve rágyújtottak. Cigarettaikat szívva jó kis beszélgetés alakult ki köztük, ám a szakaszvezető nem sokat szólt, csak pipájával babrált. A pipafüst betöltötte az egész kocsit, csak hogy az a füst valami furcsa szagot árasztott. Valószínűleg nyers a dohány, és azért kínlódik ennyit vele az öreg, állandóan piszkálja, tömködi, de mégsem szelel neki rendesen – gondolta magában András. Egy idő múlva nem bírta tovább nézni a kínlódását, rákérdezt.

– Szakaszvezető úr, valami baj van a dohánynal?

Az öreg nem felelt, csak pipájával a szájában, fejét rázva hümmögött valamit, majd szívta és kaparászta tovább.

– Adok cigarettát vagy dohányt, ha kell, nekem van bőven – próbálkozott András újból.

– Nem kell, köszönöm, van nekem is, igaz, nem a legjobb, de saját termés, úgy biz’ ám. Kicsit még száradhatott volna, de a háború nem várt, nem foglalkozott az én dohányommal, az meg a mozgósítás és a sok gyakorlatozás áldozatává vált. Mondtam a béresemnek, hogyan csinálja és meddig szárítsa, de az nem ért hozzá, hát ez lett belőle. De azért én természettem, olyan, amilyen, de az enyém – magyarázta az öreg sajnálkozó hangon. András, mivel nem tudott mit mondani, nem erőltette tovább a dolgot. Csak állt az ajtóban, és jó nagyokat szívott saját cigarettájából, hátha úgy kevésbé érezi a szakaszvezető dohos, penészes dohányának

füstjét. A búzokádó, de gyönyörűen faragott pipát elnézve rögvest az jutott eszébe, hogy az öreg biztosan azt is maga csinálhatta, hiszen olyan formákkal díszítettet boltban nemigen lehetett kapni. Magában elgondolta, ahogy békeidőben az öreg otthon üldögél a fedeles tornácon. Fog egy fadarabot, nézegeti, méricskéli, szemeivel vizsgálgatja, majd előveszi a bicskáját és farag. Ha nagyobb fa, akkor hosszabb, ha kisebb, akkor rövidebb pipa lesz belőle. Felette az eresz alatt felkötve száradnak a dohánylevelek, az udvaron kapirgálnak a tyúkok, a diófa alatt nagy, bozontos bundájában bolhát zavarászva egy bodri kutya vakarózik. Az istállóban néha el-elbődül egy tehén, és az öreg felnézve nagy munkájából, a nap állását mustrálgatva, gondterhelten arccal veszi tudomásul, hogy lassan jó az est és menni kell etetni, fejni, kidobálni a ganét. Csak még egy kicsit, na, csak még ezt az egy díszet ide a szárára – gondolja magában, és közben odébb hajtja a lábához dörgölődő cirmos macskát.

– Eridj inkább egerészni, te világ lustája, ne mindig a tejet várd! – mondja neki haragosan, mintha az ő hibája lenne a világ minden gondja, aztán feltápaszkodik a kis székről, és mégis elindul a dolgára.

Még egy óra sem telt el, és a szerelvény ismét lassítani kezdett, aztán meg is állt.

– Jablunka – olvasták az ajtóban állók hangosan.

Néhányan az ajtóhoz mentek, de legtöbben a helyükön maradtak és az ebédre kapott babgulyást emésztették tovább. A szakaszvezető leszállt, és híreket szerezni előrement. Pár perc múlva jött is vissza, és az ajtóban ülő és leszállni készülő legnagyobb bánatára elmondta, hogy mindössze addig állnak ott, amíg a szlovák mozdonyt, ami odáig húzta a szerelvényt, egy németre cserélik.

– Milyen szlovák mozdonyt? Nem magyar vonatunk volt idáig? – kérdezte meglepődve István az ajtóban üldögélve.

– Nem. Vagyis igen, amíg a szlovák területet el nem értük – válaszolt kicsit zavarodottan a szakaszvezető.

– Hát persze, magyar földön magyar vonat és vasút, szlovákoknál szlovák mozdony, és most meg a németek által igazgatott területen német vonat! – vágott közbe Lajos, a nagydarab vasutas úg, mintha a vasúttal kapcsolatos dolgokhoz csupáncsak ő értene.

– Tényleg így van, szakaszvezető úr? – csodálkozott István.

– Valahogy úgy – helyeselt az öreg, miközben megtömte pipáját.

– Most már érted? – kérdezte Lajos beképzelt hangon Istvánra nézve.

De Istvánnak sem kellett több, látva a másik öntelt, lenéző arckifejezését, bár akkora volt, mint egy bivaly, úgy döntött, megleckézteti.

– Ezt nem nagyon értem – mondta bután nézve, és közben fejét csóválva.

– Mit nem értesz? Minden ország a maga mozdonyaival vontatja a rajta átmenő szerelvényeket – magyarázta a nagydarab, bekapva a csalt.

– Aha – válaszolta István bután és értetlenül.

– Nem érted? – kérdezte ismét Lajos, lassan türelmét veszítve.

– Nem nagyon – játszott István a gyagyást.

– De mit nem értesz ezen? – mérgelődött tovább Lajos.

A szakaszvezető nem szólt semmit, mert látta István arcán, ott, a bajusza alatt a csibész kis mosolyt, és már tudta, mire megy ki a játék.

– Hát azt, hogy akkor az orosz területen meg orosz vonatot kapunk? – kérdezte végül István nagy adag naivitással a hangjában.

– Dehogyan! Hogy kapnánk már orosz mozdonyt? Az ellenség nem ad mozdonyt, hogy segítsen nekünk! – dohogott Lajos a buta kérdés miatt haragosan.

– Akkor hogy megyünk tovább az orosz határon túl? – értetlenkedett István együgyű képet vágva.

– Na, mégis, szerinted hogy? Hát a német mozdony addig visz minket, ameddig kell, te félnótás – vágta rá Lajos dühösen.

Ha közben nem jöttek volna szerelvényükhöz német vöröskeresztes nővérek, akik teával kínálták őket, akkor ki tudja, István meddig elszórakozott volna a nagydarab vasutas bosszantásával. De mivel a nővérek kedvesen kínálták a teát, és a kis fehér ruhájukban szemrevalóak is voltak, így inkább ő is egy pohár meleg tea mellett döntött. Nem értették egymás nyelvét, de azért mindenki nagyon kedvesen és boldogan mosolygott. Egyedül Lajos, a nagydarab vasutas mérgelődött még percekkel később is a másik butaságán. Közben mások is kedvet kaptak a forró italhoz, és persze a nővérek közelebbről való szemrevételezéséhez. Mikor már mindenki, aki kért, kapott teát, a hölgyek továbbindultak, de néhányan körbeudvarolva őket, bepróbálkoztak náluk. Ám az öreg szakaszvezető látva, hogy katonáit már kizárólag a nők érdeklik és nem a tea, útjukra bocsájtotta őket. Persze ez nem mindenkinek tetszett, de aztán belátták, hogy a többieknek is jól fog esni egy kis meleg tea, és néhány bátorító női mosoly.

Nem csupán a nővérek, de rendezett vágányaival, gondozott állomásépületével az állomás maga is szép és takaros képet mutatott. A vágányok egyikén sem állt másik szerelvény, csak a visszafelé tartó szlovák mozdony húzott el mellettük hangosan sípolva. Talán egy félóra telhetett el, mikor megszólalt a kürtös indulást jelző hangja, majd nyomban utána egy öblös hangú mozdony síp is, és a szerelvény lassan ismét megindult. András és István ott álltak az ajtóban, és integetni próbáltak az állomáson tőlük búcsúzó vöröskeresztes nővéreknek. Mindenki az ajtóhoz tódult, hogy ő is elköszönjön, persze ez a kiváltság csak azon keveseknek adatott meg, kik legelől álltak. A többiek a zsúfoltságban legfeljebb egymás hátát kapargathatták, vagy fejük fölé emelt kezükkel integethettek. Az állomást elhagyva az öreg szakaszvezető beljebb parancsolta őket, mert a szerelvény rövidesen felgyorsult, és az ajtóban álldogálás veszélyessé vált. Szépen lassan mindenki a helyére szálíngózott, és vagy lepihent „luxus priccsére”, vagy beszélgetésbe kezdett valakivel. Andrásék az első mellett döntöttek, megigazgatták a pokrócaikat, és ledőltek egy kis ebéd utáni sziesztára, hogy a babgulyást, amit most már finom teával is leöblítettek, tiszteséggel megemésszék. Először István aludt el, aztán nem sok kellett, és már András is jóízűen horkolt.

A vonat közben rohant velük, és odakinn lassan megváltozott a táj, kevesebb lett az erdő, és a hegyek is kisebb dombokká szelídültek. De az idő sem állt meg közben, és a délutánból csakhamar este lett. Ahogy a nap lassan alábukott a távoli nyugaton, úgy borult rájuk szépen halkan az éj sötét leple. Mivel eljött az ideje, legtöbben vacsorázni kezdtek, mások pedig beszélgettek vagy csak feküdtek a helyükön és gondolataikba mélyedtek. Jóllakva, mivel más egyéb dolguk nem akadt, sokan mindjárt nyugovóra is tértek, páran pedig cigarettázgatva az ajtóban beszélgettek. Kis idő múlva a dohányosok közül valaki halkan hátraszólt a többieknek, hogy valami nagyvároshoz közelednek. Néhányan felkeltek és kíváncsian az ajtóhoz siettek, kihajolva észrevették, hogy az odakinti koromsötétben máris látszottak a közlgő város fényei. De nem sokat kellett várni, és a fekhelyükről fel sem kelt lustábbak is láthatták a távolban mellettük elhúzó megvilágított épületeket. A megszorodó házak utcákká sűrűsödtek. A vagonban takarékoságból kicsire állított petróleumlámpa gyatra pislákolásával versenyre kelve beáradtak kintről a mindenféle fények. András sem bírta tovább, felkelt, és kíváncsian az ajtóhoz ment. A szerelvény közben erőteljesen lassítani kezdett, és a körülöttük hirtelen igen-igen megszorodó vágányokból állomásra következtek. András csak nézte a sötétben egyre nagyobb épületeivel kibontakozó pályaudvart és úgy gondolta, jókora város lehet ez, mikor valahol elől megszólalt a mozdony sípja. Az öreg rosszkedvűen feltápáskodott a fekhelyéről, és az ajtóhoz botorkált.

– Na, engedjenek már ide, a mindenségit! – mondta fáradtan, mint akit álmából riasztottak fel éppen.

Az ott álldogálók félrehúzódva odaengedték a nyitott ajtóba.

– Pont most kellett ideérnünk? – tette fel az öreg a költői kérdést, a környéket mustrálgatva.

– Hova? – kérdezi valaki a mellette állók közül.

– Mit tudom én, valami városba, valami megállóhelyre, pont most, amikor már majdnem elaludtam – vágta rá az öreg rosszkedvűen.

Közben egyre lassabban haladtak, majd már csak lépésben. Ka-to-wi-ce, betűzte valaki az éjszakai sötétségben alig látszó tábla feliratát, ami a váróterem tetején állt.

– Ez valószínűleg nem a főpályaudvar lehet, csupán valami külvárosi, kisebb állomás – mondta a fényeiből kirajzolódó hatalmas városképet látva az öreg, majd mikor a mozdony hangos szisszenéssel megállt, az iménti álmodását rég legyőzve már ugrott is le.

– Senki nem száll le, amíg vissza nem térek! Érthető? – szólt keményen az ajtóban állókhoz.

– Maga lesz a felelős, senkit nem enged le! Érti? – fordult az ajtóban meghajtott fővel álló hatalmas termetű Lajoshoz.

– Igenis, értettem, szakaszvezető úr! – vágta rá a nagydarab katonásan.

Az öreg elindult a tiszti vagonok felé, de még félúton se tartott, amikor szembetalálkozott egy hadnaggal és együtt, beszélgetve jöttek visszafelé.

– Na, fiúk, le lehet szállni, de tudják a szokásos szabályokat. Csak egy órát maradunk, úgyhogy most jól nézzék meg az óráikat, nem szeretném, ha megint késne valaki. Akinek nem muszáj, az nyugodtan maradhat, és aludjon, én megyek, és ha tudok, veszek valahol dohányt, remélem, addig nem csinálnak semmi marhaságot.

– Menjen csak, szakaszvezető úr, nem lesz semmi gond – mondta István.

– Azt én is nagyon remélem! – nézett rá határozottan az öreg.

A legtöbben először természetesen a mellékhelyiséget keresték fel, ahol pillanatok alatt hatalmas tumultus alakult ki.

– Te, Pista, menjünk inkább, és próbáljunk valahol venni valami ital félét az útra! Majd ha nem lesz itt ilyen tömeg, visszajövünk – unta meg András a várakozást.

– Igazad van, menjünk – vágta rá barátja.

Elmentek hát az épület másik végéhez, és benyitottak a restibe. Takaros kis kocsmának látszott, olyannak, mint amit egy vegyesbolttal kereszteztek. Ahogy beléptek, minden szempár rájuk szegeződött. Kissé elbizonytalanodtak, de aztán a söntésnél megpillantva szakaszvezetőjüket, aki épp valami rövidített döntött testébe, újra bátorságra kaptak. Becsukták az ajtót, és az asztalok között megindultak a pult felé. Szinte érezték a kíváncsi szemek tapogatását, tarkójuk bizsergett a rájuk szegeződött tekintetek gyűrűjében. Már-már úgy gondolták, mégiscsak jobb lenne visszafordulni, ám a kocsmáros saját nyelvén hangosan feléjük kiáltott valamit. Nem értették, mit magyaráz, de ez őt szemmel láthatóan nem zavarta, úgy szórta rájuk az idegen szavakat, mintha régi cimboráival beszélgetne. András megállt félúton az ajtó és a pult között és zavarodottan nézett a pultosra, az meg csak mondta és mondta barátságosan mosolyogva. Mivel lengyelül csak annyit tudtak, mint disznók az illemtanról, mindössze egy, a kocsmáros által folyton ismételt szót ütötte meg a fülüket és vált gyanússá számukra.

– Te, Pista, mi lennénk azok a hogyishívjakok, akiket olyan boldogan emleget? – nézett barátjára meglepődve András.

– Nem tudom, de úgy látom, hogy nekünk integet – vonogatta vállait István.

– Azt én is látom, de mit mond? – kérdezte András, fura képet vágva.

– Nem értek egy kukkot se, de szerintem azt akarja, hogy menjünk oda – válaszolta barátja bizonytalanul.

– Jól van, hát persze, hogy odamegyünk, komikám, hát azért jöttünk – mondta András a pult mögött vigyorgó alak felé fordulva lassan hangsúlyozva, mintha az így talán megértené.

– Jöjjenek már, ne töketlenkedjenek, mint valami kisdíákok, akik először járnak kocsmban! – szólalt meg az öreg szakaszvezetőjük szigorú hangon a pult mellől.

– Jó-jó, jövünk, csak azon gondolkoztunk, honnan szerezhetnénk zlotyit – mentegetőzött

zavarában András, miközben megindult a pult felé.

Menet közben látták, hogy az öreg valamit magyaráz a pultosnak, aztán a poharát mutogatja neki, az meg üvegeket emel le és tesz vissza a polcra. Néhány másodperc múlva, mire a söntéshez értek, már három színig töltött kispohár állt a pulton. A kocsmáros valamit mondott, aztán csak vigyorgott rájuk a pult mögül, majd mikor látta, nem értik, ismételtetni kezdte, és a száját mutogatta.

– Mit mond ez? – fordult András barátja, majd a szakaszvezető felé.

– Nem tudom, talán pénzt – vonogatta vállait ismét István.

– Mit akar? Nekünk nincs lengyel pénzünk, nem kérünk! – magyarázta András a pultosnak.

– Igyák meg! Pálinka – szólalt meg az öreg kissé neheztelve rájuk, ingatva a fejét.

Egymásra néztek, és engedelmesen a pohárért nyúltak.

– Egészségére, szakaszvezető úr! – mondták szinte egyszerre, a poharat feléje emelve. Az öreg is felemelte a sajátját, koccintottak, majd egy húzásra legurították poharuk tartalmát. Az itóka még le sem ért, de már is meglehetősen fancsali képet vágva néztek egymásra, aztán a szakaszvezetőjükre.

– Náluk ez a pálinka – mondta az öreg a csalódott pofák láttán egykedvűen.

A csapos valamit kérdezett tőlük, majd egy üveget emelt feléjük kérdően.

– Nem, köszönjük, nem kérünk többet – csóválta fejét István.

A kocsmáros nem erőltetve a dolgot, sietve a pult másik végéhez ment, ahol már mások is szomjukat szerették volna oltani. Az asztaloknál ülő és a pultnál álló vendégek közben beszélgetni kezdtek, az iménti meglepettségük gyorsan szertefoszlott. A resti ismét megtelt étellel, minden ment tovább a maga medrében, és az idegen katonákkal szinte már senki nem törődött.

– Szakaszvezető úr, maga honnan szerzett zlotyit? – érdeklődött István.

– Én? Sehonnan, elfogadják a birodalmi márkát is.

– És azt honnan szerezte?

– Hoztam otthonról – felelte az öreg olyan hangon, mintha teljesen egyértelmű lenne, hogy aki a frontra indul, vigyen magával márkát is.

– Aha, értem – bólogatott András, arcán a legcsekélyebb értelem jelét sem mutatva.

– Gondoltam, ha a bizonyos nagy német birodalom területén járunk, akkor nyilván jól jön, ha van nálam a nagy német pénzből is valamicske. Hiszen ha a megszállt területeket a birodalomhoz csatolták, nyilván elfogadják a pénzüket is. És úgy látszik, jól gondoltam – fejtette ki a gyengébbek kedvéért bővebben az öreg.

– Sajnos nekünk nincs márkánk, se zlotyink – mentegetőzött István.

– A vendégeim voltak.

– Köszönjük, szakaszvezető úr! – vágták rá egyszerre.

Az öreg kézzel-lábbal mutogatva próbálta a kocsmáros tudtára adni dohányvásárlási szándékát, de az csak nem értette. Már mindenfélét kipakolt a pultra és a polcon lévőket mutogatta, de az egyik sem dohány volt. Végül az öreg elővette a pipáját és azon kezdte mutogatni, hogy olyat kér, ami bele való. A pultos először csupán nézett, sajnálkozó képet vágva, aztán mutatta is széttárt karjaival, hogy azzal bizony ilyen háborús időkben nem tud szolgálni.

A szakaszvezető éppen fizetett az italokért, mikor nyílt a resti ajtaja, és három egyenruhás lépett be rajta. A kocsmazaj hirtelen elült és síri csend lett. Az egyenruhások körülnéztek az ivóban, majd ahogy megpillantották a pultnál álló katonákat, kemény léptekkel, hogy csak úgy kopogott a bakancsuk sarka a padlón, mindjárt feléjük indultak. A tekintetek rájuk szegeződtek, és mindenki azt figyelte, mi fog történni. Andrásék csak álltak a pult előtt és várták az elkerülhetetlent, ugyanis egyértelműnek látszott, hogy azok bizony hozzájuk tartanak. Elöl jött valami tisztféle, hajtókéján rangjelzéssel, derekán pisztollyal és mögötte két

közlegény, kezükben MP40-es géppisztollyal.

– Te, ezek ide jönnek – hebegte András ijedten.

– Látom én is – hagyta jóvá barátja.

– Mi a csodát akarhatnak ezek tőlünk? – kérdezte András elsápadva.

– Nem tudom, talán csak keresnek valakit – vágta rá István, megpróbálva nyugodtnak látszani.

Még oda sem értek, az élen haladó máris nagy hangon, szinte üvöltözve rákezdett. Arcán tisztán látszott, hogy nincs túl jó kedvében, és nem szeret sokat magyarázkodni, de ezúttal balszerencséje lett. Ugyanis a vele szemben álló két magyar katona az értelemnek semmi jelét nem mutatta, csak néztek rá bambán, amitől persze még idegesebb lett és ordított, ahogy csak bírt, de mindhiába. Bár nem értették szavait, önteltség és fölényeskedés áradt minden gesztusából és hangleejtéséből egyaránt. Andrásék, mivel éppúgy semmit sem értettek belőle, mint a kocsmáros szavaiból, úgy érezték, csöbörből vödörbe estek. Szakaszvezetőjük, ügyelve, nehogy becsapják, még mindig a visszajáró horogkeresztes márkákat számolgatta, és csupán a német hangos szavaira figyelt fel. Az meg csak mondta a magáét, és mikor látta, annyit ér nekik mondókája, mint halottnak a csók, egyre dühösebben az ajtó felé kezdett mutogatni. A két bamba arcú, tanácstalan honvéd talán még mindig ott állna, ha a szakaszvezetőjük feltéve sapkáját, begombolva zubbonyát közbe nem avatkozott volna.

Odalépett az acsarkodó német elé, és a tőle megszokott, ellentmondást nem tűrő hangon, erőlesen, de nem ám magyarul, hanem a saját nyelvén, németül rendre utasította. Az meg gyorsan végigmérte, kivel, mivel is áll szemben, aztán láthatólag pusztán kényszerből, de tisztelgett. Az öreg viszonzta a szalutálást, majd a maga sajátos módján gesztikulálva németül magyarázni kezdett neki valamit. Mikor mondandója végére ért, és a német tiszt kérdéseit is megválaszolta, elindult az ajtó felé, és a két ijedt képű bakájának is intett a fejével, hogy kövessék. Így mentek szépen, elől a szakaszvezető, aztán András és István, utánuk a német tiszt, és végül a két géppisztolyos. A teremben csend honolt, senki sem beszélgetett, mindenki a díszes felvonulást figyelte. András érezte, a szűrős tekintetek ezúttal nem őt és magyar bajtársait fürkészik, hanem a fegyőrként mögöttük lépdelő németeket. Az ajtón kilépve meglepődve látták, hogy egy idegen szerelvény áll a peronok között, és az övék nincs sehol. Az is marhavagonokból állt, de azok oldalán több helyen is hatalmas horogkeresztes zászló feszült. A vasúti kocsik ajtajai nyitva voltak, így látni lehetett, hogy mind üres. Mellettük végig és velük szemben az épület falánál is szürke egyenruhában, vállukon puskával, fejükön rohamsisakkal, német katonák álltak. Mivel az előttük haladó szakaszvezető kis gondolkodás után az állomásépület másik vége felé, a mellékhelyiség irányába indult, szorosan tartva a lépést, mintha valami fontos ügyben járnának, ők is arra vették az irányt. Az öreg hátrasandított és szeme sarkából látta, hogy megállva az ivó bejárata előtt, a három német katona nem követi őket.

– Jöjjenek utánam! Nem tudom, mi a csodát, keresnek ezek itt, de nem is vagyok rá kíváncsi – súgta hátra a peckesen sorfalat álló német katonákat ijedten méregető bakáinak.

– Én sem – helyeselt István remegő hangon.

– Ne féljenek! Tartsák a lépést, és jöjjenek! – mondta az öreg szinte parancsolva.

A határozottság, mi szakaszvezetőjük hangjából és mozdulataiból sugárzott, némi bátorsággal töltötte el a mögötte masírozó remegő térdű honvédeket.

– De hol a mi vonatunk? – kérdezte András halkan.

– Azt én is szeretném tudni, remélem, nem hagyott itt minket – válaszolta az öreg.

István meg se szólalt, csak forgatta a fejét jobbra-balra nézelődött, hátha csupán előrébb vagy hátrébb állt a szerelvényük, de mivel sötét volt, semmit se látott. Elhaladtak a falnál strázsáló német katonák sora előtt és a mellékhelyiséghez értek, ahol nagy megnyugvásukra magyar katonákkal találkoztak.

– Huh, de jó, hogy itt vagytok, fiúk! – fakadt ki megkönnyebbülve a szakaszvezető, mikor

meglátta őket.

– Hogy itt vagyunk? – kérdezte értetlenül az egyik.

– Igen.

– Hát hol lennénk, szakaszvezető úr? – csodálkozott a másik.

– Mit tudom én, bárhol, de még itt vagytok, és az a lényeg! – vágta rá az öreg sóhajtozva.

– Biztos, ha maga mondja – nyugodott bele a másik.

– Nem örültem meg, csak azt hittük, elment a vonatunk, és mi itt maradtunk – magyarázta az öreg, látva, hogy a többiek igen-igen furcsán néznek rájuk.

– Dehogysis ment, csak ez a német szerelvény elé állt ide az elsőre, mert valami vagonírozás lesz vagy mi – enyhültek meg egyszerre a többiek bizalmatlan arc kifejezései.

– És hol a miénk? – kérdezett közbe András.

– Ott, néhány vágánnyal hátrébb – mutatott a horogkeresztes szerelvény mögötti sötét felé az egyik cigarettázó katona.

– Azt mondják, másik irányba folytatjuk az utat, és másik vágányra tolták a szerelvényt, de egyébként nem ment még sehova – magyarázta egy másik bajtársuk.

– Az jó, akkor most végre könnyíték magamon – mondta az öreg, és már ment is befelé az illemhelyre.

Andrásék úgy döntöttek, csatlakoznak az ott dohányozó többiekhez, és a német vonat körüli eseményeket figyelték. Benyúlt zsebébe, és előkotorta cigarettáját.

– Gyújtasz? – kérdezte István felé nyújtva a tárcát.

– Igen, köszönöm, ez most jól fog esni – válaszolt a másik kicsit még mindig ijedten.

Miközben egy másik katona tüzet adott nekik, a pályaudvar bejárata felől teherautók zúgása hallatszott. Alig hallhatóan valami kiabálásképpen törte meg az amúgy csendes este nyugalma. Aztán egyszer csak az iménti hangok irányából valakik jöttek. Egy tányérsapkás tiszt vezetésével úgy húszan-harmincan, fekete egyenruhás német katonák érkeztek. A szürke egyenruhások parancsnoka, akivel Andrásék a restiben már megismerkedhettek, alázatos szolgálként ugrott a másik elé és tisztelgett. Az ideges, felsőbbrendű, büszke viselkedésének, mit az ivóban velük szemben tanúsított, se híre, se hamva nem volt, sőt látszott rajta, hogy szinte retteg a másiktól. A fekete egyenruhás karlendítéssel és hangos Heil Hitler üdvözléssel válaszolt a másik tiszteletadására. Kicsit elbizonytalanodva a másik is viszonzta ezt, majd újból tisztelgésbe vágva magát jelentett neki.

– Kik ezek a fekete ruhások? – kérdezte András a többiektől.

– Hát a magasságos Waffen SS – válaszolt gúnyos hangon az egyik mellette álldogáló.

– Miről beszélhetnek? Csak nem azt mondja el neki, hogy mi bent voltunk a restiben, és ő zavart ki? – hüledezett István a szürke egyenruhás németet figyelve.

– Remélem, hogy nem! – riadt fel András gondolataiból a másik szavai hallatára.

– Ti bent voltatok a restiben? – csodálkozott az egyik cigarettázó katona.

– Bent hát, és még egy vodkát is ittunk, ugye, Pista? – fordult barátja felé András.

– Pedig tilos bemenni, vagy nem? – kérdezte egy másik.

– Az lehet, de mi mégis bent voltunk – vágta rá András nagy büszkeséggel a hangjában.

– És a németeket hogy ráztátok le?

– Hát, tudod, az az igazság, hogy az öreg is velünk volt, és ő rázta le őket valahogy – bökte ki András röpke gondolkodás után már sokkal szerényebben.

Közben dolga végeztével a mellékhelyiségből visszaérkezve szakaszvezetőjük a vonatukhoz igyekezett.

– Szakaszvezető úr! – kiáltott utána András.

– Tessék – állt meg az öreg.

– Csak kérdezni szeretnék, ha lehet.

– Kérdezzen!

– Ott bent a restiben az a német tiszt miért tisztelgett önnek?

A szakaszvezető először nem értette a kérdést, néhány pillanatnyi gondolkodás után szinte kissé dühösen kérdezett vissza.

– Miféle tiszt? Arra a tizedesféltre gondol, aki nagy pökhendiségében még azt se vette észre, hogy magasabb rangú tartózkodik a helyiségben?

– Tizedesféle? – kérdezte András elbizonytalanodva.

– Nem tudom, hogy mi az ördög a pontos megnevezése ennek a rangnak a németeknél, de az biztos, hogy nem nagyobb egy magyar tizedesnél. Mit képzelnek ezek magukról, azért mert németek, mindent lehet nekik? – mondta az öreg felháborodásában egész kipirosodva.

– Értem már, akkor ezért hagytak békén minket – világosodott meg András.

– Hát, nem is a két szép szemükért, hanem azért, mert az én embereim.

– Maga tud németül, szakaszvezető úr? – kérdezett közbe István csodálkozva.

– Persze, hogy tudok, az előző nagy háborúban még minden tisztnek kötelező volt a német nyelvtudás. Akkor még monarchia volt, és az osztrákok ezt megkövetelték. De most már szerintem jobb lenne, ha mindenki visszatérne a szerelvényhez, mert nagyon nem szeretném, ha lemaradna valaki! – magyarázta az öreg, és ahogy a valaki szót ejtette, mondandóját nyomatékosítva Istvánra meg Andrásra nézett szúrós tekintetével.

– Igenis, szakaszvezető úr, csak ezt még elszívjuk, mert ott nem lehet ezért leszállni, fent meg sokakat zavarna – válaszolta István katonásan.

– Érdekes, útközben ez nem szokta önöket érdekelni. Na, mindegy, én megyek, és mikor a kürtös indulást fúj, mindenki ott legyen, mert hadbírótság elé állítatom, aki késik.

– Értettük, szakaszvezető úr! – vágták rá többen is.

Az öreg elindult a vágányok felé, és néhány méter után eltűnt a sötétben.

Közben a német vonat mellett a szürke egyenruhások kicsit távolabb húzódtak, és átadták őrhelyeiket a fekete egyenruhásoknak. Egyszer csak a kapu felől, amerről az imént a teherautók hangját hallották, ismét emberek közeledtek. Zárt katonás sorokban, de sokféle színű és fazonú civil ruhákban. Nők, férfiak és gyermekek minden korosztályból vegyesen, egyvalami azonban közös volt bennük: elől mindegyikük ruhájára egy furcsa sárga csillag volt rávarrva. Fekete ruhás SS-katonák kísérték őket. Ahogy az első üresen tátongó vagon ajtajához értek, megállították a sort, leválasztottak egy negyven-ötven fős csoportot, és a vagonhoz terelték őket. A civilek, ahogy tudtak, egymást segítve másztak felfelé, de mivel gyermekek és öregek is voltak közöttük, meglehetősen körülményesen ment a dolog. Mikor az SS-tiszt megunt a piszmogást, odaszólt katonáinak, és azok közelebb lépve „segíteni” kezdtek a felszállóknak. Ám ez a „segítség” nem érdemelt köszönetet, hiszen többnyire erőteljes hangú biztatásból, lökdösésből, sőt puskatussal az emberekre mért jól irányzott ütésekből állt. A fekete ruhás katonák úgy ordítottak, mintha valami marhaszállításon lennének éppen, és valami makrancos bikákat kellene a vagonba terelni. A kiabálástól és lökdösődéstől néhány kisgyermek sírni kezdett, a nagyobbak csak szorították anyjuk kezét, és ijedt tekintettel az agresszív katonákat fürkészték. Aztán sikerült az utolsó gyermeket és rozzant öregembert is feltuszkolni, vagy az erősebbeknek felhúznia, és a katonák rájuk csukták az ajtót, majd bezárták. Így nyelte el a következő csoportot a következő éhes tehervagon, és biztosan megtelt a többi is, de ezt Andrásék már nem várták meg. Nem volt már kedve egyiküknek sem a további nézelődéshez, cigarettacsikkjeiket eltaposva mindannyian visszaindultak saját vonatukhoz. Az arcokon a döbbenet ült, nem szólt egyikük sem, csak némán bandukoltak a szerelvényük felé.

– Kik voltak ezek, és miért bánnak így velük? – törte meg végül a csendet István.

– Zsidók – jött a felelet az egyik mellettük lépkedőtől.

– Zsidók?

– Igen, azt hiszem legalábbis, úgy hallottam, a németek a sárga csillaggal különböztetik meg őket másoktól.

– De minek, és hova viszik őket? – ámuldozott András.

– Azt nem tudom, de gondolom, deportálják őket valahova – felelte a másik szomorú hangon.

Csendben elgondolkodva, a sötétben bukdácsolva mentek tovább a síneken.

– Ezek az SS-katonák olyanok, mint az állatok – szólalt meg ismét András, a fejét rosszállólag csóválva.

– Ezek bizony olyanok – helyeselt István bólogatva.

– Rosszabbak! Ezek még az anyjukat is bevagoníroznák Hitler és a nemzetiszocializmus kedvéért – szólt közbe kedvetlenül egy mögöttük botladozó bajtársuk.

Nem is szólt többet egyikőjük sem, csak mentek búsan most már a saját szerelvényük mellett végig. Mikor valaki saját vagonjához ért, felmászott szótlansul, és így szépen lassan elfogytak.

A vasúti kocsikban teljes sötétség uralkodott, legtöbben már aludtak, de a szakaszvezetőjük az ajtóban ült és pipázott. Mindig szigorú arcára a holdfényben a meglegedés apró mosolya rajzolódott, de olyan apró, hogy azt csupán éles szeműek láthatták, de az is lehet, hogy pusztán András képzelte oda. Az biztos, hogy az öreg zseblámpájával előzékenyen világított, amíg felmászta, és mindnyájan megtalálták fekhelyüket. András nagyon fáradtnak érezte magát, de mégsem bírt el aludni. Ahogy feküdt a sötétben hallotta a másik szerelvény környékén történő események távoli, elfojtott hangjait, az SS-katonák kiabálását, és a teherautók zúgását. Nem bírta kiverni fejéből az ott látott jeleneteket, folyton a gyermekek és gyöngé nők jutottak eszébe és az, mi lenne, ha az ő édesanyja lenne ott bezárva, bezúfolva a sötétbe. Mit érezhetnek azok a szerencsétlenek most ott a vagonban, és egyáltalán hova az ördögbe vihetik őket oly szörnyű körülmények közepette? Mit véthet egy gyermek, de akár egy felnőtt ember is, hogy ilyen sorsot érdemeljen? – jártak agyában az elkésztő gondolatok, amitől aztán csak forgolódott a pokróc alatt, mivel az erősen lehűlt idő miatt nyakig betakarózott. Ahogy az oldalára fordult, az ajtó nyílásán beszűrődő holdfényben látta szakaszvezetőjük halványan kivehető alakját. Ahogy az öreg ült ott a sötétben egyedül, szótlansul és hátát az ajtófélfának támasztva pipázgatott, maga volt a megtestesült nyugalom. Nagypapa jutott eszébe róla és a gyermekkorra. A háborúban elesett apja helyett ő volt az, kire mindig felnézhetett és mindig számíthatott, az öregre, aki mindig egyenes és határozott volt. A szakaszvezető arcán az imént mintha ugyanazt a mosolyt vélte volna felfedezni, amit régen a nagypapán, ha unokája fáradtan hazatért egy bálból vagy más későig tartó mulatságból. Vagy mint mikor hosszabb távollét után üdvözölhették újra egymást, és a nagypapa arcán a féltő gondterheltség barázdáit a megnyugvás rajzolta át halvány mosollyal. Talán ezt látta az imént a szakaszvezetőjük arcán is, az öregén, aki úgy ült ott kinn az ajtóban, mintha apjuk helyett apjuk lenne, és vigyázná fiai álmát. Figyelte még egy darabig a biztonságot és megnyugvást sugárzó holdfényben tündöklő árnyalakot, majd becsukva szemét aludni próbált. Még hallotta a kürtszót, ami a szerelvény indulását jelezte és a vonat sípját is, ahogy kifutottak az állomásról. Aztán a kerekek monoton kattogása és a kocsik imbolygása nem sokkal később, mint kisbabát a ringatás, úgy ringatták álomba.

András reggel megpróbált sokáig aludni, ez ment is egy darabig, de aztán egyre többen ébredtek fel és beszélgettek, meg mindenfélével szöszmötöltek, zörögtek körülötte, végleg kiverve az álmot a szeméből. A szakaszvezető a legfiatalabb suhancok egyikének feladatba adta, hogy gyújtson be a kályhába. Próbálkozott is szegényke, de bő félóra alatt mindössze némi füstöt tudott produkálni, sehogyan sem jött össze neki a dolog. András feküdt a helyén a jó meleg pokróc alatt, és miközben azon tűnődött, mennyire fontos a gyakorlatiasság még egy ilyen egyszerű dolog elvégzéséhez is, mint a tűzgyújtás, jót mulatott a fiatal legény ügyetlenkedésén. Végül az öreg, megunva a dolgot, szó szerint maga vette kezébe a dolgok irányítását. A túl vastag, meggyulladni képtelen tűzifákból vékonyabbakat hasított, és így néhány perc múlva a kis kályhában már szépen pattogva égett is a tűz. Kellett is a fűtés, hisz mikor a nap már magasan járt és éreztette erejét, kellemes tavaszi idő lett, de éjszaka és főleg

hajnalban fagypont környékére süllyedt a hőmérő higanyszála.

András, megunva a heverészést, feltápáskodott és ásítózva felhúzta a bakancsát. Láttá Istvánt az ajtóban cigarettázók között, hát kidörzsölte szemeiből a csipát és maga is csatlakozott hozzájuk. Dohányzás közben a szemük előtt elrohanó kietlen pusztaságot fürkészték. A homokos, szikes sivatagot csupán néhol szakította meg egy-egy sziklás dombocska vagy erdő. Földművelésnek szinte nyomát sem lehetett látni, itt-ott elvéve akadt egy megművelt területecske, de a búza és árpa csak sínylődött a nyilvánvalóan rossz minőségű talajban. Néhol egymástól sok-sok kilométerre kis vályogházakból álló falucskákat láttak, és a parasztviskók mellett a fellobogózott és virágokkal díszített vonatuknak integető szegényes, elnyűtt ruhájú embereket. Először nem értették a dolgot, de aztán a pipájával közékük telepedő szakaszvezetőjük felvilágosította őket.

– Pár éve, mikor Hitler és Sztálin megegyezve felosztották maguk között Lengyelországot és támadást indítottak ellene, szegény lengyelek harapófogóba kerültek. Egyik oldalon német, másik oldalon orosz agresszióval kellett szembenéznük, de szerencsére addigra már vissza lett csatolva hozzáuk a felvidék, és a Lengyelországgal határos részén a magyar kormány megnyitotta a határt a menekültek előtt. Nem emlékeznek már rá, milyen politikai hullámokat kavart ez a lépés, és hogy milyen dühös reakciókat váltott ki a német és a szovjet félből is? – magyarázta az öreg csodálkozva, hogy a többiek már elfeledték a néhány éve történeteket.

– De, rémlik valami. Igen, tényleg akkor alakították a lengyel iskolákat – bólogattak az ajtóban üldögélők az emlékeikben keresgélve.

– Hitler haragudott ám ezért Magyarországra, hát még amikor Horthy szolidaritást vállalt a lengyel néppel, és a német csapatoknak az országon való átvonulását is megtiltotta. Akkor lett ám csak igazán pipa a német vezetés. Szegény lengyelek meg ezrével özönlöttek át a megnyílt határon, ami ekkorra az egyetlen menekülési útjuk maradt. Szerintem nyilván ez és régmúltban közös királyaink lehetnek az okai, hogy boldogan integetnek a magyar szerelvényeknek – tette még hozzá az öreg, aztán a közben megtömögött pipájára gyújtott.

A többiek egyetértve vele nem szóltak semmit, csupán rendezgették magukban a hallottakat.

A hajnal óta látott egyhangú táj rövidesen változni kezdett körülöttük, zöldebb, vizes, mocsaras vidék kezdődött nádasokkal, elszórtan felbukkanó víztükrökkel, sok-sok vízimadárral. Aztán egyszer csak egyre több és sűrűbben elhelyezkedő házat láttak, és az addig igen gyorsan robogó szerelvény lassítani kezdett. Valami nagyobb település felé közeledtek, és ennek igen megörültek.

Ahogy begurultak az állomásra, az épület oldalán a Jędrzejów feliratot látták. Amint a szerelvény megállt, a szakaszvezető az ajtóhoz furakodva elsőként ugrott le. Felnézett az ajtóban türelmetlenül tolongó honvédekre és arcán szétáramló meglepődéssel nyugtázta, hogy engedélye nélkül senki sem szállt le.

– Ezt már szeretem! Várjanak egy kicsit, megtudakolom, mi a helyzet! – dicsérte meg katonáit, majd megfordulva előresietett a tiszti vagonokhoz.

Néhány perc múlva jött vissza, és kiadta a parancsot a leszállásra.

– Senki ne kóborogjon el, reggeli lesz, és máris indulunk tovább! – mondta keményen, aztán a négy kijelölt konyhaszolgálatossal elindult kenyeret és valami hozzávaló harapnivalót vételezni.

A leromlott állapotú állomásépület valami kis városkához tartozhatott. Az első vágányon egy nyitott tehervagonokból és néhány személyvagonból álló szerelvény állt. A tehervagonok hosszú farönkökkel voltak felpakolva, és a szétgurulásukat megelőzendő vastag kötéllel jól megkötözve. Néhány ember búcsúzkodott a peronon, aztán nem sokkal azután, hogy felszálltak, a mozdony vékony, szinte fülsértő hangon nagyot sípolva útnak indult. Velük ellentétes irányba, azon a vágányon hagyta el az állomást, amin az előbb ők érkeztek. A környék még az addigiaknál is kihaltabb lett, így az idő meglehetősen unalmasan telt. Úgy

negyedóra elteltével végre visszatértek a konyhások, és hozták a szakasz várva várt reggelijét. Kiosztották a kenyérfejadagokat, aztán a hozzájáró konzerveket. Néhányan konzervbontót használtak a kibontásához, mások nemes egyszerűséggel a szuronyukat vetették be, hogy az élelemhez férhessenek. Állva, vagy a vagon ajtajában ülve mindenki falta a nem túl ízletes konzervet, és hozzá a finom, puha kenyeret. Evés közben a készleteiket feltöltő konyhaszolgálókatosok ténykedését figyelték. A nagy adagnak semmiképp sem mondható reggelijét mindenki hamar elfogyasztotta, majd akinek kellett, felkereshette a mellékhelyiséget, utána még cigarettázgatva vagy beszélgetve a vasúti kocsijuk mellett várakoztak. Aztán nemsokára megszólalt az indulást jelző kürtszó, és mindenki gyorsan felszállt a vagonjába.

Mire az utolsók is felmásztak, már meg is szólalt a mozdony öblös hangú sípja, és szépen lassan, egyenletesen gyorsulva elindultak.

András elgondolkodott rajta, hogy vajon a jócskán nagyobb német mozdony erősebb az előző szlováknál, vagy csak a sokkal szelídebb domborzati viszonyok könnyítik meg a munkáját, és ezért robog néha oly eszeveszettül. Úgy döntött, megkérdezi Lajost, a nagydarab vasutast, aki éppen füstösképű cimborájával meg néhány másik bajtársukkal beszélget, odament hozzájuk és letelepedett melléjük.

– Szerintem nincs abban semmi gond, hogy '39-ben Horthy fia lett a MÁV igazgatója – mondta éppen Lajos.

– De hát ez politikai döntés volt, Horthy István még csak nem is vasutas! Csak azért került oda, mert a kormányzó oda tette! – vágta rá az egyik fiatalabb bajtársuk a körben ülők közül.

– Lehet, de azóta is jól megy a vállalat, és előtte, míg csupán cégvezetője volt, akkor is sikeres volt a MÁV, vagy nem? – kérdezte Lajos a számonkérő hangon.

– Az igaz, de akkor is politikai nyomásra nevezték ki! Ha nem a kormányzó kicsi fia, akkor soha nem került volna ebbe a tisztségbe! – kötekedett tovább a suhanc.

– Lehet, hogy nem vasutas, viszont gépészmérnök és jó szakember, úgy hallottam, a 424-es gőzmozdony tervezésében is komoly szerepet vállalt – szólt közbe Zsiga, megpróbálva lezárni a vitát.

– Szerintem meg ez az idejétmúlt arisztokrácia és kapitalista rend egyik jó példája arra, hogy miért is kellenének már végre gyökeres változások nálunk is! A népnek kellene kezébe ragadnia a hatalmat! – folytatta eszmeifuttatását egyre hangosabban kifakadva a másik.

– Miket zagyválsz te itt össze, milyen hatalmat akarsz te megragadni? – kérdezte Lajos széles homlokát összeráncolva.

– Hát az államhatalmat, az ország irányítását! – vágta rá a suhanc határozottan.

– Ne nevetess már, azt se tudnád, mit kezdj vele, te nagy proletár! – nevetgélt Lajos a másikon.

– Már hogyan tudnám? Azt tenném, amit a szovjetek tettek, a népnek adnám a hatalmat és az irányítást! – mérgelődött a másik Lajos gúnyos hangján.

– Persze meg, ha lennének, szuronnal leszurkálnád a kormányzó kislányait, meg a feleségét és családját, mint azt a nagy dicsőséges bolsevik forradalmárok tették a saját cári családjukkal! – fortyant fel most már Lajos is.

A suhanc dühtől kipirosodott arccal éppen újból szólásra nyitotta száját, mikor is András jobbnak látva közbeszólt.

– Te Lajos, ez a német mozdony erősebb, mint a szlovák volt? – kérdezte, belefojtva a másikba a szót, a nagydarab vasutas figyelmét pedig elterelve.

– Hát persze, hogy erősebb! – vágta rá Lajos a kérdéstől meglepődve.

– Még jó, hogy erősebb, hisz ez sokkal nagyobb mozdony, mint az volt – tette hozzá Zsiga.

Mivel a fiatal suhanc ismét Lajoshoz akart szólni, András újabb kérdéssel állt elő.

– Nem lehet, hogy csak a hegyek elhagyása miatt haladunk most gyorsabban?

– Ne butáskodj már! Ez a mozdony sokkal erősebb annál, ha ilyennel indultunk volna el, akkor még jó néhány vagon csatolhattak volna a szerelvényhez – válaszolta Lajos.

– Az biztos! – helyeselt Zsiga is.

– Ez talán még a mi 424-esünkénél is többet tud, pedig az se semmi ám.

– Nem lehet, hanem biztos! – vágta rá Lajos.

András boldogan nyugtázta, hogy sikerült a terve, hiszen a suhanc látva, hogy már mindenki a mozdonyokról beszél és az ő világnézetére senki sem kíváncsi, feltápáskodott, és az ajtónál dohányzókhoz ment. Végig követte tekintetével és közben azon gondolkodott, vajon honnan szedhette ez a fiatal azt a nagy és elszánt meggyőződését. Fejét visszafordítva a beszélgetőkhöz tekintete egy pillanatra összetalálkozott a helyén pihenő szakaszvezetőjével, és már megint mintha azt a mosolyt vélte volna felfedezni az arcán. Mintha szavak nélkül azt mondaná: jól van, fiam, derék ember vagy, jól oldottad meg a helyzetet. Aztán a furcsa pillanat elmúlt, és ő ismét beszélgetésbe elegyedett a „fő” vasutasokkal.

Az eszmecsere legfőbb témái persze a mozdonyok és az új fejlesztések, mint például a benzinmotoros vonatok, és úgy általában a vasút dolgai voltak.

A beszélgetés annyira lekötötte őket, hogy mit sem törődtek azzal, amikor egy Kielce nevű nagyváros mellett haladtak el éppen. Sokan az ajtóhoz mentek, és visszaintegettek a helyieknek, kik a vonatukat meglátva üdvözölték őket. A szerelvény kicsit lassított, néhányan azt hitték, ismét meg fog állni, de pusztán a lakott terület miatt tette, ahogy elhagyták azt, meglódulva ismét gyorsvonati tempóba kapcsol. Több kisebb települést is elhagytak még és már dél is elmúlt, mikor ismét egy nagyobb városféléhez értek, és ott szerelvényük erősen fékezni kezdett.

Ahogy már mindössze lépésben gördültek, a szakaszvezető tekintetével az állomás épületeinek homlokzatát fürkészte. Mikor megpillantotta a feliratot, és a mozdony nagyot szusszanva megállt végre, azonnal leszállást parancsolt.

– Radom, ez az, itt fogunk enni. Mindenki lefelé! Gyerünk, csipkedjék magukat, mert ebéd lesz! – mondta, és közben ő maga is leugrott.

– Sorakozó! Gyerünk már, emberek! Haladjanak!

Megpróbáltak minél hamarabb valami elfogadható sorakozót produkálni, de mivel akadt, kit az imént álmából vertek fel, ez elég nehezen ment.

Andrásék is leugrottak, és a sorban helyüket keresve kicsit körülnéztek.

A pályaudvar temérdek vágányából és szép nagy állomásépületéből arra következtetett, hogy jókora város lehet az a Radom. Annál is inkább furcsán hatott, hogy sehol egy embert nem láttak, sem utazni készült, sem érkezőt, mintha mindenkit elnyelt volna a föld. Ám nem sok idejük maradt ezen töprengeni, ugyanis pár perc múlva minden vagon előtt felsorakoztak a „lakói”, és megkezdődött az ebédosztás. Kezükben a csajkával, vagonok szerint sorban vonultak a gulyáságyúkat szállító nyitott vasúti kocsikhoz. Az osztás gyorsan ment, a meleg étel mindenkinek jólesett, nem is teketóriáztak sokáig, pillanatok alatt felfalták még a repetát is. Aztán amíg a masinisták a mozdonyt töltötték fel vízzel és a lovászok a lovakat látták el, ki-ki a saját kocsija előtt rágyújtott. Éppen azon tanakodtak, hogy vajon miért nincs egy lélek sem a hatalmas pályaudvaron, mikor valami mozgásra lettek figyelmesek. Az állomás épülete felől német SS-katonák jöttek, és a szerelvényük mellett haladtak végig mindkét oldalon. A parancsnokuk a tiszti kocsiból éppen leszálló magyar tisztekhez ment. Kölcsönös tiszteletadás után a német buzgón magyarázni kezdett valamit a magyar századparancsnoknak, a többiek közben szépen átfésülték az állomás egész területét. Benéztek minden vagonba, átvizsgálták a kocsik alját, és ugyanilyen németes precízséggel kutatták át az állomás épületeit is.

Egyszer csak az egyik melléképület hátsó ablakán egy civil ruhás férfi ugrott ki, és eszeveszetten rohanni kezdett az állomás hátsó felén lévő bozótos, gazos terület felé. Balszerencséjére az egyik német katona azok közül, akik nem mentek be az épületbe,

észrevette, és persze rögvést riasztotta a többieket is. Egyikük utánaordított, majd egy másik is, de az csak futott, ahogy bírt. A katonák fölemelték puskáikat, lövés dörrent, és a férfi már majdnem elérve a sűrű gázos részt, amiben talán menedéket találhatott volna, a földre rogyott. Bár ahogy elnézték az SS katonák elkötelezettségét és kitartását, úgy tűnt, azok elől nem nagyon lehet elbújni, legfeljebb a föld alá, de akkor meg már úgymint mindegy. A fekete ruhás katonák megvizsgálták a holttestet, és utána még a bozótost is átfésülték. Két ember ugrott ki belőle, akiket a direkt erre a célra odaállított fegyveresek azonnal legéppisztolyoztak. Andrásnak olyan érzése támadt, mintha egy vadászat lenne, csak itt nem a vadat hajtják puskvégre, hanem embereket. A magyar katonák csak álltak a vagonjaik mellett, és megdöbbenve figyelték az eseményeket. Csupán akkor ocsúdtak fel, mikor a szakaszvezetőjük, ki közben elől járt a parancsnoki kocsiknál, jött, és kiadta a felszállási parancsot. Mindenki gyorsan felkapaszkodott a marhavagonba, talán még soha olyan gyorsan nem sikerült a felszállás, mint ott és akkor. Senki sem szólt, de valamit érezni lehetett a levegőben, ha nem is félelmet, de riadtságot. Az biztos, hogy egyikük sem szeretett volna lemaradni. András úgy érezte, legjobb lenne azonnal indulni, mert valami rossz, fojtogató érzése támadt a civilek lemészárlása miatt. A vagon utasaira néma csend telepedett, senki sem szólt, mindenki a gondolatait rendezgette. Szerencsére alig, hogy felszálltak, a mozdony már sípolt is a megszokott öblös hangján, és azután rögtön indult. Elhagyták a várost, de a furcsa, sötét, mélabús hangulat, ami az imént rátelepedett a társaságra csak nem akart szertefoszlani. Szakaszvezetőjük, látva ezt, megköszörülte torkát, és a pipafüsttől ráakódott váladékot a nyitott ajtón keresztül a szabadba köpve beszélni kezdett.

– Ott az állomáson az az SS-zászlós, a feketeruhás katonák parancsnoka, elmondta a századparancsnokunknak, hogy mi járatban vannak. Én tőle tudom, hogy a városban a németek valami nagy gettóba zárták a zsidókat, ahonnan nem szabad kijönniük. Ez, gondolom, valami városrész vagy terület lehet. Tegnapelőtt éjszaka viszont sokan mégiscsak megszöktek, az őrséget leszúrták, holttestüket váltásuk találta meg. Ezután nyomban még nappalra is érvényes kijárási tilalmat vezettek be, és nagy erővel keresni kezdték a szökevényeket. És ahogy azt láthatták, néhányukat már meg is találták – magyarázta megtörve a nyomasztó csendet.

Az őszinte felettesi szavak sikerrel jártak, legtöbbjükben feloldották a bizonytalanság okozta félelmeket, a vagon ismét megtelt étellel. Néhányan kártyázni kezdtek, mások beszélgetésbe elegyedtek, de akadtak szép számmal olyanok is, akik egyszerűen aludni próbáltak. András is letelepedett barátja mellé hanyatt a szalmára, de az imént hallottak és az állomáson látottak nem akartak kimenni fejéből. Szörnyű érzés kerítette hatalmába, amitől aztán még egy óra múlva sem tudott elaludni, és gondolatait rendezgetve csak bámulta a vasúti kocsi tetejét. Mi lesz, ha nekik, vagyis inkább neki is civilekre kell lőnie? Ő arra nem lenne képes, nem tudná megtenni, hogy egyszerű, fegyvertelen embereket bántalmazzon vagy agyonlőjön. Akkor inkább a hadbíróság. De akkor meg őt fogják felkötni vagy agyonlővetni a parancs megtagadásáért. Ilyen, és ehhez hasonló nehéz dolgok jártak éppen az eszébe, mikor az ajtóban állók hátraszóltak a többieknek, hogy valami városféléhez közelednek. István felé fordult, és már éppen szólásra nyitotta száját, mikor meglepetten látta, hogy barátja elaludt, és jóízűen szundikál. Nem lett volna szíve felébreszteni, így inkább csendben maradt, és maga is aludni próbált. Gondolataiba mélyedve észre sem vette, mikor, de lassan álomba ringatta a rázkódás és a vasúti kocsi kerekeinek monoton kattogása.

Szerelvényük néhol házak és kisebb települések mellett robogott tovább, aztán néhány óra múlva egyszer csak megállt. Valami kis városka lehetett néhány vágányos állomással, macskaköves peronnal, kopott, hámló vakolatú épületekkel. Az ő vonatukon kívül más szerelvény nem volt az állomáson, mindössze néhány civil lézengett az épületek környékén, egyikük egyenruhában, valószínűleg vasutas. A szakaszvezető leugrott és előrement a tiszti vagonhoz, majd nem sokkal később visszatért, és engedélyt adott a leszállásra, de csakis azok

részére, akiknek halaszthatatlan dolga van. Persze ennyi emberből így is bőven akadt, aki leszállt.

A nagy mozgolódásra András is felébredt, de barátjával úgy döntöttek, ezúttal nem szállnak le, így mivel lemenni nem lehetett, az ajtóban üldögélve cigarettára gyújtottak. A szakaszvezető állt a vagon mellett és várta vissza a gondosan megszámlolt, a mellékhelyiség felé eltávozott bakáit. Egy, az ajtóban ácsorgó fiatal suhanc vitába keveredett vele, mert nem értette, miért nem lehet kicsit leszállni, mozogni a szerelvény mellett.

– Ide hallgass, édes fiam, ha én egyszer azt mondom, hogy nem lehet, akkor nem lehet, mert ez parancs! Jó lenne, ha végre megértenéd te és a többiek is, hogy ez itt a hadsereg, és itt mindent parancsra teszünk, nem pedig saját belátásunk szerint! Aki ezt nem képes felfogni, az hadbíróság előtt fogja végezni! – mondta szigorú tekintetével végigmérve az ajtóban ülőket, ezzel kiterjesztve mondandóját rájuk is.

Az imént még pimaszul szóló legény a szigorú szavaktól szinte vigyázba vágta magát, mint aki már is azelőtt a bizonyos bíróság előtt áll. András, mintha már régen várta volna ezt a percet, belül valami elégtételszerűt érzett. Mert az öreg, aki szerény és nagyon emberséges, végre megmutatta, hogy ő bizony parancsnok, és kemény is tud lenni azzal, aki nem tartja be a játékszabályokat, amiket felállított. Ahogy körbepillantott, mások arcáról is ezt olvasta le, és ez jó érzéssel töltötte el, mert valószínűleg mások is úgy gondolták, ahogy ő.

Közben a peronok közt megszáporodtak az emberek, először azt hitték, vonat fog érkezni és ahhoz jöttek, de aztán be kellett látniuk, más a helyzet. A vágányokon túlról civil ruhás emberek közeledtek feléjük, de még messze voltak ahhoz, hogy láthassák, kik is lehetnek azok. A szakaszvezető fejét idegesen forgatva nézelődött előre–hátra, ezt látva András kihajolt az ajtóból és elnézett a szerelvény vége felé. Látta, hogy civilek álldogálnak a hátsó vagonok környékén, és a peronon álló kocsiparancsnokok próbálják őket távolabb tésékelni. Közben hozzájuk is odaért egy kisebb csoport, megdöbbenve látták, hogy szakadt, kopott, koldus kinézetű gyermekek azok. Lesütött szemmel, félénken odaálltak az öreg elé.

– Bitte brot – mondta halkán és félénken egy kócos hajú kislány, kérőleg nyújtva előre kis, csontos, sovány kezét.

– Bitte brot – ismételte elcsukló gyenge hangon, és közben felbátorodva a többiek is rákezdtek.

Az öreg csak állt szó nélkül, és hirtelen nem tudott mit kezdeni a helyzettel. Látszott rajta, hogy egy pillanatra elérzékenyült a sovány, éhes gyerekek láttán, de aztán a szakaszvezető kerekedett felül benne, és megkeményedett arccal megpróbálta elküldeni őket.

– Menjetek innen, ez hadi szállítmány, civileknek itt semmi keresnivalója! Menjetek már! – ripakodott rájuk.

– Bitte klein brot, bitte! – ismételték válaszképpen a velük szemben álldogáló éhes gyermekek.

A szakaszvezető veszekedve velük megpróbálta arrébb tésékelni őket, de azok nem értették, mit mond nekik. Torz arccal kérlelték tovább, hiszen pusztán egy cél lebegett a szemeik előtt: valami ennivalót szerezni. Fent, a vasúti kocsiban nagy lett a mozgolódás, mindenki az ajtóhoz próbált férközni. Néhányan nem értették az idegenek szavait, de mivel voltak svábok is a vagonban, ők mindjárt fordították a németet.

– Falat kenyér, falat kicsi kenyér – ismételték néhányszor a gyengébbek kedvéért.

– De hát ez Lengyelország, vagy nem? – kérdezte valaki a hátrébb álldogálók közül.

– Az hát! – vágta rá egy másik.

– De akkor ezek miért németül beszélnek?

– Azt nem tudom.

– Talán helyi német kisebbség, vagy azt hiszik, hogy németek vagyunk – szólt közbe egy harmadik.

Az egyik sváb származású honvéd megpróbált németül szóba elegyedni a gyermekekkel,

de nem sok sikerrel járt. Csak néztek bambán szomorú szemeikkel, és úgy álltak ott a vagonnal szemközt, mint akik már egy tapodtat sem képesek mozdulni, és itt fogják megvárni sorsuk beteljesedését. A szakaszvezető is látta ezt, ezért újult erővel nekiveselkedett a civilek eltávolításának. András közben észrevette, hogy minden vagonnál hasonló jelenetek zajlanak, csak éppen elől a tiszti kocsiknál és a sok hadianyagot szállító nyitott vagon környékén nem. Pedig volt ott sok-sok érdekes rakomány: ágyú, szekér, Botond típusú terepjáró, géppuskák, golyószórók és még megannyi fontos kellék, ami egy nagy öldökléshez szükséges. Közöttük úgy bújtak meg a gulyáságyúk, mint erdőben a mérges gombák között az ehetők. Mivel estére járt és már nem főztek bennük, jó illatok sem szállhattak belőlük, így a gyermekek szemében csak értéktelen lomok lehettek. A hadianyag úgy látszik, nem vonzza a szegény éhezőket, mit is ér az a sok vas, ha nincs mit enni, gondolta magában András.

Közben dolguk végeztével szállingóztak vissza bajtársik és elmesélték, mit láttak.

– Hihetetlen, micsoda nyomor van itt! – mondta egyikük.

– Iszonyú szegénység és leépültség, egyedül a vasutas nézett ki valahogy, de biztosan csak azért, mert a vasútnak működnie kell, hiszen a németeknek létfontosságú a háborújukhoz – tette hozzá egy másik.

A háború nyomai látszanak még mindenfelé, biztosan nincs pénz a felújításokra, de még kenyérre sem – osztotta meg a többiekkel tapasztalatait egy másik bajtársuk.

– Valaki tud lengyelül? – kérdezte a szakaszvezető a vagon felé kiáltva. Nem jött válasz.

– Senki?

– Senki – felelte végül István.

– Na, mindegy. Menjenek már innen, semmi keresnivalójuk itt! Távozzanak! – próbálta az öreg távolabb hessegetni a kéregetőket, de mindhiába, mert azok percről percre csupán egyre többen lettek.

Az egyik konyhaszolgálatos, ki az előző megállónál a kenyeret cipelte föl a kocsiba, nem bírva tovább odaszólt a szakaszvezetőnek.

– Szakaszvezető úr, van itt kenyér bőven, ha a többiek is adnak az övékéből, akkor jut ezeknek a szegény koldusoknak is, én szívesen megfelezem az én részemet.

– Ezek nem koldusok, ezek a megalázott lengyel nép gyermekei – jegyezte meg az öreg szomorúan.

A bakák összenéztek, és szinte egyszerre ajánlották fel kenyereik felét. A szakaszvezető egy darabig csak állt szemben az ajtóban tolongó katonáival, majd mivel egyre többen kérelték, engedett a belső készítésének, és ismét az öreg, az emberséges, a megértő ember kerekedett felül benne, legyőzve a kemény kocsi parancsnokot.

– Na, jól van, ha úgy gondolják, de jegyezzék meg, hogy nem kapnak többet! A szalonna és a kenyér vacsorára és reggelire is elég kell, hogy legyen az egész szakasz részére, ha odaadják és kevés lesz, akkor éhen maradnak! – mondta szigorúan.

Előkerültek a kenyerek, az egyik konyhaszolgálatos kettétört egyet és kezdte osztani. Legtöbben, főként a kisebbek, azonnal falni kezdték, olyanok is akadtak azonban, kik még kértek, majd szerzeményükkel könnybe lábadt szemekkel, hálálkodva hazaindultak. Néhányan az apróbbak közül oly mohón falták a finom kenyeret, hogy már-már fuldokoltak a túl nagy és megrágás nélkül lenyelni kívánt falattól.

– Hé, hé! Lassan a testtel, pajtikáim, ha a háborút túléltetek, nehogy már a mi kenyerrünktől haljatok meg – mondta az öreg az egyik gyermek hátát csapkodva, hogy az végre kiköhöghesse a túl nagy, és torkán akadt kenyérgombócot.

Egyre többen másztak le és segítettek az osztásban, közben megállapodtak, hogy kizárólag akkor kaphat valaki repetát, ha már mindenkinek jutott, és még mindig van miből adni. Valaki felvetette, hogy ha azok azt hiszik, ők németek, akkor talán meg kellene nekik magyarázni, mi is a valóság.

– Nicht brót! Nein brót! Ich bin kenyér! – magyarázta vehemenssen egyikük szegényes

némettudásával, amitől a gyermekek értetlenül és ijedten néztek rá.

– Ez kenyér, jó magyar kenyér. Kenyér! K-e-ny-é-r. – betűzte a furcsán reá bámuló, kenyeret majszolóknak.

– Nein germani! Nicht náci! Ich bin honvéd! Mi vagyunk magyar honvédek. Magyar honvéd! – próbálkozott tovább, de a körülötte állók csak néztek rá bambán, látszott rajuk, hogy fogalmuk sincs, mit akarhat tőlük a félnótás katona.

– Mért németül próbálsz? Ezek nem tudnak németül, az biztos, és egyébként is teljesen rosszul ejted a szavakat, ha tudnának, se sokat értenének ebből – szólt közbe egy dunántúli sváb, aki meglehetősen jól beszélt a németet.

– De valahogy csak fel kellene világosítani ezeket a szerencsétleneket, nehogy már abban a tévhitben éljenek, hogy az őket lerohanó náci németektől kapták ezt a finom kenyeret – felelte a másik önérzetesen.

Valakinek eszébe jutott, hogy a lengyelek valamelyest rokonai tán az oroszoknak, vagy legalábbis valami szlávfélék ők is, tehát oroszul kell nekik megmagyarázni, mi is a nagy helyzet. Egy idősebb honvédet ki is neveztek a feladatra, miután kiderült, hogy az ő családja Kárpátaljáról származik, így neki tudnia kell oroszul, vagyis inkább ukránul. Hiába szabadkozott szegény, hogy ötéves sem volt mikor Debrecenbe költöztek, ahol soha többé nem hallott sem orosz, sem ukrán szót, a többiek csak biztatták, győzködték, hogy próbálja meg, mert ez a hazának tett szolgálat.

Nyet germani! Nyet náci! – mondta magyaros kiejtéssel.

Míntha valami értelem csillant volna némely kéregető szemében, bólogattak, fejüket forgatták és zavartan néztek.

– Értik, ezt értik! – ujjongtak többen is. Hogy felfogtak-e abból valamit, amit összedadogott nekik, nem lehet tudni, az biztos, hogy ők is próbáltak magyarázni a szedettvetett tolmácsnak, aki persze semmit nem értett az egészből.

Ja, ungarische honvéd! Én vagyok Ungarische. Magyar katona – próbálta magyarázni, és közben a vagonon lévő díszítéseket és magyar zászlókat mutogatta.

A néhány ukrán szóból álló nyelvtudása nem sok sikert hozott. Valószínűleg a kiejtés sem felelt meg az eredetinek, de ezt senki nem érezte.

A „tartalmas” beszélgetés a botcsinálta tolmács és az éhes lengyel gyermekek között még sokáig tartott volna, de mivel elfogyott a kenyér, azok kezdtek elszállingózni a szerelvény mellől. Valamit mondtak, talán megköszönték a kenyeret vagy csupán elköszöntek, nem tudta senki, hisz nem értették őket. Néhányuk ismételte tele hassal most már kicsit vidámabban, hogy ungarise honvéd, ungarise honvéd. Ők talán értettek is valamit, de lehet az is, hogy egy árva szót sem, pusztán utánozták, amit a kinevezett tolmácsuk mondott.

– Adni kellene a gyermekeknek azokból a szalagokból, és akkor, ha hazavinnék, otthon a szüleik talán tudnák, milyen nemzet színei is azok – mutatott egyik cigarettázó bajtársuk az utolsó tiszti kocsi tetején éktelenkedő jókora, májusfára emlékeztető, nemzetiszínű szalagokból kötött hatalmas csokorra.

– Persze, adjunk nekik egész kenyereket, és még kössük is át nemzetiszín szalaggal, mint kenyérszenteléskor, mi? – kérdezte gúnyosan egy sváb származású fiatal kis örvezető.

– Miért is ne? Jó ötlet! – vágta rá Lajos.

– Szerintem meg már így is eleget kaptak, menjenek inkább dolgozni, hogy legyen mit enniük – sopánkodott a suhanc.

– De hát ezek még gyermekek – szól közbe csodálkozva valaki.

– Mit bánom én, akkor meg a szüleik menjenek, ők meg az iskolába, ne itt csavarogjanak a semmirekellők!

– Sajnálod azt a kis kenyeret? – kérdezte István kicsit kihívóan.

– Igen, sajnálom! Mert mi keményen dolgozunk és háborúba megyünk azért, hogy a jövő szebb legyen és jobb, hogy az orosz bolsevizmust kisöpörjük Európából. Ezért harcolnak már

évek óta a nagy német birodalom dicső katonái is. És úgy érzem, azoknak az alantas népeknek, akik ebben nem segítenek, sőt még saját magukról sem képesek gondoskodni, azoknak vétek és pazarlás bármit is adni – magyarázta a másik nagy-nagy lelkesedéssel a hangjában.

– Na, ide figyelj! A te dicső német katonáid nem sok jót hoztak ennek a népnek. Senki nem hívta ide őket, de jöttek. Hozni nem sok mindent hoztak, egyedül a halált, de vinni annál többet visznek, a lengyel alföldről például a frontra a sok gabonát és húst. Nem hiszem, hogy azt a kis kenyeret kéne sajnálnunk tőlük – vágott vissza István a másik ostoba elvakultságán kicsit felhúzza magát.

– Akkor adj nekik még a tiedből, én az enyémből biztos nem adok – válaszolta dacosan a fiatal suhanc.

– Szerintem pedig Lajosnak igaza van, és a szalag jó ötlet! Ha már adakozunk, mert szerencsétlenek rászorulnak, akkor legalább maradjon valami utánunk emlékre – mondta István határozottan, hogy a másikat kicsit még csipkedje.

– Tényleg nagy ötlet, és ki fogja leszedni onnan, nagyokos? – kérdezte nagy adag gúnnyal a hangjában a másik.

– Talán te, dicső katona! – vágta rá István egyenesen a másik szemébe nézve.

– Én, mért én, nekem ehhez semmi közöm! – nézett körbe meglepődve a suhanc.

– De hát te úgyis több, meg jobb vagy nálunk, nem? – kérdezte pimaszul István.

– Nálad biztos, öregapám! – jött a dühös válasz.

– Na, látod, akkor leszeded, mi pedig meghajlunk feneséged előtt. Ugye, fiúk? – tekintett körbe István a többiekben.

– Ja, hát persze – bólogattak mosolyogva a többiek.

– Szedje le, aki kitalálta – vágta rá kis gondolkodás után a sváb örvezetőcske.

István éppen ezt a választ várta, és már jött is a következő szúrás egy kérdés formájában.

– Te félsz megtenni?

– Nem félek, csak értelmetlen örültségnek tartom.

– Vagyis félsz – szögezte le István szemrehányóan.

– Mondom, hogy nem! – válaszolt szinte kiabálva a suhanc.

– Még ennyit se mersz megtenni, na, mindegy – mondta a másik szavaira oda se figyelve, lemondóan legyintve István.

– És te? Miért nem te szeded le? Na, mondd, miért nem, pedig te nagy ember vagy ám, örvezető bajtárs? Csak ide csöppentél közénk, és máris osztod itt az észet, mint valami parancsnok – kérdezte ingerülten a másik.

– Én leszedem, ha kell! – felelte István határozottan.

– Na, arra befizetek, szerintem te csak a szádat tudod jártatni, és ha tettekre lenne szükség, akkor sunyi módon elbújsz – gúnyolódott a másik.

– Én? – lepődött meg István, mert e szavak nagyon sértőek voltak számára, és ezt arcának vonásai is híven tükrözték.

– Szerintem inkább te vagy kettőnk közül szájhős, hisz meg se próbálsz. Leszedem neked, és a képedbe vágom, ha nem hiszed – vágta rá István dühében, az eredeti célt már el is felejtve.

– Persze, hiszem, ha látom, nagyokos! – mondta a másik, miközben eltaposta a cigarettáját és felmászott a vagonba.

A rajából néhányan vele tartottak, de a többség nem kedvelte, így maradt.

– Jól van, láthatod majd, sőt mindenki láthatja, hogy kettőnk közül ki a szájhős – kiáltott utána István a nyitott ajtóból aztán a többiek felé fordult.

– Na, kinek van ötlete?

A körülötte állók meg csak néztek rá bambán, mert őket nem annyira hozta tűzbe a dolog. Ám igazából már Istvánt sem a szalagok ajándékozásának célja vezérelte, sokkal inkább a

dühe, mit szájhősnek titulálása ébresztett benne és az, hogy elégtételt vegyen a pökhendi, beképzelt másikon.

- Senkinek semmi ötlete? – kérdezte dühös tekintetével a többieket méregetve.
- Akkor legalább segítsen valaki, na, ki vállalkozik? – nézett körbe.
- Én biztos nem. Én sem – vágta rá a körülötte álldogálva cigarettázgatók.
- Mért nem? – ámuldozott, hogy rajtársai így cserbenhagyják.
- Nem vagyunk bolondok, és ha elkapnak?
- Ki kapna el?
- Valamelyik tiszt vagy tiszthelyettes! Hadbíróság elé állítanak! Ezek megteszik!
- Miért, szerintetek annyira szívükön viselik ezeknek a szalagoknak a sorsát? Nem hiszem, hogy különösebben érdekelné őket – próbálta jobb belátásra bírni őket István.
- Szerintem se, de mi van, ha mégis? – kérdezett vissza egyikük ijedt képet vágva.
- Nem hinném, de nincs kizárva – mondta szomorúan.
- Na, látod, komám, ez az, hiszen még leszállni se nagyon szabad, és ha valamelyik meglát, akkor az kiveri a balhét és hadbíróság elé állíttatja a tetteit. Nem ér annyit az egész, jól van az ott, ahol van – bizonygatta igazukat egy másik rajtársuk.
- Nekem nem tetszenek ezek a nagy németbarátok – vágott közbe Lajos, a nagydarab vasutas.
- Úgy viselkednek, mintha többek, jobbak lennének nálunk, és állandóan az ő német származásukkal kérkednek, meg hogy a németek ilyen erősek meg olyan okosak, és simán megnyerik a háborút a mi gyatra királyi honvédségünk nélkül is. Jó lenne kicsit móresre tanítani őket, hátha akkor tudnák, hol a helyük.
- Ez bizony tényleg így van – helyeseltek többen is.
- Na, látjátok itt a jó lehetőség, hogy megleckéztessük őket. Tényleg eléggé önteltek ezek, de remélem, hogy nem köpnének, ha meglenne az a fránya szalagszor, és a képébe vághatnám. Szeretném látni az ábrázatát, mikor az orra alá dörgölöm majd, szerintem az mindent megérné – szólalt meg István újból.
- Ja, persze, csak nem fog rá vállalkozni senki, mert örülség. Fent a tetején van, felfűzve nem lehet elérni, csak ha odaviszünk valamit, amin fel lehet mászni. De mivel tisztokról sok mindent el lehet mondani, csak azt nem, hogy vakok, így biztos a lebukás. Ládákat hordunk, oda aztán rámászik valaki, levágja, leszedi, ha ezt nem veszik észre a kocsiban lévők, akkor semmit. Ez lehetetlen vállalkozás, mert oda se mehetnének, biztos nem sikerül. – magyarázta egy másik a tervet ellenző bajtársuk.
- Úgy gondoljátok? Szerintem semmi nem lehetetlen, csak okosan kell csinálni. – mondta István eltökélten és közben arcán megjelent a régi gyerekkori mosoly. Az a mosoly, ami mindig valami ötletet, valami csínyet és általában valakinek – és ez a valaki többnyire valamelyik tanító vagy diáktárs volt – bosszúságot hozott.
- András maga is jól látta ezt a mosolyt, ami egyre jobban elterpeszkedett barátja arcán, nem szólt semmit, csak kérdően felhúzta erős szemöldökét és várt. István tudta, rá biztosan számíthat, így csak rákacsintott és intett a fejével, hogy menjen utána a szerelvény hátulja felé, amerre maga is elindult. Bár Andrásnak nem nagyon tetszett az egész, de tudta, barátja fejében már kész a terv, hisz gyerekkorukban is mindig István volt az ész, azért aztán mégis követte. Éppen azon tűnődött, vajon most is, mint régen a suliban, neki kell-e a nehezét csinálnia, mikor az öreg szakaszvezető utánuk kiáltott.
- Hová mennek?
- András csupán nézett zavartan először az öregre, majd barátjára, és nem szólt semmit.
- Csak könnyíteni magunkon – felelte gyorsan István.
- Jól van, de ne menjenek túl messze és aztán igyekezzenek vissza, mert nagyon nem szeretném, ha megint magukkal lenne baj.
- Igenis, értettem, szakaszvezető úr! – vágta rá István katonásan.

András nem szólt semmit, meglepetésében csak motyogott valamit az orra alatt, aztán követte öles léptekkel meginduló barátját, aki meg sem állt az utolsó vagonig. Alighogy utolérte, az már kezdte is.

– Tehát erős vagy és magas, én meg kisebb és könnyebb, ebből az következik, hogy te bakot tartasz nekem, én pedig megnézem, hogy is van ez ott fent rögzítve, persze a vagon hátulja felől, hogy senki se láthassa. Rendben?

– Jól van – felelte nem túl meggyőzően András, magában arra gondolva, ebből még nem lehet nagyobb gond, miközben bakot adott neki.

– Aha, látom, nem is lesz olyan nehéz, már csak fel kell jutnom a tiszti kocsitetejére, és egyből elintézem a dolgot – mondta István, felkapaszkodva a vagon oldalán

– Miért nem mész végig a vagonok tetején? Én pedig itt megvárlak, ha végeztél visszajössz, és én segítek lejönni – osztotta meg András jó ötletnek tűnő tervét barátjával.

– Persze, és közben senki sem figyel fel az állomáson arra, hogy valaki mászkál a szerelvény tetején, és ahogy átugranék egyik vagonról a másikra, azt se hallanák meg a bent lévők. Nem, ez nem jó, inkább itt hátul a szerelvény túloldalán végigsétálunk, persze úgy, hogy senki ne vegyen észre, aztán a tiszti vagonnál gyorsan bakot adsz, válladra mászok, és onnan a kocsitetejére. Levagdosom a köteleit, ledobom neked, a segítségeddel lemászok és ennyi. Na, mit szólsz? – magyarázta el István röviden és tömören az ő tervét.

– Fantasztikus! Szóhoz sem tudok jutni, olyan kiváló terv – válaszolta András, kissé gúnyosra sikeredett hangon.

– Hé, akkor találj ki jobbat! – vágta rá barátja mérgesen.

Ezek az ismert szavak úgy csengtek András fülében, mintha ismét iskolás suhancok lennének. Hirtelen lepergett előtte, hogy hányszor, de hányszor próbált régen István ötletein javítani, vagy legalább hozzátenni, de sajnos sohasem sikerült, mert azok úgy voltak kerekék és egészek, ahogy azt ő kitalálta. De sokszor be kellett látnia, hogy kettejük közül István az ész és ő az erő, mint ahogy ezt barátja sokszor az orra alá is dörgölte.

– Úgysem tudnék, jó lesz ez. Bár azt is el tudnám képzelni, hogy szépen visszamegyünk a vagonunkhoz, és azokat a fránya szalagokat hagyjuk az ördögbe, ott, ahol vannak.

– Te félsz, Bandi? – kérdezte István gyanakvó hangon.

– Én, dehogy félek! – fortyant fel hirtelen András.

– Persze, hogy nem, hisz közülünk mindig is te voltál a bátrabb, az igazán nagy csínyeket mindig te vitelezted ki. Igaz, én találtam ki, de nem mertem megtenni, te pedig igen. Vagy ha már nagyon szorult a hurok, hogy kiderül, ki volt, benned volt bátorság és felálltál, én meg nem mertem. Egyszóval te sokkal bátrabb vagy, mint én – fejezte be István a nagy eszmefuttatását, közben András arcát fürkészsze, hogy szavai célba értek-e. Mikor látta, barátja összehúzta szemöldökeit és szólásra nyitotta száját, már tudta, az ügy sínen van.

– Na, jól van, menjünk szedjük le azokat a fránya szalagokat – mondta András unottan. Elindultak végig a szerelvény mellett, csak egészen halkán beszélgetve, néha le-lehajolva, figyelve, hogy a túloldalon mit csinálnak, nehogy valaki észrevegye őket. Néhány vagonnál látták, hogy a túloldalon éppen itatják meg abrakolják a kocsiban lévő lovakat.

– Te, hány kiló vagy, Pista?

– Mit tudom én, olyan hetvenöt-nyolcvan körül, de már nagyon rég mértem.

– Az biztos, hogy rég lehetett, mert szerintem a kilencvenhez vagy közelebb, mint a nyolcvanhoz – mondta András kioktató hangon.

– Lehet, tényleg nem tudom, még nem volt meg az asszony, mikor utoljára mértem, de azóta már gyermek is van.

– Ja! Akkor az tényleg régen lehetett. Látod, öregem, mennyit is ér egy jó asszony – sóhajtozott András búsan.

– Mire gondolsz? – csodálkozott barátja.

– A tíz-tizenöt kilóra – felelte András kurtán.

Istvánnak be kellett fognia a saját száját, nehogy a jókedv hangosan kitörjön belőle. Úgy nyihogott, mint egy versenyló, a visszafojtott nevetéstől még a könnyei is potyogni kezdtek. András is mosolygott, de ő inkább csak barátja kínlódásán, mert amit mondott, nem tréfának szánta, hiszen úgy érzi, igenis fontos a jó asszony a háznál. De jó lenne neki is egy, gondolta, és egyből a szomszéd utcában lakó Zsuzsi jutott eszébe, aki igazából még szóra sem méltatta, mert szegénynek és túl egyszerűnek tartja őt. Pedig de gyönyörű is az a lány, a szép, hosszú, göndör haja és azok a nagy, piros ajkai meg a szép nagy boci szemei, amivel annyira ártatlanul tud nézni. Amikor felveszi a gyönyörű ruháit, mert ő nem jár ám akármilyen göncökben, mert neki úri férje lesz, tiszt vagy doktor, de nem egy szegény gyári munkás. De majd ha hazatér kitüntetésekkel, hősként előléptetve, akkor talán majd másként néz rá az a gyönyörűség. Míg otthon járt hön szeretett Zsuzsikájánál, megérkeztek a tiszt vagonhoz, elkalandozott gondolataiból barátja halk szavára eszmélt.

– Na, itt vagyunk, kezdhetjük? – kérdezte suttogva.

– Felőlem – válaszolt nyugalmat színelve, miközben körbepillantott, nincs-e valaki a közelben. Ott, ahol még nincsenek ablakok, és éppen egy, a kocsi aljától a tetejéig érő méretes nemzeti színű zászló volt kifeszítve, hátát gyorsan a vagonnak támasztotta. Maga előtt összekulcsolta kezeit és várta, hogy a másik belelépjen. István még néhány pillanatig hallgatózott, aztán megkezdte az embermászó műveletet. Közben végig a fejébe és a mögötte lévő zászlóba kapaszkodva, először egyik lábával a kezébe, aztán a másikkal fel a vállára. Nem könnyű mutatvány lesz, érezte István is, mikor egyik lábát már sikerült feltennie barátja vállára, mert az ám az igazi hosszú lépés, nem amit a kocsmában kevernek. Nagy nehezen feltornázta magát a vállakra, és innen már gyermekjáték volt az egész, csak elrugaszkodott, néhányat kalimpált a lábaival és már el is tűnt odafent. András megijedt, amikor amaz a lábaival kalimpálva, felfelé tuszkolva magát a vagon oldalába rúgott, és a bádog megzörrent. Körbenézett, fülelt, de nem mozdult semmi, ekkor kicsit megnyugodva, halkan felszólt a kocsi teteje felé.

– Hé, Pista, hé, megvagy? – Csend, semmi válasz.

– Hé! Mit csinálsz? Nem hallasz? – Megint semmi.

– Hé! – kezdte újra, most más kicsit erélyesebben, de csak nem jött válasz. Nem tehetett egyebet, várt. Már vagy öt perc eltelt így, mikor furcsa érzés kezdte egyre jobban hatalmába keríteni, hogy talán a vonat mindjárt indul, és ők meg lemaradnak róla. Vagyis inkább csak ő, hiszen szegény barátja ott van fenn a tetején, még belegondolni is szörnyű, mi lenne vele akkor. Szépen lassan kezdett rajta úrrá lenni a pánik, úgy érezte, figyelmeztetnie kell barátját, ezért újból szólongatni kezdte, majd mivel ez ismét nem járt sikerrel, halkan füttyentett. Fülelt, de semmi válasz. Újból füttyentett, most kicsit hangosabban. Egyszer csak zajt hallott fentről, és ahogy felpillantott, meglátta István dühös arcát.

– Mit füttyögsz itt, te félkegyelmű, azt akarod, hogy észrevegyenek, vagy mi? Nem igaz, még a végén a saját társam buktat le! A munka nehezét ugyebár nekem kell elvégezni, de még azt sem hagyja, hanem füttyög, mint egy eszement – mérgelődött csendesén, ám ha tehetne volna, ezúttal biztosan leordította volna András fejét. De nem lehetett, így mindössze suttogva szitkozódott még magában egy darabig, talán már nem is a „büntársnak” szánva szavait.

– Jól van, no, csak izgultam miattad, mert túl sokáig tartott – próbálta csitítani András a másikat.

– Túl sokáig? Csináltad volna te, akkor megtudnád, hogy nem olyan egyszerűen megy az itt a tetőn. Mindenféle madzagok össze voltak itt gubancolódva, mert a menetszél összetekerte őket – méltatlankodott barátja odafönt.

– Jól van, igazad van – helyeselt András csendben.

– Nesze! Füttyögés helyett inkább tekerd össze valahogy ezt a nagy kócot – mondta István a kocsi tetején, és ledobta a szalagból készült csokrot.

– Nekem még vissza kell kötnöm ezt a madzagot, ami a zászlót is tartja, aztán lemászok –

tette még hozzá, amikor hirtelen valami zajt hallottak.

András gyorsan felkapta a földről a szalagokat, összegyűrte, és a hóna alá dugva beugrott a szerelvény alá. Megpróbált minél halkabban és gyorsabban a vasúti kocsi kereke mögé kerülni és ott meglapulni. István eközben odafönn hasra vágta magát és beljebb húzódott a kocsi közepe felé, hogy letről ne lehessen észrevenni. Az ajtózörgést beszéd és léptek hangja követte. András tisztán hallotta, ahogy bakancsok lépdelnek a vasúti kocsi fém lépcsőin, aztán pedig a sínek menti kavicsozáson. Ekkor vágott agyába a felismerés, mekkora baklövést követtek el. Figyelmen kívül hagyták a tényt, hogy az utasszállító vagonok mindkét oldalán lehet szállni, nem úgy, mint a marhavagonokból, amiken kizárólag a túloldalon vannak ajtók.

Két ember jött előről, és egészen az első marhavagon közepéig hátrasétálva, ott, ahol az ablakokból már senki sem láthatta őket, egyik erre, másik arra kisdolgát végezte.

– Százados úr – kezdte az egyik.

– Ne századosozz már itt nekem! Mondtam már, hogy ha magunk közt vagyunk, nyugodtan tegezhetsz, sőt szólíts a keresztnevemen – válaszolta kissé pityókás hangon a másik, ezután néhány pillanatra csend lett.

– Ja, igen, bocsánat – szólalt meg újból kicsit meglepődve az először szóló.

– Különben is, mióta elindultunk, már jó néhányszor megittuk a pertut oda-vissza mindenkivel, vagy nem? – zsörtölődött tovább a másik.

– De-de, igaz, persze.

– Na, látod, Karcsikám, akkor te sem örülnél, ha állandóan hadnagyoználak, szólíts csak egyszerűen Ferinek és kész, itt úgy sem hallja senki.

– Jól van, rendben – helyeselt kicsit megkésve a másik.

– Egyébként részemről már éppen ideje volt leengedni a fáradtolajat, ez most többet ért mindennél – kezdte újra kis szünet után a százados, akit Ferencnek hívnak.

– Igaz, ami igaz, nekem is nagyon kellett már, de nem csoda, hisz ahol bevétel van, ott ugyebár kiadás is – nevetgélt saját humorán a hadnagy.

– Bizony-bizony, ez így is van – helyeselt a nagy igazságra a százados a nadrágját igazgatva.

András közben egy rögtönzött ötlettől vezérelve felmászott a vasúti kocsi tengelyére. Hátával ráfeküdt a tengelyre, a letépett szalagokat összetekerve a hasára rakta, majd hogy le ne billenjen, kezeivel a vagon aljába kapaszkodott. Az új, kissé kényelmetlen rejtekhelyén most már nyugodtabban hallgatta a két tiszt „magasröptű” beszélgetését. Mivel a vagon kerekei mindkét oldalról teljesen elrejtették, csak lapult ott csendben és várt.

„Büntársa” fent a vagon tetején mindeközben semmit sem látott az egészből, egyedül a beszélgetés hangját hallotta, azt se tudta, András hogyan kerülte el a lebukást. Valami nagyon furcsa volt neki ebben a beszélgetésben, de először nem tudta, mi. Szeretett volna lekukucskálni, de nem mert kimászni a kocsi szélére, mert félt, hogy észreveszik. Csak fogta a madzagot, és hogy odalent nehogy mozogjon a zászló, ami rá volt fűzve, szorította a kocsi tetejéhez.

– Karcsikám, mennyi időnk van még az indulásig?

– Úgy tudom, egy órát állunk itt, mert meg kell várnunk, míg szabad lesz a vágány. Úgyhogy szerintem még körülbelül tíz percig maradunk – számolta órájára pillantva a másik.

– Az jó, akkor még van időnk elszívni egy cigarettát – válaszolta Ferenc, és közben a zubbonya zsebében kezdve kotorászni keresgélt egy darabig, aztán savanyú képet vágva a másikhoz fordult.

– Karcsikám! Fent hagytam a cigarettatárcámat, meg tudnál kínálni egy szállal? Vagy te nem dohányzol?

Ebben a pillanatban a vagon alatt András és fent a tetején István is ugyanazt a „nem” szót szeretett volna hallani, de a válasz sajnos más lett.

– Persze, kérlek alássan, azonnal, csak megkeresem az enyémet – válaszolta a hadnagy,

majd keresni kezdte, hogy melyik zsebébe is tehette.

András búvóhelyéről tisztán látta, ahogy az igen-igen kótyagos fejű hadnagy, akit Károlynak hívnak, megnézi az egyik, majd a másik és sorban a többi zsebében. Közben drukolt, és a negyedik zseb után a két ittas tisztén már mosolyogva, halkan mondogatta is, hogy fönt maradt, fönt maradt.

– Á, itt van! Megvan végre! – kiáltott fel örömeiben Károly, mikor a zubbonya belső zsebéből mégiscsak előkerült.

– Mindig ott keresi utoljára az ember, ahol van – bólogatott bölcsen a százados.

András arra gondolva, hogy a vonat tíz percen belül indul és akkor igencsak bajba kerülhetnek, ott a tengelyen mindenféle szitkokat szórt a cigarettára, a dohányosokra. Közben a tiszték rágyújtva nyugodt baráti beszélgetésbe kezdtek éppen a vagon mellett, András orrától pár centire, csizmáikat csupán a kocsi kereke választotta el tőle.

– Mondd csak, Ferenc, mert ugye megengeded? – kezdte a hadnagy illedelmesen.

– Persze, Karcsikám.

– Szóval neked, mint századosnak mi a véleményed a győzelmi esélyeinkről?

– Te is tudod, hogy a németek simán legyőzik a szovjeteket – vágta rá határozottan a százados, beleszívva egy jó nagyot a cigarettába, majd hosszan kifújva a füstöt.

– Biztos? Eléggé elhúzódik már a villámháború – hitetlenkedett a másik.

– Csak idő kérdése, Karcsikám. A németeket nem lehet megállítani. Főleg nem ilyen barbár bolsevik hordákkal. Nincs technikájuk és ez végzetes számukra, mint ahogy a franciáknak és a lengyeleknek sem volt, és láttad, mi lett. Egyszerűen elsöpörték őket a német páncélosok rohamai. Én láttam a világ legerősebb tankjának prototípusát, láttam, hogy mit művelt a hadi bemutatón, mindössze néhány hónap, és itt lesznek a fronton is. A Tigris tankok ellen esélyük sincs a létszámban is kevés, gyenge kis szovjet tankocskáknak. Nincs pénz, nincs gyár, nem bírják felvenni a versenyt a németekkel, igaz, a mi páncélosaink még olyanok sincsenek, mint az oroszoké, de nekünk nem is fog kelleni – magyarázta széles mozdulatokkal a százados.

– Hogyhogy nem? – ámuldozott a másik.

– Úgy, hogy mi nem veszünk részt a Vörös Hadsereg elleni harcokban, arra a gyengébb felszereltségünk nem is adna lehetőséget, hanem csak megszálló erők leszünk.

– Megszálló erők? – kérdezte a hadnagy összeráncolt szemöldökkel, miközben jó nagyot szívott a cigarettájából.

– Igen, megszálló erők – fújta ki a füstöt a százados.

– Azt jelenti, hogy mi az elfoglalt területek biztosítását, a vasúti vonalak és szerelvények megvédését, a partizánok felkutatását és likvidálását meg ehhez hasonló feladatokat kaptunk a német parancsnokságtól – tette érthetőbbé kissé illuminált tisztársa részére a dolgot a százados.

– De ehhez minek ennyi ember? Úgy hallottam, összesen kétszázezer embernél is többet mozgósítottak, plusz még a munkaszolgálatosok – kíváncsiskodott tovább a másik.

– Hogy minek? – kérdezett vissza nevetve a százados. – Tudod te, mekkora területet foglaltak el már most is a németek? Egészen Moszkva alatt járnak már, a fél szovjet birodalom a mienk, és az bizony hatalmas terület ám!

– Lehet, de nekem akkor is soknak tűnik ez a létszám, ha csak annyi lesz a feladatunk, hogy bizonyos területeken fenntartsuk az új rendet – válaszolt Károly a hangjában némi kétkedéssel.

A százados, észrevéve a másik bizonytalanságát, magához intette.

– Na, gyere közelebb! – mondta, hogy mindkét keze szabad legyen, cigarettáját a szájába tette és a zsebéből egy összehajtott térképet vett elő. Széthajtotta, és a vagon oldalára fektette.

– Fogd meg a sarkát! – mormogta a cigarettát rágva szája sarkában. A másik odalépett mellé, és tenyerével nekitámaszkodva odaszorította a papírt a vagon deszkájához.

– Nézd csak! – húzta végig ujját egy vonalon a százados.

– Látod ezt a vonalat? Valahol itt van most a front, de mire mi odaérünk, már valahol itt lesz – mutatott egy jóval távolabb lévő folyóra a százados.

– Milyen folyó is ez? Várjál, hol is van, megvan, a Don folyó. Néhány napon, de legfeljebb egy héten belül elfoglalják a hidakat, és a túloldalon nyomulnak tovább megállíthatatlanul – magyarázta ujjával mutogatva.

– Aha – bólogatott a hadnagy.

– Látod, mekkora hatalmas terület ez? – kérdezte a százados, és a választ meg sem várva végigsimította tenyerével a térkép felét kitevő, valóságban tényleg hatalmas területet takaró részt.

– Az ördögbe is! – kiáltott fel dühösen.

– Mit keres itt ez a rohadt szeg? Kiszakította a térképemet! A rosseb vinné el azokat a lusta vasutasokat, hogy mindenféle kiálló szegeket hagynak a kocsik oldalán – ordította, és ahogy a dühtől meggondolatlanul hirtelen lekapta a térképet, az még jobban elszakadt. Jó nagyot beleszívott a cigarettájába, közben a térképet másik kezével felemelve bosszús arckifejezések közepette nézegette a rajta tátongó lyukat. A hadnagy nem szólt semmit, úgy érezte, jobb, ha csendben marad. A százados még néhány másodpercig szitkozódott, aztán nemes egyszerűséggel bedobta a szakadt térképet a vasúti kocsi alá, éppen András mellé.

– Ez a zászló is, hogy áll itt, ni! – fordult dühösen a mellettük valóban elég csálén álló piros-fehér-zöld zászló felé.

– Én mondom neked, Karcsikám, ezek a vasutasok mind semmirekellők, el kéne venni tőlük az egyenruhájukat! Rendet kéne vágni köztük, katonás rendet! Ne legyenek már ilyen trehányak, hogy még a nemzeti trikolorunkat is ferdén kötözik fel! – magyarázta, majd nekifogott megigazítani.

Húzta jobbra, húzta balra, rángatta, cibálta, de buzgalma kevés eredménnyel járt. István meg fent a vagon tetején, ahogy csak bírta, szorította a madzag végét, és közben a frász kerülgette, hogy mért kell ezeknek pont akkor és ott ezzel foglalkozniuk. Kinyújtott és megfeszített kezén rövidesen kezdtek begörcsölni az izmok. Ez nem lehet igaz, gondolta magában, mikor már alig bírta tartani, mert a százados egyre erősebben rángatta. Összeszorított fogakkal, minden maradék erejét összeszedve küzdött, mint az öreg halász a kardhallyal az ominózus regényben.

A borgőzös százados rángatta még egy darabig, aztán belátva, hogy a dolog reménytelen, dühösen megfordult, szívott egy jó nagyot a cigarettából, majd a füstöt hosszan kifújta. Aztán még egyszer be és ki, mint valami légzésgyakorlat, vagy valami jótékony sóhajtás. Ettől aztán szemmel láthatólag lecsillapodott, rápillantott az ujjai között lassan égő cigarettájára, majd a földre dobta és eltaposta. A hadnagy látva ezt megköszönte a torkát és szólni akart, de a százados megelőzte.

– Van még térképem fent a kocsiban bőven – mondta.

– De nekem nincs, nekem jó lenne ez is – nyögte ki a másik az előző szó helyett, amit belefojtott a százados.

Andrást hirtelen kiverte a veríték, pedig a hideg tengelyen fekve egyáltalán nem volt melege.

– Neked nincs térképéd? Na, majd segítünk a gondon – vágta rá a százados határozottan, és elindult a kocsi feljárója felé.

– Én csak felveszem, jó lehet az még valamire – szólt utána a hadnagy buzgón. Andrásban ott lent a térkép mellett, a tengelyen egyensúlyozva megállt az ütő, úgy érezte, neki annyi, vége, ezt nem lehet kimagyarázni sehogy. A hadnagy éppen lehajolt, mikor a százados már a vasúti kocsi lépcsőjén állva katonásan, keményen visszakiáltott.

– Károly! Azonnal jöjjön utánam, és hagyja a pokolba azt a rohadt térképet!

A hadnagy fejét a hang irányába fordítva, nem vette észre az őt kikerekedett szemekkel

bámuló Andrást. Az meg csak feküdt ott a tengelyen, hasán a néhai szalagcsokkal, lélegzetét visszatartva bamba, ijedt arccal, és nem hitt a szemének.

– Nem hallja, hadnagy? – kiáltott újból a százados türelmetlenül.

– De igen, értettem, százados úr, jövök – válaszolt a hadnagy engedelmesen, és közben felegyenesedve elindult a másik felé.

– Jöjjön már, ne értetlenkedjen, mert azt nem szeretem és nem is tűröm – mondta kicsit megenyhült hangon a százados.

– Jövök, jövök, már itt is vagyok – szedte gyorsan lábait a másik.

– Adok én neked, Karcsikám, térképet, csak gyere, haladjunk, mert még itt maradunk a végén. Először megisszuk még azt a kis konyakot, aztán keresünk térképet neked is, nekem is – magyarázta már baráti hangon a százados, aztán bakancsok talpai zörögtek a vagon fém lépcsőin, majd ajtó csukódott és csend lett.

András a meglepődöttségtől még másodpercekig nem tudott mozdulni. Hihetetlen, mekkora szerencséje volt, gondolta magában, miközben fülelt, hogy tiszta-e már a terep. Nem hallott semmi neszt, ledobta hát magáról a szalagokból összetekert gombócot és halkan, óvatosan lemászott a tengelyről. Nagy odafigyeléssel összehajtotta a földön heverő szakadt térképet, és a tisztektől eltanulva zubbonya eddig nem is használt belső zsebébe csúsztatta. Lassan, négykézláb mászott kifelé a vagon kereke mögül és közben nagyon figyelt, nincs-e valami mozgás a környéken. Fölállva és kiegyenesedve gerince igen erősen sajgott és ropogott, éppen arra gondolt, hogy soha többet nem fog hasonló helyre feküdni, mikor fentről valami halk neszezést hallott. A szalagcsokrot begyűrte zubbonya mögé, kicsit távolabb ment a vasúti kocsitól, hogy jobban fellásson a tetejére és megpillantotta Istvánt, aki éppen végzett a madzag visszakötözésével. Barátja is észrevette őt és láthatóan megörült neki, mert arca kicsit nyugodtabbra simult.

– Gyere alám, lemászok! – szólt le halkan.

– Rendben, gyere nyugodtan – válaszolta András, és nekitámasztotta hátát a vagon oldalának.

A másik odafent átfordult a hasára, és a lábait kezdte eresztetni lefelé. András felfelé nézve a megfelelő helyre állt, hogy társa a vállaira tudjon lépni.

– Még egy pillanat, csak megigazítom a zászlót, nehogy a tiszt uraknak valami kifogásuk legyen ellene – mondta István a vállain állva.

– Jól van, csak siess! – helyeselt András erőlködéstől remegő hangon.

– Na, ez megvan, mászok lefele.

– Az jó lesz, mert nagyon nehéz vagy – nyögte András.

A fölfelé mászáshoz hasonlóan barátja először leereszkedett az összekulcsolt kezeibe, aztán a földre. Egymásra néztek, és bár egyikük sem mondta, de a szemükben csillogott és arcukra volt írva, hogy ezt megcsináltuk, és ekkor egy pillanatra megint fiatal suhancok lettek, mint régen az iskolában. Nagy büszkén elindultak végig a szerelvény mellett az utolsó vagon felé, de alig sétáltak el három kocs mellett, amikor felharsant a szerelvény indulását jelző kürtszó. Egymásra néztek és futni kezdtek, ám alig futottak néhány métert, szinte a kürtösnek jövő válaszként már is megszólalt a mozdony sípja.

– Az ördögbe! – fakadt ki István lihegve.

– Gyerünk! Gyere utánam, átmegyünk itt a kocsik között! – hadarta el, majd bevágódott a két vagon közé.

András követte, de nem a kocsik között, hanem a következő vagon alatt bújt át, megelőzve vele barátját. István, nagy nehezen átmászva az ütközőkön és összezsugoruló szerelvényükön, meglepve látta, hogy ő már ott van.

– Hogy a csudába jöttél át ilyen gyorsan? – kérdezte lihegve, miközben tovább futottak.

– A vagon alatt – vágta rá a hirtelen futástól kipirosodott arccal.

– Igen? – csodálkozott a másik.

– Aha – lihegte András.

Közben a szerelvény megrándult, és szép lassan megindult előre. A nyitott ajtóknak katonák ücsörögtek, némelyikük dohányzott, mások csak álltak ott és bámultak kifele, és igen-igen meglepődtek, mikor a két jóbarát elfutott előttük. Néhányan kihajoltak, és utánuk kiáltottak vicces és kissé sértő megjegyzéseket.

– Állj! Álljunk meg! – mondta István, mindjárt le is fékezve lépteit.

– Mi az? – lassított le András is.

– Minek futunk, úgyis mindjárt ideér a mi vagonunk – lihegte barátja.

– Igazad van – helyeselt András megállva és a levegő után kapkodva.

Még néhány vagon elgördült mellettük, és így még jó pár megjegyzéssel gazdagabbak lettek, mire végre a sajátjuk következett. Az ajtóban ott állt a szakaszvezető, és igen-igen mérgesnek látszott, nyoma sem volt az öregnek, aki megértő és barátságos szokott lenni. Mivel az ajtóban sokan szorongtak és elég magasan is volt, először csak elkezdtek menni a kocsi mellett. Odafönt senki nem mozdult, a szakaszvezető sem szólt, csupán állt az ajtó közepén keményen és körülötte a sok kíváncsi honvéd, mint tanító körül diákjai. A szerelvény egyre gyorsult, és ők ketten ott lent alig bírták már lépésben követni.

– Na, mi az, megérkeztek az eltévelyedett báránycsapatok? – kérdezte egyszer csak a szakaszvezető.

András hirtelen nem tudta eldönteni, hogy a hang, amit hall dühös, vagy inkább gúnyos. Csak nézte a szakaszvezető arcát és próbálta kiolvasni belőle, hogy az mit is szeretne hallani, vagy hogy mit is kellene most neki mondani, ami meglágyíthatná a szívét. Mivel semmi használható nem jutott az eszébe, István felé fordult érezve, hogy itt egyedül ő tud tenni valamit.

– Már azt hittük, vissza sem jönnek! – folytatta a szakaszvezető.

– Rég jelentenem kellett volna, hogy eltűntek, de persze én nem tettem, mert emberséges vagyok. De nem lesz többet ilyen, én nem fogok mások miatt fogdába, vagy hadbíróház elé kerülni! Értették? – mondta az öreg szigorú, ellentmondást nem tűrő hangon és közben megfordult, hogy az „áldást” a fent lévő többiekre is kiterjessze.

Közben odalent a lépcsőből már futás lett, mert a szerelvény tovább gyorsult.

– Szakaszvezető úr! – kiáltotta István a futástól lihegve.

– Mi fontos ügyben jártunk el! A hazának tettünk szolgálatot! – folytatta, miközben kikerült egy lámpatartó oszlopot, ami a peronon állt.

– Fontos szolgálatot, mi? Én is attól félek, hogy valami örütséget tesznek, amiből nekem lesz bajom! – vágta rá dühösen a szakaszvezető.

– Dehogyan! – lihegett István levegő után kapkodva, hiszen a vonat már meglehetősen gyorsan haladt.

– Na, húzzák fel őket, mert ha lemaradnak, azért is én ütöm meg a bokámat! – adta ki az öreg a parancsot kissé megenyhülve.

Lajos, a nagydarab vasutas lépett az ajtóba, és egyik karjával megkapaszkodott a vagon deszkából készült oldalába, a másikkal elkapta István feléje nyújtott kezét. Mint szalmabábú a szélvihar, úgy kapta fel bajtársát a tagbaszakadt vasutas, és mindjárt a másik felé nyújtotta hatalmas tenyerét. Már alig bírtak összefogódzkodni, mert Andrásnak igen-igen gyorsan kellett szednie lábait, hogy tartani tudja a tempót, de azért végül ő is sikeresen felkerült a kocsihoz.

Egy darabig csak ültek a padlón kipirosodott arccal, levegő után kapkodva, és törölgették izzadt homlokukat szemközt a szakaszvezetővel, akin úgy látszott, meg van elégedve a látottakkal.

– Remélem, ebből tanultak! – vetette oda foghegyről az öreg, miközben az ajtóhoz lépett, és pipájából kiverte a hamut.

A két „futóbajnok” buzgón bólogatott, miközben még mindig a megfelelő mennyiségű

levegőhöz jutásért küzdöttek.

– Tudják maguk, mi van, ha lemarad valaki a vonatról? – kezdte újból az öreg.

Nem szóltak semmit, csak ingatták a fejüket jelezve, hogy fogalmuk sincs.

– Na? Valaki tudja? – fordult a többiek felé.

– Ez most mindenkinek szól! Jobb, ha tisztában vannak vele, hogy háborúba megyünk, és hadiállapot van. Nemcsak a fronton, a katonáknak otthon és itt utazás közben is! – egy pillanatra elhallgatott, amíg a közben megtömött pipát meggyújtotta.

– Na, tessék! Senki sem tudja? – kérdezte újból.

Valaki a fiatalabbak közül, akik hátrébb álltak, halkán valami válasz félével próbálkozott.

– Mi az? Nem hallom! Nyissa már ki a száját, katona! – mordult rá az öreg, akiben szemmel láthatólag ismét egyre jobban kezdett felmenni a pumpa.

– Csak azt mondtam, hogy talán másik alakulathoz kerülnek. – És ezt a hangjából ítélve inkább kérdezte, mint állította a fiatal közlegény.

– Téved! – vágta rá kis várakozás után dühösen a szakaszvezető, mert itt már ismét nyoma sem volt az öregnek, aki megértő.

– Önök mintha nem is katonák lennének! Maguk nincsenek, vagy nem akarnak tisztában lenni alapvető dolgokkal. Igaz, maguk nem hivatásosok, és még nem is vettek részt háborúban, de azért szedjék már össze magukat! Értették?

– Igen! – jöttek a válaszok.

– Nem róluk van most szó – mutatott a még mindig a földön üldögélő Istvánra és Andrásra.

– Amit mondok, az mindenkinek szól! – mérte végig szigorú tekintetével a mindenféle mással foglalkozó többieket.

Várt néhány pillanatot, amíg mindenki észrevette magát, és abbahagyta más elfoglaltságait.

– Szóval, ha valaki lemarad egy olyan vonatról, ami a frontra tart, azzal mi is van? – Nem várva válaszra azonnal folytatta.

– Másik alakulatba kerül, ugye, azt mondta? – nézett rá a fiatalka honvédre szúrós tekintetével.

– Igen – motyogta lemondóan a suhanc.

– Nem! Dehogy is! Talán ha jelentkezik és elmondja, hogy lemaradt a vonatról, és ha elhiszik neki, hogy nem katonaszökevény, akkor esetleg. Igen, akkor esetleg egy büntetőszázadba betehetik, és azzal a legelkeseredettebb harcokat vívó frontvonalhoz vihetik. Olyan helyre, ahol szinte semmi esély a győzelemre, viszont biztos a pusztulás. Mondom, ha elhiszik! – harsogta keményen, majd egy pillanatra abbahagyta a beszédet, és jó nagyot pöfékelt a pipájából.

Dohos dohányának füstje szépen lassan átjárta az egész vasúti kocsit. Úgy tűnt, mintha ez a furcsa szag bírna oly nagy erővel, hogy mindenki figyelmét rátereli, de lehet, hogy csak az egyre keményedő és hangosodó hangja és az elmondottak tették azt. Nem lehet tudni, az biztos, hogy olyan csend lett a vagonban, hogy annak a deszkaoldalában percegő szű hangját is lehetett hallani. Az egyetlen zajforrás a már ütemesé váló kattogás lett, amit a vas kerekek és a sínek toldásai adtak, és minden szempár a szakaszvezetőre szegeződött.

– De ha nem hiszik el és ez a valószínűbb, mert az ilyen ügyekben nem kifejezetten emberséges tiszték szoktak dönten, akkor általában hadbíróság és statáriális bíraskodás jár a katonaszökevényeknek! Vagyis észbe se kapnak, és már fel vannak lógatva! Remélem, érthető, amit mondtam!

Senki nem szólt, csak bólogattak néhányan az elől állók közül.

– És akkor arról még nem is beszéltem, hogy mivel indulás előtt nem jelentettem az eltűnésüket, persze azért, mert az utolsó percig vártam, hátha visszatérnek, nekem is könnyen annyi lehet. Ha tudni akarják, az előző nagy háborúban voltam én már jóval magasabb rangban is, pedig nehéz ám a felfelé jutás, főleg annak, aki nem valami nemesi család sarja.

Viszont lefelé nagyon gyorsan és egyenesen vezet az út. Na, mindegy, ez nem a maguk dolga! A maguk dolga, hogy összeszedjék magukat, és katonaként viselkedjenek! Magyar honvédhez méltóan, mint ahogy őseik is tették azt önök előtt! – fejezte be mondókáját kissé lenyugodva, aztán beleszívott a pipájába, majd hüvelykujjával befogta és szipákolni kezdett.

– Na, ez meg teljesen kialudt közben – mondta bosszúsan, de ezt már valahogy másként, nem szigorú szakaszvezetőként, hanem már úgy, mint az öreg.

Mivel pipája semmilyen életjelet nem adott, megfordult, és az ajtóban újra kikopogtatta a benne lévő félig-meddig elégett dohányt. István ebből arra következtetett, hogy az öreg most már normális, nyugodt körülmények között ismét rá kíván gyújtani. Hirtelen ötlet villant fel agyában, elérkezettnek látta a pillanatot, hogy egy kicsit bevágódjon nála és a gondokért, miket okoztak, egy kicsit törlesszen valamit. Felállt hát a vagon padlójáról és odament a hátizsákjához, elővett egy teli tasak cigarettát és zsebébe csúsztatta, majd visszatért az ajtóhoz.

Az öreg közben letelepedett az ajtónyílás mellé a padlóra, és pipáját próbálta újból életre kelteni, kevés sikerrel. István sarkait katonásan összekoppintva megállt előtte.

– Parancsnok úr! Kérek engedélyt csatlakozni!

Az öreg egy pillanatra felemelte tekintetét és ránézett, aztán homlokát összeráncolva folytatta tovább a dohány pipájába begyömöszölését, de nem válaszolt. István csak állt bénán, míg végre egy kis idő múlva az öreg csak megszólalt.

– Aztán mihez szeretne csatlakozni? – kérdezte fel sem nézve munkájából.

– Jelentem, a dohányzáshoz! – vágta rá István.

– A dohányzáshoz? – nézett rá az öreg csodálkozva.

– Ahhoz lehet, az ajtóban van bőven hely, csak arra vigyázzon, nehogy közben megint valami bajba keveredjen – mondta az öreg gúnyosan, miközben lábait kinyújtotta a padlón, hogy a gyufát könnyebben elő tudja kotorni nadrágja zsebéből.

Letelepedett hát István, és nem nézett az öregre, de az iménti csipkelődő hangjából érezte, hogy nem András és ő a kedvence most a szakaszukból. Lábaik lógatva zsebéből elővette a cigarettás dózniját. A takaros kis ezüstözött tárcáskát kinyitotta és úgy fordította, hogy az öreg is jól láthassa a belőle kikandikáló cigarettákat, a padlóra tette. Kivett belőle egy szálát, majd mivel a másik még mindig a zsebében kotorászott, gyorsan előkapta zubbonya belső zsebéből a saját gyufáját.

– Parancsoljon! – nyújtotta az égő gyufát a szakaszvezető felé készségesen.

– Köszönöm! Úgy néz ki, az enyém, elveszett – vette át a gyufát az öreg.

– Szívesen a parancsnok úrnak adom, én több dobozzal is hoztam, van másik is a hátizsákomban – mondta István nagylelkűen, és közben egy másik gyufával meggyújtotta cigarettáját.

Az öreg csak szipákol, mígnem a gyufa egészen a körmére éget, de a pipában a dohos, nedves dohány nem gyulladt meg.

– Az ördög vigye ezt a pipát, hogy nem akar szelelni! – fakadt ki végül dühösen.

István most egy pillanatra úgy érezte, tán az Isten is támogatja tervét, és miközben nagyot szívott a cigarettából, másik kezével odaadta a gyufásdobozt az öregnek.

– Mondom, magáé lehet, parancsnok úr, nekem van még, mert direkt többet is hoztam – ajánlgatta István, közben ismét nagyot szívott, és a füstöt szándékosan a szakaszvezető felé fújta, gondolva, érezze csak meg az öreg, milyen is a jó minőségű dohány füstje.

– Én sem egy dobozzal indultam el, gondolhatod – vetette oda az öreg pipájával a szája sarkában ingerülten, majd újabb gyufát gyújtott meg.

Egy időre csend lett, az öreg a pipájával, István pedig a dohányzás kultúrájának tökélyre fejlesztésével volt elfoglalva. Miközben amaz már vagy a negyedik vagy ötödik gyufát gyújtotta, István nem túl feltűnően, de persze úgy, hogy az az öreget telibe kapja, csak fújta büszkén a füstöt.

– Elég nagy a fogyasztása annak a pipának, így hamar elfogy ám a gyufa, parancsnok úr – mondta István rezzenéstelen pókerarccal, miközben belül alig bírta elfojtani az egyre erősebb hullámokban feltörő nevetési ingereit.

– Ne parancsnokozzon már itt nekem! Ott és akkor legyen ilyen katonás, ahol és amikor kell! – vágta rá az öreg ingerülten, aztán már nem szólt többet, hanem hüvelykujjával befogva a pipa tetejét, mindössze kis résen engedve a levegőt, szipákolta tovább. Néhány kisebb füstpamacsot is sikerült eregetnie, és ezen felbuzdulva eldobta a másik kezében még mindig égő nyolcadik gyufát. De a következő pillanatban összeráncolódó homloka máris jelezte, hogy túl korai volt az öröm, mert a dohány ismét kialudt. István olyan „gusztusosan”, ahogy csak tudta, mindent elkövetve, hogy a szakaszvezető érdeklődését felkeltse, szívta a cigarettáját. Közben egyre többször érezte úgy, hogy el kell fordulnia, mert a másik piszmogása által okozott jókedvét már nagyon nehezen tudta leplezni. Ilyenkor kifelé bámulva az ajtón, néhány pillanatig a tájat figyelte. Féltve, hogy az öreg meglátja az arcán kirajzolódó derűt, megpróbált közömbös képet vágni. Nem is sejtette, hogy görcsösen megfeszített arcizmai, melyekkel nevetését elfojtotta, és a néha azért mégis felszínre törő mosoly mily furcsa mimikát csaltak arcára. Az öreg is felfigyelt erre, és miközben a kilencedik gyufát gyújtotta, sóvárgó tekintettel méregetve őt megszólalt:

– Jó erős lehet az a cigaretta?

István úgy érezte, sikerült, az öreg megkívánta végre a cigarettáját, szóval nem hiába játszotta el neki az „úri” dohányost.

– Igen, nagyon jó aromájú dohány van belesodorva. Kér egy szálat, parancsnok úr? – kérdezte az utolsó szót kicsit megnyomva.

Az öreg hirtelen rá meresztette dühös, szúrós tekintetét, de végül nem szólt, csak szipákolta tovább a pipáját. István nem értette, hogy lehet valakinek ennyi türelme, hiszen a szakaszvezető dohányának füstje nagyon bűdös, dohos szagot árasztó volt. Aromáról beszélni sem lehet, ő a helyében már régen a szemébe dobta volna. Közben már nem tudta tovább húzni az időt, és a cigarettája elégett. Még egy utolsót szívott belőle az öreg felé fordulva, majd a vagon padlóján látványosan elnyomta. A szakaszvezető ezalatt még nem sok örömet lelte pipájában, bár igaz, ami igaz, a vagonban egyre bűdösebb kezdett lenni. István csak ült egy darabig csendben a másik pepecselését figyelve, aztán mikor megunt, megszólalt:

– Parancsnok úr!

Az öreg bosszúsan kapta felé a fejét és ebből látta, elérte, amit akart, mert a másik tekintete szikrázott már a dühtől. Tisztában volt vele, hogy ezt részben ő érte el, de azzal is, hogy a jószívű, emberséges szakaszvezető nem rá, hanem a dohányra lesz mérges. És pont ez volt a célja, hiszen ha belegondolt, érezte, nem pusztán neki, hanem a vasúti kocsis összes utasának óhaja teljesülne, ha az öreg végre mellőzné a „jó kis hazai” termését.

– Kérem szépen, ne kínlódjon már azzal a dohánnyal – nyújtotta felé a cigarettatárcáját, amiből, hogy könnyebb legyen kivennie, előtte előzékenyen félig kihúzott néhányat.

Az öreg először csupán nézett rá ingerülten, aztán engedve a dohányzás okozta kényszernek, és hogy végre normális dohányt szívhasson, mégiscsak vett belőle. Az orrához emelte és végigszimatolta.

– Adnék tüzet is, de azt már az előbb odaadtam, talán maradt még benne néhány azután a gyufagyilkos dohány után – mondta István a végét úgy hangsúlyozva, mintha valakik mások lennének a hibásak azért, hogy az öregnek ilyen rossz dohánya van.

Talán ez volt a kegyelemdöfés a dohos dohány számára, talán nem, az biztos, hogy az öreg arca ismét eléggé lángra lobbant. István kissé meg is ijedt, amikor a másik – benne egy szál cigarettával – összezárta öklét és morzsolgatni kezdte. Hirtelen azt hitte, ez az ő okos beszélésének szól, de aztán már látta, mire készül a másik. Szétmorzsolva a cigarettát kinyitotta tenyerét, és gondosan kiválogatta belőle a papírmaradványokat. Mikor ezzel végzett, kinyúlt az ajtón kívülre, és a vagon oldalának ütögetve kikopogtatta pipájából a

megkormozódott régi dohányt. István nem bírta ki, hogy ne szúrjon még egyet a közutálatnak örvendő búzokádó dohányba.

– Ha szabad megjegyeznem, parancsnok úr, a többinek is ott lenne a helye – mondta a parancsnokot szándékosan kihangsúlyozva.

– Mondtam már, hogy ne parancsnokozzon! Nem érti? – szólt rá az öreg, miközben az új, illatos dohányt tömte a pipájába.

– Igenis, értettem, parancsnok úr, csak azt... – feszítette tovább a húrt István, ám itt a mondatot félbe kellett szakítania, mert az öreg úgy nézett rá a pipája mögül, mint aki mindjárt szétrobban.

– Bocsánat! Csak azt bátorkodtam volna följánlani a par...

– Ki ne mondja! – ripakodott rá az öreg haragosan.

– Elnézést! – játszotta meg István az együgyűt.

– Szóval csak magának akartam adni az egész tasak dohányomat – mondta ki végül lemondóan, szinte már sajnálni való naivsággal.

– Jól van! Elfogadom! Köszönöm! Van még valami? – vágta rá az öreg kicsit megenyhülve, némi sajnálattal a hangjában.

Közben mások is az ajtóhoz jöttek, és cigarettára gyújtottak. Néhányan leültek az ajtónyílásba, és a robogó szerelvényről lábukat lógatták, mások álltak, és az ajtónak támaszkodva fújták kifelé a füstöt.

András „szépen megvetett ágyából” szemlélve az eseményeket nem tudta elképzelni, hogy barátja miről beszélgethet az öreggel, pont most, amikor amúgy is „pipa” rájuk. Körülötte a párnának használt esőkabátjaikon, kezeiket fejük alatt összekulcsolva, mélyen a gondolataikba merülve mások is a szalmában heverésztek. Az ő semmibe révedő tekintetük mögött egy másik film pergett, amiben az otthon hagyott szeretteik, el nem végzett tennivalóik, és persze a bizonytalan jövő játszották a főbb szerepeket. Akadtak olyanok is, kik hangos horkolással adták tudtára a többieknek, hogy máris elaludtak. Páran a kocsik másik sarkában kártyázni kezdtek, és az aprópénzt dobálták középre, mintha valami kaszinóban lennének, és a tétet tennék meg éppen. Egy fiatalabb suhanc szuronyával egy női nevet farigcsált a vagon deszkás oldalába. István, mivel nem szokott semmi jónak az elrontója lenni és az egyik mellette álló bajtársa megkínálta, újból rágyújtott.

Tehát „hősünk” már ismét nagyban füstölgött, mire az öreg, végezve a tömögetéssel, a pipa begyújtásához fogott éppen. Nem is kellett neki sokáig próbálkoznia, mert az első szál gyufa tüzetől az új dohány oly szépen beizzott, hogy öröm volt nézni. Örvendezett is István, hisz tervét még nem vitte véghez, és így ismét lett mihez hozzászólnia. Először csak nézte, ahogy az öreg vígan pöfékel, mint egy gőzmozdony, és helyeslően bólogat. Aztán mikor úgy vélte, elérkezett az ideje, mert látta, a másik rákapott a jóféle dohány ízére, hozzá kezdett.

– Na, úgy látom, ebből még szívesen elfogadna egy-két tasakkal. Szerencsére a hátizsákomban van bőven, úgy öt tasak ugyanilyen jó minőségű, abból jut bőven magának is. Ha gondolja, papírt is adok hozzá, és akkor nem kell a pipával vesződnie – ajánlotta nagylelkűen, remélve, hogy ily módon az öreg velük szembeni eddigi elnéző és jószívű hozzáállását némiképp viszonzni tudná.

– Látod, fiam, ez a különbség a pipa és a cigaretta között – szólt az öreg bölcsességgel hangjában.

– Hogy ez könnyebben meggyullad? – kérdezte István rövid habozás után, nem értve, mire gondol.

A szakaszvezető a buta szó hallatán behunyta szemeit és összeráncolta homlokát, majd úgy, behunyt szemmel, füstpamacsokat eregetve folytatta.

– Nem, nem az! Ha normális a dohány, akkor a pipa is könnyen gyullad. Arra gondoltam, hogy ti, cigarettások csak előkapjátok az előkészített, besodort dohányt és már szívjátok is. Mindegy az, hogy munka közben, kerékpáron, autóban ülve vagy az utcán sétálva. – Itt

megállt egy pillanatra, néhányat pőfékelt és hogy lássa, hogyan reagál beszélgetőpartnere, kinyitotta szemeit.

– Nem értem, mi ezzel a baj? – értetlenkedett István.

– Hát csak az, hogy meg sem álltok, csak rohantok. Nem adjátok meg a dohánynak, ami a dohányé. De persze ez nem a ti hibátok, hisz az egész világ rohan, csak tudnám, hogy hová. Míg én megtömöm a pipát, addig megállok és leülök, ha dolgozok éppen, akkor a munkát is félreteszem, bezzeg te, addigra már a másodikat szívod, mire én még csupán rágyújtok.

István nem szólt semmit, csak alaposan elgondolkozott azon, amit az öreg mondott. Eltelt néhány perc is, mire újból megszólalt.

– Szerintem azt a dohos másik dohányt akár ki is dobhatja az ajtón a parancsnok úr – mondta ezúttal a titulust csak véletlen ejtve ki a száján.

Az öreg összeresztette a parancsnok szó hallatán, de sodrából már nem lehetett kihozni, mert a finom dohány aromája percek alatt minden haragot elfeledtetett vele. Csak ült és pőfékelt tovább, miközben odahúzta magához a saját dohányát rejtő, padlón heverő vászonzsákocskát. Kikötötte, belenézett, aztán odanyújtotta Istvánnak, aki nem értve a dolgot, csak nézett bambán. Az öreg pőfékelt tovább, majd a pipaszárát a szája sarkába véve, a füstpamacsok eregetését egy pillanatra sem hagyva abba, megszólalt:

– Fogjad, fiam, szórd ki! Én úgysem lennék rá képes, hiszen a saját kezem munkája – mondta szomorú hangon.

István elvette tőle, és már éppen ki akarta hajítani, amikor az öreg rákiáltott:

– A zsákocskát ne!

István a hirtelen jött hangos szótól megugorva majdnem kizuhant az ajtón, még a cigarettája is kiesett a kezéből, ahogy megkapaszkodott. A jelenet láttán a mellette ülők is meglepődtek, és mind őket kezdték figyelni.

– Mondom, szórd ki, te félnótás, nem azt, hogy dobod ki az egészet!

– Jó, jó, értem, értem – dadogta István ijedt képet vágva, elcsukló hangon.

– Betojtál, hogy kiesel, mi? – lepődött meg az öreg is.

– Nem, pusztán kicsit meglepődtem – válaszolta István még mindig falfehér arccal.

– Persze, csak meglepődtél. Na, szórod, vagy visszaadod? – csóválta fejét a szakaszvezető.

– Szórom már – mondta, és elkezdte kifordítani a kis zsákocskát.

A menetszél belekapott a dohányba, és mint a pernyét, úgy vitte szerteszéjjel. A körülöttük állók és ülők halkan furcsa megjegyzéseket tettek, amit az öreg szemmel láthatólag nem értett. Például, hogy: „na, itt volt már az ideje”, meg, hogy „Istennek legyen hála”, de volt olyan is, aki hangos üdvívalgásban tört ki. De mivel köztudott, hogy mindig a másik füstje a bűdösebb, aki szívja, az éppenséggel nem is érzi, az öreget sem lehetett hibáztatni.

– Látják, nem véletlenül mondták az indulásnál, hogy kihajolni, lábat lógatni tilos. Ugyanis ha valaki kihajol és egy faág vagy valami oszlop fejbe vágja, akkor az nagy valószínűséggel kizuhan, és összezúzza magát a kavicsra, vagy még rosszabb esetben beesik a szerelvény alá – mondta az öreg István iménti hajmeresztő esetére célozva, füstpamacsokat eregetve.

– Ez érthető, de miért nem lehet a lábunkat lógatni? – kérdezte szinte számonkérő hangon egy fiatal suhanc az ajtóban ülők közül.

Az öreg még pőfékelt néhányat szép nyugodtan, aztán a fiatal legény felé fordulva folytatta:

– Azt is megtudod, ha vársz egy kicsit, mert még nem fejeztem be.

A suhanc bólintott, meghúzva magát.

– Mint már mondtam is, én az előző nagy háborúban is részt vettem, és ott láttam egyet s mást.

Például honvédeket, kiknek a lábát nem taposóakna vagy géppuskarú szakította le az Isonzó partján, hanem útközben az egyik állomáson úgy felejtett marhafelhajtó. Gondolhatják,

mire megállt a szerelvény és végre az egészségügyiek kezelni tudták, hát igen, nem volt egy szép látvány, mondhatom.

– Azt elhiszem – rezzentek össze a lábukat lógatók, és máris felhúzták lábaikat.

– Aztán meg olyan eset is volt, hogy a derék baka az ajtóban ülve elbóbiskolt és kizuhant. Ő sem tért haza többé, pedig még az ellenséggel sem találkozhatott.

Egyre többen gyűltek köré, nem szóltak egy szót se, csak ültek a padlón karjaikkal átölelve térdüket, vagy tenyerükön hátuk mögött megtámaszkodva és figyeltek, mint gyermekek az iskolában.

– Mesélne még a szakaszvezető úr a háborúról? – kérdezte egy fiatal legény az egyre gyarapodó hallgatóságából.

– Én mesélhetek, ha akarják, de gondolom, a kiképzésen hallottak már eleget róla, hogy mi is vár ott magukra. Egy biztos, az önzetlen, bajtársias viselkedésnél nincs fontosabb ott, ahová megyünk. Tudják, a bajban csupán egymásra számíthatnak, nem a felső utasításokra, ezért vagyunk mi bajtársak. A főtisztek mit sem tudnak az első vonalakban harcolók életéről, csak meghozzák valahol a döntéseiket, mi meg ahogy tudjuk, teljesítjük azokat. Aztán ők meg kitüntetnek, előléptetnek, vagy lefokoznak kényükre-kedvükre – magyarázta az öreg elgondolkodva.

– És magával mi lett, azt mondta, volt már magasabb rangban is – kérdezte András kíváncsian, miközben fölkelte fekhelyéről, és ő is odatelepedett István mellé.

A szakaszvezetőt szemmel láthatóan kicsit meglepte a kérdés.

– Nem nagyon illik ilyesmit kérdezni senkitől, de mivel én a mai napig igaznak érzem a saját álláspontomat és időnk is van bőven, hát elmesélem – mondta rövidke tétovázás után.

– Bocsánat, ha sértő voltam! – kért elnézést András.

– Nem-nem, semmi gond. Csak tudják, ha valakit saját hibája miatt fokoznak le, az általában zokon veszi, ha rákérdeznek. Mivel én nem érzem hibásnak magam, hidegen hagy a dolog. Igaz, ezt némelyek máshogy látták, de ez már a múlté, és amúgy sem tartozik magukra. Szóval, mikor az Isonzó menti harcok folytak, én csapattiszt voltam, zászlósi rangban. Akkoriban mindössze egy csillagom volt, de az aranyból – kezdte mesélni az öreg, de itt egy pillanatra elhallgatott, és szomorúan a paroliján fityegő három csontcsillagra pillantott.

Ha nem is lábadtak könnybe szemei, de azért láthatóan megnedvededtek.

István most látta elérkezettnek a pillanatot, hogy a közben odahozott és a kezében szorongatott üvegből megkínálja az öreget.

– Szakaszvezető úr! Ne búslakodjon, nekünk így is zászlósnak lesz. Igaz, bajtársaim? – fordult a körülöttük ülőkhöz.

– Persze, igen, hogyne! – jöttek a válaszok.

– Tessék, igyon egy-két kortyot, az megszépíti az emlékeket, még ha szomorúak is azok! – nyújtotta oda neki az üveget.

– Köszönöm, fiam! Látom, jóra való gyerek vagy – mondta, aztán meghúzta az üveget, és pár pillanatig nem szólt, csupán élvezte, ahogy a szilva íze szétárad a szájában, majd lassan egy belülről induló, egyre erősödő melegséggé változik lent a gyomra mélyén. Néhányat csámcsogott, mint aki zsíros falatot nyelt le éppen, majd folytatta.

– Tehát csapattisztként szolgáltam akkoriban. Bár még nagyon fiatal voltam, a hadnagy úr után én voltam az első. Nem voltunk túl sokan, ha jól emlékszem, ekkorra már csak olyan száznegyven-százötven lehetett a század létszáma. A többiek vagy sebesülteként a háterszágba kerültek, vagy hősi halált haltak az előző ütközetekben. Sajnos az ígért utánpótlás pusztán szép álmom maradt, viszont a mindennapos bevetések nagyon is valóságosak. Mivel egy rohamezred egyik századát képviseltük, ebből mindenki számára azonnal világos lehet, hogy általában az ellenség menetből történő legyőzésére, szuronyos rohamokra szóltak parancsaink. Így történt ez azon a napon is. A fejtelenség hatalmas volt a környéken, mikor megérkeztünk. A tisztek azt mondták, hogy az olaszok támadni fognak és előtte tüzéséggel veretik a

környéket. Ez így is lett, a lövegek tüzeiben nem tudva mit tenni meglapultunk, és vártuk a további utasításokat. Nem kellett sokáig várni, ahogy az ellenséges tüzéség befejezte örült tombolását, azonnali rohamra kaptam parancsot. A cél egy dombhát volt, amin az olasz lövészárkok és bennük a gyalogságuk lapult. És itt volt a kutya elásva, mert szóban megkapta századparancsnokom az alezredek úrtól a parancsot, de mint tudjuk, a szó elszáll, és csak az írás marad meg. A hadnagy úr elmondta nekem elképzelését, és a saját vezetésével megindult a támadás a magaslati pont felé. A domb felénél járhattunk, mikor heves tüzéségi tüzet kaptunk, de a támadás nem torpant meg. Előreszegezett szuronnyal, ugrásra készen tovább futva értünk fel a dombhát tetejére, de legnagyobb meglepetésünkre se katonákat, se lövészárkokat nem találtunk ott. Viszont az alattunk elterülő völgyből azonnal szörnyű, heves géppuska- és golyószórótüzet kaptunk. Ráadásnak, mivel valószínűleg a tüzéségük látókörébe kerültünk, az ágyútűz is, min a domb túloldalán átvágtunk, áttevődött arra a részre. Iszonyatos lett a pusztulás, pillanatok alatt vérben álltunk, és mindenütt jajgató sebesültek és darabokra szakadt holtak feküdtek. Az egyik tetem sajnos a hadnagy úré volt, aki bátran vezette katonáit, de egy aknagránát telibe kapta. Gyorsan kellett döntenem, hiszen a mellettem átlőtt koponyával fekvő őrmesteremre sem számíthattam. Mivel előttünk szögesdrót akadályok zárták el a nyílt roham lehetőségét, és közben nagyszámú nehézfegyver ontotta ránk tüzeit, nem maradt más lehetőségem, azonnali visszavonulást rendeltem el. Úgy emlékszem, hatvan valahányan éltük túl kisebb sérülésekkel. Én mindössze egy könnyebb sérülést szereztem, mikor egy lövedék úgy ment át a bal karomon, hogy nem ért se csontot, se eret.

Kórházba kerültem, és innen kezdődtek a gondok, mert az is baj lett, hogy felvittem az embereimet a dombra, meg az is, hogy ha már ott voltam, mért nem folytattam a támadást. Szerintük megfutamodtam, és ezzel védelem nélkül hagytam a dombháttól jobbra elterülő lankásabb részen támadó többi csapat bal szárnyát. De ez még mind semmi. Mivel meglátásuk szerint nem vezettem előre bátran, példamutatással a rám bízott embereket és ezen még csúnyán össze is vitáztam néhány feljebbvalómmal, így nem érdemlek meg tisztí rangot. Ezt állapították meg a helyszíntől távol olyan emberek, kik soha éles harci helyzetben részt nem vettek, és még a környéken sem jártak. De mindegy már, az én lelkiismeretem tiszta, nyugodtan tudok a tükörbe nézni, igaz, a hivatásos tisztí karrieremnek vége. És ha arra gondolok, mi lett volna, ha akkor és ott továbbmegyünk, hát nem bántam meg a döntésemet. Mert én nem csupán a tisztje akarok lenni annak, akit hadba vezetek, hanem jó bajtársa is, távol lévő apja helyett apja, olyan, aki nem temetni akarja fiát. Mert jól jegyezzétek meg, fiaim, hogy itt nem pusztán hősökre van szükség, hanem gondolkodó, ésszel élő katonákra és hazatérőkre, akik a nagy világégés után építeni is tudnak majd, nem csak mindig rombolni.

– És miért nem volt ott felderítés? Mért küldték magukat a vágóhídra? – kérdezte értetlenkedve egy fiatal suhanc.

– Azt akkoriban én is szerettem, volna tudni, de már nem érdekel.

– De hát más helyett vitte el a balhét! Vagy nem? – csodálkozott Lajos.

– Mindenki döntsön saját belátása szerint. Az eset így zajlott, én nem hazudok, és ennyi idő elteltével, már nem is lenne értelme. Mindenki maga választhat, hogy elítél emiatt, vagy sem.

– Ezek szerint a honvédség cserbenhagyta magát és most, amikor az államnak újra nagy szüksége lett a katonákra, sunyi módon újra behívták, ez disznóság! – szögezte le tömören a véleményét a suhanc.

– Na, ide figyeljenek! – fordult az öreg a vagon belseje felé, hogy mindenki halhassa, amit mond.

A hazánk nem mindig bánik úgy velünk, mint amit megérdemelnénk, vagy ahogyan mi szeretnénk! Mert egy állam, egy nagy ország már csak ilyen. De mi ha igazságtalannak is érezzük a haza nevében sorsunkról hozott döntéseket, akkor is kötelesek vagyunk becsülettel

szolgálni minden olyan ügyet, ami a nemzetünk és a hazánk érdeke! Sajnos a katonaság meg a háború pont ilyenek. Egy honvédnek, ha úgy hozza a sorsa, fel kell magát áldoznia, meg kell halnia a hazájáért! Ezt jó, ha az agyukba vésik. – Befejezve mondókáját az öreg fogta a tasak cigarettát, mit Istvántól kapott nem is olyan rég, vászonzsákocskájának, miben eddig a hazait tárolta, a padlóra téve széthúzta száját és nekiállt, hogy a dohányt a cigarettákból kisodorja bele.

Senki sem szólt, gondolataiba merülve mindenki a hallottakon rágódott, csak a kocsi másik végében a kártyások hangoskodtak valamelyest.

– De ma már nincs szuronyroham, ugye? – kérdezte a csendet megtörve ismét a suhanc. Az öreg munkájával elfoglaltan nem vette észre, hogy a kérdés felé irányult. Egy pillanatig mindenki várt, majd néhányan válaszfélével próbálkoztak.

– Biztos nincs, hisz ma már a géppuskák és a golyószórók ontják a tüzet a rohamozókra, tehát a szuronynak semmi értelme – mondta egyikük.

– Az már a múlté, ma már nem használják azt a harcmódot – így egy másik.

Erre már az öreg is felemelte fejét.

– Úgy gondolják? – kérdezte egy pillanatra a megszólalókra nézve, aztán ismét a munkájára koncentrálna.

– És az oldalukon a szuronynak nevezett eszköz, az maguk szerint mire való? Szerintem elége hosszú sima szalonnázó késnek, meg aztán pont a puskájuk csövére illik. Remélem, nem képzelik, hogy csupán mikor sátorkarónak kell, akkor fogják puskájukra tűzni. Gondolom, a gyakorlatokon kipróbálták. Vagy nem?

– De, persze, ki, csak gondolom, a mai harcokban már nem használják – válaszolt a másik.

– Azt rosszul gondolja. Egy háborúban ha kell, mindent bevetnek. Mint az olaszok az előző nagy háborúban a mérges gázokat, amikkel sokszor elárasztották a lövészárkainkat és bunkereinket. Az volt ám csak a mocskos és aljas húzás a részükről, volt, ahol szinte egész ezrednyi honvéd veszett oda valós harc nélkül. Mindenre fel kell legyenek készülve, ha kell, szuronnyal a puskájukon kézitusázni, ha kell, gázálcban harcolni – magyarázta, közben befejezve munkáját.

Aztán feltápászkodott, megköszönte Istvánnak a cigarettát, majd a saját „ágyához” ment, és ott a hátizsákjában kezdett kotorászni. A kenyeres zsákjából elővette vacsorára szánt kenyerét és szalonnáját, és jóízűen enni kezdett. István nézte egy darabig, aztán mivel neki is igen meghozta az étvágyát az a kis pálinka, amit ittak, hát ő is a vacsora mellett döntött. Andrást is invitálta, és a maradék kis szeszt, mi az üveg alján lötyögött, neki adta. Szép lassan szinte mindenki enni kezdett, nem hangzott parancs vagy ilyesmi, az emberek egyszerűen csak megkívánták egymástól. Közben odakint szép lassan besötétedett és mivel egyre hűvösebb lett, valaki behúzza az ajtót.

Mikor a szalonna és a hozzá való kenyér a gyomrokba került, mindenki máris szebbnek látta a világot. Voltak, akik mindjárt erősen ásitozni kezdtek, és a fekhelyüket kezdték rendbe rakni. A szalma összébbr kotrása nem bizonyult valami nagy feladatnak, bár ez a munkafolyamat általában igen-igen nagy érdeklődést váltott ki. Na, nem mindenkiből, csupán azokból, akik az „ágyát” megvetni készülő szomszédjai voltak. Nagy figyelemmel tekintettek ilyenkor bajtársukra, nehogy annak megtévedjen keze, és netalán véletlenül az ő szalmájukból tegye „kényelmesebbé” a fekhelyét. Persze így is legtöbbször úgy érezték, a másiknak több szalma jutott és ez nem igazságos, de szerencsére szóvá senki sem tette. Néhányan letakarták pokrócukkal a szalmát és úgy heverték rá, mások betakaróztak a pokróccal, és csupáncsak a szalmára feküdtek. Bakancsban vagy a nélkül, de ruhában, felöltözve, hisz a hajnalok meglehetősen hidegnek bizonyultak még. Az egyik pokróc alól, mikor tulajdonosa félrehúzta, egy nagy csokor nemzeti színű szalag került elő. A körülötte lévők először meglepődtek, de aztán hamar kapcsolak, és gúnyos megjegyzéseket tettek bátorsággal és gyávasággal kapcsolatban.

András és István éppen a vacsora utáni cigarettájukat szívták az ajtónál és úgy tettek, mintha észre sem vennék a furcsa jelenetet. Pedig beszélgetés közben szemük sarkából látva elégedetten nyugtázták, ahogy a „büszke tulajdonos” a szalagokat kezében tartva furcsa düh és megalázottság keverékének vonásaival az arcán őket bámulja. Mire elszívták a cigarettájukat és az ajtót behúзва maguk mögött a helyükre mentek, legtöbben már feküdtek. Ők is az alvás mellett döntöttek, ezért gyorsan lerúgták bakancsaikat, levették a vastag zubbonyukat, és bebújtak a pokrócuk alá. Az öreg még rakott a kályhába néhány fát, majd dolga végeztével eloltotta a lámpát, és zseblámpája fényénél a helyére botorkált.

A sötétben mintha minden nesz, zaj felerősödött volna. Hangosabbnak tűnt a kerekek kattogása, a deszkák reccsenései, a mozdony zakatolása, de még az emberek szuszogása is. András még nem aludt, hanyatt fekvő a kályha tetején lévő réseken kiszűrődő fényeket figyelte. Hol a sötétség, hol pedig a fény kerekedett felül ide-oda ugrálva, elhódítva egymástól területeket. Bár a tűz a kályhában még szépen pattogott, a vagonban egyre inkább hűvössé kezdett válni az idő, érezte ezt a pokróc alatt ő is. Talán mégsem kellett volna levennie a zubbonyát, de akkor meg kényelmetlen lenne abban a durva posztóból készült kabátban – jártak agyában a gondolatok. Később a tűz lassan leégett, és ahogy a sötétség nyelte el annak fényeit, úgy süppedt bele ő is az álmok ingoványába. Lassacskán, mintha víz alá merülne, egyre halkabbnak és halkabbnak tűntek a külvilág zajai. A horkolás és zakatolás már nem zavarták, csupán távoli halk neszezéssé vált minden zaj. Aztán egy óvatlan pillanatban, amit ő már nem érzékelt, átlépte az álmok birodalmának kapuját.

Csukott szemei rezegni kezdtek, izmai meg-megrándultak, agyában egy másik film kockái kezdtek peregni. Egy olyané, ami elröpítette onnan a vasúti kocszi zord valóságából egy messzi, valós és képzelt elemekből szőtt világba. Egy helyre, ahol bármi megtörténhet, szakaszvezetővé, hadnaggyá, szolgabíróvá vagy akár királlyá is válhat. Ahol neki is nője, asszonya lehet, kit kedvére ölelgethet, csókolgathat minden porcikáján, amihez csak kedve támad. Akár Zsuzsi is lehet az a nő. Az a Zsuzsi, aki sohasem viszonzta vonzalmát, de az álmokban a dolgok megváltozhatnak, és sokszor meg is változnak. Álmában otthon járt jól ismert városában, kollégáival munka után hazafelé tartottak. Tél volt és hideg, az utcákon vastagon állt a félrehányt hó, de ők ezzel mit sem törődve, mint vásott kölykök, hógolyóval kergették a nekik tetsző, még hajadon lányokat. És az egyik sarkon befordulva épp Zsuzsi és a barátnői jöttek szembe, a srácok a gyárból azonnal tűz alá vették a szemrevaló menyecskekből álló csoportot. Azok meg, mintha azok megvédenék őket, sikongatva futni kezdtek a téren álló fák felé. A legények egy véletlenül a tűzvonalba került és találatot elszenvedett öreg néni szitkozódásai közepette utánuk iramodtak. A lányok incselkedő szavaitól és műsikongatásaitól felajzottan mit sem törődtek ők az öregasszony szünni nem akaró átkozódásával. Az meg a kendős homlokán még mindig ott fehérlő, szétmállott hógolyóval csak mondta és mondta. Persze a járókelők közül néhányan azonnal a véletlenül eltalált nénike védelmére keltek, és felháborítónak találták a fiatalok viselkedését. De akadtak olyanok is, akik jót mulattak a fiatalos, jókedvű hancúrozáson, és ha néhány évvel fiatalabbak lettek volna, maguk is örömmel közéjük álltak volna. A lányok is fel-felkaptak néha egy marék havat és védekezően, ügyetlenül az őket üldöző fiúk felé hajították. Ám leginkább csupán menekülni próbáltak, persze azt is csak úgy, hogy azért valamikor utol is ériék őket. Kacéran hátrafelé tekintgetve futott Zsuzsi is, aztán az egyik nagy fa körül jobbra, majd balra játékosan cselezve. Ezzel aztán Andrásban még inkább felszította a vágyat, hogy elkapva végre megcsókolhassa a lány gyönyörű kis száját. Mivel a munkatársai tudtak a Zsuzsi iránti vonzalmáról, hát előzékenyen átengedték neki, úgy is ott volt még a többi. Azokat viszont nem kímélve a nagy hóban jól megfűrésztötték. Ám Zsuzsi sem kerülhette el végzetét, András egy gyors ugrással a fa mögött termett, és a földre teperte. A lány először kicsit ellenkezni próbált, de aztán hagyta magát, sőt viszonzta is András forró csókját. Talán estig csókolóztak volna a puha hóban fekvő, ha a két csendőr kemény, hivatalos hangja meg nem zavarta volna

őket. Hogy honnan és mikor kerültek oda nem tudták, de a két egyenruhás puskával a vállán, díszes darutollal a csákójában ott magasodott az öregasszony mellett. Annak panaszáradatát hallgatva mindjárt el is kezdték a fiatalokat ráncba szedni. Egyikük kiengedve öblös hangját elkiáltotta magát és mindjárt reá figyeltek még azok is, kiknek semmi köze sem volt az egészhez. Nem futkostak ők utánuk, csak álltak büszke tartással a tér szélén, és szigorú tekintetüket a hóból éppen felkelt fiatalokra szegezték. A móka és kacagás tüstént megszűnt, hisz mind tisztában voltak a darutollas csendőrök tekintélyével és következetes szigorával.

– Hogy képzelik ezt az utcán való szemérmetlenkedést? – kérdezte egyikük nagy hangon, dühösen a ruhájukról a havat leporoló és hajukat igazgató hölgyekre nézve szúrós tekintetével.

– Mi... csak, sétáltunk – motyogta az egyik lány lesütött szemmel, alig hallhatóan.

– Na, hiszen, szépen nézünk mi ki, ha mindenki így fog sétálni – sopánkodott a vénasszony.

– Maga most hallgasson, ne szóljon bele, ez a mi dolgunk! – utasította rendre a másik csendőr.

– Jól van, na, én csak... – szólt volna ismét az öregasszony, de a csendőrök közül a nagyobb termetű, aki úgy tűnt, a főnök is kettejük közül, oly szigorúan húzta össze sűrű szemöldökét, hogy ijedtében az menten elhallgatott.

– Ez maguknak séta? – üvöltötte haragosan a közeg a lányok felé fordulva.

– Ez a szemérmetlen paráználkodás? Mit képzelnék maguk? Majd én megmutatnám maguknak, hogy mi az a séta! Legszívesebben felpofoznám mindnyájukat! Na, tűnjenek a szemem elől, és ez még egyszer elő ne forduljon! – osztotta ki őket, majd befejezve a mondókáját az öregasszony felé fordult, és panaszfelvételt tartott.

Közben a lányok lesütött szemekkel, csendben és fegyelmezetten, amilyen gyorsan csak tudták, elhagyták a teret. András hosszan nézett utánuk és látta, mikor Zsuzsi az utcasarokhoz érve szomorúan nézett vissza rá. Ettől a perctől fogva az álom kezdett egyre inkább rémálom félévé változni, mert a nénike, kinek a szétmállott hógolyó még mindig ott virított a homlokán, azt állította, hogy András találta el, ráadásul szándékosan.

– Persze, hogy ő volt, őrmester úr, láttam ezzel a két szememmel! – bizonygatta az öregasszony.

– Mondtam már, hogy nem vagyok őrmester! – ripakodott rá szigorúan a nénikére a csendőr.

– Elnézést, csendőr úr! De hát láttam azt a gazembert, mikor eldobta, hogy száradt volna le a keze! – szitkozódott a vénasszony

A csendőrök szigorú tekintete most Andrásra szegeződött.

– Szóval maga volt? – kérdezte a nagydarab tagbaszakadt közeg, aki mintha az utóbbi percekben meg is nőtt volna.

– Én? – kérdezte András meglepetten.

– Nem én voltam, bármelyikünk lehetett, és amúgy is, csupán véletlenül történhetett, semmi szándékosság nem lehetett benne! – mentegetőzött ijedten.

– Mit beszélsz, te, hogyhogy bármelyikőtök lehetett? Hiszen csak te vagy itt egyedül! – förmedt rá a tagbaszakadt dühösen, harsogva.

– Egyedül? – ámuldozott András.

Aztán körülnézett és meglepődve vette tudomásul, hogy már senki sincs ott, csak ő. Nem tudta, nem értette, hogy a többiek hova tűnhettek, de mint tudjuk, sajnos az álmokban minden előfordulhat, és elő is szokott fordulni.

– De hát itt voltak a többiek is – mondta a rémülettől, hogy egyedül maradt, elcsukló hangon a közben egyre nagyobb és nagyobb termetűnek tűnő csendőrnek.

– Itt voltak a hóban, az előbb még itt voltak – tekintett körbe értetlenül maga körül.

– Maga meg törölje már le a fejről azt az átkozott havat! – fordult a csendőr a nénike felé.

– Igenis, őrmester úr – hebegte az öregasszony meglepetten.
– Mondtam már, hogy nem vagyok őrmester! Ilyen nehéz ezt megérteni? – üvöltözte a dühtől vörös fejjel a nagydarab.

A vénasszony szó nélkül, gyorsan letörölgette homlokáról a havat.

– Nézze meg jól! Biztos ő volt? – mutatott kérdőleg Andrásra a csendőr.

– De nem én voltam! – vágta rá egyből András.

– Maga hallgasson! – ordított Andrásra a másik közege.

– Ő volt, vagy nem ő?

– Hát persze, hogy ő, hogy verné meg az Isten az ilyet!

– Nem én voltam! – védekezett András.

– De te voltál! – rikácsolta az öregasszony.

Akkor most szépen velünk jön! – mondta a nagydarab csendőr határozottan, és rántott egyet a puskája szíján. András nem hitt a szemének, olyan valóságosnak tűnt az egész, segítség után kutatva forgatta a fejét, de senkit sem látott, csak az öregasszonyt és a két csendőrt.

– Nem én voltam! – ismételte, az öregasszony pedig eszelős tekintettel állt vele szemben és először sipítozva, hangosan, majd egyre furcsább hangon az ellenkezőjét bizonygatta.

– De te voltál!

– Nem én voltam!

– Te voltál!

– Nem én...

Andráson úrrá lett a félelem, mert először egyre nehezebben, majd egyáltalában nem jöttek ki a hangok a torkából. Rémülten látta, hogy a csendőrök eltűntek, sőt még a tér és az utcák is. Csak állt szemben a vénasszonnyal, mint akit megbabonáztak, és levegőért kapkodott. Lassacskán az öregasszony is csupán egy kigúvadt szemű, nagy, eszelősen kiáltozó, ráncos öreg arc lett, hangja is megváltozott és inkább férfihangra emlékeztetővé vált. Ám továbbra is csak ismételte lassan a vádló szavakat.

– Te voltál! Te voltál! Te voltál! Te voltál! Te voltál! Te voltál!

Aztán a ráncos arc körvonalai is kezdtek elmosódni és a homályban egy másik arc, egy ismerős kezdett kirajzolódni. Egy bajszos mosolygós arc és a bajusz alatt a száj, ami azt ismételte:

– Te voltál!

– Nem én voltam! – tört ki Andrásból végre a kiáltás.

István, mert az ő arca volt az az ismerős arc, ijedten ugrott félre.

András, nem értve mi történt vele, csak forgatta a fejét, aztán amikor körülnézve látta, hol van, megnyugodva visszadőlt a szalmára. Mivel igen-igen fázott, a pokrócot, mit bizonyára már régebben lerúgott, gyorsan magára húzta.

– Na, még mindig aludni akarsz? – kérdezte István szemrehányóan.

– Nem, csak nagyon hideg van – válaszolta ásítózva.

– Az bizony igaz, az előbb havat is láttunk, errefelé még nem mindenhol olvadt el.

– Tényleg? – ámuldozott András az álmára gondolva.

– Mondom, nem sokkal lehet fagypont felett odakint, de ami azt illeti, itt bent sincs valami gatyarohasztó meleg.

– Érzem, majd' meg fagyok, milyen érdekes, hogy én is hóval álmodtam – tűnődött a furcsaságon András.

– Hóval? – csodálkozott István.

– Ahhoz képest jó meleged lett, hogy így leizzadtál, szép álom lehetett. Nem én voltam! De te voltál! Nem én voltam! Te voltál! – ismételte furcsa, gúnyos hangon és közben jót nevetett humorosságán.

– Ha-ha, nagyon vicces! – fortyant fel Andrásban a düh, miközben felült.

– Hát, elég nevetséges volt, az biztos – mosolygott István.

– Szóval te még szórakoztál is velem, te csirkefogó! Minden alkalmat kihasználsz egy kis csínytevésre, mi? Megáll az eszem. – próbálta jobb belátásra bírni a másikat, de aztán látva annak jókedvét, inkább visszacőlt a fekhelyére, és durcásan hátat fordított neki.

– Egyébként, ha érdekel, már hajnalban átléptük a régi határt Breszt-litovszknál, úgyhogy ez itt már orosz föld – mondta István, abbahagyva a nevetgélést.

– Elég komoly harcok folyhattak erre felé, látszanak is a nyomai mindenhol. Ha volna kedve, és felkelne végre a tekintetes úr és esetleg elfogadna tőlem egy cigarettát, akkor maga is megnézhetné az ajtónál. – folytatta kissé gúnyosan.

András, mert kíváncsi lett, és mert úgy döntött, belemegy a játékba és ezúttal ő leckézteti meg barátját, visszafordult felé.

– István, fiam, hozza ide a vasárnapi zubbonyomat, és hozzá az ünneplő kalapomat! – mondta olyan hangon, mint egy báró vagy gróf a cselédjének.

– Igenis, méltóságos uram! – vágta rá barátja, aztán a durva posztóból készült katonakabátot a kezére terítve, és a hozzá való sapkát ujjai között tartva megállt a fekhelye mellett.

– Tessék parancsolni, méltóságos úr – mondta tenyérbe mászó mosollyal az arcán, meghajolva.

– Köszönöm! De máskor jobban vigyázzon, mert ez a zubbony gyűrött! – válaszolta András lekezelő hangon, és közben gyorsan belebújt a jó vastag kabátba, mert amióta a pokróc alól kibújt, nagyon fázott.

– Úgy lesz, méltóságos uram, úgy lesz! – bólogatott István szolgalelkűen.

– Jól van, akkor most gyűjtson meg nekem egyet az ünnepi szivarjaim közül! – feszítette tovább a húrt András a gombolkozás végeztével, éppen sapkáját igazgatva fején.

István nem szólt semmit, hanem már gyűjtötte is meg a „ünneplő” szivart, ami ezúttal egy ajándék cigarettá lett a saját dóznijából.

– Parancsoljon, méltóságos úr! – nyújtotta András felé előzékenyen.

– Köszönöm, fiam! – válaszolta András lesajnáló hangon, a szájába véve.

Mélyen leszívta a füstöt és egy pillanatra lent tartotta, mintha ízlelgetné, majd kifújta.

– Nagyon finom ez a szivar – mondta elégedetten, aztán összeráncolt homlokkal folytatta.

– Hanem fiacskám, máskor jobban ügyelj, ne nyálazd össze annyira a végét! – „tanította” barátját András, olyan remekül játszva a cselédjét kioktató uraságot, hogy István már nem bírta tovább.

– Nyálazta az öreganyád! Esküszöm, belőled tökéletes báró lenne, Bandikám. Na, gyere, menjünk az ajtóhoz, mert tudod, hogy itt nem lehet dohányozni – mondta István, miközben egy újabb cigarettát vett elő és ő is rágyújtott.

Az ajtóban álldogálva a sivárságban még az addigi egyhangú lengyel vidékeken is túltevő, immár orosz tájat figyelték. A mocsaras, szikes földet néhol még hó takarta. A sínek mellett kilőtt járművek és hevenyészve összedobált sírhantok jelezték a háború közelségét. Éppen elszívták a cigarettájukat, mikor a mozdony sípolt megszokott, öblös hangján és lassítani kezdett. András kinézett és látta, valami kisebb városka vagy falu felé közelednek, a szerelvény egyre lassult, míg végül szépen megállt.

Az állomás félig-meddig kiégett épületének mindössze egy részét használták. Ahol régen a felirat lehetett, valószínűleg tűzérési találat vagy légítámadás nyomán egy jókora lyuk tátongott. Helyette az épen maradt rész oldalára odaszegelve egy deszka fityegett, amire valami barna festékszerű anyaggal ráamázva az állt, hogy Zsablínka.

A szakaszvezető leszállt, és előrement a tiszt kocsikhoz. Néhány perc múlva tért csak vissza, és leszállásra adott parancsot.

– Reggeli lesz, és kicsit a lovakat is megjártatják, tehát hosszabb ideig leszünk itt, így jut

majd idő mindenre – mondta az öreg furcsán mosolyogva.

A sok száz kilométer alatt, mit odáig megtettek, az időjárás igen-igen megváltozott. Andrásnak az otthon őket búcsúztató virágzó fák és a döngicsélő méhek jártak az emlékezetében, de ahogy a csepergő havas esőben szakaszvezetőjük reggeli tornát végeztetett velük, hamar elfeledte azokat. A napok óta tartó bezártság után a hideg ellenére jól is esett az embereknek a mozgás. Közben a konyhaszolgálátosok elhozták a szakasz ellátmányát és osztani kezdték. A reggeli nem tartott sokáig, mert az éhes bakák pillanatok alatt befalták a részükre kiosztott kenyér- és gyümölcslekvár adagjukat. Mivel az idő cseppet sem volt jónak mondható, legtöbbször a reggeli végeztével mindjárt visszamásztak saját vasúti kocsijukba. András is így tett, majd a kis kályha által egészen jól befűtött vagon ajtajában álldogálva cigarettára gyújtott. Az ólomszürke fellegeket és a rajtuk csak halvány foltként átsejlő napot kémlelte. Az izzó tűzgolyó a sűrű fátyol mögül csak, mint egy tükörtojás derengett. A fényesebb gömb a közepében a sárgája, és a körülötte egyre halványabban elmosódó fény a szétfolyt fehérje. A vonattól nem messze a szabadságnak örvendő összevissza ugrándozva a lovaik ficáinkoltak, gondozóik kezét rángatva. Némelyikük legelni próbált, de a kopár, sáros, havas földön nem sok ehetőt talált. A fű és a bokrok meg fák is szinte még téli álmukat aludva jócskán le voltak maradva az otthoniakhoz képest. Pár óra múlva, amikor sikerült a lovászoknak az állatokat újra a vagonokba terelni, felharsant az indulást jelző trombita, majd a mozdony sípja és a szerelvény ismét mozgásba lendült.

Az öreganyó

Az ócska rongyokba öltözött öregasszony tűzrevalót gyűjtött a kis erdőcskében. A vékonyabb vesszőket a kezével eltörögetve szépen kérébe rakta. Mikor néha vastagabb ág került a keze ügyébe, egyik végét fogva a földre támasztotta, majd a meggörnyedt testtartásából adódó furcsa mozdulattal rálépett. Ha lyukas bocskora alatt eltört, a többihez a kérére tette, ha nem, lemondóan sóhajtván félredobta. A vastag, nadrágszerű harisnyája akadozott a vadrózsa tüskéiben, ahogy egy újabb földre hullott ágat húzott ki a sűrű bozótból. Mikor a tüskés indákat végre sikerült lefejtetni lábairól, egy kicsit megállt pihenni. Kiszedte kérges öreg tenyeréből a beleszúródott horgas töviseket, megtörölte verejtéktől nedves homlokát, majd a rőzséből lassan elkészülő kérére pillantott. Talán elég is lesz egyszerre ennyi – mérlesezte a súlyát. Bár a falu nincs messze, csupán a vasúti töltésre kell felkapaszkodni a teherrel, aztán a másik oldalon leereszkedni, ez az ő korában már nem könnyű mutatvány, főleg egy kéve rőzsével a hátán. És azok a fránya kavicsok úgy gurulnak meg omlanak, mikor rálép az ember. De hát nincs mit tenni, a világ megbolondult, a férfiember helyett, hogy dolgozna, háborúzik, egymást irtja.

Jártak agyában a gondolatok, miközben valami zajra lett figyelmes. Először azt hitte, szekér megy a töltés túloldalán, ugyanis az országút ott érkezik be a faluba, később, ahogy a sínek felől jövő zaj egyre erősödött, már sejtette, mi is az. Aztán mikor egy öblös hangú mozdony síp hangja belehasított a falucskát és az erdőt övező csendbe, már egyértelmű lett a dolog. A hang irányába fordult és nézte, amint a hatalmas gőzös dübörögve elrobog mellette. A föld remegett talpa alatt, ahogy az óriás vastömeg elhaladt, a dugattyúból kiáramló elhasznált gőz és a menetszél szinte fellökték. Önkéntelenül is megborzongott, hátán végigfutott a hideg, de csak állt, és bámulta a hosszú szerelvényt. Nézte a nyitott vagonokon a sok ágyút, géppuskát, aknavetőt és egyéb gyilkolásra való eszközt. Egy pillanatra mintha valami gőzölgő étel illata csapta volna meg orrát. Aztán a marhavagonok következtek, és ott ültek az ajtóknál a katonák. Az idegen katonák, az ellenség katonái. Volt valami zászló is némelyik vagonon, piros, fehér, zöld színekkel díszítve. De mivel a falu határán túl még csupán néhányszor járt és akkor is csak a közeli városban, így nem igazán tudta, kik is lehetnek ezek. Németek nem, azokat már ismeri, azoknak más az egyenruhájuk, ők már átvonultak egyszer a falun, mikor még ott is harcok folytak. Nézte az arccat, néhányan mosolyogtak és integettek, de legtöbben komor, bús képet vágva cigarettáztak, vagy csak lábukat lógatva bámulták az idegen tájat. Egyik vagon a másik után, és mindegyikben a sok katona. Ahogy belegondolt, hogy azok miért is jöttek és hová is tartanak, ismét megborzongott. Néha orosz repülőek röplapokat szórtak le náluk, azokban olvasta, hogy a Vörös Hadsereg dicső katonái hősiességgel harcolnak és kitartanak a végső győzelemig. Talán a fiaim még élnek, talán még nem estek el, reménykedett magában, és közben egy könnycsepp gördült végig ráncos, öreg arcán. A hideg futkosott a hátán, mikor arra gondolt, mennyi hadianyagot és mennyi katonát vittek már el itt az ellenségek, és hogy az mind az ő két szép katona fia ellen lesz bevetve. Aztán egyszer csak vége lett a falu mentén kanyargó síneken kattogva, zakatolva tovasikló hosszú „fémkígyónak”. A leghátsó vagon úgy szaladt után a többi után, mint a gyermek, mikor siető anyja kezét szorítva szinte repül a talaj fölött néhány centivel. A zaj egyre távolodott, és lassan már szinte csupán a sínek furcsa nyekergését, zörgéseit lehetett hallani, de ő még mindig csak állt ott, és hosszan nézett a szerelvény után. Arra gondolt, vajon odahaza ezekért a fiúkért is ugyanúgy sírnak-e az anyák és asszonyok, mint itt a fiukat vagy férjüket temető.

Gondolataiból léptek zaja riasztotta fel. A hang irányába fordulva látta, hogy az erdei ösvényen valakik jönnek. Szeme nem volt már a régi, így csak mikor már egész közel értek, akkor tudta felismerni az érkezőket. Néhány fiatal suhanc jött, jól ismerte őket, hisz kicsi a

falu, mindenki ismerte a másikat. Mind az öten libasorban egymás mögött lépdeltek, ugyanis mindössze egy ember fért el az ösvényen, a vadrózsák pedig nagyon szűrtak. Oly nagy buzgalommal haladtak céljuk felé, hogy őt még köszönésre sem méltatták. Kezükből fegyver, vállukon hátizsák, szájukban cigaretta, pedig a dohány arrafelé már régóta elérhetetlen kincsnek számít, azok meg mind szívják, mint akik most vették a boltban. Ahogy a gyermekeket nézte, valami furcsa érzés tört rá, és nem hagyta nyugodni.

– Hová mentek azokkal az átkozott puskákkal? – kérdezte a legényeket számonkérően.

A suhancok megálltak, mintha csupán akkor vették volna észre az öregasszonyt. Először csak tétováztak, aztán egyikük felnőttes, lekezelő hangon válaszolt.

– Ezek géppisztolyok, mámi.

– Mindegy nekem, mi a neve azoknak az istenverte gyilkoló eszközöknek! Inkább azt mondd meg nekem, hogy mi a csodát akartok ti azokkal?

– Megvédeni a hazánkat! – vágta rá a suhanc katonásan.

– És hazazavarni ezeket a fasiszta kuttyákat! – tette hozzá egy másik.

– Hazazavarni? – kérdezte az öregasszony bosszúsan.

– Úgy bizony! Ha pedig nem mennek, akkor mind megöljük! – mondta egy harmadik eszelős tekintettel.

– Méghogy hazazavarni! Titeket kéne hazazavarni, taknyos kölykök! Apáitok se bírnak velük, hát akkor ti mit akartok? Azt hiszitek, hogy néhányan ezzel a pár fegyverrel a kezetekben le tudjátok győzni őket? Tudjátok ti, hány vonat ment itt már el teli ellenséges katonával? – ripakodott rá ingerülten a suhancokra, azok meg tanácstalanul néztek a dühödt öregasszonyra, és hirtelen válaszolni sem tudtak.

– Anyátoknak meg otthon megszakad a szíve, hogy most már a férjük után a fiuk is eltűnt! Hát van nektek eszetek? Honnan vettétek azokat az átkozott puskákat? – szapulta őket a néni.

– Hát a repülőket dobták le nekünk – ocsúdott fel végre egyikük.

– A röpcédulás repülőket, a mieink repülőit – folytatta, mikor látta az öregasszony értetlen arckifejezését.

– Nektek? – ámuldozott az öregasszony elbizonytalanodva.

– Nekünk hát! Meg mindenkinek, aki elég bátor, hogy szembeszálljon a fasiszta kuttyákkal! Azt írták a papírokon, hogy minden eszközzel harcolnunk kell nekünk is a betolakodók ellen, hiszen csupán így van esélyünk a győzelemre. Egyedül így szabadíthatjuk fel a nagy és dicsőséges Szovjetuniókat, hogy Sztálin elvtárs újra felépíthesse romjaiból! De a máminak nem kell harcolnia, csak nyugodtan tegye a dolgát, amit eddig is! Majd mi küzdünk a maga nevében is és megtesszük azt, amit a haza elvár most tőlünk! – mondta öntelt büszkeséggel a vezér, és válasza sem várva elindult, át a vasúti töltésen a falu felé.

A többiek az orruk alatt valami halk köszönés felét mormogtak, majd követtek.

Egyedül maradt ismét, csak állt ott szomorúan, és a meglepődéstől néhány percig mozdulni sem tudott. Az imént látottak és hallottak jártak az agyában, a vonatra és a szomorú arcokra gondolt. Aztán a fiatal suhancokra az ösvényen, kik talán még inkább gyermekek, mint férfiak. Majd a két ellenfél találkozására, a sok halottra és az őket sirató és éveig, vagy akár egy egész életen át gyászoló hozzátartozóikra. A kisgyermekre, akik sírva kérdezik anyjukat: apa már nem akart velünk lenni, azért ment el? Már nem szeretett minket, azért halt meg? Hiszen a gyermekek lelke még tiszta, nem tudják, hogy van, mikor nem saját akaratából történik az emberrel valami. Ők még azt hiszik, meghalni valami cselekvés, mint kapálni, elutazni vagy csak éppen aludni egy kicsit. Talán még haragszanak is apjukra, mert elment és nem jön vissza, szegény anyjuk meg kisírja szemeit mérhetetlen szomorúságában. Savós színű, öreg szemeiben ismét könnycseppek jelentek meg, és szépen lassan legördültek a ráncos, nap és hideg cserzette arcon. Lecseppenni nem tudtak, mert a mély barázdák, miket az idő vasfoga szántott arcára, mind elnyelték a cseppeket.

Viseltes kabátjának ujjával megtörölte arcát, és a rözséjéhez csoszogott. A kötéllel, amit még a munka elején tett a földre, összehúzta a kévét. Térdével ránehézkedett és amennyire öreg, meggörbült háta engedte, az egymásba hurkolt kötelet jól meghúzta. Hogy meg ne lazuljon, fájós ujjával nagy nehezen megkötötte, aztán a kötél hosszúra hagyott szárát a vállán átvéve húzni kezdte. Kicsit meghajlította lábait, mintha le akarna guggolni és csak húzta-húzta, míg a kéve fel nem került a hátára. Mikor megvolt vele, a kötelet gyorsan rátekerte néhányszor a csuklójára és lassú, bizonytalan léptekkel elindult. Fönt a vasúti töltés tetején megállt kicsit, megpihent, aztán óvatosan ereszkedni kezdett. Komótosan becsoszogott a faluba, be az utcába, ahol a tapasztott kis vályogkunyhója állt. Mikor a ház ajtaját nyikorogva kinyitotta, a pajta felől egy tarka macska jött elő nyávogva. Míg a rözsével a szűk, kicsi ajtón nagy nehezen bevánszorgott, lábai között a macska is gyorsan besurrant a házba.

– Megjöttél, Cirmike? Gyere csak, csinálunk mindjárt jó meleget idebent – mondta a cicának halkán, majd becsukta maguk mögött az ajtót, és néhány perc múlva már szállt is a füst a kéményből.

A vonat megy tovább

A vonat egész álló nap száguldott velük, dél körül megállt ugyan egy rövidke időre, míg az ebédjüket befalták és könnyítettek magukon, de aztán már nyargalt is tovább. Legtöbben a szalmán feküdtek, és az ebédre kapott finom paprikás krumplit emésztették. E nagy feladat közben sokan el is aludtak, de mivel más dolguk úgysem akadt, ez senkit sem zavart. Mivel evés után jólesik egy cigaretta, de a szerelvény olyan hamar továbbindult, hogy nem maradt rá idejük, a dohányosok mind az ajtóban füstölögtek. Mindenhol szikes, mocsaras területeket és elszáradt tavalyi füvel borított rónaságokat láttak, amiket csupán nagy ritkán szakított meg egy-egy kisebb erdőcske vagy fásor. A kietlen pusztaságot és a benne elvértve feltűnő, rogyadozó vályogházakból álló falucskákat elnevezték „szovjetparadicsomnak”. Kissé ironikusnak tűnt a környék ilyen jelzővel való illetése, de úgy érezték, az saját helyzetükre is igaz.

Estefelé egy város jókora állomásához értek, ahol rövidke pihenőt tartva vártak vagy fél órát, míg egy szemből érkező másik szerelvény be nem futott a mellettük lévő egyik vágányra. A vágányok között ócska, kopott ruhás vasutasok dolgoztak, rajtuk kívül szinte csak német katonák voltak az egész hatalmas pályaudvaron. Az ellenkező irányból érkezett vonat vagonjain vöröskeresztes zászlók lobogtak, és valószínűleg sebesülteket szállított a frontról a hátszágba. Sok idejük azonban nem maradt, hogy jobban szemügyre vehessék, mert ahogy az út szabaddá vált előttük, már indultak is tovább. Nem sokkal az után, hogy az öreg is visszatért, szerelvényük mozgásba lendült, előre, hátra, egyik vágányról a másikra, aztán pár percnyi egyhelyben állás után végül nagyot sípolva elindult.

– A német helyőrség szerint innentől éjszakánként jobb, ha csukva tartjuk az ajtókat, mert a sötétben igen aktívak a partizánok és nem tudják szavatolni, hogy nem repül-e esetleg kézigránát a vagonunkba – mondta az öreg, mikor kigördültek az állomásról.

Néhányan még szerettek volna az ajtóban üldögegni, de ő úgy döntött, csukják be, ugyanis veszélyes lehet. Így robogtak tovább a dohányosok nagy bánatára, hiszen a szakaszvezető következetesen tartotta magát ahhoz, hogy rágyújtani csak az ajtóban lehet. Azaz, csak lehetett volna, de mivel azt becsukták, hát csak a fogát szívhatta mérgében, aki az előző megállóban nem gyújtott rá. Mivel bent hamarosan teljesen sötét lett, valaki meggyújtotta a lámpát, ám az öreg még a beszélgetni óhajtókat is a fekhelyükre küldte és nem sokkal az után, hogy mindenki elhelyezkedett, eloltotta azt. A vagon utasaira sötétség és nyomasztó csend ereszkedett, mindössze ásításokat és a kerekek kattogását lehetett hallani.

– Tudják, a lámpa fénye átvilágít a kocsi deszkái között, és ez kintről a sötétből jól látható már nagy távolságból is. A partizánok meg nagyon szeretnek éjszaka az ellenséges vonatokra támadni. Igaz, a mozdony és az egész szerelvény is nagy zajt csap, ami már messziről is hallható, de mivel gyorsan megy és nincs kivilágítva, nem annyira könnyű célpont. Ezért éjszaka mostantól tilos a világítás, és az ajtó kinyitása! Beszélgetni persze nyugodtan lehet, ha akarnak – magyarázta a szakaszvezető csendesen a sötétben.

Andrásnak semmi kedve nem volt beszélgetni, és a mellette pár perc múlva hangosan horkoló barátjának sem. Egy darabig még a partizánok jártak az eszében, ahogy feküdt hanyatt a sötétben. Azután lassacskán gondolatai irányíthatatlanná váltak, és az álmok furcsa képei messze röpítették a partizánoktól, otthoni tájakra, ismerős emberek közé.

Éjfél körül azonban felébredt. Először nem tudta, mitől, bár a túl nagy csend és mozdulatlanság gyanúsaként tűnt számára. Aztán mikor nagyot rándulva vonatként hátrafelé indult meg, kíváncsian fordult másik oldalára és látta, az ajtó nyitva áll. Álmos, csipás szemein keresztül látta, hogy István, a szakaszvezető és még néhány bajtársa ácsorognak ott kifelé bámulva. Egy pillanatra átfutott agyán a rágyújtás ötlete, de az álom erősebbnek bizonyult, és újra hatalmába kerítette. Becsukott szemei előtt már futott is a film, de teste még

érezte a döccenéseket, ahogy szerelvényüket előre-hátra taszigálták. Később, amikor a vonat ismét felvette megszokott ritmusos imbolygását és kattogását, már semmi sem zavarta álmát. Nem is ébredt fel többet, csupán amikor már jócskán kivirradt, és inkább reggelre járt az idő, mint hajnalra. Egy kis ideig még a pokróc alatt heverészett, és magában jót mulatva barátját nézte, aki annyira jóízűen aludt, hogy szája szélén még a nyála is kicsordult. Azon gondolkodott, vajon csak álmodta az éjszaka látottakat, vagy tényleg megtörténtek, de mivel István általában hamarabb fel szokott ébredni, mint ő, a második tűnik valószínűbbnek.

Nem sokáig lustálkodhattak már, pár perc múlva szerelvényük ugyanis megállt egy kisebb állomáson. A szakaszvezető leszállásra adott parancsot. Aki még eddig nem kelt fel, most kénytelen volt kikászálódni a jó meleg pokróc alól, ugyanis reggeli következett. Evés közben István elmesélte, hogy az éjjel Minszkben jártak és azt is, milyen lerombolt és gyászos képet nyújtott a hatalmas város.

Nem sokkal később, mikor a vonat ismét útnak indult, a szakaszvezető érdekes bejelentést tett.

– Az elmúlt éjszaka néhány vagon géppisztolytalálat ért. Vélhetőleg partizánok voltak, mert ezen a környéken már nincsenek más ellenséges erők. Istennek hála, nem sérült meg senki, hiszen mindenki feküdt már, és a golyók úgy derék magasságban ütötték át a vagon oldalát. De azért elgondolkodtató, hogy éjszaka, ha már leszállt a sötét, érdemes-e még az alváson kívül mással foglalkozni – mesélte.

– Akkor én most már feküdni fogok, ha besötétedik, és fel sem kelek semmi kedvéért – mondta István ijedten.

– Látod, én inkább aludtam, de úgy látszik, jobban is tettem, mert nem szeretném, ha idő előtt kilyuggatnák a bőrömet – vágta rá András kioktató hangon.

– Neked volt igazad, Bandikám, inkább mi is aludtunk volna, szakaszvezető úr! – folytatta barátja az öreg felé fordulva.

– Aludtunk is, ez nem Minszkben történt, hanem valahol kint a nyílt vasúti pályán. A nagyobb állomásokon, városokban nincs veszély, oda a partizánok nem merészkednek be, ugyanis ott megszálló német csapatok vannak. De nem állíthatnak minden bokorba őrt, ezért mondtam, hogy városon kívül éjszaka nincs lámpa és nyitott ajtó – magyarázta a szakaszvezető.

A vagon utasainak nyugalma kissé megzavarta a partizánokról szóló bejelentés. Az eddig szinte mindig tárva nyitva álló ajtó ettől kezdve mintha nem csak a sok összezárt ember napról napra erősödő szagát zárta volna be. Valami más is volt a levegőben, valami megfoghatatlan és láthatatlan, de mégis lassan mindent egyre jobban átjáró dolog. Lehetett ezt látni a tekintetekben, érezni a beszélgetésekben és talán még a csendben is. Ez a titokzatos erő, ami szépen lassan valamely mértékben szinte mindenkit hatalmába kerített, nem volt más, mint a félelem.

Még áthaladtak jó pár kisebb településen és néhány városon is, és azok egyikében meg is ebédeltek. A délutánt újra utazva töltötték és már kezdett sötétedni, mikor egy Zslobin nevű városba értek. Kisebnek látszott, mint Minszk, de a pályaudvara rengeteg vágánnyal és hatalmas rakodórámpákkal meg raktárépületekkel még nagyobbnak tűnt.

A tisztí kocsik felől jött a hír, hogy egész éjszaka maradnak, ugyanis az előttük lévő útszakasz egy hatalmas erdőn halad keresztül, amibe sötétedés után már nem tanácsos bemenni. Szerencsére az egész napos útjuk során nem érte a szerelvényüket semmilyen támadás, és ez megnyugtatóan hatott a partizánok miatt kicsit ideges honvédekre. És az is megnyugvással töltött el mindenkit, hogy az állomást szemlátomást erős német őrség őrizte.

– A vonat környékét csak a legszükségesebbek végett és kizárólag engedéllyel lehet elhagyni! – mondta az öreg határozottan.

– Értették? – emelte fel hangját, ugyanis az utazásba belefásult emberek rá se hederítettek, csak szótlánul leugráltak és nyújtózkodtak, elgémberedett testrészeiket mozgatva.

– Igen, szakaszvezető úr! – vágta rá többen is gyorsan.
– Mindjárt vacsora lesz, akinek kell, az előtte menjen el és könnyítsen magán! – folytatta az öreg kicsit megenyhülve.

– De siessenek ám vissza! – kiáltott aztán mégis a beszélgetve bandukoló katonák után. Azok meg nem feleltek, csak bólogattak igenlőleg, és gyorsabbra vették lépteiket. Mikor vége lett a vacsorának, még egy kicsi időt kaptak a szakaszvezetőtől. Kinek-kinek saját belátása szerint hogy rágyújtson, vagy éppen felkeresse az illemhelyet, de az idő leteltével mindenkinek szigorúan fel kellett szállnia.

Ez volt az első éjszaka elindulásuk óta, amit nem egy rázkódó, imbolygó és persze kattogva zakatoló járművön töltöttek el. Szinte furcsának tűnt Andrásnak a mozdulatlan padlón feküdni, majdhogynem már hiányzott neki a ringatás szerű mozgás. Nehezen jött álom a szemére, talán azért, mert napok óta csupán fekszenek és henyélnek, talán a pályaudvar furcsa zajai miatt, nem lehet tudni. Egy biztos, sokáig forgolódott, és közben hallgatta a külvilág zajait. Néha-néha úgy tűnt, mintha a távolból lövések zaját hozná a szél. Gondolta, biztos a partizánok és a megszálló német csapatok riogatják egymást. Csak ritkán hallatszott egy-egy lövésszerű nesz és közben bajtársai is beszélgettek, nagyon fülelt, de még akkor sem lehetett benne biztos, hogy valóban fegyverek dörrenése az, amit hallani vél. Egy idő múlva, belefáradva a hallgatózásba, elaludt.

Másnap hajnalban ébredtek, mikor ébresztőt fűjt a kürtös. Korán megreggeliztek, az illemhelyen elvégezték ügyes-bajos dolgaikat, aztán indult is velük a vonat tovább a már nem is olyan távoli céljuk felé. A szakaszvezető szerint sötétedésig át kell haladjanak az erdős vidéken, mert a partizánok csak éjjel bújnak elő. Ezért várták meg a hajnalt Zslobinban, és ezért maradhat nyitva az ajtó is nappalra. A várost elhagyva mindössze egyórányit haladtak nyílt terepen, aztán máris egyre többször fás területek következtek. Először még csupán kisebb erdőcskék megszakítva gázos, füves részekkel, mik a háború előtt talán szántók lehettek. Ha azok is voltak, a természet igen jól visszahódította magának, gondolta magában András, ahogy az ajtóban cigarettázott. Ahogy a vonat robogott velük, egyre csak sűrűsödtek a szerelvényt körbevevő nagy erdők. Aztán nemsokára, körbezárva őket, egy végeláthatatlan rengeteggé olvadtak össze.

Am hamarosan az egyre sötétebb és vészjóslóbb erdőknél nyomasztóbb látvány is szemeik elé tárult. Nem sokkal odébb ugyanis, itt is, ott is német és magyar vasúti kocsik heverték a sínek mentén. Némelyik teljesen kiégve, összetörve vagy csupáncsak leszakadt futóművel. Lajos, a nagydarab vasutas biztos volt benne, hogy azok magyar vagonok, és Zsiga is egyetértett vele. A többiek szerettek volna mást hinni, de amikor meglátták kicsit távolabb a fehér nyírfakereszteket, amikre magyar szabvány rohamsisakok voltak ráakasztva, már egyértelművé vált a dolog. És a keresztekhez bizony sírhalmok is tartoztak, jelezvén, hogy néhány bajtársuknak mindössze odáig tartott az utazás, és már véget is ért a háború. Néhányan eldobva a cigarettát inkább elvonultak az ajtótól, mert talán a vagon belső részében nagyobb biztonságban érezték magukat. De az is lehet, hogy pusztán elégük lett a látottakból, egy biztos: egyre több arcon látszottak ismét a félelem jelei.

Néhol halmokba rakott farönköket és fakitermelés nyomait látták, majd kisebb erdei utakat, amik a rengetegbe futottak kanyarogva, és a sűrű bozótban eltűntek. Aztán német járőr csapat mellett húzott el vonatuk, kik jókedvűen integettek feléjük, és valószínűleg a síneket és a szállítások zavartalanságát felügyelték. A vasúti töltés mellett később is többször látott német katonák némiképp megnyugtatóan hatottak a társaságra. Még órák hosszát robogott szerelvényük, egyre csak keresztül a véget érni nem akaró hatalmas erdősegen, míg végül egy kis állomásfélén egyszer csak mégis megállt. A szakaszvezető leparancsolta az embereket, és sorakozót rendelt el.

– Ebéd lesz, emberek, haladjanak már! Találják már meg a helyüket, és ne szédelegjenek összevissza, mint a részegek! Nincs sok időnk, hamar indulnunk kell tovább, ha ki akarunk

érni estig ebből az istenverte rengetegből! – dirigálta a zsibbadtan helyüket keresgélőket. Aztán végignézett a sorok között, majd elsétált mellettük és oldalról is ellenőrizte a távokat, és amikor mindent rendben talált, indultak lépésben a gulyáságyúk felé.

A vadászat

Csend honolt az erdőben, csak a madarak énekelték harsányan tavaszi nászénekeiket. Imádva a rigók és csalogányok virtuóz csiripelését, egész álló nap el tudta volna hallgatni. Néhány percre megállva figyelte őket. Úgy ismerte az erdőt, mint a tenyerét, hiszen ott nőtt föl, ott tanult meg vadászni, és az egyik közeli kis falucskában lakott, egy akkorka településen, amiben mindenki ismeri a másikat. A fakitermelés az egyetlen munkalehetőségnek számított arrafelé, így neki sem maradt más választása, mint a favágók kemény élete. Vagy megtehetné, mint más fiatalok is tették, elköltözhetne valamelyik nagyvárosba, ahol van más, könnyebb munka. De ő nem, mert neki a vadászat a mindene és az erdők. Az avar illata eső után és a néhány nap múlva ezrével előbújó gombák sokszínűsége. A vadak megfigyelése, mikor a kis rókák játszanak a kotorék előtt, vagy a szarvasbikák vére menően vívják küzdelmüket a tehenekért és a vaddisznó család vonulása, elől a koca, mögötte sorban a kis, csíkos hátú malackák.

Meghalna, ha városba kellene költöznie. Az emberek által kitalált és a világra ráerőltetett törvényeket betartotta ugyan, mikor a falu vagy néha város határain belül akadt dolga, de nem szerette. Ő inkább a természet törvényeit tisztelte. Nehezen viselte az öregebb vadászok „okos” tanácsit, intelmeit, így általában egymaga járta az erdőket, és ilyenkor a saját törvényei szerint döntött mindenben. Mint például a ragadozók állandó irtása és esztelen pusztítása. Nem hitt abban, hogy el kellene pusztítani mindent, ami látszólag nem hasznos az ember számára. Mert a sas és a kánya sem csupán a kisnyulat fogja meg, hanem mindenféle kártevőt, rágcsálókat is. A róka sem kizárólag a fácánt fogdossa össze a vadászok elől, hiszen ha talál, akkor elhullott állatok tetemével is beéri, így tisztítva az erdőt. Rengeteg olyan jelenetet látott már, amit nála idősebb, de teljesen elvakult vadászok talán még soha. Megtanulta tisztelni a természet rendjét, és általában megpróbált legkevesbé beleavatkozni annak nagyszerű körforgásába. A vadászatra is ennek a felfogásnak alárendelve tekintett. Nem csoda, ha a cserkelés az egyik kedvence lett. Egyedül, de legfeljebb egy csendes társsal járni a rengeteget csendben, vadak után kutatva. De a lesen ülést még inkább kedvelte, és ahogy a falubeliek mondták, értette is. Kiválóan tudta kiválasztani a leshelyet, legyen az egy hatalmas fa magasan lévő ága, vagy éppen egy sűrű rózsabokor a földön. Jó helyről bárkinek sikerülne, mondják egyesek. Csakhogy a jó helyet meg is kell ám találni, és az bizony sok-sok utánajárást igényel még a vadászat megkezdése előtt.

Ez alkalommal is már jó előre kinézte magának a leshelyet és meg is jelölte, hogy könnyebben megtalálja. Sosem szokott túl sok nyomot hagyni maga után, csendben és óvatosan jár az ösvényeken. Vigyáz a bokrok ágaira, nem töri le őket, mert a vadak észrevehetik, és megérezhetik az idegen szagot. Általában csupán kis karcolásokat és a megfelelő fa kérgebe, amit egyedül ő vesz észre, de ezúttal, talán az izgalom miatt, valahogy nem találta. Rengeteget vadászott már életében, a lámpaláz és kapkodás rég nem voltak jellemzői, de ez más. Ez a vadászat egyáltalán nem olyan, mint az eddigiek. Jobb szeretett volna kimaradni belőle, de mivel ő a környék legbiztosabb kezű lövője, és a cserébe felajánlott távcsöves puska is nagyon kecsegtető ajánlatnak tűnt, hát belement. Úgy vélte egy-két ilyen akcióban részt vesz, nem nagy ügy, hiszen ezt várja el tőle a haza is. De most, hogy eljött az idő, úgy izgult, mintha újból fiatal lenne, és szinte már pánikba esve kereste a fát, amin a jelölése van. Előrébb és előrébb haladt az ösvényen, de sehol sem találta. A távolból egy pillanatra mintha valami mennydörgés szerűt hallott volna, aztán megint csend lett. Miért is nem nagyobbat készítettem, szitkozódott magában, talán már túl is mentem rajta, gondolta és már azon volt, hogy visszafordul, mikor végre megpillantotta. Gyors léptekkel odament hozzá, és mikor biztosra vette, hogy az az a fa, puskáját a madzaggal fölötött zsák mellé, a hátára akasztva mászni kezdett. Felérve elhelyezkedett, és a zsákból kivett kötéllel gondosan a

fa törzséhez kötötte magát.

Éppen a kilátásban gyönyörködött, amikor a fa alatt a szarvasok és vaddisznók által kitaposott ösvény felől valami neszre lett figyelmes. Mintha halk léptek hangját és félrehajló ágak surrogását hallaná. Gyorsan levette válláról puskáját, és az ösvény felé célra tartotta. Már tisztán hallatszottak a lépések, és a bokrok is mozogni kezdtek, mikor agyán hirtelen átvillant, hogy nem töltött csőre. Halkan felhajtotta a zárdugattyú fogantyúját, majd lassú és halk mozgással hátrahúzza és újból előre akarta tolni, de elakadt. Magában halkan szitkozódva, egy hirtelen erőteljes mozdulattal újra hátrarántotta, majd előrelökte és zárta. A fémes csattanás hallatán az ösvényen csend lett, elhallgattak a léptek hangjai és a levelek neszezése is. Néhány pillanatig csupán a madarak csivitelését lehetett hallani, aztán nyilván a fegyver felhúzásának mással össze nem téveszthető hangja hallatán megszólalt egy idősebb férfihang.

– Csak mi vagyunk, ne lőj, odamegyünk!

A levegőt kifújva, megkönnyebbülve engedte le a fegyvert, ami éppen a sűrű bokrok közé futó ösvényt célozta ott, ahol most két alak jelent meg.

– Jól van, jöjjenek! – felelte kurtán, és közben vállára akasztotta a puskát.

A bokrok közül fegyverrel kezükben két meglelt korú férfi lépett elő. Ott mentek el a fa alatt, és meg-megállva őt keresték.

– Máskor azért hamarabb is szólhatnának, hallják! Majdnem magukba eresztettem egyet!

– mondta szemrehányó hangon az érkezőknek.

– Jól van, no, nem akartuk az egész erdőt felverni – válaszoltak a fa tövében állók fejüket forgatva, a környéket fürkészve.

– Aztán a csapda készen van-e? – kérdezte izgatottan az öregektől.

– Igen – felelte egyikük, kinek egyik karja kissé kacskán állt, felemelve fejét és végre megpillantva őt.

– Láttak valami mozgást arra?

– Semmit, csend van, talán másfelé járnak – válaszolta egyikük lemondóan.

– Jönnek azok majd, csak ki kell őket várni – vágta rá némi izgatottsággal a hangjában.

– Ha te mondd. Na, mindegy, mi hátrébb megyünk, megkeressük a többieket és kérünk tőlük valami harapnivalót, már úgy is dél körül jár az idő.

– Jól van, menjenek, de ne túl messze, mert lehet, hogy majd segítség kell, és akkor minden perc számíthat! – válaszolta az egyedül maradás gondolatától kissé ijedten.

– Nem messze, itt leszünk a közelben. Hanem neked van ennivalód?

– Van, hoztam magamnak és vizet is.

– Aztán lőjél ki valami vezérbikát, de nem ám valami kicsit, hanem a legrangosabbat! – szolt még vissza a kacska kezű öreg menet közben viccelődve.

– Meglesz! A legnagyobbat, a főnököt, azt fogom – vágta rá bizakodva.

– Akkor sok szerencsét!

– Köszönöm! Arra valószínűleg szükségem is lesz.

A két öreg az ösvényen haladva tovább, amin odáig is jöttek, csendben elvonult. Nézett utánuk, míg el nem nyelte alakjukat a sűrű bozótos. Mikor már nem látta őket, kényelmesen elhelyezkedett, és a zsákjából ennivalót vett elő. Evés közben a kilátásban gyönyörködött és azt méregette, merre, meddig és hogyan érdemes lőni. Mikor megette az ebédre szánt elemózsiáját, húzott néhány jó nagy kortyot a vízből. Éppen visszagyömöszölte zsákjába a maradékot, mikor a szemmel tartott területen mozgást vett észre. Izgalmában nem figyelt oda, és ügyetlenül leejtette a bicskáját, az meg lefelé zuhanva nekikoppant egy ágna, és csak ekkor vette észre, mi történt. Nem látta pontosan hova, de a fa tövébe az avarba esett, úgy döntött, majd ha lemegy, megkeresi.

– Na, itt vagytok, barátocskáim – mondta halkan, pusztán magának, az orra alatt mormogva.

Szokott így máskor is, úgy tesz, mintha lenne vele még valaki, és ahhoz beszélne. Megnyugszik tőle, és higgadtan tud célozni. Levette válláról a puskát, és hogy a távol lévő alakokat jobban lássa, belenézett a távcsőbe.

– Nem, ti nagyon kicsik vagytok – suttogta szemét a távcsőre szorítva.

Végigpásztázta a területet, és egyszer csak megállt. Hosszú másodpercekig figyelt lélegzetét-visszatartva, feszülten, aztán mégis leengedte a puskát.

– Nem, lesz itt még nagyobb is – súgta magának megnyugtatóképpen.

Várt valamennyit, és közben a célzáshoz kényelmesebb pozíciót vett fel. Mivel előrelátóan a fa törzséhez kötözte magát, nyugodtan használhatta mindkét kezét, nem kellett félnie, hogy lezuhan. Újra belenézett a távcsőbe.

– Nahát, ti is itt vagytok? – csodálkozott izgatottan, miközben a távcsővel lassan végigmérte a megfigyelt környéket.

– Ezek is kicsik – mondta halkán, és kissé elcsüggedt hangon.

Várakozott, és közben a távoli alakokat figyelte. Néhány perc is eltelt már így, kezei a nehéz puskától kezdtek elzsibbadni. Éppen le akarta eresztetni arcától a fegyvert, mikor megpillantott valamit, és követni kezdte a távcsővel.

– Igen! Gyere csak! – suttogta, a puskát újra erősen a vállához szorítva.

– Állj már meg, na! Állj meg, csak egy pillanatra! Ne ott! – bosszankodott, miközben mutatójára már az elsütő billentyűn reszketett.

– Jaj, menj már előre! – mormogta most már az izgalomtól remegő hangon.

Feszült másodpercek teltek el így, míg végül dörrent a puska.

– A keservit! – káromkodott hangosan, miközben egy hirtelen mozdulattal újratöltötte a fegyvert.

Újabb lövés. Gyors töltés, majd ismétlés harmadjára is.

– Ez nem lehet igaz! Hogy lehet ekkora szerencséje? – méltatlankodott, miközben dühösen hátrarántotta a zárdugattyút, és fémes csilingeléssel repült ki az újabb üres hüvely.

Határozott előretolás, és az új lőszer máris a csőben várta az ütőszegtől az indulási parancsot. Néhány másodpercig mozgatta a fegyvert, és a távcsövön keresztül új célt keresett. Aztán megfeszültek izmai, ujjai erősebben szorították a fegyvert, válltámasza mélyebben szorult vállgödrébe, és ismét mozdulatlaná vált. Dörrent a puska, ezúttal már negyedszerre. Tudta jól, nincs tovább, nem lőhet többet, ugyanis azzal elárulná helyzetét és amúgy is, négy lövéssel már minden lehetséges célt elriasztott. Igaz, az utolsó végül talált, de nem azt, amit először szeretett volna.

– Na, végre! – sóhajtott hangosan, megkönnyebbülve, és gyorsan szedelőzködni kezdett.

A puskát és a zsákot a vállára csapta, és elkezdte kikötni a kötelet, amivel érkezésekor a fa törzséhez erősítette magát. A csomót a nagy izgalomban nagyon megfeszítette, és most nem sikerült a kioldása. Hirtelen léptek zajára lett figyelmes, amitől igen-igen megrémülve a kötélen lévő görcsöt körmeivel pánikszerűen kezdte cibálni. Közben figyelve, hogy merről és ki érkezik, fejét ijedten ide-oda forgatta. Mikor látta, hogy a két öreg tért vissza, kissé megnyugodva, zsákját levéve a bicskája után kezdett benne kotorászni. Meglepődöttség ült ki az arcára, mert nem találta. Ez alatt az öregek és a velük érkező vagy tíz ember odaértek a fa alá.

– Mondtam maguknak, hogy ne hozzanak ide gyermekeket! – ripakodott rájuk, jobban szemügyre véve a többieket.

– Miért ne? Nekik is joguk van itt lenni, és senki sem kényszerítette őket! Önként jöttek! – vágta rá meglepődve a kacska kezű.

– Akkor is gyermekek még, az ördögbe is! Nem szabadna fegyvert adni nekik! – mérgelődött félig a zsákba bújva.

– Eltaláltad valamelyiket? – tért át más témára az öreg fojtott hangon.

Egy pillanatra megállt a zsákban való keresgéléssel, és lenézett a kérdezőre.

– El – felelte kurtán és kedvetlenül.
– Akkor jó, gyere le gyorsan!
– De nem azt, amit akartam, ez nem komoly – legyintett ingerülten.
– Most már mindegy, gyorsan mássz le és menjünk! – vágta rá a kacska kezű öreg idegesen, a környéket fürkészve.
– Mint gondol, én mit akarok? Nem bírom kikötni ezt a rohadt kötelet, mert begörcsölődött! – válaszolt dühösen.
– Bicskát nem hoztál magaddal? – kérdezte a másik öreg a fa alól.
Hirtelen az ebédjére gondolt, és hogy akkor használta a bicskáját, ekkor villant csak agyába az ügyetlen mozdulat, mikor leejtve bicskáját az halk puffanással valahol az avarban landolt.
– De hoztam, csak véletlenül leejtettem oda valahova magukhoz – hadarta el gyorsan.
A fa alatt állók körbenéztek a vastag avaron.
– És hova esett? – kérdezte egyikük.
– Nem tudom, valahova talán oda – felelte, a fa tövéhez mutatva.
– Erre most nincs idő! Búj ki belőle gyorsan, és gyere le! – vágott közbe a másik öreg sürgetően.
– Nem bírok, mert a derekamon is megkötöttem! – válaszolt egyre inkább pánikba esve. A kacska kezű öreg hátraszólt a többieknek, hogy szóródjanak szét egy kicsivel előrébb és figyeljenek nagyon, majd ismét a fán rekedthez fordult.
– Tessék, itt az enyém! Feldobom, kapd el! – mondta, és előhúzott egy bicskát a zsebéből. Meglendítette, és már repült is fel, de sajnos nem sikerült megfognia, és a bicska visszaesett az avarba. Szerencsére az öreg pontosan látta hova esett, és egyből kikaparta belőle. Másodjára sikerült.

Célkeresztben

Félóránál többet nem töltöttek az állomáson, ez alatt a masinistáknak sikerült a mozdonyt is feltölteniük vízzel. A hatalmas mozdony sípolt egyet, ezzel jelezve a kis állomás német helyőrségének indulását, aztán vastag füstcsóvát húzva maga fölött elindult. A füst úgy gomolygott az erdő adta szélcsendben, mint vihar előtt a felhők. A német katonák közül néhányan még integettek, a szép lassan, majd egyre gyorsabban zakatolva búcsúzó vonatnak.

Andrásék néhány bajtársukkal az ajtóban dohányoztak, jóleső érzéssel töltötte el őket a látvány, hogy a németek is ott vannak, és őrzik az állomást meg a síneket. A bakák fellélegeztek és kezdtek megnyugodni, hiszen a kisiklott vagonokat és a támadások helyszínét már órákkal ezelőtt hátuk mögött hagyták. A szakaszvezető az Istvántól régebben kapott finom dohányt szívta pipájából, és közben hálát adott az Istennek, hogy nem éjszaka jöttek erre, mert a partizán az egyik legveszélyesebb fajta ellenség. De ezt úgy látszik, most már a felsőbb vezetők is belátták, sajnos nem kevés bajtársuk halála árán.

A vonat felgyorsult, és a szép, napsütéses időben ismét robogott velük. A minap látott hónap és hidegnek arrafelé nyomát se találták, gyönyörű tavaszi délután lett, mindössze néhány bárányszerű szaladgált az égen. Úgy, teli hassal már az erdő sem tűnt oly sötétnek és félelmetesnek. A vasúti kocsiban nyugalom uralkodott, legtöbben ebéd utáni sziesztájukat töltötték. Ez abból állt, hogy végignyúltak az ágyként szolgáló szalmájukon, és hangosan horkoltak. Csupán néhányan kártyáztak a vagon belső végében, a másik sarokban pedig Zsiga takarította a szájharmonikáját. Három fiatalabb suhanc lányokról beszélgetve éppen rágyújtani indult, mikor a szerelvény megrándult, és rettenetesen fékezni kezdett. Az állva lévő legények megtántorodtak, és az erőteljes fékezéstől akaratlan is a vagon eleje felé kezdtek lépdelni. Egyikük elbotlott, és nagyot puffanva az alvók közé esett. A másik kettő, nem tudva megállni lábán, tehetetlenül taposott végig a padlón fekvőkön. Pillanatok alatt hatalmas felháborodás és kavargás támadt, az álmukból fölvert és megtiport emberek dühösen szitkozódtak. A szerelvény már szinte csak lépésben haladt, de a befékezett kerekek még mindig szikráztak és fülsiketítően nyikorogtak a síneken. Az alvók mind feljédtek és álmosan, megriadva néztek körbe maguk körül. Aztán még néhány méter megtétele után a szerelvény megállt.

Csend lett, vészjósoló csend, nem szól senki, még a megtaposástól felháborodottak is abbahagyták a káromkodást. Néhány arcon azonnal a félelem jelei kezdtek kirajzolódni, tekintetét mindenki az ajtóra szegezte, és némán füleltek. Meglepődéséből szakaszvezetőjük ocsúdott először, fölpattant a padlóról és kinézett az ajtón.

– Mindenki maradjon a vagonban! Senki sem szállhat le! Értették? Ez parancs! – mondta ellentmondást nem tűrő hangon, majd kiugrott a kocsiból, és elindult a szerelvény eleje felé.

Olyan csend lett, hogy tisztán lehetett hallani, amint a sínek menti apró kavics megzörrent léptei alatt. Néhány percig csupán az erdei fülemülék gyönyörű dalolását és a mozdony távoli, halk pöfékelését hallgatták. Aztán egyszer csak gyors léptek zaja törte meg a némaságot. A szakaszvezetőjük jött szinte futva, és izgatottan így szólt:

– Honvédek! Úgy tudom, önök között van vasutas! Kik azok? Jelentkezzenek!

Nagy volt a meglepődés, de azért a nagydarab Lajos azonnal felállt, és katonásan jelentett:

– Szakaszvezető úr, jelentem, én civilben vasutas vagyok!

– Jól van, fiam – mondta az öreg, aztán kérdően nézett körbe.

– Más? Senki? Nincs több? – kérdezte fejét forgatva.

Lajos furcsán méregette szemeivel Zsigát, a füstösképű cigányt, aki eddig azt állította, hogy ő bizony vasutas. Az meg úgy tett, mintha észre sem venné, nem is figyelt oda.

– Pedig én négyet ígértem a százados úrnak, úgy emlékeztem, maguk közül többen is vasutasok – mondta az öreg elszomorodva.

– Zsiga, te nem jelentkezel, te nem vagy vasutas? – szólalt meg Lajos kis idő múlva.

A füstösképű először úgy tett, mintha nem is hallaná, de mikor a másik már másodjára is nekiszegezte a kérdést halkan, fintorogva válaszolt.

– De, én is vasutas vagyok, na.

– Hát akkor meg pattanjon már, fiacskám, mert mindjárt fenéken billentem! – kiáltott rá letről a szakaszvezető.

Zsiga a kemény szó hallatán gyorsan felkelt a padlóról.

– Na, még valaki? Ne szórakozzanak már, erre most nincs idő! – folytatta az öreg egyre ingerültebben.

Senki nem felelt. Csak néztek rá, mint akik nem értik, mit akar tőlük az az ember. Az arcukon a kérdés, hogy vajon mi történhetett, és a félelem rajzolódott ki. Láta ezt a szakaszvezető is, ezért nyugodt hangon így szólt:

– Valakik, nyilván partizánok, megrongálták a síneket. Gyorsan helyre kellene állítanunk, hogy mihamarább továbbmehessünk, és még sötétedés előtt kijuthassunk ebből az átkozott erdőből. Ehhez a munkához kér a százados úr vasutasokat. Úgyhogy gyorsan álljon fel, aki vasutas, ha pedig nincs több, akkor önként jelentkezőket kérek – magyarázta, majd körbepillantott a padlón álló és ülő meglepődött embereken, de nem látva jelentkezőt, arcán a csalódottság kezdett körvonalazódni.

András ujjával megbökte István oldalát. Mikor látta, hogy az kérdően néz rá, hang nélkül felhúzta szemöldökét, és fejével az ajtó felé intett. István először csak összeráncolta a homlokát és grimaszokat vágott, de aztán mikor látta barátja eltökélt szándékát, engedett és rábólintott.

– Szakaszvezető úr, bár nem vagyunk vasutasok, én és a barátom vállaljuk – állt fel András.

– Valóban? Akkor derék gyermekek vagytok! – könnyebbült meg az öreg, hogy nem neki kell kijelölnie valakit.

– Na, akkor gyertek, szálljatok le gyorsan, és menjünk! – lépett hátrébb, helyet adva az először lemászó hatalmas termetű Lajosnak.

Sorban leugráltak, és megindultak végig a szerelvény mellett a mozdony felé. Elöl a szakaszvezető, aztán Lajos és füstösképű cimborája, majd a két barát. András látta, hogy az előtte haladó Zsiga hol erre, hol arra forgatva fejét, ijedten az erdőt fürkészi tekintetével. Ahogy odaértek a parancsnoki vagonokhoz, szakaszvezetőjük odalépett az ott cigarettázó tisztek és tisztféleségek csoportjához.

– Hadnagy úr, jelentem, a százados úr parancsára két vasutassal és két önként jelentkezővel megjelentem!

– Ez igen! Ezt már szeretem! Gyors volt, szakaszvezető bajtárs! – mondta elismerőleg bólogatva a hadnagy.

– Önként jelentkezők? Helyes! A százados úr örülni fog, ha megtudja – mosolygott nyájasan.

– Hát akkor, fiúk, nem tudom, ki a hozzáértő, de ott vannak a szerszámok, fogjátok és javítsátok meg a pályát! – mutatott a mozdony mellett heverő csákányokra és gyalogsági ásókra.

– Értettem! – verte össze sarkait a szakaszvezető, és már indult is a szerszámokhoz, a többiek meg utána.

Mindenki fölvegyet közülik, és a magas, kavicsozott töltésen előreballagtak a megrongált sínekhez. A mozdonytól úgy húsz méterre meg is találták a hibát. A vágány mentén jobboldalon egy egészen jól járható földút, baloldalon pedig egy mély árok húzódott. Lent, a töltés mellett mindkét oldalon német katonák strázsáltak. Egy fiatal őrmester volt a parancsnokuk, ahogy odaértek, saját nyelvén köszöntötte őket. A szakaszvezető tisztelgett, és németül viszonzta a köszönést. Az őrséget látva Zsiga és a többiek is megnyugodtak

valamelyest.

– Na, lássanak munkához! – mondta az öreg határozottan Lajosnak, majd a többiekre nézve.

– Remélem, a többi vagon legénységéből is kikerül végre valaki, aki segít, és akkor gyorsabban haladunk majd. Én megkérdem, mi a helyzet errefelé – tette még hozzá, majd leereszkedve a kavicsos domboldalon a német őrmesterhez ment.

Lajos a síneket vizsgálta szemével, illetve csak a helyét, mert az egyik bizony hiányzott. A kezében lévő csákányt néhányszor odaverte az épen maradt sínhez, utána alá nyomta és feszegetni próbálta.

– Ez jó, szerintem semmi baja. Te mit gondolsz? – nézet a füstösképűre.

– Ha nem lötyög, akkor megfelel.

– Ez? Kicsit sem – válaszolta Lajos, aztán a másik sín helyét kezdte kaparászni a szerszámmal.

Zsiga is nekifogott ásójával eltuszkolni a kavicsot a talpfák közül. András és István először csak nézték a két vasutast, aztán mikor látták, hogy a fránya kavicsok mindig visszagurulnak, kézzel kezdték azokat félredobálni. Közben mások is érkeztek, őket is a javítás végett küldték oda, nem vasutasok, de mivel muszáj lett valakinek jönni, ők lettek az „önként” jelentkezők. Szépen haladt a munka, Lajos hatalmas erejével föllazította a köveket, a többiek pedig félrekaparták. Ásóval, kézzel, mikor melyik bizonyult a célravezetőbbnek, a lényeg, hogy a bilincsek, mik a sín a talpfákhoz rögzítették, hozzáférhetővé váltak. Néhány bilincset viszont nem találtak a helyén, valami hatalmas erő csavarostól kitépte őket a talpfákból.

– Ezt felrobbantották, az ördög vinné el az összes partizánt! – mérgelődött Lajos a homlokát törölgetve.

– Az biztos – helyeselt Zsiga.

– Nézzétek! – mutatott a töltés bal oldalán az árokban heverő sinderabokra.

– Abból már nem lesz semmi – legyintett Lajos lemondóan.

Éppen ekkor ért oda a töltés omladozó, kavicsos oldalán felmásзва szakaszvezetőjük.

– Na, emberek, hogy haladnak? – érdeklődött.

– Elég jól, ellenőriztük az épen maradt sín állapotát – válaszolta Lajos.

– És? Mit gondolnak? – kérdezett az öreg.

– Elbírja. Nem ártana egy alapos karbantartás ennek a szakasznak, de most az áthaladásunkat biztosan kibírja – vágott közbe Zsiga fontoskodva.

Lajos egy pillanatig meglepődve nézett a füstösképűre, aztán folytatta:

– Viszont a másik sín, ami itt volt, és most ott van – mutatott a fűbe.

– Azzal gondok lesznek, azt nem lehet visszatenni, az biztos. Hiányzik itt egy bilincs is, és a talpfák is megsérültek, meg a sín toldásai. Nem tudom, mi a csoda történhetett itt – értetlenkedett a nagydarab vasutas.

A szakaszvezető néhány másodpercig az árokban heverő sínmaradványokat nézte, mintha azon gondolkodna, hogy kéne őket megjavítani.

– Az őrmester úr azt mondta, valami menydörgésszerűt hallottak és eljöttek erre megnézni. Ideérve látták, hogy fel van robbantva a sín. Előreküldött a katonáiból az érkező szerelvény figyelmeztetésére, ők állították meg vonatunkat is. Szépen néznénk ki, ha ők nem lettek volna itt. Azt mondta, rádiójuk is van, és már jelezték a környező állomások parancsnokságának, mi történt. Küldenek valami pályamunkás csoportot meg mindent, ami kell. Mi meg szépen megvárjuk, mást nem tehetünk – magyarázta az öreg a vállait vonogatva.

– Az jó lesz – helyeselt Lajos, zsebkendőjével verejtékező arcát törölgetve.

– Fiam! – fordult az öreg a mellette álló legényhez.

– Szaladj a hadnagy úrhoz és mondd meg neki, hogy tájékoztassa a százados urat a helyzetről.

– Értettem! – vágta rá a közlegény, és már ment is a szerelvény felé.

– Maguk meg pihenjenek egy kicsit, üljenek le, gyűjtsanak rá! – mondta a többieknek, majd jó példát mutatva elővette pipáját, és a sínre ülve tömögetni kezdte.

Ám alig, hogy leültek és meggyújtották a cigarettáikat, máris jött vissza a közlegény, de nem egyedül. Tajtékozva maga a százados jött előtte. Az öregnek még nem sikerült rágyújtania, így inkább gyorsan zsebébe rakta pipáját. A dühöngve közeledő százados vészjósló arckifejezését látva a többiek is gyorsan eldobták a cigarettáikat. A tiszt még oda sem ért, máris rákezdt.

– Hogyhogy nem lehet megjavítani, szakaszvezető? Ki mondta ezt? – támadt neki azonnal az öregnek, aki vigyázzba vágva magát meglepetésében mindössze azt tudta mondani, hogy a vasutasok.

– Miféle vasutasok? – kérdezte a százados dühében föl-alá járkálva az ijedt bakák között.

– Az embereim, a katonák, civilben vasutasok – mutatott az öreg a körülöttük megszeppenve álló közlegényekre.

– Értenek is ezek valamihez, vagy csak a napot lopják úgy általában? Ennek a pályának minél előbb készen kell lennie! Egy percet sem várhatunk holmiféle javító brigádokra! Mielőtt leszáll az est, el kell hagynunk ezt az átkozott erdőt, értsék már meg! Milyen emberei vannak magának, hogy ezt nem értik? – mérte végig őket megvető tekintettel a százados.

– Nagyon jó embereim! – vágta rá az öreg határozottan, védelmébe véve az ijedt honvédeket.

– Olyan embereim, akik tudják, hogy mit lehet megjavítani, és mit nem lehet – tette még hozzá higgadtan.

A százados ezek a szavak meglepték, megállt végre, és először szóhoz sem tudott jutni, aztán dühből vörös fejjel a mellette álló fiatal suhanchoz fordult.

– Na, gyerünk, csinálj már valamit! – förmedt rá ingerülten.

– Na, itt vannak a szerszámok, tessék, dolgozzanak! – hajolt le hirtelen a kör közepén lévő csákányért.

Ebben a pillanatban valami furcsa, tompán puffanó hang hallatszott, és a századossal eddig szemközt álló katona hátra esve legurult a kavicsos vasúti töltés oldalán. A százados kérdően nézett körbe a meglepődött embereken. Aztán hirtelen megindult, hogy a sínek melletti gödörbe esett katonát megnézze, és persze jól leteremtse. Egyet lépett csupán, mikor a sínek közti kavicsok közül néhány pattogva, pörögve repült szerteszéjjel, eltalálva, aki útjába került. A százados, nem értve, mi történik, kikerekedett szemekkel állt meg. A szakaszvezető hirtelen előrelendült és a százados derekát megragadva a sínek melletti árokba taszította. A töltés oldalán gurultak lefele éppen, mikor az egyik sínen nagyot koppanva irányt változtatott egy lövedék. Még az árok aljára sem értek, mikor az öreg elkiáltotta magát:

– Feküdj! Mindenki fedezékbe, le a töltésről!

A másodpercek alatt lejátsszódó események láttán teljesen összezavarodott katonák először csak álltak bambán. Aztán az öreg kiáltásának köszönhetően felocsúdtak révületükből, és gyorsan a töltés mellé ugrottak. Ki erről, ki arról vágta magát hasra, mint ahogy a kiképzéseken gyakorolták. András a töltés baloldalára kerülve segélykérően nézett a német őrmesterre, ám azt éppen találat érte. Nem hallotta a fegyver dörrenését, csupán egy zizzenő hangot, és ez nagyon megrémítette. A német valami utasítás félét próbált adni katonáinak, mikor sapkája hirtelen lerepült, és a levegőben vér spriccelt széjjel. Teste hátrarepülve a földre zuhant, és holtan terült el. András agyába rémítően hasított a felismerés, hogy rossz oldalon vannak, hiszen éppen arról az oldalról lőnek rájuk.

– Pista! Láttad? – kérdezte félelemtől elcsukló hangon a tőle nem messze fekvő barátját.

– Igen! – válaszolt a másik rémült tekintettel.

– Itt nem biztonságos, át kell mennünk a másik oldalra! Szólj a többieknek is! – hadarta el gyorsan.

István előreszólt a távolabb fekvők felé, de azok csak azt hajtogatták, hogy ha föllállnak,

lelövik őket.

– Akkor csak mi megyünk – zárta le a dolgot András, azzal már föl is pattant, és rohant föl a töltés teteje felé.

– Gyere, Pista! – kiáltott vissza a sínek közül.

A másik is felpattant és futni kezdett, de a töltés oldalán mászva kicsúszott a kavics talpa alól, és térdre esve visszazuhan. Hirtelen ösztönösen hátranézett, mintha az esetlegesen felé közeledő golyó elől szeretne kitérni. Nem látott senkit, csak a sűrű bozótot és a még lent fekvőket.

– Gyertek már! A túloldal biztonságosabb! – kiáltott vissza nekik önmaga megnyugtatóására is.

Alig, hogy a túloldali árokba vettette magát, már hallotta is a kavics csörgését a fentről érkezők léptei alatt. A többiek is épségben átértek már, és a százados még javában hálálkodott az öregnek, mikor András engedélyt kért közbeszólni.

– Mondja, közlegény! – fordult felé a százados.

– Jelentem, a németek parancsnokát, az őrmester urat agyonlőtték. Katonái ott fekszenek a bokrok tövében, de nem tudják, mit tegyenek.

A szakaszvezető, meg sem várva, hogy András befejezze mondókáját, közbevágott.

– Százados úr, kérek engedélyt a németek irányításának átvételére és a tűzparancs kiadására!

– Szakaszvezető bajtárs, az engedélyt megadom! Csináljon valamit, hogy kikerüljünk ebből a kutyaszorítóból!

– Értettem! – vágta rá az öreg, majd felpattant és átrohant a töltésen.

Néhány másodperc múlva már ropogtak is a német MP40-es géppisztolyok és a puskák. Ekkor kicsit fellélegezve kimásztak az árokból, fel a töltés oldalán, hogy megnézzék, mi is folyik odaát. András félve dugta ki fejét a domb mögül és közben végig az járt az eszében, miért is nem adták már rájuk a rohamsisakokat.

A szakaszvezetőjük irányításával a németek vaktában lövöldöztek az erdő irányába. Néhány méternyit be is nyomultak a bozótosba, és onnan eregettek rövid sorozatokat a sűrűbb rész felé. Aztán egyszer csak az erdőben is megszólaltak a fegyverek. Puskák, géppisztolyok kezdték viszonzni a tüzet. Az erős ellenséges tűz mindjárt vissza is vetette a bozótban előretörőket, és inkább visszakúsztak az út szélére, onnan próbálva a partizánok helyzetét bemérni. A százados, kezében szolgálati pisztolyával, a töltés tetején kukucskált, majd káromkodva kapta le a fejét, mikor egy nekik szánt sorozattól pattogva repkedtek a kavicsok szerteszéjjel. A lövedékek süvítve szálltak el a fejük fölött, vagy éppen a síneken koppantak nagyokat, ezért kénytelenek lettek lejjebb mászni. A többiek éppen halott bajtársukat próbálták valami elfogadható pózba rendezni, ugyanis a legurult holttest eléggé összevissza tekeredett.

– Miattam haltál meg – szólt halkán a százados, miközben két ujjával lecsukta annak még mindig nyitott szemeit.

– Engem akartak azok a szemetek, és mégis te haltál meg. Nyugodj békében! – mondta még, majd ideiglenes szemfödélként sapkáját az arcára tette.

Néhány perc is eltelt, mire éppen nem lőtték a töltést, és ismét szét tudtak nézni. András a tetejéhez kúszva kikukucskált. Láta szakaszvezetőjüket, aki éppen egy sérült német katona mellett térdelt, és a sebesülését vette szemügyre. Egyre inkább úgy tűnt, az öreg és a német katonák kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. A sűrű bozótosból a partizánok jól látták őket, hiszen az út környékén végig tisztás rész húzódott, ellenben ők semmit sem láttak, mindössze a fegyverropogás hangja felé próbáltak löni. Az egyre tragikusabbá váló helyzet közepette András valami zúgásra lett figyelmes. A töltés túloldalán lévő úton egy féllánc talpas német csapatszállító és mögötte két teherautó közeledett.

– Százados úr! Német erősítés érkezik! – szólt le a töltés mögött lévőeknek.

– Valóban? Hadd nézzem! – válaszolta a százados, és ő is meg a többiek is elkezdtek mászni. Még fel sem értek, mikor a féllánc talpán tetején megszólalt a félelmetes hangú géppuska, és az erdőt kezdte pásztázni. Közben meg sem állt, hanem egyenesen a kezével kalimpálva integető magyar szakaszvezetőhöz robogott. Kinyílt a hátulja, és katonák ugrottak ki belőle. Az erdőből érkező ellenséges tűz most a páncélozott jármű körüliekre összpontosult. Az érkező katonák maguk is tüzet nyitottak a támadók irányába. Miközben egy sebesült katonát tettek be a járműbe, az öreg kezével az erdő felé mutogatva magyarázott nekik valamit. A géppuskás az instrukciók alapján végre bemérte az ellenség vélt helyzetét, és oda kezdett lőni. A bokrokról hullottak az ágak és levelek, a fák törzséről kéregdarabok repültek szerteszéjjel, az MG-34-es pillanatok alatt irtózatossá pusztítást vitt véghez. Néhány perc alatt az ellenséges tűz már pusztán szórványos fegyverdörrenésekké csendesedett. A távolabb megállt teherautókról újabb német katonák érkeztek, és egy tiszt vezetésével az erdőbe nyomultak.

A százados elérkezettnek látta az időt, hogy kibújjanak a fedezékből, és a sebesültek segítségére siessenek.

– Katona! – szolt a mellette állóhoz.

– Parancsára, százados úr! – vágta vigyázba magát a közlegény.

– Azonnal a vonathoz futsz, és jelented a hadnagy úrnak, mi történt! Mondd meg neki, hogy a százados úr parancsára minden egészségügyi katona kötszerrel és minden egyéb kellékkel azonnal jöjjön ide! Ja, és valakit küldjön a holttestért is! Mindenki másnak tilos a leszállás! Értetted?

– Igen, százados úr! – felelte a közlegény, és már futott is.

– Jöjjenek, nézzük meg, mit tehetünk! – fordult a többiekhez a százados.

A fegyverek már teljesen elhallgattak. Gyorsan leereszkedtek a töltés oldalán, és a földön fekvő sebesültekhez siettek. Az öreg szakaszvezetőjük is ott segédkezett. A százados odaérve megállt előtte, és türelmesen várta, míg a másik összeszedi magát.

– Százados úr, jelentem, a partizánok támadását visszavertük! – mondta a még mindig az események hatása alatt álló szakaszvezető.

– Értem! – felelte katonásan a százados.

– Megsérült?

– Nem, csupán horzsolás! – mutatta az öreg a vállát, ahol golyó lukasztotta ki zubbonyát.

– Jól van! Örülök! – ütogette meg a szakaszvezetője vállát elismerően.

Közben a németek új parancsnoka, egy zászlós lépett oda a századoshoz, és saját nyelvén üdvözölte. A százados is köszönt németül, majd beszélgetni kezdve lassan odébb sétáltak. Már elmentek jó pár lépést, mikor a százados még megállva egy pillanatra visszafordult.

– Szakaszvezető! – szolt az öreghez, aki éppen a történeteket beszélte meg a többiekkel.

– Parancsára, százados úr! – ütötte össze sarkait az öreg.

– Még egyszer köszönöm! – mondta a százados rövid habozás után, aztán válasza sem várva a némethez fordult újra.

A holttesteket összegyűjtötték. A támadásban egy magyar és három német katona halt meg. A vasúti töltés és az út közötti részen sírt ástak nekik, és a parancsnokok rövid búcsúztató beszéde után eltemették őket. A partizánok sem úszták meg áldozatok nélkül. Miután átfésülték a környéket, három holttestre leltek. Egy kacskas kezű idős emberét, és két gyermekét. Gyomorforogató látványt nyújtott, amit a géppuska a gyermekekkel művelt. András borzongott, és szinte hányinger kerülgette, mikor a fiatal testeket a gödörbe dobták.

– Ez a háború, mindegy, hogy öreg vagy gyermek, a halál nem válogat – mondta az öreg, miközben a többiek a földet túrták.

De a nyomott, bús légkör nem akart oldódni.

– Gondoljanak arra, hogy ezek ölték meg bajtársaikat, és ne sajnálják már annyira őket! – szolt keményebben az öreg, mikor megunt.

– Azért mégiscsak furcsa, hogy most találkoztunk először az ellenséggel, és azok taknyos kölykök voltak – mondta András rosszkedvűen.

– Mindegyikük mellett géppisztolyt találtak, nem gombát szedni jöttek ide! Tudták, mit csinálnak! – válaszolt az öreg sajnálkozó hangon.

Nemsokára végeztek az elföldeléssel, és a gyalogsági ásójukkal még kis sírhantokat is készítettek.

– Na, menjenek, vágjanak valami jó fákat, amiből keresztet tudunk készíteni a saját halottaink fejébe gyanánt! – adta ki az utasítást az öreg.

Mire a kereszt is kész lettek, már nyugodtabbá vált a hangulat. Közben a német teherautóval érkezett pályamunkások a magukkal hozott sínekből megjavították a vágányt. Andrásék kis csapata visszatért a vonathoz, és mindenki felszállt a saját vagonjába.

– Mi lesz már? Húzódjanak odébb, engedjék be bajtársaikat! – szólt rá az öreg az ajtóban tolongó kíváncsi bakákra.

Azok meg utat adtak az érkezőknek, de csak annyit, amin éppen fel tudtak mászni, és közben kíváncsian méregették őket szemeikkel. Mikor a szakaszvezető is feljutott, a fekhelyéhez ment, és a táskájában kezdett kotorászni. Kivette belőle a dohánytartó zsákocskáját, és az ajtóhoz telepedve, hátát a vagon deszkájának támasztva a pipáját kezdte tömögetni. A gondosan végzett munkája közben néha fölneézett és látta, hogy a többiek ugyanúgy, mint mikor felszálltak, még mindig mozdulatlanul állva őket bámulják. Lajos, mintha éppen aratásból tért volna haza, a szalmájára heveredett és fáradtan kinyújtózott. Zsiga a szájharmonikáját véve elő folytatta annak tisztogatását. András és István az ajtó másik oldalára az öreg mellé ültek, és cigarettára gyújtottak. Egyikük sem beszélt. András úgy érezte, nincs mit mondania, a kedve sem volt az igazi, és egyébként is, majd az öreg elmondja, hisz' ő a parancsnok. Valószínűleg a többiek is így gondolhatták, ugyanis azok sem szóltak semmit. És úgy is lett. Mikor a szakaszvezető végzett pipája megtömésével, a gyufáját kezdte keresni nadrágja zsebeiben, de nem találta.

– Fiam, adj már nekem tüzet! Az enyém a kisebbik zacskó dohányommal együtt valahol a bozótban elveszett.

– Parancsoljon, szakaszvezető úr! – adta oda András előzékenyen a sajátját, nem is sejtve, hogy a megszólítás, mivel a szakaszvezető illetve, a jövőben még valósággá válhat.

– A nehézség esne ezekbe a bűdös partizánokba! – mérgelődött az öreg, miközben rágyújtott.

Majd mikor a dohány már szépen izzott, pipáját szája egyik sarkába vette, és a másik sarkából természetes füstpamacsokat eregetve a körülötte álló kérdő tekintetű embereket nézegette. Aztán mikor a szerelvény megrándult és nagyot sípolva elindult, beszélni kezdett végre.

– Üljenek már le! Minek állnak ott, mint valami sóbálványok?

Szépen sorba mindenki leült és figyelt. Néhányan a helyükre mentek és a priccsükre fekve hallgatták, amint az öreg mesélni kezdett. És az szépen sorjában mindent elmondott, ami odakint történt. Még a lyukas zubbonyát is megmutatta, azzal is nyomatékosítva a partizánok veszélyességét. Reményét fejezte ki, hogy a hadnagy úr ígéretét betartja, és valóban mihamarabb kap egy újat. Mire mondókája végére ért, a pipájából is kiégett a dohány. Föltápáskodott hát, és a helyére ment. Füstösképű bajtársuk éppen ekkor végzett hangszere takarításával, és engedélyt kért a szakaszvezetőtől egy kis muzsikáláshoz. Az öreg jó ötletnek tartotta és beleegyezően bólogatott, aztán egy kicsit pihenni a szalmájára feküdt. Az ajtót résnyire becsukták, és a szájharmonika gyönyörű hangját hallgatva zakatolt velük tovább vonatuk.

Néhány állomáson, kisebbben és nagyobbban is, átrobogtak megállás nélkül, míg végül lassacskán gyérülni kezdett az erdő körülöttük. Egyre több tisztás rész szakította meg az eddigi sűrű rengeteget, és a fák távolabb is kerültek a sínektől. Mire alkonyodni kezdett,

végleg elhagyták az egész napi utazást kitevő hatalmas erdővidéket, és egy nagyvároshoz értek. A porig bombázott és teljesen lerombolt épületek rettenetes látványt nyújtottak. Szerelvényük lassan haladt keresztül az üszkös kormos romok között. András barátjával és még jó néhány kíváncsi honvéddel az ajtóban állva, szóhoz sem jutva csak nézték a hatalmas épületeket, melyeknek falai csonkán, kiégve meredeztek az ég felé. Az emeletes házakat, amiknek egy része leomlott, és a szintek padlója a semmibe futva hajlott lefelé. A szanaszéjjel heverő bútorokat, könyveket és egyéb emberi dolgokat. Az utcákon vastagon álló üvegszilánktengert, a kilótt és kiégett járművek és páncélosok kormos roncsait. Az úttesteket felszaggató, sok helyütt több méteres bombatölcséreket, a romok között félig elégett gerendákat és a hamut meg pernyét, mi mindent belepett. A vonat fékezni kezdett, és szép lassan begördült a hatalmas pályaudvar egyik vágányára. A szakaszvezető helyet kért az ajtóban, és mikor a szerelvény megállt, leugrott.

– Micsoda csata lehetett itt – mondta István nyújtózkodva, ahogy a romhalmazzá lőtt épületeken körbepillantott.

– Az biztos, nem lettem volna a ruszlik helyében – helyeselt András a látottaktól elszörnyedve.

– Remélem, a németek jól elbántak velük, és itt nem fognak meglepni minket – szólt közbe Zsiga.

– Ott vannak, nézd! – mutatott Lajos a valószínűleg állomásépület gyanánt használt rom előtt álló katonákra.

– Igen, ahogy jöttünk befele, útközben is láttam több német őrzőjáratot, sőt még páncélos egységeket is. Igaz, az erdőben is ott voltak, mégis, mi lett – magyarázta András elbizonytalanodva.

Egy órácska pihenő és a vacsora után már indultak is tovább. A távolban még világos volt, de az árnyékok már hosszúra nyúltak, mikor szerelvényük ismét mozgásba lendült. A dohányosok a vacsora utáni cigarettájukat szívták a nyitott ajtóban, ahogy lassan kigördültek a romvárosból. Arcukat pirosra festették az alkonyat fényei. Nem szólt egyikük sem, csak nézték a hátuk mögött hagyott magas épületeket, melyek árnyéka a lemenő nap fényében ódon várak romjaiként meredezett. Aztán lassan a sötétség is előbújt az árnyékos helyekről, ahol nappal meglapult, és az első csillagok is megjelentek az égen, a környező táj pedig egy nagy fekete lepelle olvadott össze. A fák és romok eltűntek szemeik elől, és csupán a piros golyóként izzó Nap maradt a horizonton. A tűzgömb, ami valahol, ott messze nyugaton talán még simogatja a földet, a várost és falut, a zöldülő búzatáblákat és az otthon hagyott szeretteiket. Gyönyörködve figyelték volna még, amint a nap lassan alábukik, de szakaszvezetőjük mindenkit a fekhelyére parancsolt, és az ajtót is behúzatta. A vagon gyomrában, a koromsötétségben hamarosan mindenkit elnyomott az álom.

Másnap az idő borúsra fordult, az eső kopogva verte vagonjuk pléh tetejét. Egyhangú és kopár tájon haladtak, erdőt, de akár még fát is egyre ritkábban lehetett látni. A dombos, homokos vidéket mindössze néhol szakították meg horhosok és a tavaszi esőzésektől megeredt kis, patakszerű vízmosások. Néhány kisebb falucska mellett is elrobogtak, de meg nem álltak, mert a szakaszvezető szerint a parancsnokság délre Orelba szeretne érni. Azért annyit úgy futólag a vályogból épült, szalma és más kórófélékkel fedett viskókból is láttak, hogy elég szegényes környék lehet az is. Már jócskán elmúlt dél, mire valahol végre megálltak, egy aprócska bakterház mellett a helyi vasutasok félreállították szerelvényüket egy kiterő vágányra. Az eső elállt, és a fellegek közül meleg sugaraival egyre többször mosolygott rájuk a nap. A szakaszvezető visszatért a parancsnoki kocsiktól, de semmi jóval nem kecsegtette bakáit.

– Kicsit várakoznunk kell, ugyanis vonatunkat nem engedik be a pályaudvarra. Túl sok szerelvény van már ott, és először elindítanak néhányat.

Ahogy telt az idő, az emberek éhesek és nyugtalanok kezdtek lenni, bőven akadt, akiknek

kisebb-nagyobb dolga lett volna a mellékhelyiségben, amit ott persze sehol nem lehetett látni. Mivel leszállni sem lehetett, így a szükségét szenvedők csupán méltatlankodni tudtak és reménykedni, hogy minél hamarabb tovább indulhatnak. Aztán úgy egy óra múlva, mikor még mindig nem kaptak szabad utat, a vezetőség elrendelte a leszállást és ebédhez készülődést. Az emberek örömmel ugráltak le, hiszen elégük lett már a szűk vagonban való várakozásból. Andrásék először könnyítettek magukon egy közeli mély horhosban, ami úgy festett, mint egy elhagyott folyómeder a dombok között. Mások is kihasználták a természet adta jó helyet, és közben azon tanakodtak, hogy vajon mitől alakulhattak ki ezek a mélyedések. Már az ebédosztásnál álltak sorban, mikor végül arra jutottak, hogy talán a téli hó és csapadék vájta ki őket.

– Valami víznyelő féleként működhetnek, összegyűjtik az olvadó hó levét meg az esőket, és talán földalatti bűvópatakokba szállítják a folyóig – mondta az öreg.

– De akkor mekkora hó szokott erre felé hullni, hogy ilyen mély folyómedreket vájt az olvadéka? – szörnyülködtek néhányan.

Mivel a gulyáságújuk a szerelvényükkel együtt a kitérő vágányon vesztegeltek, megkapva ebédjüket, a mellettük lévő vasúti töltés oldalára, sínjeire vagy az okosabbak a nem olyan hideg talpfákra telepedtek. Alig kezdtek hozzá az ételhez, amikor a sínek mintha nagyon halkan kattogni kezdtek volna. Aztán a zaj erősödött, majd néhány perc múlva a síneken ülők már éreztek is a hátsójuk alatt valami remegést. De addigra már látni is lehetett a távolban füstbe és gőzfelhőbe burkolózó, feléjük közeledő mozdonyt. A szakasz- és rajparancsnokok gyorsan mindenkit leparancsoltak a töltésről és hátrébb, a saját szerelvényük mellé küldtek, hogy ott fejezzék be az ebédjüket. Közben eltelt néhány perc, és az idegen vonat a közelükbe ért, még úgy száz méterre lehetett, mikor öblös, mély hangon nagyot sípolt. Maga körül hatalmas gőzfelhőt fújva zakatolt el a csajkájukkal kezükben sorfalat álló, kíváncsian bámuló bakák mellett. Az embereket sűrű ködként takarta be az elhasznált gőz. Pár pillanatig az orruk hegyéig se láttak, de azt azért fel tudták mérni, hogy a mozdony ugyanolyan, mint az övéké. Ahogy a gőzfelhő szétoszlott, eléjük tárult az ötvennél is több, meg-megnyikordulva, de engedelmesen utána szaladó személyvagonok kígyózó, hosszú sora. A vasúti kocsik oldalán kifeszített lepedőkre vagy pusztán az oldalára mázolvá jókora vöröskeresztek hirdették a szerelvény kórházvonat mivoltát. Az ablakoknál szinte senki nem ült vagy állt és főként senki sem integetett, ahogyan addig bármikor, ha szövetséges katonák szerelvényével találkoztak. Néhol egy-két meggyötört, gondterhelt tekintetű arcot azért lehetett látni, de azok nem túl sok jót sejtettek. A bakák nem szóltak semmit, csupán nézték, ahogy a furcsa szellemvonat szépen, komótosan elhaladt mellettük, és közben az ebédjüket kanalazták.

– Na, ez a vonat már legalább hazafelé tart, szerencsájuk van azoknak, kik rajta lehetnek! – szólalt meg végül egy tizedes, mikor már az utolsó vagon után bámultak a távolba.

Az öreg szakaszvezető a homlokát ráncolva, dühös tekintettel fordult a majdnem mellette áll katoná felé. Láttá ugyan, hogy nem az ő szakaszából való, de azért nem bírta ki szó nélkül.

– Maga irigykedik a sebesültekre? Azt hiszi, nekik olyan jó? – kérdezte megvető tekintettel, emelkedett hangon.

– Igen, szeretnék én is hazafelé utazni velük! – vágta rá a másik.

– Maga még fiatal, és gondolom, nem utazott még kórházvonaton. Mert ha utazott volna, tudná, hogy az ilyen szerelvényeken az ápolószemélyzeten kívül minden utasnak csupán a kín és a szenvedés az útitársa! – folytatta az öreg kioktató hangon, amitől a másik láthatóan dühbe gurult.

– Mert maga annyira sokat utazott ilyenén, mi? – kérdezte gúnyosan a tizedes.

– Annyira sokat nem, de sajnos már volt szerencsém hozzá! – válaszolta a szakaszvezető higgadtan.

– De akkor is, ők legalább már hazafelé tartanak! – vágott vissza dacosan a tizedes.

– Hazafelé tartanak? – csodálkozott az öreg a másik butaságán összeráncolt homlokkal.

– De hogyan? Fél lábbal, fél szemmel, sebesülten, szörnyű fájdalmak közepette. Én azt mondom magának, addig örüljön, míg nem kerül fel egy vöröskeresztes szerelvényre! Mert, ha felkerül, annak már nyomós oka lesz!

– Ugyan már – legyintett a fiatal tizedes.

– Oktassa a saját szakaszába tartozókat, azokat biztos nagyon érdekli! De engem hagyjon békén, ha megkérhetem! – tette még hozzá, majd faképnél hagyva az öreget az övéihez ment.

– Az ilyenekből lesznek a fronton az öncsonkító, magukba lövők, akik pusztán azért, hogy hazamehessenek, képesek önmaguknak fájdalmat okozni – mondta az öreg fejét csóválva.

Hosszú órákat kellett még várakozniuk, a kórházvonalat egy újabb követte egy órányi lemaradással, aztán pedig egy üres vagonokat húzó, szintén egy órányi időközzel. A várakozás idejére fegyvertisztítást rendelt el a felsőbb vezetés. A katonák többsége örült neki, hisz’ legalább addig a negyedóraig, amíg tartott, valamivel lekötötték magukat. Lassan, unalmasan teltek az órák.

Már jócskán késő délutánra járt az idő, mikor szerelvényük végre megindult a már nagyon közeli végállomásuk felé. Tíz perc sem telt el, és máris a város szélén jártak. Szerelvényük lassan haladt, így jól láthatták a romokba dőlt épületeket és a bombázások nyomait. Az utcákon mindenfelé hatalmas bombatölcsek és kilőtt szovjet páncélosok, járművek éktelenkedtek. Lassan begördültek a város hatalmas pályaudvarára, ahol a rengeteg vágány olyan nagy területen feküdt, hogy határait szinte nem is lehetett látni. Vonatuk lépésben haladt a jobbról is balról is álló rengeteg szerelvény között egyenesen egy hatalmas csarnokban, aminek valamikor gyönyörű üveges teteje lehetett, de ebből már nem sok maradt. A masinista nagy szisszenéssel engedte le a mozdonyból a fölösleges gőzmennyiséget, és a szerelvény végre megállt. Bár a nap még nem bukott alá a horizonton, az égen már egyre több csillag jelent meg. Mivel nem akadt jobb dolguk, figyelték, amint az alkonyat félhomályában, mint szorgos hangyák, dolgoztak néhány szerelvény körül a hozzá tartozó katonák. Éppen akkor pakolták kifelé a sok hadianyagot, lőszert, járműveket, ellátmányt és egyéb a háborúhoz szükséges eszközöket. Aztán nem sokkal később a szakaszvezető utasítására ők is leszállhattak, és vacsorához készülődtek. Odakint a lemenő nap még adott némi fényt, de bent már égtek a lámpák. Míg a vacsoráért álltak sorban nézelődtek és látták, hogy az állomás irányítását német parancsnokság végzi, és az épületen kívül is német légvédelmi gépágyúk kémlelik az eget. A hatalmas csarnokban, ami a pályaudvar fedett és zárt része lett volna, még sok másik szerelvény is állt. Akadt köztük magyar, német és román is, sorban egymás mellett a felszálló és rakodóperonokkal elválasztva egymástól. Volt ott vöröskeresztes jelzésű kórházvonal, járműveket szállító, és olyan is, amit hatalmas ágyúlövedékektől az aknagránáton át a puskalőszerig mindenféle munícióval megraktak. A nyitott vagonokon a nagyobb repülőgépbombákat és a nehéztüzérség nagyméretű lövedékeit, míg a marhavagonokban a nyitott ajtón keresztül, a puskalőszerek ládáit lehetett felismerni.

– Nézd már, Bandi! – mutatott István a lőszeres vonat felé.

– Mit?

– Azt a vonatot, tele van lőszerrel.

– És? – kérdezte értetlenül András, miközben az ételosztáshoz lépett.

– Hogy az ördögbe tudott az átjutni az erdőn meg a partizánokon? Hisz elég egy eltévedt golyó, is és már az egész a levegőbe röpül – ámuldozott barátja.

– Tényleg – csodálkozott András, miközben a csajkáját odatartotta a konyhásnak, és a másikkal átvette a kenyerét.

– Ez egy kerekeken guruló hatalmas bomba, hogy tudták ezt megóvni és idáig elhozni? – hüledezett István, ahogy a gulyáságyúhoz lépett.

– Nem tudom, de nyilván jobban vigyáztak rá, mint a mi szerelvényünkre – szólt hátra a válla fölött András, ahogy ügyelve rá, hogy ne hogy kilötyögjön a leves, üres helyet keresve a peronon továbbment.

- Jó telirakták – mondta, majd szájához emelve leivott belőle egy kicsit.
- Igen, nekem is, és ez gyanús – felelte barátja két falat között.

András nem szólt semmit, csak rágta a levesbe áztatott kenyeret, és homlokát összeráncolva kérdően nézett a másikra.

– Emlékszel, hogy a kiképzéseken mikor kaptunk bő adagot? – tette fel István a költői kérdést.

András csak falta a levest, és közben csóválta a fejét.

- Amikor másnap menetgyakorlatra mentünk – válaszolta barátja saját magának.
- Igaz – vágta rá a másik, egy nagy falat kenyeret nyelve le éppen. Aztán már nem szóltak semmit, csak falták a forró és finom ételt, és hozzá a puha, fehér kenyeret.

Vacsora közben kezdett terjedni a hír, hogy ismét a vonaton alszanak, ugyanis nem itt fognak kivagonírozni. Mikor végeztek az evéssel, István ötlete nyomán megkeresték a szakaszvezetőt és megkérdezték tőle, mi az igazság. Az öreg elmondta, hogy valóban tovább utaznak, mert nem ott Orelben, hanem Kurszkban fognak kipakolni.

– Hogy miért? Azt ne kérdezzék, mert azt kizárólag a felsővezetés tudná megmondani, de ezt még nekem sem kötötték az orromra – magyarázta széttárt karokkal.

Vacsora után jólesik egy cigaretta, tudja ezt minden dohányos, így e káros szenvedély rabjai mind rágyújtottak és füstölni kezdtek. Aki meg nem, mivel a csarnok nagy lámpáit leoltották, inkább fölszállt a saját vasúti kocsijába és lefeküdt aludni. Legtöbbször némán szíva a cigarettájukat a már odakint is teljessé váló sötétségben egyre fényesebben ragyogó csillagokat bámulták. Azokat nézte a peron kövén ülve, hátát a vagon kerekének támasztva András is. Valamikor, még a háború előtt, a hatalmas csarnok teljes tetejét üveg fedhette. Mostanra viszont szakadozott pókhálóként csupán az üres vaskeretek feszültek felettük, üveget mindössze némelyikben találhattak a jó szeműek, és azt is csak hosszas keresés után, a rajta megcsillanó holdfény miatt. A csontvázként meredező vasvázon néhány helyen lyuk tátongott, és körülötte a gerendák is igen-igen eldeformálódott képet mutattak. Mivel lassacskán kint is szinte minden lámpát lekapcsoltak és odabent is kizárólag halovány jelzőfények világítottak, semmi sem zavarta a csillagokban gyönyörködőket. A többi szerelvény körül is nyugalom lett, a be- és kipakolást már mindenütt abbahagyták, és a másnapra készülve máris nyugovóra tértek. Néhányan a szakaszvezetőtől még a mellékhelyiségbe kéredzkedtek, de akadtak szép számmal olyanok is, akik a vasúti kocsiban máris horkolva aludtak. Persze egyikük Lajos volt, a nagydarab vasutas, kinek hatalmas természetéhez igen nagy nyugalom és némi együgyűség is társult. Még szerencse, hogy olyan nehezen lehet kihozni sodrából azt a nagy mamlaszt – gondolta magában András, mikor felismerte Lajos rettenetes horkolását a háta mögül. Ugyanis ha ez a hatalmas állat odacsap, és főleg ha dühösen, akkor ott csontok törnek, az biztos.

Éppen eltaposta a csikket és fel akart szállni a többiekhez, mikor odakint nagy mozgolódás és kiabálás támadt. Úgy gondolta, ezt még megvárja, és ahogy Istvánra nézett, bár az nem szólt semmit, látta rajta, ő is így gondolja. A csarnok előtt, ami békeidőben a főbejárat lehetett, a német katonák úgy rohángáltak, akár egy felbolydult kaptárban a méhek. Az addig még világító minden lámpát leoltva, a pályaudvar teljes sötétségbe burkolózott. Csend lett, aztán néhány perc múlva valami hatalmas reflektorok fénysugaraival kezdtek pásztázni az eget. Közben először alig hallhatóan, majd egyre erősebben hallható bűgő hangra lettek figyelmesek. Ahogy a hang erősödött, úgy kezdtek a fénynyalábok az égen egyre idegesebben ide-oda mozogni. Mintha valaki egy sötét szobában zseblámpájával rémülten kalimpálva próbálná félelme tárgyát végre megpillantani. Egyszer csak egyikük megállapodott egy helyen, és a következő pillanatban már meg is szólalt a csarnok előtti légvédelmi gépágyú. Hatalmas zajjal, négy csőből ontani kezdte tüzeit a reflektor fényébe került ellenséges gépre. A hold sápadt fényében látszott, amint a talpakon álló gépágyú a rajta ülő katonával együtt erre-arra forgott, mozgott. A tüzér próbálta követni a repülők mozgását, amik a hangjukból ítélve

addigra valahol felettük cikázhattak. A gépágyú dübörgő hangjához nemsokára csatlakozott egy másik is, az állomás udvar felőli részén. Aztán valahol távolabb még egy vagy több is tüzelni kezdett, de ezt a hatalmas zajban már nem hallották, csak látták. Az éjszaka sötétjében, mint valami tűzijáték cikázott az égen a sok fényjelzős lövedék, és pusztán felröppenésüknek helye mutatta a fegyverek hozzávetőleges elhelyezkedését. A gépágyú gyorsan mozgott, ugyanis a célpontok odafent ide-oda körözve néha aláereszkedtek és ilyenkor a csarnok teteje felett néhány méterrel suhantak el. A repülőgépmotor és a légsavar hangja félelmetesen visszhangzott a csarnok falai között. Az egyik gép éppen fölöttük kidobott valamit, ami fényesen világítani kezdett, akárcsak egy világítórakéta, csak éppen nagyon lassan lefelé ereszkedett. A fénye egészen beragyogta a csarnokot, a tető vasszerkezete árnyékot vetett a peronon elámulva bámuló honvédekre. A szakaszvezető látva, hogy ennek már a fele sem tréfa, mindenkit felparancsolt a vasúti kocsiba. A közelükben lévő gépágyú hirtelen elhallgatott. Önkéntelenül is arrafelé kapták a tekintetüket és látták, amint a német katonák kicserélik a méretes lőszeres rakaszt. Fél perc sem telt bele, és máris újra ontotta mérget a támadók felé. A négy cső által kilőtt fényjelzős lövedékek a gépágyú gyors mozdulatait követve tűzkigyóként úsztak az égen. Ám a sötétség a támadóknak kedvezett, jól rejtve a gyorsan mozgó vadászgépeket, megnehezítette a légvédelem dolgát. Mire Andrásék felmásztak a vagonba, már senki sem aludt, sőt az öreg zseblámpájának fényében az arcokon máris a félelem biztos jelei kezdtek kirajzolódni. Ahogy a világító valami lassan, nagyon lassan egyre lejjebb ereszkedett, szinte nappali világosság borult a csarnokra és környékére. Mindenki az ajtóba tódult, és a lassan ereszkedő fényt figyelte.

– Mi a csoda ez? – kérdezte Zsiga, ijedt képet vágva.

– Talán Sztálin gyertyája, hogy a nehézség essen bele! – vágta rá dühösen nem kevés iróniával a hangjában a szakaszvezető.

– Sztálin gyertyája? – csodálkozott Lajos, a többiek fölött homlokát ráncolva.

– Mit tudom én, hogy mi! Valami világítórakéta vagy hasonló! – mérgelődött az öreg.

– De akkor mi tartja fent, és miért nem esik le? – értetlenkedett tovább a nagydarab vasutas.

– Talán kiakasztotta a felhőre az a rohadt Rata! – válaszolta a szakaszvezető gúnyosan, most már rá is nézve Lajosra szigorú tekintetével.

– Micsoda, kiakasztotta? – ráncolta homlokát a nagydarab bután, hitetlenkedve.

– Honnan tudjam? Maradjon már csendben! Talán ejtőernyő van rajta, vagy tudom is én mi, az biztos, hogy nekünk semmi jót nem jelent! – förmedt rá az öreg, lezártnak tekintve a témát.

– Mindenki feküdjön le a padlóra és maradjon csendben! – adta ki a parancsot az öreg a mondat végét megnyomva kicsit, és Lajosra szegezve tekintetét.

A feszültség és a félelem szinte tapintható lett a vagonban, az ijedt, kérdő tekintetek magukért beszéltek. Alighogy mindenki lefeküdt, az egyik repülő éppen alacsonyan a csarnok felett szállt el, és közben tüzet nyitott géppuskájával. Először csupán a fegyver kelepelését lehetett hallani, aztán a peron kövén megpattanó lövedékek süvítő hangját, végül a vasúti kocsi oldalát és bádog tetejét átütő lövedékek koppanásait, reccsenéseit. A deszka darabjai a kocsi belsejében szanaszét repülve ráhullottak a padlón lapuló honvédekre. A bádog kongott a rajta szélesebben áthatoló lövedékek reá mért ütéseitől. Valaki felpattant a fekvők közül, és az ajtó felé iramodott.

– Hova megy? – kiáltott rá a szakaszvezető.

– Elmenekülök! – vágta rá hisztérikusan a másik, miközben ki akart ugrani az ajtón.

– Dehogy menekül! – ordította az öreg, kezével kirántva a lábát.

A másik nagyot puffanva a padlóra zuhant, és mint aki megháborodott, rugdosni kezdte a szakaszvezető kezét.

– Engedjen el! Engedjen már el, maga hóhér! Mind itt fogunk megdöglenni, ebben az

átkozott vagonban! – kiáltozta szinte sikítózva, és közben kezével a nyitott ajtóba kapaszkodva kifelé húzta magát.

András, mivel látta, hogy az öreg nem bír vele, teljes súlyával rávetette magát. Ebben a pillanatban valami nekiütődött, és fémesen megnyikordult a csarnok tetőszerkezetének vas vázán. A nyikorgó hangra az ajtóban fekvők még a nagy zaj ellenére is önkéntelen odakapták tekintetüket. Az András alatt lévő nem láthatta, amint egy nagy, hengeres fémtest siklik át a tető ablakkereteinek egyikén, fölötte pedig, mint aki jól végezte dolgát, egy Rata éppen emelkedni kezd.

András csak nézte-nézte megbabonázva, amint a kúpos henger lefelé esik, és a másodpercek óráknak tűnve az idő egy pillanatra megállt számára.

– Bomba! – üvöltötte el magát az öreg és fölpattant, hogy az ajtót gyorsan behúzza.

Félig sikerült is neki, de akkor hatalmas robbanás rázta meg az egész vasúti kocsit, és a viharként betörő légnyomás hátrarepítette a vagon belső faláig. A deszka nagyot reccsent, ahogy az öreg puffanva nekicsapódott. András még a szakaszvezető kiáltásakor az alatta fekvő hátára hajtotta fejét, de úgy is érezte, hogy a forró levegő megégeti nyakát és tarkóját azon a részen, ahol kilógott a zubbonyból és a sapkából.

Az ismeretlen fényforrás közben még lejjebb ereszkedett, a félig nyitott ajtón át a vagon belsejébe is bevilágítva. András felemelve fejét, hányingert érezve, szédelegve körbepillantott a vasúti kocsiban. Láttá szakaszvezetőjüket, ahogy a vagon deszkaoldalának támasztott háttal ül, és nagyokat sóhajtva levegő után kapkod. A többiek mind a padlón hasaltak, kivéve Lajost, aki a hátán feküdt hanyatt, mint aki alszik. Istvánt is látta, aki hevesen integetett felé és a szája is járt, de ő furcsa módon mindössze valami tompa dübörgést és sípolást hallott.

István egy darabig kiabált, aztán mikor látta, teljesen hasztalan, hiszen a másik csak néz rá kikerekedett szemekkel, nem tehetett mást, felkászálódott és segítségére indult. Négykézláb mászott a padlón hasalókon keresztül a légnyomástól megzavarodott barátja felé. Egy pillanatra megállt, és csodálkozva nézett tenyereire, ugyanis azok valamitől ragacsosak és pirosak lettek.

– Mi atyánk, aki a mennyekben vagy! Szenteltessék meg a te neved! Jöjjön el a te országod! Legyen meg a te akaratod! – hallotta maga mellől, ahogy tovább mászott, de nem volt ideje azzal foglalkozni, mert András, mint egy részeg, az ajtóban esetenül, szédelegve éppen fel akart állni. Az eddig alatta fekvő ember kiszabadulva, rémült képet vágva gyorsan a vagon belseje felé mászott. Istvánt elöntötte a méreg, mikor látta, hogy az segítségnyújtás helyett faképnél hagyja barátját. Arcán árulkodó kisgyermek kifejezéseivel a szakaszvezetőre nézett, hogy látta-e azt a hálátlanságot, azt a bajtársiatlanságot. De az öreg nemigen foglalkozott e percekben ezzel, még mindig a vagon oldalának támaszkodva ült, és éppen próbálta magát összeszedni. Mikor István megfogta barátja zubbonyát, a gépágyúk dörejét túlszárnyaló hatalmas robbanás hallatszott, ismét valahonnan a közelből. Gyorsan megfordította és befelé kezdte tuszkolni, de alig léptek párat, a szerelvényt újabb robbanás rázta meg, úgy érezték a vagon megemelkedik velük, majd újra visszaesik. Mindketten hasra estek. István gyorsan elhelyezkedett a padlón, majd Andrást is lerángatta a másik, mozdulatlanul heverő honvédről, akire az imént ráesett.

– Nem hallok semmit! – kiabálta András túl hangosan a közvetlen mellette fekvő barátja arcába.

– Nem baj, Bandikám, nem sokat vesztesz vele, csak feküdj nyugodtan! – válaszolta barátja, és közben a kezével mutatta is.

Az emberek jajgattak félelmükben és olyan is akadt, aki sírt.

– És bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek! És ne vigyél minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól! Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség – suttogták a sötétben félelemtől elcsukló hangon már többen is az imát. És István is úgy érezte, itt már egyedül a Jóisten segíthet, mert ha egy bomba vagy csupán a repülő

géppuskája eltalálja a löszeres vonatott, akkor mindennek vége.

A gépágyúk szakadatlan dübörögve ontották tüzüket az égre, miközben bombák robbanásának hangja hallatszott az udvar felől is. Hallani lehetett, mikor a zuhanóbombázók motorjának hangja megváltozott, ahogy ereszkedni kezdtek, aztán ismét hirtelen emelkedés, és néhány másodperc múlva már robbant is a bomba. Egyik ilyen ereszkedés után az udvar felől nagy csörgést-zörgést lehetett hallani, és elmaradt a robbanás is. Még jó néhány gép áthúzott a csarnok felett is, de több bomba nem hullott rájuk, csupán távolabbi robbanásokat hallottak. Súlyos percek teltek el így, a világítóeszköz, amit az ellenséges gép dobott ki, közben a tetőszerkezetre felakadva lassan elsápadt, elhalványodott.

A vagonban koromsötét lett, mindössze a félig nyitott ajtó körvonalait lehetett látni, amin némi vibráló fény szűrődött be. A gépágyúk fényjelzős lövedékei és a bombák nyomán felcsapó tüzek lobogása villództak csupán. A sötétség most óvó lepelként borult a csarnokra. Úgy érezték, lassan, nagyon lassan mintha enyhülnének a rohamok, a hangjukból ítélve egyre kevesebb gép körözött már felettük, és a légvédelem is kezdett elhallgatni. Aztán a gépek zaja fokozatosan egyre halkulva a távolban végleg elenyészett, és végre csend lett.

A szakaszvezető felpattant a padlóról, ahová nemrég hasalt és kinézett az ajtón. Alakját pirosan rajzolták körbe az odakint lobogó tüzek. Fölmérte, mi a helyzet odakint, aztán a padlón fekvő honvédek felé fordult.

– Megsebesült valaki? – kiáltotta a hirtelen lett csendben szinte túl hangosan, a légnyomástól kissé nagyothallva.

Senki nem felelt.

– Senki? – kérdezte ismét harsogva.

– Akkor keljenek fel!

A rémült bakák felkászálódtak a padlóról, és a lövések által a vagon deszkájából kiszakított fadarabokat leporolták magukról. Ám sajnos ketten fekvé maradtak. A többiek csak néztek bambán a szakaszvezetőre, az meg rájuk. Az öreg megtörölte homlokát, és nagyot sóhajtott.

– Meghaltak? – kérdezte túl hangosan, szinte kiabálva.

Senki nem felelt, csak bámulták a két félhomályba burkolózó, padlón heverő testet.

– A rohadt életbe, nézze már meg valaki! – kiáltotta a szakaszvezető dühösen még az eddigieknél is hangosabban, miközben zseblámpájával világítani próbált.

Ahogy az elemlámpa fénye végigfutott rajtuk, látni lehetett, hogy az arcokon még mindig a rettegés és félelem ült. Valaki nagy nehezen előlépett, és lehajolva megnézte a testeket.

– Halottak – mondta halkán, szomorúan.

– Mi van? Nem értem! – ripakodott rá a szakaszvezető, zseblámpájával az arcába világítva.

– Jelentem, meghaltak! – harsogta a másik hunyorogva.

– Értettem! – válaszolta az öreg, majd lehajtott fejjel a homlokát kezdte törölgetni.

István, miközben véres tenyereit nézegette, odakísérte barátját az ajtónál álló szakaszvezetőhöz. Összeszorult a gyomra, mikor arra gondolt, hogy nemrég azoknak a szerencsétleneknek a holttestén mászott keresztül. Egy idősebb, szakaszbeli bajtársuk toporgott az öreg mellett úgy téve, akár a gyermek, ki intőt kapott és fél az apja elé állni. El szeretné mondani neki, de nem tudja, hogy is kezdjen hozzá. A szakaszvezető nem vette észre, mert háttal állt neki. István várt egy kicsit, majd mert a másik csak nem szólalt meg, hát beszélni kezdett.

– Szakaszvezető úr, a barátomat légnyomás érte és nem hall, meg szédül is.

– Mit mond? Beszéljen kicsit hangosabban! – ráncolta homlokát az öreg, és közben fejét forgatva furcsán a levegőbe szimatolt.

István először csodálkozott a dolgon, de aztán neki is valami orrfacsaró bűz csapta meg az orrát. Ám mivel azt hitte, a szakaszvezető bűzlik, úgy tett, mintha nem érezné.

– A barátom – kezdte újra, és közben Andrásra mutatott.

– Nem hall – mutogatta ujjával barátja füleit.
– És szédül is, légnyomást kapott.
– Aha. Sajnos én is, ezért kicsit nagyothallok – válaszolta az öreg, majd András felé fordult

– Semmit sem hall? – kérdezte emelt hangon.
– De, valamennyire már hallok, csak nagyon cseng meg bűg, és kicsit szédülök is.
– Álljon fél lábra! – utasította a szakaszvezető.

András megpróbált egy lábon állni és bár kicsit komikusan hatott, mert dülöngélt jobbra-balra, de sikerült neki.

– Ha bűg, akkor legalább van dobhártyája, gondolja azt, hogy vadgalambok! – tréfálkozott az öreg a másik egyensúlyozásán mosolyogva.

András meg csak nézett rá elképedve.

– Jól van, nem olyan vészes, el fog múlni. Amikor alkalmunk lesz rá, majd elmegy a dokihoz – mondta megnyugtatóan jó hangosan a nagyothalló szakaszvezető felsüket katonájának.

– Értettem! – felelte András, katonásan összecsapva bokáit.
– De mi ez a förtelmes bűz, maguk nem érzik? – kérdezte István felé fordulva az öreg.
– Nem tudom, de én is érzem, és egyre elviselhetetlenebb.
– Talán a halottak? – lépett közelebb a földön fekvőkhöz a szakaszvezető és föléjük hajolva szaglászni kezdett, de kisvártatva csalódott képet vágva egyenesedett fel.

– Nem ezek, de akkor mi? – kérdezte ismét a zseblámpájával körbevilágítva a vagonban.
– Szakaszvezető úrnak jelentem, én! – szólalt meg alázatos hangon az öreg mögött az ajtóban álldogáló baka.

Az öreg megfordult, és zseblámpájával rávilágított.

– Mit maga? Mi történt magával, megsebesült? – faggatta meglepődve.
– Nem – válaszolta a másik lesütött szemekkel.
– Hát? Nyögje már ki! – harsogta a nagyothalló szakaszvezető, aki egyre inkább kezdett dühös is lenni.

– Jelentem, a nadrágomba csináltam – vágta rá a másik lehajtott fejjel, a padlót bámulva.
– Micsoda, maga becsinált? És ezt miért csak most mondja? Ennyire félti azt az ócska kis életét, hogy félelmében összepiszkította magát? Szégyellje magát! Rám nézzen, ha magához beszélek! – üvöltözött a szakaszvezető dühösen.

– Jelentem, engem otthon három gyermek és egy asszony vár – felelte a másik megszeppenve.

– Három gyermek? Hány éves maga? – csodálkozott az öreg.
– Harmincöt.
– Na, mit áll még mindig ott? Tűnjön a szemem elől, és tegye magát tisztába, maga óriáscsecsemő! – ripakodott rá ismét az ajtó mellett ácsorgóra.

Az ember paprikavörös arccal mászott le a vagonból, és gyorsan eltűnt a mellékhelyiség irányában.

– Van még, akit át kell pelenkázni? – fordult a többiek felé.

Senki nem felelt.

– Akkor most elmegyek, jelentem a halottakat és kérek eligazítást! Addig mindenki itt marad, senki sem szállhat le! – harsogta a légnyomástól nagyothallva, a közel állók számára szinte fülsiketítően.

István is ott állt az ajtóban és magában azon tréfálkozott, vajon a parancsnokság mit fog szólni, ha az öreg jelentésképpen leordítja a fejüket. Kicsit sajnálta is a dolgot, hisz a szakaszvezetőjük nagyon rendes ember, de azért megnézte volna a hadnagy úr képét, ahogy a nagyothalló kocsiparancsnokukkal diskurál.

András mindeközben egyre csak a „gerlék bűgását” hallgatta füleiben, és közben az

odakinti történeteket figyelte. A mellettük álló szerelvény egyik vagonját teljesen szétvetette egy bomba robbanása. A vasváz eldeformálódott és felborult, és a faszerkezet lángolva égett. Egy vérző fejű német katona bóklászott céltalanul a peronon. Arca csupa alvadt vér, feje búbján hiányzott a haj és kilátszott a koponyája, mintha megskalpolták volna. Aztán egyre nagyobb mozgás kerekedett odakint, és néhány bajtársa sietett az elkódorgott sebesült segítségére. Közben néhányan, kik nyilván valami tűzrajnak a tagjai lehettek, tűzoltófecskendőt hoztak elő, és oltani kezdték a tüzeket. A munkához kis idő múlva helyi pályamunkások is csatlakoztak. Valami gyenge világításféle is működni kezdett, így már nem volt annyira sötét a vagonban sem. Odabent ezalatt nagyjából megnyugodtak a kedélyek, bár az eddigi rémült tekintetek helyére mostanra a meggyötörtség és az elcsigázottság arcvonásai kerültek. Az emberek kimerültek lettek, hiszen már késő éjszakára járt, és a bombázás idegileg is megviselte őket. Legtöbbjük a padlóra ült, és úgy várta vissza a szakaszvezetőt. A dohányosok már rá szerettek volna gyújtani, de megtanulták mostanra, hogy az öreggel nem jó ujjat húzni, így hát csendben ültek és vártak. Aztán egyszer csak Zsiga, a füstösképű vasutas szólalt meg, aki eddig valamelyik sötét sarokban lapult.

– Te, Lajos, hogy lehet az, hogy mindenki lehasalt, amikor a repülők ránk támadtak, te meg a hátadra feküdtél, mint aki aludni akar? Te egy kicsit sem féltél? – kérdezte értetlenül.

A nagydarab vasutas kezeit összekulcsolva tarkója alatt semmibe révedő tekintettel ismét a padlón hevert. Az meg talán nem volt benne biztos, hogy a másik komolyan kérdezi-e, vagy csupán valami ugratásképpen. Ezért először nem szólt semmit, pusztán felkönyökölt az oldalára fordulva, hogy láthassa füstösképű cimboráját. De mikor meglátta Zsigának a még mindig riadt és kételkedő tekintetét, visszafeküdt.

– Hogyne féltem volna, hisz mindenki fél ilyenkor – válaszolta a rá jellemző nyugodt hangon.

– De hát nem úgy tűntél, mint aki félne, inkább, mint aki alváshoz készülődik otthon a hálósobájában! – bizonygatta tovább a füstösképű.

– Az lehet, de az a lényeg, hogy lapultam a padlón és az, hogy túléltek. Vagy nem? – próbálta terelni a szót a nagydarab.

– Jó-jó, de mégis fura, mikor légítámadáskor hasal a padlón vagy negyven honvéd, te meg egyedül közülük hanyatt fekszel.

– Az tényleg elég mulatságos jelenet volt – vágott közbe István és még többen is.

– Akkor remélem, jól mulattatok – válaszolt Lajos durcásan.

– Most mit sértődsz meg? Nem az lényeg, hogy jól szórakoztunk-e rajtad a légítámadás alatt, mert ilyenkor senki nem szórakozhat jól, inkább mindenki retteg és fél! Csak érdekes jelenet volt, és hát kíváncsi voltam! Ennyi! – vágta rá Zsiga ingerülten.

Pár pillanatra csend lett, és a légkör feszültnek tűnt. Úgy látszik, a bombázás kikészítette az idegeiket – gondolta magában István.

Végül kis idő múlva a nagydarab vasutas szólalt meg nyugodt hangon, furcsa hanglejtésben, mint aki titkot mond el éppen és ügyel, nehogy az illetéktelen fülekbe kerüljön.

– Látjátok ott a csillagokat? – mutatott a vagon bádoggal fedelére.

– Hol? – kérdezték többen is szemükkel keresve.

– Ott, a golyók ütötte réseken!

– Ja, igen.

– Na. Ezek szerint föntről lőttek – szögezte le nagy bölcsen.

– Naná hisz’ repülővel támadtak! – vágta rá lekezelően valaki.

– Hát ez az, ha repülővel támadnak, és fentről lőnek, mért feküdnék hasra? – kérdezett vissza Lajos, nem értve a többieket.

– Mert ezt tanították a kiképzéseken, nem? – válaszolta Zsiga, csodálkozva a másik érvelésén. A többiek is egyre furcsábban méregették a hatalmas termetű vasutast, hiszen nem nagyon tudták követni annak gondolatmenetét.

– Lehet, hogy azt tanították, de engem az nem érdekel – felelte Lajos kissé flegmán.

Most már végképp nem értette senki, mit titkolózik a nagydarab, és kezdett kissé bosszantóvá is válni a viselkedése. De mivel igen erősen furdalta őket a kíváncsiság, így hangot nem adtak türelmetlenségüknek, csak feszülten vártak.

– És miért nem? – érdeklődött István kis szünet után nagy komolyan.

– Egyszerű okból, nem szeretném, ha hátba lőnének – válaszolta Lajos némi habozás után

– Micsoda? – nevette el magát István, mások pedig csalódottan legyintettek, ugyanis valami komolyabb magyarázatra számítottak.

– Nem mindegy, hova lőnek, ha meghalsz?

– Nem! Mert ha hátba lőnek, otthon még azt hihetnék, hogy el akartam futni! – vágta rá a nagydarab határozottan.

– De hát innen nem is viszik haza a holttesteket – vágott közbe Zsiga.

– Nem baj, a jelentésben benne lesz. Hátba lőtték! És akkor az otthoniak miket fognak gondolni rólam? És amúgy is várja a nyavalya háttal azt a bizonyos golyót, ami a szívébe szalad, de én nem – zárta le mondandóját Lajos, éppen amikor az öreg visszaérkezett.

A szakaszvezető fölmászott a vagonba, és a két halottat azonosította be katonakönyvük alapján. Aztán ráparancsolt néhány fiatalabb suhancra, hogy segítsenek levinni a holttesteket, és utána súrolják föl a padlódeszkáról az alvadt vért. Rajtuk kívül leszállni senkinek sem lehetett. Miután átadták őket a helyi magyar honvédségi kirendeltség embereinek, ők is visszamásztak és feltakarítottak. Nem volt túl hálás feladat, mégis irigyelték őket a többiek, hiszen amíg lent voltak, több szál cigarettát is elszívhattak. Mikor minden kész lett, az öreg takarodót rendelt el.

– Csak holnap reggel indulnak tovább, ugyanis az azért felelős alakulatok éjszaka nem tudják szavatolni a sínek épségét. Viszont reggel végigellenőrzik a pályát és a járőrök is megkezdik őrzárataikat. Addig mindenki próbáljon aludni, hiszen holnap előre láthatólag nehéz napunk lesz – mondta, majd mikor mindenki elhelyezkedett, becsukta az ajtót és eloltotta a lámpát.

A sötétben az emberek sokáig csak forgolódtak, nem tudtak elaludni, pedig már nagyon későre járt az idő. Szorongató érzésként nehezedett rájuk a gondolat, hogy az ellenséges gépek esetleg újra visszatérhetnek. Odakintről is sokáig hallatszottak még a tűzoltást végzők kiáltásai és zörgései, ezzel is fokozva az aludni próbálók nyugtalanságát. A veterán szakaszvezetőjük aludt el először, ezt horkolásával jelezte. Lehet, hogy jó példát szeretett volna mutatni a többieknek, de az is lehet, hogy csupán azért, mert nem hallott szinte semmit. Ezt látszott igazolni az a tény is, hogy másodjára András követte az álmok birodalmába. Nem emlékszik, mikor aludt el, füleiben egyre csak hallgatta a „galambok bűgását”, mígnem egyszer csak elnyomta az álom.

Már virradt, de a nap még nem kelt fel, mikor vonatuk kigördült a hatalmas csarnokból, miben az éjszakát töltötték. A tücskök még ciripeltek, de már a madarak is rákezdték hajnali hangversenyükre. A rigók új párt keresve, egymást kergetve ugrándoztak a bokrok alatt. A tavasz már ott járt a közelben, csak a tél valahogy ezt nem akarta tudomásul venni, hiszen hajnalonként még igen erősen lehűlt a levegő. Egy nagy csapat veréb éppen az egyik szétbombázott lőtápos vagonból szerteszéjjel ömlött zabot csipegette. Nem sokkal odébb, benne a pilóta szénné égett holttestével egy lezuhant Rata roncsa hevert. A síneket több helyen is hatalmas bombatölcsérek szakították meg, de szerencsére számukra találtak olyan vágányt, amin biztonságosan lehetett haladni. Ahogy a csarnok épülete mögül kiértek, eléjük tárult a messze keleten vörösén izzó látóhatár. Bár még nem látták, de tudták, hogy valahol a horizont alatt a nap már emelkedik. Csípős hűvöst hozott a hajnal, így legtöbbször fel sem keltek, csak heverésztek a pokrócuk alatt.

Először nyolc-kilenc óra körül reggelizni álltak meg valami kisebb település állomásán. A vágányok között tátongó bombatölcsérek és a kiégett vagonok arról árulkodtak, hogy a

közelmúltban a környéket is légítámadás érthette. Szerelvényük mellett a másik vágányt német felügyelettel helyi orosz pályamunkások javították éppen. Elnyűtt, piszkos ruháikban, meggyötört, borostás arcukkal úgy festettek, mint valami csavargók. Tekintetükben bizonytalanság és félelem keveredett, ahogy az ételért sorban álló honvédeket figyelték. Néhányan nem bírva tovább nézni a jóízűen falatozó bakákat, összeszedve minden bátorságukat, az egyik konyhaszolgálatostól kenyeret kértek. Az még adott is volna nekik, ám a munkát felügyelő német katonáknak ez nagyon nem tetszett, és üvöltözve taszigálták vissza dolgozni a szerencsétleneket. Andrásék ették a lekváros kenyerüket és közben sajnálkozva nézték, miként szedegették fel szegény csórók a honvédek által eldobott csikkeket. Szinte földet érni sem volt ideje a még füstölő bagónak, ugyanis egymást megelőzve úgy csaptak rá, mint galambok a nekik dobott kenyérmorzsára. Ha ezeknek mindössze ez jut, akkor most elhoztuk nekik a Kánaánt – gondolta magában András evés közben.

Mert bár a csikkek aprócskák voltak, hiszen mindenki igen-igen a körmére égette cigarettáját, azért a századnyi katona termelt belőlük bőségesen. Persze az sem számított nagy csodának, hogy a bakák spórolni kezdtek. Végére is még nem kaptak dohány ellátmányt, és ha mindenki hozott is magával otthonról, a napok óta tartó utazás szinte minden titkos készletet felemésztett már. Talán ha nem kellett volna kölcsönadnia az öregnek, akkor egy tasakkal odadobna nekik, amikor a németek nem figyelnek – latolgatta magában István. Ám így már neki is kevés van, igaz, egy kis nélkülözést is megér a tény, hogy a szakaszvezető dohos, bűdös dohánya nincs többé.

A reggelinek hamar vége lett, és már indultak is tovább. Unalmasan teltek az órák, amerre jártak, mindenütt egyhangú tájjal és a pusztulás képeivel találkoztak. A sínek mentén lebombázott és kisiklott vagonok, az utak szélén kiégett harckocsik és teherautók. Mindössze néhányan nézelődtek a kevés szépséget nyújtó környék ellenére kitartóan, a többiek pedig a helyükön feküdtek. Nem beszélgettek, csak figyelték, ahogy az előző éjszaka átlőtt tetőn besütnek az addigra már magasan járó nap sugarai. Amint a sínek kanyarogtak és vele a szerelvény is, úgy vándoroltak a fénycsíkok az egyik padlón heverészőről a másikra. Páran aludtak és észre sem vették, de akik ébren voltak, azok sem szóltak, csupán nézték némán, ahogy rájuk vetődnek a fények, aztán követték szemükkel, amint átsiklanak valaki másra. Közben pedig eljátszottak a rémítő gondolattal, hogy talán én, vagy talán te, leszünk a következő. Ha véletlenül összetalálkozott két tekintet, szemérmesen fordították el fejüket, mert megpillantották egymás szemében a bizonytalan jövőtől való félelmet.

Dél körül érték el Kurszk városát, de meg nem álltak, csak lassan áthaladtak rajta. Ezen szakaszvezetőjük is meglepődött, de nem nagyon firtatta, hisz a vezetőség őt sem avathatja be mindenbe. Még legalább egy órát utaztak, mire végre egy kisebb állomáson megállt vonatuk, és a parancsnokság leszállást rendelt el.

Második fejezet

Valahol Oroszországban

Saját lábaikra állva

– Na, emberek, hát meg jöttünk végre! A hadnagy úr, tudván, hogy nagy munka vár magukra, kiadós ebédet rendelt el az egész század részére. Ám ennek fejében elvárja, hogy minél hamarább, de legalábbis még a délután folyamán vagonírozzunk ki mindent, és állítsuk össze menetoszloppá a felszerelést – mondta az öreg a tudattól, hogy végre vége a hosszú unalomban töltött óráknak, láthatóan kivirulva.

– Ne húzzuk hát tovább a drága időt, induljunk az ebédhez! Utánam, lépés in-dulj! – adta ki a parancsot, és már indultak is az ebédosztás helyszínéhez.

– Látod, milyen jó kedve van mindenkinek? – kérdezte István, amikor kiállták végre a hosszú sort, és megkapták ebédjüket.

– Nem csoda, már mindenki nagyon unta a bezártságot – válaszolta András az ételt menet közben kanalizva.

– Főleg a lovak – mutatott a rámpa felé István, ahol a lovászok már is vezették lefelé a szép állatokat.

Azok meg úgy ugrándoztak és rángatták a kötőfékükbe erősen kapaszkodó gondozóikat, mintha böglyök csípnék őket. Egyikük, egy szép hátas, talán éppen a századosé, örömeiben, hogy végre kiszabadult a szűk vagon fogságából, hátsó lábaira ágaskodott. A lovász néhány másodpercig lábával idétlenül kalimpálva csak lógott a levegőben. Aztán mikor végre újra földet ért, mindjárt a „sarkára állt”, és nagyot rántva a zablán rendre utasította a pajkos jószágot, majd erősebben fogva, ellentmondást nem tűrően vezetni kezdte a többiek után a kis füves rétre.

Az ebéd kanalizása közben egyszer csak valami halk zúgásra lettek figyelmesek. Az eget kezdték kémlelni, ugyanis a hang is abból az irányból érkezett. Néhány másodperc múlva már látták is az égen az apróska pöttyöt, ami a zúgás erősödésével egyenes arányban rohamosan növekedni kezdett. Rövidesen már tisztán kivehető lett a közeledő gép, de gondolták, nyilván saját gép lehet, vagy valamelyik szövetségesé, így nyugodtan ettek tovább. Aztán az egyik tiszt távcsövét a szeméhez emelve fürkészni kezdte az éppen feléjük tartó repülőt. Nézte-nézte, majd ijedten kiáltotta el magát.

– Ellenséges repülő, mindenki a földre!

A bakák először azt hitték, pusztán a tisztól megszokott goromba tréfáról van szó, ezért nem ugrottak szavaira, csupán éppen a rágást hagyták abba. De mikor ámulva látták, hogyan vágódik hasra a rémült tekintetű hadnagy, már kezdtek észbe kapni. Közben a gép már egészen közel járt hozzájuk, és a pillanatnyi ámulatukból felocsúdott szakaszvezetők újra kiadták a parancsot.

– Oszolj! Mindenki a földre, nem értik? – kiáltozták saját szakaszaik felé.

– El a rétről a lovakat! Gyorsan, az épületek közé! – ordította a vagonjából éppen leszálló százados dühösen.

Hirtelen hatalmas lett a kavarodás, sokan csajkájukat eldobva ugrottak a földre, úgy megijedtek a fejük fölött alacsonyan elhúzó repülőtől.

András az ételére vigyázva, ott helyben, ahol állt, gyorsan lefeküdt a macskakőre, közben harsantak a parancsok, és a mozdony mögötti nyitott vagonról lekerült a ponyva. Néhány katona felpattant, és pillanatok alatt működőképes állapotba hozta a vagonra szerelt egycsővű Bofors légvédelmi gépágyút. A repülő kissé távolabb emelkedni kezdett, majd oldalt fordult,

és visszafelé kanyarodott. Az ágyú irányzói célt keresve mozgatták annak csövét, de nem lőttek. A gép ereszkedni kezdett, és egyenesen feléjük tartott. András nem értve, miért nem lőnek, az ágyúkezelőkre nézett, aztán az egyre közeledő repülőtől megijedve lelapult. Fejét oldalra fordítva látta Lajost, amint a sínek között hanyatt fekvé a közeledő gépet bámulja. Szája idegesen járt, talán káromkodott, vagy éppen imát mond, ezt nem lehetett hallani, ugyanis a repülő motorjának hangja egyre erősödött. Senki sem mert már hátrafordulni, csak lapultak egymás mellett, és megpróbáltak a földbe simulni. Szeretett volna minél apróbbá és jelentéktelenebbé válni, és akár egy hangya, gyorsan bebújni valamelyik repedésbe a peron macskakövei közé. Rettegve várták, mikor szólalnak meg a repülő géppuskái, vagy kezd el fűtülve zuhanni feléjük egy kioldott bomba, ám egyik sem következett be. A gép nagyon alacsonyan húzott el felettük, légcsavarja port kavart fel a földről, motorjának hangja dübörögve csapott közékük, pánikot keltve néhányukban, de nem lőtt. Viszont mihelyt a célpont áthaladt felettük és ismét emelkedni kezdett, saját gépágyújuk nagy zajjal rákezdet. A repülő az emelkedés végén egy forduló manővert hajtott végre, majd a gépágyú tüzével mit sem törődve ismét ereszkedni kezdett. Vagy nem vette még észre a pilóta, hogy lőnek rá, vagy nagyon elszánt – futott át a gondolat többük agyán.

Az meg egészen alacsonyan, a sínekkel párhuzamosan szállva közelített a vonat felé, a légvédelem elhallgatott, olyan mélyen nem tudtak tüzelni, ugyanis a mozdonyt találták volna el. A gulyáságyúuk árván ácsorogtak a peronon, bennük még gőzölgött a maradék. Mindenki a földön lapult és némán várta, hogy sorsa beteljesedjék, egyedül a százados szidta kiabálva az állomás nem létező légvédelmét. Az ellenséges gép ismét átsuhant felettük, ha lehet, még alacsonyabban, mint az imént, András felnézve egy pillanatra tisztán látta a kabinjában ülő pilótát. Úgy nézett ki, hogy a gép alja a vagonok tetejét súrolja, az állomás végéhez közeledve, ahol fák és épületek következtek, ismét emelkedni kezdett. Ekkor szólalt meg mozdony szerkocsija mögötti vagonon újból a gépágyú. Csövével követve a gép röppályáját egyre másra lőtte ki gyilkos gránátjait. Némelyik, talán még sérülést is okozva benne, igen közel robbant a célhoz. Az biztos, hogy meleg helyzet lehetett a pilóta számára, ugyanis nem tért vissza többé. Nagy, íves pályát futva be eltávolodott a szerelvénytől, és ezzel kikerülve a légvédelem hatósugarából abban az irányban amerről jött, távozott.

Az emberek szépen lassacskán föltápászkodtak a földről, és leporolták egyenruhájukat. Sokan ijedt tekintetükkel továbbra is az eget fürkészték, arcukon a csodálkozás vonásai keveredtek a megkönnyebbülés sóhajával.

– Na, ezt jól elijesztették, fiúk, szép munka volt! – dicsérte meg a gépágyú kezelőit a földről éppen felkászálódott hadnagy, ruháját igazgatva.

– Szép-szép, de jobb lett volna, ha el is találják! – vágta rá a százados mogorván.

– Maga meg, hadnagy úr, a lovakra is figyelhetne máskor, ne hagyja őket könnyű célpontként a semmi közepén! Ha kilőnek belőlük, a hátunkon cipelhetjük a géppuskákat meg aknavetőket!

– Igenis, százados úr! – vágta rá a hadnagy katonásan, szinte meg sem várva a mondat végét.

– Az ebédnek vége, pakoljanak el, és kezdjük a kivagonírozást! – folytatta a százados harsogva, hogy mindenki hallja.

András gyorsan beanalazta a csajkájából az addigra már elhült maradékot, majd a többiekhez sietett.

– A rosseb vigye el ezt a repülőt, most estig éhen maradunk! – szitkozódott az egyik fiatal suhanc a sorakozók közül, aki ijedtében kiborította ebédjét.

– Miért nem vigyázott rá jobban? Én jóllaktam – mondta az öreg, miközben a feladatokat osztotta ki.

András csak bólogatott tele szájával, a hirtelen betömött kenyeret rágva.

– Ha az ember feje felett egy ellenséges gép köröz, ami bármikor belegéppuskázhat, akkor

szerintem nem csoda, ha kiborul a leveze – vágta rá durcásan a siheder.

– De nem lőtt a disznója, csak ijesztgetett – szólalt meg egy másik az éhen maradtak közül.

– Megijedt a légvédelmüinktől – mondta Zsiga nagy bölcsen.

– Azt nem hiszem, lett volna rá lehetősége, hiszen kétszer is átrepült felettünk, de mégsem lőtt.

– Nem, mert nem is tudott – vágott közbe Lajos.

– Miért nem? – csodálkozott a suhanc meglepett arcot vágva.

– Mert nem volt rajta fegyver – válaszolta a nagydarab vasutas unottan.

– Hogyhogy nem, honnan veszed ezt? – ámuldozott Zsiga.

– Láttam, amikor felettünk szállt.

– Neked volt időd nézegetni? – kérdezte gúnyosan a suhanc.

– Persze, mert én nem csináltam össze magam – vágott vissza Lajos.

– És persze megint hanyatt feküdtél – fejtette meg István a rejtélyt.

– Igen, miért, talán tilos? – sértődött meg a nagydarab.

– Igen, az! – szólt közbe a szakaszvezető.

– A „feküdj” az hasalás és nem hanyatt fekvés, elvégre gyorsabb is hasra vágódni és biztonságosabb is. Mert ha a földön van, az ember arca, kevesebb esélye van, hogy egy repesztől vagy légnyomástól esetleg megvakuljon – oktatta ki az öreg.

– De szakaszvezető úr, én inkább megvakulok, mintsem hogy hátba löjenek, és az otthoniak gyávaként őrizzenek meg az emlékezetükben – méltatlankodott Lajos.

– Jól van, nekem mindegy, felőlem úgy fekszik, ahogy akar, csak aztán majd ne panaszkodjon. Egyébként meg szerintem csupán fegyvertelen felderítő gép lehetett, és nyilván azért nem lőtt. Mert ha egy Rata vagy más szovjet harci gép lett volna, akkor az most csúnyán kibabrálna velünk. Viszont a felderítők pontos meghatározása alapján tudják a harci alakulatok megtámadni az ellenséget, ezért jó lenne mihamarább elhagyni a környéket. Úgyhogy mindjárt kezdhethetjük is a felmálházást – magyarázta az öreg.

A kipakolás elég sok időt vett igénybe, de hát nem csekély mennyiségű holmit kellett megmozgatniuk. A málhás állatokra és a szekerekre fölkerült a temérdek hadianyag. A lovak oldalára főliszijázták a golyószórókat, géppuskákat és kisebb aknavetőket, no meg a nehézpuskákat. A nagyobb eszközöket, mint a páncéltörő ágyúkat, nehézaknavetőket vagy a gulyáságyúkat, fogatolva vontatták. Ezek a ló vontatta fegyverek nem haladtak túl gyorsan, így a kezelőszemélyzetük gyalogosan követhette őket. A lovak úgy fel voltak pakolva, akár valami tevék egy sivatagi karavánban. Oldalukon a por ellen pokróccal letakarva a fegyverek, hátukon a lőszeresládák és egyéb tartozékok. De az emberek is hasonlóan festettek, mire minden felszerelésüket magukra vették. A hatalmas hátizsák lett az alapja mindennek, arra akasztgatták rá a rohamsisakot, gyalogsági ást, csajkát, mellé a kenyeres zsákot, vegyvédelmi felszerelést, tetejére sátorlapot, pokrócot. A derékszíjra került a tölténytáska, rohamkés, vagyis a szurony, kézigránát, kulacs, evőeszköz. A puskát a vállon már csupán ráadás volt, mint hab a tortán. Ha még akadt volna néhány cipelnivalójuk, akkor a gyengébb fizikumúak már álló helyzetükben összerogytak volna a nehéz teher alatt. Nagyjából így állt tehát össze a teljes menetfelszerelés, amit aztán cipelhettek a derék honvédek hegyen völgyön át.

Este lett, mire az oszlop végre összeállt. A vacsorát még ott helyben fogyasztották el, aztán hosszú várakozás után végre megindult a menet. Mikor szakaszvezetőik kiadták a parancsot, az emberek a napok óta tartó bezártság után jókedvvel indultak neki. Ahogy az öreg indulást vezényelt, Andrásék szakaszában is egyszerre dobbantak a lábak. Senki sem beszélgetett, csak meneteltek peckesen, kemény léptekkel, hátuk mögött a lemenő nappal. Büszkének érezték magukat, hogy végre katonaként viselkedhetnek, nem mint marhák a vagonban.

Légvédelmi okokból a szakaszok néhány percnyi lemaradással indultak egymás után, így

száz-százötven méteres közökkel tagolták az egész menetoszlopot. A mozdony szerkocsija mögötti vagonról a légvédelmi gépágyút nem szedték le, ugyanis az a szerelvény saját védelmét képezte. Viszont az alkatrészekből, amik a többi nyitott tehervagonokon utaztak eddig, kettő darab vontatható Boforst raktak össze kezelőik. Ezeket lovak után kötötték, és a menettel együtt elindították. A motorizált egységek Botondjai néhány kilométer megtétele után már jócskán lehagyták a mögöttük menetelő gyalogságot és fogatolt alakulatokat. Eddigre az is kiderült, hogy az út a téli havaktól, esőktől valamint a tavaszi olvadáستól igen felázott és puha. Mindössze a tetejét fedi a tavaszi szelek által kiszáritott vékony, homokos réteg.

Egy darabig csendben meneteltek, aztán a szakaszvezető parancsára nótázni kezdtek. Mindenki felszabadultan énekelt, lelküknek jólesett az együtt nótázás. A közösség érzését, az egységet és a benne rejlő erőt sugározta nem csupán a külvilág felé, de saját maguk számára is, ahogy egyszerre léptek és együtt énekeltek. Talán még a szívük is egyszerre dobbant.

– „Szél viszi messze a fellegeket,
Felettünk lánol az ég.
Nyújtsd ide édes a kis kezedet,
Ki tudja, látlak-e még.
Ki tudja, ölel-e a két karom.
Ki tudja, csókol-e szád, galambom.
Ki tudja, mely napnak mely hajnalán
Indul a század tovább.”

Ahogy ezeket a sorokat énekeltek, néhányuk szemének a sarkában apró kis könnyecsek jelentek meg. Láta András a mérhetetlen bánatot a mellette lépdelő barátja arcán is, és elszorult a torka a sajnálattól. Hiszen ő is szomorúságot érzett az otthon maradottak hiánya miatt, de eszébe jutott, mit érezhetnek azok, akiknek családjuk, feleségük, gyerekeik vannak. Mert ő is szeretné még viszontlátni a titokban szeretett Zsuzsiját, de az mégis pusztán egy nő a sok közül. Nem feleség, nem az egyetlen, kivel az ember összeköti az életét, kivel együtt szeretné leélni a hátralévő éveit. Lehet, hogy az lesz. Talán ha hősként hazatérve a lány némi figyelmet fordít majd szerelmére, lehetséges, de ez közel sem biztos. Viszont akiket a pap már összeadott és elkezdtek egy közös életet, vérükből közösen létrehozta egy aprócska kis új életet. Dédelgették, szerették, szélétől is óvták, most meg szegényke otthon ül kis szobájában pityeregve és várja, hogy apja végre hazatérjen. De hát ilyen a háború – gondolta magában, és gyorsan újra felvette az ütemet, mert valaki hátulról jó erősen talpon rúgta.

Ö-tíz kilométert tehettek meg, mire besötétedett, és a járművek kerekei által összevissza hasogatott puha földúton egyre nehezebbé vált a haladás. A menetelő szakaszok most már inkább csak bukdácsoltak a hold és a csillagok gyenge fényében. Szakaszvezetőjük utasítására abbahagyták a lépéstartást, és mindenki úgy botorkált tovább, ahogy tudott.

– „Négy lába van a lónak, mégis megbotlik.” – mondogatták egyre többen.

Bár a közmondás jelentése más, ezúttal a szekereket húzó állatok mégis igazolni látszottak e szavakat. Ugyanis egyre többször gyűlt meg a bajuk nekik is a sötétet és a mély nyomokkal. Pedig a kocsisok megpróbálták a legjobb utat választani lovaik számára. Kezüikkel megfogva az állatok fején a szíjat és a zablát előttük gyalogolva haladtak, sőt ha nagyon rossz szakaszhoz értek, néha még zseblámpát is gyújtottak. Viszont ennek a vezetőség nemigen örült, egyszer maga a hadnagy úr lovagolt vissza, hogy mindenkit figyelmeztessen, tilos a fény használata. Mint mondta:

– A partizánok és a repülők messziről kiszúrják az ilyen kósza fényeket, és akkor magunkat sodorhatjuk bajba.

Jó pár órája gyalogoltak már, mire végre a parancsnokság megállást és pihenőt rendelt el. András hullá fáradtan rogyott le István mellé az útszéli fűbe.

– Már azt hittem, sohasem állunk meg – mondta, miközben fáradt lábait kinyújtotta a

földön.

Barátja nem szólt semmit, csak ült, és pihenni próbált. Hátizsákja a földön hevert, így a vállpántjait meg tudta kicsit lazítani, hogy ezzel pihentesse teljesen elzsibbadt vállait. Levételéről szó sem lehetett, a parancs szerint rövidesen indulnak tovább, hogy mire virrad, elérjék az árkászok és a felderítők által egy erdőben előre kijelölt táborhelyet.

– Nem érzem a lábaimat – szólalt meg István, mikor végre egy kicsit kifújta magát.

– Én sem – válaszolta András, kulacsának tetejét tekergetve.

– Marha nehéz ez a sok cucc, leszakítja a vállaimat a hátizsák – panaszkodott ismét barátja elcsigázottan.

– Az enyémet is – felelte András kurtán, majd jó nagyot húzott a kulacsából.

A többiek is mind a földön ücsörögtek vagy amennyire a sok holmi engedte, le is feküdtek. Kinyújtották fáradt végtagjaikat és úgy heverték szerteszéjjel, akár páncéljukon vergődő teknősbékák. Akadtak olyanok is, kik lábukat a néhol térdig érő nyomokba lógatva, mint széken ülve, az úton telepedtek le. A dohányosok persze, mihelyt kicsit kifújta magukat, és már nem szuszogtak annyira levegő után kapkodva, azonnal rá is gyújtottak. Néhányan, köztük a füstösképű Zsiga, máris a szakaszvezetőt próbálták meggyőzni, hogy képtelenek tovább menni, mert a lábukat föltörte a bakancs, és vízhólyag lett rajta. Persze az öreget nem hatotta meg siránkozásuk.

– Jobban meg kellett volna húzni a bakancs fűzőjét. Máskor feszítsék meg rendesen, ne lötyögjön a lábukon, és akkor nem lesz ilyen gondjuk! – fedte meg őket szigorúan.

A vízhólyag meg majd kidurran, nem lesz azzal gond, aztán megkeményedik a puhány sarkacskaik. Muszáj tovább mennünk, elvégre ez a parancs, és mivel nincs semmi helyünk a fogatokon, ahová felülthetnénk magukat, marad a kis lábuk! Értették?

– Persze, értették – felelték elcsüggedve a földön ülők.

Az égen szépen ragyogtak a csillagok, de a hold kicsi és sarló alakú volt, így nem sok fényt adott. Menet közben a sok teher cipelése miatt észre sem vették, milyen hideg az éjszaka, de pihenés közben izzadtságtól nedves ruhájukban fáradt testük zsibbadt, sajgott és fázni kezdett. Már éjfél körül járt az idő, így leginkább aludni szerettek volna, ám hiába, ugyanis jött a parancs, és indultak tovább. Muszáj lett felkészülniük újra, és nekiindulniuk a vaksötét éjszakának és az idegen tájnak. Az elindulás nehezebben ment, mint gondolták, lábaik ugyanis nem akartak működni. Aztán erőt vettek magukon és rakták egyiket a másik után, mint akik járni tanulnak. Egy újabb kilométer megtétele után lábaik már mintha maguktól mentek volna, túlestek a fáradtság holtpontján, és már nem is volt annyira szörnyű az egész.

Nemsokára egy sárba ragadt fogatot értek utol. A lovak egymaguk nem bírták kihúzni a szinte tengelyig megsüllyedt országos járművet. A kocsis és a kísérője éppen elkezdtek lepakolni a sok lőszeresládát, hogy ezzel könnyítsenek a terhen. Már sokat kínlódhattak, ugyanis szemmel láthatólag nem voltak túl rózsás hangulatban.

– Na, fiúk, mutassuk meg nekik, hogy erősebbek vagyunk, mint a gebe lovaik! – tréfálkozott az öreg, ahogy odaértek.

Mindjárt neki is ugrott vagy tíz ember, akik elöl mentek és nyomni kezdték. Bakancsaik boka fölött merültek a pocsárba és ha lépni kellett, alig bírták kihúzni belőle. Nyomták, taszigálták, és egy kicsit mozdult is.

– Hé, várjanak már, az istenit maguknak! Hát hadd másszak már föl a gyeplőhöz! – kiáltott fel az egyik kocsis dühösen, miközben visszadobálták a leszedett ládákat.

– Mi a csodának? – kérdezte nagy csodálkozva az egyik legény a tolok közül.

– Persze, már értem, nem akarja bepiszkolni a csizmáját, és velünk akarja áttolítani magát a sáron – vágta rá a suhanc saját kérdésére gúnyos hangon tréfálkozva.

– Dehogy, te istenbarma tulok! – förmedt rá az előbb szólóra a kocsisok nem túl választékos nyelvét idézve az időközben felmászó és a bakra ülő fogathajtó.

– Azért, hogy ezek az istenátka lovak is húzzanak, mert a nélkül még maga az Isten sem

szedi ki innen ezt az átkozottul nehéz kocsit!

– Azért Istent hagyja ki ebből, ha lehet! Nem ő vitte bele ebbe a nagy gödörbe a kocsit! – szólalt meg az öreg a káromkodásoktól kissé felpaprikázva.

A kocsis hátrakapta a fejét, és kezében az ostorral vérben forgó szemekkel nézett rá. Ha nem szakaszvezető, hanem egyszerű honvéd lett volna, menten nyakon vágta volna vele, az biztos. Arcának rándulásaiból látszott, hogy mondani, sőt üvölni akart valamit, de mikor látta, ki szólt, inkább magába fojtotta mondandóját.

– Csak nem gondolja a szakaszvezető úr, hogy szándékosan hajtottam bele ezeket a gebéket ebbe az átkozott mocsárba? – szólalt meg végül lecsillapodva, de kissé gúnyos hangon.

– Nem – felelte az öreg kurtán.

– Akkor jó, mert már attól félttem – gúnyolódott ismét a kocsis, egy szemernyi sem törődve azzal, mit gondol magában a másik.

– Na, hajtsa már azokat a lovakat, nem érünk rá itt álldogálni reggelig! – parancsolt rá az öreg, megunva annak kétszínű fecsegését.

– Igenis! – válaszolta a bakon ülő még több gúnnyal a hangjában, aztán istentelenül káromkodva, szitkozódva biztatni kezdte ígásállatait. A lovak nekifeszültek, rángatták a kocsit, de az nem mozdult előre semmit, mindössze a rudat forgatták jobbra-balra, aszerint, mikor melyik húzott erősebben. A kocsis üvöltözve ostromozni kezdte őket, azok meg toporzékolva a sarat rúgták. Minden erejüket beleadva próbálták elindítani a kocsit, miközben záporoztak rájuk az ostorcsapások, de az csak nem mozdult. A veréstől egyre inkább megvaduló ígásállatok vicsorogtak, és szájuk sarkában véres habot fújva a zablát harapták.

– Micsoda egy szadista barom – mondta a szakaszvezető a fejét csóválva.

– Az bizony – vágta rá András.

– Na, gyerünk, tolják, mert ez itt fogja agyonverni azokat a szerencsétlen állatokat! – parancsolt rájuk az öreg.

Kicsit előrébb jutottak, de megint elakadt.

– Maguk meg mit állnak ott? Jöjjenek már és segítsenek a bajtársaiknak! – fordult az öreg a sár szélén álldogáló többi szakaszbelihez.

Mindenki odament, és aki csak hozzáfért a kocsihoz tolni kezdte, az öreg meg a lovakat figyelve vezényelt, hogy mikor tolják. A kocsi egyre jobban mozogni kezdett előre-hátra, aztán egyszer csak megindult végre. Néhányan, nem bírva visszafogni lendületüket, a sárba estek. A kocsis meg sem állt, igaz, jobb is, mert a rossz úton talán újból elakadt volna. Tudták ezt ők is, azért mégis némi hiányérzet maradt a sárból mocskosan, koszosan kikászálódó honvédekben, mikor a fogat elrobogott a sötétben.

– Legalább megköszönhette volna – mondta egykedvűen Lajos, miközben rohamkésével lekapargatta bakancsáról a sarat.

– Igaz, de az ilyen bunkóknál nem szokás – válaszolta az öreg szomorú hangon lábbelije tisztogatása közben.

Még vagy két óra hosszat mentek, mikor ismét találkoztak valakivel. Azt hitték, megint egy sárba ragadt országos járművet értek utol, de nem, az út szélén strázsáló katonák az ő szálláscsinálók voltak. Azért álltak ott, hogy nehogy valamelyik szakasz a sötétben továbbhaladjon, hiszen azon a helyen le kellett ténni. Onnan már csupán pár percnyit mentek a letaposott fűvön az út menti erdőbe. Az előttük haladó szakaszok is mind ott voltak már. A földön mindenfelé lepakolt menetfelszerelések és mellettük a pokrócaik alatt emberek. Egyik-másik a kimerültségtől máris hangosan horkolt. A szakaszvezetőjük és az egyik szálláscsináló segítségével ők is kerestek egy alkalmas szabad területet, és ott letáboroztak.

Mint szétoldott kéve, omlott minden irányba az addig egységes szakasz. Nagyot puffanva estek a földre a nehéz hátizsákok. Ki-ki a saját holmija mellett rogyott össze vagy dőlt el, akár egy kivágott fa. Nem kellett senkit elringatni, néhány korty víz a kulacsból, bakancs le, és már

aludt is mindenki, úgy ahogy volt, nagykabátban, ruhában, koszosan, piszkosan. Mivel a levegő már nagyon lehűlt, a pokróc szélére feküdtek, majd oldalra gördülve magukra tekerték azt. Így alattuk is volt, hogy ne pusztán a sátorlapon és a hideg földön keljen feküdniük, és körben be is lettek takarva. Néhányan kulacsukból még hidegvízzel locsolgatták a bakancsuk által véresre dörzsölt sarkukat. Lajos, a nagydarab vasutas pedig a Zsigától elkunyerált vacsoramaradékát falta be gyorsan. Aztán mindenki ledőlt, és csakhamar mély álomba zuhant.

Másnap hét órakor harsant fel az ébresztő. A kürtös szépen fújta, de ezt az álmukból felvert emberek nem nagyon értékelték. Éjjel kettő óta, mikor is megérkeztek, nagyon gyorsan elrepült az a néhány óra. András úgy érezte, sajog minden porcikája. A kemény földön elfeküdte hátát és derekát, a lábai meg mintha kizárólag azért lettek volna, hogy fájjanak. Talpa lüktetett és égett, bokája szúrt és tompán sajgott, combja és a vádlija minden erősebb mozdulattól be akart görcsölni. Először meg sem mert mozdulni, csak feküdt a hajnali harmat által kívülről teljesen belepett pokrócában, és az erdei madarak gyönyörű énekét hallgatta. Később aztán, mikor a szakaszvezető noszogatni kezdte őket, kénytelen lett kikászálódni a jó meleg vackából. A levegő igen-igen hűvösnek bizonyult, de a fák gyenge tavaszi lombján keresztül érezhető melegséggel kezdett sütni rájuk az égen egyre feljebb kúszó napocska. A madarak fészkelő párjukat keresve, ágról-ágra repdesve, egymásnak udvarolva harsányan énekeltek. A bokrok virágain vadméhek döngicséltek, a fák törzsének napsütéses oldalán hangyák és kabócák futkostak. A hosszú tél után újraébredő természet a szikrázó tavaszi napsütésben pezsgő élettel töltötte meg az egész erdőt. Egyedül a fáradtan dülöngélő, lábaikat fájlaló honvédek nem illettek bele az idilli képbe.

Ébresztő után rövid tisztálkodás, majd reggeli következett. Néhányan nem érezték magukat képesnek, hogy felálljanak, mert annyira fájlalták lábaikat. A szakaszvezető erőteljes biztatásának aztán mégsem tudtak ellenállni, és ők is az ételosztáshoz sántikáltak. Az öreg ígéretet tett, hogy dél körül fog érkezni egy egészségügyi tiszt, aki orvos, és ő fogja ellátni a gyengélkedőket. A jó hírtől némiképp jobban ment a reggeli utáni munka. A ruhák és a bakancsok megtisztítása lett a feladat, elvégre, ahogy a százados úr mondta, magyar honvéd nem járhat koszosan, rongyosan.

Andrásék is letelepedtek a tábortól nem messze csordogáló kis patak partján. Lehúzta bakancsait, zoknijait, felhúzta lábszárán a nadrágot, és mint aki nem is kíváncsi, mi van rajtuk, csupasz talpait a jéghideg vízbe mártotta. Lábfejét égette a néhány fokos, jéghideg víz, de talpainak igen jólesett. Egy darabig így hűsítette sajgó lábait, majd megnézte, mi is fáj rajtuk annyira. Mindkét talpán néhai hatalmas hólyagok lógó bőrdarabjai fityegtek.

– Te, Pista, ezek elég csúnyák – szólt oda a mellette bakancsát súroló barátjának.

– Rá se ránts, koma, enyém se lehet szebb – válaszolta a másik.

– Úgy látszik, a sok utazás alatt elszoxtunk a menettől, de lehet az is, hogy bepállott és felpuhult a bőrünk a napok óta rajtunk lévő bakancstól. Vedd le a zoknidat és hűtsd le kicsit te is őket! Nagyon jólesik – magyarázta barátjának.

– Nem nagyon hideg?

– Nem.

Pár perc múlva már hosszan a patak mellett csak lábukat áztató és közben ruhájukat, bakancsukat tisztogató honvédeket lehetett látni.

Aztán eljött a dél, és az ebédre kapott borsófőzelék és füstölt főtt hús mindenkinek nagyon ízlett. A konyhások főztek bőven a gulyáságyúkbán, így mindenkinek nagy adag jutott, sőt akinek kellett, még repetát is kaphatott. Ebéd utánra valóban megérkezett az egészségügyi raj is, egy őrnagy, ki katonaorvosként szolgált a hazát és három felcser egészségügyi katona személyében. A doki sorban vizsgálta a rettentő „hadi sérülésekben” szenvedő bakákat. Elég hosszú volt a sor a sátor előtt, és ez Andrást megnyugvással töltötte el, mivel ezek szerint nem egyedül az ő lába nem bírta a strapát.

– Ne nyafogjanak már annyit! Mit gondolnak, kik maguk, holmi apácák valami zárdából?

De szerintem még azok sem nyafognának ennyit! Ezek csupán kis felületi sérülések és mégis úgy nyafognak, akár otthon a négyéves kislányom! – fakadt ki az őrnagy, miközben éppen csípős, jódos fertőtlenítőt öntött a soron levő katona sarkára.

– De nagyon fáj – sziszegte összeszorított fogakkal a közlegény.

– Elhiszem, de ha elfertőződik, még rosszabb lesz – mondta a doki, és most már valami kenőccsel kezdte kenetetni.

– Jaj, ott nagyon fáj! – kiáltott fel a sérült.

– Jól van, na! Már kész is. Húzta volna meg rendesen a bakancsa fűzőjét! Ezt a vékony pólyát ráteesszük, ettől még belefér a bakancsába. Odaragasztjuk két oldalt jó erősen, és kész is. Na, veheti a bakancsát, a kezelésnek vége! – fejezte be a doki.

– Köszönöm, őrnagy úr! – válaszolta a közlegény, aztán óvatosan beledugta lábait a lábbelijébe és elsántikált.

András következett.

– Tessék, mondja, mi a panasza?

– A talpaim – felelte, miközben egy székre ülve lehúzta előre kikötött bakancsait és zoknijait.

– Mutassa csak! Ugyanaz – csóválta fejét a doki.

– És a sarka, a sarkának semmi baja? – kérdezte az őrnagy, miközben már öntötte is a jódot.

– Semmi – sziszegte András a fájdalomtól eltorzult arccal.

– Maga egy szerencsés ember – folytatta a doki kenőcsözés közben.

András viszont máshogy érezte. Talpait még marta a fertőtlenítő, de közben az orvos már a kenőcsöt kenetve dörzsölgette, és ez igen-igen fájdalmasnak bizonyult számára.

– Tegyen rá egy vékonyka gézt és ragassa oda! Én megyek és elszívok egy cigarettát, addig behívhatják a következőt – szólta oda az egyik egészségügyi katonának a doki a kezét törölgetve.

– Igenis, őrnagy úr! – válaszolta a másik, és már tette is a dolgát.

Pillanatok alatt leragasztotta András mindkét talpát, ő meg fölhúzta a magával hozott tiszta, száraz váltás zoknijait, majd óvatosan belebújt bakancsaiba. Közben eszébe jutott a füle, ami egy kicsit még mindig csengett.

– Őrnagy úr! – szólta a doki után, aki eddig a dózniját kereste, és éppen kifele igyekezett.

– Tessék – fordult vissza kissé dühösen.

– Tudja, még Orelben egy bomba a közelemben robbant, és akkor nagyon csengett meg sípolt a fülem, egy ideig nagyot is hallottam meg szédültem. Akkor mondta a szakaszvezetőm, hogy nézsem meg majd magamat orvossal.

– Aha, értem – bólogatott a doki.

– Álljon csak fel! Ide a fényre! – húzta arrébb vállainál fogva Andrást.

– Na, nézzük, csak mi van azzal a füllel – mondta, és valami kisebb tölcserhez hasonló eszközt dugott a fülébe.

Nézegette egy kicsit mozgatta, aztán megint nézte.

– Igen, egy kicsit még gyulladt a dobhártya, jó nagyot kaphatott – állította fel a diagnózist, miközben kihúzta füléből, és a másikat is megnézte.

– De most már hall rendesen, ugye? – kérdezte végül.

– Persze, csak gondoltam, ha már itt vagyok, megnézetem az őrnagy úrral – felelte András félénken.

– Jó! Hát ez most már rendbe fog jönni. Azért arra vigyázzon, hogy víz ne kerüljön bele még egy darabig!

– Értettem! Köszönöm, őrnagy úr! – vágta rá András katonásan.

– Máskor meg ne menjen olyan közel a bombákhoz, mert még valami komolyabb baja eshet! – szólta még vissza a doki tréfálkozva, miközben kezében a cigarettatárcájával és egy

doboz gyufával a sátor hátsó ajtaján kilépett. András nem szólt semmit, csak kisántikált, és a sátor előtt sorban állók közül az elsőt beküldte.

A délután első fele pihenéssel és szabad foglalkozással telt. Legtöbbször ültek vagy feküdtek a földön, és bakancsukat levéve frissen leápolták sebeiket szellőztették. Néhányan a tábor közelében az erdőben sétáltak. Egyre több lett az elégedetlenkedés, tudniillik a dohányadagjukat még mindig nem kapták meg, és már mindenkinek erősen fogtak készletei. Talán partizánok fosztották ki, vagy el sem küldték, nem tudta senki sem. De mivel az ellátmányuk feltöltését szállító fogatok még nem érték utol őket, így a parancsnokság mindössze ígéretet tudta, hogy talán majd holnap. Mikor András az orvostól visszatért, István is ott ült búslakodva a többiekkel.

– Na, mi van, komám, neked is elfogyott a cigid, vagy mit lógatod itt az orrod? – kérdezte tréfálkozva, ahogy felé nyújtotta kinyitott dőzsját.

– Hát, nem sok van már, ideje lenne, hogy kiadják, ami jár nekünk – válaszolta rosszkedvűen a másik.

– Gondolod, hogy visszatartják? – csodálkozott András, miközben meggyújtotta cigarettáikat.

– Mit tudom én, az biztos, hogy még nem kaptunk semmit! – felelte barátja emelt hangon ingerülten.

– Jól van, na, azért ne haragodj már a fejem. Nem én tehetek róla. Miért vagy ennyire ideges? – lepődött meg András barátja feldúltságán.

– Ideges? Nem vagyok ideges – vágta rá István kicsit megenyhülve.

– Akkor legalábbis feszült – szögezte le András nyugodt hangon, ahogy kifújta a füstöt. István először csak nézett a másikra, de aztán mivel már ismerte és tudta, az úgysem tágit, míg ki nem szedi belőle, mi nyomja szívét, nagyot szívott a cigarettából, és amikor kifújta, bosszúsan rákezdett.

– Elegem van!

– Miért? – faggatta András.

– Fáj a lábam, talán még holnap estig elég a cigim és fáradt is vagyok. Ugyan mitől lenne jó kedvem? – kérdezte nagy adag elkeseredettséggel a hangjában barátja, miközben oldalára dőlve, fejét egyik tenyerével megtámasztva a földre könyökölt.

– Menj el az egészségügyi sátorhoz, már itt van a doki, és megnézi a lábadat! – próbálta András kicsit felvidíteni a másikat.

– Nézegesse a sajátját! – felelete István dacosan.

– Miért? – lepődött meg András.

– Mit nézzen rajta? Feltörte az a rohadt bakancs, gyenge a lábam, ennyi. Ezzel még szerintem nem kell orvoshoz rohanni. Meg aztán én otthon sem szoktam orvoshoz járkálni, nem nagyon bízik azokban a kuruzslókban – magyarázta a másik.

András először csak nézett csodálkozva, nem tudva eldönteni, hogy barátja fél-e a dokitól vagy talán tényleg ilyen régi vágású, vaskalapos ember, aki nem hisz az orvostudományban.

– De hát én is onnan jövök – szólalt meg végül.

– Látom, jobban sántikálsz, mint ezelőtt – vágta rá a másik.

– Dehogyan, sokkal jobb lett, már szinte nem is érzem. Menjél te is, még biztos ott vannak, mert hosszú volt a sor!

– Nincs kedvem.

– Nincs kedved? De hát azt mondják, este újra menet lesz, és akkor nagyon fog fájni.

– Nem érdekel, nem akarom, hogy mások, akiknek erősebb a lábuk, kinevessenek, hogy ilyen nyápic vagyok.

– Nem fog kinevetni senki, csak menjél nyugodtan, nem csak nekünk lett ilyen a lábunk! – ámuldozott András.

– Nem érdekel! – mondta István dacosan, miközben a szeme sarkában könnycseppek

jelentek meg.

Látta ezt András is, és inkább abbahagyta a másik gyözködését.

– Te, Pista, neked nem ez a bajod, neked valami más nyomja a szívedet – szólalt meg kis idő múlva a másik szemébe nézve.

Barátja nem szólt semmit, csak megfeszült arcizmokkal, furcsán remegő szájjal és kicsordult könnyekkel némán sírt.

– Pista, nekem elmondhatod. Mi a baj?

– Semmi! – vágta rá a másik szégyenkezve, és a csikket eldobva gyorsan kitörölte szemeiből a nedvességet.

– Na! Ne csináld már ezt! Mondd el, az segít! – erősködött András.

István szemeiben ismét könnycseppek jelentek meg, és lassan legurultak az arcán.

– Hiányoznak – mondta sírástól elcsukló hangon.

– Kicsoda?

– A családom, Éva és a kislányom – szipogta, és egy képet húzott elő a zubbonya szíve fölötti zsebéből, majd a másiknak nyújtotta.

– Holnap lesz három éves és lehet, már nem is láthatom őket soha.

– Ja, értem – bólogatott együttérzően András a képet nézegetve.

– Olyan jó lenne otthon velük legalább egy kicsit. Megünnepelni a születésnapját, iszogatni egy kicsit, jól érezni magunkat. Ehelyett meg itt rohadunk és csak menetelünk, mint a marhák, kiket a vágóhídra terelnek! – magyarázta István, a végére már inkább dühösen, mint szomorúan és a tudattól, hogy végre elmondhatta valakinek, láthatólag megkönnyebbülve.

– Tudod, mindenkinek hiányoznak az otthoniak, de sajnos nem tehetünk semmit, mert ugyebár ilyen a katona sorsa – válaszolta András, miközben már azon gondolkodott, hogyan is tehetné szebbé barátjának azt a bizonyos következő napot.

– Sajnos igazad van, Bandikám – mondta István lemondóan.

– Te Pista, jusson eszedbe az, hogy ők is gondolnak ám rád, te is hiányzol ám nekik és hazavárnak. Szerencsés ember vagy, hogy ilyen szép családot van. Engem senki sem vár otthon csak az anyám, de az is súlyos betegen fekszik a kórházban, lehet, már meg is halt – próbálta vigasztalni András a barátját, mikor átvillant az agyán, hogy a doki is szerencsés embernek tartotta őt, amiért a sarka ép maradt. Furcsa, de neki is jólesett akkor a tudat, hogy lehetne rosszabb is. Mivel látta a másik arcán szomorúságának enyhülését, miközben visszaadta neki a fotót, gyorsan folytatta.

– Ne szomorkodj itt tovább, mert akkor úgy fog fájni az éjszakai menet, hogy meg sem éled a holnapot. Inkább menj el gyorsan az orvosi sátorhoz, és kezeltess le a lábad! Nekem már egy kicsit sem fáj. Aztán a sorsunkat bízzuk nyugodtan a jó Istenre, ha ő úgy akarja, hogy még lássuk az otthoniakat, akkor biztos hazajutunk, ha nem, akkor meg már mindegy. Na, gyere, odakísérlek a dokihoz, csak siessünk, nehogy elmenjenek!

– Nem kell, köszönöm, egyedül is menni fog – válaszolta István, miközben feltápászkodott a földről, és sántikálva elindult az egészségügyi sátor felé. Amikor már jó néhány méterre járt, még visszafordult egy pillanatra.

– Köszönöm, Bandikám! – mondta kisimult arccal, szemmel láthatólag megkönnyebbülve.

A délután második, estébe hajló részét a készülődéssel és a vacsorával töltötték. Ki-ki saját maga dönthetett a méretes adag hidegétel sorsa felett. Néhányan az egészet fölfalták, amit ma megehetsz, ne halaszd holnapra jelszóval, de legtöbben az előző napi éjszakából okulva elrakták egy részét nehezebb, hajnali időkre. András is így tett, gondolta, ha adják, hát elteszi, és két repeta konzervet a nadrágja zsebébe is csúsztatott.

A nap még fönt járt, mikor szép sorban szakaszonként, ahogy eddig is, útnak indultak. Az út, min haladtak valamivel jobbnak bizonyult, mint az előző napi és szerencséje a tempó sem volt annyira gyilkos. Igaz, néhányuknak fájós lábaival még így is nehezebb esett tartani az iramot. Mire besötétedett, már jó néhány kilométert a hátuk mögött hagytak. A hold napról-

napra növekedett, de még így is csupán vékonyka kifliként sárgállott a sötét égen. A csillagok, akár ezernyi porszem, szórták fényüket a felfelé tekintető honvédekre és gyönyörű látványukkal okoztak is némi örömet nekik, de világítás gyanánt gyengének bizonyultak. A szinte vaksötétben ismét lelassult a menet, és csak lassan fogytak a kilométerek. Már éjfél körül járt az idő, mikor egy falu széléhez értek. Csendben haladtak végig a főutcán a sötét ablakú, szalmatetős kis parasztházak előtt. Sehol sem láttak fényt, csend honolt a környéken és nyugalom. Néhol a kutyák ugatni kezdtek, de mikor távolabb értek, azok is elhallgattak. A falucska csak néhány utcácskából állt, ahogy a házak fogyni kezdtek, és a település széléhez értek úgy vélték, mintha a sötétben az úton valakik állnának előttük. Közelebb érve a hold gyenge fényében öt ember körvonala rajzolódott ki az éjszaka sötétjéből. Egyikük arcát valami néha furcsán sejtelmes pirosas fénnel világította meg. Azt nem lehetett kivenni még, hogy ki lehet az, de gondolták, majd kiderül, ha odaérnek.

– Állj! Ki vagy? – kiáltotta egy hang felőlük, mikor közelebb értek.

– Magyar honvédek – válaszolta a szakaszvezető, miután megállította csapatát.

– Hányas szakasz? – jött az újabb kérdés.

– Hármas – felelte az öreg.

– Hármas, még csak a hármas, mikor fognak ezek mind ideérni? – kérdezte csalódottan az idegen, de egyre ismerősebbnek tűnő hang a mellette állótól.

– Azt nem tudom, százados úr, de maga nyugodtan térjen nyugovóra, majd én bevárom őket. A szállása el van készítve a negyedik házban – válaszolta a másik szolgalelkűen.

– Olyan lassan vánszorognak ezek, mint a csigák! – zsörtölődött tovább a százados.

– Sokuknak feltörte lábát a bakancs, ezért lassabban tudnak csak menetelni, és a sötét is nehezíti a haladást, uram – mentegetőzött a másik.

– De hát ma éjjel csupán harminc kilométer volt a táv, vagy nem? – értetlenkedett a százados.

– Igen, de a rossz út meg a sötét... – magyarázkodott a másik, de a mondat végét nem tudta befejezni, ugyanis a százados gúnyos hangon beléfojtotta.

– Persze, a kis lábacskájuk nagyon fáj szegényeknek.

– Százados úr, nem kell itt ácsorognia ebben a hideg éjszakában, nyugodtan menjen pihenni, majd én itt maradok, az őrmesterem pedig megmutatja a szállását – vágta rá a másik.

– Na, jól van, én tényleg nem várom meg, míg minden szakasz ideér. Menjünk, mutassák meg, melyik az a ház! – mondta kissé megenyhülve a százados, majd jóízűen pöffekelni kezdett az eddig kezében tartott pipájából.

A benne felizzó parázs gyenge fénye minden szívásnál sejtelmes, piros fénnel világította meg sapkáját és arcát. Úgy festett, mintha valami titkos fényjeleket adna.

– Hallotta, kísérik a százados urat a szállására! – fordult a mellette állóhoz a másik.

– Igenis, hadnagy úr! – felelte a harmadik, és már lépett is a százados elé, hogy vezesse. Még egy társa is vele tartott, így hármasban indultak a házak irányába.

– Menjen csak, százados úr, majd én mindent elrendezek itt, és ha kész leszek, azonnal jelenteni fogok mindent magának – szolt még a hadnagy a sötétben távolodók után.

– Megörült? Nehogy felébresszen! Csak akkor zavarjon, ha valami gond van, egyébként reggel nyolckor tartok tiszti gyűlést, mindenkinek kötelező! Szóljon a többieknek is! – fordult vissza a százados ingerülten.

– Igenis, százados úr! Értettem, és ott leszünk, pontban nyolckor – felelte gyorsan a hadnagy.

– Na, jól van, menjünk már! – szolt oda kísérőinek a százados, és elindultak az álldogáló szakasz mellett a falu irányába.

Az öreg tisztelgett neki a szakasz egészének nevében.

– Maguk meg induljanak tovább, mert a következő szakasz már itt jön mögöttük! – mondta a százados, miközben elhaladt mellettük, és egy pillanatra viszonzta

szakaszvezetőjük tisztelgését.

– Értettem, százados úr! – vágta rá az öreg, és már adta is ki a vezényszót.

– Lépés, in-dulj! A tisztek jelenléte mindenkit fegyelemre sarkallva szépen egyszerre lépett ki és indult el a legénység.

– Szakaszvezető! Itt mögöttünk van egy csapás, ami az erdőbe vezet. Térjen rá és haladjanak, amíg el nem érik a táborhelyet! – szólalt meg a hadnagy, mikor a szakasz melléjük ért.

– Értettem! – felelte az öreg tisztelgés közben.

Vagy húsz métert mehettek, még amikor megpillantották a kis erdei utat, ami a nagynak éppen nem mondható erdőcske közepén vezetett keresztül. Talán inkább csak erdősáv vagy fasor volt ez, mintsem igazi erdő. Mindenesetre azért nyújtott némi menedéket és álcát a légi fenyegetésekkel szemben.

A tábor ismét az előző napi képet idézte szemük elé. Járművek, nehézfegyverek és sátrak lombos ágakkal és álcahalóval letakarva és azzal rejtve a bármikor arra tévedhető ellenséges repülő kávézó szemei elől. Igazság szerint be kellett volna ásniuk magukat, vagy legalábbis előkészíteni egy esetleges légitámadás átvészelésére alkalmas lyukat a földbe. De mivel a fák elég jó takarást adtak, a tisztek elnézőek voltak, és nem kínozták az amúgy is fáradt bakákat. Felverették hát velük közös sátraikat, aztán takarodót rendeltek el. Aki rakott el a vacsorájából, az még elfogyasztotta. András viszont fáradtabbak érezte magát, mint éhesnek, és a zsebében lapuló konzerveket meghagyta másnapra. A dohányosok rágyújtottak még egy utolsó cigarettára, aztán a fényesen ragyogó csillagok alatt mindenki aludni tért.

Másnap reggel hatkor szólalt meg az ébresztő, szakaszonként gyorsan sorakoztak, és a hadnagy eligazítást tartott részükre.

– A délelőtt, és ha kevés, akkor akár az egész nap is a délutáni indulásig a tisztálkodásra lesz szánva. A szakaszok egyesével fogják felkeresni a falu főterén található kutat, ott lemosdanak, és utána a szennyüket is kimossák. Ha végeztek, azonnal visszatérnek a táborba, hogy a következő szakasz mehesse. Külön felhívom a figyelmét mindenkinek a fegyelmezett, magyar honvéddhez illő viselkedésre! Ugyanis nem strandra mennek szórakozni, és nem szeretném a falu életét túlságosan felkavarni. Ha nem is látják őket, mégis biztosak lehetnek benne, hogy a falusiak figyelni fogják a ténykedésüket. Ezért mindenkitől példamutató magatartást várok el! – magyarázta a hadnagy, majd az öreg felé fordult.

– Szakaszvezető, adott a feladat, kérem, hajtsa végre! Én és a tisztek a százados úrhoz megyünk eligazításra.

– Értettem, hadnagy úr, ügyelni fogok a rendre! – válaszolta az öreg a távozó hadnagynak tisztelegve.

Tíz óra elmúlt, mire Andrásék szakasza került sorra, de nem is bánták, hiszen közben kicsit legalább melegedett az idő. Addig összeszedték koszos alsóneműiket, kifényezték bakancsukat, és magukhoz vették borotválkozóeszközeiket. Mikor minden együtt volt, akkor indultak be a faluba szépen rendezett, katonás alakzatban, lépéstartásos menetben. Míg haladtak a főternek nevezett kis terecske felé, senkit sem láttak, egyedül a tisztek szálláshelyén akadt némi mozgás. A hadapródok és a segédtisztek sürögtek-forogtak a tisztek felszerelését, csomagjait rendezgetve az esti menetpre készülődtek. Az ő udvarukon táborozott a rádiós raj is. A sátrukat és a készüléket antennáival együtt faágak és álcahaló takarta, és előtte ott ültek az ügyeletesek.

A téren néhány fa, egy fából készült kerek kút és két katonai sátor állt. A kút mellett egy hosszú, lovak és marhák itatására készült favályú húzódott. Mellette három tábori asztal állt, amire mosósappant és fertőtlenítőszer készítettek az oda beosztott bakák. Néhány segítő, kik az egészségügyi sátor és a benne tevékenykedő raj részét képezték, mikor odaértek, éppen vízzel töltötték fel a hatalmas vályút. A doki és csapata azért telepedett oda, hogy a fertőzések, járványok elkerülése és megelőzése érdekében tisztálkodás közben ellenőrizhesse

a legénység egészségi állapotát. Szakaszvezetőjük jelentkezett az őrnagynál, aki a helyi parancsnoki tiszte is betöltötte, aztán szabad foglalkozást rendelt el.

András először megborotválkozott, szappanhabbal, vízzel, nem szárazon, mint eddig a marhavagonban már jó néhányszor. Utána, akár a többiek is, alsónadrágra vetkőzött és egész felsőtestét megmosta. A kút vize igen hidegnek bizonyulva égette testét, de mégis jólesett neki lemosni végre a poros úton menetelés közben izzadt testére tapadt mocskot. Ahogy lötykölte magát észrevette, hogy itt is, ott is résnyire nyílik egy ajtó vagy mozog a rongyos függöny az ablakokban. Érezte, hogy figyelik őket a helyiek, nem mutatkoztak, de titokban leselkednek. Nyilván tartanak tőlünk, kíváncsiak, de azért félnek is, hiszen mégiscsak az ellenség katonái vagyunk – gondolta magában.

Pedig akkor és ott nem úgy festettek, ahogy valami rettenetes vérengző hadsereg. Inkább, mint gatyára vetkőzött gyermekek, kik a nyári forróságban a hűsítő vízben keresik a felfrissülést. Igaz, a naptárak még csupán tavaszt írtak, de napról-napra egyre melegebb lett. Bár éjszakánként még szinte fagyott, a nappalok már nyárias meleget hoztak.

Mosdás után a ruháit is kimosta, és amikor felpillantott észrevette, hogy egy alak jelent meg az utcán. Olyan szakadt koldusféle, igaz, ez nem váltott ki egyikőjükben sem meglepetést, ugyanis arrafelé szinte minden helyi hasonló külsővel büszkélkedett. Nem látta, honnan, merről jött, de éppen feléjük tartott. A főutcának nevezett jó széles és poros út az összevissza szédelő alaknak szinte szűknek bizonyult. Ahogy odaért a felszabadultan, fröcskölve játszadozó és dohányzó katonákhoz, tántorogva megállt. Vastag szemöldöke alól mogorva tekintettel méregetni kezdte a gatyára vetkőzött idegeneket, és közben egyik kezének mutatóját hátul, derekánál a nadrágja mögé nyomva vakarózni kezdett. De, hogy másik keze se unatkozzon, azzal meg csapzott, bozontos szakállát kezdte kaparászni. Mindezeket oly buzgalommal művelte, mintha ezek lennének legfőbb mindennapi elfoglaltságai, és már igen begyakorolta volna őket. Persze a pökhendi és büszke fiatalabb katonáknak sem kellett több.

– Mit bámulsz, tata? – kérdezte az egyik suhanc, a cigarettafüstöt hanyagul ráfújva.

– Ez tök süket! – mondta egy másik, mivel az öreg, kinek korát az arcát takaró hatalmas, kócos szakálltól éppenséggel ránézésre meg sem lehetett állapítani.

Bár meghajlott hátából és ráncos, napcserezett kéz bőréből sejteni lehetett, hogy jócskán túl lehetett élete delén. Egy dolog azért mindenki számára biztosnak látszott, és pedig az, hogy az apó igen-igen felönthetett a garatra, hiszen még állító helyzetében is tántorgott.

– Na, mi van, fater? Megkukultál, vagy mi? – szólt hozzá egy sváb származású legény, miközben eldobta a csikket.

Ám az apóka nem felelt, csak állt dülöngélve és bámult rá, mintha szent látomása lenne.

– Hagyjátok már! Nem látjátok, hogy teljesen részeg? És lehet, nem is normális vagy süket. Miért kell piszkálnotok? – értetlenkedett a többiek arrogáns viselkedésén egyikük.

– Lehetséges, hogy süket, de hogy tetves, az biztos. Nézzétek, hogy vakarózik! – válaszolta az egyik fiatalabb bajtársuk.

– Meg kéne fürdetni! – vágta rá egy másik.

– Szerintem meg csak cigi kellene neki. Adjatok neki, és akkor biztos odébbáll! – szólt közbe András, aki eddig őket figyelte.

– Persze, még mit nem? Nekünk is alig van már, inkább fürdessük meg a koszos ruszkit! – unta meg az egyik suhanc a vitát, és a vályúból tenyerével vizet fröcskölt az öregapóra. Az meg először csupán állt kikerekedett szemekkel, meglepetten, aztán egyszer csak megmutatva, hogy ápolatlan szőrzete alatt valahol van egy szája is, megeredt a nyelve. Egyik kezével kalimpálva oroszul szitkozódni kezdett, persze mondandóját így is mindenki értette. Esetlenül tántorgott és nyelve is erősen akadozott, de a legalább egy kézzel való vakarózást egy percre sem hagyta abba.

– Ne idegeskedjen, már tata! Ez veszélyes már a maga korában, még felforr az agyvize –

tréfálkozott tovább a suhanc, aki rácsapta a vizet.

– Gyerünk, hűtsük le kicsit, attól majd ki is józanodik a vén tintás! – mondta egy másik, és már indult is az apóka felé.

Hárman elkapták, kettő felül a kezeit, egy pedig alul a két lábát, és az öreg csakhamar az itatóban találta magát. Tanúsított némi ellenállást, de a fiatal legényeknek ez meg se kottyant. Hihetetlennek tűnt számukra, mit ezután láttak. A víz teteje pillanatok alatt megtelt lapostetűkkel. Akik beledobták, a látványtól elborzadva és undorodva kezeiket kezdték dörzsölgetni és vizsgálgatni. Az öregapó meg csak kapálózott, mint aki fuldoklik, és közben valami orosz káromkodásfélét mormolt ázott szakállába rejtett szájával. A favályú körül álló félmeztelen és alsóneműben lévő honvédek a részeg kimászási kísérletein jóízűen és hangosan nevettek. Közben szakaszvezetőjük jött az egészségügyi sáttortól és meglepve látta, mi történik.

– Megőrültek maguk! – ripakodott rá a vízben lubickoló apóka mellett röhögcsélő suhancokra.

– Mi az ördögöt művelnek? A hadnagy úr azt mondta, kerüljük a feltűnést és a botrányt, maguk meg itt vénembereket fürdetnek hidegvízben!

A kemény szó hallatán vagy a hadnagy említésére, nem lehet tudni, de egyből abbamaradt a nevetés, és az arcokra bűnbánó ábrázat ült ki.

– Szedjék már ki onnan azt a szerencsétlent, mert még megfullad! – folytatta a szakaszvezető szigorúan.

A vályú mellett állók egymásra néztek, de senki sem mozdult, mindenki a másakra várt.

– Na, mire várnak? Mozduljanak már!

– Szakaszvezető úr! Ez az ember tiszta tetű. Nézze a víz tetejét! – válaszolta az egyik suhanc a víz színén lebegő rengeteg apró bogárra mutatva.

– Na és, amikor belerakta nem volt az? – dühöngött a szakaszvezető.

– De, csak akkor még nem tudtuk – védekezett tovább a legény.

– Szedje már ki onnan valaki, mert az egész szakaszt hadbírótság elé állítatom! – fenyegetőzött üvöltözve a szakaszvezető.

András, mivel úgy látta legegyszerűbbnek a dolgot, maga lépett oda a vízben ázó apóhoz. Egy másik, idősebbnek számító bajtársával két oldalról a hóna alá nyúltak és kiemelték az itatóból. A csuromvizes szakállá és az ázott ruhája úgy lógott vékony testén, mint ázott macskán a bundája.

– Legalább maguknak, idősebbeknek lenne esze – szólt oda Andrásnak a szakaszvezető.

– Nem mi voltunk – válaszolta az igazságtalanságtól meglepetten, miközben kihalásztá az öreg kalapját.

Odaadta neki, az meg úgy ahogy volt, dühösen fölcapta a fejére. Komikusan hatott a jelenet, ahogy egy részeg ember megpróbált keménynek és dühösnek látszani, miközben fejfedőjéből arcán patakokban folyt a víz. A látványtól még a szakaszvezető is megennyhült, és szigorú arcvonásai mosollyá, majd egyenesen nevetéssé lágyultak. Ezt látva az egész szakasz, aki eddig is csupán elfojtotta jókedvét, ismét felszabadultan nevetni kezdett. A csuromvizes apóka még mutogatott valamit ujjával a fejénél, talán, hogy nem normálisak vagy valami hasonlót, de ezt nem értették. Aztán a részegek nyugalmával, vízzel teli, több számmal túlméretes csizmájában cuppogva, dülöngélve elindult végig az utcán. Hátra sem nézett többé, ment egyenesen az egyik házhoz, és ott az ajtó mögött eltűnt szemeik elől.

András végigkísérte tekintetével, ugyanis kíváncsivá tette, hol lakhat, aki ennyi italhoz hozzá tud férni háború idején. Már mikor látta, mennyire sóvárog az öregapó egy szál cigaretta után, megfogalmazódott agyában egy gondolat. Háborús időszakban egy megszállt országban, ahol mindenki éhezik, mert nincs mit enni és nincs dohány sem, ott azok többet érnek, mint az arany. Felhúzta hát nadrágját és bakancsait, az ingjét és a zubbonyát direkt nem vette fel, hogy ne legyen annyira katonás. Elszívott még egy feléje nyújtott cigarettát, mit az

egyik suhanc kínált neki bűnbánatos arccal. Várt vagy tíz percet, míg újra visszaállt a rend, és mindenki visszatért eredeti teendőjéhez. Aztán mikor látta, hogy most már mindenki ismét a szennyesével vagy a mosdással van elfoglalva, pusztán úgy atlétában elindult az utca felé. A tér szélén még hátrafordult egy pillanatra és körbenézett, nem figyeli-e valaki az övéi közül. Mikor látta, tiszta a levegő, gyors léptekkel, hogy minél hamarább kikerüljön a látókörükből, a ház felé indult, ahová az apóka is bement. Menet közben többször is hátra kellett fordulnia, mert úgy érezte, valaki figyeli, ám nem látott senkit. Bár a kemény kis „páncélosok”, ahogy a bakák hívták őket, amúgy is nyomták a combját, ő azért biztos akart lenni a dolgában, és menet közben belenyúlt nadrágja méretes zsebébe. Megnyugodva tapogatta ki az előző este vacsoránál elrakott konzerveket, megvoltak mind, és másik zsebében a cigarettás tasak is. A házhoz érve az ajtó elé lépett, de mielőtt kopogott volna, kivette a cigarettás tasakot és szemügyre vette, hány szál van benne. Majdnem teli, éppen, ahogy emlékezett rá. Kopogott. Semmi válasz. Úgy érezte, bizsereg a tarkója, pont, mint mikor valaki őt figyeli. Körbepillantott, de sehol senki. Aztán mintha csecsemő sírást hallott volna, majd egy ajtócsukódásszerű koppanást. Újból körbenézett, de nem látott senkit. Ismét kopogott. Megint semmi válasz. Úgy döntött, most már akkor is bemegy, és már nyitotta is az ajtót.

Ahogy belépett, egy szegény kis parasztház konyhájának képe tárult szemei elé. Egy öregasszony valami kőből épített tűzhelyféle mellett állt csípőjére tett kezekkel, és az idegen jövevényt bámulta. A tűzhelyen egy ócska fazékban valami rotyogott.

– Jó napot! – bólintott a néni felé, miközben becsukta maga mögött az ajtót.

A néni is mondott valami köszönésfélét saját nyelvén, aztán csak állt az oldalát vakargatva, és nézett meglepetten. András zavarában nem tudta mit is tegyen, hogy a csodába kezdjen hozzá mondandójához, miként mondja el az öreganyónak jövevele célját. Az italtól mámoros állapotban lévő öregapóval szeretett volna üzletet kötni, de ahelyett egy szigorú tekintetű mamival találta magát szemben. Körbepillantva látott a sarokban egy ágyféle tákolmányt, a megfürdetett öreg azon feküdt. Az ágy előtt a poros padlón ázott ruhái és a belőlük kicsöpögött tócsa. Az apóka egy vastag, barna pokróccal betakarózva a fal felé volt fordulva, hogy mindössze a ritkás ősz haja és a kopaszodó fejbúbja látszott ki. Hátulról úgy festett, akár egy alvó szerzetes valami rendházban. Nyilván alszik – gondolta –, hiszen nem reagált a köszönésre és meg sem mozdult, csupán ütemes légzésétől emelkedett és süllyedt fel-le a durva pokróc.

– Nénike – kezdte szép illedelmes hangon, a mami felé fordulva.

– Nekem vodka kellene.

Az öregasszony csak nézett bambán.

– Vodka – ismételte a szájánál valami ivásfélét mutogatva.

– Vodka, vodka – ismételte aztán, mivel a néni továbbra is csak nézett értetlenül, az öreget kezdte mutogatni az ágyon és közben úgy tett, mint aki rövidített hörpint le.

– Vodka, néni, nem érti? Egy kis vodka kell nekem, az ördögbe – bosszankodott András, amiért nem értik meg egymást.

Jobb nem jutott eszébe, hát utánozott egy részegét, dülöngélt, szédelgett, közben pedig az italozás formáit próbálta bemutatni több-kevesebb sikerrel. Úgy tett, mintha üveg lenne a kezében, és abból inna, aztán pohárba öntött, és abból, és közben még csuklást is produkált. Ha a kis egyperces előadását egy színházigazgató látta volna, valószínűleg azonnal szerződést ajánlott volna fel neki, oly nagy beleéléssel játszotta az ittas ember szerepét.

– Nyet vodka – mondta egyszer csak az öregasszony fejét csóválva egyszerű, de határozott hangon.

András kicsit úgy érezte, bolondot csinált magából, hiszen a néni nyilván az elejétől fogva tudta, mit akar. Na, mindegy – gondolta, legfeljebb itt befejeződik rövid színészi pályafutása, de legalább elérte, amit akart, bár érezte, a nyet nemet jelenthet. Közelebb lépett a tűzhelyhez, és a lábosban fortyogó rossz kinézetű valamire mutatott. Az öregasszony ijedt

tekintettel hátrált az ágy felé néhány lépést, csak mikor látta, az idegen nem akarja bántani, akkor állt meg.

– Ebéd? – kérdezte, bár biztos volt benne, hogy a néni nem érti, amit mond.

– Ebéd? – ismételte, és kezével a szája előtt kanalizást imitált. Az öregasszony némán bólogatott, és szemében látszott a megvetés. Ami nyilván azért ébredhetett benne, mert biztosra vette, hogy vodka helyett a kevés kis ennivalójukat fogja elvinni. András belenyúlt a zsebébe, és elővette a két konzervet.

– Ebéd. Tessék! Odaadom – mondta, és nyitott tenyerében a néni felé tartotta őket.

– Vodka? Vodka? – kérdezgette, és maga felé mutogatott üres kezével.

Az öreganyónak egy szempillantás alatt megváltozott a tekintete, és mindjárt barátságosabbra vette a dolgot. Látszott felcsillanó szemein, hogy gondolkodóba esett a konzervek láttán, de aztán rövid habozás után mégis azt mondta:

– Nyet vodka.

Akkor András belenyúlt a másik zsebébe, és egy nagyot sóhajtva előhúzta a cigarettát is. A néni felé fordította a tasak tetejét, hogy láthassa, milyen sok van még benne. A konzerveket és a cigarettát is egy kezébe vette, és az öregasszony felé nyújtotta.

– Vodka? – kérdezte ismét.

A nénike először még kívárt, talán arra gondolt, hátha a másik még emeli a tétet. Az ágyon fekvő öregapóra nézett, aztán arcán valami jóleső érzés vonásai áradtak szét, és már tudta, mit tegyen. Öregemberhez képest meglepő gyorsasággal kapta ki András tenyeréből a felkínált dolgokat.

– Da, vodka! – mondta határozottan, és az ágygal szemben a falnál álló ócska szekrényhez ment.

Kinyitotta, és a konzerveket meg a cigarettát a polcra tette. Aztán egy rozoga széket tett elé, majd az ágyon fekvőt figyelve nehézkesen felmászott rá. A szekrény tetején kezdett kotorászni, és kis idő múlva egy üveget vett elő. Közben újra az alvót nézve, mintha félne, hogy az meglátja, lemaszott. András elé lépett, és az üveget a kezébe nyomta.

– Vodka – mondta kurtán.

– Köszönöm! – felelte András, és az üveget a zsebébe süllyesztette.

– Szpaszíva! – válaszolta a nénike, aztán bár nem szólt semmit, látszott rajta, hogy örülne, ha a hívatlan vendége mihamarabb távozna. András megfordult hát, és az ajtóhoz ment. Félig kinyitotta, kidugta fejét és szétnézett, nem látott semmi különöset, bajtársai még mindig a kútnál tevékenykedtek. Kilépett hát egy gyors mozdulattal az utcára, és becsukta maga mögött az ajtót. Csupán néhány perc lehetett, míg bent voltam, nem sok minden történhetett azóta – gondolta magában, miközben gyors léptekkel megindult a tér felé. Sietett, ugyanis nem szerette volna, ha a szomszédok meglátnák, és ezzel kellemetlen helyzetbe hozná a nénit. Mert végül is a tetveik ellenére rendes öregasszonynak tűnt, hisz ő az országuk ellensége, mégis kapott tőle vodkát. Bár az is lehet, hogy pusztán az éhség, ami mint tudjuk, nagy úr, és az öreg iránti szeretet, hogy neki bagót szerezzen, győzte le az ellenséges érzéseket benne. Mindegy, megvan, az a lényeg – nyugtázta a dolgot, és közben furcsa érzése támadt. Hirtelen megállt egy pillanatra, elővette zsebéből a palackot, és gyanakvó tekintettel vizsgálgatva húzta ki belőle a dugót. Beleszagolt, de nem nagyon érzett semmit, ezért egy pici kortyot is ivott belőle. A kételyek azonnal eloszlottak arcáról, gyorsan visszadugaszolta, és ismét a zsebébe rejtette. Kezét zsebében az üvegen hagyva takarta el a kíváncsi tekintetek elől, ugyanis az kilógott belőle. Valami jóleső érzés áradt szét benne, mert tudta, István örülni fog neki. Hisz nem magának szerezte, hanem elcsüggedt barátjának. Vagyis kettejüknek, hogy legyen mivel megünnepelni barátja kislányának születésnapját, és ezzel kilendítse valamelyest mélabús állapotából. Gyorsan lépdelt, így hamar visszaért a tér széléhez. Az utca utolsó házánál megállt egy pillanatra és szétnézett. A téren mindenki a mosakodással vagy ruháinak tisztogatásával foglalatoskodott. Az öreg szakaszvezetőjük is éppen a vályúnál mosdott

félmeztelenre vetkőzve. Az egészségügyi sátornál az őrnagy és emberei néhány honvéd lábát kezelték. Elérkezettnek látta hát a pillanatot, hogy gyorsan visszaosonjon.

Szaporán szedve lábait átvágott az üres utcán, és észrevétlenül a többiek közé vegyült. Megkereste a mosóteknőként és fürdőkádként használt marhahát mellett hagyott zubbonyát és ingjét. Csupa víz és mocsok volt az egész. Az egyik ruháját mosó baka elmondása szerint az öregapó olyan tetves volt, hogy a vizet ki kellett engedni. És amikor újra feltöltötték, sajnos nem nagyon figyeltek az otthagyt ruhák épségére. András kissé mérges lett, de aztán a zsebében lapuló palackra és barátjára gondolt, amitől egyből jobb kedvre derült. Újból kimosta az összetaposott ruhákat, majd kicsavarta és kirázta. Mikor végzett, az üveget a zubbonyába rejtette, a vizes inget pedig felhúzta, hogy a meleg napsütésben valamivel simábbra száradjon. Kis „titkát” biztonságba helyezve már nyugodtabban szedte össze kimosott alsóneműit, és az egészségügyi sátorba ment.

A doki még egyszer lekezelte talpát és megnyugtatta, rendbe fog jönni, sőt erősebb lesz a talpa, mint valaha. Lassacskán mindenki végzett a víz körül is és sorakoztak a visszainduláshoz. Már elmúlt dél, mire a táborba visszaértek, kiteregették frissen mosott holmijukat és ebédelni mentek.

Ki így, ki úgy

Késő éjszakára járt, mikor a baba sírására éber álmából ismét felriadt. Már kezdett hozzászokni, hogy úgy alszik, mint egy ugrásra kész anyatigris. Minden apró kis neszre azonnal felébredve, ösztönösen azonnal a mellette fekvő kicsinyét kezdte vizsgálgatni. Tudta jól, ezúttal kevés lesz a ringatás, hiszen már órák teltek el az előző szoptatás óta. Fölkelt hát az ágyból és a sötétben lassan, óvatosan a szoba közepén álló asztalhoz ment. Meggyújtotta a tartóban lévő gyertyacsonkot, megállt egy pillanatra és fáradt, álmos szemekkel az ágyon egyre hevesebben ordító csecsemőt nézte. Ásított egy nagyot, majd kezeivel megfogta melleit, és mintha érett gyümölcsöt mustrálgatna a piacon, nyomogatni kezdte őket. Végül döntött, válláról leengedve ruhája pántját kivette egyik mellét a kombinészerű ócska hálóingből, és az ágyhoz lépett. Felemelte a pólyát, és halk szóval csitítani kezdte a babát, közben leült az ágyra és a melléhez emelte. Egy kézzel tartotta a pólyát, a másikkal segített a mohó csemetének, hogy a tejtől duzzadó kemény mellet végre bekapja. Hirtelen csend lett. Egyedül a baba szipákolását lehetett hallani, mikor a bimbó kicsúszott szájából és a nagy nyeléseket, amint az életet adó tejet falta mohón.

A kicsi már jóllakott és éppen altatni próbálta, mikor a környék kutyái ugatni kezdtek. A kised felriadva szendergéséből hangosan sírni kezdett. Ki a csoda lehet az ilyen későn, hiszen talán már éjfél is elmúlt? – tépelődött magában, miközben kezében a pólyással felkelt az ágyról. Talán a szomszédasszony iszákos férje, aki már megint részeg, mint a csap. Csak tudnám, honnan a csodából szedi azt a sok italt – merengett magában félálomban, és közben az ablakhoz ment. Egyik kezében fogta és ringatta a kisbabát, a másikkal picikét félrehúzta az ócska lepedőből készült sötétítő függönyt. Kilesett a résen, de a szomszédék felől senkit nem látott. Akkor a saját udvarukat kezdte átvizsgálni valami mozgást keresve, de semmi. A kutyák mégis ugattak, mint akik megvesztek. Más irányban is szét akart nézni, így kicsit jobban elhúzta a lepedőt és a fejét mögé dugta. Sötét volt odakint, hold nélküli éjszaka, erőltette fáradt, álmos szemeit és végre meglátta, amit keresett.

Katonák! Idegen katonák! Az ellenség katonái! – hasított belé a felismerés.

Gyorsan elkapta fejét a függöny elől, és a kezében még mindig síró babát ringatni, csitítani kezdte. De a megszokott rendjéből kizökkenett kicsi csak ordított egyre, a kutyák pedig hangosan csaholtak. Rémület lett úrrá rajta, mikor átfutott agyán, mi mindenre képesek a kiéhezett katonák. És ő itt van egyedül az éjszakában, ugyanis az urát még a háború kezdetekor elvitték katonának. Vagyis dehogy egyedül, hiszen itt van a kis síró csöppség is. Kettejük szerelmének gyümölcse, a jövő embere, ahogy a férje nevezte, amikor ő még a pocakjában hordozta, és a férfi néha beszélt hozzá. Velem tehetnek bármit, csak a babát ne bántsák, gondolta magában, és gyors léptekkel megindult az asztal felé. Még oda sem ért, máris egyetlen erős fújással eloltotta a gyertyát, majd a koromsötétben lassan az ágyhoz botorkált. Lefeküdt, és a kisedet is maga mellé fektette. Altatta, csitítgatta és közben rettegett, hogy a katonák meghallják és odamennek. Eltelt vagy tíz perc, mire a baba végre elaludt.

Odakint is csend lett közben, a kutyák már nem ugattak. Fülelve az éjszaka neszeit hallgatta. A rozzant ajtó repedésein keresztül hallani lehetett a tücskök ciripelését. Néha egy bagoly rákezdett valahol a közeli fák egyikén, más semmi. Nem tudta, mikor nyomhatta el az álom, de kora reggel fájós háttal, a kicsi köré kuporodva ébredt.

A nap úgy indult, ahogyan máskor, azzal a kivétellel, hogy most legelőször az ablakhoz ment, és meggyőződött róla, a katonák nincsenek már ott. Mikor látta, az utca üres, megnyugodva tért vissza a pólyához és a benne reggelit kérő csecsemőhöz. Nyolc óráig minden rendben ment, de akkor elképedve vette észre a főtéren sátrakat állító katonákat. A félelem ismét úrrá lett rajta. Megpróbált a házban minél halkabban mozogni és az ablakok

környékét elkerülni, nehogy azok észrevegyék. Ellátta a kicsit, és ő maga is evett. Kimosott néhány pelenkát, majd az udvarra osont. A kicsavart pelenkákat száradni a még tavaszi kopaszságában meredező kőrtefára akasztgatta, a mosóvizet pedig egyszerűen kilötyintette a fűbe.

Aztán mikor már félelmén felülkerekedett kíváncsisága, az ablakhoz ment és kilesett rajta. Meghökkenve figyelte a közös kútnál alsóneműre vetkőzve mosakodó idegen katonákat. A hidegvíztől megkeményedett izmokat látva valami mélyen legbelül megmozdult benne. Afféle nőies elgyengülés, mi megmaradt azután is, hogy erőt vett magán, és abbahagyta a félmeztelen katonák bámulását. Elvégre ő férjes asszony, és nem ildomos idegen férfiak után leselkednie. Csak hát annyira rég látta már az urát, oly rég érintette már erős, izmos testét, hogy nem csoda, ha furcsa vágyak ébredtek benne. De ezek a gazemberek egy ujjal sem nyúlhatnak hozzá, hisz gyűlölt ellenségek. A gondolat is megrémítette, hogy ha odamennének és erőszakoskodnának, szinte semmit sem tudna tenni ellenük. Ürességet érzett magában, és nem tudta, mit tegyen, az idegesség és a félelem egyszerre erősödni kezdtek benne. Üres lelkében nem akadt egy biztos pont sem, mitől megnyugodhatott volna.

Hogy volt-e valami különösebb oka, vagy pusztán az anyja körüli vibráló feszültséget érezte meg a kicsi, nem lehet tudni. Az biztos, hogy a szokásosnál többet és hangosabban sírt aznap, ezzel persze még idegesebbé téve anyját, aki rémülten tekintgetett ki az ablakon, az idegen katonák felé. Az ördögi kör bezárult, az anya feszült és ideges lett, és az ezt megérző csecsemője is percek alatt azzá válva nyűgösen, fejfájdítóan ordítani kezdett. Az anyja nem tudott odafigyelni a kicsire, ugyanis agyában a félelem furcsa, rémisztő képeket festett. Nem tud szabadulni a gondolattól, hogy ha azok ott kint meghallják gyermeke sírását, akkor odajöhetnek. Elvégre ahol csecsemő van, ott nő is van, és általában fiatal nő. És mi kell az ilyen kiéhezett férfiaknak, mint a katonák... Már a gondolatától is lúdbőrös lett a háta. Járkált fel-alá a szobában, és közben idegesen ringatta a pólyába bugyolált csöppséget. Ám gondolatai máshol jártak, ezért nem igazán tudott egy hullámhosszra kerülni vele, így az csak sírt továbbra is. Gyengének és kiszolgáltatottnak érezte magát. Úgy érezte, nincs senki, aki megvédené, akire támaszkodhatna. Hirtelen eszébe jutott nagymamája, aki kiskorában mindig azt mondta neki, hogy imádkozzon a nehéz helyzetekben, és bízson a jó Istenben. Talán imádkoznia kellene, futott át agyán egy pillanatra, de aztán a félelem úrrá lett sivár lelkén, és az egyre erősödő pánikhangulat megfojtotta józan gondolatait.

Hosszú perceket vagy talán órákat töltött el így, szinte magán kívül, mire végre sikerült lecsitítania a babát. Ez akkor némi megnyugvással töltötte el, de mikor az ablakon keresztül az utcára pillantott, megállt benne az ütő. Egy atlétára vetkőzött katona a téren lévő sokaságból kiválva, gyors léptekkel éppen az ő házuk felé tartott. Amitől rettegett, az most bekövetkezik – ütötte szíven a gondolat. Lábai rogyadozni kezdtek és rosszullett kerülgette, úgy érezte, elhagyja minden erő, ezért gyorsan az ágyhoz lépett, és a kicsit rátette. Egy hirtelen gondolattól vezérelve még a pokrócot is ráfordította a pólyásra, úgy rejtve el az idegenek elől. Aztán félelemtől remegő lábakkal az ajtóhoz ment, hogy ha kell, mint egy anyatigris, foggal-körömmel harcoljon a betolakodó ellen.

Várt kicsit, és mivel semmi sem történt, kicsit megnyugodva résnyire nyitotta az ajtót. Kilesett és látta, amint az idegen katona a szomszéd ajtaján kopogtat. Néhány másodpercig figyelte, az meg mintha tudná, hogy nézik, hirtelen hátra fordítva fejét egyenesen ránézett. Nem volt benne biztos, hogy látja őt, de hirtelen úgy érezte. Aztán a katona visszafordult, és mint aki tilosban járva fél, hogy észreveszik, a téren maradt társai felé pillantgatva ismét kopogtatott. Mivel az idegen nem vette észre, kissé megnyugodva tovább leskelődött, ugyanis kíváncsi lett, ki jön-e az öreg boszorka vagy a részeges ura, akik a szomszédban laktak. Kárörvendően kicsit örült is a helyzetnek, hogy a szomszédasszony, aki mindig bele akar szólni az életébe, nehéz helyzetbe került. Most segítsen az a mindenható Istene – gondolta magában.

Ám ebben a pillanatban ismét felsírt az eddig csendben lévő baba. Nyilván nem tetszett neki a pokróc alatti teljes sötétség és bezártság. A gyermek hangja, mint korbácsütés nyomán fakadó fájdalom rántotta össze az ajtóban leselkedő anyját. Pattanásig feszült idegei talán fel is mondták egy pillanatra a szolgálatot, mikor hangos zörgéssel gondolkodás nélkül belökte az ajtót. Gyorsan az ágyhoz ment, és félrehúzta a pokrócot. Fölkapta a hangosan bömbölő csecsemőt, rázogatni, nyugtatgatni kezdte, de az csak sírt keservesen. Akkor, mivel nem látott jobb megoldást és már amúgy is itt volt az ideje, leült az ágyra és szoptatni kezdte. Talán a tej íze változott meg az izgalomtól, vagy csupán a feszültség tette, de a kicsi minduntalan kiköpte a bimbót és sírni kezdett. Már hosszú percek teltek el így küszködve, mire a baba végre elaludt. Éppen letette az ágyra, mikor az ablakon keresztül meglátta a távozó idegent. Amíg tudta, követte tekintetével és valamelyest megnyugodott, hiszen látta, visszatért a térre a többiekhez. Ahogy félelme enyhült, úgy erősödött kíváncsisága. Magában azon morfondírozott, mit kereshetett az idegen a szomszédban. Mikor már biztos volt benne, a kicsi alszik, nem bírta tovább, mert annyira furdalta a kíváncsiság, hogy úgy döntött, átmegy a szomszédba.

Hátára terítette a nagykendőjét, és kiment az udvarra. A téren még nagy volt a mozgás, az idegen katonák éppen sorakoztak, de azért mégis nekivágott. Gyors léptekkel átvágott az utcán, egyenesen a szemközti szomszédék ajtajához. Ott még egyszer oldalra nézett, hogy a téren lévők észrevették-e, mikor meggyőződött róla, hogy senki sem látta meg, kopogás nélkül benyitott.

– Jó napot, szomszédasszony! – köszönt illendően a tűzhely mellett álldogáló nénikének.

– Szervusz, lelkecském! Hogy vagytok, jól van a kicsi? Csak nincs valami baj? – kérdezte az anyóka meglepődve, hogy a szomszédasszonya, aki sosem volt náluk, most éppen ájtott.

– Persze, jól – válaszolta megilletődve, ugyanis amikor a kíváncsisága átűzte oda, valami egészen másra számított, valami rosszra.

A néni keze kavargatni kezdte a tűzhelyen rotyogó ételt, ő meg csak toporgott ott az ajtó előtt és hirtelen azt se tudta, mit mondjon. Kis ideig csak nézte az öregasszonyt, aki nyugodtan főzőcskézett, mint ha mi sem történt volna. De hát az a katona itt járt, valaminek csak történnie kellett, a vénasszony biztosan el akar titkolni előle valamit – gondolta magában mérgelődve. Körbenézett, de semmi olyat nem látott, ami az idegen katona bűne lehetne. Aztán meglátta az ágyon a pokróc alatt az öregapót, és felcsillant a szeme. Biztosan bántotta, vagy akár le is üthette az a gazember, és azért fekszik szegény. Úgy téve, mint aki nem tud az idegen itt jártáról, megszólalt végre.

– Alszik az öreg? – kérdezte fejével az ágy felé bökve.

A néni az ágy felé fordult, nézte néhány percig, aztán nagyot sóhajtván bólintott.

– Tán csak nem beteg? – feszegette tovább a kérdést a fiatalasszony.

– Ivott – zárta le a néni röviden a témát.

– Látta azt a sok németet ott a téren? – kíváncsiskodott kis habozás után halkan a másik.

A néni meglepődött arcot vágott, de nem felelt.

– Ott kint a katonákat, látta? – kérdezte újra a háta mögé mutatva.

– Ja, hát azokat éppen láttam, de azok nem németek ám – felelte a néni.

– Nem, hát kik? – csodálkozott a fiatalasszony.

– Azt nem tudom. Talán román vagy magyar, az uram szerint a Kárpátokon túl laknak – válaszolta az öreganyó.

– Mindegy, az ellenség katonái, az biztos, és mind fasiszta gazemberek! – kelt ki magából hirtelen a másik.

Az öregasszony nem szolt, semmit csak kevergette a főztjét.

– Maguk nem félnek? – kérdezett ismét a fiatalasszony, most már egyre jobban elveszítve a türelmét.

– Ugyan mitől félnénk, lelkecském? – csodálkozott a néni.

– Hát azoktól ott kint! Teli van velük a falu.
– Nem félünk mi, lelkecském, megvéd minket a jó Isten.
– Isten? – legyintett a másik lenézően.
– Olyan nincs, hogy Isten, az csak egy humbug. A papok találták ki, hogy a népet félrevezessék.

A nénike nem szólt semmit, csak szemeit forgatta, és amúgy is igen-igen barázdált homlokát ráncolta még jobban.

– Én csak magamban hiszek és a pártban, nincs szükségem Istenre! Isten egy mese, amiben csak a gyermekek hisznek – szúrta bele még egyet, mikor látta, hogy ez a néninek fáj.

– Vigyázz, miket beszélsz, mert a jó Isten megbüntet érte! – felelte az meg a levesét kavargatva.

– Megbüntet? Ha-ha – nevetett fel gúnyos hangon a másik.

Az eddigi csendes, suttogásszerű beszédet megtörő hangos kacajra az ágyban fekvő mozgolódni kezdett pokróca alatt.

– Inkább azokat kellene megbüntetni, akik ilyen sületlenségekkel telítömik az emberek fejét! – folytatta hirtelen, abbahagyva a nevetést, a hangját is megemelve, hogy ezzel adjon nyomatékot mondandójának.

– De ha vége lesz ennek az átkozott háborúnak, és ezeket a fasiszta elnyomókat kiűzik innen a katonáink, akkor visszatér majd a régi rendszer. Nem a nem létező Istenére van itt szükség, hanem a Vörös Hadsereg! Azok a kapitalista zsarnokok ideküldték a gazember katonáikat, de Sztálin elvtárs megmondta, hogy legyőzzük őket, csak ki kell tartani. Aztán majd az egész világra kiterjeszti a bolsevista népi demokráciát. Rend lesz, nem lesznek gazdagok meg szegények. Mindenki egyenlő lesz, és mindenkinek dolgoznia kell! Nem lesznek léhűtő papok meg olyan naplopók, mint a maga részeges ura, aki még gyereket sem tudott magának csinálni – magyarázta a párt világot megváltó terveit.

Az öregasszonynak kikerekedtek a szemei a hallottaktól, és egészen dühbe jött a másik buta és otromba sértegetéseitől.

– Ha csak azért jöttél, hogy az Istent káromold, akkor már el is mehatsz! – fakadt ki a főztjét kavargatva mérgesen.

– És ha tudni akarod, az én uram nem volt mindig ilyen részeges, és naplopónak meg főleg nem lehetett nevezni! Földet művelt az apjával, saját lova meg állatai voltak. Az apja és a nagyapja több háborúban is részt vett még a cári seregben, és jutalmul kapták a földeket. Aztán jöttek a mindent felforgató kommunisták, és azt mondták rájuk, kulákok. A földeket és az állatait el akarták venni, mert kellett a kolhozba, de az öreg nem adta, hát a maga kedves elvtársai egyszerűen agyonverték. És az uramat, aki ekkor még szinte gyermek volt, kényszerítették, hogy végignézze. Szegény öreg talán jobb is, hogy meghalt, és nem látta, mit műveltek a gyönyörű lovaival, a senkiből hirtelen valakivé váló buta, hozzá nem értő vadállatok a kolhozban. Ugyanis emberinek nem nevezhető módon ütötték, vágták őket, pusztán azért, mert valaha a mieink voltak, és persze mert mindössze ehhez értettek. Az uramat meg gazdaember létére, aki szántástól az aratásig mindenhez értett, betették a legrosszabb gyalogos munkákra, onnan nézhette, hogyan verik agyon néhány év alatt a legszebb lovaikat. Azok az irigy és kapzsi emberek, akik már régen is szemet vetettek a lovakra meg a birtokra, csakhogy a munka az бүдös volt nekik, néhány napi szolgálat után, hiába várták őket, nem jöttek többé. Az ilyeneknek minden ingyen, ha lehetne, munka nélkül kellene. És mivel jó kommunisták lettek, felkerültek a bakra meg még sokkal komolyabb beosztásokba is, pedig legtöbbjük még írni, olvasni sem tud. Hát ez a maga nagy igazságos rendszere? Hogyan is hihetne az uram ebben a rendszerben ezek után? Ezért menekül a vodkához szerencsétlen, ezért nem volt gyermekünk sohasem! Inkább jöjjenek ezek az idegenek, mint a maga hatalomtól és vértől megrészesgült komisszárijai, akik még a saját anyjukat is agyonverik, ha el mer menni vásárnap a templomba, és nem hajlandó Sztálint

isteníteni! – mesélte el felvilágosítólag életük történetét dühösen a néni.

A fiatalasszony meglepetésében először meg sem tudott szólalni. Arcvonásainak változásain látszott, hogyan árad szét benne a gyűlölet és a düh. Az ő észjárása szerint ugyanis az imént elhangzottak egyenlők a hazaárulással, és a néni egyike a legrosszabb ellenségeknek. Szemeit haragosan összehúzza, arcán megvető kifejezésekkel, emelkedett hangon végül így szólt.

– Nem elég, hogy régen kulákok voltak, még most is az ellenséggel cimborál? Ahelyett, hogy harcolnának a fasiszta agresszorok ellen és kiállnának a kommunista elveink mellett!

– Ugyan mondja már meg nekem, mit jelent az, hogy kulák, ugyanis mi még a mai napig sem tudjuk! – kérdezte az öregasszony számonkérő hangon.

– Ne játssza meg itt magát! Ezt mindenki tudja, még a gyermekek is. A kulák, az ököl, minden népek ellensége, a szegény kisemberek kizsákmányolója és megnyomorítója! – harsogta a fiatalasszony a jól betanult szöveget.

– Szerinted mi ilyen gonosz emberek voltunk? – csodálkozott a néni elcsukló hangon, hiszen torkát már a sírás fojtogatta, csak éppen öreg szemei nem tudtak még könnyet produkálni.

– Nem csupán szerintem, hanem a párt szerint is! – vágta rá keményen a másik.

– És neked fontosabb, amit a párt mond, mint amit a szentírásban találsz? Hogy szeresd felebarátod, és ne kívánd meg házat, vagyonát, nőjét? – kérdezte most már szemét törölgetve a néni.

– Hát persze, hogy fontosabb! Hiszen a Bibliát is csak a papok írták, akik buta történeteket találtak ki egy nem létező Istenről és annak sohasem volt fiáról. Viszont ezzel szemben a párt az maga Sztálin, Lenin és a sokmillió elvtárs.

– Azért csak vigyázz, hogy mit mondasz, és ne szapulj az Istent, mert ő nem ver bottal, mint az elvtársaid, de azért végül mindenki megkapja, ami neki jár! Aztán meg, ha letelik az időnk, és meghalunk, mind megméretettünk. És ott az Úr színe előtt nem lesznek szegények, gazdagok, vagy iszákosok, de még elvtársak sem. Csak bűnösök és ártatlanok. A fiatalasszony arca teljesen eltorzult a dühtől, ami belülről majdnem szétvetette.

– Mondtam már, hogy Isten nem létezik! – kiáltotta vicsorogva, mint akit menten megüt a guta.

– Maga vén bolond, nem érti, hogy ez csak a papok meséje! Ha olyan jóságos a maga Istene, akkor mért hagyta, hogy elvegyék a férje földjét és megöljék az öregét? Na, ezt mondja meg nekem?

– Az Istennek semmi köze sincs az emberek gyarló bűneihez. A földet és a vagyont nem a jó Isten vette el, és a botot, mivel agyonütötték sem ő fogta, hanem a lusta és irigy emberek – válaszolta az anyóka nyugodt, magabiztos hangon.

– Beszélhetek én itt magának napestig, akkor sem érek vele semmit – folytatta kicsit megenyhülve, lemondó hangon, a kezével legyintve a fiatalabbik, miközben megfordult és kinyitotta az ajtót.

– Az ilyen vén bolondok miatt nem jut előre a népünk közös ügye – tette hozzá még, ahogy kihajolt az ajtón és körbenézett.

– Na, megyek – mondta végül, és kilépett az utcára.

– Isten veled! – köszönt a néni.

A másik, mintha tűt szúrtak volna belé, összerándult egy pillanatra, aztán köszönés nélkül becsapta a deszkaajtót.

Az anyóka csak állt némán a tűzhely mellett az imént hallottakon rágódva, magát nagyon öregnek érezve. Aztán nagyot sóhajtva a konyhaszekrényhez ment és fából faragott tányért, kanalat és villát vett elő. Szegényesen, de szépen megterítette az asztalt. Egy nagy cserépkorsóban vizet is tett a közepére és mellé két faragásokkal díszített fapoharat. Amikor a kenyeret is odarakta, még egyszer szemügyre vette, hogy minden a helyén van-e.

Elmosolyodott, és fejét csóválva vette fel a tányérok mellől a két villát. Megzavart ez a goromba szomszédasszony, hisz már régóta nem jut második, mindössze valami egyszerű kis leves – gondolta magában, miközben visszatette a szekrénybe őket.

Közben az öregapó forgolódni kezdett az ágyon, majd felült. Kis ideig ott ücsörgött gatyában az ágy szélén és a mamikát figyelte, aki éppen az asztalra tette a leveses fazekat. Aztán felkelt, bement a szobába, és néhány perc múlva már felöltözve tért vissza, hogy az asztalhoz üljön. Mihelyt elhelyezkedett, a néni már szedte is neki tányérjába a levest, aztán várt. Az öreg elmondott egy rövidke imát, amiben megköszönte a mindennapi betevő falatot, majd enni kezdett. Mikor az ura már jóízűen falta az ételt és nem kért semmi egyebet, akkor szedett magának is. Fogott egy karéj kenyeret meg a tányérját, és leült egy az asztaltól távolabb lévő székére. Egyik kezével a tányérját, másikkal felváltva a kanalat és a kenyeret fogta, mikor melyik falat következett. Némán falták a forró ételt. Mikor az öreg tányérjából elfogyott, megtörölte szakállát, és csípőjét vakargatva a nénikére nézett. Nézte-nézte egy darabig a még falatozó asszonyát, majd kurtán ennyit mondott:

– Köszönöm!

És a szemét le sem vette róla, hanem mint aki gyönyörködik valamiben, úgy bámulta. A néninek már ez a nézés is nagyon furcsának tűnt, de hogy az öreg megköszönje az ebédet, az még inkább. Akkor nézett tán így rá utoljára, mikor az ágyba még nem csupán aludni bújtak. De az már nagyon rég volt. Nem csoda hát, ha felhúzott szemöldökkel, csodálkozva nézett vissza az öregre.

– Mit köszönsz? – kérdezte meglepetten.

– Hogy megvédtél – vágta rá az öregapó egyből a választ, mintha már várta volna ezt a kérdést.

– Én, ugyan mitől? – tette le most már a kanalat is a mamika.

– Attól a kigyónyelvű boszorkától.

– Maga nem aludt? – kérdezte az anyó egyik ámulatból a másikba esve, mert hirtelen végigfutott agyán a gondolat, hogy, talán míg ő a széken állva a szekrény tetején pakolászott, az öreg megláthatta.

– De, aludtam, csak ez a hárpia olyan sátánian és hangosan kacagott, hogy attól még a holtak is felriadtak volna örök álmukból.

– Jól van na, hát persze, hogy megvédtem, ha egyszer nem volt neki igaza. Csak tudnám, honnan veszi ezt a sok buta és gonosz gondolatot – válaszolta a néni megkönnyebbülve.

– Hát a röplapokból, amiket a mi gépeink szoktak ledobni a csomagokkal. Nem pusztán fegyvereket adnak az ellenállóknak, hanem mindent megváltó eszméket is – magyarázta az öreg, ahogy felkelt a székről.

– És persze, ahogy rajtad láttam, szeszt is, ugye? – kérdezte szigorúan a néni.

– Igen, azt is, vodka is volt benne, de sajnos cigaretta megint nem, se dohány. – felelte szomorúan az apóka, miközben az ágy előtt a földön heverő vizes nadrágja zsebében kezdett kotorászni.

– Azokat most már ki is teríthetnéd száradni! – zsörtölődött tovább a mami, de a zsémbes külső ellenére odabent a szíve mélyén boldogságot érzett a férje számára a szekrényben rejtett cigaretta miatt.

– Jól van, na, csak hadd mutassam meg ezt – mondta az öreg és egy összehajtott, elázott papírlapot tett az asztalra. Óvatosan széthajtogatta, de a tinta a víztől teljesen elfolyt és csupán fekete foltok voltak a fehér papíron. Pár pillanatig mindketten nézték a papirost és rajta a pacákat, aztán a néni így szólt:

– Látod, öreg, a jó Isten keze mindenhová elér.

Hull, mint a májusi eső

Ebéd után a délutánt pihenéssel és szabad foglalkozással töltötték. Nyugalom honolt a környéken, mindössze egyszer zavarta meg a tábor békéjét egy ellenséges felderítő gép, de a légvédelem tüzétől megijedve az is hamar odébbállt. Páran még otthonról magukkal hozott borítékot és papírt vettek elő, hogy levelet írjanak szeretteiknek. Néhányan kártyáztak, mások egyszerűen végignyúltak a fák árnyékában a tavaszi friss, zsenge fűvön és aludtak, úgy készülve az éjszakai menetre. Istvánnak ismét kislánya és gyönyörű felesége jutottak eszébe. De mivel nem gondoskodott saját levélpapírról és a tábori levelezőlapokat még nem kapták meg, hát írás helyett csupán bosszankodni tudott. Valamelyest javított kedélyállapotán, amikor barátja a többiektől kicsit távolabb hívva megmutatta neki, mit rejt zubbonya belső zsebe. Aztán amikor jó nagyot húzott belőle kóstolóképpen, még azok az igazán szomorú sötét bogárszemei is fényesebbek és sokkal vidámabbak lettek.

– Nagyon finom – mondta, majd visszaadta barátjának az üveget. András is megkóstolta, és valóban olyan jó kis vodkát rejtett az üveg, hogy kedve támadt volna mindjárt többször is megkóstolni, de közben eszébe jutott valami.

– Mielőtt belemelegednénk az ünneplésbe, szerintem meg kellene kínálni a szakaszvetőnket is. A vodkának nem sok szaga van, de a szemünkön és a viselkedésünkön úgyis észre fogják venni. A többiek nem számítanak, de az öregot nem kéne magunkra haragítanunk – magyarázta fejét vakargatva.

– Igen, tényleg, ez jó ötlet – felelte István a dolgon kicsit elgondolkozva.

– Mindjárt ide is hívom, te csak maradj itt a kis finomsággal, nehogy valaki meglássa! – tette még hozzá, és már indult is vissza a többiek felé.

– Jól van – válaszolta András, miközben bedugta az üveget, és a zsebébe rejtette.

Alig, hogy barátja a bozótban, ami mögé elrejtőztek, átcserélt, máris hangokat lehetett hallani. Először csupán halkán, távolabbról, aztán kisvártatva már egészen közelről.

– Hova a nyavalyába vezet maga engem? – hallatszott a szakaszvezető ingerült hangja.

– Csak ide, a barátomhoz – nyugtatgatta István hangja.

– És mit akar a barátja? Miért nem jött ő oda? – mérgelődött tovább a szakaszvezető hangja, miközben a bozótban csörtettek.

– Mutatni akar valamit, amit csak itt lehet – felelte István hangja.

Mi van, ha az öregnek nem is kell az ital és dühös lesz? – futott át András agyán hirtelen a gondolat. Ez a Pista nem is mondta neki, hogy mit akarok! – rémüldözött magában. Na, mindegy, valahogy majdcsak lesz – szánta el magát, megpróbálva gyorsan összeszedni gondolatait. De túl sok ideje nem maradt a gondolkodásra, ugyanis máris barátja, majd a dühös képet vágó szakaszvezető lépett elő a bozótosból.

– Na, mondja, fiam, mi az a halaszthatatlanul fontos dolog, amiért engem ide ráncigált? – kezdte az öreg szigorúan.

– Tudja, szakaszvezető úr, a barátomnak a kislánya éppen ma három éves... – kezdett hozzá András, és közben Istvánra mutatott.

– És? – vágott szavába az öreg türelmetlenül.

– És nekem meg van egy kis hazai szeszem, amivel meg szeretnék ezt ünnepelni – folytatta, miközben előhúzta zsebéből a palackot.

– Na és? Nem értem, mit akarnak? Ha engedélyt akarnak rá, azt természetesen nem adhatok, de gondolom, úgyis megisszák – szólt közbe az öreg újra értetlenségét tükröző arckifejezéssel.

– Szakaszvezető úr, arra gondoltunk, hogy önt, mint parancsnokunkat megkínáljuk, ha nem haragszik meg érte – vágta rá András, tovább nem kertelve.

– Hát meg nem haragszom, az biztos, ám túl sokat nem lehet iszogatni, mert ugyebár

estére újra menet, és nemsokára készülődés. De azért megkóstolni azt lehet. Adja csak ide! – mondta, majd elvette Andrástól az előzőkenyen felé nyújtott üveget.

Kihúzta a dugót, beleszagolt, és összeráncolta a homlokát. Nem szólt semmit, csupán összehúzott szemöldökkel meghúzta. Ahogy leengedte szájától az üveget, mindjárt kisimultak arcáról a bizalmatlanság ráncai.

– Ez igen! Jóféle, annyi biztos.

– Igyon még egy kortyot a szakaszvezető úr! – mondta András látva, hogy az öregnek tetszik az itóka.

Az nem is szólt semmit, csak újra a szájához emelte az üveget, nyelt belőle vagy kettőt, aztán bal kezével odanyújtotta Istvánnak, és a másikat, hogy kezét rázzanak.

– Isten éltesse a kislányát!

– Köszönöm! – bólogatott István kezét fogva, aztán legurított egy-két korty italt a torkán.

– Én is sok boldogságot kívánok a kislányodnak – szólalt meg András, és ő is kezét nyújtott barátjának.

– Köszönöm! – válaszolta a másik kézrázás közben, és még egyet húzott az üvegből, majd András felé nyújtotta azt.

Így iszogattak még egy darabig, az egyre jobban kiürülő palackot körbe-körbe adva, az italt dicsérgetve. Aztán egy idő múlva a szakaszvezető már nem kért többet.

– Köszönöm szépen a kóstolót, nagyon finom! Bár szerintem ez akkor volt hazai, amikor én apáca. Nem tudom, honnan szedték, de remélem, emlékeznek még rá, hogy az ellenséggel tilos mindennemű érintkezés. A harcot kivéve, természetesen. És ez érvényes a civilekre is.

– Persze, tudjuk – mondta András megilletődve.

– Igen, persze – helyeselt István is.

– Na, mindegy, de remélem, nem bántottak senkit ezért a jó kis italért.

– Nem, dehogyis! – vágta rá András.

A szakaszvezető végigmérte szigorú tekintetével a két jó barátot.

– Jól van, maguk rendes emberek, tudom én – mondta végül megenyhülve.

– Aztán csak óvatosan azzal a vodkával, mert nemsokára indulunk és még málházni, készülődni is kell, nehogy gond legyen magukkal! Bár ahogy nézem, attól már nem fognak a falnak menni – mutatott még az István kezében lévő palackra, aminek már mindössze az alján lötyögött néhány korty, majd megfordult, és indult vissza a tábor felé.

– Nyugodt lehet, szakaszvezető úr, nem lesz semmi gond, mindjárt megyünk mi is, csak néhány percet még beszélgetünk! – kiáltott utána András a bokrok közé.

Az öreg már nem felelt csak elcsörtetett a sűrű bozótban keresztül.

– Na, ezzel már nem lesz gondunk – mondta András, mikor a zaj már kellően eltávolodott.

– Az biztos – felelte a másik, majd kicsit pityókás fejjel, az üveget a szeméhez emelve megnézte, mennyi van még benne.

– Ezt a kicsit már csak pusztítsuk el, ne rakosgassuk – mutatott a palack csekély tartalmára.

– Jól van, benne vagyok, de először szerintem gyűjtsunk rá, mert nagyon megkívántam. – felelte András.

– Ja, igazad van – vágta rá barátja.

Mire a cigarettát végigszívták, az üveg is teljesen kiürült. Nem tartott túl sokáig, pedig olyan literes forma lehetett. Bár gyorsan elnyelték a finom nedűt, azért az nem tűnt el nyomtalanul, mindkettőjükön erősen meglátszott, hogy bizony az üvegben nem málnaszörp volt. Mikor az élet nagy dolgait megbeszélve, itókás fejjel visszaindultak, kissé eltévedtek. Ahogy a bozótosból a táborhoz túl közel előcsörtettek, a többiek furcsa, bizalmatlan tekintettel méregették őket. Ők meg nem tudták eldönteni, hogy az ital látszik annyira rajtuk, vagy mivel kettesben hosszabb időt töltöttek a sűrűben, valami ferde hajlamot feltételeznek-e róluk. Később, mikor készülődés és sorakozó közben a szakaszvezetőjüket látták, már tudták,

hogy nem ők gyengültek el, hanem bizony a vodka lehetett jó erős. Mire mindennel elkészültek, a tábor és a század minden szakasza készen állt az indulásra, késő este lett. Még meg kellett várniuk az előttük haladók elindítását és a tíz-tizenöt perces távközüket, amiknek a szakaszok között kellett lennie.

A nap már majdnem teljesen lement, mikor szakaszvezetőjük végre kiadta a parancsot, és ők is útrakeltek. A falun keresztül, majdnem ugyanarra vették az irányt, amerről jöttek. Ezen néhányan el is csodálkoztak, de hát a parancs az parancs, így nem sokáig firtatták a dolgot. Alig indultak el, és már is meg kellett állniuk, ugyanis az előttük haladó, hadianyagokat és élelmiszert szállító fogatok a falu közepén lévő itatónál megálltak, hogy igás állataikat a tábori abrakoltatás után megittassák. Néhány perce várakoztak már így, mikor repülőgépek hangjára lettek figyelmesek. Mindenki egyből árgus szemekkel az eget kezdte fürkészni. A szakaszvezető várt, a fogatolt egységeket figyelte, köztük ugyanis volt rádióval is ellátott légvédelmi raj. A katonák a menetoszlopban zavartan forgolódtak, és ijedten kapkodták a fejüket erre-arra, hátha megláthatják valahol az őket fenyegető veszélyt. Mikor az öreg látta, hogy a gépágyú kezelői parancsnokuk utasítására lecsatolják a lovakat és elkezdik az egyébként pillanatok alatt tűzkész állapotba hozható Bofors gépágyút összerakni, elkiáltotta magát:

– Oszolj! Mindenki húzódjon fedezékbe az épületek közé!

Andrásék az egyik ház falához lapulva az eresz alól kémlelték az eget. Mindenki izgatottan és félelemmel telve várta, mi fog történni. A gépek hangja egyre erősödött, aztán egyszer csak megszólalt dübörögve az eddigre már összeállított gépágyú is. A repülők közben följük értek, és a gépágyú tüzére fittyet hányva ereszkedni kezdtek. Kelepelni kezdtek géppuskáik, és az éppen kisebb célpontot nyújtva egymástól eltávolodni próbáló fogatok közé eresztettek néhány sorozatot. Aztán ahogy túlhaladtak a falun, újra emelkedni kezdtek és szétváltak. Egy a falu másik vége felé vette az irányt, amerre a menetoszlop eleje járhatott, és a többi szakasz is elmasírozott, a másik kettő újból a főtér felé kezdett ereszkedni. A légvédelmi gépágyú hangosan dübörögve, szakadatlan ontotta tüztét, a repülők pedig géppuskasorozatokkal válaszoltak. Éppen felettük jártak, mikor füttyülő hangot adva zuhanni kezdett valami. Először azt hitték, a gépágyú találta el valamelyik gépet, de mikor az földet ért, elborzadva látták, egy bomba az. Telibe kapta az egyik fogatot, a robbanás ereje darabokra tépte a szekeret és a lovakat is. Véres húscafatok repültek szerteszéjjel, és a közeli házak fehérre meszelt falain az állatok vére folyt. A kocsis már korábban a házak közé menekülve megúsza a támadást. A repülők nyilvánvalóan a légvédelem kiiktatását célozták meg, de elvétették, így a gépágyú sértetlen maradt, és továbbra is ontotta rájuk tüztét. Amikor a gépek valahol fent a magasban fordultak éppen, az iménti robbanások közelében lévők távolabbra menekültek. Andrásék is kilestek az eresz alól, és mikor látták, tiszta a levegő, másik épületekhez futva ismét a falhoz lapultak. Közben a falu távolabbi része felől is robbanások hangja hallatszott. A két gép egymás mellett közelített, és ahogy ereszkedni kezdtek, géppuskáikból azonnal tüzet nyitottak. Ahol a földön a sziszegve, zizegve száguldó lövedékek által fölvert porkígyó végigfutott, csak holtak maradtak. Az egyik sorozat eltalálta a légvédelmi gépágyút is, a rajta ülő irányzót szinte kiütve az üléséből. Hirtelen csend lett, az ütemes dübörgés abbamaradt, csupán a repülők motorja zúgott, ahogy alacsonyan közeledtek. Mikor társai látták, hogy a lövész holtan esett a fegyver mellett gyűlő üres hüvelyekre, gyorsan egy másik ugrott a helyére. De a gépágyú nem lőtt, az új tüzer arcára hirtelen a tanácstalanság ült ki. Aztán ahogy a gépek már elhúztak felettük, és kicsit fellélegezve észbe kaptak, hamarjában lőszeres rakaszt cseréltek, és már ontották is újra lövedékeiket a repülők felé. Azok meg pillanatok alatt visszafordultak, és a földön lévőkre folyamatosan tüzelve újra ereszkedni kezdtek. A gépágyú új irányzója talán ügyesebben kezelte fegyverét, mint a néhai, vagy pusztán szerencséje volt, nem lehet tudni, de az biztos, hogy az egyik repülőt eltalálta. A farka lángolni kezdett, majd valami robbanás hallatszott és a gép kettészakadt. A hátulja nagyot csattanva a térre esett, a

lángoló elülső rész pedig éppen az Andrásék melletti házra. Recsegve, ropogva szakadt be a szalmatető és a padlás is, mikor a nehéz motor, mint lángoló meteor becsapódott. A ház egyik része pillanatok alatt romhalmazzá vált. Néhány másodperc múlva felcsaptak a lángok, és égni kezdett a padlásozás. A beszakadt lyukon keresztül az egyre növekvő tűz máris a tető faszerkezetét és a rajta lévő szalmát nyaldosta. Úgy tűnt, az egyik gép lelövése elég lecke lett a másik kettőnek. De az is lehet, hogy már elhasználták az igazi pusztító erőt képviselő bombáikat, és hogy mindössze géppuskával támadjanak, nem kockáztatják. Egy biztos, keletnek tartva eltávolodtak a falutól, és már újra alakzatban repültek, mikor eltűntek az egyre sötétebb látóhatáron.

Lassacsckán előjöttek a bokrok, árkok és épületek rejtekében eddig megbúvó bakák. De nem csak ők, hanem az eddig még szinte nem is látott helyiek is. Fa és bádog vödörket hoztak magukkal, és sietve a téren lévő kúthoz futottak. Vizet merítettek az itatóból, és oltani az égő házhoz cipelték. Mivel legtöbbjük nő és öreg volt, néhány honvéd segítőkészen a kúthoz állt és folyamatosan húzta a vizet, nehogy kifogyjon a vályú. András és István, fejükben a vodka okozta zsongással, a sötétben megbúvólten az ég felé törő lángokat bámulták. Félelmetes látványt nyújtott, ahogy a tűz egyre nagyobbakat harapott a száraz és poros padlásba, a szarufákba és persze a szalmába. Percek teltek el, és már lángolt végig az egész tető. András mondani akart valamit barátjának, de legnagyobb meglepetésére oldalra fordulva az anyókat pillantotta meg, akitől az italt szerezte. Ott álltak az öregapóval az egyre sűrűbb sötétségben, és csak nézték szomorúan a lángokat. Barátját keresve ijedten a másik oldalra fordult. Megnyugodva látta, hogy ott van ő is szorosan mellette, és arcán játékosan villognak a lángok fényei. Bár a nap már lement, a tűz piros fényeinel is felismerte a házat, amiben a néni és az apó lakott. Kicsin múlt, hogy nem az övük lángol, mint egy óriás tábortűz. Egy idő után arcukat egyre inkább égetni kezdte a nagy hő, ami a lángoló épület felől áradt. Körbepillantott és látta, hogy mások, még azok is, kik oltani jöttek, feladva a harcot, jóval távolabb mentek már. Az italtól kissé bódultan, mint valami piromániás tűzimádók, csak ők ketten bámulták egészen közről, amint a tűz elemészi a kis házat. A tető már végig lángolt, de az épület belsejében még nem terjedt el teljesen a tűz. Az ablakokon keresztül látni lehetett, amint az udvar felőli helyiségben lángolva ég minden, ám a hátsó szoba ablaka még sötétbe burkolózott.

András éppen javasolni akarta barátjának, hogy távolabbról szemléljék tovább az eseményeket, mikor mintha csecsemősírás ütötte volna meg a fülét. Zavartan körbenézett, és mivel nem látott sehol kisbabát, úgy gondolta, biztosan csak képzelődött, mert kicsit többet ivott a kelleténél. Az udvaron, egy körtefa ágain kiteretett pelenkarongyok lógtak. A rettenetes hőtől, mit a tűz ontott, fehér anyaguk barnulni kezdett, majd hirtelen egymás után lángra lobbantak. És ekkor ismét felhangzott a keserves csecsemősírás, ezúttal biztosra vette, hogy amit hallott, az nem a képzelete szüleménye. A sírás, a pelenkák a fán, kissé kótyagos agya csupán ekkor rakta össze a képeket, és mint hideg késpenge a húsbba, úgy hasított agyába a felismerés: A lángoló házban egy kisbaba van, és még él!

– Pista, te is hallottad? – fordult barátja felé.

– Mit?

– A gyermeksírást.

– Igen, valamit hallottam, csak azt hittem, képzelődök.

– Nem képzelődsz, én is hallottam – mondta András tehetetlennek érezve magát, máris körbe-körbe pillantgatva, toporzékolva.

– Most mit tegyünk? – kérdezte István a másik kínját látva.

– Biztos a hátsó szobában lehet, ott még most sincs tűz – vágta rá András.

István a hátsó ablakot nézte és látta, amint ott is kis villogó fények kezdenek megjelenni.

– Dehogynem, nézd csak! – mutatott az ablakra.

András odanézett, és meglátva azokat még idegesebb lett, ledobálta magáról a sok málhát,

hátizsákot, puskát, aztán megfordult, és gyors léptekkel megindult a tátott szájjal nézelődők felé.

– Gyere, Pista! – kiáltott vissza válla felett, túlharsogva a tűz hangos ropogását.

Odarohant a nénike házához, amit már ismert, belökte a deszkaajtót és lecibálta az ablakról az ócska, vastag pokrócfüggönyt. A ház előtt meghökkenve álló emberek egyikének lábától elvette a teli vödröt és a durva függönyt belegyömöszölte. Jól meg is tömködté, hogy mindenütt elázzon. Utána a vödröt, úgy ahogy volt, felkapta, és a csodálkozva bámuló emberek között futni kezdett az égő ház felé. István, bár el sem tudta képzelni, mit tervezhet, ment utána, mint valami hű segéd. Odaérve a hátsó ablakhoz letette a vödröt és körbenézett.

– Pista, azt a szőlőkarót! – kiáltott az őt lemaradva követő barátjának.

– Mi van?

– A szőlőkarót, hozd ide! – mutatott a valamikor szőlő felkötözésére szolgálható akáckaróra.

István elkapta, kis ideig csavargatta, feszegette, aztán kihúzta, és már vitte is.

– Törd be! – kiáltotta András az ablak mellett állva, mikor a másik odaért.

István odacsapott, és az üveg csörömpölve szilánkokra tört. Ebben a pillanatban, akár emelkedőn a gőzmozdony kéményéből, úgy csapott ki bentről tajtékozva a fekete füst. Ismét felhangzott a kisded keserves sírása és ebből tudták, a kicsi még mindig él.

– Ne csak az üveget, hanem a keretet is, hogy beférjek! – kiáltozta András izgalmaiban.

A másik teljes erőből püfölni kezdte az üvegek között lévő fa kereteket, és ennek eredményeként néhány másodperc múlva teljesen szabaddá vált az út. Akkor András kivette a vödörből a vászonfüggönyt és magára terítette. Csurgott, folyt belőle a víz.

– Bemegyek! – mondta, és már mászott is be az ablakon.

A sűrű füst egyből ellepte, és eltakarta alakját István szemei elől. Odabent hamar rájött, hogy kizárólag fönt gomolyog az átláthatatlan, kormos felhő, lent szinte tiszta a levegő. Négykézláb haladt hát tovább, de a hőség még úgy, a vizes függöny alatt is szinte elviselhetetlennek tűnt számára. Egyre közelebbről hallotta a csecsemő sírását, de a rajta lévő vizes rongytól semmit sem látott. Aztán egyszer csak valaminek nekiütközött. Felhúzta fején a rongyot, hogy lásson valamit. Az ajtófélfá és a bútorok egy része már égett, azok gyenge fényében egy ágyat pillantott meg maga előtt. A hőség mardosta arcát, de fölmászott rá, és a félhomályban észrevette a rajta heverő pólyát. Gyorsan berántotta magához a vizes függöny alá, majd a gőzölgő pokrócszerű rongyot ismét magára takarta. Nem látta, mi van benne, de kezével kitapogatva a kormos, pufók kis arcocskát, és a hangos sírás is arról biztosította, megtalálta, amit keresett. Megfordult hát, és a pólyát maga alatt a padlón csúsztatva gyorsan az ablak felé vette az irányt. Félúton járhatott, mikor valami nagyot ütve a hátára esett. Felnyögött, és fejét ösztönösen fölkapta, hogy körbenézzen, de az egész testét letakaró ócska függönytől semmit sem láthatott. Bordáiban erős fájdalmat érzett, de minden erejét összeszedve továbbindult. A nehéznek tűnő valami lefordult hátáról, és ő nemsokára a falhoz ért. Sajgó háttal, kezében a babával egyenesedett fel, de sajnos kissé eltévedt, így még oldalra kellett mennie, hogy az ablakot megtalálja. István aggódó tekintete kissé megenyhült, mikor a füstből kibontakozva megpillantotta barátját. Az meg lelökte magáról a gőzölgő rongyot, gyorsan kezébe nyomta a pólyást, és mint tornász, ki tigrisbukfencet akar csinálni, kivetette magát az ablakon. Az érkezés nem lett tökéletes, a válla kicsit megnyekkent és a háta is sajgott, de ez nem érdekelte. A lényeg, hogy kint vannak és vége. Fölkelt, és miközben távolabb mentek, még egyszer visszanézett a szobába. Látta, hogyan izzik és hullik lefelé nagy darabokban a padlásózás és a plafon sarazása. Borzongás futott át a testén, mikor arra gondolt, mi lett volna, ha rászakad az egész. A veszély és a halál gondolata addig a pillanatig eszébe sem jutott. Biztosan az ösztönök és a megnövekedett adrenalinszintje vezérelte minden mozdulatát. De félelmei leküzdésében szerepet játszhatott a némi kis ital is, mit elfogyasztott. Az biztos, mikor az égő házat tehetetlenül figyelő emberekhez visszamentek, mindenki

ámuldozva őket bámulta. István az ablakon kitóduló fekete füsttől csupa kormos arccal kezében tartotta a piszkos, füstös pólyát, amiben ott sírt a megmenekült kisded. András némileg tisztábban festett, neki egyedül a tenyerei és a nadrágja lett a térdein kormos, poros. A vizes vászonfüggöny jól megvédte a hőtől és füsttől. A körükük gyülekező falusiak, miközben saját nyelvükön beszéltek valamit, a pólyást nézegették és István felé bólintottak elismerőleg. Nem értették, hogy mit, de nyilván dicséretüket fejezték ki a hősnek. András kívül rekedt a babát és megmentőjét látni akarók, István köré gyűlők gyűrűjén.

– Hé-hé! Nem én voltam! – mutogatott szabad kezével magára István, míg a másikkal a pólyát fogta.

– Nem én mentettem meg! – csóválta tovább a fejét, a körülötte állók pedig csak bámultak értetlenül.

– Ő volt! Ő a hős! – mutatott Andrásra, és megindult felé.

Az emberek szétváltak előtte, és ő barátja elé lépett.

– Na, Bandikám, most már neked is van gyermeked! – mondta nagy komolyan, az meg csak nézett, és nem értette, mit akar.

– Megszületett a kisbabád – kezdte újra István.

– Mit beszélsz itt össze? – ámuldozott András homlokát ráncolva.

– Nézd! – mutatott barátja a lángoló ház felé. – Mindössze néhány perce voltál bent, és azóta már az egész odavan.

András megfordult és látta, hogy valóban, szinte máris az egész épület a tűz martalékává vált. A szoba ablakából, miben az előbb járt, már többméteres lángok csapkodtak kifelé. A többi, régebben égni kezdett része pedig lassacskán magába roskadva összedőlt.

– Ha akkor nem hozod ki onnan ezt a csöppséget a pokol tüzes tornácáról, akkor már nem élne. De nézd! – engedte lejjebb a pólyát, hogy a másik is láthassa a benne rejtőző babát.

– Hála Istennek és neked, semmi baja, még az arca sem égett meg. Ez valami csoda! Hihetetlen, hogy az imént még ott bent volt, és semmi baja nem esett. Ma ez a kislány vagy kisfiú újra megszületett, és te adtál neki életet, mikor onnan kihoztad. Tessék, fogd! – nyomta András kezébe a pólyát.

Az meg csak állt bambán, és nézte a síró csecsemőt. Akár az övé is lehetne – futott végig agyán egy pillanatra a gondolat. István megveregette a hátát, és a körülöttük álló emberek felé fordulva mutogatással és félszavakkal, amit talán mindenki megért, magyarázni kezdte nekik, ki is az igazi hős. Aztán észrevette a szakaszvezetőjüket, aki az emberek gyűrűjén verekedte éppen át magát.

– Bandi, itt van az öreg! – kiáltott rá ámulatba esett barátjára, mert látta, az még nem vette észre.

– Most mit legyen, hová tegyük? – riadt fel András révületéből.

Hirtelenjében körbepillantott, és meglátta az idős nénikét meg az öregapót. Gyorsan odalépett hozzájuk, és az öreganyó kezébe nyomta a pólyát. Aztán megfordult, és olyan képet vágva, mint aki semmit se tud az ott történekről, elindult a szakaszvezető felé, aki addigra már ott állt barátja mellett.

– Mit csinálnak maguk itt? – kérdezte az öreg szigorúan.

– Semmit – vágta rá István ijedten.

– Mi csak megnéztük... – kezdte András akadozva, a szavakat keresve.

– Mit néztek meg maguk? – vágott közbe az öreg.

– Csak, hogy nincsenek-e itt sebesült honvédek – fejezte be gyorsan a mondatot András, mikor végre eszébe jutott valami.

– Ne fárasza magát, mindent láttam! – mondta az öreg a mondat végére megenyhülve.

– Tényleg? – lepődött meg András.

– Igen – felelte kurtán az öreg, miközben a sötétben a lángok fényei furcsán villództak az arcán, és a szeme sarkában mintha néhány könnycsepp jelent volna meg.

De ezt olyan félhomályban nem állította volna biztosra senki. Kis ideig egyikük sem szólalt meg, csend lett, csak a tűz égett ropogva, és néha nagyokat pattanva. Ők meg csak nézték egymás arcát szótlán, mintha ki akarnák fürkészni egymás gondolatait.

– Szép és bátor dolog volt, amit tett – szólalt meg végül az öreg egészen szelíd hangon.

– Na, menjünk, térjünk vissza az egységünkhöz! – tette hozzá, de azt már szigorúbb, szakaszvezető hangon.

– Igenis, szakaszvezető úr! Köszönöm, szakaszvezető úr! – vágta rá András keményen, katonásan.

Abban a pillanatban nem is értette pontosan, mit is köszön, de úgy érezte, köszönni valója van az öregnek. Aztán gyorsan fölszedték a földről menetfelszerelésüket, és mindent magukra aggattak. Mikor kész lettek, elindultak vissza az övéikhez, elől a szakaszvezető, mögötte a két jó barát.

Közben a nap már teljesen alábukott a horizonton, és a házak közé sötétség ereszkedett. A néni és az öregapó hosszasan néztek utánuk, míg a sötétben el nem tűntek szemeik elől. Bár már nem is nagyon volt minek égnie, mert az egész épület hihetetlenül hamar az enyészeté lett, a helyiek még mindig serényen hordták vödreikkel a vizet. A már leégett részt locsolták, a még parázsló, izzó romokat, nehogy a szél azt másik házra vigye. Nem sok idő telt el, talán egy szűk félóra, és a házból az utókor számára szomorú mementóként már csupán a még néhol füstölő romos falak maradtak.

Az emberek, kik oltani jöttek, még ráöntötték vödreikből a vizet a már lecsillapodott tűzre, aztán szépen lassan elindultak hazafelé. A ház lassacskán egy parázsló romhalmazzá vált, oltani már nem kellett semmit. Kis idő múlva már mindössze a szemben lévő házban lakó anyóka és a nagyszakállú apóka álltak ott ketten. Nem szóltak semmit, a néni a kicsit próbálta csitítgatni, az öreg pedig csak nézte szomorúan a parázsló hamvakat.

– Látod, mondtam, hogy megbünteti az Isten, ha olyan gonoszságokat fog beszélni – szólalt meg egyszer csak a néni.

Az öregapó nem felelt, csak keresztet vetett. Ezt látva a néni is elismételte a jól ismert mozdulatsort, majd így folytatta:

– Te, öreg! Valahonnan tejet kellene szerezni, mert ez a csöppség bizonyosan éhes.

Az apóka egy darabig csak nézte asszonyát a kezében bömbölve síró babával, és valami olyasmit érzett, amit egész életében még sosem.

– Hallod, ember? – kérdezte a néni most már hangosabban, hiszen a másik úgy állt ott vele szemközt, mint akinek földbe gyökerezett a lába.

– Persze, hogy hallom – felelte az öreg, mikor a hangos szótól pillanatnyi révületéből felriadt.

Aztán kis gondolkodás után tatás léptekkel megindult a falucska házai között az utcán, hogy vén korára lett gyermekének tejet kerítsen valahonnan.

Mikor visszaértek a többiekhez, meglepődve látták, hogy századparancsnokuk éppen az ő szakaszuknál álldogál. Már sorakozva, útra készen állt mindenki, és láthatóan egyedül rájuk vártak.

– Csakhogy előkerültek, barátocskáim! – kiáltott fel a százados, mikor megpillantotta őket.

– Na, meséljenek! Merre kódorogtak az urak? – folytatta gúnyos, elmarasztaló hangon, ahogy odaértek, miközben ideges mozdulatokkal a derekát vakargatta.

A szakaszvezető elé lépett és tisztelt.

– Százados úrnak alázatosan jelentem, a két eltűnt emberemet kerestem!

– És meglettek? – gúnyolódott tovább a százados.

– Jelentem, igen! – vágta rá katonásan, keményen az öreg.

– És merre kódorogtak, báránykáim? – kérdezte most már András és István felé fordulva a századparancsnok.

Azok meg csak álltak ott bénán, egymásra várva, hátha a másik tud valami jó magyarázatot, amivel kivághatják magukat. Lehet, hogy az ital bódította el az amúgy gyorsan és élesen vágó agyukat, vagy pusztán még mindig az imént történtek hatása alatt álltak. Az biztos, hogy egyiküknek sem jutott eszébe semmi értelmes. Szép dolog volt, amit tettek az nem vitás, de azért mégsem mondhatják meg a századosnak, hogy az előbb mentettek meg egy kisbabát, aki lehet, hogy az egyik ellenséges katona gyermeke. Valószínűleg nem díjazná, és ha még az ital szagát is megérezné rajtuk, akkor biztos hadbíróság lenne az ügyből – futkostak András agyában a rémisztő gondolatok. A százados várt egy darabig türelmesen aztán, mivel egyikük sem szólalt meg, dühösen rájuk förmedt.

– Mi a csoda van magukkal, megsüketültek vagy megnémultak? Feleljenek, ha kérdezek, vagy menten kiköttem magukat! – harsogta.

Pár pillanatig zavartan és ijedten néztek a századosra, és István már éppen szólásra nyitotta a száját, mikor a szakaszvezető közbevágott.

– Százados úr! Ne haragudjon rájuk! Nem tehetnek róla, hogy nem hallják magát, szerencsétlenek éppen a ház mellett álltak, amire rázuhant a repülő, és a robbanás miatt légnyomás érte őket.

– Ja! Hát akkor azért olyan zavarodottak, mintha nem tudnának beszélni – mérte végig a vele szemben álló két jó barátot a százados.

– Jól van, fiúk, majd holnap megvizsgál titeket a doki! – mondta jó hangosan a két szimuláns nagyothallónak, megütögetve közben egyikük vállát.

A két barát, kik a megtorlás megúszásáról már teljesen lemondtak, e pillanatokban némán, de magukban hatalmasat sóhajtva könnyebbültek meg. A lehetetlennek látszó feladatot, hogy valami ésszerű magyarázattal szolgáljanak, az öreg egy pillanat alatt megoldotta helyettük. András most már értette, mit is köszönt meg az égő háznál a szakaszvezetőnek.

– Na, szakaszvezető, akkor indulás, hisz már így is jócskán lemaradtak a többiektől! Maguk lesznek ma az utolsó szakasz – mondta a századparancsnok, miközben felült a lovára.

– Igyekezzenek behozni a lemaradást! – szólt még vissza lova hátáról, majd egyik kezével a derekát vakargatva, a másikkal a gyeplőt fogva lassan, lépésben elindult a sötétben a többiek után.

András nézte, amint alakját lassan elnyeli a sötétség és furcsa érzése támadt, mintha már látta volna valahol azt az erőszakos, ideges vakarózást. Valami nagyon viszkethet neki – gondolta magában, és közben gyorsan beállt István mellé a sorba. Szakaszvezetőjük kiadta a parancsot és elindultak. Először még lépéstartásban, ahogy a katona szokott, aztán amikor a sötétben szinte semmit sem látva elérték az első kiszáradt kátyút, az öreg új parancsot adott.

– Ne tartsák a lépést, de próbáljanak meg minél gyorsabban haladni, mert nagyon le vagyunk maradva, és nem szeretném, ha a partizánok rajtunk ütnének!

Az út, kivéve a gödrös, göröngyös kiszáradt nyomokat, egészen jónak számított.

Ám a járművek által összeszabdalt pocsolyák a napról-napra egyre melegebb napsütésben kiszáradtak és kökeménnyé váltak. Könnyen bokáját törhette bennük bárki, aki nem figyelt eléggé. Ám mikor végre sikerült átkelniük egy-egy nehezebb terepen, mindig meglóduhtak. Másfél-kétórányi erőltetett menet után éppen egy falut hagytak a hátuk mögött és néhány perces pihenőt tartottak, mikor egy nagy tűz fényét vették észre. A falu melletti egyik dombon kilométerekről is jól látható magas lángnyelvekkel, hatalmas tábortűz gyúlt. Kis idő múlva valahol előttük a távolban egy másik máglya sötét eget nyaldosó lángjait is megpillantották.

– Partizánok, egymásnak jeleznek az ördögfajzatok! – mondta dühösen az öreg, és azonnali indulást rendelt el.

Megpróbálta még gyorsabban vezetni a szakaszt, de ez a sötétben igen nehéz, szinte kivitelezhetetlen feladatnak bizonyult. Rettenetes bokatoró mutatóványok közepette fél szemmel hátra- és oldalra pillantgatva haladtak hát tovább.

Néhány órányi kemény menettel éjfél tájt végre utolérték az előttük haladókat. Majdnem

belebotlottak a sötétben éppen pihenőt tartó, út szélén és az úton üldögélő bajtársaikba. Mindenki megnyugodott, még a szakaszvezetőn is látszott, hogy nagy kő esett le szívéből most, hogy végre újra a század része lettek. Innentől jóval lassabb és ezáltal könnyebb menet következett, de így is hullafáradtak lettek mire elérték a gyülekezőhelyet, amit a szálláscsinálók táborhelyül kijelöltek.

Már hajnalodott, és a fáradságtól szinte nem érezték lábaikat, mire megérkeztek. Még szerencse, hogy kulacsaikat indulás előtt feltöltötték vízzel. Belegondolni is rossz, mi lett volna, ha víz nélkül kell a napi távot megtenni – elmélkedett magában András kicserepesedett szájjal, miközben ivott egy kortyot a kulacsa alján lötyögő maradék kis vizéből. Az eltelt órák alatt az ital jótékony bódító hatása elszállt, csupán az állandóan kiszáradó száj, és az eddigieknél is súlyosabb fáradságérzet maradt. Mindenki a földre roskadva pihent, míg a szakaszvezető elment további utasításokat kérni. Cigaretára gyújtottak, és a hajnali derengésben a környező sivár vidéket kutatták valami látnivaló érdekességet keresve. Ám a kopár, füves dombokon nemhogy érdekesség, de még fa és bokor se nagyon nőtt. Aztán mégiscsak felfigyeltek valamire, tőlük pár száz méterre egy másik, idegen alakulat táborozott. A két tábor majdnem összeért, de azért látszott, hogy egy másik századról van szó. Amennyire látni lehetett, azok is magyarok, és talán géppuskás vagy utász század lehettek.

Nem telt bele öt perc, és már jött is vissza szakaszvezetőjük a holtfáradt és elcsigázott legénység számára nem túl jó hírekkel. A parancs szerint a többiektől légvédelmi távolságban, azaz úgy száz méterre, be kell ásniuk magukat. Mivel a környéken semmilyen tereptárgy, erdő, bozótos nincs, ami egy légitámadás esetén elrejtene őket. Leszámítva azt a néhány fát, ami elszórtan tarkította az amúgy kopár tájat, olyan mély gödröket kell ásniuk, amiben azt át tudnák vészelní. Feltápaszkodtak hát, az öreg hevenyészve kimérte a száz métert, nem vitte túlzásba, csupán lépett száz nagyjából egyformát, aztán a gyalogsági ásóját a földre vágta.

– Na, itt lesz az enyém, maguk meg itt körülöttem ássanak! – mondta fáradtan, majd ledobta magáról nehéz málháját, tenyerébe köpött, megragadta a rövid kis ásót, és szó nélkül ásni kezdett.

A fáradt bakák látták, hogy nincs mese, ásni kell, a többség neki is fogott egy neki tetsző helyen. Néhányan azonban túl fáradtnak érezték magukat és úgy döntöttek, először cigarettára gyújtanak, és majd utána ássák ki gödreiket. Letelepedtek hát a földre menetfelszerelésük mellé, cigarettát vettek elő, és szótlanul rágyújtottak. Az öreg az ásással volt elfoglalva, így ezt csak akkor vette észre, mikor a dohány füstje megcsapta az orrát. Arca megrándult, szemei szinte szikrát szórtak a dühtől, arcvonásai egy pillantás alatt a szigorú, kemény szakaszvezetőjére változtak.

– Mit képzelnek maguk? – ripakodott rá a földön ücsörögve, nyugodtan dohányzókra.

– Ki engedte meg, hogy rágyújtsanak és leüljenek? Az volt a parancs, hogy ássanak!

A földön ülőknek még szájuk is tátva maradt, úgy meglepődtek a szakaszvezető dühkitörésén. Mert a tekintete, ami rájuk szegeződött és a hang már nem az öregé volt, aki megértő és engedékeny, hanem egy kökemény parancsnok, aki az engedetleneket megbünteti.

– Csak arra gondoltunk, elszívunk egy cigarettát és addig pihenünk egy kicsit, utána pedig ássunk – mentegetőzött egyikük félénken.

– Maga itt ne gondolkodjon semmit, csak tegye, ami a parancsban van! – förmedt rá kiabálva a szakaszvezető a megszólalóra.

– Gondolkodni otthon a budin ülve kell! Értette?

– Igenis, szakaszvezető úr! – felelte a másik.

– Mit képzelnek, nagyokosok, nekem nem volna kedvem inkább leülni és pipázgatni? Én is épp úgy elfáradtam, mint maguk! És a többiek is! – mutatott körbe a csendben ásókra.

– De a parancs az parancs, és azt teljesíteni kell legjobb tudásunk szerint minél hamarabb! Értették? – mérte végig szúrós, szigorú tekintetével az imént még a földön ülőket, akik mostanra vigyázban álltak előtte.

– Igenis! Értettük! – vágta rá szinte egyszerre.

– Akkor azonnal fogjanak munkához! Ez nem csak egy ostoba parancs, ez a maguk épsége miatt kell! A maguk életét védik a gödrök, úgyhogy úgy készítsék el! És ez mindenkinek szól! Értik? – fordult a körülöttük némán dolgozók felé.

– Igen! Persze! – jöttek a válaszok minden irányból.

– Jól van, akkor ássanak! – fejezte be kissé lehiggadva.

A föld szerencsére nem volt kemény, így könnyen haladtak, mire egészen feljött a nap, végeztek is. Egyedül Lajos ázott még mindig bosszankodva. Ő ugyanis talált egy kisebb sziklányi kődarabot, úgy félméternyire a felszín alatt. És hiába mondták neki a mellette ásók, még Zsigára, a legjobb barátjára sem hallgatott, hogy ásson odébb egy új gödröt, ő hajthatatlan maradt. A többiek már kész lettek, mire sikerült kiásnia, aztán nagy büszkén a készülő gödör mellé görgetni a követ. A lyuk szája így már akkora lett, hogy akár társalkodónak is használhatná, de még sokat kellett rajta mélyíteni, mivel meglehetősen nagydarab, magas ember volt. Végül azért ő is elkészült „remekművével”, és a reggelire kapott konzervet már a konyhának kinevezett kiszélesedésben fogyasztották el Zsiga és a másik szomszédja társaságában. A nagy kődarabot asztal gyanánt használták fel, és a másik kettő segítségével a földből ülőhelyeket alakítottak ki. Ezeken akár többen is elfértek, és ülve ki sem látszottak a föld színéből.

Reggeli után a parancsnokság a tábor egésze számára csendes pihenőt rendelt el. Egyedül a lovak gondozói tevékenykedtek, lecsutakolták, abrakoltatták, itatták, egyszóval ellátták az állatokat. Többiek, az őrséget kivéve, a gödör mellett sátorlapon és pokrócon végigaludták majdnem az egész napot. Nem fáztak, a nap melegen sütött, talán túl melegen is. Mivel sehol nem akadt egy fa sem, ami árnyékolhatott volna, dél körül már szinte forróság lett. A távolban látszott valami erdőféle vagy fásor, de az ő táborhelyüket a prérre tették, hát ezt kell szeretniük. Legtöbben ingujjra vetkőzve feküdtek le és még úgy is leizzadva ébredtek fel. Andrásnak is jólesett az alvás és a pihenés főleg, hogy kissé a másnaposság is gyötörte még.

Mikor felébredt, már délutánra járt, és a táborlakók éppen ebédosztáshoz készülődtek. Felülve körbenézett, és hallotta ugyan István hangját, de nem látta sehol. Zavartan kidörzsölte szeméből a csipát, és újra szemügyre vette a körülötte lévőket. De barátját ismét nem látta sehol. Feltápáskodott hát a pokrócra, és ásitózva nyújtózkodott egy nagyot. Úgy, állva jött rá barátja rejtélyes láthatatlanságának okára, ott ült ugyanis Zsiga és még néhány másik bajtársuk között Lajos „konyhájában”. Kezükben kártya, az asztalnak használt kősziklán aprópénz és húzólap gyanánt a pakli többi része. Odasétált a hatalmas üreg mellé, és a földre vájt fotelekben ülők felett megállva a játékot figyelte. Azok meg zavartan tekintettek fel rá, és takargatva lefelé fordították lapjaikat. István is felnézett, és észrevette cimboráját, aztán letett egy lapot.

– Na, mi az, koma, kialudtad magad? – kérdezte egy pillanatra feltekintve rá.

– Igen – válaszolta kurtán, miközben a játék menetét figyelte.

Néhány másodpercig, míg a kör körbe nem ért, senki sem szólt.

– Ezek a nyavalyás felsők! – zsörtölődött a füstösképű Zsiga.

– Ismét fogom! – tett rá egy hetest István az egyre nagyobb kupacra.

– Már megint ütöd? Ez nem igaz, az összes hetes nálad van, hogy ilyen semmiségekre pazarolod? – lázadozott ismét a mellette ülő Zsiga.

– Van ebben, és a sorrend se mindegy ám! – felelte István kioktatón.

Ahogy András azt fölülről láthatta, a füstösképű bajtársa nem sokat tévedett, ugyanis egy alsó és két hetes bújta meg még barátja kezében. Zsiga lapjait nézegetve nem tudta eldönteni, mit adjon le. Lajos, kivel párban volt és vele szemben ült, erőltetett köhögésbe kezdett. A füstösképű a titkos jelre, mert nyilvánvalónak tűnt mindenki számára a jelenet, azonnal felkapta a fejét. A nagydarab vasutas szemeit becsukva fejével a kártyakupac felé bólintott. Persze Istvánék is látták a tagbaszakadt ember már-már komikusan ható titkos jeleit, de ez

kártyásoknál elfogadott, így nem szóltak semmit. Egyébként is leginkább a hatalmas ember gyerekesen titkolózó és félkegyelműeket idéző arcminimikájának nyomán fel-feltörő nevetési ingereik elfojtásával voltak elfoglalva. És amúgy sem volt biztos, hogy akinek mutogat ,az ért is belőle valamit. Zsiga összehúzta sűrű fekete szemöldökét, és fejét ingatva kérdően nézett a másikra, végül elszánva magát egy ászt tett a többi lapra.

– Miért nem tetted bele? – kérdezte Lajos meglepetten.

– Mert akkor elviszi simán! – vágta rá Zsiga nagy bölcsen.

– De én bírtam volna fogni! – méltatlankodott a nagydarab.

– Tényleg? És ezt csak most mondod? – dühöngött a füstösképű.

– De hát mutattam, hogy tedd bele! – válaszolta a másik, nem értve a dolgot.

– Az Isten se tud kiigazodni azon, amiket te mutogatsz, Lajcsikám – felelte Zsiga lekezelően és bosszúsan.

Közben a kör körbement, két ásszal és egy tízessel megzsírozva a már így is szép fogást.

– Gyere játszani, Bandikám! – nézett fel István mosolygós arccal, miközben maga elé húzta az elnyert kártyakupacot.

– Á, már úgy is ebédosztás lesz, talán majd utána – válaszolta András.

– Annak már éppen itt az ideje, hisz régen elmúlt dél – szólt ismét István, fel sem emelve tekintetét, miközben leadott egy zöld alsót.

– Jól beszélsz! Az én gyomrom is rég jelez már, hogy valamit enni kéne – helyeselt Lajos, a nagydarab vasutas.

Zsigának a zöld alsót meglátva felcsillant a szeme, és gyorsan megütötte az eddig nála rejtőző tőkalsóval, aztán társára nézett. Lajos meg csak ült tanácstalan kifejezésekkel az arcán, és a vállát vonogatta. István társa ismét egy tízessel szaporította az elnyerhető tétet, Lajos pedig egy ásszal. Ám mivel úgy Zsigáé lett volna a kör, István rádobott egy hetest. Eme tétével mintha kést szúrt volna a füstösképűbe.

– Ez csalás! Nem lehet igaz, hogy minden hetes nálad van! – fakadt ki dühösen.

– De hát Zsiga, te osztottál, hogyan csalhattam volna? – kérdezte István ártatlan képet vágva.

– Az igaz! – felelte a füstösképű, és flegmán egy tízest dobott a kupacra.

István társa egy felsőt tett rá, mert jobbat nem tudott, Lajos pedig egy hetest csapott a kupac tetejére, de olyan határozottsággal, mintha a követ akarta volna szétörni egyetlen ütéssel. Aztán láthatóan önmagával megelégedve, hogy idáig tudta tartogatni az ütő lapot, büszkén tekintett körbe a többiekre.

– Ez az, Lajcsikám! – vidult fel Zsiga egy pillanat alatt.

Ám nem sokáig tartott örömük. Arcukról gyorsan lefagyott a mosoly, mikor István rátette utolsó lapját, egy piros hetest, ezzel ütve és újraindítva a kört.

– Elmesz te a pokolba! – kiáltott fel dühösen Zsiga, és a kezében tartott tízest az egyre hatalmasabb kupac tetejére dobta.

Szépen sorban mindenki rátette utolsó lapját, ami egy ász és egy újabb tízes lett. Mivel senki sem bírta ütni, István fülig érő szájjal maga elé húzta az utolsó körök termését is.

– Na, számoljunk – mondta, és elkezdte szétválogatni a lapok közül az értékesebbeket.

– Mit számoljunk? Nálunk szinte semmi nincs! Megint ti nyertetek! – vágta rá Zsiga dühösen, ahogy föllállt.

– Ne dühöngj már, ez csak egy játék! – felelte István.

– Ja, nektek, mert ti mindig győztök! – szólt hátra a vállá fölé szemrehányóan a füstösképű, ahogy éppen kimászott a gödörből.

– Ne bomolj már, nem tehetek róla, hogy a szerencse mellém szegődött. Holnap meg veled lesz, és te leszel a nyerő – mondta István vidáman, miközben társával elosztották ez elnyert pengőket.

Aztán fölkelt, és arcán fülig érő mosollyal, egyik kezével a bajuszát simogatva ő is

kimászott a lyukból. Úgy festett, mintha egy bál ajtajában állna, és a belépés előtt még gyorsan rendezni szeretné küllemét, hiszen tudja, odabent kíváncsi és egyben kritikus női tekintetek kereszttüzebe fog kerülni. De itt szó sem volt erről, pusztán a vesztesek számára ingerlő jókedvét próbálta leplezni. Zsiga magyarázott valamit dühösen, de csak úgy magában, füstös képe a dühtől kipirulva még barnábbnak tűnt, mint eddig. István kínjában a száját fogta, nehogy a belülről feszítő jókedve kitörjön, és ezzel megsértse a másik kettőt. Hiszen azok képét látva nevetni lett volna kedve felszabadultan, hangosan, de visszafogta magát és csupán mosolygós szemei árulkodtak a nagy erőfeszítések árán elfojtott vígságáról. Nyomát sem lehetett látni már a szomorú, megtört Istvánnak, aki a minap még pityergett. András büszke lett magára, úgy érezte, ez az ő művének az eredménye. A vodka, mit előző nap búfelejtőként megittak, kizökkentette barátját a mélabús állapotából és újra a régi mosolygós, vidám Istvánná tette.

– Gyere, menjünk az ebédért! – szólt oda neki segítségképpen, hogy nevetőgörcsével küzdő barátját kimentse nehéz helyzetéből.

Az meg nem szólt semmit, csak bólogatott összeszorított fogakkal mosolyogva, és már ment is.

Az ebédet hamar bekapkodták az éhes katonák, és utána, hogy ne unatkozzanak, a parancsnokság fegyvertakarítást rendelt el. Mivel puskáikat még el sem sütötték, így nem sok dolguk akadt velük. Kívülről letakarították róla az út porát, majd az előírásnak megfelelően áttörölgették olajos ruhával. Ez kissé értelmetlen feladatnak látszott, hisz a frissen olajozott felületre gyorsan tapad a por. De már kezdték megszokni, hogy a hadseregben nem minden kapott parancs tűnik elsőre értelmes dolognak. Persze azért túl hamar senki sem végzett a feladattal, órák hosszat vett igénybe a tisztogatás. Tudták jól, aki túl hamar elkészül, annak a munkájában úgyis találnak valami kivetnivalót, és újrakezddheti az egészet. Így mire vége lett a kötelező foglalkozásnak, már késő délutánra járt az idő. Ekkor hozták a hírt, hogy aznap este nem lesz menet, ugyanis a partizánok felrobbantottak valami hidat. Amíg a munkaszolgálatosok újat építenek, ott maradnak, tehát mindenki állítsa fel a sátrát, mert ott töltik az éjszakát.

Örömmel látott neki a munkának mindenki, hiszen tudták, aznap éjjel végre nyugodtan és fedéllel a fejük felett fognak aludni. Gyakorlott mozdulatok sora volt az egész, ezért nem tartott sokáig. Mivel ezeket a honvédségi sátrakat két katona használta, így András és István természetesen közösen fogtak a munkához, mint ahogy Lajos és Zsiga is. A széleiken összegombolták sátorlapjaikat az arra a célra kialakított részekben. Aztán egyikük puskájára feltűzték a szuronyt, és előírás szerinti sátorkaróként a vászon közepén lévő, fémkarikával körbevett lyukon kidugva kitámasztották vele a vásznat. Utána a sátorlap alsó szélein lévő kisebb fémkarikáknál fogva megfeszítették, és a kenyeres zsákjukból elővett kis fém cövekekkel a földhöz szögezték. Középen a szurony hegyére rátettek egy rohamsisakot és már lehetett is beköltözni. Fél órán belül a földbe ásott lyukaktól nem messze, egy füves részen már álltak is a sátrak szép sorban, egymás mellett, katonásan elrendezve.

Vacsoraosztás következett, és míg az ételt fogyasztották, Istvánnak sikerült rábeszélnie a két vasutast egy újabb kártyapartira. A füstösképű Zsiga babonából nem volt hajlandó ugyanoda ülni, mint azelőtt. Így most helyet cserélve ő került az eddig nyerő szériában lévő István helyére. Vele szemben Lajos, mellette András, aki most István társaként szállt be a játékba. Középre dobták a néhány pengős téteket, aztán ment a játék, egyik parti a másik után. Közben egészen rájuksötétedett, hogy már alig látták lapjaikat. Ott ült az öblös gödör szélén a fél szakasz és még a szakaszvezető is. Legtöbbször a folyó játékot figyelték, vagy csendben beszélgettek. Az öreg meg csak pipázgatott nyugodtan, öregesen, és a távolban éppen alábukó napot figyelte.

Az utolsó napsugarak vörösre festették a látóhatáron tornyosuló hatalmas felhőket. És azok, mint égbenyúló hegyek körvonalai emelkedtek a néhol dombokkal tagolt, de többnyire

sík táj fölé. Aztán egyszer csak valami halk zúgásra lettek figyelmesek. Az öreg a hang irányába fordult, és a kártyások is felemelték tekintetüket. Csend lett, senki sem beszélt, mindenki a zaj forrását keresve, kutatva az eget kémlelte. Mivel már igen-igen besötétedett, látni nem sokat láttak, viszont hallani hallották, hogy egyre erősödik a repülők hangja. Mert hamarosan biztosak lettek benne, hogy a zajt repülők motorja adja.

– Mindenki be a saját óvóhelyére! – kiáltotta el magát a szakaszvezető.

Az emberek felbolydultak, mint a méhkaptár pergetéskor. Lajos gyorsan elpakolta a kártyáját, Zsiga a saját gödrébe mászott át, mindenki összeszedte széjjel lévő holmiját.

– A rohamsisakot vegyék fel! És akinek nincs beépítve a sátorba a puskája, az azt is vigye magával! – kiáltozott az öreg mérgelődve, az összevissza futkosó katonáit látva.

Mire mindenki megtalálta a saját helyét és már csupán a sisakos fejek kukucskáltak ki a lyukakból, éppen odaért a két repülő is.

– Raták! Nem igaz, hogy ezek soha nem nyugszanak! – mérgelődött a szakaszvezető, ahogy gödre mellett állva az eget fürkészte.

A gépek áthúztak felettük, de olyan alacsonyan szálltak, hogy szelük szinte felborította az imént felvert sátrakat. Az erős fuvallat felkapott néhány rájuk terített nagykabátot, és messzire repítette. A felvert porban hirtelen az orruk hegyéig sem láttak, csak trüszkölve szitkozódtak. Tőlük úgy ötszáz méterre visszafordult a két gép, és a tábor másik vége felé vették az irányt. Ahogy a por kezdett elülni, követni próbálták tekintetükkel, de a már majdnem teljes sötétségben csakhamar elveszítették őket. Még a csillagok és a hold sem világítottak, ugyanis azokat aközben lassan egyre sűrűsödő fellegek takarták el. Így mindössze hangjukból tudtak a repülők hozzávetőleges helyzetére és mozgásuknak irányára következtetni. A táborban közben két helyen is megszólaltak a légvédelem gépágyúi. Sajnos a sötétség a levegőben fürgén mozgó repülőknek kedvezett és valószínűleg ezt ők is tudták, ezért támadtak mindig este. Szakaszvezetőjük csak állt a sötétben a gödre mellett, és figyelte a gépek hangját. Azok meg nem törődve a sötét miatt pusztán vaktában rájuk lövöldöző légvédelmi gépágyúk tüzeivel, minden irányból többször is teljes hosszában végigrepülték a tábor.

– Ezek nem lőnek, csak köröznek itt felettünk, mint valami átkozott dögkeselyűk! – mondta az öreg meglepetten.

– Akkor kimászhatunk? – tudakolta az egyik közeli lyukból Zsiga.

– Dehogyan! Mit képzelsz? – förmedt rá a szakaszvezető dühösen.

– Miért nem lőnek ezek? – kérdezte aztán, csak úgy költőien, a levegőbe.

– Nagyon rossz előérzetem van. Ezek az átkozott ruszlik készülnek valamire – válaszolta saját magának.

Alighogy e szavakat kiejtette, az egyik gép kidobott egy ejtőernyős világítórakétát, ami lassan ereszkedni kezdett lefelé. Kisvártatva valamivel arrébb a másik is kidobott egyet. Azok meg vakító fényüket ontva, szinte az egész tábort bevilágítva lassan ereszkedtek lefelé. Ekkor a gépek újabb kört tettek a tábor felett, és géppuskatűzzel kezdték pásztázni a földön lévőket. Közben két helyen is piroosan, szikrázva világító, vakító erejű jelzőfényt dobtak a földre. Az egyik nem messze tőlük, éppen az ő sátraik közé esett. A sátor, amire ráesett, azonnal lángra kapott, ám egyelőre senki sem mert kimászni, hogy eloltsa, ugyanis a repülők folyamatos géppuskatűz alatt tartották őket. Mikor egy sorozat porolva, éppen az ő gödreik között szaladt végig, látva, hogy annak már a fele sem tréfa, az öreg is ijedten a saját gödrébe ugrott. A légvédelmi gépágyúk és néhány géppuska szakadatlan lőtték az eget, de eltalálni oly sötétben a vakító fénnel ereszkedő fényjelzők fölé bűjt Ratákat lehetetlennek tűnt. A repülők újra és újra visszafordultak, és géppuskáikból rettenetes tüzet zúdítottak rájuk. Fűtyülve repkedtek fölöttük a lövedékek. András összehúzza magát megpróbált a lyuk szájától minél lejjebb kerülni.

Percek teltek így el, aztán egyszerre csend lett. A lövöldözés abbamaradt, még a légvédelem is elhallgatott. A távolodó Raták motorjának a hangját lassacskán valami

vészjóslóan hangzó távoli, bűgő zaj vette át. Főlegyenesezve kinéztek kis gödreikből. A földből, mint gombák emelkedtek ki rohamsisakos fejeik. Az ellenség világítóeszközei már földet értek és kialudtak, ismét teljessé vált a sötétség. Egyedül a sátrak közt és pár száz méterrel odébb, a tábor másik vége környékén világítottak pirosan az oda zuhant jelzőfények. A bűgő hang erősödött, és közben egyre inkább hatalmas repülőgépek motorjának zúgására kezdett hasonlítani.

– Ezek bombázók! Le kell takarni a jelzőfényeket! – kiáltotta az öreg, miközben kimászott a gödörből.

– Gyorsan, jöjjenek! Maga és maga! – mutatott a hozzá legközelebb levő katonákra.

– Hozzák az ásókat is! – kiáltott még vissza, és kezében a sajátjával már indult is a sátrak között pirosan szikrázva világító fény felé.

Ám elkéstek, még alig tett meg néhány métert, és a két kijelölt katona még csak éppen kimászott a saját gödréből, mikor süvítő, fűtülő hangra lettek figyelmesek. A hangok hallatán a szakaszvezető megtorpant. Egy pillanatra megállt, és fülelve a sötét eget bámulta. Aztán villámgyorsan megfordult, és máris visszafelé futott, pechére összeütközve az éppen utána igyekvő két közlegénnyel.

– Vissza! Vissza! Be a gödörbe! – kiáltott rájuk, és kezével kezdőlökést adva nekik, máris taszította az előtte álló, meglepődött honvédeket a lyukak felé.

Ebben a pillanatban hatalmas dörrenés közepette becsapódott az első bomba, és utána sorban a többi. Az egymást érő robbanások fénye szinte nappali világosságot teremtett. Hirtelen elszabadult a pokol, iszonyatos hangzavar támadt, úgy érezték, a gödör fala rájuk omlik, és a föld elnyeli őket. Fönről, a gödör szája felől mintha lapáttal dobálták volna, úgy záporozott rájuk a robbanások erejétől szerterepülő föld. Ők meg csak lapultak gödreik alján, és halálfélelmükben pusztán két kezükkel próbálták magukat még mélyebbre kaparni. A talaj mozogni kezdett és úgy morajlott, remegett körülöttük, mintha egy rossz, rázó útton haladó szekéren ültek volna éppen. A szakaszvezető még nem érte el saját gödrét, és a robbanások nyomán végigsöprő légnyomáshullám ledöntötte lábáról. Hasra esve a nagy lendülettől, úgy ahogy volt, fejjel lefelé belezuhant a saját gödrébe. A két fiatalabb közlegény valamivel gyorsabbnak bizonyult, és sikerült beugraniuk óvóhelyeikre még az első robbanás előtt. András összekucorodott a szűk lyukban, és a sötét eget próbálta fürkészni, de a por és föld minduntalan a szemébe csapódott így kénytelen lett becsukni őket. Rettenetes érzés lett úrrá rajta, attól rettegett, hogy a következő bomba éppen rá hullik. Úgy érezte, ki kellene másznia és el kellene rohannia onnan minél messzebbre. Aztán mégiscsak erőt vett magán, elvégre az volt a parancs, hogy ott lapuljanak a gödörben. Összehúzta hát még jobban magát, és becsukott szemmel várta az elkerülhetetlen véget. Agyában furcsa, vele már régebben megtörtént események képei futottak át, mint mozigép lencséje előtt egy régi film kockái. Hirtelen beugrottak neki saját szavai, miket Istvánnak mondott nem is olyan rég: „Aztán a sorsunkat bízzuk nyugodtan a jó Istenre! Ha ő úgy akarja, hogy még lássuk az otthoniakat, akkor biztos hazajutunk, ha nem, akkor meg már mindegy.” Összetette hát kezét, és imádkozni kezdett. Hangosan, mintha éppen templomban lenne, és a gyülekezettel együtt mondaná az Úrtól tanult imát.

– „Mi atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved! Jöjjön el a te országod! Legyen meg a te akaratod...”

Közben a bombák csak hulltak, mint záporosó, és ő a robbanások rettenetes robajától nem hallotta saját hangját, azonban abba nem hagyta. Csak mondta egyik sort a másik után, úgy, ahogy gyerekkorában tanulta. Néha össze-összerándulva, mikor egy-egy kavics vagy kemény földdarab az arcába csapódott, de mindig folytatva.

Nem lehet tudni, hogy hány bomba hullott rájuk és mennyi ideig tartott az egész, az biztos, hogy számukra egy egész örökkévalóságnak tűnt. Aztán egyszer csak mégis abbamaradt. A föld remegése megszűnt, és a robbanások zaja is elült. Kezével lesöpörte arcáról a vastagon

rátapadt port és koszt, kinyitotta szemeit, és mozdulatlanul a csendet hallgatta. A fülei kissé zúgtak az iménti hangzavartól, de azért hallotta, amint odakint valaki köhög. Mivel onnan lenről mindössze a lyuk száját látta és fölötte a koromsötétséget, úgy döntött, főlegyenesezik és szétnéz. Fölállt hát és leporolta ruháját, aztán körbepillantott, és elszörnyedve bámulta maga körül a holdbéli tájat. Mindenhol hatalmas bombatölcsérek hemzsegték, amíg szeme a sötétben csak ellátott. Ahol a piros jelzőfények földet értek, ott csupáncsak rengeteg kráter és néhol még égő rongydarabkák voltak, amik néhai sátraik lehettek. Körülötte köhögve, trüszkölve egyre több sisakos fej bújt ki a gödrök mélyéről. A szakaszvezető is előbújt nyakát csavargatva, és kezével a tarkóját masszírozva.

– Az átkozott ruszkijai, jól megszórtak minket, még a nyakam is majdnem kitörött – mondta halkan, fel-felszisszenve közben, ahogy a nyakát próbálgatva óvatosan fejkörzéseket végzett.

– Úgy látom, a szakaszból senki sem sérült meg, szerencsére kimaradtunk a szórásból. Istennek hála, jól elhibázták, és nem sikerült eltalálniuk a piszok bolsiknak!

– Igen, úgy két méterre – mondta a legszélső lyukban lévő bajtársuk, miközben a tőle néhány méterre lévő bombatölcsérré mutatott.

– Ez valóban nem sokon múlt, de azért megúsztuk, és ez a lényeg! – felelte az öreg most már hangosan, katonásan.

Éppen ki akart mászni, hogy szétnézzen, mikor ismét valami süvítő hangra lettek figyelmesek. Pár másodperc múlva már követte is a becsapódás és a robbanás. Sokkal kisebbet szólt, mint az eddigiek, de azért mégiscsak azonnal lekapta mindenki a fejét és a gödre alá húzódott. Újabb süvítő repülő bombát hallottak, és ismét robbanás következett, de ez jóval távolabb, a tábor másik vége felé. Aztán ahogy a folytatást várva, gödreik alján fülelve lapultak, már távoli, halk durranásokat is hallani véltek, amik mindig az újabb érkező bomba előhírnökei lettek. A becsapódások között tíz-húsz másodperc is eltelt, és a robbanások sem voltak valami hatalmasak. Ám mivel kiszámíthatatlanul hol ide, hol oda estek, nem tűnt tanácsosnak a gödrökön kívül tartózkodnia senkinek. Így hát ismét bevackolták magukat és vártak. Az öreg kiabálva adta ki utasításait, ugyanis úgy áthallatszott a többi gödörbe és mindenki hallhatta.

– Mindenkinek tűzkész állapotban és kéznél legyen a fegyvere, ugyanis ezek nem repülőgépbombák, hanem aknavetőgránátok! Úgyhogy a közelben ellenséges csapatoknak kell lennie! Senki ne aludjon, figyeljék a környéket, hiszen ebben az átkozott sötétben egész a gödrünk széléig tudnak lopóznia a ruszki!

– De szakaszvezető úr, nekem a sátrunkban van a puskám, hát az a sátkaró – mondta ijedten egy fiatalabb honvéd.

– Az enyém is! – tették hozzá a gödreikből kibújva többen is.

– Tudom, de akinél van, legalább az legyen készenlétben! Aztán meg, majd megkeressük a maguk puskáit is! – felelte az öreg a helyzettől, mit a szabályzat szerint felállított sátrak okoztak, kissé dühösen.

Ezután senki nem beszélt, csak a szinte másodpercre pontosan érkező gránátok süvítő hangja és a robbanások zaja törte meg időnként az amúgy nagy csendet. Hallani lehetett, ahogy mindenki, akinek nem a sötétben szanaszét heverő sátrak között volt, a puskájával bajlódik. Csattantak a zárdugattyúk, mikor hátrahúzták, és ezután egy löszert csőre töltve, újra előrelökték. Majd főlegyenesezték szűk gödreikben, és riadt tekintetükkel a környéket kémlelték. Bár szemük már hozzászokott a vaksötéthez, tíz-tizenöt méternél távolabbra nem láttak, vagy legalábbis teljesen bizonytalanok voltak abban, hogy látnak-e valamit vagy sem. Így teltek el hosszú percek vagy inkább egy félóra is, mivel semmi rendkívüli sem történt, halkan beszélgetni kezdtek. A robbanásokat már kezdték megszokni, bár néha, mikor egészen közel esett hozzájuk egy-egy gránát, rémülten húzódtak a gödrök mélyére.

Közben szépen lassan elkezdett esni az eső. Először mindössze néhány csepp, aztán egyre

több, és végül már rendesen zuhogott. Az ellenség csak nem akarta abbahagyni az aknavetőzést, mintha kifogyhatatlan gránátkészlete lett volna, olyan kitartóan lődözött. Szerencsétlen bakák csupán álltak a fölbe vájt lyukakban, miközben sisakjuk peremén, mint egy ház ereszen, csöpögve folyni kezdett az esővíz. Még a beszélgetéstől is elment a kedvük. Negyedóra alatt bőrig áztak, pedig sátorlapjaik, amiket kiválóan lehetett esőkabátként is használni, ott heverték valahol szanaszét a sötétben. A továbbra is zuhogva ömlő eső miatt a víz már-már kezdett becsurogni gödreikbe. Az ellenség pedig, mintha az év legkellemesebb időjárású éjszakája lenne, csak küldte gránátjait pontosan, szinte menetrend szerint. A szakaszvezető egy idő után megunva a dolgot úgy döntött, katonái érdekében tennie kellene végre valamit.

– Ide figyeljenek! Én elmegyek, és eligazítást kérek a parancsnokságtól, maguk pedig itt maradnak, és nagyon figyelnek! Értik? Vegyék úgy, hogy a tűzparancs ki van adva! Ha valaki közelít magukhoz arról, vagy arról... – mutatott a tábor külső részei felé a sötétbe.

– Akkor azonnal löjjenek, ne vacakoljanak! Értik?

– Igenis, szakaszvezető úr! Igen, értettük! – jöttek az ijedt hangú válaszok. Az öreg megvárta a következő robbanást, aztán gyorsan kimászott, és a tábor belseje felé kezdett futni. Ám néhány méter után a sötétben eltűnt szemeik elől.

A magukra maradt bakák félve tekingettek hol erre, hol arra, és közben saját maguk megnyugtatóra ismét beszélgetni kezdtek.

– Csak nem örültek meg a szovjetek, hogy ilyen szörnyű időben támadjanak – kezdte Zsiga.

– Csak nem – válaszolta Lajos.

– Szerintem se, de azért soha nem lehet tudni. Úgyhogy mindenki nagyon figyelje az ő területét! – szólalt meg István szigorú hangon, rajvezetőként átvéve az irányítást.

– Jól van, igazad van, ezektől bármi kitelik – felelte Lajos.

Mindenki a környéket fürkészte árgus szemekkel, és csupán egészen halkán, suttogva beszélgettek, hogy az esetlegesen közelítő ellenség meg ne hallja őket. De senki nem közelített, egyedül a szakaszvezetőjük jött vissza egy szűk negyedóra múlva. Az egyre nagyobb pocsáron keresztül odafutott gödréhez és beleugrott. A futástól kissé beszuszogva mielőtt szólt volna, kicsit kifújta magát. Ilyenkor látszott csak igazán a szakaszvezetőn, hogy már nem mai gyermek. Már jócskán benne járt abban a korban, amit katonáéknál már nem futkosós rangban szoktak letölteni az emberek. De hát neki ezt hozta a sorsa és a lefokozása, és ezzel kellett megtanulnia együttélni.

– Azt mondták, ezek kizárólag partizánok lehetnek, ugyanis a szovjet csapatok már rég visszavonultak a környékről! Csak azt nem értem, honnan szerezhettek aknavetőket – mondta kis idő múlva nagy hangon, hogy mindenki jól hallja.

– De ez most mindegy, nemsokára eléri őket a már útnak indított egységünk, és remélhetőleg mihamarább elhallgattatják a nyavalyásokat! Addig a fedezékekben kell maradnunk és résen lenni, hiszen ezek, ha sokan vannak, és elég vodkát ittak, elég vakmerőek ahhoz is, hogy megtámadjanak egy egész századot!

– Az átkozottak, most miattuk ázunk ronggyá! Hogy vinné el őket az ördög! – szitkozódott Zsiga.

– Én sem ujjongok az ötlettől, de inkább örülünk, hogy még egyszer sem találtak közénk!

– válaszolta András kiabálva, amint egy gránát éppen mellettük robbant fel.

– Húzódjunk le és várjunk, mást, azt hiszem, nem tehetünk egyebet! – mondta az öreg parancsolóan.

A katonák leguggoltak saját gödreikben, és vártak. A sisakjukról a víz a vállukra és a hátukra folyt, végigcsurogva az átázott zubbony alatt. Csuromvizes ruhájuk a testükre tapadt, bakancsos lábaik beleragadtak a frissen felásott sárgás földbe, ami az esőtől szinte iszappá változott. Ha zsibbadt lábaikat át akarták helyezni, vigyázniuk kellett, nehogy beleessenek a

sárba. Az eső kegyetlenül zuhogott továbbra is, néha egész patakocskák indultak meg fentről, a lyuk szája felől, a föld színén összegyűlt vizet a bakák lába alá engedve. Az emberek kezdtek egyre inkább elcsigázódni és fáradttá válni, a vizes ruha alatt fázott egész testük.

– Meddig szórakoznak még ezek? Itt fogunk megrohadni ebben az átokverte veremben! – kiabálta valaki az egyik lyukból.

– Nem tudom, de haladhatnak már, mert nálam egyre nagyobb víz van! – válaszolta egy másik hang.

– Ennyi idő alatt még nem érték el őket? De hát idehallatszik az aknavető pukkanása, nem is lehetnek messze! – jött egy újabb panaszos hang.

– Türelem, nyilván be akarják keríteni a csirkefogókat, és ahhoz idő kell! – szólt közbe az öreg, aki nem bűjt le, hanem a környéket figyelte. Aztán egyszer csak nem jött a megszokott időben a várt gránát, sőt később sem, csend lett végre.

– Na, lesz már valami! – mondta az öreg hangosan, hogy mindenki hallja és megnyugodjon kicsit.

És lett is. A csendet távoli puska lövések és kiabálás hangja törte meg. Néhány percig tartott csak a fegyverropogás, aztán újból néma lett a sötét éjszaka.

– Jól van, most már szerintem másszanak ki! Nem lesz itt már gond! – mondta a szakaszvezető, és elsőként mászott ki a gödréből, hogy a környéket jobban szemügyre vehesse.

Mindenki kinyújtotta elgémberedett lábait, és a sáros földre tenyerelve kimásztak a felszínre. A bombázáskor rájuk került por és föld az esőtől sárrá olvadt össze. Úgy néztek ki, mint dagonyából érkező vaddisznó konda, de úgy érezték magukat, mint a kiöntött ürgék. És az eső még mindig esett.

A szakaszvezető körbement a tábor felőlük lévő szélén, és megnézte, nem rejtőznek-e ugrásra kész partizánok a sötétben. Mivel elég nagy területen nem talált senkit, megnyugodott és visszatért.

– Gyerünk, nézzük meg, mi maradt a sátrainkból – indult meg a néhány darab, valamilyen csoda folytán állva maradt sátor felé, a földön lévő hatalmas krátereket kerülgetve.

– Kilenc, egész jó! – számolta meg gyorsan az ép sátrakat. – A többi kicsit széjjel van, de majd a jó honvédek összeszedik őket – fordult a mögötte letörten álldogáló bakákhoz. Mivel látta rajtuk, hogy a fáradságtól és a látványtól, mit a szerteszéjjel heverő holmijuk nyújtott, legtöbbször majdhogynem sírva fakad, kicsit engedékenyebb lett.

– Először mindenki rágyújthat, és utána kezdjék a munkát – mondta, és maga is elővette pipáját.

Ha valaki idegen az előzményeket nem ismerve akkor és ott látta volna őket, biztosan azt hitte volna, nem normálisak. Mert ugyebár, szinte mind rágyújtottak, talán még azok is, akik nem is dohányoztak. Csak álltak ott az esőben koszosan, sárosan, csuromvizesen és szívták az utolsó néhány szál cigarettájukat. Aztán amikor elszívták, elkezdték a sátrak maradványait összekapirgálni. Ahogy folyt a munka, az aznap este talán egyetlen jónak mondható momentumaként kicsit megkönnyebbülve tapasztalták, hogy a sátrak többségének szinte semmi baja. Legtöbbször pusztán felborította vagy odébb repítette a robbanások által keltett légörvények ereje, egyébként egyben voltak. Ezeket kis javítással azonnal rendbe is hozták, és egy bő negyed óra alatt fel is állították. Ám voltak ettől rosszabb állapotúak is, amik kicsit több munkát igényeltek, de ezek javításához az esőben már nem fogtak hozzá. Fáradt és elcsigázott gazdáik inkább csak bebújtak a sátorlap alá, és úgy aludtak sárosan, átázottan. Akinek elégett vagy teljesen szétszakadt a sátra, azt valaki másokhoz szállásolta be a szakaszvezető. Vízről csucsogó egyenruhájukra rátekerték az ugyanolyan állapotú pokrócukat, hátha a több réteg mégiscsak melegen tartaná valamelyest testüket, és nyugovóra tértek. Arra elég is lett, hogy reggelig kihűlésben ne haljanak meg, de egyébként fáztak, reszkettek, és a hideg rázta őket, míg el nem aludtak. A bombázás alatti halálközeli állapotban

töltött idő hangulatukra nyomta bélyegét, testileg és lelkileg is kimerülve, minden kényelmetlenség és hideg ellenére szinte azonnal, ahogy lefeküdtek, mély álomba zuhantak. Szerencsére az éjszaka további része nyugodtan telt, semmi nem mozdult körülöttük, egyedül az eső esett kitartóan.

Másnap reggel hatkor volt az ébresztő. András úgy érezte, mintha nem is aludt volna. Teljesen elgémberedett minden tagja, mert Istvántól, aki az ő épen maradt fél sátrába került, alig fért el. Talán ilyen érzés lehet, ha valaki éjszaka bepisil – gondolta magában, ahogy csuromvizes ruhájában kikászálódott a sátorból. Barátja is felébredt, és ő is kimászott.

– Jó reggelt, koma – köszöntötte meglepően jókedvűen.

– Neked is – felelte unottan.

– Te, Bandi! Mondták már neked, hogy iszonyatosan horkolsz? Szerintem egy téli álmat alvó medve is simán kimenekülne a barlangjából, ha téged mellé fektetnének – próbálta feldobni a hangulatot István.

András csak ránézett a másikra meglepetten, de nem felelt, aztán unott képet vágva a hátizsákjában kezdett kotorászni.

– Jól van na, csak tréfáltam – mondta barátja látva, hogy nincs túl rózsás hangulatban. András nem is figyelt rá, miközben rágyújtott, az eget és a tájat fürkészte. Kelet felé mintha elvágták volna, úgy szakadt vége a sűrű felhőzetnek, ami fent a magasban lassan nyugati irányba kúszott. Az eső szerencsére elállt, és bár felettük még sötét fellegek borították be az eget, a távolban már fényesen ragyogott a felkelő nap. Sugarai még gyengék voltak, nem oly erősek, mint tegnap a forró déli órákban, de azért az éjszaka hidegében átfagyott katonáknak az a kis meleg is nagyon jólesett. A föld felett messze, amíg a szem ellátott, hajnali párák szálltak az egész rónaságon. Párájukkal sejtelmesen elrejtették az elszórtan, magányosan álldogáló fák törzseit. Az itt-ott tavaszi levélkéikkel tarkított, szinte még teljesen kopasz ágak úgy meredeztek a fehér ködfüggönyök felett, mint valami égen úszó, mesebeli óriáspolipok tekervényes csápjai. A lassan vándorló kis ködpamacskok hol eltakarták, hol látni engedték a környék kisebb bokrait, oly víziót teremtve vele, mintha azok megelevenedtek volna és mozognának. Furcsa módon sem madár, sem más állat hangja nem hallatszott a közelben, de még távolabbról sem. A halotti csendet, ami az elmúlt este óta a környékre telepedett, lassacskán az ébredő tábor zajai kezdték megtörni.

A mindenfelé éktelenkedő hatalmas bombatölcsérek aljában az egész éjszakás esőzés alatt összegyűlt víz állt. Az aprócska tavaeskák meglehetősen tisztának és átlátszónak tűntek, mintha akkor húzták volna egy kútból. Lemásztak hát a csúszós, sáros mélyedésekbe, és hogy valami emberi formát öltsenek, a pocsolyák vizével lemosták kezükről, majd arcukról a ráragadt koszt, sarat. Hamar rájöttek, miként lehet kezeikkel a tócsából óvatosan vizet meríteni anélkül, hogy a leülepedett alját felkavarnák. Mikor a tisztálkodás ezen elég primitív, de jelen helyzetben egyetlen célravezető módjával végeztek, sorakoztak és reggelizni mentek. A konyhaszolgálatosok kiosztották az ételt, amit aztán percek alatt be is falt mindenki. Néhányan, köztük Lajos is, nehezményezték, hogy a fejadagok igen-igen összementek aznap reggel, és repeta sem jutott. Reggeli után századszintű sorakozóhoz fűjta a kürtös a jól ismert dallamot. Elég hamar megtalálta mindenki a helyét, és utána szépen, szakaszonként, egymás mellett halkán beszélgetve várták az előjárók érkezését. Közben a nap már egyre magasabban járt, sugarai jótékonyan a hátukat melegítették. A szikrázó napsütésben vizes egyenruhájuk gőzölgött testükön és úgy festett, mintha az egész század füstölögne. Egyszer csak jött a vigyázz parancs, és megérkezett a százados meg a hadnagy.

– Honvédek! – kezdte a százados megszokott ordító hangján.

– A tegnapi bombázások miatt sajnos elvesztettük nyolc bajtársunkat és az ellátmányunk nagy részét! Az aljas partizánok nem véletlenül robbantották fel éppen ezt a hidat, itt ahol légi támadás ellen nincs fedezék. Tudták ezt ők is nagyon jól, és a Vörös Hadsereggel együttműködve megpróbálták olyan erős csapást mérni ránk, hogy megállítsanak vagy

visszafordítsanak! De ebből nem esznek! Bár készleteink kimerülőben vannak, és nem tudjuk még pontosan, mikor és hol fogjuk tudni feltölteni őket, akkor is továbbmegyünk. A megígért időben odaérünk, és a német szövetségeseinket leváltjuk, hogy ők tovább nyomulhassanak a bolsevikok ellen! A híd, mit a munkaszolgálatosok építenek, ugyan még félig sincs kész, de felderítőink találtak néhány kilométerrel feljebb egy átkelésre alkalmas gázlót. Ott fogunk átkelni. Ám mielőtt útnak indulnánk, példát statuálunk a helyi lakosok számára, kivégezzük a három partizánt, akit tegnap este élve sikerült elfognia az őrmester kis különítményének! Remélem, ezzel elveszük a kedvét a többieknek attól, hogy partizánnak álljanak. Gyerünk, vezessék elő a foglyokat! – szólt oda tőle nem messze álló őrmesternek.

Az meg hátraszólt embereinek, és azok már vezették is középre a hátrakötött kezű, ócska ruhákba öltözött, rémült arcú embereket. Néhány bajtársuk köteleket dobott át az egyetlen közelben lévő fa legnagyobb ágán, majd egyikük felmászott, és a lentiek instrukciói szerint beállította a köteleken lévő hurkok megfelelő magasságát. Jó erősen megkötötte őket, majd lemászott, miközben a százados beszélni kezdett.

– Ezek a gazemberek lövöldözték tegnap a tábort aknavetővel! És nagy valószínűséggel a hidat is ők és az elmúlt este megölt társaik robbantották fel! De most megkeserülük, hogy magyar honvédekre támadtak! – mondta bosszú ittas hangon a százados, majd intett az öröknek.

Az egyszerű falusi embereknek látszó foglyok arcára kiült a halálfélelem, mikor a fára kötött hurkokat meglátták. Saját nyelvükön valami könyörgésfélét ismételgettek, és rémülten forgatták körbe a fejüket, mintha valakit keresnének, aki megkegyelmezhet nekik. Hátrakötött kézzel, tehetetlenül tántorogtak, ahogy az őreik puskájuk tusával a fa alá lökdözték őket. Az ott tevékenykedő katonák a vékonyabbik oldalukra felállítva három leszegelt lőszeresládát tettek a kötelek alá, majd megragadták a partizánokat, és föltuszkoltak rájuk egyet-egyet. Ezután már el sem engedték őket, hiszen azok állandóan le akartak onnan ugrani. Egyikük gyorsan a nyakukra tette a hurkot, és kezével érintőlegesen megfeszítette. Így már nyugodtan álltak, pusztán arcuk vonásai, és saját nyelvükön egyre szaporábban ismételt szavaik árulkodtak arról, hogy milyen rémült és hisztérikus állapotba kerültek. A katonák távolabb mentek és vártak.

– Megbűnhődtek a bajtársaink megöléséért, mocskos partizánok! – harsogta kegyelmet nem ismerő hangon a százados, úgy, mintha a foglyok értenék.

Azok meg csak könyörögtek egyre hangosabban, rémült tekintetükkel a századosra és a hadnagyra bámulva. A százados intett kezével, és a mögöttük álló katonák kirúgták lábuk alól a ládákat. A kötelek megfeszültek, és végükön ott himbálózott a három partizán. Csend lett. Hátrakötött kézzel vonaglott testük, lábukkal kalimpáltak, egyre lilább lett az arcuk, aztán rövid időn belül egymás után lehanyatlott fejük, elernyedtek testük, alakjuk megnyúlt és mozdulatlaná vált.

– Itt hagyjuk őket elrettentő példaképpen, hadd lássák a többiek, nem érdemes velünk szembeszállniuk! – mondta a százados a csendet megtörve.

– A mai nap el kell érünk a zászlóalj gyülekezőhelyét! Egy órán belül indulásra készen szeretném látni a menetoszlopot! – fordult a hadnagy és a szakaszonként felsorakozott bakák felé a százados.

– Értettem! – válaszolta a hadnagy, aztán kiadta az oszloj vezényszót, és mindenki ment felmálházni felszerelését. Míg mindenki pakolt, a százados irányítása alatt néhányan eltemették a bombatámadásban elhunyt bajtársaikat.

Egy óránál valóban nem sokkal kellett több, és a század máris útra készen állt. A hadnagy vezetésével nyomban el is indították az első szakaszt, és néhány perces légvédelmi közökkel sorban utánuk a többieket. Andrásék is útra keltek. Ott masíroztak el a fa mellett, amin a holttestek lógtak. A nap melegen sütött, és egy kicsi szellő is lengedezett, így ruhájuk szinte érezhető gyorsasággal száradt. Bakancsaik viszont néha csaknem megmerültek a rettenetes

sártengerben, amivé az éjszakai eső után az út vált. A bokatoró, száraz és kemény nyomokat egyetlen éjszaka alatt bakancsot marasztaló mocsár váltotta fel. A szekerek kerekei szépen vágta a sarat, és az agyagos földbe a lovak patkói is jól kapaszkodtak. Viszont a gumikerekes, motor hajtotta járművek egyre másra akadtak el az ingoványos sárban, és persze ezeket a gyalogosoknak kellett kitolnia. A pocsárban kaparva fröcskölő kerekek már nem tudtak nagy kárt tenni egyenruhájukban, hisz egy kis rácsapódó sár meg sem látszott rajtuk, oly koszosak voltak. Még az eső által feláztatott utak és az elakadt járművek sem tudták úgy lelassítani a menetet, mint az elmúlt éjszakák vaksötétje. A parancsnokság nagy megelégedésére sokkal jobban haladtak. Egy óra múlva elérték az eddig mindössze távoli fasornak tűnő kis erdős részt, ami egy kis folyócska árterét rejtette. Az út egyenesen a felrobbantott hídhoz vitte őket, ahol a munkaszolgálatosok egyik százada dolgozott éppen. Ott már várta őket két, a századukból kijelölt forgalomirányító, aki minden szakaszt a folyócska melletti kis útra terelt. Ahogy elhaladtak a munkások mellett, kik éppen farönkökből az új hidat építették, András megpillantott egy ismerősnek tűnő alakot.

– Te, Pista, az ott nem a Cigerman Géza? – kérdezte mellette bandukoló barátjától a munkaszolgálatosok felé mutatva kezével.

– Hol? Melyik? – mozgatta fejét István, menet közben tekintetével próbálta követni a másik mutatóujjának irányát.

– Ott. Nem látod? Amelyik a fejszével a fát püföli éppen – mutogatta András türelmetlenül, attól félve, hogy túlhaladnak, és barátja nem veszi észre, amit mutat neki.

– De, tényleg, az Géza, látom már! De hogy lefogyott! – ámuldozott barátja, megpillantva végre, akit keresett.

– Igen, én is jóval nagyobb darabra emlékszem. Vagy csak mi voltunk még kisebbek? – vakargatta fejét elgondolkodva emlékein András.

– Nem, le van fogyva, látszik rajta – felelte István.

A hídtól nem messze két újabb forgalomirányító a folyópartra irányította szakaszukat. A kavicsos, homokos fövényen való járás furcsának tűnt a süppedős, ragadós sár után.

Nemsokára megérkeztek oda, ahol az előttük érkező szakaszok már letáboroztak. A konyhaszolgálatosok gulyáságyúiban valami ebédféle rotyoghatott, ugyanis kéményei erősen füstöltek. Az ártéri erdőből összehordott nagy halom vizes fa láttán kicsit azért elbizonytalanodtak afelől, hogy valóban rotyog-e az ebéd, viszont már nem csodálkoztak a tömény fekete füstön. A szakaszuk is letelepedett, és az ebédosztást várta. Aztán mivel még nem készült el az étel, a parancsnokság elrendelte a „nagymosást”. Ennek a már éppen megszáradófélben lévő ruhájuk miatt nem nagyon örültek, főleg a trüszkölő, orrukat zsebkendőjükkel törölgető, náthás emberek. De mivel őket is zavarta, hogy fülig sárosak voltak, hát alsóneműre vetkőztek, lementek a víz széléig és tették, amit a parancs mondott. A nap egyre forróbban sütött, így nem fáztak, sőt a jéghideg víz szélében még pancsoltak és meg is mosakodtak. A ruháikat a parton kitergették és már félig meg is száradt, mikor végre hosszú idő múlva csak megfőtt az étel, és kezdődött az ebédosztás. Éhesek voltak már nagyon, így nem sokat vacakoltak, felvették a még nyirkos nadrágjukat, ingjüket és beálltak a gulyáságyúknál lévő sorok egyikébe. Ebéd után, míg a század pihent és a továbbindulásra való készülődéssel foglalatoskodott, Andrásék úgy döntöttek, beszélgetnek kicsit a tőlük nem túl messze fát döntő régi iskolatársukkal. A felszerelésüket a többieknek a parton hagyva gyors léptekkel bementek a kis erdőcskébe, majd ott haladva tovább kisvártatva elértek rég nem látott barátjukhoz. Az meg észre sem véve, hogy többször is ráköszöntek, a kezében lévő fejszével csak püfölte keményen egy szép vastag fa törzsét. Vártak egy kicsit cigarettára gyújtva, gondolván, majd csak abbahagyja egyszer. Amikor amaz elfáradt végre és a homlokát törölgetve megállt kicsit szusszanni, újra próbálkoztak.

– Szervusz, Géza! – kezdte István.

A másik meglepetten kapta föl a fejét az ismerős, de nagyon rég nem hallott hang hallatán.

Először csupán nézett rájuk szótlanul, mintha látomása lenne, még csak nem is köszönt. Aztán gyorsan körbepillantott, és ijedten kérdezte:

– Mit kerestek ti itt?

A két jó barát nem éppen erre számított, ezért legalább annyira meglepett képet vágva álltak vele szemközt, mint amelyet ő vágott, mikor megpillantotta őket.

– Ugyanazt, amit te, katonák vagyunk, és jöttünk a háborúba – felelte kis habozás után a füstöt kifújva István.

– Egyébként, meg szevasz vagy valami – tette még hozzá kicsit szemrehányóan, és felé nyújtotta kínálón a kinyitott dózniját.

– Jaj, bocsássatok meg! Szervusztok! – bólintott illedelmesen a másik, aztán gyorsan vett egy szálát a tárcából.

András gyufát kotort elő és tüzet adott neki.

– Mi újság van veled? Hogy vagy mindig? – kérdezte jókedélyűen István, miközben a cigarettatárcáját becsukta, majd zsebébe dugta.

– Kösz szépen, még megvagyok. Igaz, voltam már jobban is, de még élek, és ez a fő – válaszolta Géza kicsit megnyugodva, ahogy egy hatalmas slukk után a füstöt hosszan kifújta.

– Ez nem volt valami meggyőző. Nehezen viseled a katonaságot, vagy mi van? – faggatta tovább István.

– Katonaságot? Milyen katonaságot? – csodálkozott Géza.

– Hát a honvédséget – mondta István homlokát ráncolva meglepetten.

– Ti nem tudjátok, hogy nekem nem is szabadna senki századomon kívülivel beszélgetnem vagy kapcsolatba kerülnöm? – kérdezte régi barátjuk felelet helyett meglepetten.

– Dehogynem, hisz katonák vagyunk – vágta rá András kicsit megunva a másik furcsa viselkedését.

– Csak ti, én MUSZ-os vagyok.

– Micsoda? – csodálkozott András kikerekedett szemekkel.

– Munkaszolgálatos – felelte kurtán Géza, majd ismét nagyot szívott a cigarettából.

– És akkor mi van? – értetlenkedett András egyre türelmetlenebb hangon.

– Hát csak az, hogy én nem számítok katonának – válaszolta Géza nagy adag szomorúsággal a hangjában.

– Hogyhogy nem, hisz egyenruhában vagy te is? – kérdezte elveszítve türelmét most már István is.

– Az nem jelent semmit. Nekünk nincs fegyverünk, és a feletteseink vigyáznak is ránk, mint valami örök, nehogy valami bajunk essen, és persze, nehogy megszökjünk. Úgy dolgoztatnak minket, mint rabszolgákat, és ha meglátják, már azért is, hogy veletek beszélgettem, igen-igen megüthetem a bokámat. Nem számít semmi, a munkaszolgálatos fogyóeszköz a leltárban, és ezt ők is nagyon jól tudják – magyarázta Géza sopánkodva.

– A fegyveres katona is az, nehogy azt hidd, nekünk jobb! Tegnap a bombázáskor a századunkból nyolcan haltak meg – vágta rá István ingerülten.

– Rátok szórták az éjjel? Láttuk a fényeket és hallottuk a robbanásokat, beszéltek is közben a fiúkkal, hogy nem lennének a bőrében azoknak, akik ott vannak – mondta együttérzőn régi barátjuk.

– De miért vagy te munkaszolgálatos, és mit keresel itt? – kíváncsiskodott András.

A másik nem felelt, csak a zubbonya ujján lévő sárga karszalagra mutatott.

– Az meg micsoda? – kérdezte István, miután Andrásra nézett kérdően, de az mindössze a vállát húzogatta.

– Zsidó vagyok, ostobák! – mondta Géza megszégyenült és szinte dühös hangon.

A két jó barát pár pillanatig a hallottakon rágódott, és nem szólt semmit. Csend lett, csupán a tőlük nem mesze dolgozó fűrészeselek és fejszések zaja hallatszott. Géza is hallgatott, és

zavarában nagyokat szívott a cigarettájából. Aztán mivel látta, nem nagyon értik a dolgot, tovább magyarázta nekik.

– A zsidó származásúak fegyveres szolgálatot még önként sem vállalhatnak, ez a törvény. Egyébként a tisztjeink azt rebesgetik, hogy az egyenruhánkat is el akarják venni. Nem elég, hogy zsidóságunk miatt nem foghatunk fegyvert, még ruhát sem kapunk majd, hanem a saját civil ruhánkat kell használnunk. Úgy tesznek velünk, mintha leprások lennénk, vagy valami még rosszabbak, és ez nagyon megalázó.

– És fegyver nélkül hogy védekeztek, ha a ruszkik rátok támadnak? – lepődött meg András.

– Sehogy, az a ti dolgotok, hogy hadakozzatok, mi munkásszázad vagyunk.

Néhány másodpercig ismét csak a dohányzással és gondolataikkal voltak elfoglalva, aztán ismét András szólalt meg.

– Akkor lehet, nem is kiszúrásból veszik le rólatok a katonaruhát, hanem azért, hogy ha az ellenséggel találkoztok, ne lőjön azonnal közetek.

– Micsoda? – ráncolta össze homlokát Géza, nem értve a dolgot. István is csak nézett kérdően Andrásra, magyarázatra várva.

– Nem értitek? Ha az oroszok egyenruhást látnak, nyilván tudják, ellenséges katonával van dolguk és megtámadják, hogy van-e nála fegyver vagy nincs, az számukra másodlagos kérdés. És mivel ezek szerint ti itt honvédegyenruhában dolgoztok, fegyverek nélkül, akár még egy kisebb partizáncsapat is halomra lőhet titeket, és ti semmit sem tehettek – fejtette ki véleményét bővebben András.

– Az igaz, de nem hiszem, hogy azok, akik a sárga szalagot kötelezővé tették, zsidótörvényeket hoztak és eltiltottak minket a fegyveres szolgálattól, azok a mi érdekünkben cselekednének valaha is valamit! – szögezte le Géza röviden és tömören a véleményét.

– Hát igen, nehezen elképzelhető, de van benne azért némi ráció – mondta István, aztán kis ideig elgondolkodva a dolgon csak szívták a cigarettájukat.

– Bár, talán lehet emberséges a miniszterek között is, hiszen a parancsnokaink se mind egyformák – kezdte újra Géza.

– A szakaszvezetőnk nagyon rendes ember, de az őrmester egy állat. Ha megtehetné, mindnyájunkat legéppuskáztatná, ahogy azt naponta többször a fejünkhöz is vágja. Viszont a hadnagy úr is eléggé emberségesen bánik velünk, csak ha nincs ott, nem mindig az van, amit ő mondott – magyarázta szomorú képet vágva.

– Ez nálunk is így van ám, ember függvénye ez, nem a rangé. Egy bunkónak mindegy, mekkora a rangja, akkor is bunkó marad – mondta András.

– Sőt, annál bunkóbb! – tette hozzá István, egyetértve az előtte szólóval

– De aki rendes ember, mint a mi szakaszvezetőnk, aki egy lefokozott zászlós, annak mindegy, milyen rangban van, amennyire a honvédség keretein belül lehet, akkor is megértő és emberséges marad – folytatta András az elkezdett gondolatmenetét.

– Te, Géza, mikor lesz ebből újra híd? – érdeklődött István témát váltva, a csikket eltaposva.

– Szerintem holnap már át lehet kelni rajta, de nem tudom pontosan – felelte a másik. Ezután már nem sokat beszélgettek, mert éppen elszívták a cigarettáikat, mikor felharsant a sorakozót jelző kürtszó. Elkészöntek régen látott barátjuktól, és gyors léptekkel megindultak vissza az övéikhez. Míg oda nem értek a szakaszukhoz, szótlan lépdeltek egymás mellett a gondolataikba merülve. Ott megkeresték és felvették még kissé nyirkos zubbonyukat, felaggatták magukra menetfelszerelésük minden egyes részét, majd gyorsan beálltak helyükre a sorban.

Egy rövidke eligazítás után már indultak is tovább a folyócska menti úton, amin eddig is jöttek. Az utacskát egyre inkább csapássá szűkítették a bokrok és kisebb fák. Látszott, hogy rég nem jártak már rajta a környékeliek, de mért is tették volna, hisz volt hídjuk is, persze,

csak amíg fel nem robbantották. Andrásnak a három partizán holtteste jutott eszébe, amint ott hintáztatja őket a nagy fa ágán a langyos tavaszi szél. Kicsit sajnálta őket, de biztosra vette, hogy azok már nem fogják az új híd épségét veszélyeztetni.

Csak néhány kilométert haladtak, majd megálltak, ugyanis az utacska a folyóba vezetve a másik oldalon folytatódott tovább. A gázlón nagy ügyel-bajjal éppen fogatok próbáltak átkelni, ám akadt néhány makrancos ló, amelyek sehogyan sem akarta belemenni a vízbe. Pedig a kocsisok biztatták őket legjobb tudásuk szerint erélyesen, hiszen a parancs szerint ha törik, ha szakad, a századnak ott kell átkelnie. Egy félórába telt, mire az utolsó fogatolt járműnek is sikerült a túlpartra vergődnie, és ők következtek végre. A szakaszvezető kiadta a parancsot, és nekiindultak a víznek. A meder feneke, bár a kocsik kissé összeszabdalták, elég jó keménynek és agyagosnak bizonyult. A víz először mindössze bokáig ért, de aztán hamar mélyülni kezdett, és a legmélyebb részen egészen combközépig merültek. Az átkelés nem tartott tovább néhány percnél, a jéghideg víz mégis égette bőrüket, és úgy érezték, a szűrő fájdalom egyre beljebb, a csontjaik felé hatol. Ahogy átérték, a következő szakasz már indult is utánuk, kicsit távolabb mentek hát a parttól, hogy azoknak helyet adjanak, majd leültek, és kiöntögették bakancsaikból a vizet. Kicsavarták kapcarongyaikat és a zoknijukat, kezükkel kicsit megmelengették lehűlt lábukat, majd mindent visszavettek. Akinek volt füle, hogy meghallja a jót, az szakaszvezetőjük intő szavain okulva jó szorosra meghúzta bakancsának fűzőjét. Aki meg nem, az cuppogva lépdelt vizes lábbelijében, ami rövid idő alatt feltörte sarkait. András nézte bajtársait és nem értette, miért van úgy, hogy bár mindenki ismeri a mondást: „segíts magadon és Isten is megsegít”, mégis mindig akad, ki későbbi gondjai miatt a sorsot, a kegyetlen életet vagy éppenséggel egyenesen az Istent szapulja. Pedig mennyi bajtól, gondtól óvnák meg a fiatal önmagukat már nagyon okosnak, önállónak érző alig felnőttek, ha hallgatnának az idősebb, tapasztaltabb emberek bölcsességére, és még jobb lenne, ha Isten szavára is. Csakhogy a fiataloknak, tisztelet a kivételnek, sokszor neki kell menniük fejvel a falnak, mire megtalálják végre az ajtót és a helyes utat. És sajnos olyanok is akadnak, akik sohasem lelik meg az irányt, csupán bolyonganak az élet dzsungelében, míg idejük le nem telik. Így van ez sajnos, mióta világ a világ, és nem is igen látszik változni a dolog ezután sem – jártak agyában a gondolatok. Mikor mindenki elkészült sorakoztak, majd továbbindultak. Kis idő múlva megtalálták a leszakadt hídtól továbbvezető rendes utat, és azon folytatták útjukat. A menet a sár és latyak miatt nehéz és fárasztó volt, mégis jól haladtak, hiszen ezúttal legalább a sötétség nem nehezítette a dolgukat.

Estére egy nagybacska településre értek, ahol elindulásuk óta először fedett hellyel várták őket szálláscsinálók. A századot több részre osztva házaknál szállásolták el. A százados úr szigorú parancsára a civilek lakóépületeibe senki nem mehetett be, kizárólag az istállóban és egyéb melléképületekben alhattak. Nem a falubelieket féltette a parancsnokság, ugyanis tudták, katonáik fegyelmezettek és megbízhatnak bennük, sokkal inkább a bakáit a helyiek temérdek tetűjétől. Ugyanis pár napja az egyik hasonló falucskában a százados egy kis házban töltötte az éjszakát, és mire reggel felébredt, sok gondot és viszketést okozva neki, meglettek a vérszívók.

Andrásék szakasza egy nagy, pajtaszerű faépületbe került. Ágy ugyan nem, de szalma az jutott mindenkinek bőségesen, így egész kényelmes fekhelyet készítettek maguknak. Vacsora után hamar takarodó következett. A kimerült emberek ezt nem is bánva lefeküdtek a száraz szalmára pokrócaikkal, betakaróztak, és már aludtak is, mint a bunda. Éjfél tájt repülőzűgás riasztotta fel őket álmukból. Szerencsére egy ejtőernyős világítórakéta kidobásán kívül mást nem tudott elkövetni ellenük az ellenséges gép, mert a légvédelem heves tüze távozásra kényszerítette. Ezután már nyugodtan telt az éjszakájuk.

Reggel alig, hogy kikászálódtak a marasztalóan meleg szalma közül és kezükkel éppen a ruhájukra tapadt szalmaszálakat söpörték le, mikor Kenesei zászlós úr és egyik őrmestere lépett be az ajtón.

– Jó reggelt, honvédek! – köszönt hangosan.

A szakaszvezető vigyázzba vágta magát, tisztelgett, és közben elkiáltotta magát.

– Vigyázz! Elöljáró érkezett!

Erre mindenki összecsapta bokáit és ott, ahol volt, megállt, nem mozgott, nem tett semmit, csak figyelt az érkezőre.

– Emberek, az utóbbi napokban sok megpróbáltatás érte magukat, és persze a többi bajtársaikat is. Sajnos olyanok is akadnak, akik már nem lehetnek köztünk! – kezdte nagy hangon a zászlós.

– Persze azért vagyunk férfiak és katonák, hogy ezeket minden gyengeség nélkül kibírjuk. A parancsnokság és személyesen a százados úr igen büszke magukra és az egész századra, mert sikerült időben ideérnünk. A napokon át tartó kemény menetelés tehát meghozta gyümölcsét, és az egyik elsőként megérkező század lettünk. Hanem a szerelvényük állapotán azért jócskán meglátszanak az út viszontagságai. És mivel ma délig elérjük a zászlóalj gyülekezőhelyét, ahol az ezredes úr fogja a beérkezőket fogadni, jó lenne, ha kinéznénk valahogyan. Pótolják tehát leszakadt gombjaikat, mossák ki sáros kabátjukat, egyszóval hozzák kicsit rendbe magukat, hogy ne kelljen szégyenkezniük. Ha nincs kérdés, akkor készülődjenek a reggelihez, aztán hajtsák végre a kapott feladatot! – fejezte be, körbepillantva a bakákon.

– Igenis, zászlós úr! – vágta rá az öreg tisztelegve, miközben a másik kettő már sarkon fordult és ment ki a pajtából.

Az őrmester becsukta maguk mögött az ajtót, és ők magukra maradtak.

– Hallották, mi a feladat, tegyék a dolgukat! – mondta szakaszvezetőjük, aztán néhány embert kijelölt, akik a pajtában talált vödrökkel a kezükben vele tartva vízért mentek.

Mindenki rendezgetni, vizsgálgatni kezdte egyenruháját, felszerelését, hogy reggeli után azonnal nekifoghasson az esetleges javításának, tisztításának. Az emberek jókedvűen sűrögtek-forogtak, tették, amit a parancs diktált. Hogy azt a tető alatt töltött éjszaka nyugodalmas pihenése vagy az iménti dicsérő szavak eredményezték, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy napok óta nem ébredtek ilyen jó kedélyűen.

Az elég soványka reggelit helybe hozták a konyhások, és az éhes katonák bent a pajtában hamarjában el is pusztították mind az utolsó falatig. Végezvén az evéssel, a szakaszvezető beszerzőkörútjából származó vízben megmosakodtak. Borotválkozás után a koszos ruhájukat kimosták a vödrökben. Az udvarról látták, ahogy a falun más idegen, magyar és német alakulatok is áthaladtak. Néhányuk furcsa, talán irigy pillantást vetett rájuk, amint ők a pajta előtt félmeztelenre vetkőzve, jókedvűen mosdottak.

Mikor mindenki elkészült és összeállt a szakasz, elindultak, hogy csatlakozzanak a század többi részéhez, és velük együtt a gyülekezőhelyre meneteljenek. Ahogy a faluból kifelé haladtak, a kitaposott, sáros nyomokban többször is járműoszlopok döcögtek el mellettük. Félreállva adtak utat a gyorsabb alakulatoknak. Akadtak köztük német és magyar egységek is, teherautók, motorok, terepjárók és lövegvonatok. Ki-ki ment a saját dolgára a parancsa szerint. Néha a nyomokban zötykölődve tíznél is több jármű követte egymást, ilyenkor eltartott egy darabig, mire ismét továbbindulhattak. Közben elterjedt a hír, hogy a százados úrnak sikerült a faluban lévő magyar hadtáposoktól vételeznie majd mindent, amit már napok óta nélkülözniük kellett. Ettől az amúgy is elég jól ébredt honvédek még feldobottabbak lettek, és jókedvükben menetelés közben nótázni kezdtek, Zsiga pedig szájharmónikájával kísérte őket.

– Százados úr, sej-haj, százados úr, ha felül a lovára.

Visszatekint, sej-haj, visszatekint az elfáradt bakára.

Ugye milyen szép élet, a katonaélet,

Csak az a baj, sej-haj, csak az a baj, hogy nehéz a viselet.

Diófából, sej-haj, diófából nem csinálnak koporsót.
A bakának, sej-haj, a bakának nem írnak búcsúztatót.
Ágyúgolyó lesz annak a búcsúztatója,
Barna kislány, sej-haj, barna kislány lesz a megsíratója.

Dél lett, mire a gyülekezőhelynek nevezett nagyobbacska erdőbe megérkeztek. Más alakulatok is odaértek közben, mindenfajta fegyvernemből: légvédelmieket, géppuskások, utász és árkász egységek. Igaz, az ezredest sehol sem látták, de azért büszkének érezték magukat. Hiszen mikor a többiek küllemét jobban szemügyre vették, látták, hogy bizony ők a legtisztább század mind közül. Az ebédjüket is ott, az erdő fáihoz gyenge tavaszi lombosodás alatt fogyasztották el. A nap melegen sütött, és kissé fullasztóvá téve a levegőt, a földből és az avarból párákat csalt elő.

Ám a bakákat ez cseppet sem érdekelte, ebéd után ugyanis kiosztották végre a már nagyon rég várt honvédcigarettyjüket és a halványzöld színű tábori levelezőlapokat. Aki már napok óta csak egy-egy szál kölcsön cigarettyából tengődött, az egymás után szívta el a szálakat, vagy tömte újra belőlük pipáját. Aztán mindenki a levélírásba vetette magát.

Az emberek kicsit távolabb húzódtak, és a már papírra vetett soraikat egymás elől takargatva azon gondolkodtak, mit is írjanak még. Hisz annyi minden történt velük az utóbbi napokban, és sajnos a levelezőlap oly kicsinek bizonyult. András is ott görnyedt a papiros felett már egy ideje, de az mégis üres maradt. Nem az írástudományával akadt a problémája, azt jól megtanulta az iskolában, pusztán nem tudta, mit is írhatna nagybeteg édesanyjának. Körbepillantott maga körül és látva, amint a többiek szebbnél szebb gondolataikat öntik szavakba, hogy papírra vetve szeretőjüknek, feleségüknek üzenjenek velük, előntötte az irigység. Ő is szeretett volna szép, becéző szavakat írni, de sajnos nem akadt kinek. Eszébe jutott Zsuzsi, akit titkon oly nagyon csodált és szeretett, eljátszott a gondolattal, mi volna, ha neki írhatna, és a lány levelében szerelmes szavakkal válaszolna. Aztán ijedten nézett körbe, mintha attól félt volna, hogy valaki kifürkészi gondolatait, amit nagyon nem szeretett volna, ugyanis szégyellte magányát. Lassacskán mindenki végzett az egy vagy akár több levelezőlapjával és belegondolva, hogy szeretteik otthon nemsokára olvashatják azokat, boldog mosollyal az arcukon ücsörögtek vagy heverésztek a vastag avarszőnyegen. Már csupán ő kínlódott a búcsú nélküli elindulása miatt lelkiismeretfurdalást érezve, végül néhány sort gyorsan a lapra pingált, és átadta a tábori posta küldeményeit kézbesítő katonáknak. Közben az öreg is visszaérkezett, aki a többi szakaszvezetőkkel együtt a hadnagy úrnál járt megbeszélésen. Röviden, de hangosan felvázolta a kialakult helyzetet.

– Emberek, eljött hát az idő, hogy a német csapatokat leválsuk! Zászlóaljunk innen nem messze fog védőállásokat kialakítani, és ezen belül a mi századunk is. Feladatunk az esetleges szovjet előrenyomulás megállítása, és ellentámadásokkal való visszaverése lesz! Közben a német erők innen nagy távolságokban átkaroló hadművelettel bekerítik és megsemmisítik a bezárult szovjet erőket. A század a védőkörletekben szakaszonként fog felsorakozni, és a szakaszokat pedig mostantól rajokra bontjuk. A rajparancsnokok tőlem fognak kellő időben minden fontosabb információt megkapni, és ezt az embereikkel közölni. Rajvezetők, lépjenek ki! – fejezte be az öreg a mondókáját.

Négy őrzetői ranggal ékesített egyenruhájú honvéd kilépett a többiek közül, és a szakaszvezetővel szemközt megállt.

– Álljanak ide oldalra egymás mellé, és a többiek mögöttük rajonként sorakozzanak! – adta ki a parancsot az öreg.

István büszkén kifeszített mellkassal vigyázban odaállt a szakaszvezető mellé és várta, míg emberei felsorakoznak mögötte. Mikor már nem volt mozgolódás, hátrapillantott és elismerően mérte végig raját, amibe valószínűleg, de legalábbis szerinte, a szakasz

legbelevalóbb emberei tartoztak. Ott állt a két kártyás Zsiga, meg Lajos és András is, igaz, a többiek nem nagyon ismerte, de ez nem is érdekelte, a fő, hogy barátja vele van.

– Na, ezek után így sorakozik a szakasz, nem ám összevissza! Értették? – kérdezte az öreg szigorúan.

– Igen, értették! – jöttek a válaszok majdnem egyszerre.

– Jól van, akkor szedelőzködjének össze, és menetoszlopban sorakozó, mert indulunk! – mondta még az öreg, majd ő maga is elkezdte fölmáhlázni magát.

Tíz perc múlva már ott álltak az úton, besorolva a század többi szakasza közé, aztán nemsokára végre útra keltek a már közeli céljuk felé.

Néhány órás menet után meg is érkeztek a dimbes-dombos, itt-ott kisebb facsoportokkal és bokros részekkel tarkított, de egyébként elég egyhangú füves területre. Egy kisebb falucska viskói álltak ott, és útközben is áthaladtak egyen, ahol német katonákat láttak. Azon a környéken egymástól nem túl nagy távolságban meglehetősen sok kisebb települést lehetett látni. A százados a hadnaggyal és a többi tisztjével körbejárta és szemrevételezte a környéket és a meglévő, a leváltandó német katonák által már régebben hevenyészve kiásott lövészárkokat. Nagyvonalakban megtervezték a védelem vonalát és a védőkörleteket, majd nekifogtak szétosztani a századot. Mikor ez megvolt, a hadnagy magához hívatta a szakaszvezetőket, és felvázolta nekik a szakaszok és rajok elhelyezésének tervét. Mivel ez eltartott vagy egy óra hosszát, a legénység, köztük Andrásék is, letelepedtek a fűre és rágyújtottak. Cigaretázás közben az úton elvonuló német, és a helyükre folyamatosan érkező magyar csapatokat figyelték.

– Te, Pista, azért van ám különbség a két katona felszerelése között. Pedig én azt hittem, mi jól fel vagyunk szerelve, de ezek a német egységek sokkal különben.

– Mire gondolsz?

– A rengeteg teherautóra és motorra, meg a géppisztolyos szakaszokra.

– Hát igen, kicsit gyorsabbak, mint a mi országos járműveink, az biztos – felelte kissé gúnyos hangon István, és az éppen mellettük elhaladó, ellátmánnyal megrakott magyar szekerekre tekintett mosolyogva.

Beszélgettek még egy darabig, aztán a fűben leheveredve szundítottak egy kicsit. A szakaszvezető hangjára ébredtek, aki mindjárt sorakozót rendelt el. Az öreg vezetésével az egész szakasz a falu szélére vonult, és ott megtekintették a védelmi állásokat, amikben ha támadás éri őket, majd harcolniuk kell.

– Na, itt ez a rész lesz a mi védőkörletünk. Az utolsó háztól kezdődik, és nagyjából a domb lábáig tart – mondta az öreg, és kezével mutatta is. Ahogy odanéztek, látták, hogy bajtársaik már a dombtetőn is munkálkodnak.

– Ezek itt a németek fedezékei és lövészárkai voltak, de a százados úr szerint ezek nem sokat érnek, ezért kijavítjuk őket, és újakat is ásunk – mutatott a hevenyészett gödrökre és földből készült kis falszerűségekre.

– Remélem, a tegnapi bombázásokból okultak, és senkinek sem kell külön kérvényt benyújtanom, hogy rendes munkát végezzen! – tette még hozzá, majd a rajvezetőket maga mellé rendelve kijelölték a fedezékek és azokat összekötő futóárkok helyeit.

– Na, akkor munkához lehet látni! Rajonként, a rajparancsnokok utasításai szerint. Én meg addig elmegyek a hadnagy úrhoz, és szólok neki, hogy nézze meg, jó lesz-e így.

Az emberekben még frissen élt a rossz élmény, amit a minap az orosz bombázókkal átéltek, ezért aztán mindenki lendületesen fogott a munkához. Elővették gyalogsági ásóikat, és a kijelölt helyeken gözerővel ásni kezdtek. Nem húzták az időt, hiszen már késő délutánra járt és tudták jól, tavasz van, mikor még korán sötétedik. Természetesen nem a sötétségtől rettegtek, az efféle gyerekes félelmeiket már sok éve maguk mögött hagyták. De mégis féltek. Valami egész más lett félelmük tárgya, valami, amit már megtapasztaltak szinte minden este, amióta csak orosz földön jártak. És ez a valami az alkonyat sötétjével érkező ellenséges

repülők fenyegetése volt. A bombák süvítése és a repülők géppuskáinak kelepelése, melyek mind-mind halálos veszélyt jelentettek a magukat megfelelően be nem ásókra.

Még csak néhány perce ástak, mikor megérkezett az öreg vezetésével a hadnagy, és szemügyre vette a földre rajzolt kusza vonalakat, amik a leendő fedezékeiket jelképezték. Néhol kicsi kiigazítást eszközölt rajtuk, aztán jó munkát kívánt, és visszament a századtörzshöz a saját szállására. A munka folytatódott, miközben a nap szép lassan a horizont alá kúszott, és a nappal fényei átadták helyüket az alkonyat félhomályának, majd az egyre erősödő sötétségnek. Szerencsére a felázott, puha talajban eddigre sikerült megfelelő mélységű és nagyságú lyukakat ásniuk, amiben légítámadás esetén meghúzhatják magukat.

Ezután a szakaszvezető irányításával a falu szélső házai közül az egyiknek udvarán az ott lévő néhány fa alatt felállították sátraikat. Sátorkaróként ezúttal természetesen nem a puskákat használták, hanem faágakból készítettek erre a célra tökéletesen megfelelő eszközöket. Mert szabályzat ide, vagy oda, úgy vélték, a fegyverükre ennél nagyobb szükségük is lehet. István és a többiek, akiknek a sátorlapja a bombázásban tönkrement, az ellátóktól vételezettekől kapott újat. Mikor mindenki kész lett, az öreg átadta a konzerveket és a kenyeret, amit a konyhások még ásás közben hoztak nekik. Mindenki leült vacsorázni, kivéve az egyik rajt, melyet sorsolás útján először küldtek a lyukakhoz őrségbe.

Három órát strázsáltak a gödrökben és utána aludni tértek, mert egy másik raj leváltotta őket. Ők is három órát voltak szolgálatban a váltásig és így tovább, egészen reggelig. Az éjszaka nyugodtan telt, semmi említésre méltó nem történt, ha csak az nem, hogy őrségben állásuk ideje alatt Lajos és Zsiga kétszer is nyerni tudott kártyában Istvánék ellen.

Reggel megmosdottak, megették a reggelijüket, amit most már az ebédhez és a vacsorához hasonlóan a konyhások mindig a körletükbe hoztak, aztán kimentek a falu szélére, hogy folytassák az előző nap elkezdett munkát. Hozzáfogtak, és már vagy negyedórája ástak, mikor a falu felől valami nagy mozgolódás támadt. Zárt alakzatban, menetelve egy munkásszázad érkezett. A szakaszvezető eléjük ment, és tiszteletadás után tárgyalni kezdett a tisztjeikkel. Negyedórányi eszmecsere után visszatért, és magával hozott egy szakasznyi munkaszolgálatost is. A század többi része elindult végig a falu szélén fel a dombtetőre, ahol a védvonal kiépítésén a többi lövész szakasz dolgozott.

– Ezek a bajtársak segíteni jöttek, hogy minél hamarább készen legyünk, itt fognak maguk mellett dolgozni – mondta az öreg az ásást abbahagyó, és az érkezőket kíváncsian mustrálgató bakáinak.

– A szakaszvezető bajtárs lesz a parancsnokuk – mutatott a menetoszlop élén állóra.

– Ők munkaszolgálatosok, és a szabályzat szerint nem nagyon szabad velük társalogniuk, tehát szorítkozzanak minél kevesebb, és kizárólag a munkával kapcsolatos beszédre – tette még hozzá az öreg, majd a MUSZ-osok felé fordult.

– Szakaszvezető bajtárs, akkor az emberei rajonként hozzákezdhetnek a munkához! Az én rajvezetőim tudják a terveket, majd ők elmondják, hogyan és merre kell kiásni az árkokat.

– Rendben! Akkor gyerünk, emberek, ne húzzuk az időt, hiszen nem azért vagyunk itt! – mondta nagy hangon az idegen szakaszvezető szakaszának.

Azok meg lepakolták felszerelésüket, megfogták ásóikat, lapátjaikat és engedelmesen már mentek is a gödrökhöz. András észrevette, hogy Cigerman Géza, a régi iskolatársuk is éppen abban a szakaszban van. Géza is észrevette őket és köszönt is, de néhány szónál többet nem tudtak váltani, mert máris kezdetét vette a munka. Szakaszvezetőjük rajokra osztotta a munkaszolgálatosokat, és a már ott ásó lövészek rajparancsnokaival megbeszélve a terveket, kiadta a feladatokat. Aztán mindenki ásni kezdett, a szakaszvezetők pedig rágyújtottak, és beszélgetésbe elegyedtek.

István élvezte a rajparancsnokságot, főleg, hogy így már dupla annyi embernek is dirigálhatott. Nem is dobott félre talán egy lapátnyi földet sem, inkább a munka irányításával foglalatzkodott nagy buzgalommal. De nem is igen hiányzott az ásása, ugyanis szinte oda

sem fért volna, annyian serénykedtek a gödröknél. Szépen haladt a munka, néhány óra múlva már tisztán látszottak a fedezékek és a lövészárkok körvonalai. A nap melegen sütött és a levegő párássá vált, az emberek erősen izzadtak, ezért mindkét szakasz engedélyt kapott az ingujjra vetkőzéshez. Pár órányi kemény munka után megfáradva, a két szakasz egymástól kissé elkülönülve a fűbe vagy a kiásott földkupacokra telepedve, éppen pihenőt tartottak. Legtöbben kulacsaikból iszogattak, Andrásék pedig pont rágyújtottak, mikor a dombtetőn lévőek felől nagyhangú kiabálás hallatszott. Ilyen távolságból nem lehetett érteni, mit mondhat, és a hangja sem tűnt ismerősnek, de abban egyetértettek, hogy meglehetősen dühös lehet az a valaki.

Aztán néhány perc múlva a munkaszolgálatosok háta mögött lefelé a dombról határozott, szigorú léptekkel egy őrmester jött. A munkaszolgálatosok szakaszvezetője megpillantva felpattant helyéről, és elébe sietett. De elkésett, az őrmester máris odaért, és az első útjába eső, földön ülő munkaszolgálatos hátába bakancsával úgy belerúgott, hogy átérezve a fájdalmát még azok is összerándultak, akik csupán távolabbról látták.

– Mit képzelnék maguk? Azonnal keljenek fel és dolgozzanak, lusta disznók! Gazemberek! – kiáltozta rikácsolva, és közben szapora mozdulatokkal a földről éppen felkászálódókat rugdosta.

– Szakaszvezető, miért nem dolgoznak ezek a szemetek? Nem üdülni jöttek ide, a keservit neki!

– Őrmester úr, jelentem alássan, éppen pihenőt tartottunk – állt meg előtte vigyázzban a szakasz vezetője.

– Miféle pihenőt? Nem kell ezeknek pihenő, éjszaka kell pihenni! Most dolgozni kell! Értették? – üvöltözött az őrmester.

– Igenis, őrmester úr! – felelte a szakaszvezető, aztán a közben már ismét dolgozó emberei felé fordult, és nógatta őket a minél gyorsabb munkavégzésre.

Az őrmester csípőre tett kezekkel, elégedetten nézte egy darabig, ahogy azok emberfeletti tempóval ásnak és lapátolnak, majd az Andrásék öreg szakaszvezetője felé indult. Az meg csak ücsörgött a földön elgondolkodva, szemközt a szakaszával, és pipájából szép nagy füstpamacsokat eregetett az ég felé. Katonái, kik már jól kiismerték, tudták, ilyenkor nem érdemes háborgatni, mert szájában a dohányt ízlelgetve, gondolataiba mélyedve valahol egészen máshol jár. És aki kizökkenti nyugalmaiból, az bizony nem sok jóra számíthat.

– Jó napot, szakaszvezető bajtárs! – kiáltott rá az őrmester dühösen az öregre, mikor látta, hogy az szóra sem méltatja. A szakaszvezető feléje fordította fejét, és olyan meglepődött képet vágott, mintha az iménti jelenetet nem is nézte volna végig, és csupán akkor venné észre a másikat. Aztán lassan, öregesen föltápászkodott, és tisztelgett neki.

– Erőt, egészséget, őrmester bajtárs! – mondta az öreg katonásan, de talán egy cseppnyi gúnyos élccel a hangjában.

Az őrmester arcán a düh és a meglepődöttség vonásai keveredtek. Valószínűleg nem tudta eldönteni, hogy a szakaszvezető szórakozik-e vele, vagy tényleg ilyen együgyű.

– Maguk nem dolgoznak? – kérdezte kissé visszafogva magát.

– Dehogyan! Persze, hogy dolgozunk, csak cigarettaszünetet tartottunk, hiszen azt is kell néha – felelte az öreg most már határozottan gunyoros hangon, mert tudta jól, a másiknak semmi köze az ő szakaszához.

– A katonáknak talán igen, de ezeknek a tetves zsidóknak nem! Dolgozni küldték ide őket, nem azért, hogy jól érezzék magukat! – fortyant fel újra az őrmester.

– Ahogy látom, maga tesz is róla, hogy így legyen – válaszolta az öreg ezúttal kissé szemrehányó hangon.

– Mi az, öregem, talán sajnálnom kéne ezeket a vérszívó parazitákat? Azt már nem, legszívesebben inkább géppuska elé küldeném mindet! Neked is azt ajánlom inkább, figyeld őket erősen, és ha valamelyik szökni próbálna, nyugodtan ereszt bele egyet! – mondta

eltökélten az őrmester, és közben az öreg derékszíján lógó pisztolyára mutatott.

– Nem szokásom csak úgy az embereinkbe lődni – felelte az öreg pipájával a szája sarkában, egyenesen a másik szemébe nézve, nyugodt hangon.

– Majd rájössz, öregem, ezekkel a disznókkal máshogy kell ám bánni, keményen és vasszigorral!

– Nem hinném. Meg aztán, őrmester bajtárs, mindkettőnk szerencséjére nem vagyok a maga örege. Szakaszvezető a rangom.

– Mit pofázol itt nekem összevissza, tata? – üvöltözte az őrmester, mikor elszakadt a cérna, és nem bírta már tovább.

– Ki a századparancsnokod?

– Mészáros Mihály százados úr! – felelte az öreg egykedvűen.

– Majd megmutatom én neked! Azt hiszed, hogy szórakozhatsz velem? Megyek és elmondom neki, milyen pimasz emberei vannak! – harsogta, és már indult is nagy léptekkel a falu felé.

– Ne siessen annyira az őrmester úr, mert éppen itt jön – szólt utána az öreg, szájából füstpamacsokat eregetve.

A másik visszafordulva látta, hogy a százados és még több tiszt is valóban ott jönnek a falu szélén a domb felől, ahonnan az imént ő is érkezett.

– Remek, akkor most mindjárt beszélek is vele! És akkor nem fog itt tovább pipázgatni, öregem! – fenyegetőzött az őrmester, és már lépett is tisztelegve a százados elé, aki a mellette lépdelő tisztekkel tárgyalt éppen.

Az öreg közben vigyázott vezényelt nem messze üldögélő szakaszának, és ő maga leeresztve pipáját tisztelgett az érkezőknek.

– Százados úr! – kezdte az őrmester.

– Ne zavarjon, nem látja, hogy beszélgetünk?

– Jelentem alássan, látom, de nagyon fontos és halaszthatatlan az ügy – erősködött az őrmester.

– Tessék?

– Kérek engedélyt panasztételre.

– Mondja csak, őrmester! – felelte a százados meglepődve.

– Ez az ember itt sértegetett engem, és figyelmen kívül hagyta a köztünk lévő rangbeli különbséget. Együttérzést tanúsítva a zsidó munkaszolgálatosokkal szemben, megkérdőjelezte a bánásmódot, amivel ezeket a tetveket illetem. Remélem, a százados úr átérzi, hogy ez mit jelent. Kérem példás megbüntetését!

– A szakaszvezetőre gondol? – kérdezte a százados.

– Igen, rá – felelte az őrmester, bosszúszomjas tekintettel nézve az ögre.

– Na, ide figyeljen, őrmester! Nem tudom, mit mondhatott magának a szakaszvezető. De az biztos, hogy ez az ember néhány nappal ezelőtt megmentette az életemet és olyan bátran viselkedett, ahogyan maga talán soha sem fog! Ezen tetteiért fölterjesztettem vitézségi kitüntetésre és előléptetésre! És jobb, ha tőlem tudja, amit én is csak akkor tudtam meg, hogy ez az ember egy lefokozott zászlós, és a század egyik legjobb embere. Remélem, minél hamarabb elő tudom léptetni, hogy a tisztjeim közé emelhessem! Úgyhogy menjen vissza a saját századához és húzza meg magát, ezt az embert pedig felejtse el, mert túl nagy falat egy ilyen pökhendi kis ficsúr őrmesterkének, mint maga! – vágta rá a százados ellentmondást nem tűrő hangon.

– Tudomásul vettem, amit a százados úr mondott, de ezt az esetet jelenteni fogom századparancsnokomnak, és tőle kérek elégtételt – mondta meglepődve az őrmester, magába fojtva dühét.

– Jelentse, és ha már úgyis beszél a Zsombori hadnagy úrral, akkor szóljon neki, hogy jöjjön át hozzám estére vacsorára! – felelte a százados gúnyos hangon.

A megszégyenült őrmester tisztelgett, hátraarcot csinált, és elkullogott a falu felé.

– És még azt is mondja meg neki, hogy a kártyához ne felejtse magával aprópénzt hozni!
– kiáltott utána még kegyelemdöfésnek a százados.

Az meg csak ment, mint a félős kutya, behúzott farokkal, hátra se nézve, és úgy tett, mintha nem is hallaná a másik bántó szavait.

– Na, ezt a kérdést megoldottuk – mondta nyugodt hangon a százados.

– Szakaszzvezető, hívja ide rajparancsnokait! Maga is jöjjön ide! – intett hátrafordulva a munkaszolgálatosok szakaszzvezetője felé.

István és a többi rajvezető gyorsan a tisztekhez ment, és körbeálltak körülöttük, hogy mindenki lássa és hallja, amit mondanak.

– Ezek a tiszt urak a nehézpuskás, aknavető szakszaktól és géppuskás századból jöttek. Azért vannak itt, mert a védelemben együtt fognak harcolni az ő katonáikkal, akik csak valamikor holnap fognak ideérni. De ők most előre kijelölik a fedezékek és lövészok helyét, amikre szükségük lesz. Tehát segítsék a munkájukat és barátkozzanak össze, hiszen a védelemben egymásra lesznek utalva! Kérdés? Ha nincs kérdés, akkor én megyek, maguknak meg jó munkát!

– Köszönjük, százados úr! – felelték a körülötte állók.

Miután a százados elment, a más alakulatoktól érkezett tisztek a rajvezetőkkel együtt körbejárták a környéket. Kijelölték a nehézpuskás raj és a géppuskafészek helyét. Az aknavetősek pedig a saját állásaikat, ami vagy száz-százötven méterrel a védvonal mögött helyezkedett el. Aztán mikor mindent bejelölték és leponosítottak, a vendégek visszaindultak a saját századukhoz, az ott maradók pedig az újrajzolt tervek szerint folytatták az ásási munkálatokat. Amíg a rajparancsnokok és a munkaszolgálatosok szakaszzvezetője a környéket járták, Andrásnak alkalma nyílt, hogy egy kicsit beszélgesse Gézával.

– Te, Géza, ez a ti őrmesteretek tényleg egy nagy állat – kezdte.

– Ugye, mondtam én nektek. És most még nem is volt igazán elemében. Ha akkor látnád, mikor úgy igazán hatalmába keríti szadista mivolta, azt mondanád, el sem hiszed, amit látsz – felelte Géza szomorúan.

– Sajnálom. Ellátmányotok azért van? Enni kaptok eleget? – kérdezte András.

– Kaja az tűrhető és van is elég, de mást nemigen kapunk.

– Cigaretta van?

– Nem nagyon, mert azt sem kapunk.

– Tessék, gyűjts rá, és tedd el az egészet, nekem van még a sátornál a hátizsákomban, tegnap kaptuk!

– És neked? Estig még sok idő van ám hátra, addig mit szívsz? – kérdezte Géza kezében a tasakkal.

– Nem baj, én majd kérek Istvántól, ha visszatér a nagy fontoskodásából, te csak tedd el gyorsan, mielőtt észreveszik, és ezt a doboz gyufát is – nyomta András gyorsan a másik kezébe őket.

Aztán még beszélgettek kis ideig, de kisvártatva visszatértek vezetőik, és újra dolgozni kezdtek. Egymástól igen messze kerülve, mert Géza raját hátravitték az aknavetőfészek ásásához, több szót már nem tudtak váltani egymással. Mivel egész nap keményen dolgoztak és mindössze egyszer álltak meg ebédelni, meg valamikor a délután közepén egy rövid cigarettaszünetre, estére szinte minden elkészült.

Miután megkapták a vacsorát és elfogyasztották, hamar nyugovóra tértek. Még látták, amint a munkásszázad és velük együtt Géza is útra kelt, és elmasírozott az éjszakában. Ott lökdöste a sorakozókat a délelőtti során csúfos szégyenben maradt őrmester is. Hogy ő eszközölte-e ki bosszúból az egész napos munka után pihenő nélküli továbbmenetelésüket, vagy felső utasítás volt, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy a holtfáradt munkaszolgálatosoknak, akik a munka nehezét végezték aznap, még egy kis pihenő sem jutott

osztályrészükül. István nem egészen értette, miért sajnálkoznak bajtársai annyit amazok éjszakai menetén, hisz ők is ezt tették eddig, és azt sem, miért nincs kedve egyiküknek sem kártyázni. Viszont András, Lajos, a füstösképű Zsiga és mind, kik egész álló nap ástak és lapátoltak, sokkal jobban átértékelték a MUSZ-osok sanyarú sorsát, hiszen ők is nagyon fáradtak voltak.

Másnap délelőtt megérkezett a géppuskás század is. Beszállásolták magukat a falu házai közé, aztán átvették a védvonalban nekik szánt részeket. Végül a lankás völgyszerű részbe, mit Andrásék szakasza védett, mégsem került egyetlen géppuska sem. A tisztek előző nap több helyet is kijelöltek számukra, ám a fegyver kezelői a dombtetőt választották. Nem véletlenül hozták azt a döntést, ami a parancsnokok támogatását is élvezte, hisz onnan az egész környékre rá lehetett látni. A völgyben részükre készült lövészoktatók kialakítása sem bizonyult hiábavaló munkának, mert azt nagy meglepetéssel a páncéltörő nehézpuskás raj foglalta el. Délutánra, mikor már túl voltak az ebéden, az aknavető szakasz is beérkezett, és birtokba vette területét.

Andrásék szakasza egész álló nap egy nagyobb óvóhely kiásásán dolgozott, aminek a tetejét először fával, majd vastagon földdel fedték le. Ez a légópincének elkeresztelt objektum a sátraik mellett, a falu utolsó házai között megbújva helyezkedett el.

Estefelé, nem sokkal vacsora előtt a hadnagyuk és a többi aznap érkezett alakulatok parancsnokai közösen járták végig a szétszórott szakaszok védőkörleteit, hogy a katonákkal és a hellyel ismerkedjenek kicsit. Nem töltöttek sok időt egyik helyen sem, de a honvédek nagy öröme a százados úr „ajándékát” hozták magukkal fejenként fél deci rum formájában. A kis szesz csakúgy, mint az utasítás is, miszerint vacsora, utána a takarodóig hátralevő néhány órácskát az idegen alakulatokból származó, de egy védőkörletbe szolgálóknak együtt kell tölteniük, a bajtársi összetartozás érzésének fokozását volt hivatott szolgálni. A vacsora finomnak és bőségesnek bizonyult, az utána kerekedett hangulat pedig meglehetősen baráti, bajtársias lett. Nagy táborüzet raktak, és egymás után énekelték a nótákat, amiket Zsiga szájharmonikájával kísért. Aztán kilenc óra körül a szakaszvezetők takarodót rendeltek el, és az őrseget adásban éppen sorra kerülő rajon kívül mindenki aludni tért.

Másnap délelőtt Andrásék szakasza még mindig a futóárkok és fedezékek tökéletesítésével voltak elfoglalva. A védendő területük két szélén, ahol a lövészárkaik véget értek, fedett fedezékeket építettek, hogy légítámadás esetén is tudjanak harcolni. Közben megérkeztek az utász, árkász alakulatok is, és védvonaluk elé harckocsi és gyalogsági aknákból valamint szögessdrótból álló műszaki zárat telepítettek. Az előző esti nótázós ismerkedés és a rumocska meghozta gyümölcsét, gondolta magában András. Ebéd közben ugyanis látta, hogy a nehézpuskás raj barátságuk jeleként átköltöztette sátraikat az ő sátraik mellé. Bár az is lehet, hogy a szakaszuk részére a földbe ásott óvóhely csábította közelebb őket. Aztán ahogy teltek a napok, egyre jobban összeismerkedett a különböző alakulatokból származó legénység, és az ismeretsegből új barátságok születtek.

Az éjszaka leple alatt

A kis hátsó szobában négyen voltak már, de még vártak valakire, akit a környéken mindenki csupán parancsnokként emlegetett, de látni csak kevesen látták, és a szomszédos faluból fog érkezni. Az asztal mellett három szék volt, az egyikben egy nagyszakállú öreg ült, és vodkát töltött a poharakba. A szemei már nem voltak a régié, ezért a petróleumlámpa gyenge fényénél egészen előrehajolt, nehogy a drága nedű túlsorduljon. Vele szemben, a lámpától kicsit távolabb, a szoba félhomályos sarkában, a falnál egy rozoga ágyon két fiatal suhanc üldögélt, kik inkább gyermekeknek számítottak még, mint felnőttek. Áhítattal figyelték, ahogy az öreg precízen teletölti az öt poharat. Hogy kintről a fényt ne lehessen látni, az ablakot vastag pokróc takarta. A pokróc szélénél állt egy vékony, magas férfi, és kezével néha óvatosan elhúzva azt, kilesett az utcára.

– Mondtam már, hogy ne huzigáld a pokrócot, mert észrevesz valaki! – szólalt meg az öreg ingerülten az asztalnál.

– Jól van, csak azt néztem, jön-e már végre – válaszolta az ablaknál álló.

– Ha azt mondta, jön, akkor jönni is fog – szögezte le szigorúan a nagyszakállú.

A másik elengedte a pokróc szélét és az asztalhoz ment, hogy leüljön. Az egyik székét kissé arrébb húzta, és rátelepedett. A lámpa lobogó lángja árnyakat festett az arcukra és a falakra. Senki sem szólt, mégis, a helyiségben szinte tapintani lehetett a feszültséget.

– Biztos megbízható ember ez a parancsnok vagy kicsoda? – kérdezte egyszer csak szorongó hangon a vékonydongájú férfi.

– Persze, hogy az – felelte a nagyszakállú öreg.

– Én úgy hallottam, katonaszökevény – hitetlenkedett a másik.

– Na és? Az a lényeg, hogy ő is azt akarja, amit mi, hogy ezek az idegen katonák minél hamarabb eltakarodjanak innen.

Pár percig ültek némán, mikor egyszerre odakintről hangok hallatszottak, majd nyílt az ajtó, és két alak lépett be rajta. Köszöntek, aztán az idősebb férfi, akit a nép csak parancsnokként emlegetett, becsukta maguk mögött az ajtót. Az asztalhoz lépett, és körbepillantott a félhomályba burkolózott szobában, megszámlálva az ott lévőket.

– Látom, mind eljöttek, rendben. Tehát ez a mi kis csapatunk, és én leszek a vezérük, úgyhogy szólítsanak nyugodtan, mint mások is, parancsnoknak – kezdte kissé lekezelő hangon.

A többiek némán bólintottak.

– Hoztam még egy segítőt, ha nem bánják az elvtársak, ő is velünk tart.

A többiek nem szóltak, pusztán ismét bólintottak, hisz úgysem ismerték a férfit. Az meg maga alá tette a harmadik székét és leült. A nagyszakállú öreg felállt, és a falnál álló szekrényből egy hatodik poharat vett elő. Az asztalhoz vitte, és azt is megtöltötte.

– Felkészültek, elvtársak? – kérdezte a parancsnok, körbepillantva a szobában lévőkön.

– Igen, mehetünk – válaszolta az egyik suhanc gyerekes túlbuzgósággal.

– Fegyvereket hoztatok?

Nem feleltek, csupán felemelték a kezükben lévő késeket.

– Petróleum és gyufa? – faggatózott tovább a parancsnok.

Az egyik suhanc a fogantyújánál fogva felemelte a lábánál lévő nagy, gyékénnyel körbefont üveget, és a zsebéből egy skatulya gyufát húzott elő.

– Remek, mi is hoztunk egy kis meglepetést – mondta, és a vele érkezett idegenre nézett, aki a kezében lévő csigatáras géppisztolyt az asztalra tette. A többiek mind kíváncsian méregették tekintetükkel a fegyvert.

– Ez pedig az enyém – húzott elő egy pisztolyt a zsebéből, majd még az oldalán lógó szuronyra mutatott.

– Nem kellett volna mégis beavatni az öreg Ivánt is, hisz mégiscsak az övé? – kérdezte gondterhelt ábrázatot vágva a nagyszakállú öreg, aki az asztalnál ült.

– Nem is az övé, hanem a kolhozé – vágott közbe az egyik fiatal suhanc, nem értve a dolgot.

– A kolhozé lett a rendszerben, de előtte az övé volt, hisz ő építette. Emlékszem, mert dolgoztam nála, mint cseléd – oktatta ki az öreg.

– Akkor az egy kulák! – vágta rá ellentmondást nem tűrő hangon a parancsnok.

– Tényleg? – csodálkozott el az egyik fiatal suhanc hangosan, mintha nem értené, mit is jelent az a szó valójában.

– Hát persze! Mit gondoltatok, miért éppen hozzá fészkeltek ezek be magukat? Azért, mert ez tán még örül is nekik! A rohadt alávaló árulója, összeszűri a levet ezekkel a fasiszta disznókkal. Legszívesebben felakasztanám vagy leszűrnám, mint egy disznót! – dühöngött viczorogva a parancsnoknak nevezett idegen.

A többiek kissé meglepődtek, és ijedt pillantásokkal méregették a magából kivetkőzött embert.

– Akkor igyunk, aztán menjünk, ne húzzuk az időt! – szólalt meg a nagyszakállú, hogy a többiek szorongását kissé feloldja, és a másik dühkitöréséről elterelje figyelmüket.

Senki nem ellenkezett. A suhancok felpattantak az ágyról, és az asztal mellé állva remegő kézzel nyúltak a poharak felé. A többiek is felálltak, óvatosan, nehogy kilötyögjön belőle az ital, kezükbe vettek egy-egy poharat, aztán egyszerre lehúzták. A poharakat az asztalra, a géppisztoly mellé tették, aztán csak nézték, ahogy egymás arcán mozognak a lámpa fényei által vetet árnyak, és magukban talán egymás gondolatait fürkészték. A nagyszakállú gyorsan újratöltötte a poharakat. Mikor kész lett, azt is legurították, és az üres poharakat ismét az asztalra tették, de már most az egyik suhanc nem állhatta meg, hogy a géppisztolyt kézbe ne vegye.

– Megnézhetem? – kérdezte a parancsnoktól félénken.

– Persze, csak vigyázz vele, elvtárs, mert ez nagyon tud ám löni! – válaszolta a másik.

A két suhanc a fegyvert nézegette, miközben a nagyszakállú harmadjára is töltött a poharakba, igaz, már nem tele, mert az itóka elfogyott. Mikor azt is megitták, már mindnyájuk szeme szépen csillogott, és a szesztől bátorságuk a tetőfokára hágott.

– Induljunk! – mondta a parancsnok az órájára nézve, és már lépett is az ajtóhoz és kitárta. A többiek felkapták fejfedőiket, és kezükben a petróleummal meg a késekkel gyorsan kimentek a nyitott ajtón. A nagyszakállú öreg maradt utoljára, látva, hogy a géppisztolyos idegen már az udvaron van, megállt egy pillanatra az ajtóban, és a parancsnoknak nevezettre nézett.

– Ez az ember kicsoda? – kérdezte bizalmatlan hanglejtéssel.

– Katonaszökevény, mint én – válaszolta a másik kis gondolkodás után.

– De ha ezt megcsináljuk, akkor felmentenek minket, mert Sztálin elvtárs azt ígérte, minden szökött katona, aki partizánnak áll, amnesztiát kap.

– Megbízható? – faggatózott az öreg, összehúзва sűrű szemöldökét.

– Hát persze, mit gondol maga? Én inkább a maga embereiben nem bízom, úgy reszketnek a félelemtől, mint a nyárfalevél!

– Mert még sohasem csináltunk ilyesmit, mi egyszerű falusi emberek vagyunk, nem katonák. És egyébként is arról volt szó, hogy ha nem muszáj, nem ölünk meg senkit, akkor meg minek a géppisztoly? – értetlenkedett a nagyszakállú.

– Persze, de azért csak meg kell valamivel védeni magunkat, vagy nem? Maga meg okoskodás helyett inkább fogja a cimboráit, és vezessenek oda minket – válaszolta szigorú hangon a parancsnok, aztán faképnél hagyva az öreget kiment az ajtón.

Az meg egy ideig csak nézett utána gondterhelt ábrázattal, ugyanis érezte, az irányítás kicsúszik a kezéből, majd kiment ő is, és becsukta maga mögött az ajtót.

Ahogy az utcára kiléptek, a koromsötétben másodpercekig szinte semmit sem láttak. Aztán lassacskán hozzászokott szemük, és a csillagok meg a hold gyenge fénye révén már nem is tűnt annyira vészesnek a dolog.

A falu teljesen kihalt és csendes volt, mindössze néha vakkantott egy-egy álmából felvert kutya. De mivel a csapat nagy része helybeliként ismerte a környéket, beleértve a kutyákat is, egy-két szóval könnyűszerrel elhallgattatták őket. Halkan, szinte nesztelenül surrantak végig az utcákon, míg el nem érték a sarki házat, ahol a deszkakerítést már előre megbontották, így a léceket csupán félre kellett pakolni. Az öreg egy papír csomagocskát vett elő zsebéből, és gyorsan kibontotta. Egy darab szalonna volt benne. Alig hallhatóan néhányszor füttyentett, várt egy kicsit, majd mivel nem történt semmi, kicsit hangosabban újra próbálkozott. A parancsnoknak nevezett katonaszökevény dühtől szikrázó tekintettel bámult az öregre, de nem szólt semmit. Az öreg összehúzza sűrű szemöldökét kezével nyugalomra intette, majd ismét próbálkozott, egy picivel még hangosabban. Erre már mozgólódás támadt a ház tornáca felől, és kisvártatva egy jól megtermett kutya érkezett morogva. A nagyszakállú öreg odadobta neki a szalonnát, az meg szaglászni kezdte, aztán szájába véve elindult vele a ház felé. Ekkor az öreg a többiek felé fordult és kezével mutatta, hogy lehet menni. Átbújtak a lyukon, majd átosontak az udvar másik oldalán lévő kerítéshez, és a deszkák között leselkedtek.

A tömör kerítés túloldalán a holdfényben egy, a többi ház közül nagyságával kitűnő, jókora pajta feketélt. Teteje nádból, az oldalfalai pedig deszkából készültek, és úgy három méter magasságban ablakszerű nyílások ásítottak rajta. A végén a hatalmas kapu mellett, és nyilván az elején is, amit onnan nem láthattak, világítás gyanánt lógott egy petróleumlámpa. A kis viharlámpa kizárólag a kapu melletti ajtó környékét látta el gyér fénnel, egyébként az épület többi részei sötétbe burkolóztak. Vártak kicsit és füleltek. Csend honolt a környéken, a pajta tetejének gerincén egy bagoly ült és néhányszor huhogott, más nem mozdult. Bakot adtak hát egymásnak, és átugrottak a kerítésen. Az öreg maradt a másik oldalon, mert valakinek örködni is kellett, megaztán amúgy sem tudott volna átmászni. Átadta nekik a körbefont, nagy petróleumos üveget, a lámpa fényköréből gyorsan kimenekültek, aztán lelapultak a kert végi magas fűben és vártak.

Néhány perc múlva halk beszédre és léptek zajára lettek figyelmesek. Két katona jött egymás mellett beszélgetve, vállukon puskával. Megnézték a hátsó ajtót, ellenőrizték rajta a láncot és a lakatot, majd továbbindultak az épület körül körben. Amikor elhaladtak mellettük, a többiek nagy meglepetésére a két katonaszökevény fölpattant a fűből, és néhány gyors lépéssel a katonák háta mögött termett. A két egyenruhás meghallotta ugyan a lépéseiket, de még hátrafordulni sem maradt idejük, olyan váratlanul érte őket a támadás. A parancsnok tenyerével befogva száját hátulról megragadta egyikük fejét, másik kezével pedig a hátába döfte szuronyát. A társa késével hasonló mozdulatokkal, mint egy tyúknak, nemes egyszerűséggel elvágta a másik katona torkát. Egy-két halk nyögésen és jajduláson kívül semmit sem lehetett hallani az egészből. Mikor a katonák teste elernyedett, nem vonaglott már tovább, elengedték befogott szájukat, és a holttesteket a füves részre húzva ledobták. Társaik a látottaktól elborzadva, riadt tekintettel kászálódtak fel a két véres hulla mellől.

– Erre mi szükség volt? – szegezte a kérdést a magas, vékony férfi halkan, de meglehetősen dühösen a két szökevénynek, akik éppen a fűbe törölgették véres kezeiket. Megfordultak, és csodálkozva néztek a kérdezőre.

– Megvárhattuk volna, míg előremennek! Semmi szükség az öldöklésre! – folytatta a vékonydongájú szemrehányóan és kicsit hisztérikusan.

A másik kettőnek a dühtől tűz gyúlt szemeiben.

– Fogd be a pofád és tedd a dolgod, nem azért vagyunk itt, hogy az ellenséget sajnáljuk! Locsoljátok kifelé azt a rohadt petróleumot, és ne bámuljatok, mint valami félkegyelműek! – fakadt ki suttogva, de rettentő mérgesen a parancsnok.

Az egyik suhanc gyorsan kihúzta a nagy üvegből a dugót, és remegő kezekkel önteni

kezdte a petróleumot.

– Ne a földre, te barom! – ripakodott rá dühtől eltorzult arccal, kissé túl hangosan a parancsnok.

A suhanc rémülten nézett rá, és nem értette, mit csinál rosszul.

– A deszkára, a falra öntsd, te barom! – ismételte, mikor látta a másikon, hogy nem érti.

– Add ide! – vette ki végül a kezéből az üveget, és ment vele végig a pajta fala mentén, rálocsolva tartalmát.

A másik szökevény közben a falnak támasztotta géppisztolyát, és felvette a földről a halott katonák puskáit, majd a két megszeppenve álldogáló suhanc kezébe nyomta őket.

– Tessék, fedezzétek a parancsnokot! Maga meg menjen, és szedje ki a lőszereket a derekukon lévő tartókból, akkor legalább lesz valami haszna is, hogy itt van! – mondta szigorúan, de halkan a magas, vékony férfinak, miközben a fűben heverő holttestekre mutatott.

A vékonydongájú hórihorgas csak bólintott engedelmesen, és a hullákhoz sietett. Lehajolt, és undorral az arcán kezdte kiüríteni a halott katonák derekán lévő csupa véres lőszertáskákat. Az alvadt vér a kezeire tapadt és ragacsossá tette őket. Alig bírta elengedni és a földre tenni a megfogott lőszereket, ugyanis azok tenyerébe ragadtak. Az egyikkel végzett éppen és a másikhoz lépett, mikor lépéseket hallottak a pajta másik oldala felől, amerről az imént az örök is érkeztek. Csupán annyi ideje maradt, hogy a hangok irányába fordítsa fejét, mert az épület sarkánál máris három katona jelent meg. Kettő kezében puskával, a harmadik meg valami tisztféle, az oldalán pisztolytáskával.

Ahogy megpillantották a lámpa fényében a földön heverő bajtársaikat és a mellette véres kézzel guggoló alakot, rákiáltottak. Persze ő semmit sem értett belőle, hisz idegen nyelven szóltak, de azt azért sejtette, mit gondolhatnak azok róla, ezért felkapva a földről az összegyűjtött lőszereket, a többiek felé kezdett futni. Alig lépett néhányat, mikor dörrent az egyik katona puskája, és a férfi fájdalmasan jajgatva a földre esett. A lövés a combját találta el, rettenetes fájdalmat érzett, nem tudott fölkelni, csak vonaglott a földön. A katonák csupán ekkor vették észre a többieket, és puskáikat rájuk irányították, miközben a tisztféle valamit kiabált feléjük, és előrántotta pisztolyát. A lövés és a kiabálás hangjára a parancsnoknak nevezett is abbahagyta a pajta másik oldalának petróleummal való locsolgatását, és az üveget két kézzel meglendítve bedobta egy felette lévő kis ablakon. Aztán előrántotta zsebéből a pisztolyát, és futva az épület vége felé indult, ahol puskával a kezében a két suhanc álldogált. Futás közben látta, amint azok fölemelik puskáikat, célra tartják, és nem értette, hogy miért, de nem lőnek. Lőttek viszont a katonák, a suhancok szerencséjére elvélve a célt, és így azoknak lehetőségük nyílt gyorsan beugrani az épület sarka mögé. A másik katonaszökevény, mikor sikerült a falhoz támasztott fegyverét kezébe kaparintania, a földre vetette magát és tüzelt. A géppisztoly csak úgy ontotta magából az üres hüvelyeket és természetesen a gyilkos lövedékeket. Pár másodperc múlva már mind a három katona holtan feküdt a földön. Éppen odaért a parancsnok is, és kezében a pisztolyával elfutott az épület azon sarkáig, ahol a most lelőtt három halott katona feküdt. Kilehelkedett egy pillanatra, és mikor látta, nincs ott senki más, visszaindult. Szökevénytársa feltápáskodott a földről, és a géppisztolyát a két suhancra fogta.

– Miért nem lőttetek, marhák? Meg akartok döglenni, vagy mi? – ordított rájuk dühösen.

– Nem bírtam – felelte rémülten az egyik.

– Én sem, nem lő ez a puska – tette hozzá a másik.

– Mi az, hogy nem lő? Talán fel kellett volna húzni, barmok! Majdnem megdöglöttünk miattatok!

– Hagyjad már azokat a félnótásokat, inkább vegye elő a gyufát, akinél van, és gyújtsa fel ezt a kócerájt! – vágott közbe a parancsnok.

Az egyik suhanc előkapta a gyufát, hogy meggyújtsa a petróleumot, de a rajtuk egyre

jobban eluralkodó pánikhangulattól kezei úgy remegtek, hogy csupán az ötödik szállal sikerült, a többit eltörte. Amint az égő gyufát a deszkákról a földre folyt petróleumtócsába dobta, belobbant a tűz és végigfutott az épület oldalán, ahol a parancsnok belocsolta. Közben a pajta távolabbi, utca felőli része irányából ismét kiabálás, majd röviddel utána lövések hangja hallatszott.

– Gyerünk, át a kerítésen, mert itt mindjárt hemzsegni fognak a katonák! – kiáltotta a pillanatok alatt hatalmasra növvő lángok fényében a parancsnok.

A sötétség szertefoszlott, és a szinte nappali világosságban csak úgy záporoztak feléjük a lövések a pajta másik vége felől. A két suhanc puskáikkal kezükben elindult a kerítés felé, a két katonaszökevény pedig fedezte őket és magukat. A földön fekvő sebesült társuk látva, hogy ők ott hagyják, kiáltozni kezdett.

– Segítsetek! Ne hagyjatok itt!

A két suhanc átdobta puskáját a kerítésen, és a körülöttük süvítő golyóktól megrémülve macskaüggyességgel mászott keresztül a kerítésen. Nem kellett nekik bakot adni, pillanatok alatt a deszkakerítés másik oldalán teremtek.

– Miért hagytok itt? Gyertek vissza! Segítsetek! – kiáltozott hisztérikusan a földön sebesülten fekvő vékonydongájú a két suhanc után.

– Miért hagyátok ott? Azonnal másszatok vissza, és segítsetek neki! – förmedt rá a kerítés túloldalán a nagyszakállú öreg a két suhancra

– De hát iszonyatosan lőnek ott! Meneküljünk innen gyorsan! – ordította magán kívül, hisztérikus állapotban az egyik.

Az öreg, látva szemeikben a rettegést és félelmet, ami szinte örületté erősödött bennük, tudta, azokkal nem sokra megy. Megfordult hát és a kerítés deszkái közötti réseken leselkedett, és amikor megpillantotta az éppen oda tartó parancsnokot, átkiáltott neki.

– Parancsnok! A sebesültet is hozzák!

– Mi van? Nem hallottam? – kérdezte a másik, megállva a kerítés mellett.

– Hozzák a sebesültet is! – ismételte az öreg, túlkiabálva a kerítés túloldalán fekvő másik szökevény géppisztolyának kelepelését.

– Minek? Úgysem tudna átmászni, még fölkelni sem tud! – kiáltott vissza a parancsnok, miközben felemelte pisztolyát, és az egyre jobban lángoló pajta másik vége felé lőtt, ahol a katonák voltak.

– De a társunk, segítenie kell neki! – erősködött az öreg és másik részhez tette a szemét, hogy jobban láthassa a másikat, aki közben arrébb lépett.

– Nekem aztán se nem társam, se nem rokonom! – jött a válasz a túloldaltól, és vele együtt egy géppisztoly, majd a katonaszökevény is, aki átvette magát a kerítés tetején, és nagyot puffanva ért a földre. Feltápáskodott fölkapta fegyverét, aztán ijedten nézett körbe, mintha keresne valamit.

– Hol a kutya? – kérdezte.

– A lövések zajától megriadt és nyüszítve szaladt be a tornácra, azóta nem láttam – felelt az öreg, aztán ismét a még túloldalon lévő felé fordult.

A másik nem szólt semmit csupán bólintott, és a két suhancot félrelökve elindult a másik kerítés felé abba az irányba, ahol a lebontott lécek csak oda lettek támasztgatva a lyuknak, amin nemrég bebújtak.

– Gyertek már, marhák! Mire vártok? – szólt vissza néhány lépés után.

Közben a parancsnok is felkapaszkodott a kerítés tetejére és megpróbált átmászni. Sebesült társuk a tűz ropogását túlkiabálva könyörgött a háta mögött, hogy segítsen neki. Az öreg rákiáltott.

– Nem hagyhatja ott! Segítenie kell neki!

– Ugyan miért kellene? – kérdezte a másik már a kerítés tetején, miközben a földre dobta pisztolyát, hogy jobban tudjon kapaszkodni.

– Mert a társunk! – vágta rá az öreg, és mert látta, a másikat ez nem hatja meg, így folytatta:

– És ha elfogják és megkínózzák, mindnyájunkat el fog árulni.

A másik már teljesen áttette lábait, de nem ugrott le, mert a hallottaktól megtorpant. Visszanézett a földön fekvő és nekik könyörgő sebesültre.

– A keservit, tata, igaza van! – mondta pillanatnyi gondolkodás után dühösen vicsorogva, majd visszafordította lábait, és ismét a másik oldalon ugrott le.

A pajta közben rettenetes hőséget árasztva már szinte teljes hosszában lángolva égett. A másik végénél a katonák sem lődöztek már olyan buzgón, hiszen a forróság nyilván távolabb űzte őket. Az öreg szemeit a kerítés réseihez tette, és a hatalmas lángok fényében figyelte az odaát történeteket. Látta sebesült bajtársukat a fűben, és a felé igyekvő, parancsnoknak nevezett katonaszökevényt is, aki lépés közben kicsatolta az oldalán lógó tokot, kivette belőle a szuronyt és mikor odaért, egyszerűen leszúrta a másikat. Az öregnek a látottaktól összerándult gyomra és hányinger kerülgette, elvette szemeit a résektől és háttal a kerítésnek támaszkodott. Félelem és lelkiismertfurdalás keveredett benne rettenetes érzéssé. Mert ő hívta ide azt az állatot, aki ezek szerint bárkit megöl, ha az útjába kerül. És ő keverte bele azokat a gyermekeket is, kik mindenáron hősök akartak lenni, most pedig remegő lábbakkal és kezekkel nem messze tőle, a kert másik végében álldogáltak. Ahogy a mostanra holtan fekvő társukat is ő beszélte rá az egészre, pedig az nem is akart jönni, ugyanis nem bízott a parancsnokban. És milyen igaza lett – cikáztak az öreg agyában a gondolatok, miközben nagy puffanással földet ért mellette a kerítés tetejéről leugró parancsnok. Az öreg magához tért révületéből, és felkelt a földről.

– Hol van? – kérdezte elcsukló hangon.

– Meghalt, mire odaértem – hazudta a parancsnok szemrebbenés nélkül.

– Akkor menjünk gyorsan! – mondta az öreg kis habozás után, megvárva, míg a másik elindul, mert borzongás járta át a testét, mikor végigfutott az agyán, hogy talán őt is leszúrja, ha maga mögé engedi. Hamar a másik kerítéshez értek, ám ott gyorsan a fűbe kellett lapulniuk, ugyanis az utcán katonák egy csoportja futott végig. Még jó, hogy visszatette a léceket, és nem vették észre a lyukat – gondolta magában. Aztán fölpattantak, a parancsnok elszedte a léceket, majd kidugva a fejét elnézett az utcán jobbra is, balra is.

– Tiszta a levegő, gyerünk! – súgta hátra, és már bújt is ki a lyukon.

A géppisztolyos ment mögötte, aztán a két suhanc a szerzett puskákkal, és a végén kullogott, amilyen gyorsan csak tudott, a nagyszakállú öreg. Végigfutottak az utcán, az első sarkon befordultak, aztán már csupán gyors lépésben haladtak, hogy ne csapjanak akkora zajt, és az öreg is utolérje őket. Hátuk mögül a másik utcából, az égő pajta környékéről nagy kiabálás és lárma hallatszott.

– Jöjjön már, tata, mert még a végén utolérnek és elkapnak minket! – szólt hátra mérgesen a parancsnok.

Az meg nem válaszolt, pusztán megpróbálta szaporábban szedni a lábait.

– Melyik utcában van az öreg háza, ebben? – kérdezte a parancsnok a sarkon a két suhancról.

– Nem. Még menni kell egy utcányit – felelte egyikük.

– Akkor gyerünk! Menjeteek már előre és mutassátok az utat, félnótások! – ripakodott rájuk.

Már nem voltak messze, és a két fiatal suhanc vezetésével hamar elérték a házat. Gyorsan bementek az udvarra, be a házba, egyenesen a hátsó kis szobáskába, ahol még égett az úgy felejtett petróleumlámpa. A suhancok puskáikat a padlóra dobva a rozoga ágyra ültek, a parancsnok és a másik katonaszökevény pedig az asztal mellé a székekre. A géppisztolyt gazdája az asztalra tette, és levette róla a dob alakú tárat. A zsebéből egy marék lőszert vett elő, és egyesével elkezdte belenyomogatni a tárba. Kis idő múlva megérkezett az öreg is, és

becsukta maga mögött az ajtót, majd rátolta a reteszt. Nem ült le a két szökevény mellé, a székét arrébb húzta egészen a szekrényig, ahonnan mindenkit jól látott, és oda telepedett. Csend volt, senki sem szólt, csak ültek némán vagy negyedórát, és a történeteket rendezték agyukban, már amennyire azokat rendezni lehetett. Közben a parancsnok is elővette pisztolyát, és néhány perc alatt újratöltötte.

– Na, ez sikerült! Oda a raktárunk meg a sok ellátmány, és még két puskát is szereztünk! – mondta a parancsnok, mikor végzett, és a fegyverét zsebébe dugta.

– Mutasd csak azt a puskát! – szólt oda az egyik ágyon ülőnek.

A suhanc engedelmesen lehajolt, és odanyújtotta neki.

– Nagyon jó kis puska ez – mondta, miközben körbenézegette a fegyvert.

– Csak fel is kell ám húzni, ha löni akarunk! – rántotta hátra egy hirtelen mozdulattal a tolózarat, majd lassan, de erőteljesen, hogy el ne akadjon, de a két suhanc is lássa, előre tolta.

Azok meg csak ültek az ágyon szorongva, mint kisdiákok az iskolában, mikor felelés előtt a tanító a naplót lapozgatja.

– Még sohasem volt fegyver a kezetekben? – kérdezte a parancsnok ismét rájuk nézve.

– Nem – felelte egyikük, a másik pedig csak fejét csóválta.

– Elvtársak, hogy akarják így megvédeni a hazájukat? Hát ezek a fasiszták nem fognak innen eltakarodni a maguk két szép szeme kedvéért! Mindenkinek fegyvert kell fognia, és bátran küzdenie kell a végső győzelemig! Ezért küzd a Vörös Hadsereg is, és ezt parancsolta Sztálin elvtárs is – játszotta el a bátor katonát a parancsnok a két még inkább gyermek, mint felnőtt előtt.

– És akkor maguk miért szöktek meg? – kérdezte a nagyszakállú öreg a szekrény mellől olyan hangon, amiről nem lehetett eldönteni, hogy gúnyosabb vagy szemrehányóbb-e; mert undor és gyűlölet ébredt benne a parancsnok álszent szavai hallatán. És mert úgy érezte, legalább ennyivel tartozik a halott társuknak.

– Az nem tartozik magukra! – vágta rá a parancsnok.

A furcsa hangra a másik szökevény is felkapta fejét és az öreg arcát fürkészte néhány másodpercig, aztán visszafordult, és folytatta a tárazást.

– Egyébként mifelénk sokkal keményebb partizán mozgalom van ám! A maguk falujában meg csupán ilyen anyámasszony katonája legények vannak, vagy nem talált jobbakat? – kérdezte szemrehányóan az öreg felé fordulva a parancsnok.

– Az lehet, hogy a mi legényeink nem a legbátrabbak, de legalább nem is gyilkosok – felelte az öreg, a gyilkos szót szándékosan megnyomva.

A parancsnok észrevette magát és elgondolkodott, vajon az öreg, mire célozgat, de az, hogy a kerítés résein keresztül láthatta, mit tett, eszébe sem jutott.

– Hazamehetünk most már? – kérdezte félszegen az egyik suhanc.

– Még nem! Most nagyon fel vannak bolydulva a katonák, meg kell várnunk, hogy kicsit lecsillapodjanak! – válaszolta a parancsnok.

– Öreg, van itthon valami ennivalója? Már majdnem kilyukad a gyomrom. Hozzon már valami harapnivalót! – fordult ismét a nagyszakállúhoz.

Az meg nem válaszolt, csak fölállt a székről és az ajtó felé indult. Éppen átment a konyhába, mikor valaki kopogtatott a bejárati ajtón. Mindenki az ajtóra szegezte tekintetét. Csend lett, semmi sem mozdult. Aztán megint csak hallották, így most már egyértelművé vált, hogy valaki kopogtat az ajtón. A parancsnok intett szökevénytársának, aki felkapta géppisztolyát és az ablakhoz ment. Kilesett a pokróc mögül, ami az ablakot takarta, de onnan csupán az utcára látott, az ajtó elé nem

– Az utca üres – suttogta halkan.

– Öreg, vársz valakit? – kérdezte a parancsnok halkan.

– Nem, dehogy – válaszolta a másik és lassan, halk léptekkel a szoba felé indult.

– Öreg, itthon vagy? – kérdezte egyszer csak egy idősebb női hang kintről, majd a

tulajdonosa ismét kopogott, most már hangosabban.

– Öreg, nyisd ki, ha itt vagy, nagyon fontos! Az éleletekről van szó! – kezdte újra az ajtón kívül a női hang, és közben ismét az ajtót zörgette.

– Ismeri? – kérdezte a parancsnok az öregre nézve szigorúan.

– Igen.

– Megbízható?

– Azt hiszem.

– Menjen ki és beszéljen vele! – mondta a parancsnok, és elfújta az asztalon lévő lámpa lángját.

Az öreg a koromsötétben odabotorkált az ajtóhoz és félretolta a zár reteszt, résnyire nyitotta az ajtót, és köszönt illendően a ház előtt álldogáló idős néninek. Néhány percig pusmogtak valamit halkán, aztán a néni köszönt, és elment az éjszakába, az öreg pedig becsukta az ajtót, és visszanyomta a reteszt. A parancsnok elkérte az egyik suhancból a gyufát, és újra meggyújtotta a lámpást. Az öreg az ajtónak támasztott háttal állt, és halálra rémült képet vágott.

– Mi van? – kérdezte a parancsnok.

– Végünk – felelte letargikus hangon a nagyszakállú.

– Micsoda?

– Nekünk annyi. Fel fognak akasztani minket – válaszolta az öreg üveges tekintettel, falfehér arccal.

– Mit beszél maga itt összevissza? Mit mondott az a vén hárpia? – förmedt rá dühösen a parancsnok.

– A társunk, akit halottnak hittünk – mondta az öreg és itt megállt, mintha maga sem hinné, amit mond.

– Mi van vele? Beszéljen már, maga vén marha! – lépett az öreg elé a parancsnok dühtől kipirosodott arccal, és a két vállát megfogva megrázta.

– Nem halt meg – hebegte az öreg semmibe révedő tekintettel.

– Mit zagyvál itt nekem? – értetlenkedett a parancsnok elgondolkodva a hallottakon, és elengedve a nagyszakállú öreget.

– Él, nem halt meg, a katonák ellátták sebeit, nehogy idő előtt meghaljon, és most vallatják ki. Az én nevemet és az övékét máris elárulta – magyarázta az öreg remegő hangon, az ágyon ülő két suhancra mutatva.

– Most mi lesz velünk? – kiáltotta az egyik suhanc kikerekedett szemekkel, hisztérikus hangon.

– Fel fognak akasztani minket. Mind meghalunk! – ismételte a másik.

– Kuss legyen! – kiáltott rájuk a parancsnok.

– Fogjátok a puskáitokat, és menjünk! Még legalább egy fél óráig sötét van, addig kiszökünk a faluból! Aztán, ha kell, lőjete, de húzzátok fel és lövés után megint! Értettétek? – ripakodott a suhancokra.

– Igen – felelték a félelemtől bólogatva.

– Maga is jöjjön, öreg, és vezessen minket, amerre leginkább rejtve tudjuk elhagyni ezt a porfészket! – mondta még a parancsnok, majd az ajtóhoz ment, kinyitotta és szétnézett odakint.

– Gyerünk! – szólt hátra, és intetett is a többieknek, azzal kilépett a sötét utcára.

Az öreg vezetésével nekiindultak. Néha, ha katonák jöttek arra, megállva és meglapulva valami árokban vagy bokorban, de azért haladva, el is érték a falu szélét, mire pirkadni kezdett az ég alja. Már-már úgy érezték, megmenekültek, mikor az utolsó házat elhagyva katonákba ütköztek. Ott kint már nem számítottak rájuk, ezért későn vették észre őket, csak mikor már azok is felfigyeltek rájuk. Gyorsan vissza akartak fordulni, de a katonák saját nyelvükön rájuk kiáltottak, és löni kezdtek. A parancsnok is elővette pisztolyát és a

szökevénytársa is lőtt a géppisztollyal, amíg el nem találták, és jajgatva a földre nem esett. A parancsnok ekkor eldobta pisztolyát és lehajolt, hogy felkapja a földről a géppisztolyt, de a katonák addigra már odaértek, és puskaíjuk tusával leütötték. Olyan gyorsan történt minden, hogy a két suhanc lőni sem tudott. Amikor látták, hogy a parancsnok a fejére mért ütéstől ájultan esett össze és a társa sebesülten, a fájdalomtól nagyokat nyögve vonaglik a földön, eldobták puskaíkat, és mint az öreg, feltették kezeiket.

Tűzkeresztség

Andrásék szakaszának az elkövetkező egy hétben nem sok tennivalója akadt, az ellenség kisebb felderítő manővereken kívül nemigen mutatkozott. Nyugalom övezte a környéket, mintha nem is a fronton lettek volna, hanem otthon valami menetgyakorlaton vagy kiképzésen. A távoli ágyúzás és fegyverropogás zajai, miket nap mint nap hallottak hol északról, hol délről azért jelezték, a védvonalon nem mindenütt olyan idilli a helyzet. A napot szinte mindig reggeli tornával indították, délelőttönként általában kézigránát hajítást, kézitusát, légvédelmi riadót és más katonai fogásokat gyakoroltak. A délután szabad foglalkozással, pihenéssel telt és utána készülődtek az éjszakai őrésre és az elég sűrűn előforduló riadóra, amiket aztán általában hamar le is fűjtak. Már majdnem két hét telt el azóta, hogy letáboroztak ott és minden szépen, rendben működött. A tábori posta hozta és vitte a leveleket, csomagokat, a hadtáp is mindig időben megérkezett, így az ellátmányra sem lehetett panasza senkinek. Már a falu lakossága is kezdett egészen hozzászokni a magyar bakák jelenlétéhez, és nyugodtan tette mindenki a dolgát.

Aztán egyik éjjel tűz ütött ki a faluban. András a riadóra ébredt. Fél órával azelőtt adta le az őrszolgálatot az ő rajuk, és éppen hogy csak elszenderedett, mikor jött kiabálva szakaszvezetőjük.

– Riadó! Ébredjenek! Na, gyerünk már gyorsan, ki a sátorból és sorakozó!

Az emberek ásítózva kapkodták magukra a holmijukat, aztán gyorsan sorakoztak a sátrak előtt.

– Katonák! A partizánok megölték az öröket, és felgyújtották a raktárunkat! Azonnal a helyszínre megyünk a tüzet oltani, de puskát is viszünk magunkkal, ugyanis azok a tetvek valószínűleg még itt bujkálnak valahol! – mondta az öreg, aztán már indult is futva.

– Futólépésben utánam! – kiáltott vissza a szakaszának.

Már messziről látták a pirosan villódzó fényeket, amik egy lángokban álló hatalmas pajta felől jöttek. Néhány saroknyit futottak és már éppen kezdtek kifulladásra, mire végre megérkeztek. Már más katonák és az utcabéli civilek is voltak ott, és tüzet próbálták oltani, ami már a pajta egészen elhatalmasodott addigra. Pattogva, ropogva égett a faszerkezetű, náddal fedett épület, rettenetes hőséget árasztva feléjük. Valójában a hőség miatt a tűz közelébe sem lehetett menni, így inkább csupán a környező épületeket próbálták most már menteni. Kis idő múlva a hadnagy és a százados is megjelentek és mikor látták, a raktár és a benne lévő hadtáp menthetetlen, igen-igen dühösek lettek. Aztán a lángoló épület hátsó része felől egészségügyi katonák egy sebesült, félholt civil ruhás embert hoztak.

– Százados úr! Százados úr!

– Mi az? Mondja már, őrmester!

– Százados úr, jelentem az őrseget ellátó raj egy részét meggyilkolták! Ez a partizán viszont még él, és ki lehetne faggatni!

– Értem, őrmester. Csillapítsák kicsit a vérzését és kössék be, attól majd megered a nyelve magától!

– Igenis, százados úr!

A százados a hadnagyhoz fordult.

– Hadnagy, maga tud oroszul, ugye?

– Nem tökéletesen, de tudok, százados úr!

– Akkor vigyék kicsit távolabb a tűztől és vigyázzanak rá, nehogy meghaljon nekem, mielőtt a hadnagy kikérdezné! – adta ki a parancsot az egészségügyieknek.

Azok meg hordágyra fektették és elvitték néhány métert az utca felé, ahol a bámészkodó civilek is álldogáltak, ugyanis ott már nem tombolt oly elviselhetetlen hőség. Kötszert, fertőtlenítőt, vérzéscsillapítót vettek elő és ellátták a sebeit. Kicsit csodálkoztak, hogy lőtt és

szúrt seb is van rajta, pedig az őrségnek nincs is feltűzve szuronya, és azon még jobban, hogy még mindig életben van; de hát Isten útjai kifürkészhetetlenek, mint szokták mondani. A helyiek ámulva nézték, amint letépik róla a ruhát, és a vérző sebeket kimossák, majd bepólyázzák és bekötik a katonák. A hadnagy közben máris szóba elegyedett a sebesülttel, aki szinte győzködés nélkül is szívesen elárulta cserbenhagyóinak nevét. Csak azt nem nagyon értette, hogy miféle parancsnokról hadovál a sebláztól és a vérveszteségtől kissé zavart elméjű sérült. De nem számított, mert a három névvel már el tudtak indulni, hogy felkutassák a gyűjtőkatókat.

A százados meghallgatta a hadnagyot, majd parancsokat kezdett osztani, és az eddig csak a tüzet bámuló katonáknak hirtelen nagyon sürgős lett a dolguk. Andrásék szakasza az öreg vezetésével a falu szélére futott, és ott rajokra oszolva bekerítették a település egy részét. A többi szakasz pedig a másik részeket, és így teljes zár alá vették a falucskát. A parancs szerint senkit ki nem lehetett engedni, ha valaki ellenkezne vagy szökni próbál, agyon kellett löni. Andrásék álltak a sötétben egymástól öt-tíz méterre, kezükben a csőre töltött puskájukkal, és az éjszaka neszeit figyelték. Néha-néha megszólalt egy bagoly, vagy valami kóbor kutyák ugatni, vonyítani kezdtek, más nem történt. István, mint rajparancsnok sorba járta őket és ellenőrizte, minden rendben van-e. Reggelig strázsáltak így holtfáradtan, semmi említésre méltót nem tapasztalva. Viszont a falu másik vége felől pirkadat előtt puskalövés és géppisztoly kelepelése hallatszott. András, aki a fáradtságtól szinte állva elaludt, a fegyverropogás ébresztette fel furcsa félálombeli állapotából. Egy negyedórát ismét jobban figyelt és megpróbálta legyőzni fáradtságát, de aztán kis híján megint elnyomta az álom. Mikor kivirradt, már könnyebb dolguk lett, hiszen messzire elláttak, leültek hát a földre pihenni, és úgy figyelték tovább a környéket. Már elég magasán járt a nap, mikor végre jött a szakaszvezetőjük, és a rajokat összegyűjtve és úgy szakasszá fejlődve visszamasírozta a védőkörletükbe. Közben az öreg elmesélte nekik, hogy a razzia során elfogtak öt partizánt, akik fegyverrel a kezükben a falut próbálták éppen elhagyni.

– Ma délelőtt kivégzik őket a főtéren, hogy a helyiek számára elrettentő példát statuáljanak – mondta az öreg egykedvűen.

Úgy tíz óra körül, amikor végre pihenni térhettek a sátraikba, elalvás előtt még hallották a kivégzőosztag fegyvereinek dörrenését.

Ettől a naptól fogva sötétedés utánra kijárási tilalmat vezettek be, a helyiek pedig egészen más szemmel néztek rájuk. Nem úgy, mint akik rettegve félik a fegyveres magyar katonák hatalmát, hanem inkább mint kik undort és közönyt éreznek irántuk.

Néhány napig igen szegényessé vált az ellátmány, amit étel gyanánt kaptak. Többnyire kormos, összehorpadt konzervek és hozzá némi kenyér lett a koszt. Ezért is szerzett nagy örömet, mikor végre megérkezett a tábori posta, amivel a szakaszból többeknek is csomagja jött otthonról. A sok hazai finom falat, amiből mindenkinek jutott valami, és a kapott levelek feldobták az amúgy kissé letört hangulatot. Lassan eljött ugyanis a pünkösöd, és utána nemsokára a május vége is, és ez azt jelentette, hogy már egy hónapja annak, mikor útra keltek és utoljára látták szeretteiket. A levelek elolvasása után persze mindenki tábori lapot vett elő és válasz írásába fogott, kivéve András. István látta ezt, de nem szólt semmit, hiszen saját leveleivel és a válaszként küldendő halványzöld tábori levelezőlapokon lévő szűkös hely minél jobb kihasználásával volt elfoglalva. A sok gondolatot, ami a két hete írt levél óta megfogalmazódott fejében, és a velük azóta történeteket bele kellett sűríteni egy apró betűs, de azért olvasható levélbe.

Aztán mikor úgy érezte, végzett, leadta a lapokat és barátjához ment, aki a sátraktól nem messze, lábait felhúzza, hátát a fa törzsének támasztva egy körtefa alatt üldögélt.

– Mi az, Bandi, te nem írsz haza? – kérdezte, miközben leheveredett mellé a fűbe.

– Már megírtam – felelte a másik kurtán.

– Mikor, én nem láttam, hogy írtál volna? – csodálkozott István.

– Az előbb – válaszolta András egykedvűen, miközben rá se nézett barátjára, csak bámult a távolba, mintha valami nagyon fontosat látna ott.

István egy pillanatig azt fürkészte, mit nézhet annyira a másik, aztán mikor látta rajta, hogy tekintete a semmibe réved, így folytatta:

– Dehogyis, figyeltelek és láttam, hogy nem írtál te semmit. Valami gond van?

– Semmi – felelte András egykedvűen.

– Hát akkor meg mi van veled? Írjál gyorsan, mert nemsokára elviszik a lapokat! – gyözködte tovább barátja.

– Már írtam – vágta rá kurtán a másik.

– Dehogy írtál!

– Jól van, akkor nem írtam – egyezett bele András lemondóan.

– Na, látod, tudtam én. És mért nem? – próbált kiszedni belőle István valamit, ami megmagyarázhatná búskomorságát, de az nem felelt.

– Miért nem írsz, Bandi? – kérdezte újra kis idő múlva.

– Mert nincs kinek – felelte sírástól elcsukló hangon a másik.

– Hogyhogy nincs? – csodálkozott István.

András nem felelt.

– Na, mondd már, Bandikám, mi az ördög van veled?

András szótlánul a zubbonya belső zsebébe nyúlt, és egy levelet húzott elő belőle. Odanyújtotta barátjának, aki kíváncsian olvasni kezdte. Csend lett, csupán a fejük felett a körtefa fehér virágain zsongó méhek zümmögése és a madarak csivitelése hallatszott. Nyugalom és béke ült a tájon, de valahol a távolban mintha menydörgött volna, pedig a szikrázó napsütésben a kék égen egyetlen felhő sem úszott. Nem is a fellegekből jöttek ezek a távoli halk, dübörgő hangok, amikhez ittlétük alatt már egész jól hozzászoktak, hanem a nyughatatlan ember fegyvereiből. Egyik vagy másik oldal tüzéségének lövegeiből, amivel egymást pusztítják éppen most is valahol. Pedig oly rövid az élet, és oly sok fájdalom és küszködés a velejárója, hogy a háborúskodásnak és öldöklésnek egyszerűen semmi értelme nincsen – futottak át András agyán a gondolatok, ahogy ült ott a csendben, és a méheket hallgatta.

– Részvétem, Bandikám – szólalt meg kis idő múlva István szomorúan, aztán összehajtotta a levelet, és visszaadta Andrásnak.

– Gyenge volt a szíve és nem bírta – mondta András, apró könnyecseppekkel a szemei sarkában.

– Sajnálom – felelte szomorúan barátja, és kezét vigasztalólag a vállára tette.

– És én nem voltam ott, egyedül kellett meghalnia, idegenek kezei között – szipogta tenyerébe temetve arcát.

– Azért biztos kedvesen bántak vele az orvosok és az ápolók is – próbálta vigasztalni a másik.

– Indulás előtt sem mentem be hozzá, mert gyerekes dolognak tartottam, hogy az anyámtól búcsúzkodjam, pedig biztosan várt – szapult a magát András a szemeit törölgetve.

– Jól van, na, ezen már kár bánkódnod, Bandikám – mondta barátja, miközben a hátára tette kezét, és dörzsölgetni kezdte tenyerével.

– Most mit tegyek, Pista, nekem már senkim sincs.

– Hogyne volna! Itt vagyok én is meg a többiek, valahogy majd csak lesz! – vágta rá barátja kissé felháborodott hangon.

– Az nem számít.

– Dehogynem számít, hiszen egymásra vagyunk utalva! Meg kell védenünk egymást!

– De ez más, értsd meg, nekem egyedül ő volt!

– Lehet, de majd lesz más, akit szerethetsz, talán még jobban is, mint ahogy a szüleit szeretheti az ember. Egy nőt, aki hazavár meleg étellel, gyermekeket szül neked, és ha

fáradtnak és elcsigázottnak érzed magad, forró csókjával éltet – magyarázta István feleségére gondolva.

– Nekem még sosem volt barátnőm, azt sem tudom, mit kell mondani a nőknek – vallotta be András lemondóan és kissé szégyenkezve.

– Annyi baj legyen, majd megoldjuk valahogy, csak szedd össze magad! Mert tudod, ez az élet rendje, az idősebbek és köztük a szüleink is lassan elmennek közülünk. Így volt ez az én édesapámmal is. Mikor meghalt, mérhetetlen fájdalmat éreztem, és azt hittem, belepusztulok. De ott állt mellettem Éva, és ő adott erőt a továbblépéshez. Aztán lassan rájöttem, hogy apámat nagyon szerettem és tiszteltem, de az én életem már feleségemmel, és a később megszülető kislányommal teljes.

– Neked már meghalt az édesapád? Nem is tudtam – csodálkozott András.

– Tudod, ők már idősek, mert apám későn nősült, és én az idősebbik testvérként is elég későn jöttem a világra. Látod, nekem sem él már az egyik szülőm, mégis megvagyok. András válaszképpen csak sóhajtott egy nagyot.

– Ők már a mennyországban vannak, Bandikám, onnan néznek le ránk. És tudod, szerintem nem örülnek, ha minket szomorkodni látnak. Azt szeretnék, ha minékünk minél jobb lenne, és boldogok lennénk. Úgyhogy ne lógasd az orrod, mert egyébként is lehet, nemsokára találkozunk az ősökkel, ha egy nekünk szánt golyó vagy egy gránát eltalál! – magyarázta barátja vigasztalólag.

– Igazad van, csak hát nagyon fáj – bólogatott András.

– Fog is még egy darabig, de majd elmúlik ez is, mint minden – mondta István, és közben elővette cigarettatárcáját.

Kinyitotta, megkínálta barátját, aztán kinyújtotta lábait, hogy nadrágja zsebéből gyufát kotorjon elő. Keresgélte egy darabig, de András hamarabb elővette a sajátját, és végül azzal gyújtottak rá. Mindketten a fának támasztották hátukat, nem szóltak egymáshoz, csupán szívták a cigarettát, és közben gondolataikba merültek.

Így üldögéltek még ott a fa alatt egy darabig, aztán András erőt vett magán, letörölte arcáról könnyeit, és lassan visszamentek a többiekhez.

Aznap éjjel többször is riadóra ébredtek. Egyik alkalommal az ellenség felderítő járőrei egészen az aknamezőig merészkedtek, és valamelyikük rá is léphetett egyre, ugyanis elég nagy robaj hallatszott. Az őrség azonnal világító rakétát lőtt a magasba, minek fénye szépen beragyogta az egész műszaki zár környékét. Egy szakasznyi orosz utász munkálkodott a sötétség leple alatt a szögesdrót előtti aknák hatástalanításán. A fénytől és persze a védők rájuk irányított lövéseitől megriadva gyorsan a sötétbe futottak. A sebesültjeiket magukkal vitték, így néhány holttest maradt mindössze utánuk.

Másnap reggel a nehéz éjszaka utáni fáradt ébredés és a napok óta silány kosztos való tengődés rányomta a bélyegét az egész napra. Valahogy túléltek a reggeli tornát és a délelőtti kötelező foglalkozásokat, és éppen az ebédre kapott sűrű levest falták volna nagy éhségükben, mikor repülőgépzúgásra lettek figyelmesek. Két ellenséges vadászgép közeledett kelet felől.

– A mennykő csapna belétek! – káromkodott az öreg szakaszvezetőjük, mikor meglátta őket.

– Mindenki az óvóhelyre! Gyerünk! Gyerünk! – kiáltozta, miközben óvatosan, nehogy kilötyögjön, az imént csurig töltött csajkáját letette a földre. A többiek is így tettek, hiszen a percekkel azelőtt kiosztott forró ételből még nekik sem sok fogyott. Az óvóhelyre nem vihették magukkal, ugyanis amióta a nehézpuskás és az aknavető rajok is odaszoktak, igen-igen szűkösnek bizonyult a hely. Letették hát szépen megjegyezve, melyik az övéké, majd futva lementek a légoltalmi bunkerjukba.

A gépek odaérve följük a tőlük éppen elfelé tartó konyhásokra zúdítottak egy géppuskasorozatot. Szerencsére azok még időben beugrottak az út menti árok fűvébe, így a lövések csak a taligájukat találták el, amin az ételt hozták. A két Rata ezután fordult néhányat

a falu felett itt is, ott is belegeppuskázva az esetlegesen el nem bújó katonákba, majd a dombon lévő géppuskaállásra ledobták bombáikat, és eltűntek a keleti égbolton.

Mikor a veszély elmúltával előjöttek az óvóhelyről, meglepettségükönél csakis a dühük volt nagyobb. Néhány kóbor kutya ugyanis felfalta földön hagyott ételüket, és már a porban lökdösve csupán az üres csajkákat nyalogatták ki éppen.

– Ó, hogy a rosseb vigyen el titeket, rohadt dögök! – kiáltott rájuk mérgesen az öreg, aki először ért oda, majd gyorsan kirántott egy fölbe szúrt gyalogsági ásót, és a kutyák után dobta.

Azok meg csak úgy futottak, ahányan voltak, annyi irányba, némelyik még ugatott is, mintha zokon vette volna, hogy evés közben megzavarták.

– Eltakarodsz te az anyádba, rohadék! – futott utána Lajos mérgesen, hogy egy jó nagyot belerúgjon, de a kutya gyorsabbnak bizonyult és elszelelt.

– Az ördög vigye el ezt az átkozott helyet! Most éhen maradunk – panaszkodott a nagydarab vasutas, fölve poros és üres csajkáját a földről.

– Ezt nem hiszem el! Ez már túlzás! – Ilyen és ehhez hasonló kijelentéseket tettek az éhes és csalódott honvédek.

– Na, ezt is megtanultuk, máskor nem tesszük a földre, az bizonyos! Menjünk és mossuk ki a csajkáinkat, mert még elkapunk valamit ezektől a bűdös dögöktől! – mondta végül az öreg az ügyet lezárandóan, a kedélyek megnyugtatóására.

A délután nehezen telt az üres gyomrú bakák számára. Aztán eljött a vacsora ideje, és a kapott konzervet meg a karéj kenyeret szinte egészben nyelték le. Alig várták már, hogy eljőjön az este és lefekhessenek végre pihenni. De ezen az éjjelen sem lett túl sok nyugalomuk, mert az ellenség ismét a védvonal körül ólálkodott. A fellőtt világító rakéták fényében hol itt, hol ott észleltek ellenséges aktivitást. Nem voltak ezek támadásnak nevezhetőek, inkább csak a védelmi vonal elhelyezkedésének és gyengéinek feltérképezésére irányuló felderítő vállalkozások. A rájuk irányított géppuskatűz mindig gyorsan elriasztotta őket. Arra viszont mindenképpen elégségesnek bizonyultak, hogy a riadók miatt álmukból többször is felvert bakák ne tudjanak pihenni. Aztán hajnaltájt végre csend lett és lefűjték a riadókészültséget, az éppen soros őrségen kívül mindenki pihenni tért. Szinte az egész délelőttöt átaludták, mert nyugalom állt be, és a parancsnokság engedélyezte a nehéz éjszakák után a lazítást.

Délben ismét repülők zavarták meg az ebédet, ez alkalommal viszont mindenki magával vitte ételét, és nem bízva a véletlenre a bunker lejárata elé tették. A gépek, mint előző nap, ismét a dombtetőn lévő géppuskafélszöveget támadták.

– Az elmúlt napi támadás nyomait már kijavították szegény géppuskások, és most kezdhetik előről – mondta az öreg nagyot sóhajtva.

– Nagyon a bögyükben vannak az oroszoknak – tette hozzá István.

– Nem tetszik ez nekem, nagy a mozgolódás mostanában. Túl sok a felderítés, valamire készülhetnek ezek a piszok ruszok. Remélem, az árkászok ellenőrizték az aknazárat, mert a nélkül könnyen bajba kerülhetünk – magyarázta az öreg gondterhelt képet vágva.

Amint a gépek elmentek, kibújtak a bunkerből és megették az ebédjüket, ami ugyan már kihűlt, de legalább megvolt, nem úgy, mint az előző napi. A délután és az éjszaka zavartalanul telt, szinte gyanúsan túl nyugodtan. Bár ezt legfeljebb az őrség vehette észre, hiszen abban a vihar előtti nagy csendben mindenki más, aki tehetett, mélyen aludt.

Hajnalban aztán robbanások hangjára ébredtek, rázkódtak sátraik, és remegett alattuk a föld. Odakint még csak derengett a hajnal, szinte sötétben ugrottak fel fekhelyeikről. Gyorsan fölpattantak, megkötötték az állandó készültség miatt alvás közben is lábukon lévő bakancsukat. Begombolkoztak, fejükre tették a rohamsisakot, fogták a puskájukat és a szakaszvezető vezetésével rohantak lefelé az óvóhelyre. A sátraik és a légoltalmi bunker, amiből kifelé kukucskáltak, a falu szélén az utolsó házak között helyezkedett el. Erre a környékre egyetlen bomba sem hullott. Viszont a védőállások, a lövészárkok és a műszaki zár

környéke olyan heves pergőtűzet kapott, hogy a portól és a villanásoktól szinte alig lehetett látni arrafelé valamit. Vártak néhány percet, hátha kicsit lecsendesedik a tüzéségi tűz, de az csak nem akart. Egy idő múlva az öreg, megunva, Istvánra nézett.

– Rajvezető, maga az egyik legmegbízhatóbb emberem, menjen ki az első vonalba és nézze meg, mi a helyzet, miért nem jelentett még az őrség! – mondta neki keményen, katonásan.

– Értettem, szakaszvezető úr! – vágta rá István nagyot nyelve, majd a földből készült lépcsőhöz ment.

Az ajtóban még megállt egy pillanatra, megfordult, és visszanézett a többiekre. Tekintetében a félelem és a büszkeség keveredett. Aztán megfordult, és futva fölszaladt a néhány lépcsőfokon, ki a robbanások közé, egyenesen a lövészárkok felé.

Szíve a torkában dobogott, miközben olyan gyorsan, ahogy csak tudott, az egymást érő robbanások között átfutott. Föld csapódott arcába, orra és szemei megteltek porral, mire a lövészárkokba leért. Egy rövid ideig haladt egyenesen, aztán az elágazáshoz érve megállt egy pillanatra és köhögve, trüszkölve, az arcát törölgetve elnézett balra is, jobbra is. Tudta, hogy a baloldali ág egyenes és nem túl hosszú, de a körülötte szünni nem akaró robbanások által felvert portól arrafelé semmit sem lehetett látni. Úgy döntött, először a másik, hosszabbik részt járja be és már indult is. Félig guggolva, lehajolva, óvatosan haladt, hogy a felszínen tomboló tüzéségi tűztől minél távolabb legyen. A futóárkot néhol találat érte, és falából talicskányi földkupacok omlottak be. Ahogy átkúszott rajtuk, felvillant agyában a rémítő gondolat, hogy bármikor becsapódhat egy újabb gránát, de szerencséjére nem így történt. Kis idő múlva elérte a védvonal azon szakaszának közepét, és a nehézpuskások fedett fedezékét. Az őrségben lévő raj magát összehúzza a fedezék alján, a földön heverő fegyverük mellett kucorgott. Egyikük éppen kilesett a drótkadályokból és aknákból készült műszaki zár felé, aztán mikor látta, az ellenségnek, se híre, se hamva, ő is visszaült a többiek mellé. Mikor megpillantották, kérdően néztek rá, de nem szóltak semmit.

– A szakaszvezetőm küldött, arra kíváncsi, mi a helyzet errefelé! – kezdte István a robbanásokat túlkiabálva.

– Semmi különös! Ez a piszkos orosz bevetette a tüzéségét, és átkozottul lövi a vonalat, de ellenségeket még nem láttunk a környéken! – válaszolta egy tizedes, a raj parancsnokaként.

– És a puska? – mutatott István a lövészárkok alján, a földön heverő böhömnagy fegyverre. Amazok csak néztek rá kérdően, nem értve a kérdést.

– Csak nem lett valami baja? – érdeklődött újra érthetőbben.

– Nem, dehogy! Pusztán a biztonság kedvéért inkább behúztuk ide a fedél alá! – felelte ismét a tizedes.

– Értettem, tizedes bajtárs! Megyek, és megnézem a végponton lévő őrséget is! – vágta rá István, majd indult is tovább.

Eltelt egy kis idő, mire kiért a lövészárkok végére, ugyanis a sűrű, átláthatatlan porban haladva folyton nekiütközött a folyamatosan kanyargó árok falának. Amikor végül megérkezett, majdnem ráesett a szintén földön ülő és a gránátosó végét váró bajtársaira. Ahogy a szakaszbeliei meglátták, az arcukra először a megkönnyebbültség és öröm, majd csalódottság vonásai ültek ki.

– Csak egyedül? – kérdezte meglepődve az őrvezető, aki a raj parancsnoka volt.

István nem szólt, csupán bólogatott, miközben a szemeiből és arcáról söpörte le a port.

– És a többiek? Hol a váltás? Már itt lenne az ideje, hogy leváltsanak minket! – kiáltozta az őrvezető, mert azt hitte, a másik nem hallotta előbbi szavait.

– Nyugalom! Engem csak azért küldött az öreg, hogy megnézzem, mi a helyzet itt! – válaszolta István.

– Hát ez – vágta rá kurtán a másik.

– Ellenséget láttak a környéken? – kérdezte István látva, hogy a másiknak még a beszédétől

is elment a kedve, mikor kiderült, nem a váltás érkezett meg.

– Azt nem, de nem is nagyon lehet itt látni semmit, olyan nagy a por – válaszolta a másik.

István nem szólt semmit, csak fölállt a fedett fedezékben, és a körülöttük egyre másra becsapódó gránátok által az arcába csapó földel dacolva néhány másodpercig a műszaki zár környékét fürkészte. Mikor meggyőződött róla, hogy semmi mozgás odakint, és már a szemei is kellően megteltek porral, visszaereszkedett az árok aljára, aztán csak intett a többieknek és visszaindult. Most már akár becsukott szemmel is könnyebben haladt, hisz jobban kiismerte magát az árok alján és kicsit nyugodtabb is lett. Nem izgatták már annyira a felszínen robbanó gránátok sem, mert látta, a lövészárók, amit ástak, kiválóan működik. Hamar elérte a nehézpuskásokat, kezével intett nekik, hiszen a robbanások okozta hangzavarban ez tűnt a legegyszerűbbnek, aztán ment tovább, hogy minél hamarább jelenteni tudjon. A kijárat közelében az elágazásnál majdnem nekiütközött a szakaszvezetőjének, aki a hadnaggyal és egy zászlóssal éppen felé tartott. Meglepődött, sőt szinte megijedt, mert nem számított rá, hogy valakivel találkozhat is.

– Őrvezető, jelentsen! – kiáltott rá az öreg a furcsa, riadt képet vágó Istvánra.

– Szakaszvezető úr, jelentem, a vonal egészét lövik a szovjetek! Sérült nincs! Az őrség a helyén van és figyeli a környéket! Ellenséges csapatmozgást egyik irányban sem tapasztaltak! – hadarta el gyorsan és hangosan, hogy mindannyian hallják.

– Köszönöm, rajparancsnok! Térjen vissza a szakaszához! – felelte az öreg.

– Értettem, szakaszvezető úr! – válaszolta István, és már futott is kifelé az árokból, vissza az óvóhelyük felé a többiekhez.

Ahogy a fölbe ásott bunkerba visszaért, mindenki kérdezgetni kezdte, mi folyik odakint. Ő meg nagy büszkén elmondta, mit látott, és hogy mennyire lőnek a ruszrik. Talán kissé el is túlozva a veszélyt, ami őt, a bátor rajparancsnokot fenyegette az imént. A szűkös óvóhelyben összezsúfolt emberek a hallottakat beszélték meg egymás közt, és a jövőt latolgatták. Nem tudták eldönteni, hogy vajon a heves tűzérési tűz egy támadás előkészítése, vagy pusztán egyszerű erődemonstráció az ellenség részéről.

Aztán egyszer csak megszólalt fent a dombon a géppuska, és kisvártatva a robbanások keltette poron keresztül a szakaszvezetőjük érkezett futva.

– Riadó! – kiáltott be az ajtón, mikor odaért.

– Mindenki azonnal a védvonalba! Gyerünk, gyorsan, csipkedjék magukat, mert a ruszrik felszedik az aknazárunkat! A rajparancsnokok vezetésével minden raj a begyakorolt helyére! Gyerünk-gyerünk! – harsogta.

Az ijedt ábrázatú bakák pillanatok alatt fölkapkodták puskáikat, és a fejükbe nyomták a rohamsisakjukat. István már nem félt annyira az odakint zajló eseményektől, így elsőként lépett az ajtóba. A raja szépen felsorakozott mögötte, aztán már indultak is futólépésben a lövészárkok felé. Az öreg szakaszvezető az ajtó mellett állt és megvárta, míg minden egyes raj elindul, majd ő is utánuk rohant. A porban és a robbanások zajában néha kicsit megtorpantak az előtte haladó ijedt bakák, ilyenkor hangosan kiabálva biztatta őket.

– Gyerünk-gyerünk tovább! Itt ne álljanak meg, mert mind meghalunk! Futás tovább, le a lövészárkokba!

András szíve hevesen vert, a futás és persze az izgalom feltornászta mindnyájuk adrenalinszintjét. A géppuska közben ott fent a dombon szinte folyamatosan lőtt, és a lövészárók végpontjában elhelyezett golyószóró is egyre-másra megszólalt. Aztán megérkeztek a védvonalon részükre kijelölt és a gyakorlatokon megismert részére, nem messze a páncéltörő nehézpuskáktól. A sűrű porban hirtelen meg sem ismerték a helyüket, de István, aki már ott járt az imént és felmérte a helyzetet, megállította őket. Az árok fala sok helyen beomlott, és a majd egy órája hulló rengeteg tűzérési lövedék nyomai erősen meglátszottak mindenén. Nagyjából elhelyezkedtek, majd kilestek a szögesdrót akadály és aknazár felé. Látták az ellenség katonáit, amint a tőlük úgy száz méterre húzódó műszaki zár

előtt hasalnak. Közben a védvonal végéhez tartó szakasztársaik az árokban a hátuk mögött szaladtak el. Az öreg is ott jött mögöttük, és aki mellett elhaladt, annak azonnal kiadta a tűzparancsot.

– Tűz! Tüzeljenek, lőjék őket, ne hagyják, hogy felszedjék az aknákat! – kiáltozta futtában.

Csőre töltötték hát puskáikat, majd vállukhoz emelték, kikönyököltek a lövészárók felszínére és lőttek. Néhányan azt se tudták, a sok célpont közül melyiket válasszák, de aztán döntöttek, és egymás után mind lőni kezdtek. Újratöltöttek, új célzás és ismét lövés. A földön heverő ellenségek közül egyik-másik találatuk nyomán mozdulatlanul elernyedtt vagy hátára fordult, fájdalomtól kitekeredve. Végig az egész vonalon lőttek a puskások, és néha még a nehézpuska is megszólalt mellettük nagy dörrenéssel, hogy egy repeszgránát lövedéket az oroszok közé eresszen. Azok meg szinte vissza sem lőttek, mintha nem is lett volna náluk fegyver, és mindössze az aknák felszedése lenne az egyetlen céljuk. A dombon lévő géppuska lövedékei porolva pásztázták a környéket, mindenütt mozdulatlanul fekvő holtakat vagy jajgatva kiabáló sebesülteket hagyva maga mögött. Negyedóra leforgása alatt a szögesdrót előtt szinte minden ellenséges katona holtan feküdt, csupán néhányuknak sikerült visszavonulnia. Kis idő múlva csendesedni kezdett a rájuk zúduló ellenséges tüzéségi tűz is, megritkultak a robbanások, és a por is kezdett leszállni. Aztán végleg csend lett, nem jött több gránát, és a lövöldözések hangja is megszűnt a védvonal egész hosszán. Az emberek kicsit megnyugodtak, néhányuk leült és cigarettára gyújtott, mások a ruhájukról és az arcukról söpörték le a rászállt port. Közben szakaszvezetőjük érkezett, ment végig a lövészárókban és ellenőrizte a rajokat.

– Sebesült? – kérdezte a porlepte és egyformává vált egyenruhásokon gyorsan körbepillantva, a raj parancsnokát keresve.

– Nincs, szakaszvezető úr! – felelte István, miközben leporolta zubbonya hajtókáját, amin az örvezetői rangja díszelgett.

– Mindenki tölts fel a puskáját! Aztán ki kell ásni a beomlott földet, és visszaállítani a védvonal épségét! – adta ki a parancsokat az öreg, miközben máris továbbindult.

– Igenis, szakaszvezető úr! – válaszolta István fontoskodva.

– Na, hallottátok, gyerünk, tárazzatok be gyorsan, aztán ásunk! – fordult a földön ücsörgő és dohányzó raja felé.

Alighogy elszívták a cigarettájukat és éppen ásni kezdtek, mikor a távolból ismét ágyúdübörgést lehetett hallani. Néhány másodperc múlva süvítve megérkeztek a gránátok is. Az egyik hatalmasat durranva nem messze tőlük a lövészárókba esett. Mindenki a földre vetette magát. A légnyomás végigsöpört a szűk árokban, és a földet az arcukba vágta. Egyikük, ki legközelebb állt a robbanáshoz felkiáltott, amire mindenki felé kapta tekintetét. Látták, amint bajtársuk a fájdalomtól jajgatva nézegeti az egyenruháján lévő kis lyukat és az egyre nagyobb foltot, amit a ruhába szívódott vér rajzolt a seb köré. Közben környékükön egyre-másra csapódtak be ismét a gránátok. Néhányan – köztük András is – odamásztak, és megnézték bajtársuk sérülését. A zubbonyt mintha pengével vágták volna el, a seb is mindössze egy kisebb hosszanti vágásnak látszott, mintha csak mélyen megkarmolta volna valami a bőrt. Ám az erőteljes vérzés és az iszonyatos görcsös fájdalom, amitől a szerencsétlen csupán feküdt a földön összeszorított fogakkal, mozdulatlan, komolyabb belső sérülésről árulkodtak. Andrásék a zubbonyuk zsebéből elővett kötözőszerekkel megpróbálták megállítani a vérzést. István közben egy pillanatra kilesett az aknazár felé és éppen újra le akart guggolni, mikor mozgást vett észre. A portól nehezen lehetett látni, és a közelebbi robbanások által keltett légörvények is állandóan a szemébe csapták a koszt, mégis erősen figyelt, mert nem volt biztos abban, amit lát.

– Te, Pista, ez nagyon vérzik, el kellene vinni az elsősegélyhelyre! – szólt oda András a másiknak, aki földbe gyökerezett lábakkal állt, és hunyorogva bámult a sűrű poron keresztül a

műszaki zár felé.

– Pista! – kezdte újra András, de a másik leintette kezével.

– Várj már egy kicsit, az ég szerelmére! – mondta ingerülten.

– De rajvezető úr, el fogok vérezni! – vágta rá a sebesült a fájdalomtól eltorzult arccal, sziszegő hangon.

– Ezek tankok! – kiáltotta István válasz helyett olyan hangon, mintha nem hinne a szemének.

Aztán lekapta fejét és gyorsan lehajolt, ugyanis egy géppuskasorozat lövedékei süvítve, porolva fűrődtek az árok tetején a földbe. A többiek ijedt és kérdő tekintete mind rá szegeződött.

– Három páncélost láttam a szögesdrót akadályok előtt! Két kisebbet és egy jókorát! De a portól nem látni pontosan, lehet, hogy több is van belőlük! – mondta gyorsan, aztán összehúзва magát az árok aljában a sebesülthöz mászott.

– Most mi lesz? – rémüldözött falfehér arccal a sebesült.

– Tudsz járni? – kérdezte tőle István.

– Azt hiszem, igen – felelte a másik a fájdalomtól sziszegve.

– Akkor kelj fel! Te pedig segíts neki! Kísérd hátra az óvóhelyhez, már biztosan ott van az egészségügyi raj és a doki is! – mondta egy fiatalabb, megrettent arcú suhancnak, aki mellettük guggolt.

A sebesült feltápáskodott, és bajtársa vállára támaszkodva és a nyakába kapaszkodva elindultak lassan, bicegve a lövészárók kijárata felé. A többiek hosszan néztek utánuk, ugyanis most látszott csak igazán, úgy állva, hogy szerencsétlennek már csurom vér a zubbonya és a nadrágja is.

– Gyerünk! Lőjük őket, mert ezek az átkozott gyalogosok is itt vannak újra és az aknákat nem szabad, hogy felszedjék! – parancsolt rá a többiekre István, és már állt is föl fegyverével.

Kidugta puskáját, megtámasztotta kezét, és már lőtt is. A többiek csodálkozva néztek rá, hogy milyen határozott és magabiztos parancsnok lett belőle a bajban, aztán követve példáját aprítani kezdték az orosz gyalogságot. Azok géppisztolyaikkal ezúttal is csupán elvértve lőttek vissza, leginkább ismét az aknák hatástalanításával voltak elfoglalva. Viszont a tankok bőségesen ontották tüzüket minden irányba.

Mikor végre alábbhagyott az ellenség tüzéségének tombolása, és jobbak lettek a látási viszonyok, tisztán látták a három szovjet páncélost, tőlük balra, a dombon lévő géppuska és a köztük elterülő részen. A kisebbek fűgén mozogtak hol erre, hol arra és közben végiggéppuskázták a védvonalat. A nagy, ami valószínűleg egy KV1-es lehetett és nagyobb volt, mint a másik kettő együttvéve, géppuskájával a vele szemben lévő lövészárokból felfelbukkanó honvédeket lőtte. Tornyát viszont oldalra fordította, és a benne lévő harcokosi ágyúval a dombon lévő géppuskafészket vette célba, ahonnét folyamatosan őket lőtték. Oldaláról és tetejéről kopogva és fűtyülve pattogtak le a magyar géppuska lövedékei. Aztán nagy dörrenéssel megszólalt ágyúja, és a dombon, ahová a gránát becsapódott, mint pocsolyába dobott kő nyomán a víz, úgy fröccsent a föld szerteséjjel. Egy pillanatra elhallgatott a géppuska is, de aztán hála a jó beásásnak, újra löni kezdett. Közben a páncéltörő nehézpuska is lőtt, ők is a nagydarab, monstrum tankot vették célba. El is találták az oldalát, de a húszmilliméteres lövedék kevésnek bizonyulva, nagyot koppanva, mint egy csúzliból kilőtt kavics pattant le róla. András éppen újratöltötte puskáját, és a páncéltörő fegyver hangos durranására odakapta a tekintetét. Láta, amint a nehézpuskások mérgelődve újratöltenek, és ismét céloznak. Ő is felegyenesedett, hogy lőjön. Célzás közben észrevette, hogy a két kisebb páncélos közül az egyik tornya és rajta az ágyú feléjük fordul.

– Feküdj! Lő a tank! – kiáltotta, és már hasra is vetette magát. A többiek is leguggoltak vagy lehajoltak gyorsan, és már robbant is a tank által kilőtt gránát éppen az árok mellett, beterítve őket egy nagy adag földdel. István fölpattant és kinézett, de mindössze egy

pillanatra, mert már kapta is le fejét újból.

– Az átkozott masinája! Bújnátok csak ki belőle, ti férgek! – kiáltotta, miközben fölötte ismét fűtyülve repültek a páncélos géppuskájának lövedékei.

Kicsivel később András állt fel és kukucskált ki az árok tetején. Alig lehetett látni a drótakadály előtti részt, ugyanis az aknavetősök is tűz alá vették az ellenség harci járműveit, és a robbanások igen-igen felverték a környékükön a port. Annyit azért ki tudott venni, hogy a páncélos ágyúja más irányba fordult és tüzelt éppen, így hát felemelte gyorsan puskáját, célzott és lőtt. El is talált a harckocsi láncfalpa mellett guggolva egy aknával bíbelődő ellenséget, aki holtan rogyott össze. Több lövésre azonban nem maradt ideje, mert a tank géppuskája újból löni kezdett, ezért inkább gyorsan lehúzódott. Kis ideig aztán aknagránátok robbanásának hangját hallgatták az árok fenekén meglapulva és várták, hogy a tank géppuskája elhallgasson. Közben a nem messze lévő nehézpuskásokat figyelték, akik a fedett fedezékükből az ellenséges géppuskatűz közben is egész jól tudtak löni.

Aztán rájöttek, hogy ha hol itt, hol ott, a védendő területük egész hosszán felváltva és meglepetésszerűen bújnak ki, megzavarhatják az ellenség géppuskását. András is éppen kinézett, amikor a nehézpuska újra lőtt. A kisebb, fürgén mozgó és minden irányba lövöldöző páncélos oldalát találták el, mikor az éppen irányt változtatott, hogy az onnan puskáikkal lövöldöző honvédeket legéppuskázza. A lövedék tompa puffanással szaladt át a könnyűpáncélos gyengébb oldallemézén. Néhány másodperc múlva a tank hátsó része lángba borult, és sűrű fekete füsttel égni kezdett. A géppuskája még lőtt egy rövidke ideig, aztán felnyílt tornya tetején a bebúvó nyílás ajtaja, és elkezdett kimászni belőle kezelőszemélyzete. András szólni akart a többieknek, de ahogy oldalra nézett, látta, azok már céloznak és lönek is. Így a harckocsi kétfős legénységének esélye sem maradt, amint kimásztak, lelőtték őket. Lajos nagy meglepéssel nyugtázta, hogy ő szedte le az egyiket. A nehézpuskások is ujjongásban törtek ki örömeikben, hogy végre sikerült kiiktatniuk az egyik tankot, ami nagy veszélyt jelentett mindannyiukra. Aztán gyorsan újratöltöttek, és a másik könnyűpáncélost vették célba. Csakhogy az a lövés pillanatában éppen meglódult előre, így elvétették. Az egyik gyalogos ugyanis közben eléjük állt, és kezével kalimpálva irányítani kezdte a tankokat a szögesdrót akadály felé.

– Lőjétek le! Gyorsan, lőjétek már! Azt, aki ott kalimpál, és a tankokat irányítja! – kiáltotta István.

Elég sok jó lövő volt a szakaszban, és jutott belőlük az ő rajukba is bőven. András és Lajos egyszerre találták el az integető alakot, de mire a test földre rogyott, még vagy két találattól porolt rajta a ruha. A páncélosok egy pillanatra megtorpantak, de néhány másodperc múlva már egy újabb öngyilkosjelölt forgalomirányító termett előttük, és ismét mozgásba lendültek.

A dolgukat elvégzett orosz utászoknak most semmi sem volt fontosabb, mint hogy az aknáktól megtisztított vékony területen átvezessék acélszörnyeiket. Látták ezt Andrásék is és lőttek, ahogy csak bírtak, de az elesett irányító helyére mindig egy újabb állt. A KV1-es kinézetű nagyobbik páncélos jött elől a nehézpuskások elől teljesen eltakarva a kisebbiket, így azok nem tehettek mást, megpróbálkoztak újra a nehézpáncélost megsebezni. Ám a húszmilliméteres lövedék, ahogy az aknavetők gránátjai is, nagyot koppanva pattantak le róla. Szépen lassan közeledett, és közben tornya az ágyúval a nehézpuskások felé fordult. Azok meg nem figyeltek, ugyanis éppen az újratöltéssel voltak elfoglalva. András látta ezt, és odakiáltott nekik.

– Vigyázzatok, lő a tank!

De már késő lett. Dörrent a harckocsi ágyú, és a robbanás erejétől a fedezék teteje porolva omlott be. Néhányan a figyelmeztetés hangjára lehajoltak, de egyikük arcát repesz érte. A légnyomástól hátraesve magára rántotta a több mint negyven kilós fegyvert. Homlokán, éppen a sisak alatt, a bombaszilánk fölhasította a bőrt és ömlött belőle a vér. Bajtársai leszedték róla a puskát, majd arrébb vonszolták az eszméletét veszített sebesültet. Egyikük kötszert vett elő

zsebéből. Egy steril pólyát a homlokon tátongó sebre helyezett, majd a sisak levétele után jó erősen körbekötötte a sérült fejét. István kilesett és borzongva látta, hogy a tankok már egészen a szögesdrótnál jártak. Valami megoldást keresve pillantott körbe maga körül, de a puskájukkal lövöldöző bajtársai a páncélosok ellen szóba sem jöhettek. Egyedül a nehézpuskások nyújtottak némi reményt, de azok sérült bajtársukkal voltak elfoglalva.

– Zsiga, menj a nehézpuskásokhoz, és segíts nekik a sebesültet ellátni vagy az elsősegélyhelyre vinni! Muszáj, hogy újra lökész állapotba hozzák fegyverüket, mert a tankok már itt vannak a nyakunkon! – kiáltotta oda a mellette tüzelők puskájának hangját túloldítva a lövészárok alján kuporgó, a félelemtől reszkető füstösképűnek.

– Én is megyek! – vágta rá Lajos azonnal.

– Dehogy mész! Te nagyon jó lövő vagy, rád itt van szükség! – mondta István szigorúan.

– De segítek neki, nem bírja egyedül! – próbálkozott újra Lajos.

– Mondom, hogy nem! Te lőjed a gyalogosokat! Inkább menjél te! – mutatott István a mellette álló suhancra, miközben újratöltött és lőtt.

Az meg csak bólintott, és már ment is Zsiga után, aki közben négykézláb menetben az árok alján csigalassúsággal el is indult.

– Gyerünk már, haladjatok! – kiáltott rá István a rémült arccal lassan előre araszoló füstösképűre, mikor hátrafordult egy pillanatra.

Alig, hogy azok ketten eltávolodtak kicsit, a másik irányból, a lövészárok falu felőli kijáratának irányából az öreg szakaszvezetőjük érkezett.

– Hova mennek ezek? És miért nem lő a nehézpuska? – kérdezte nagy hangon Istvántól még oda sem érve.

– Szakaszvezető úr, jelentem, találat érte őket! Két emberemet küldtem oda, hogy segítsenek a fegyvert tűzkész állapotba hozni! – felelte István meglepődve, mikor az öreget meglátta.

Közben Zsiga és bajtársa lehajoltak, két oldalról megfogták az eszméletlenül fekvő sebesültet és felültették. Aztán egészen leguggoltak, és vállukat a hóna alá nyomva átvették karjait a nyakukon. Egyik kezükkel erősen tartották, miközben a másikkal a háta mögött összefogódzva, ahogy a gyakorlatokon tanulták, fölemelték a földről. Az ájult katona lábai és feje úgy lógtak, akár egy rongybabáé, és a rátekerő kötés is ismét átvérzett. Elindultak vele lassan, tántorogva a lövészárok kijáratá és az óvóhely felé. A sebesült lábai leértek, és a robbanásoktól beomlott földkupacokba beleakadva furcsán hátrahajlottak. Bakancsainak orra barázdákat szántva csíkot húzott maguk után. Az öreg látta, miként vonszolja, cipeli a két közlegény nehéz terhét. És azt is látta, hogy az előretörő páncélosok nyomában, a dombon lévő géppuska tüze elől megbújva az ellenség gyalogsága mindjárt áttör a műszaki záron. Az élen haladó KV1-es nehézpáncélos ugyanis éppen ekkor érte el az akadályokat, és ahogy átgázolt rajtuk, a szögesdrót beleakadt a páncélos vontatására használt drótkötélbe és annak rögzítő fülébe. Ahogy lassan haladt tovább, a karókhöz erősített szögesdrótok először kifeszültek, és néhány pillanatig nyúltak, majd nagyot pattanva szakadtak el és a tank testére tekeredtek, mint valami gyöngye pókháló egy hatalmas bogárra. A gyalogság szorosan mögé bújva, szinte guggolva követte az acélszörnyeteget. A szakaszvezető tisztában volt vele, ha az aknazáron és a szögesdróton rés nyílik, akkor a rajta beáramló ellenséges gyalogság visszaveréséhez minden emberére szüksége lesz. Odalépett hát Zsigáékhoz.

– Hová viszik? – kérdezte a fegyverropogást túlkiabálva.

– Hátra, a vonalak mögé – felelte a füstösképű.

Az öreg megfogta a sebesült nyakát, tapogatta egy ideig, másik kezével még az élettelenül lógó fejét is félrehajtotta, hogy jobban hozzáférhessen.

– Már meghalt – mondta egyszer csak határozottan.

A holttestet cipelők csak néztek rá bambán, szóltanul, mintha nem értették volna, amit mondott, de az is lehet, hogy pusztán nem akarták érteni, az biztos, hogy továbbindultak.

– Nem értik? Meghalt! Tegyük le és fogják a puskáikat, mert az ellenség mindjárt itt van!
A két cipelő egymásra nézett, aztán ijedt és könnyörgő tekintettel az arcukon újra az öregre.
– Szakaszvezető úr, mégis csak hátravinnénk a bajtársunkat, hátha még lehet rajta segíteni
– próbálkozott Zsiga félénken.
– Dehogyan viszik! Nem értik, hogy meghalt? Azonnal fogják a puskájukat és lőjék őket, különben mind itt fogunk megdöglenni! – üvöltözte a szakaszvezető a szétszakadt drótkadályok között feléjük özönlő ellenségre mutatva.
– De szakaszvezető úr, tankok jönnek! – kiáltozta a félelemtől hisztérikus hangra váltva Zsiga, miközben a holttestet a földre tették.
– Azzal maga ne foglalkozzon, csak lője a gyalogosokat! A tankokat majd a hadnagy úr megállítja a negyvenmilliméteressel – ordította válaszképpen dühösen az öreg, miközben a hátuk mögé a falu felé mutatott.

Mivel mást nem tehettek, Zsigának is felvették a lövészárkok fenekén a földön heverő fegyvereiket és löni kezdtek. A páncélosok egyre közelebb kerültek állásaikhoz, hallani lehetett a láncfegyver rémisztő nyikorgását. A nyomukban hömpölygő ellenséges áradat megállíthatatlannak tűnt. András minden lövés után hátra-hátrasandított egy pillanatra a lövészárkuk mögött elterülő részre, ahová az imént az öreg mutatott, a hadnagyot és a megmentő negyvenmilliméterest keresve. Néhány lövés után leguggolva hátát a lövészárkok falának támasztotta, és remegő kézzel újratöltötte puskáját.

Mikor ismét felnézett, megpillantott egy Botond csapatszállítót, amint az a falu irányából éppen feléjük robog, és egy fák ágaival jól álcázott ágyút húz maga mögött. Mikor az ágyút tőlük úgy száz méterre, a lövészárkok mögött egy bokros részen leakasztották, szinte teljesen beleolvadt környezetébe. A terepjáró nyomban visszaindult a falu védelmet nyújtó házai közé, míg a hadnagy úr öt másik honvéd segítségével tűzkész állapotba hozta az ágyút. Na végre, gondolta magában András, és egy kicsivel nyugodtabban emelkedett föl, hogy a tengernyi támadóból néhányat leterítsen. Az oroszok közben a dombon lévő géppuska és az aknavetők tüzeiben tömegesen hullottak, de a holttesteken átgázolva mindig újabb és újabb támadó hullámok érkeztek. A tankok szerencsére csak lassan nyikorogva nyomultak egyre közelebb, ugyanis az ellenség utászai önfeláldozóan ellenőrizték előttük a területet. Ha kellett, emberi életeket nem kímélve, mindenáron felszedték az ott lapuló aknákat. Elöl jött a nagy oldalra fordított toronnyal, maga után húzva egy nagy adag szögesdrótot. A dombot lötte, ahol a jól beásott magyar géppuska kelepelt, ontva rájuk a halálos sorozatokat, amik nyomában a földön mindenfelé csupán holtak és jajgató sebesültek hevertek. Mögötte, a nehézpuska elöl elbújva a könnyűpáncélos, körülöttük a műszaki záron általuk ütött részen át előretörő gyalogság.

Mikor az öreg látta, hogy az ellenség már nagyon közel van, elkiáltotta magát:

– Fel a szuronyokkal! Mindenki tegye fel a szuronyát!

Mivel a fegyverropogástól csupán a mellette állók hallották, kicsit lehajolva elindult végig a lövészárkokban, hogy mindenkinek kiadja a parancsot. A bakák rémült arccal húzták fegyverük csövére szuronyaikat. András leguggolt, kioldotta oldalán a bőrtokot, és kivette belőle a szuronyt. Éppen a puskája csövére illesztette, mikor mögöttük nagyot dörrent valami. Felkapta fejét és látta, amint a hadnagy és az ágyú körül sürgölődő még vagy hat honvéd megpróbál minél gyorsabban újratölteni. A szurony közben bepattant a helyére és rögzült a csövön, megfordult hát, hogy megnézze, mit talált el a negyvenmilliméteres az imént. Éppen jókor, ugyanis egy ellenséges katona már mindössze pár méterre volt tőle, és kezében géppisztollyal pont felé rontott.

Úgy érezte, mintha szemei előtt film peregne, amiben túl gyorsan történik minden, és ő minduntalan lemaradna néhány kockával. Pár pillanatig csak állt földbe gyökerezett lábakkal, aztán gyorsan célra emelte a fegyverét és lőtt, de ijedtében elvétette a gyorsan mozgó alakot. Rémsülten hátrarántotta a zárdugattyút és újratöltött, de az orosz már ott is volt, és géppisztolyából tüzet nyitott. Ismét úgy érezte, kicsúszik kezeiből az irányítás, mert a

körülötte történetekhez képest túl lassúak mozdulatai. Egy rövid sorozat csapódott be mellette az árok falába, ösztönösen összerándult, aztán elképedve bámulta, amint a támadó a lövészárók szélén holtan esett össze. Homlokán lyuk tátongott, és belőle a gödörbe lógó fején vér csordogált végig. Hirtelen egész testét elöntötte a verejték és kirázta a hideg, gyomra összeszorult és hányinger kerülgette, füleiben dübörögve lüktetett a vér. Lassan, szédelegve felegyenesedett és kilesett, szerencsére több ellenségnek nem sikerült eljutnia odáig. Ekkor oldalra fordult, és a megoldást keresve körbenézett maga körül. Pár méterre magától meg is látta, Lajos, a nagydarab vasutas képében, aki éppen újratöltött, és közben az arcára erőltetett valami fura grimaszszerű mosolyt jelezvén, hogy ő lőtt az imént. Míg András kissé összeszedte magát, a hadnagynak és kis tüzércsapatának is sikerült újratöltenie a páncéltörő ágyút, és most újra célra irányították. András éppen felegyenesedett, és a feléjük tartó nagyobbik tank előtt a földet ellenőrző orosz utászt vette célba, mikor a negyvenmilliméteres ismét lőtt. Tisztán látta, amint a páncéltörő gránát lepattan a monstrum homloklemezéről és szétrepül, a gyalogosok közül jó párat megsebezve repeszeivel.

– Ez nem igaz! Ezt nem lehet kilőni! Már a második lövés pattan le róla! Meneküljünk innen, mert eltapos minket! – kiáltotta pánikba esve, hisztérikusan Zsiga, és már indult is hátrafelé.

– Nem mész te sehová! – lökte vissza puskájával István.

– Lődd az ellenséget!

– De eltaposnak minket a tankok! – üvöltözte Zsiga szemrehányó hangon.

– Én vagyok a rajparancsnok, és pusztán akkor mehetsz valahová, ha én mondom, vagy ha visszatér a szakaszvezető, és ő ad rá parancsot! Értetted? – üvöltözte István a nem várt szigortól és a félelemtől szinte fehérré sápadt füstösképű arcába.

Az meg felhúzott térdeit átkarolva, reszketve kuporgott az árok fenekén és imádkozni kezdett.

– Jaj, Uram, segíts nekem! Ne hagyd elveszni szegény fejemet!

A páncélosok közeledtek, András és a többiek egyre csak Istvánra tekingettek kérdően. Szemeikben riadtság és félelem keveredett, az arcukon egyre inkább a reménytelenség és a pánikhangulat vonásai kezdtek kirajzolódni. Néhányan az éppen visszaérkező szakaszvezetőjüknek kezdtek könyörögni, hogy vonuljanak vissza. Az öreg már-már el is gondolkodott a dolgon, mikor a feléjük tartó tank felől valami elfojtott, fémcsattanás hallatszott.

A hangra mind odakapták a fejüket és látták, amint az élen haladó, kilőhetetlennek tartott KV1-es acélszörnyeteg jobboldali láncfalpa alól por és füst száll fel.

– Egy akna! – kiáltotta az öreg.

Lélegzetvisszafojtva figyeltek. A monstrum kissé megremegett, de haladt tovább, mintha mi sem történt volna. Ám néhány méter megtétele után a jobboldali lánc egyszer csak elfogyott alóla. Mikor az első támasztógörgők a lánc végéhez értek és a földbe süppedtek, a tank akarata ellenére is fordulni kezdett. Mire a kezelőszemélyzete észrevette, a baloldali, épen maradt lánc, ami még mindig hajtott, teljesen körbefordította őket tengelyük körül. A láncfalpról leugrott jobboldali támasztó- és feszítőgörgők mélyen a talajba vágtak, és fordulás közben kisebb dombot dúrtak össze. Végül kissé oldalra billenve, félig az oldalát, félig a hátulját mutatva megállt. Mögötte, amerről jött, a földön, mint döglött óriáskígyó, szépen kiterítve ott hevert láncfalpa. A kisebbik páncélos, ami eddig mögötte rejtőzött megtorpant, mikor látta, mi történt az előtte haladóval.

– Istennek legyen hála, hogy nem sikerült felszedniük az összes aknákat! – mondta az öreg kissé megkönnyebbülve.

– Emberek! Most pedig mindenki löje a gyalogosokat! Nem szabad, hogy elérjenek ideig!

A bakák a történetektől kissé megnyugodva újratöltötték puskáikat, majd tüzelni kezdtek a feléjük hömpölygő emberáradatra. Lőtt a védvonal végpontjában elhelyezett golyószóró és a

dombon beásott géppuska is szakadatlan, de az ellenség csak nem akart elfogyni. Közben a mozgásképtelenné vált nehézpáncélos nem adta fel a harcot, tornyát ismét a magyar géppuska felé fordította és már tüzelt is. Dörrent a jókora harckocsiágyú, és robbant a becsapódó lövedék, elhallgattatva a géppuskát, éppen mikor a legnagyobb szükség lett volna rá.

– Lőjenek-lőjenek! – kiáltozta az öreg, miközben a lövészárók szélénél járó oroszokra tüzelt előrántott pisztolyával.

Lőttek ők, ahogy csak tudtak, de mióta géppuskájuk nem ontotta tüztét, az ellenség gyalogsága özönlani kezdett feléjük. András kilőtte utolsó töltényeit, de újratölteni már nem maradt ideje. Ijedten kapta maga elé puskáját, hogy szuronyával a fentről rávetődő szovjet katona támadását hárítsa. A levegőben úszó katona megpróbált irányt változtatni, de már nem tudott, és a hideg acél a testébe fűrődött. A lendülettel ráeső, élettelené váló test magával sodorta Andrást, és a földre rogyott. Megpróbálta puskáját kirángatni a holttest alól, de máris újabb ellenségek ugrottak be az árokba. Egy pillanatra behunyva szemét rémülten várta az elkerülhetetlennek látszó véget, ám a szakaszvezetőjük a sors kezévé válva másként alakította a dolgokat. András hallotta a géppisztoly kelepelését, de mikor kinyitotta szemeit, az oroszokat látta a földre esni, és őt nem érte találat. Kiráncigálta puskáját a tetem alól és felpattant. Éppen jókor mert az öreget, aki kezében egy zsákmányolt géppisztollyal az imént elkaszálta a felé törő ellenséget, nagy veszély fenyegette. Fegyvere kifogyott vagy elakadt, így a rárontó szovjet szuronyok ellen esélytelenül hadonászott a rövidke géppisztollyal. András nem sokat gondolkodott, teketóriázás nélkül a hozzá közelebb álló hátába döfte szuronyát. Az orosz feljajdult, majd a földre rogyott. Látta, hogy Lajos közben egy jól irányzott lövéssel hatástalanította a másik támadót is, ezért gyorsan elkezdte újratölteni puskáját. Ismét dörrentek az ágyúk, de ezúttal nem csupán a páncélosoké, hanem a kezelői által kissé odébb húzott negyvenmilliméteres is. A hadnagy és kis tüzércsapata megfelelő szöveget találva ezúttal a félrebillent KV1-es nehézpáncélos hátulját vette célba. Az ötlet, hogy a tankok leggyengébb pontjai a hasi és hátsó páncélzata, jónak bizonyult. A páncéltörő lövedék nagyot csattanva ütötte át a harckocsi farlemezét, ökölnyi rést nyitva rajta. A lyukon és a vezető kémlelőnyílásán lángok csaptak elő. Pár pillanattal később hatalmas robbanás rázta meg az acélszörnyeteget. Tornya füstölve repült le tetejéről, és a lövészárók mellé zuhant, ágyúja csövével felszántva a földet és leterítve néhány saját katonát. András közben végzett puskája újratöltésével, és felegyenesedve lőni kezdte a még mindig feléjük özönlő ellenséget. Közben a kisebbik harckocsi, megpillantva a hadnagyék ágyújának csöve által felvert port, mindent egy lapra téve fel feléjük iramodott. Nem törődött az sem aknákkal, sem mással, tudták jól a benne ülők, hogy ha nem küzdik le gyorsan az ágyú kezelőszemélyzetét, ők is a másik sorsára juthatnak. Elrobogott a torony nélküli roncs mellett, amiből a robbanást követően többméteres lángok csaptak elő, és a sűrű, kormos füstön keresztül egyenesen a lövészárók felé vette az irányt.

– Ez erre tart, meneküljünk! – kiáltozta rémülten Zsiga.

– Lőjék ki! – ordította túl fegyverek a hangját és a tank zúgását az öreg a nehézpuskások felé fordulva. Nem is kellett volna mondania, lőttek azok maguktól is, de a húszmilliméteres lövedék nagyot csattanva levágódott a harckocsi homlokpáncéljáról. Ahogy közeledett, géppuskájával a lövészárkot kezdte pásztázni, ágyújával pedig a hadnagy kis tüzéralakulatára lőtt. Nem találta el őket, de a közelükben becsapódó lövedék robbanásától egyikük így is métereket repült, majd nagyot puffanva a földre esett. A hadnagy saját maga lökte be a csőbe az újabb páncéltörő lövedéket, és irányította a tank célbavételét. Ám a páncélosban ülők látták ezt, és minden tüzüket rájuk irányítva megpróbálták megakadályozni. Mivel a néhány bokron kívül nem sok minden védte őket, a hadnagy kénytelen lett meghátrálni, és embereivel a közeli házak irányába menekülni. De a harckocsizók nem érték be ennyivel, továbbhajtottak, egyenesen az árván maradt ágyú felé, hogy járművükkel eltiporják azt. Mikor már csak pár méterre járt, a nehézpuskások behúzták fegyverüket, és a többiek is mind az árok aljában

kerestek menedéket. A föld omladozott rájuk, ahogy nyikorogva átrobogott felettük. Az árok túloldalán néhányan kézigránátot dobtak alá, de a tank fittyet hányva rájuk továbbrobogott. Ámokfutásának még éppen az ágyú elérése előtt a nehézpuskások vetettek véget, mikor fegyverüket az árok hátulján ismét kitolva egy jól irányzott lövéssel átlőtték annak farpáncélját. A találat nyomán a harckocsi megállt, és nem mozdult tovább. Közben a dombon lévő magyar géppuska ismét löni kezdett, hatalmas pusztulást okozva az ellenség soraiban.

A harckocsik elvesztése megtörte az oroszok támadókedvét, és egyre inkább menekülőre fogta, aki még tehetett. Sebesülteiket hátrahagyva, mihamarább kikerülve a magyar géppuska hatósugarából, visszavonulásba kezdtek. Andrásék megkönnyebbülve látták, hogy a földön heverő és jajgatva ordító sebesülteken kívül minden ellenség távolodik tőlük. Néhányat még utánuk lőttek, nehogy azok meggondolják magukat és visszatérjenek, de aztán már inkább saját sérüléseikkel és veszteségeikkel foglalkoztak.

Nem sokkal a harcok befejezése után árkászok jöttek, és a még órák múlva is füstölgő roncsok között újraterleptették az aknamezőt és a szögesdrót akadályokat. A holttestek és a sebesültek elszállítása közel fél napot vett igénybe. Szerencsére a rengeteg orosz halottal szemben mindössze néhány magyar esett el a küzdelem során. A történelemből tanulva az elkövetkező napokban tökéletesítették a védelmi rendszert, de Istennek hála ehhez hasonló nagy támadás nem érte őket a majd egyhónapnyi ottlétük alatt. Néha kisebb próbálkozások előfordultak, de aztán mikor az előretörő német egységek bekerítéssel fenyegették a védvonal előtt állomásozó szovjet csapatokat, azok végleg visszavonultak. Már egészen megszokták a kis falut és a környéket, mikor a német vezetőség új feladattal bízta meg zászlóaljukat, és új táborhelyre rendelte őket. Egy egész éjszakás menet után érték el a jókora erdő szélén épült falucskát. Felvevén sátraikat, a falu szélén, egy fákkal tarkított mezőn táboroztak le. A hőség ellenére a hatalmas tölgyfák árnyékában egészen kellemesen tudtak pihenni, szükségük is volt rá, hisz éjjel nem aludtak egy szemernyi sem. A falut felügyelő járőrökön kívül mindenki sátrába húzódott és szundított egyet.

Mint űzött vadak

Az idegen katonák reggel érkeztek, és az utcák rövidesen elnéptelenedtek. Az emberek jobbnak látták nem mutatkozni, hiszen ki tudja, miféle szerzetek az egyenruhások, tanácsosabbnak tűnt nem ingerelni őket. Ő is így gondolta, de féltette is kedvesét, elvégre tudta, miért jöttek a katonák és úgy érezte, figyelmeztetnie kell őt a veszélyre.

Már elmúlt dél, mire a jókora adag levessel elkészült, beleöntötte egy vízfordó kannába, és egy előző nap sült kenyeret is becsomagolt. Gyönyörű, hosszú szőke hajzuhatagából sebtében kontyot készített, és fejére egy öregasszonyos kendőt kötve eltakarta azt az illetéktelen szemek elől. Ám gyöngécske álcája a vékonyka nyári ruhából kidomborodó gyönyörű teste okán aligha csaphatott be akár csak egyetlen avatott szemű férfit is. Kinézett az utcára és mikor látta, sehol senki, hóna alá csapva a konyharuhába csomagolt kenyeret, kezébe véve a nehéz kannát, már indult is. Gyorsan szedte lábait, és nehogy valahol a katonákba fusson, erősen figyelte az utcákat. Hogyha egyik keze elfáradt, és a kanna füle már nagyon vágta ujjait, nehéz terhét a másikba véve át, és megállás nélkül folytatta útját.

Jó pár utcányit haladt így cipekedve, mikor az egyik sarkon befordulva néhány egyenruhással találta magát szemben. Lehorgasztotta fejét, hogy azok ne láthassák arcát, úgy téve, mintha az idegen katonák jelenléte természetes dolog lenne, megpróbált feltűnés nélküli elmenni mellettük. Szíve torkában dobogott, és már-már úgy érezte, megúsza, mikor az egyik katona hátulról megragadta, és a vállá fölé átnyúlva a ruhája alá nyomta kezét. Lábai meginogtak, sikítani próbált, de egy rövidke hangnál többet nem tudott kicsikarni, ugyanis az egyenruhás másik kezével befogta száját. Érezte, amint a mohó kéz fiatal, kemény kebleit markolászta, és elöntötte az undor. Rángatózva szabadulni próbált, és a kanna kiesve kezéből a földre zuhant. A másik két katona kéjes vigyorral az arcán csupán állt az utca kövén gőzölögve szétfolyó leves felett, és a társuk által szabaddá tett jókora, fehér melleket bámulta. Megpróbált a száját befogó kézbe harapni, körmeivel pedig a férfi kezeit karmolászta, de mindhiába, az jóval erősebbnek bizonyult nála. Helyzete reménytelennek tűnt, ám egyszer csak valaki idegen nyelven nagyot üvöltött, és a katona rögvest kiengedte szorításából. Elveszítve egyensúlyát a földre esett. Gyorsan összehúzta magán a letépett ruhát, aztán az ijedtségtől zokogva, a kenyeret és a kiborult kannát a földön hagyva fölpattant, és a katonáit szidalmazó tiszt mellett elrohanva hazafelé vette az irányt.

Otthon becsapta maga mögött az ajtót és a riglit is rátolva, hátát a deszkának támasztva még sokáig hangosan bögött. Arcát tenyerébe temetve, a rettenettől erejét veszve ereszkedett le guggolásba, majd ülő helyzetbe. Valami nyomot vagy árulkodó jelet keresve rajtuk, szétszakadt ruhájából kikandikáló kebleit fürkészte árgus szemekkel. Nézte-nézte őket, de nem talált rajtuk semmit. Felhúzott térdeit karjaival átkarolta, és homlokát rájuk hajtva pityergett tovább. Már vagy egy óra is eltelt, és közben sírása is halk szipogássá szelídült, mikor valaki kopogott a hátával megtámasztott ajtón. Rémület fogta el, arra gondolt, biztosan a katonák jöttek utána, ezért nem szólt egy szót sem, pusztán lélegzetviasszafojtva fűlelt. Néhány másodperc múlva újra kopogás hangja törte meg a némaságot. Egész testében remegett és borzongott, mikor végigfutott az agyán, mi történhetne, ha azok valahogyan bejutnának.

– Alszol, vagy mi van veled, te lány? – hallatszott kintről egy ismerős hang, miközben ezúttal már szinte dörömbölve ismét kopogtak.

– Borisz bácsi, maga az? – kérdezte megkönnyebbülve.

– Én hát, ki lenne más? – felelte a hang gazdája szemrehányóan odakint.

– És más nincs ott?

– Nincs, engedj már be vagy hazamegyek – méltatlankodott az öreg Borisz.

– Jó-jó, nyitom már – kelt fel gyorsan a padlóról, aztán megtörölgette kisírt szemeit és

gyorsan egy másik ruhába bújt, félretolta a riglit, és kitérte az ajtót.

– Na, végre – lépett be az öreg.

– Jöjjön csak, Borisz bácsi – tessékelte beljebb a lány, majd ijedten körbepillantott az utcán, és visszazárta mögötte az ajtót.

– Úgy is van, zárd csak be, sosem lehet tudni – bólogatott helyeslően az öreg, miközben leült egy székre.

– Aztán mi járatban, Borisz bácsi? – kérdezte a lány, összefogott haját leengedve.

– Semmi különös, csak gondoltam megnézek, nincs-e valamire szükséged, mert hozok én neked szívesen vizet, vagy ami kell, hogy ne kelljen kimenned. Tudod, hogy van ez katonák közt, vagyis dehogy tudod. Akarom mondani, nem ajánlatos ilyen gyönyörű ifjú hölgyeknek odakint mutatkozni, mikor idegen katonák járnak az utcákat – dadogta az öreg.

– Értem, Borisz bácsi, tudom, mire céloz, de nincs szükségem semmire, viszont valakinek figyelmeztetnie kellene őket – felelte a lány a nem is olyan rég történetekre gondolva, majdnem elsírva magát.

– Tudod? Te sírtál? – csodálkozott az öreg.

– Nem, vagyis igen, tudja, nagyon félttem a kedvesemet – magyarázkodott a lány.

– Hát reggelig még van idő, valaki majd csak figyelmezteti őket – válaszolta az öreg gondterhelt képet vágva.

– Arra gondoltam, hogy talán én elmehetnék a táborba, hiszen gyermekkoromban sokat játszottam az erdőben, ismerem minden ösvényét – mondta a lány félénken.

– Még csak az kéne! Mikor voltál te gyermek, kislányom? Már ne haragudj meg, de ha a katonák meglátják azt a jó ki asszonyos formádat, még az Isten se menthet meg tőlük. Nem-nem, ne kísértsd az ördögöt, maradj csak idebent, itt nem vehetnek észre! – ingatta fejét rosszállólag az öreg.

– De ha este, sötétben mennék, akkor nem látnának meg – próbálkozott újból a lány.

– Sötétben? Dehogy mész te sötétben, még nappal sem való az erdő nőknek, nem hogy sötétben. Maradjál csak itthon a fenekeden, én meg majd megpróbálom értesíteni őket! – mondta az öreg, megszigorítva szavait.

– Maga, Borisz bácsi? – ámuldozott a lány.

– Nem én, majd odaküldök valakit – magyarázta az öreg, miközben nehézkesen felkelt a székről, és az ajtó felé indult.

– Már megy is, Borisz bácsi?

– Megyek, kislányom, örülök, hogy nálad minden rendben, de hallgass rám, és ki ne menj, mert sosem lehet tudni, miféle népek ezek a katonák! – intette még óvva az öreg, majd kilépett az ajtón és lassú, öreges léptekkel megindult az utcán.

– Isten óvja, Borisz bácsi! – kiáltott utána köszönésképpen, aztán becsukta az ajtót és rázárta a riglit.

A délután hamar eltelt, és mire kezdett sötétedni, fejében már készen állt a terv. Emlékezett még ugyan a katona durva szorítására, mellein érezte kezének láthatatlan nyomát, és Borisz bácsi intő szavai is fülében csengtek, de mindezen félelmeinél erősebben féltette kedvesét. Összeszedte hát minden bátorságát, és ismét nekivágott az útnak.

Ahogy az utcára kilépett, szinte már teljesen besötétedett, szétnézett, és nem látott semmi mozgást. Becsukta maga mögött az ajtót, majd gyors léptekkel az utca másik oldalán, a holdfényben feketéllő bokrokhoz sietett. Keresett köztük egy, a kóbor kutyák által csapásként használt rést, és ereszkedni kezdett a buja növényzet mögött csordogáló patak medrébe. Ez a mutatvány az időszakosan felduzzadó és szélesen hömpölygő víztől alámosott parton nem is ment oly egyszerűen, mint gondolta. Egy darabig lassan, óvatosan próbálkozott, aztán elengedve a fűcsomót, mibe kapaszkodott, egy csalánoson keresztül a meder aljába futott. Szerencsére a tavasz elmúltával, nyár elején a patak már csupán vékonyka érként csörgedezett a hordalékkavicsok között. Miközben körbepillantott, megvakarta a csalánok által összezsípt

bokáit, majd látva, hogy a környéken csend és nyugalom honol, továbbindult végig a mederben.

Nemsokára el is érte a falu szélét, ám ott akadályba ütközött, ugyanis az országút keresztezte a patak medrét, és a rajta átívelő magas hídon valakik álldogáltak. Nem volt nehéz kitalálnia, hogy katonák lehetnek, megállt, és hogy a holdfényben alakja kisebb és észrevehetőlenebb legyen, leguggolt. A víz csendben csobogott alatta, a híd felől pedig halk beszélgetés hangját hozta a langyos esti szél. Szép lassan, úgy, ahogy volt, guggolva közelebb lopakodott. Hallotta az idegen szavakat, és látta a cigaretták fel-felizzó fényeit, megborzongott, de eltökélten tovább ment. A katonák odafent jókat kacagtak és egymás szavába vágva diskuráltak, így sikeresen elérte a híd lábát. A kőből készült építményen, hogy a tavaszi és őszi csapadékosabb időjárás megnövekedett vízhozamát is bírja, hatalmas áteresztőképességű lyuk ásított sötéten. Óvatosan belépett az alagútszerű jókora nyílásba, és kezével a falon támaszkodva megindult a halványan derengő másik végi kijárat felé. Néhány lépés után cipői már is megmerültek, ugyanis a koromsötétben nem látta, hol vannak a kövek, amikre léphetne. Lassan, botladozva botorkált előre, miközben odafentről egyszerre mozgolódásra lett figyelmes. Lépések dobogtak felette a híd falu felőli vége irányából. Szívverése felgyorsult, szája széle remegni kezdett a félelemtől és a jéghideg víztől, miben percek óta bokáig állt. Megrémült, hogy talán észrevették, és ha elfogják, ott a sötétben ocsmányságokat fognak vele művelni. A víz felett guggolva összekuporodott, és majdnem elsírva magát hallgatta az alagút boltozatán átszűrődő idegen beszédfoszlányok hangjait és a bakancsok talpainak döbbenéseit. Talán mégsem őt keresik, hanem félrevezették a városka lakóit, és már éjszaka megindul a katonák akciója. Nem, az nem lehet, akkor az ő kedvese elvész, hiszen senki sem fogja figyelmeztetni – villantak agyába a kegyetlen gondolatok, amiktől még inkább sírni lett volna kedve, de erőt vett magán, felállt, és továbbindult. Alig haladt még valamicskét, mikor odafentről ismét menetelő lábak dübörgése hallatszott, de ezúttal vissza a falu felé, és egyre távolodva. Őségváltás, biztosan csak az lehetett – nyugtatta magát, miközben egyre közeledett a holdfényben kirajzolódó nyíláshoz. Mikor odaért, óvatosan kihajolt és felkukucskált, de nem látott senkit, aki a korláton áthajolva a medret figyelte volna. Árgus szemekkel figyelve a környéket, óvatosan és lassan kilépve rejtekéből elindult hát. Néhány méter után, mikor már rálátott a hídra, megpillantotta a katonákat. Egy nagy fa alatt, a híd város felőli végén álldogáltak, és cigarettázás közben halkan beszélgettek. Pár pillanatig megdermedve állt, aztán látva, hogy azok mit sem törődnek vele, lassan, csendben továbbosont. Mikor kellő távolságba ért, és az éjszaka sötéte már jótékonyan eltakarta az örök szeme elől, hátra se nézve felgyorsította lépteit. Úgy érezte sietnie kell, hiszen a hajnal hamar eljő, és a katonák megindulnak.

Nagyjából egy kilométert tehetett meg még, majd egy alkalmas helyen felmászott a meder oldalán és kilépett a mezőre, ami mögött már ott sötétlett az erdő széle. Kicsorgatta cipőiből a jéghideg vizet, és kezeivel kissé megmelengette lefagyott lábait, aztán sietett tovább. A leszálló harmattól nedves, derékig érő fűvön itt is, ott is megcsillant a hold bágyadt fénye. Megpróbált minél gyorsabban haladni, de a szelektől megdőlt, lefeküdt fű minduntalan a bokáira tekeredett, és cipőit, mint marasztaló mocsár húzta vissza. Az erdő széléhez érve még visszapillantott, nem követi-e valaki, aztán bevette magát a fák sűrűjébe, és az alig látható kis, titkos erdei ösvényen boldogan megindult kedvese felé.

Jó néhány megbotlás és hasra esés közeli helyzet után rá kellett jönnie, hogy a vaksötétben, mi a fák lombjai alatt uralkodott, csupán lassan és óvatosan lehet haladni. Néha-néha valami irtás vagy tisztás feléhez érve, ahol a hold sárgás fénye le tudott hatolni az alsóbb szintekre, megszaporázva lépteit sietősre fogta a dolgot. Aztán ismét a sűrűbe érve, a szívbajt hozva rá vadak riadtak meg csörtetve, máshol meg éjszakai vadászatukat járó baglyok suhantak el felette huhogva.

Úgy egyórányi botorkálást követően egy tisztás részen mély vízmosáshoz ért. A

patakmeder szerű hosszanti árok oldalait a holdfénytől a sötétben fehérén tündöklő, szikla nagyságú kövek tarkították. Mivel tudta, nyáron ott soha sincs víz, egy fa lehajló ágába kapaszkodva ereszkedni kezdett lefele. Mikor úgy érezte, már leérhetett a horhos aljába, az ágot eleresztve bátran továbbindult. Ám néhány megtett lépés után meglepetések sora következett. A sötétben nem láthatta, de hamar ráébredt, hogy bizony még ereszkednie kellett volna. Az alámosott föld ugyanis leomlott alatta és elveszítve egyensúlyát, félig a fenekén, félig a lábain futva, nagy lendülettel ért le a meder valódi aljába. A hold gyenge fényében látta, hogy a földön előtte sötéten kirajzolódva valami hever, de kitérni már nem tudott. Átesett a kőnek vagy kidőlt fatörzsnek túl puha valamin és ekkor lepődött meg leginkább, mert a „valami” nagyot jajdulva, fájdalmasan felkiáltott. Bár az eséstől sajgott minden porcikája, felpattant, és távolabb lépett a földön heverő, hangjából ítélve embertől.

– Jaj, ne bántsanak engem, katona urak, én csupán egy vénember vagyok! – kezdte siránkozva a földön fekvő ismerős hangon.

– Borisz bácsi, maga az? – kérdezte a lány felismerve.

Néhány másodpercre csend lett, egyedül a baglyok huhogása és a fák lombjának halk susogása hallatszott.

– Hát persze, hogy én, ki más lenne? – szólalt meg kisvártatva ismét, de már nem könyörgő, hanem inkább atyáskodó hangon a földön heverő.

– Mit keresel itt, te lány? Hát nem megmondtam, hogy maradj otthon és ne mászkálj idekint éjszaka? Még valami bajod esik, vagy meggyaláznak a katonák! – folytatta az öreg Borisz szinte számon kérően és túl szigorúan, saját zavarát leplezve.

– Jól van már, öreg, az előbb még a katonáktól rettegett, most meg engem szapul? Inkább azt mondja meg nekem, mi az ördögöt csinál itt a gödör fenekén, talán itt akarta tölteni az éjszakát? – vágott vissza a lány kissé pimaszul.

– Akarta a rossznyavalya, a táborba igyekeztem, de ez az átkozott horhos megtréfált kissé. De úgy vettem észre, te is elég gyorsan leértél.

– Igen, mert sötétben még sohasem jártam az erdőben, és megcsúsztam kicsit – magyarázkodott a lány.

– Látod, mondtam én, hogy maradj otthon, te lány, nem nőknek való az éjszakai erdő! – szigorította meg ismét szavait az öreg a földön ücsörögve.

– De nem is vénembereknek! – vágta rá pimaszul a lány.

– Na, ne feleselj már itt velem, hanem segíts felkelnem! – válaszolta az öreg belenyugvó hangon.

– Jól van, Borisz bácsi, jöjjön! – mondta a lány, majd az öreg hóna alá bújva emelni kezdte felfelé.

– Jaj, csak lassan! – kiáltott fel az öreg.

– Mi fáj, Borisz bácsi?

– A bokám – felelte az öreg fájdalomtól sziszegve, a bal lábára mutatva.

A sötétben semmit sem lehetett látni, így hát a lány lehajolt, és megtapogatta az öreg bokáját.

– Juj, ne szorítsd, te lány!

– Jól van, akkor támaszkodjon rám és menjünk!

– Jó-jó, de csak lassan! – vágta rá az öreg ijedten.

– Na, lépjen, Borisz bácsi, mert elkésünk!

Elindultak lassan, sántikálva, az öreg szinte csak egy lábon, mert a lány vállát mankóként használta. Ám nem jutottak túl messzire, mikor elértek a meder túlsó, meredek partjához. Az öreg felnézett a magas emelkedőre, és arcán a hold fényében megsokszorozódtak a ráncok.

– Menjél, lányom, engem hagyjál itt, úgysem bírnék én oda felmenni ilyen bokával! – mondta lemondóan legyintve.

– Szó sem lehet róla, ha a katonák holnap itt találják, akkor magának vége! – vágta rá a

lány szigorúan.

– Majd csak kimagyarázom magam valahogy, mert ezt nem bírnám ki a fájós lábammal.

– Kimagyarázza? Azt kötve hiszem, hogy azoknak az állatoknak bármit is ki tudna magyarázni, akit az erdőben találnak annak annyi. Na, menjen, én majd hátulról segítek!

– Te lány, nem érted, hogy rettentően fáj? – fakadt ki dühösen az öreg.

– Elhiszem én, Borisz bácsi, de amit a katonáktól fog kapni, az sokkal jobban fog fájni, elhiheti, úgyhogy ne nyavalyogjon, mint egy kisgyermek, hanem menjünk! – mondta a lány ellentmondást nem tűrő hangon.

Az öreg Borisz vékonydongájú, rozoga kis öregember volt, de azért mégiscsak férfi. És bár régi ereje és izomzata már odalett, és évei sokasodó száma alatt háta is igen meghajlott, szemeiből a fiatalkori tűz és fény is rég kikopott, azért maradt még benne némi büszkeség. A lány szavai hallatán megpróbálta összeszedni magát, hiszen mégsem siránkozhat férfi léte, mint egy aprócska gyermek. Nem is szólt többet, pusztán a meredélyt fürkészte, hátha találna valami könnyebb utat. Aztán lemondóan sóhajtva, a fák földből kimosott gyökereibe kapaszkodva megpróbált felfelé mászni. Az ép lábával tolta magát, a sérültet meg, hogy mindössze a térde érjen le, hátrafelé felhajtotta. A lány alá állt és vállával, kezeivel tuszkolni kezdte felfelé. Az meg néha feljajdult és nagyokat szisszent, de nem panaszkodott, csak mászott és próbálkozott. Ám mikor a lány már kinyújtott karjaival sem érte el, magára maradt, és elfogyott tudománya. Kapaszkodott, és csupán lógott ott a meredek leejtő oldalán tehetetlenül, mint egy zsák.

– Várjon, öreg, mindjárt felmászok, és felhúrom magát is! – mondta a lány, és már mászott is fiatalos ügyességével meglepve az öreget.

– Jól van, Borisz bácsi, kapaszkodjon a kezembe és felhúrom! – nyújtotta le karját a lány, miközben odafent letérdelt.

Az öreg egyik kezével elengedte a gyökeret, mibe addig kapaszkodott és felnyújtotta, de nem érték el egymást. A lány, hogy karjai jobban leérjenek, térdelésből gyorsan lehasalt, úgy már elérte és jó erősen meg is ragadta az öreg csuklóját.

– Na, én húzom, maga meg próbáljon mászni! – adta ki a lány az instrukciókat.

– Jól van, de csak lassan, óvatosan – felelte az öreg félelemtől remegő hangon.

A lány teljes erejéből húzni kezdte, az öreg meg új támasztékot keresve kapálódzott ép lábával, de bárhová is tette, a föld mindenhol kiomlott alóla. Másodpercekig csupán lógott a lány karjain, az meg csak húzta, ahogy bírta és nem fért a fejébe, hogy lehet egy ilyen csontsovány ember oly nehéz. Az öreg Borisz erejét veszítve megcsúszott lefelé, magával rántva őt is. Ahogy a földön hasalva előrébb csúszott, ruhája beakadt egy gyökérbe, és egyik mellét szabadjára engedve lemaradt testéről. Ránézett, de mivel kisebb gondja is nagyobb volt annál, hiszen mindkét kezével az öreget tartotta, nem tudott vele mit kezdeni. Összeszedve minden erejét még erősebben húzni kezdte, és az öreg csodák-csodájára emelkedni kezdett. Húzta, csak húzta, az meg rémülten kapálózott lábaival, mindegy lett volna neki, ha a fájós lábát kellene is használnia, csak szilárd talaj lenne végre alatta.

– Jaj-jaj leszakad a karom! – panaszkodott az öreg Borisz fájdalmas hangon.

És valóban, a lány hiába húzta-vonta, mintha a másik beakadt volna, nem jött feljebb.

– Engedje már el azt az átkozott gyökeret! – kiáltott rá, mikor meglátta, hogy a másik kezével félelmében még mindig szorongat egy gyökeret, amit már felfelé cibáltak, hogy majd kiszakadt a helyéről.

– De akkor leesek! – felelte rémülten az öreg.

– Dehogy esik, eressze már el! – sziszegte az erőlködéstől vicsorgó fogai között a lány.

Az öreg némi gondolkodás után belátta a dolgot és elengedte végre. A lány tartva a másikat, oldalt fordulva előre tette lábait, és előrehajolva felült. A mozdulattól ruhája pántja bal válláról még jobban lecsúszott, a már eddig is kilógó telt keblének még több utat adva. Ismét összeszedte minden maradék erejét, és nekiveselkedve húzni kezdte az öreget, aki

ezúttal jóval könnyebbnek bizonyult. Magában a gyökér miatt a másikat szidva egyre feljebb húzta, és az felérve végre lábait is meg tudta vetni valamin. Percek alatt mindketten leizzadtak, de végül is sikerült.

– Na, jöjjön! – mondta a lány még egyet húzva rajta, és felsegítve a horhos medrének szélére.

Egy darabig csak ültek ott egymással szemben, az erőlködéstől mindketten lihegve. A lány dühében szeretett volna valami durva, sértő dolgot mondani a gyökeret túl sokáig szorongató öreg Borisznak, de egyelőre örült, hogy kapott levegőt. Az öreg furcsán bámult rá, majdnem úgy, mint délután a katonák. Először nem tudta mire vélni a dolgot, de aztán észrevette magát, vagyis a hold fényében féhéren tündöklő, és még mindig kilógó mellét. Leporolta kissé, majd szemérmes képet vágva gyorsan visszatette a ruha mögé, és gyanakvó tekintetével az öreget kezdte mérgetni.

– Ne aggódj, lányom, az ilyesmi engem már rég nem hoz lázba! Tetszik, hiszen szép darab, mondhatom, de öreg vagyok én már az ilyesmihez – magyarázta Borisz bácsi megnyugtatóképpen.

Hogy kifújták magukat, üldögéltek még egy ideig, aztán a lány felsegítette az öreget és lassan, sántikálva elindultak. A fák lombja alá érve ismét koromsötétség fogadta őket, és eltelt egy kis idő, mire a tisztás rész holdvilágához szokott szemük átállt. Utána viszont már nem okozott nehézséget az egyébként avatatlan szemek számára szinte láthatatlan ösvény követése. Még vagy másfél órát mentek, néha meg-megállva, mire a tábort végre elérték.

A sátrak a fák alatt egy forrás körül voltak fölállítva. Egyik-másik szedett-vetett ócska anyagokból összevarrogatva, de akadt köztük egészen újnak látszó katonai is. A tábor körül csend és nyugalom honolt, de azért tartottak tőle, hogy ha az őrség későn veszi észre őket, esetleg beléjük lő. Így a sátrak közelébe érve hangosan köszönetni kezdtek.

– Jó estét! Jó estét! – ismételték kicsit furcsán érezve magukat, ugyanis a hold állásából ítélve már éjfél körül járhatott az idő, de hát mégsem köszönhetek jó éjszakát, mikor éppen most érkeztek.

Semmi sem mozdult, közelebb mentek hát a sátrakhoz.

– Jó estét! Jó estét, van itt valaki? – kérdezte az öreg Borisz egyre inkább ingerülten, miközben szabad kezével megrázta a mellette álló sátrat.

– Hahó, van itt valaki? Jó estét! – próbálkoztak tovább.

Aztán vagy kétpercenyi kiabálás után a sátrakban végre mozgólódás támadt. A lány szíve hevesebben kezdett verni, leporolta és megigazgatta ruháját. Egyik sátortól a másikig kapkodva tekintetét, kereste, kutatta, vajon melyikből jön majd elő kedvese.

A hold gyenge, fákon átszűrődő fénye álmos és riadt arcokat világított meg sápadtan, amint azok igyekezve kibújtak sátraikból. Némelyikük kezében géppisztoly vagy puska zörrent, aztán végre megpillantotta mátkáját is, ki egy távolabbiból mászott elő éppen. A sötétben azonnal az érkezett idegeneket kezdte fürkészni és mikor meglátta a lányt, öles léptekkel nyomban felé indult. Ő is ment volna örömet elébe, de az öreg még a vállán támaszkodott, így csupán várt boldogan mosolyogva, izgalmától hevesen kalapáló szívvel.

Néhány másodperc múlva körülöttük máris álmos szemű, ásító emberek álldogáltak. Egyik-másik szemében még az álmából felvert ember riadtsága villant, de akadtak olyanok is, kik felismerve őket szitkozódva bújtak vissza sátraikba. Ez nekik nem esett túl jól, hisz inkább megmentőként való megdicsőülésre számítottak, mintsem gúnyos megjegyzésekre. A lány arcáról akkor fagyott le végkép a mosoly, mikor kedvese kezében pisztollyal, arcán torzonborz, elhanyagolt szakállal elébük toppant.

– Mi az ördögöt keres maga itt éjnek éjszakáján, Borisz bácsi? Eltévedt, vagy mi? – mondta dühösen, nagy adag gúnnyal a hangjában.

– És te? – fordult a lány felé szikrázó tekintettel.

– Megbolondultál, hogy éjszaka az erdőben csámborogsz? Már éjfél is rég elmúlt, a

szívbajt hoztátok ránk. Még jó, hogy nem lőtte le valamelyikünk magukat! – osztotta ki őket bosszúsan.

A lány csak állt, és meglepetésében szóhoz sem tudva jutni, majdnem elsírta magát.

– Ugyan ki lőtt volna? Úgy aludtatok, mint a bunda, alig bírtunk felébreszteni, fiacskám! Hogy lehetsz ilyen felelőtlen, hogy nem állítasz őrséget a táborod köré? – vágott vissza dühösen az öreg Borisz.

– Őrséget? – kérdezte gúnyosan a lány kedvese, aki egyben a partizánok parancsnoka is volt, miközben kezével lemondóan legyintett.

– Minek kéne ide őrség? Senki más nem örült meg, hogy éjszaka az erdőben ténferegjen, kizárólag maga, meg te! – fordult ismét a lány felé szigorú tekintettel, a fejét ingatva.

Az meg csak lesütötte szép szemeit és szégyellte magát, amiért szerelmét így feldühítette.

– Hát tudd meg, fiacskám, ha ez a lány most nincs itt, te is, én is halottak lennénk holnapra!

– Miket hord itt össze, Borisz bácsi, mitől lennék én halott? – kérdezte a lány kedvese, büszkén húzva ki magát.

– Hát csak attól, hogy holnap hajnalban a katonák partizánokra vadászva elkezdik átfésülni az erdőt.

– Miféle katonák? – ámuldozott a parancsnok.

– Az ellenség katonái, akik a falu szélén táboroznak – vágta rá az öreg Borisz határozottan.

– Németek?

– Nem, magyarok vagy románok, tudom is én – felelte az öreg sértődötten.

– Mennyien vannak? – kérdezte a lány kedvese kis gondolkodás után.

– Rengetegen – mondta a lány féltő hangon.

– De mégis mennyien, és milyen fegyverekkel? – türelmetlenkedett a parancsnok az öreg felé fordulva.

– Legalább egy gyalogezred, géppuskákkal, golyószórókkal megerősítve – válaszolta az öreg felhúzott szemöldökkel.

A parancsnok hirtelen elsápadt, de az is lehet, hogy csupán a hold bújt elő valami fátyolfelhő mögül, és sugarai tették még fehérebbé arcának a bozontos szakáll alól kilógó részeit.

– Látod, fiacskám, milyen tudatlan vagy, közben meg játszod itt a pökhendi partizánvezért. Ha ez a lány nem lett volna olyan bátor és szerelmes. Mert biztos vagyok benne, hogy az hajtotta, mikor a katonáktól hemzseggő falun és a sötét erdőn átkelve nekivágott, pusztán azért, hogy téged figyelmeztessen. Akkor engem ott lőttek volna agyon a horhosban, amibe ide igyekezve belecsúsztam, titeket pedig valószínűleg a táborotokban, ahol még őrség sincs – mondta az öreg dacosan, szemrehányó hangon.

– Jól van, Borisz bácsi, köszönjük, hogy elhozták a hírt. Jöjjenek, melegedjenek meg a tűznél, és igyanak egy kis forrásvizet vagy vodkát, aztán kerítünk valami harapnivalót is. – mondta egész más, megenyhült hangon a parancsnok miközben elhanyagolt, bozontos szakállát vakargatta gondterhelten.

– A vodka az jó lesz, mert egyedül járni sem tudok, úgy sajog a lábam, talán egy pár korty ital enyhíti a fájdalmat – vágta rá az öreg, sértődöttségét rögvest elfeledve.

A parancsnok utasítására néhány embere felszította az éppen, hogy parázsló tábortüzet és fát rakott rá. A felcsapó lángok bevilágították a környéket, a sátrak és a fák törzsei árnyékot vetettek a földre. A hirtelen kerekedett nagy fényességben a lány szemeit összehúzza hunyorgott. Az órák óta tartó sötétben bolyongás után még a lángok sárgás fénye is szinte vakították. Ketten vállukkal jobbról is, balról is megtámasztva átvették az öreg Boriszt, és a tűzhöz kísérték. A többi táborlakók is visszahúzódtak a jó meleget adó lángok köré.

A lány és kedvese kettesben maradtak. Egy ideig csupán álltak egymással szemben, mint

akik nem tudják, mit kellene mondani vagy tenni. A parancsnok vállas, férfias alakja feketén rajzolódott ki a mögötte egyre magasabb lángokkal lobogó tűz fényében. Pont úgy, mint a lány hevesen lüktető szívében, és forrón lángoló szerelmében. Már rég megbocsájtotta neki az iménti pökhendiségét, és szinte reszketve kívánta a férfi érintését. A parancsnok viszont egy hunyorogva a földet bámuló, grimaszokkal tarkított arcú lányt látott maga előtt, kinek gyönyörű arcán és kíváncsi alakján táncoltak a lángok sárgás fényei. Úgy érezte, a vakító fények miatti fintorok és a furcsa viselkedés neki, és az előbb dühében mondott sértéseinek szól.

– Bocsáss meg, kedvesem, nem akartalak megbántani! – mondta halkán, közelebb lépve a lányhoz.

Az meg nem szólt semmit, csak állt lesütött szemekkel és úgy érezte, újra a kedvese áll vele szemben, és nem a partizánvezér.

– Tudod, itt az erdőben úgy élünk, mint a vadak, a szabad ég alatt vagy sátrakban, de mindig csak a földön alszunk. Itt nincsenek ágyak vagy szorgos asszonykezek, amik ruháinkat kimosnák, fekhelyeinket megvetnék. Mikor alkalom nyílik rá, portyázni megyünk, és a környéken áthaladó ellenséges szállítmányokat megtámadjuk. Vállvetve, férfiként küzdünk és közben el is felejtjük, mi is a jó modor és, hogy kiért is harcolunk. Olyanok vagyunk, mint az ordasok, vadak és gorombák, de szabadok – magyarázta a parancsnok, miközben átkarolta a lányt és magához szorította.

Az meg úgy bújta oda a férfi mellkasához, mint kisgyermek anyjához, ha éjjel rossz álomból sírva felriad. Füleit kedveséhez nyomva, hallgatta szívének dobbanásait és úgy érezte, nincs a világon boldogabb e pillanatban nála. Így álltak ott hosszú percekig szótlantul, átölelkezve és szorosan összebújva, aztán a férfi lehajtotta fejét, és szájával lassan szerelme ajkaihoz közelített. Mikor a szokatlan, bozontos szakáll a lány arcához ért, egy pillanatra kinyitotta szemeit, de aztán szemérmesen be is hunyta ismét és hagyta, hogy a szeretett férfi csókolja. Derekat szinte körbefogta kedvese két hatalmas tenyere, mivel őt lágyan magához emelte. Hosszú percekig csókolóztak így, a lány lábujjhegyen állva, a férfi pedig lehajtott fővel. Mikor végül mégis kibontakoztak egymás öleléséből, a parancsnok tenyereibe zárta a lány aprócska kacsóit és úgy néztek egymásra, mint akiket megbűvöltek.

– Azért a szakálladat igazán leborotválhatnád! – szólalt meg végül a lány, egyik kezével az arcát dörzsölgetve.

– Olyan furcsán csiklandoz, jobb szerettem úgy, mint mikor még a faluban laktál. Jaj, de jó is volt akkoriban, úgy hiányzol, mintha már évek teltek volna el azóta.

– Te is nagyon hiányoztál, mióta utoljára láttalak, még szebb lettél! – felelte a férfi, szemeivel végigmérve a lány ruhájából kirajzolódó gyönyörű testét.

– Ugye nem bántottak azok az átkozott katonák? – kérdezte riadtan, miután másodpercekig csak gyönyörködött szerelme szépségében.

A lányt mintha szíven döfték volna, hirtelen megrémült, hogy nem mosta le magáról annak a disznó katonának a keze nyomát, és párja megláthatta azt rajta. Ijedten önmagára pillantott és látta, a ruha eltakarja testét. Egyébként is, pusztán beképzelem az egészet – nyugtatgatta magát, megpróbálva úrrá lenni zavarán.

– Dehogyan, elkerültem őket, a patak medrében jöttem ki a faluból! – vágta rá, szemeivel elkerülve kedvese tekintetét.

A férfi észrevette a lány furcsa, zavart viselkedését, de hitt neki, és megnyugodva átkarolta derekát.

– Gyere, menjünk a tűzhöz, mert megfázol! – mondta és már indult is, a lány pedig engedékenyen követte.

A tábor tűz körül már nagyban folyt a tárgyalás, többféle elképzelés is szóba jött, és egyelőre nem tudták eldönteni mitévők legyenek. Mikor észrevették, hogy közelednek, gyorsan összebb húzódtak, helyet csinálva nekik.

– Szerintem szedjük a sátorfánkat, és menjünk át a szomszéd faluba! – javasolta egy idősebb férfi a tűz körül ülők közül.

– Meneküljünk? Hogyan? Hát nem azért bujdosunk itt már vagy egy éve, és nem azért vannak fegyvereink, hogy harcoljunk? Nem futhatunk el előlük, mint valami gyáva nyulak a vadászok elől, szálljunk szembe velük! – vágta rá egy fiatalabb ingerülten.

– Azt nem lehet, túl kevesen vagyunk – válaszolta egykedvűen egy másik idősebb társuk.

– Dehogynem, csak bátorság kell és kész, fegyvereink vannak, még kézigránátok is – folytatta lelkesen az ifjú.

– Az nem bátorság, hanem örültség lenne. Tudod te, mennyien vannak azok? – szólalt meg kezében vodkás üveget szorongatva Borisz bácsi is.

– Nem baj, az erdő sűrűje, a fák és a bokrok velünk vannak és elrejtene minket. Majd lesből támadunk – próbálkozott meggyőzni társait a suhanc.

– Ne vitázz már az öregekkel, nem harcolunk, értsd meg! Az ilyen gyalogezredek ezer, ezerötszáz főből is állhatnak, ha nem többől, nem gondold komolyan, hogy negyvenen szembeszállunk velük! – szólt rá a parancsnok szigorúan.

A fiú arcán a létszámok hallatán kiült a megdöbbenés.

– Ülj le! Legszívesebben én is harcolnék, de ekkora túlerővel szemben az egyenlő lenne az öngyilkossággal. Ha valahol az erdőben lövöldözés törne ki, a rengeteg katona könnyedén bekerítené a területet, és akkor annyi. Hiába az erdő rejtő sűrűje, a gyűrűből már nem juthatnánk ki élve – magyarázta a parancsnok felállva.

– Na látod, öcsém, ezért mondtam én, hogy a szomszéd faluba kell mennünk. Akkor legalább pirkadatig aludhatunk is, hisz mire a falunkból, ami több órányi járóföldre van, ideérnek a katonák, már bottal üthetik a nyomunkat. Aztán majd ha elvonulnak, visszatérünk ide – mondta az egyik idősebb férfi felállva, öntelt magabiztossággal a hangjában.

A parancsnok elgondolkodott a felvetésen, de nem szólt semmit.

– Jól beszélsz, barátocskám, nem kell itten hősködni, feldobtok engem egy hordágyra, és már indulhatunk is – szólalt meg ismét az öreg Borisz is, akinek szemei a tűz fényében a lenyelt néhány deci vodkától egyre fényesebben csillogtak.

A parancsnok nem reagált, csak nézett az öregre gondterhelt ábrázattal, elgondolkodva.

– De mi van, ha a szomszéd falut is megszállták a katonák, és föl-alá őrzik az utcákon, mint a miénkben? – állt fel a lány is.

– Ezért mondtam, hogy azonnal induljunk, mert akkor még odaérhetünk virradat előtt, és az éj sötét leple alatt besurranhatunk a faluba! – vágta rá az öreg.

– Borisz bácsi, nem emlékszik, hogy nálunk is kijárási tilalom van elrendelve éjszakára? Hogy képzeled, hogy ennyi ember észrevétlen végigsétál az utcán, ahol egy lélek sem tartózkodhatna a katonákon kívül? – vont a kérdőre az öreget a lány.

– Hinnye, a mindenségit, te lány, csak nem akarsz te is harcba szállni egy hadsereg ellen! – fakadt ki dühösen az öreg Borisz.

– Azt nem, de meg kellene gondolni, lehet, nem is a futás a legjobb ötlet – felelte a lány nyugodt hangon, miközben visszaült.

– Hát akkor meg mit tegyünk? – kérdezte számonkérő hangon az öreg Borisz a lányra nézve.

– Azt nem tudom, talán el kellene rejtőzni – válaszolta a lány bizonytalanul.

– Na, látod? Maradtál volna inkább a házimunkánál, az való a nőknek! – mondta oda keményen, gúnyos hangon egy idősebb férfi, aki a szomszéd faluba menet mellett kardoskodott.

– No-no, emberek, ha ez a lány nem jött volna ide, hogy elhozza a hírt, most nyugodtan aludnánk, és holnap megleptek volna minket a katonák! – vette védelmébe kedvesét a parancsnok.

– Jó-jó, neked a mátkád, hallgass csak rá, de azért nekünk nehogy már egy nő mondja

meg, mit tegyünk! – fortyant föl egy fiatalabb suhanc.

– Nem, nem ő, hanem én mondom meg, mit teszünk! Ha pedig ez nem tetszik, nyugodtan tegyél saját belátásod szerint, úgyis mindig ellenkeztél a döntéseimmel, biztos, mert parancsnok akartál lenni! Tessék, most itt a lehetőség, aki a szomszéd faluba akar menni, az tegye fel a kezét! – állt fel dühösen az eddig türelmesen figyelő parancsnok.

Feltette vagy tizenöt ember, aztán egymást méregették tekintetükkel, és közben akik még úgy gondolták, csak először nem merték, azok is felnyújtották szép lassan.

– Ennyi, még valaki? – nézett körbe a tábortűz körül a parancsnok.

Senki sem szólt, és újabb kezek sem emelkedtek a magasba.

– Na, akkor megvan a csapatod, vezesd őket, legyél a parancsnokuk, és ha mindenáron menni akartok, akkor menjete! – szögezte le keményen a parancsnok.

– Akkor mi mégis szembeszállunk velük? – csapott öklével tenyerébe a fiatal suhanc felpattanva.

– Dehogy, nem harcolunk, értsd már meg! Megpróbálunk elrejtőzni a sűrűben, ugyanis az erdőnél jobb búvóhelyet egyetlen faluban sem találhatunk. Ha itt is megtalálnak, akkor bárhol, hiába futunk akár a világ végéig is. Hajnalig még van idő, a katonák úgysem fognak hamarabb az erdőbe merészkedni. Mihelyt virrad, útra kelünk és elrejtőzünk, de ebben a sötétben úgysem találunk megfelelő helyet. Aki akar, velünk tarthat, mindenkinek saját belátására bízom a döntést, hogy megy vagy marad – magyarázta a parancsnok, aztán a lányt a sátrához vezette.

– Te pihenj, hiszen egész éjjel talpon voltál, mi pedig lebontjuk a sátrakat, és valamelyest eltüntetjük a tábor nyomait! – mondta kedvesének, csókot nyomva homlokára.

A lány engedelmesen bemászott a sátorba, elhelyezkedett, és bár a másnappal, a katonákkal kapcsolatos rettegése szorongatta lelkét, a kimerültségtől hamarosan elaludt.

Mikor a parancsnok felébresztette, a fák lombjai felett már féhéren derengtek a pirkadat első fényei. A tábor eltűnt, mindössze az az egy sátor állt még, amiben ő addig szunyókált, a többi a csomagokkal együtt összepakolva a felsorakozott gazdáik lábainál hevert. Néhányan nekifogtak fölmálházni magukat, mások pedig avart hordtak és terítettek szét, a nyomokat eltüntetve. A sátor melegéből kibújva kidörzsölte szeméből a csipát, majd a hűvös hajnali levegőtől libabőrösen, megborzongva, megfogva saját könyökeit, összehúzta magát.

– Tessék, itt a kabátom! – borította vállára kabátját a parancsnok.

– Köszönöm! – mosolygott boldogan kedvességén a lány.

– Cigaretta kérés? – fordult ismét felé, miközben gyors mozdulatokkal a sátrat bontotta.

– Dehogyis, nem dohányzom, de ha jól tudom, eddig te sem cigarettáztál! – vágta rá szemrehányó hangon.

– Így is volt, de mióta ez az átkozott háború kitört és ide az erdőbe kerültem, sajnos rászoktam. Unalmas itt az élet, a repülő, a mi gépeink pedig mindig dobznak le nekünk a kijelölt helyeken cigarettát, élelmiszert, vodkát, lőszert meg ilyesmiket – magyarázta a parancsnok, megállva egy pillanatra a bontással, míg lehamuzta cigarettáját.

A lány a hajnali félhomályban körbepillantva megszámolta a többieket. Tizenöten maradtak, velük együtt.

– A többiek? – kérdezte.

– Elmentek a szomszéd faluba, nem olyan túl rég, de még sötétben indultak.

– Ilyen későn? Az éjjel még azt mondták, azonnal mennek – csodálkozott a lány.

– Igen, de mire mindent összepakoltak, és Borisz bácsinak csináltak egy hordágyat, elment az idő.

– Pedig a falu még jó messze van innen, vagy nem?

– Messze bizony, sötétben már nem érhetnek oda, de ha ők így akarták, hát menjenek – mondta a parancsnok, miközben a sátor helyére avart kapart.

Szépen elrendezték a környéket, hogy szinte észre sem lehetett venni a táborozásuk

nyomát. A kissé megbolygatott avar árulkodott kizárólag valamiről, de azt bárki avatatlan erdőjáró betudta volna a vaddisznók turkálásának.

– Kedvesem, ezt a csomagot sajnos neked kell vinned, mert nekem még van bőven másik!
– adta oda a lánynak az összecsomagolt sátrat.

– Jól van, persze, viszem én – bólogatott a lány kissé meglepetten.

– Akkor hát gyerünk! – fordult a többiek felé a parancsnok.

Gyorsan magukra aggattak mindent, kezükbe vették fegyvereiket, aztán már indultak is, elől a parancsnok, mögötte a lány, majd libasorban a többiek.

Vagy félórát mentek és kezdett teljesen kivirradni, mikor a lánynak feltűnt, hogy ugyanazon az ösvényen haladnak, csupán visszafelé, amin az öreg Borisszal jöttek.

– Hová megyünk? – kérdezte menet közben.

– A horhoshoz, ahol az öreg kitörte a bokáját – válaszolta a parancsnok hátra sem nézve.

– De hát arról jönnek a katonák? – ámuldozott a lány.

– Igen, csak hogy mire odaérnek, mi elrejtőzünk a vízmósás partjának sűrű, bozótos részében – felelte a parancsnok megállva.

Az ösvényen mögöttük jövők is megálltak, és egyikük cigarettát vett elő, hogy rágyújtson.

– Ne gyújtsd meg! – szólt rá a parancsnok.

– Te se! – intett a sorban hátrébb álló felé.

Az emberek csak néztek rá furcsán, nem értve a dolgot

– Itt az erdőben a fák és a bokrok felfogják a szelet, és a cigarettafüst még egy óra múlva is érezhető lesz. Mostantól, amíg túl nem leszünk a nehezén, nem gyújt rá senki! – magyarázta a parancsnok határozottan.

A dohányosok bólintottak, hogy tudomásul vették, majd a cigarettát és a gyufát mélyen a zsebükbe süllyesztették.

– Tessék! – nyújtotta oda a lánynak az oldalán lógó tokból kivéve pisztolyát a parancsnok.

– Ha bár mi bajom történne, ezzel megvédeheted magad.

– Én? De hát én azt sem tudom, hogy kell használni ezt az izét – csodálkozott a lány.

– Itt megfogod erősen, aztán hátrahúzod kattanásig így, és elengeded! Kész! Vagyis még nem, de ha ezt a kis pöcköt itt elfordítod, akkor már lő. Ha visszafordítod, így, akkor zsebre is dughatod, nem fog elsülni. Most fel van húzva, biztosítom és kész, tessék! – mutogatta el a parancsnok a fegyver kezelőszerveit röviden.

A lány csak nézett elámulva először a kedvesére, majd a kezében felé nyújtott TT-pisztolyra.

– Na, vedd el! – szólt rá a férfi.

– Muszáj?

– Igen, megmentheti az életedet, hiszen tudod, hogy számomra te vagy a legfontosabb! – felelte kicsit szigorúan, kicsit szerelmesen a férfi.

A lány, mivel félt is erősen és bízott is kedvesében, elvette a fegyvert, és az általa cipelt összetekert sátorlap közepébe nyomta.

– Jól van, ha kell, csak előkapod, kibiztosítod a kis pöccökkel és lősz! – ismételte el az instrukciókat a tényről, hogy szerelme ezentúl nem fegyvertelen, szemmel láthatóan megnyugodva a parancsnok.

– Na, gyerünk tovább, mert igazából nem is szabadna találkozunk a katonákkal! – tette még hozzá, és már mentek is.

– A mély horhos átszeli az egész erdőt, ha mégis futnunk kellene, hát abban tesszük, nehezebb célpontot nyújtva nekik – magyarázta már menet közben.

Még vagy félórányi erőltetett menet után elérték a vízmósás mély medrét. A parancsnok szemrevételezte a környéket és úgy látta, az ösvénytől keletre kevésbé sziklás és megfelelően dús az aljnövényzet. Leereszkedtek a horhos aljába, aztán bokatörő mutatványok közepette a talajból kimosódott gyökerek szövevényében lépdelve, kidőlt fák törzsein átmászva megfelelő

búvóhelyet kerestek. A nap közben már az erdő fölötti horizonton járt, és első sugarai éppen besütöttek a fátlan vízmosás mély medrébe, mikor végre egy mindannyiuk szerint megfelelő helyet találtak. Egy a meder tetejéből kinövő, de azt egészen az aljáig betakaró, rettenetesen sűrű bokorrengeteg lett a kiválasztott hely. Levették csomagjaikat és a földre pakolták, néhányan felmentek a meredély falára és óvatosan, hogy a növény levelei ne sérüljenek, botokkal felemelték azt. A többiek láncba állva gyorsan beadogatták a bokrok alá a csomagokat és fegyvereiket. Míg a munka folyt, a lány a kabátot levéve sütkérezett a nap egyre melegebben sütő sugaraiban. Mikor már mindenki bebújt a bokrok alá, a parancsnok őt is beküldte, majd eltüntetve a nyomokat maga is behúzódott a furcsa odúba. A bokor ágait eddig kitámasztó fát kihúzta, így a hosszú tuskés indák, jótékonyan eltakarva őket, visszafeküdtek a talajra.

Odabent félhomály és hideg uralkodott. A nap sugarai alig-alig tudtak átfurakodni a sűrű levélzettel takart tuskés ágak szövevényén, amik úgy hajlottak alá ívelődve, mint egy templom boltíves kupolája. Ám a mozgolódással vigyázniuk kellett, hiszen itt a sokméteres magasságok helyett centiméterekre voltak a freskókat helyettesítő tűhegyes és kampós tövisek. Mindenki kényelmesen elhelyezkedett, már amennyire egy meredek rézsűn félig ülő, féli fekvő helyzetben lehet, aztán vártak. Egy idő után megéhezve először csupán néhányan, majd jóízű falatozásukon felbuzdulva szinte mindenki elővette elemózsiáját és enni kezdett. A lány sem maradt éhen, a parancsnok bicskájával nagy műgonddal maga készítette neki kenyérből és szalonnából a falatkákat. Akik jóllaktak, elrakták maradék elemózsiájukat, és aludni próbáltak. Néhányan, elfeledkezve magukról, a zsebükben kezdtek kotorászni, mert hát evés után jólesik a rágyújtás, mondják a dohányosok, de a parancsnok szigorú tekintetét látva ezúttal kénytelenek lettek lemondani róla. Mire a lány is jóllakott, már dideregve húzta magára a pár perce odakint olyan jóleső reggeli napsütésben levett kabátot. Hiába járt a nap egyre magasabban, a túskebokor sűrűje alatt a félhomály és az éjszaka hűvöse uralkodott. A kedvesétől kapott kabátot a szűk helyen magára ügyeskedte, aztán oldalára fordulva, mint kiskutya anyja mellett a vacokban, fejét a férfi combjára téve elhelyezkedett. Bár tudta, nagy veszély leselkedik rájuk, mégis szinte nem is emlékezett rá, mikor érzett ilyen boldogságot, mint ott a férfi mellett. Behunyta szemeit és aludni próbált. A parancsnok lágyan cirógatni kezdte hosszú, szőke hajtincseit, amitől rövidesen álomba is merült. Néhányan a többiek közül követték a példáját, mások meg csendben fegyverüket tisztogatták, ellenőrizték.

Odakint az erdő környező fái az új napot köszöntve a rigók és más madarak harsány éneklésbe kezdtek. Néha megszólalt egy-egy kakukk is, és a szél is felébredt, hogy gyenge szellő formájában néha-néha megborzolja a fölöttük tornyosuló túskevár leveleit.

Így telt el vagy egy óra békés nyugalomban, aztán egyszer csak távoli lövések hangjai törték meg a csendet. Először csak egy-két elszórt puskadurranás, majd egybefüggő géppuska dörej hallatszott az erdő szomszéd falu felé eső része felől. Akik nem aludtak mind összerezzenek, a lány kedvese rándulására ébredt. A fegyverropogás hangját hallva ijedt tekintetét kérdően emelte a férfit. A parancsnok nem szólt semmit, pusztán mutatóját a szája elé téve csendre intett mindenkit. Némán füleltek, a géppuskadörejek hangjai egy idő után elültek, közben a hátuk mögül mintha hangokat hallottak volna. Nem lehettek biztosak benne, de azért mindenki közelebb húzta magához fegyverét, és akinek nem hosszú, mindenbe beleakadó puskája volt, az kézbe is vette azt. A lány is felült, és fejét jobbra-balra forgatva riadt tekintettel hallgatózott.

Aztán nem sokkal később már jól hallhatóvá váltak az idegen nyelvű kiáltások és a hangos csattanások, amik végigzengtek a környéket, megtörve az erdő csendjét. A fákról madarak rebbentek fel, a horhos aljában megriadva, jókora köveket ugorva át őzek futottak. A fiatal suhanc, aki az éjjel a harc mellett érvelt, hangos csattanással rántotta tűzkészre csigatáras géppisztolyát. Mindenki felé kapta fejét, szólni senki sem szólt, de a tekintetek elárulták a többiek e pillanatban vele kapcsolatos gondolatait. A parancsnok szigorú, ellentmondást nem

tűrő képet vágva tenyerével a föld felé mutatott. A legény, remegő kézzel engedte le géppisztolyát. Közben hallani lehetett, amint az erdőben a földre hullott száraz ágak lábak léptei alatt reccsenve törnek. Két hang számukra érthetetlen idegen nyelven, éppen felettük, a bozótrengeteg mellett beszélgetni kezdett, majd néhány másodperc múlva cigarettafüst csapta meg orrukat. Az egyik hang tulajdonosa valamivel ütni kezdte a bokrot, az ágakról elszáradt levelek és egyéb piszok hullott rájuk. A fiatal suhanc ijedten kapta fel géppisztolyát, és megfordulva csövét a zaj irányába tartotta. A szűk kis helyen ide-oda kapkodva fejüket, rémült tekintetükkel az ellenséget keresve a többiek is hadonászni kezdtek fegyvereikkel. Az idegeik pattanásig feszültek. A lány az izgalomtól hevesen kalapáló szívvel, fehérre sápadt arccal nyúlt az összetekert sátorért, amibe a pisztolyát rejtette. Kihúzva belőle a fegyvert, riadt tekintetével kedvesére nézett.

A parancsnok arcán viszont inkább düh mintsem félelem jelei látszottak. Egyik kezének mutatóját szája elé emelve, másik tenyerével pedig a föld felé mutatva intette a többieket nyugalomra. Így lapultak ott némán, mozdulatlanul, de ugrásra készen, mint űzött vadak, mikor végre történt valami. Az ellenség katonáját megszurhatta a bozót egyik hatalmas tövise, ugyanis abbahagyva annak püfölését éktelen kiabálásba kezdett. Hogy mit mondott, azt nem értették, de a hanglejtéséből ítélve csakis káromkodás lehetett. Közben a hangok megsűrűsödtek körülöttük. Egyre több irányból lehetett hallani a csörtető, recsegő-ropogó zajokat, amik szinte gyanúsán hangosnak és mesterkéltnek tunktek számukra. Mintha a katonák nem is elfogni, hanem kizargatni szeretnék őket, mint vadászaton a hajtók a vadakat. Aztán néhány idegtépő perc alatt a katonák megkerülték a szúrós bokrokat, és nagy ügyel-bajjal leereszkedtek a horhos aljába. Nagyjából ott is átfésülték a területet, majd az egyik katona megállt éppen a rejtekhelyükkel szemközt. Nem beszélt, nem mozdult, pusztán állt némán, mintha őket figyelné. Az izgalom a tetőfokára hágott bennük, a parancsnok is felemelte géppisztolyát, aztán egyszer csak csorogni kezdett valami, és ők elképedve figyelték a katona ténykedését. A lány szemérmesen elfordította fejét, a többiek pedig leengedték fegyvereiket. Közben a többi katona a vízmosás medrének túlsó szélén hangos kiáltozás és szitkozódásszerű szóismételgetések közepette egymást segítve felkapaszkodott. Mikor abbamaradt a véget érni nem akaró csobogás, ők is megkönnyebbültek, nem csak a katona. Vagy tíz percbe is beletelt, mire végre a hangok távolodni kezdtek. Ahogy csend lett, még jó ideig nem mertek meg se mozdulni, csupán nyeltek nagyokat a környék neszeit figyelve. Aztán egy idő után a fákon ismét csiripelni kezdtek a madarak, és az erdő csendje visszaállt régi rendjébe.

Már esteledett, mire elő mertek bújni rejtekükből. Talán még tovább is maradtak volna, de mivel elfogyott a vizük és az élelmük, jobbnak látták előjönni. Úgy döntöttek, együtt maradnak, és újra felállítják a sátorábort. Két fiatalabb legényt, kik még éjszaka is ügyesen és gyorsan tudtak mozogni az erdőben, elküldtek a faluba élelemért. A többiek a forráshoz vonultak, hogy szomjukat oltsák és tüzet rakjanak. A lány is velük tartott, hiszen a katonáktól tartva egyelőre még félt visszatérni a faluba. Meg aztán, hogy kedvesével tölthet néhány napot, az sem volt ellenére. Elvégre háború van, jó erkölcs ide vagy oda, a szerelmesek örülhettek minden lopva együtt töltött percnak. Majd ha a falu már biztonságos lesz, hazatér – gondolta magában a tűz mellett, boldogan kedveséhez bújva.

Egy szerelem kezdete

Mikor az ébresztő trombitaszó megszólalt, szinte még sötét volt, de a faluban már itt is, ott is kukorékolnak a kakasok jelezvén, hogy közeleg a hajnal. Álmosan bújtak elő sátraikból, majd az előző nap megbeszéltek szerint lebontották a tábort. András felaggatta magára a menetfelszerelését, aztán a nehéz teher alatt roskadozó hangyának érezve magát a bolyához, azaz századához sietett. Mire a falutól keletre az ég alján a nap megjelent, az erdő és a házak között elterülő füves mezőn szép, rendezett sorokban ott állt századonként az egész ezred.

– Honvédek! – kezdte eléjük állva nagy hangon zászlóaljparancsnokuk, egy alezredes.

– Mai feladatuk végtelenül egyszerű, itt van ez a nagy erdő, ezt kell átfésülniük, és a benne rejtőző gazembereket kifüstölniük! Az ezred megfelelő létszámmal rendelkezik, de vigyázni kell, mert a partizán nagyon veszélyes gonosztevő ám! Megbújik az erdő sűrűjében és lesből támad, mikor legkevésbé számítanak rá! Úgyhogy vigyázzanak, ne szakadjanak el egymástól túlzottan, és főként figyeljenek! Ha minden jól megy, megijedve tőlünk harc helyett a menekülést választják, és az erdő körül felállt német gyűrű majd rendezi sorsukat. Maguk csak próbáljanak zajt csapni, és minél jobban átvizsgálni a területet! Ha igyekezünk, délre a szomszéd faluban lehetünk, ahol várni fognak a gulyáságyúk az ebéddel. Ha nincs kérdés, akkor szakaszonként láncban felsorakozni, és irány az erdő!

Amint az alezredes befejezte, az ellátósok átadták a századoknak a reggelire szánt konzerveket és kenyeret, az arra kijelölt konyhaszolgálatosok pedig szétosztották szakaszaikban. Az övékében Andrást és Istvánt érte a megtiszteltetés, hogy az élelmet kiporciózhatták.

– Már megint konzerv? Mikor lesz már egy kis kávé vagy rum? – méltatlankodtak néhányan a fiatalabbak közül.

– Örüljünk, hogy legalább ez van! – vágta rá István egykedvűen.

– Örüljön a rosseb, mióta elindultunk, még csak háromszor, ha kaptunk kávé, rumot meg csak egyszer!

– És a dohányunkat is meddig visszatartották – szólt közbe egy másik bajtársuk is.

– Háború van, nincs könnyű dolguk az ellátósoknak ilyen távol az otthontól – felelte András.

– Háború, akkor minek hoztak ide minket? Egyébként is mi visszük vásárra a bőrünket, ők meg csupán fuvarozgatják utánunk az élelmet, és azt is mindig késve – méltatlankodott az egyik suhanc.

– De hát nem pusztán az élelmiszert, hanem a dohányt, a lőszert, a kötszert és a gyógyszert meg zabot a lovaknak és ki tudja még, mennyi mindent, amik nélkül megállna az egész hadigépezet. Gondolod, hogy nekik olyan egyszerű? Partizánoktól hemzsegő, hatalmas területeket az életüket kockáztatva naponta többször átszelni, mert néhány katonának, mint te, rum és kávé kell? – torkolta le a másikat István, egy szuszra mondvá végig.

– Miért véded őket? Szerintem most is valami sokkal finomabbat fognak enni, elvégre ők hozzáférnek mindenhez! – vitatkozott tovább a fiatal legény.

– De irigy vagy, sajnálsz tőlük? – csodálkozott András a másik rosszindulatán.

– Persze, hogy sajnálom, mert már unom a konzervet!

– De ha te lennél az ő helyzetükben, akkor jogosnak éreznéd a dolgot és vérig lennél sértve, ha valaki ezt szóvá merné tenni! – mondta András dühösen, miközben egy konzervet nyomott a másik kezébe.

– Jaj, ne fárasz már, tisztára olyan vagy, mint az apám! Tessék, ha annyira szereted, itt az enyém is, én nem fogom cipelni, mikor délben lesz ebéd is! – vágta rá flegmán a suhanc, és a jókora konzervet a földre dobta.

– Igazad van – helyeseltek néhányan a cimborái közül és ők is odahajították a lába elé.

– Jól van, ahogy gondoljátok – mondta István, miközben lehajolt értük, és a hátizsákja mélyére süllyesztette őket.

Ahogy az osztással végeztek, a századok szakaszokra, azok pedig rajokra bomlottak, és felsorakoztak egymás mellett, szemben az erdővel. Nagyjából elosztották maguk között a távolságot, hogy ne tudjon átsurranni senki ott bujkáló partizánféle. Így haladtak lassan a füves mezőn át az erdő széléig, ahol aztán megváltozott kissé a helyzet. A sűrű bozótoson ugyanis mindössze néhol látszott valami nyiladék, amin, hátukon a sok felszereléssel, át tudták verekedni magukat. István néhol puskájával törve utat, a sűrű aljnövényzetben a járhatóbb részeket keresve, rajvezetőként bátran elől haladt. Mikor egy hatalmas vadrózsa bokor állta útjukat, még a szuronyát is elő kellett vennie, hogy utat vágjon maguknak. Körülöttük jobbra is, balra is recsegés, ropogás és szitkozódás hangjai hallatszottak, jelezvén, a többiek sincsenek könnyebb helyzetben. A bozótostól az orruk hegyéig sem látva úgy érezték, magukra maradtak. András agyán átvillantak az alezredes szavai:

„De vigyázni kell, mert a partizán nagyon veszélyes gonosztevő ám! Megbújik az erdő sűrűjében, lesből támad, amikor legkevésbé számítanak rá!”

Az emberek csak forgatták fejüket, és minél gyorsabban utakat próbáltak találni, nehogy a mellettük haladó bajtársaiktól lemaradva a partizánok karmaiba kerüljenek.

Egyik rajtársuk, akit mindenki csak „vad” Józsinak becézett, tudniillik mikor éppen nem háborúsdit játszó katona, akkor otthon erdőkerülő és vadőr egy személyben, egy ösvényre lett figyelmes. A vad jelzőt is pont azért kapta, ugyanis a vadonban, de talán még a jég hátán is meg tudott volna élni találékonysága okán. Odahívta a többieket is, akik persze semmit sem láttak az elmondása szerint ösvénynek nevezett csapásból, de mivel arrafelé jóval könnyebbnek bizonyult a haladás, ezt az utat választották. Józsi, aki a sor végén haladt, megállt, leguggolva, a földet vizsgálgatva, mint valami indián nyomkövető.

– Ne maradj le, Jóska! Gyere már, mert még elnyel minket ez az átkozott rengeteg! – kiáltott hátra András megállva.

– Jövök már, jövök, csak a nyomokat néztem – felelte a másik, miközben megszorította lépteit, hogy utolérje a többieket.

– Miféle nyomokat? – csodálkozott András.

– Hát azoknak a nyomait, akik az ösvényen jártak.

– Ugyan már, Jóska, előttünk mennek tízen, mindent összetaposva, és te még nyomokat keresel? – mutatott a nedves, bakancsnyomoktól hemzsegő erdei talajra András.

– Lehet, de aki keres, az talál, és akinek van szeme, az lát! – felelte kissé sértődötten Józsi, aztán csak ballagtak egymás mögött, szótlanul igyekezve a többiek után, akiktől időközben meglehetősen lemaradtak.

Már majdnem utolérték őket, mikor Jóska ismét megállt.

– Bandi, ezt nézd meg! – szólt a másik után.

– Mi van már megint? Utol kellene érünk a többieket, mert veszélyes lehet így elszakadni! – felelte András kissé dühös hangon.

– Jól van, na, csupán ezt nézd meg, aztán sietünk tovább! – kérlelte a másik.

– Nem érted, hogy bajba kerülhetünk, ha rajtunk ütnek a partizánok?

– Értem-értem, de ezt látnod kell! – makacsodott a másik.

– Na, mutasd mi az az életbevágóan fontos? – mondta András kelletlenül, miközben visszasétált Józsihoz.

Az meg nem szólt semmit, csak kinyújtott mutatójával a földre bökött. András nézte-nézte a sok egyforma bakancsnyomot unott képet vágva, nem értve, mit akarhat a másik. Aztán egyszer csak megpillantotta a többihez képest aprócska nyomot, tisztán látszott, hogy emberi cipőnyom, és velük megegyező irányban haladhatott nem is olyan rég. Arcáról azonnal eltűnt a flegmaság és unottság, és a megdöbbenés vonásai kerültek helyükre.

– Gyermekek? – nézett Józsi.

– Vagy nő – felelte a másik, furcsa hangsúllyal ejtve a szavakat.
– Mikori lehet? – kérdezte András, miközben arcán némi kis ijedtséggel a környező sűrű bozótost fürkészte.

– Friss, de legfeljebb tegnapi – felelte Józsi meglepéssel hangjában mikor látta, hogy most már legalább egy bajtársa hitt neki.

– Menjünk gyorsan, és figyelmeztessük a többieket! – vágta rá András, és már indult is az ösvényen a többiek után, Józsi pedig utána.

Bár a sok felszerelés hátukon állandóan beleakadt a bokrokba, ők mit sem törődve azzal egyre gyorsabban, végül már szinte futva haladtak. András kissé pánikba esve, valami furcsát vagy mozgást keresve, ami esetlegesen veszélyt jelenhetne rájuk nézve, tekintetével folyamatosan a bokrokat pásztázta. Szerencsére semmi baj nem történt, utolérték az előttük haladókat, akik meglepetten néztek az utánuk csörtetőkre.

– Na, mi van, szellemet láttatok, vagy mi ez a nagy sietség? – kérdezte István kissé gúnyos hangon az érkezőktől.

– Azt éppen nem – lihegte András a nehéz csomagokkal való futástól beszuszogva.

– De Józsi talált néhány nagyon is valóságos cipőnyomot – folytatta néhány lélegzetvételt után.

– Tényleg? Hát nem kell ahhoz Vad Józsinak lenni, hogy találj mögöttünk nyomokat. Én is látok itt vagy százat – mondta István rajvezetőként kissé gunyoros hangon, a nem messze álldogáló bajtársaik nyomaira mutatva.

– Jól van, Pista, azért nem kell gúnyolódni! Először én is ezt mondtam, de aztán be kellett látnom, hogy az biztosan nem a ti nyomotok – felelte András sértődötten.

– És mitől vagy abban annyira biztos? – kérdezte István kicsit komolyabbra véve hangját.

– Abból, hogy mindössze ekkora volt az egész – mutatta András kezeivel.

– Ez gyermek méret vagy női, de biztos, hogy nem lehetett túl nehéz, ugyanis kizárólag ahol nedvesebb a talaj, ott hagyott nyomot – vágott közbe Vad Józsi.

– Nő? – kérdezte elgondolkodva István.

– Mit keresne itt az erdő közepén egy nő? Inkább gyermek, emlékeztek, mikor a vasúton ránk támadtak, azok is mik voltak? Gyermek meg öregek.

– Tényleg, igazad lehet – helyeseltek a többiek.

– Mennyire friss a nyom? – kérdezte ismét Vad Józsihoz fordulva.

– Nagyon – felelt az kurtán, mint általában.

– De mégis mennyire? – türelmetlenkedett István.

– Mai.

– Mai? De hát még kora reggel van! – értetlenkedett István.

– Lehet, hogy éjszakai, de tegnapinál bizonyosan nem régebbi! – tette hozzá még vad Józsi.

– Akkor ezek szerint tényleg itt bujkálnak a gazemberek az erdőben – mondta István vezetőként elgondolkodva, és közben a bajuszát vakargatva.

A többiek csőre töltötték fegyvereiket és úgy nézelődtek körbe az erdő buja aljnövényzetében, mintha addig el sem hitték volna, hogy találkozhatnak partizánokkal.

– Na, mindegy, végül is ezért vagyunk itt. – ocsúdott néhány másodperc múlva gondolataiból István.

– Innentől már nem annyira sűrű a bozót, kicsit szétszétjük a rajt, hátha előkerülnek valahonnét azok a „rossz gyermekek”. Mindenki legyen résen és nagyon figyeljen! – adta ki utasításait István, majd megindultak tovább.

Ahogy az erdő szélétől egyre beljebb jutottak, úgy gyérült az aljnövényzet körülöttük. A talajt vastag avarréteg takarta, puha és halk járást eredményezve. Csak néha reccsent meg egy-egy ágacska, ha valamelyikük rálépett, egyébként az égig érő fák sűrű lombja alatt néma csend és párás hűvös uralkodott. A bozótost hátuk mögött hagyva belátható lett a környék,

szétnyíltak, és a mellettük haladó rajokhoz csatlakozva láncban folytatták útjukat.

Úgy egy órányit mentek még, mikor a felettesek parancsára az öreg pihenőt és reggelit rendelt el, majd elment ismét a gyengébb képességű rajait ellenőrizni. Kis csoportokba verődve letelepedtek az avarra vagy valami kidőlt fa törzsére, és elővéve elemőzsiájukat enni kezdtek. István kipakolta konzervjeit, mert neki hátizsákjában több is akadt, és falatozni kezdett. Lajos, a nagydarab vasutas pillanatok alatt befalta a kevéske kenyeret és az egy konzervet, amit kaptak, aztán látva, hogy Istvánnak komoly készletei vannak, odaszólt neki.

– Te, Pista, meg tudsz te enni annyit?

Az meg nem felelt, csak rágta a falatot, és közben újat készített bicskájával, apróra vágva a kenyerét.

– Kérsz? – nézett fel végül lenyelve a falatot.

– Hát egyet még meg tudnék enni – felelte a nagydarab vasutas szerényen.

– Egyet? – kérdezte István ismét, bicskájával és az igen-igen szűkre szabott kenyéradagjával bajlódva.

– Akár kettőt is – felelte Lajos kis gondolkodás után.

– De nincs már kenyered.

– Nem baj, jó az a nélkül is, ha éhes az ember – válaszolta egyre türelmetlenebb hangon Lajos, ugyanis nem értette, mit akar a másik.

– Hát akkor tessék! – mondta István, és kettőt odanyújtott neki.

– Köszönöm, te nagyon rendes gyerek vagy, Pista! – felelte megörülve az ételnek a nagydarab vasutas, és már bontotta is ki az egyiket.

Csendben falatoztak tovább.

– Rajvezető úr! – szólt Istvánhoz kissé túlhízeltgősen egy fiatalabb suhanc.

– Tessék – felelte csak úgy rágás közben, fel sem emelve a fejét, mert úgyis tudta, ki az.

– Én is kérhetnék egyet? – kérdezte a fiatal legény nyálcsorgatva.

– Kérni kérhetsz, de kapni azt nem fogsz, tudod te, milyen nehéz volt idáig elcipelni őket! – vágta rá István keményen és szigorúan.

A suhanc nem szólt semmit, csak az arcán rángott néhány izom, jelezve, nem ezt a választ várta. A többiek sem beszéltek, az evéssel voltak elfoglalva. Aztán néhány perc múlva a legény Lajoshoz fordult.

– Nekem van kenyere, odaadom a felét az egyik konzervért.

A nagydarab vasutas ránézett, és fontolgatni kezdte a dolgot. István is felnézett, és figyelte az eseményeket.

– Jól van – felelte Lajos, és már adta is az egyiket.

– Nem-nem, te nem kapsz! Lajos, azt neked adtam és nem neki, ő csak egyen kenyeret – szakította félbe István dühösen az ügyletet.

– De miért? – méltatlankodott a suhanc.

– Mert nem akartad cipelni.

– De hát az amúgy is az én konzervem lenne!

– Csak lenne! Már nem emlékszel, hogy nagyképűen a földre dobtad? Azt mondtad, egyem meg én, ha annyira szeretem, ha nem vettem volna fel, még mindig ott heverne a porban. Most meg jó lenne, mi? Hát itt van, nesze, de legközelebb gondold meg, hogy mit teszel! – mondta dühös szigorral István, és odadobott egy konzervet a suhanc lábaihoz.

Az meg fölvette, és megalázottságában tűzpirosra színeződött arccal eloldalgott, hogy ne is lássák egymást. A cimborái, akikkel kicsit odébb a kevéske ételt megosztotta, már oda sem mertek menni szigorú és következetes rajvezetőjükhöz. Pedig nekik is csupán kenyér jutott, hisz nagylegény módjára ők is odadobták pánccelosukat a sorakozónál, de már érezték, hiba volt.

– Azért, ha sok kenyerek van, és úgysem eszitek meg magában, mert hát nemsokára itt van az ebédidő és a főtt étel, akkor nyugodtan odaadhatjátok Lajosnak, hiszen bajtársak

vagytok – szól oda még nekik István, befejezve az evést, lesöpörve néhány morzsát a bajuszáról.

Azok meg először csak néztek elképedve, de aztán egyikük, rászánva magát, a földön ülő nagydarab vasutashoz ment.

– Tessék! – mondta durcásan.

– Köszönöm szépen az önzetlen jószágodat, barátom! – felelt Lajos felvillanyozódva a kenyér láttán, de egy kissé talán túl gúnyosan.

A suhanc visszaindult társaihoz, de a nagydarab vasutas, felismerve végre István furcsa viselkedésének okát és annak tanító célját, megállította a legényt.

– Nekem már elég lesz, főleg úgy, hogy gondolatok rám és a kenyerekből hagyatok nekem, ezért ezt a maradék egy konzervet nektek adom – mondta úgy téve, mintha az imént történeteket nem is látta, nem is hallotta volna, majd átnyújtotta utolsó páncélosát. Mire mindenki jóllakott, vagy legalábbis elfogyott az elemózsiájuk és befejezték az evést, már jött is a parancs, és indultak tovább.

Nem sokat mentek, és az aljnövényzet ismét szaporodni kezdett körülöttük. Távolabb előttük egyre sűrűbb bozótos következett, amiből egyesek arra következtettek, hogy az már talán az erdő túlsó széle lesz. Ahogy egyre közelebb értek észrevették, hogy imitt-amott a bokrok között még a nap is besüt. Már csak ötven-hatvan méterre lehettek, mikor valahol a távolban puska lövések dörrentek. A hangra mindenki felkapta unottan lógatott fejét, és a cserjés, benőtt részt kezdte fürkészni. Miközben a puska hangját géppuska kelepelése váltotta fel, néhányan csőre töltötték fegyverüket. Két percnél nem tartott tovább az egész, aztán az erdő sűrűje elnyelte a lövések hangját és újra csend lett. Közben elérték a bokrokat és közéjük gázoltak. Józsi az élen valami ösvényt vagy csapást keresve, mögötte András és István, a többiek pedig mellettük kétoldalt, ahol tudtak. A bokrokból csakhamar sűrű, szövevényes bozótos lett, az előrehaladás ismét pusztán néhány, vadak által kitaposott csapáson volt lehetséges, és ott is csak nagy nehézségek árán. Az egyik ilyen kis ösvényecskén percekig haladva egy hatalmas tövises bokorhoz értek, ahol nem tudtak továbbmenni annak rettentően szűrős ágai miatt.

– Vége, ne gyertek tovább, vissza kell mennünk! – kiáltott hátra nagy hangon Józsi, de addigra már a többiek is odaértek.

– Erre nem bírunk tovább menni, valami más utat kell keresnünk – mutatott a jókora tövisekkel teli bokorra.

– Vissza, már megint? – kérdezte István ingerülten.

– Igen, mert itt más út nemigen van, hacsak nem tanulunk meg repülni, mint a madarak, de az ekkora csomagokkal a hátunkon aligha fog menni – felelte Józsi tréfásan a másik feszült hangulatát feloldani szándékozva, de kevés sikerrel, mert épp az ellenkezőjét érte el.

– Jóska, te tényleg vad vagy! Milyen madarokról regélsz itt összevissza? Inkább állj félre, had vágjak utat magunknak! – fakadt ki István dühösen, miközben lecsatolta oldaláról a szuronyát.

András tudta, ha barátja valamit fejébe vesz, attól nehezen tágít, de mivel az útjukat álló túskebokor hatalmas volt, és áttörni rajta lehetetlennek tűnt, úgy döntött, kihasználja az időt és rágyújt. Elővette hát dózniját és Jóska is megkínálta, közben István szuronyával vadul püfölni kezdte a bozótost. A cigaretta füstje pillanatok alatt belepte a szűk kis csapást, ahol álldogáltak, és lassan a bokrok közé szivárgott. István oly buzgón csépelte a bokor ágait, hogy először észre sem vette, aztán amikor mégis megérezte orrával a dohányfüstöt, megállt egy pillanatra.

– Inkább ti is segítenétek, hogy gyorsabban haladjunk! – mondta bosszúsan, majd tovább küzdött a bokorral.

– Ne bolondozz, Pista, itt nem jutunk át úgysem! – válaszolta András a füstöt kifújva.

– Dehogynem, csak akarni kell! – vágta rá a másik a csapkodástól kissé lihegve.

– De minek? Ki is kerülhetjük, csak visszább kell mennünk.
– Csakhogy a szakaszvezető azt mondta, fészüljünk át mindent alaposan.
– Ugyan már, nézd, meg, mi van előtted, karvastagságú ágak, semmi értelme itt erősködnöd! Inkább gyere és gyújts rá!

István hátranézett és látszott az arcán, hogy az ajánlat igen csábító számára, de büszkesége még mindig hajtotta, így tovább hadakozott a szúrós ágakkal. Aztán néhány másodperc múlva egy jókora tövis mélyen a kézfejebe fúródott.

– Azt az átokverte, nyavalyás bozótját neki! Hogy rohadna ki a gyökered! – szitkozódott dühösen, miközben kihúzta a méretes tüskét bőre alól.

András és Jóska csak álltak nem messze tőle, együttérzést tanúsító képet vágva és meg sem mertek szólalni.

– Ó, hogy az ördög vinné el az ilyen rettenetes, haszontalan növényeket! – káromkodott István, nem is sejtve, másoknak mekkora áldás e percekben a hatalmas, szúrós bozót. Kicsit lecsendesedve elővette zsebkendőjét, és megtörölgette vele vérző sebét.

– Gyere, Pista, gyújts rá! – szólt oda neki András, látva, hogy az már feladta a harcot, és csak kéreti magát.

– Jól van, jövök – felelte kissé lenyugodva barátja, miközben szuronyát visszadugta az oldalán lógó tokjába.

– Tessék! – nyújtotta felé András kinyitott cigarettatárcáját.

– Köszönöm! Megkötné valamelyikőtök? – emelte fel sérült kezét István.

– Ez eléggé vérzik ám te, Pista! – nézett rá a sebre András, kettéhajtva zsebkendőt, hogy meg tudja kötni.

– És, mit csináljak vele? – értetlenkedett a füstöt kifújva a másik.

– A zsebedben vannak a kötszereid, nem?

– Ja, de, teljesen kiment a fejemből.

– Vegyél ki egy olyan kis gézpárnácskát, és azt rászorítjuk a zsebkendővel!

Miután bekötötték István kezét, visszamentek, és egy másik ösvényen elkerülték a szúrós bokorrengeteget. Ám alig, hogy elmentek mellette, egy újabb akadállyal kellett szembenézniük.

Egy jó mély, kiszáradt folyó vagy patakmeder szerű gödör széléhez értek. Óvatosan, egymásnak segédkezve leereszkedtek a horhos aljába, ahonnan már messzebbre is el lehetett látni, végig a mederszerű képződményben.

– Valami vízmosás vagy időszakos patak lehet – mondta Vad Józsi körbepillantva.

– De akkor hol a víz? – értetlenkedett István.

– Most nincs, csak ha nagy esők jönnek, vagy olvad a téli hótakaró – magyarázta Józsi.

– Nézd, Pista, ezen akartál te áttörni! – szólt oda nekik András, miközben kicsit odébb egy fölötte tornyosuló bozotos felé fordulva könnyített magán.

István egy darabig elgondolkodva nézte a meder aljától egészen a tetejéig érő, legalább tíz méter magas és ötven méter széles, ujjnyi tövisektől hemzsegő bokorrengeteget. Aztán gondolataiból felocsúdva, fájdalmas képet vágva néhányszor kinyitotta, majd újból ökölbe szorította zsebkendővel bekötött kezének ujjait. A bajusza alatt még valami káromkodás félét is morgott, miközben továbbindult.

Vad Józsi ez alatt már meglelte az utat, vagyis egy újabb vékony ösvényt, amin a horhos túlsó meredek lejtőjén fel tudnak kapaszkodni. Mire István odaért, Jóska a rengeteg pakkal a hátán már valahogy feltornázta magát az omladozó emelkedőn.

– Gyere már, Bandi! – kiáltott vissza barátjának, aki még mindig ott állt terpeszben a bokor előtt, aztán ő is nekiveselkedett a meder falának. Ám egyik kezében puskájával, másikon a kötéssel nem sokra jutott, minduntalan visszacsúszott, mert a föld kiomlott lábai alól. Néhány próbálkozás után még a sérült kezét is beütötte, de feljebb nem került. Éktelen káromkodásban tört ki, az erdőt és a partizánokat szidta, pedig tulajdonképpen ő maga is

tudta, hogy azok nem tehetnek róla, hogy neki ott kell lennie. Sőt, az erdő élőlényei és a környező falvak lakói mind-mind jobban örültek volna, ha soha nem jöttek volna hozzájuk a mindent felforgató magyar katonák. Igaz, ha a bakákat megkérdezték volna, ők is inkább otthon védtek volna a hazát, de a katonákat nem szokták megkérdezni, a parancs az parancs, a háború az háború, nincs mit tenni.

– Akaszd a válladra a puskát és kapaszkodj a gyökerekbe, máshogy nem megy – szólta le Józsi segíteni próbálva.

– Jól van, okostojás, magamtól is rájöttem! – vágta rá István dühösen, amint fegyverét a vállára dobta.

Közben András is végzett és bár megkönnyebbült, valami rossz, borzongató érzés tört rá. Valami megmagyarázhatatlan félelem lett úrrá rajta, mintha a hatalmas bokorrengeteg rá akarna dőlni, vagy el akarná nyelni. Hátán végigfutott a hideg, gyorsan begombolta nadrágját, és sietősen a többiek után indult. Önkéntelen is hátra-hátrafordult úgy érezve, valaki van mögötte, megborzongott, szinte érezve magán a figyelő tekinteteket. Gyorsabbra vette lépteit és nem nézett többé maga mögé, csak sietett mihamarább távol kerülni a fenyegető tövisbokortól. Mikor utolérte, István éppen az emelkedő felénél járt.

– Na, mi az, végeztél végre? – kérdezte, ahogy meglátta őt.

– Igen, várj, segítek! – felelte, és alulról tolni kezdte a másikat.

Az meg szépen lassan feljutott odáig, ahol már elérte Józsi kezét, aki mindjárt fel is húzta. András is mászni kezdett, először mindössze egyhelyben kaparva, mint egy elakadt jármű, majd lassacskán egyre feljebb kapaszkodva. Közben a vízmosság medrében oldalról rajtársaik érkeztek, hogy a Vad Józsi által talált ösvényt kihasználva ők is felmásszanak.

A horhost hátuk mögött hagyva még jó ideig bandukoltak az ismét egyre sűrűbbé és sötétebbé váló erdő hatalmas fáinál. Útközben találtak egy forrást, ami körül a vaddisznók makkot keresve, furcsa módon összezilálták az avart. Vad Józsin kívül senkinek sem tűnt fel, hogy a környéken egyetlen tölgyfa sem nőtt, ő pedig nem firtatta a dolgot, úgy gondolta, jobb a békesség. Meg aztán a gyomrok is egyre sűrűbben kordultak meg, jelezvén, eljött már az ebéd ideje, így nem lett volna ildomos észrevételeivel a többiek idejét rabolnia.

Az emberek alkotta lánc délután két óra körül érte el az erdő túlsó szélét. A fák árnyékából egy napsütötte mezőre jutottak, ahol a parancsnokság utasítására néhányan kibontották az előkészített és magukkal hozott kis, nemzetiszínű zászlókat. A szél, mit az erdő sűrűjében szinte érezni sem lehetett, szépen lobogtatta őket, ahogy továbbindultak. Lassan haladtak a térdig, néhol derékig érő fűben, a távolban néhány kilométerre egy templom tornya és háztetők látszottak. Már jócskán eltávolodtak az erdő szélétől, mikor maguk előtt úgy száz-kétszáz méterre számukra eddig észrevehetetlen, szürke ruhás katonák keltek fel a fűből. Hirtelen meg is lepődtek, de mikor látták az egyenruhájukon, hogy németek, tudták, nincs gond. Közben jött szakaszvezetőjük is, és megállította őket.

– Jól van, fiúk, végeztünk! Rajonként sorakozó előttem! – mondta katonásan, keményen.

A gyaloglástól elfáradt embereknek nem is kellett több, hiszen már jócskán elmúlt dél, és egyébként is elégük lett az erdőben való céltalan bolyongásból. István és a többi rajvezető megálltak az öreggel szemben, a hozzájuk tartozók pedig gyorsan sorakoztak mögöttük.

– Megvan mindenki? – kérdezte a szakaszvezető, mikor végre mindenki megtalálta helyét.

A rajvezetők hátrafordulva végigmérték tekintetükkel embereiket, és mivel nem láttak hiányt, nem szóltak semmit.

– Sebesült, sérült? – tette fel az öreg a további kötelező és jelentéséhez elengedhetetlen kérdéseket.

– Senki? És magának mi van a kezével? – fordult István felé, meglátva kezén a kötést.

– Á, semmi, csak megszurta egy tüske – felelte István legyintve.

– Azért úgy látom, eléggé átvértett – firtatta tovább a dolgot a szakaszvezető.

– Hát igen, vértett azért, de már elállt.

– Na, jó, majd a doki megnézi – zárta le végül a témát.

– Akkor lépésben, utánam in-dulj! – adta ki a parancsot az öreg, és már mentek is a többi szakasz után, hogy századdá egyesülhessenek.

Nemsokára a fűben fekvő holttestek mellett haladtak el, akiket a német katonák éppen átvizsgáltak. Menet közben gyorsan végigmérték őket tekintetükkel. Voltak vagy tizenöt-húszan, szépen sorban, ahogy menet közben eltalálták őket. Mind felnőtt férfiak, öregek, középkorúak és fiatal suhancok, de nő vagy gyermek egy sem. Egyikük, egy csontsovány öregember egy összeeszkábált hordágyon feküdhettek, míg cipelőit és őt magát is le nem terítették a géppuskák. A mellettük heverő géppisztolyok és puskák némileg megnyugtatták a bakákat, hogy a németek nem békés piknikezőket mészároltak le az ő segítségükkel.

– Ezek között nincs se gyermek, se nő – csodálkozott András, mikor elhaladva mellettük eszébe jutottak az aprócska nyomok, miket az erdőben láttak.

– Örüljön neki! Vagy maga szeret gyermekeket ölni? – értetlenkedett az öreg.

– Dehogysis, szakaszvezető úr! Csak tudja, láttunk órákkal ezelőtt az erdőben néhány kisméretű nyomot – mondta András.

– Miféle nyomokról beszél ez, rajvezető? – fordult István felé számonkérő hangon az öreg.

– Nem tudom, én nem láttam őket, de szerintem ők is csak képzelődtek – magyarázkodott István.

– Akkor valami régi nyomok lehetnek – nyugtázta a dolgot az öreg.

– Nem hinném – mondta Józsi kurtán.

– Mindegy, az a lényeg, hogy a ránk bízott feladatot maradéktalanul elvégeztük, és a sok halott partizánt figyelembe véve a német vezetőség is elégedett lehet velünk. Most pedig a faluba megyünk, ahol már vár ránk az ebédünk, gondolom, maguk is megéheztek, nem csak én! – zárta le a témát a szakaszvezető.

A faluban már csakugyan várták őket a konyhaszolgálatosok és a szépen gőzölgő gulyáságyúk. Ebéd közben néhány szegényes külsejű, éhes kisgyermek óvakodott oda hozzájuk. Csak nézték őket hatalmas, ártatlan szemeikkel, és nagyokat nyeltek a meleg étel láttán. A vezetőség megparancsolta, hogy zavarják el őket, de a konyhások megsajnálva őket, úgy, hogy a tisztek meg ne láthassák, adtak nekik a repetából. András evés közben a vele szemközt álló, és az ételt szinte rágás nélkül nyelő apróságokat nézte. Egyik-másiknak könnybe lábadtak szemei, talán csak a szájukat sütő levestől és a benne úszó, lenyelni alig tudó jókora húsdaraboktól, de lehet az is, hogy a meghatódottságtól. András viszont biztosan érezte, hogy az ő szeme sarkában megjelenő aprócska könnycseppeket a szánalom és a sajnálat csalta elő. Mikor belegondolt, hogy azok a szitává lött emberek ott a mezőn lehet, hogy ezeknek a kis szerencsétleneknek az apjuk vagy testvérbátyjuk, összeszorult a szíve, és a sírás kerülgette. Körbepillantott, de a többiek mit sem törődve a porontyokkal csak falták az ebédjüket. Erőt vett hát magán, és lopva kitörölte szemei sarkából az együttérzés könnyeit.

A következő hetekben a partizánok után való kutakodás és hajtóvadászat még többször is megismétlődött más erdőkben és mocsaras területeken. Egyik alkalommal, mire sikerült a közel ötvenfős partizáncsapatot likvidálniuk, komoly tűzharcba keveredve az ezredből öten elestek és többen megsebesültek. Ezután az egész zászlóaljat pihenőre rendelték, és újabb helyre vonultak. Már ebéd után elindultak, de csak késő éjjelre értek a kiszemelt erdőbe, ahol a sötétben botladozva vonultak be a közepén elterülő tisztás részéig. Aznap éjjel már csak a sátraikat állították fel, aztán nyugovóra tértek.

Másnap hajnalban, mikor az ébresztő megszólalt és sátraikból előmászta, ámulva látták, hogy amiben előző éjjel tábor vertek, egy gyönyörű tölgyerdő. A fákon madarak csiripeltek, a távolban egy falu házainak udvarán kakasok kukorékolnak. A nap lassan felkelt, és meleg sugaraival felszárította az éjszakai harmatot. Hűvös volt még, de a szikrázó napsütés és a tiszta égbolt meleg napot ígért. A tábor is megelevenedett, tisztálkodás, öltözés,

szerelvényigazítás, mindenki tette a dolgát. Aztán jött a reggeli, és meglepetésükre egészen frissnek mondható kenyeret és lekvárt kaptak. A sok konzerv után felüdülésnek számított a változatosság, így mindenki gyorsan falta az ételt. Éhesek is lettek az előző napi éjszakába nyúló menettől, de talán még inkább okot adott a nagy sietségre a bejelentés, miszerint reggeli után szétosztásra kerül a tábori posta. Nagy lett az izgalom, az emberek úgy viselkedtek, mint kisgyermek a karácsonyi ajándékbontás előtt. Már szinte mindenki végzett az evéssel, és a bakák izgatottan várták, hogy a postaszolgálatosok felolvassák-e az ő nevüket és kapnak-e valami csomagot, vagy legalább egy pár soros levelet. Csupán két ember falatozott még mindig. Az egyik természetesen Lajos, a nagydarab vasutas, aki kétszer is kért, és szerencséjére kapott is repetát. A másik, aki mintha az savanyú lenne, egykedvűen, unottan harapta még mindig lekváros kenyerét, András volt. A többiek furcsán méregették őket tekintetükkel, de különösebben senkit sem izgatott a dolog. Talán csak Istvánt, aki szomorúan figyelte barátja postabontással kapcsolatos közönyét, és el is gondolkodott annak okán. Aztán mikor meghallotta saját nevét, hirtelen elfeledett mindent, pusztán a csomag és a tetejére tett levelek fértek bele izgalomtól beszűkült látókörébe. Gyorsan aláírta a papirost és átvette a pakkot, majd a nyugodt kibontásukhoz egy félreeső helyet keresett. A csomag jó nehéznek tűnt, de mégsem azzal kezdte, inkább a földre tette, és a tetején lévő leveleket vette kezébe, abból is azt, amin felesége keze írását vélte felfedezni. Körbepillantott, nem figyelik-e, aztán az orrához emelte a borítékot. Éva parfümjének illata áradt belőle, éppen úgy, mint a fiatalkori szerelmesleveleiből. Még egyszer beszippantotta jó mélyen, utána remegő kezekkel gyorsan felbontotta. Olvasni kezdte, és szemei itták a jól ismert kezek által papírra vetett sorokat. Mikor végére ért, kicsit elgondolkodott mosolyogva, majd még egyszer végigolvasta elejétől a végéig. Ahogy végzett vele gondosan összehajtotta, visszatette a borítékba, és a zubbony bal felső zsebébe rejtette, éppen a szíve fölé. Ezután elővette a többi levelet és azokat is átfutotta, akadt köztük a húga és az anyja által írott, némelyikből kettő is, mert az utóbbi hetekben mindig másfelé jártak, és nem kapták meg őket időben. Mire mindet átnyalazta, megtudott mindent az otthoni életről. Eltéve őket, percekig csak ült elgondolkodva az imént olvasottakon. Maga körül mindenhol csomagokat és leveleket bontogató vagy máris olvasó vidám bajtársait látta, és ő maga is boldogságot érzett e percekben. Mert úgy érezte, még ha messze is vannak tőle, van miért élni, van kiért harcolni, és van kikhez győzelemmel hazatérni.

Ilyen és ehhez hasonló emelkedett érzelmek forogtak az agyában, mikor megpillantotta Andrást, aki szomorú vagy inkább sértődött képet vágva ücsörgött magányosan, a többiektől kissé távolabb. A csomagjára nézett, felemelte a földről és óvatosan megrázta. Valami kemény is zörgött benne, és ő mindjárt sejtette, mi is lehet az. Fölkelt a földről, kezében a csomaggal odasétált barátjához, és szó nélkül mellé telepedett. Kinyújtotta egyik lábát, hogy könnyebben tudjon zsebébe férközni, majd előhúzza bicskáját a dobozt kezdte vele bontani. András, hogy a másik észre ne vegye kíváncsiságát, csak titkon, szeme sarkából figyelte annak a jó alaposan lezárt csomag felbontásával való ügyködését. Aztán egy idő után hátradőlt, elnyúlva a puha fűben, amiben ültek, és unott képet vágva az égen futó fellegeket kezdte bámulni. István már-már indulatossá vált, amiért gondos kezek annyira leragasztották a dobozt, mikor végre sikerült kinyitnia, és az otthonról kapott kincsek szemei elé tárultak. Pont, ahogy gondolta, sok finomság és egy lezárt, méretes palack. Kivette az üveget és megrázogatta, de bizony annak tartalma nem kavardott fel, ugyan olyan gyönyörű tiszta és áttetsző maradt, mint előtte. Foga közé véve kihúzta belőle a dugót. A hangos pukkanásra a mellette heverésző András is felé fordította fejét. Észrevette ezt ő is szeme sarkából, de úgy téve, mintha nem látná, nem szólt semmit, hanem inkább szájához emelte az üveget és meghúzta. Nyelt egy jó nagyot, aztán az ital zamatát ízlelgetve cigarettát vett elő zubbonya zsebéből. A szájába rakott egy szálat, majd keresni-kutatni kezdte az egyébként nadrágja zsebében rejtőző gyufáját, de sajnos, vagy inkább szándékosan, nem találta meg.

- Bandikám, tudnál nekem tüzet adni? – fordult barátja felé.
- Persze – vágta rá a másik felülve és elővéve saját gyufáját.
- Tessék! – nyújtotta oda.
- Köszönöm, Bandikám! – adta vissza István, mikor cigarettája már füstölgött.

Aztán nem szólt semmit, csak újból húzott egy nyeletet a palackból, és közben szeme sarkából barátja arcát figyelte. Még vagy kétszer szájához emelte az italt, mire elérkezettnek látta az időt, hogy a kortyolgatásba a másikat is bevonja. András arcáról addigra már ugyanis eltűnt az önsajnálát, és az elképedtség némi kis haraggal keveredett vonásai ültek ki rá. Nem értette, barátja miért nem kínálta meg cigarettával, és a buzgó nyeldesését látva az az érzése támadt, hogy az italból sem igen jut neki, mert az mind bevedeli. Persze István pont ezt szeretne volna elérni, ugyanis semmi kedve sem volt a másikat vigasztalgatni.

- Kérsz? – kérdezte felé nyújtva a palackot.

András nem szólt, csupán bólogatott, miközben elvette kezéből, és kihúzza belőle a dugót beleszagolt. Mennyei barackpálinka illata járta át az orrát. Szájához emelte az üveget és meghúzta, az íze is éppen olyan jónak bizonyult, mint az illata. Már majd elfeledte, milyen finom is a hazai pálinka, hiszen ott a „szovjetparadicsomban” még az élelmes ember is legfeljebb vodkához tud hozzájutni, és a néhanapján kapott rumhoz. Ám azok meg sem közelíthetik az olyan zamatos kisüsti ízt, mint amit az üveg rejtett.

Másodpercekig csak élvezte, ahogy a pálinka felmelegíti gyomrát és szinte érezte, amint az alkohol szétárad ereiben, és némileg máris enyhíti rosszkedvét. Aztán Istvánra tekintett kérdően.

- Igyál nyugodtan, rád fér! – mondta az meg a füstöt fújva kifele és meg sem várva, míg kérdez.

András nyelt még egy jókorát, és közben meglepetten barátja felé fordult.

- Ennyire látszik? – kérdezte, leengedve az üveget.
- Igen – vágta rá István kurtán.

– Nem tehetek róla, nekem nincs senkim. Apám még kisgyermek koromban meghalt, így nem lehettek testvéreim, és most anyám is elment. Pista, nekem senki sem küld levelet meg csomagot. Egyedül vagyok, senkim sincs, aki szerethetne! Senki! – magyarázta András a mondat végére a könnyeivel küszködve.

István pillanatokig nem is tudta, mit mondhatna a mellette nagy gyermekként szipogó barátjának. Érezte, ha a barátságot és a bajtársakat emlegetné, az ez alkalommal nem sokat érne, mert Andrásnak valami másra van szüksége, valami egészen más, ami hiányzik életéből. Már többször is gondolkodott rajta, hogyan tudna segíteni neki, de nem sokra jutott, mert hát végül is a társát, aki akár egy egész életen át mellettünk áll, mindenkinek magának kell keresnie. És ha egyszer végre megtalálta, azért mindent megtennie, hogy kettejük között a kapcsolat minél erősebbé és boldogabbá váljék. De az, ha az ember, mint eddig András is, csupán ül anyja szoknyáján, nem vezet sehová. És az sem, ha plátói szerelmet táplál egy Zsuzsi nevű nő iránt, aki pusztán játszik vele, hiszen csodaszép, és bármely férfit az ujjai köré csavarhatja, közben pedig sosem lesz az övé. De talán ha jobban meggondoljuk, jobban is jár így, mert vannak nők, akik társnak és vannak, akik csak szemre valók.

– Bandikám, a szüleink fontos emberek, de azt kell, hogy mondjam neked, van náluk is fontosabb. Olyan, aki legalább annyira szeret, mint az édesanyád, akinek lénye szeretetet és hasonló biztonságot is sugároz feléd, mindössze meg kell találnod.

– Ugyan, Pista, felcsaptál papnak? Ne beszélj nekem az Istenről! Ő megfoghatatlan és nem is beszél hozzám, meg levelet vagy csomagot sem küld ide, ebbe az átkozott „szovjetparadicsomba”! – fakadt ki András, zsebkendőjével az orrát és szemeit törölgetve.

– Nem a jó Istenről beszélek, te balga! – vágta rá István kis gondolkodás után meglepetten.

- Bár ő is mellettünk van, akárhová sodor is a szél, de én most egy lányról, egy nőről

beszélek, aki szeret téged, és akit te is szerethetsz! Akivel minden titkos gondolatodat és gondodat megoszthatod. Aki gyermeket szül neked, hogy közösen örülhessetek, amikor megteszi első lépéseit, vagy kimondja első szavait. Ezek mind-mind olyan boldogsággal töltenek majd el, amiről álmodni sem mertél volna azelőtt. De ha nem lesz benne részed, soha az életben sajnos még sejtésed sem lehet róla, miről maradtál le. Ha meg úgy vagy vele, hogy az asszony, a gyermek meg a saját család túl sok gond, és úgy érzed, így elveszítenéd a saját kis életedet, a függetlenségedet, akkor ne sajnáltsd itt magad. Mert jobb, ha tudod, a függetlenség szabadság, de magány is. Igaz, nem szól bele senki a dolgaiddba és nem tartozol elszámolással senkinek, csak a jó Istennek. De nem is lesz melletted senki, aki segít kedves szavaival, simogatásával túllépned egy nehéz helyzeten vagy nagy szomorúságon. Az sem lesz, akihez odabújhatsz, mikor úgy érzed, a világ gonosz veled. És még egy, ami nagyon fontos: nem lesz, aki boldogságának örülhetnél.

Hiszen egy nehéz nap után nincs is annál jobb, mint összébújni a szeretett nőddel és átbeszélni, kivel mi történt aznap. Talán csak az, ha az összébújásból több is kerekedik, és szeretkezés közben láthatod kedvesed arcán a kéjes mámort és a boldogságot. Mert nem az a lényeg, hogy pusztán neked jó legyen és élvezd a helyzetet, hanem hogy az imádott nőt is boldoggá tedd! Ha ezeket a dolgokat nem érted vagy nem érzed fontosnak, akkor egy önző alak vagy.

– Pista, te tényleg felcsaphatnál papnak – mondta a meglepettségtől kikerekedett szemekkel András.

– Nem érted, hogy nem az a lényeg? Nem kell ahhoz papnak lenni, hiszen ők is csupán gyarló emberek, hogy meglásd az élet értelmét, és a rengeteg gond, baj között a kevéske boldogságot! – fakadt ki nagy hangon, az italtól talán túlságosan is dühösen István.

– Jól van, na, de hát nekem még csak Zsuzsi volt életemben az egyetlen nő, és ő is csupán távolról – mentegetőzött András.

– Miért? Gondolod, hogy nekem olyan sok volt? Nem a mennyiség számít, hanem a minőség! Én Évában megtaláltam, amit kerestem, amit egy valamirevaló férfi egy nőben kereshet. Tessék, olvasd el, olvasd úgy, mintha neked írta volna! – mondta István a lenyelt italtól kissé pityókásan, de szigorú hangon, miközben elővette az Évától kapott levelet, és átnyújtotta barátjának.

– Ne bolondozz már, Pista! – felelte András ijedten.

– Na, fogjad, olvasd el!

– De hát ez a te leveled, neked írta.

– Nem baj, csak olvasd nyugodtan és képzelj azt, hogy te kaptad! – vágta rá ellentmondást nem tűrő hangon barátja.

András, hogy erőt nyerjen belőle, húzott még egy jó nagyot az üvegből, majd bedugva és félre téve azt, a levelet vette kezébe.

– De biztos? – kérdezte még egyszer ámuldozva Istvántól.

– Biztos-biztos, csak olvasd már!

Nagy keservesen kibontotta a borítékot, és kivette belőle az összehajtott levelet.

– Szagold meg! – mondta barátja.

– Mit?

– A borítékot meg a levelet is.

Az orrához emelte, és szótlánul szagolgatni kezdte őket.

– Kellemes ugye? Mindig ilyen illatú, de főleg este, mosdás után az ágyban. Ezt a parfümöt én vettem neki ajándékba – mondta István, míg ő az illatot élvezte.

– Pista, ne csináld már, tessék, visszaadom! – vágta rá András, kényelmetlenül érezve magát.

– Dehogy, olvasd csak! – dőlt hátra a fűben barátja, és egyik lábát behajlítva, keresztbe téve másik felhúzott térdén, az égen futó bárányszerű felhőket kezdte figyelni, hogy őt ne zavarja.

András látva a másik hajthatatlanságát, és a kíváncsiságtól felajzva rövid habozás után mégiscsak széthajtotta a levélpapírt és olvasni kezdte. Még alig jutott túl néhány soron, mikor István, szemeit le sem véve a felhőkről, szigorú hangon rászólt.

– Úgy olvasd, mintha neked írta volna, és te kaptad volna!

– Ne csináld már, Pista, ez annyira kínos! – kérte magát a néhány sortól izgalomba jöve András.

– Na, gyerünk, olvasd!

András sóhajtott egy nagyot, aztán újból olvasni kezdett. Olvasta-olvasta egyik sort a másik után és észre sem vette, mikor engedett a csábításnak, de a levél vége felé már tényleg úgy érezte, mintha minden szó, minden mondat neki szólna. A végére érve kedve lett volna zsebre dugni, hogy bárhol és bármikor elővehesse és olvasgathassa. Aztán összehajtotta, még egyszer megszagolta és visszaadta gazdájának, vagyis inkább csak odatette a fűben heverésző István hasára. Az meg nem szólt semmit, úgy tett, mint aki alszik. Pedig belül lehunytt szemhéjai alatt Éváról őrzött emlékképei táncoltak. És bár agya, a furfangos, de általában jó és Istennek tetsző gondolatokat alkotó gépezet az imént arra sarkalta, hogy hirtelen jött ötletét megvalósítsa, szíve már másként gondolta. Kellemetlen, rossz érzés tört rá, mintha valami összeszorítaná a gyomrát, vagy tán egyenesen a szívét. Pedig csupán belegondolt, mi lenne, ha kedvese más férfiaknak is írogatna olyan leveleket, mint amit ő kapott.

Miután András látta, barátja szundikál, maga is leheveredett a puha fűbe. Ebéd után jól szokott esni egy rövidke alvás, de ezúttal nem jött álom a szemére. Csak feküdt hanyatt, összekulcsolt kezeit feje alá téve, és a szikrázó napsütésben hófehéren tündöklő gomolyfelhőket figyelte hunyorogva. Lassan úsztak az ég kék óceánján, mint valami jéghegyek. Ismét, mint már megannyiszor, nagyapja jutott eszébe róluk és a boldog gyermekkor. Hányszor, de hányszor bámulták vele a fellegeket, megpróbálva kiolvasni belőlük valamit.

– Ott egy hajó, amott meg egy sárkány, és ott úszik egy hal is! – mutogatta mindig az öreg a gyorsan változó formákat.

Gyermekkorban még jobb az ember képzelőereje, mégsem sikerült mindig meglátnia, amit nagyapa látott.

– Engedd el a képzelőerődöt, Bandikám! A gondolatod szabad, arra gondolsz, amire vagy akire csak akarsz, ezt senki nem veheti el tőled, jegyezd meg, fiam! Még amikor hadifogságba estem és erősen sanyargattak, akkor sem tudták a gondolataimat elvenni tőlem. Mert elvehetnek mindent, félholtra verhetnek, éhezethetnek, a testnek ezernyi kint okozhatnak, a szellem akkor is szabad marad. Viszont ha te magad mondasz le róla és nem használod, akkor lelki halottá teszed magad. Kívül még élőnek látszol majd, de belül már rég halott leszel. És csak telnek majd az évek céltalanul és te úgy véled, neked semmi sem sikerül. De sok ember van, aki úgy érzi, sohasem lesz jobb vagy szebb élete. Ám a boldog életet nem adják ingyen, fiacskám, azért tenni kell! Segíts magadon, és Isten is megsegít, tartja a közmondás is. Mert aki mindenben és mindenkiben csupán a rosszat látja, az saját boldogságának elveszejtője. Ezt jól jegyezd meg, fiacskám! – csengtek fülébe a nagyapa régen elhangzott szavai tisztán, mintha e percekben mondaná. Már félig elszenderedett, gondolataiba merülve, mikor István hangjára egyszer csak szertefoszlott az álom mindent befedő jótékony fátyla.

– Na, mit szólsz? Tetszett? – kérdezte barátja.

Kinyitotta időközben becsukódott szemeit és fejét a másik felé fordította, akiről eddig azt hitte, alszik. De biz az már nem is feküdt, hanem éppen levelét dugta be a szíve feletti zubbonyzsebébe. Kicsit megrázta magát, hogy a maradék álom is kimenjen szemeiből, majd ő is felült.

– Igen – felelte zavartan.

– És a pálinka?

– Az is, nagyon finom volt.

– Na, látod, ilyen nő kell neked, nem valami mindenki nője!

– Igen, de hát hol talállok én ilyet? – kérdezte András elkenődve.

– Én ismerek egy nagyon kedves és helyes lányt.

– Igen?

– Bizony.

– Á, de annak már biztosan van valakije – legyintett András lemondóan.

– Nem-nem, nincs senkije, ugyanis még nem talált magának egy olyan jóravaló és becsületes férfit, aki vigyázna rá, és ő rábízhatná az életét – válaszolta István a jóravaló és a becsületes szavakat direkt kihangsúlyozva, miközben tekintetével a másikat méregette.

– És ki lenne az, ismerem?

– Nem hinném – felelte barátja rövid gondolkodás után.

– És te honnan ismered? – kérdezte András.

– Hát, tudod, én már nagyon rég ismerem, egészen gyermekkorra óta – válaszolta István arcán huncut mosollyal.

– És... ő... volt már dolgod vele? – kíváncsiskodott tovább András szégyenlősen.

– Milyen dolgom? – kérdezett vissza barátja.

– Tudod, hogy... olyan dolgod? – dadogta András.

– Micsoda? – értetlenkedett a másik.

– Hát, hogy volt-e vele olyan dolgod? Tudod, mire gondolok! – bökte ki végre.

– Dehogy volt, mit képzelsz te rólam? Megőrültél? – fakadt ki István mélységesen felháborodva.

András először meglepődött és csodálkozva nézte a másik dühkitörését, de aztán az ital számlájára írta a furcsa viselkedését, és nem tulajdonított neki nagyobb jelentőséget.

– Bocsáss meg, mindössze azért kérdeztem, mert azt mondtad, kiskorod óta ismered!

– Igen, egészen kicsi gyermek kora óta, de a mi kapcsolatunk egészen más. Soha semmi nem volt kettőnk között, arról biztosíthatlak, sőt tudomásom szerint mással sem. Ő nem egy könnyű nőcske ám! – szögezte le István szigorúan.

– Miért, talán kövér?

– Dehogy kövér, nem úgy értettem! Hanem, hogy nem olyan mindenki szeretője típus, bár aki ismeri, mindenki szereti, mert nagyon kedves teremtés.

– És mégis, hogy néz ki? – lett egyre kíváncsibb András.

– Hát barna, hosszú és göndör haja van, és körülbelül ilyen magas – tette az orra elé vízszintesen tenyerét barátja.

– És a szeme?

– Az is barna.

– És milyen a formája? – jött egyre jobban izgalomba András.

– Az, barátocskám? Mennyei. Teltek a keblei és vékony a dereka, de várj, mindjárt mutatom. Nekem ugyanis egészen véletlenül van róla egy képem – mondta István ismét azzal a furcsa mosollyal az arcán, miközben máris felpattant, és a sátrukba, a hátizsákjához ment.

– Te pedig igyál még egy kicsit, ha jólesik! – szólt még vissza félútról.

András felemelte a földről az üveget, és izgalommal telt szívvel húzott belőle egy jókora kortyot, aztán csak ült ott, mint aki csodás jelenésre vár.

István közben előkotorta a néhány fényképet, amit magával hozott a frontra. Zubbonya belső zsebében voltak és nem a hátizsákban, de nem szerette volna, ha barátja látja, mit csinál. Kiválasztott ugyanis közülük egy fotót, amin négyen álltak szép ünneplő ruhákban. Középen egy idősebb nő és egy férfi, az egyik szélén egy fiatal nő, akinek göndör fürtjeit egy szép, piros masni fogta össze, a másikon pedig ő maga mosolygott szépen kifésült bajusza alól. Fogta a képet, és gyorsan ráfektette a földön heverő gyalogsági ásója fa nyelére. Egy pillanatra felegyenesedett, hogy nadrágja zsebébe könnyebben bele tudjon nyúlni. Kotorászott benne egy kicsit, aztán a cigarettaárcáját és a bicskáját húzta elő belőle. Kinyitotta a kés

pengéjét és a fotó tetejéhez tette a hegyét, majd a dóznival jó erősen rászorította a képet a nyélre, és mellette végigvágta a bicskával. A penge a fába marva szépen metszette a papírt. Gyorsan becsukta és eltette bicskáját, majd az őt ábrázoló vékony fotócsíkot is zubbonyzsebének mélyére süllyesztette, Aztán fogta a furcsa módszerrel retusált maradék képet, és visszasietett vele barátjához.

– Megvan végre, tessék! – nyújtotta át neki.

András kezébe vette és nézegetni kezdte.

– Na, mit szólsz? – kérdezte mindjárt István, hogy elterelje figyelmét a kép szokatlan alakjáról.

– Szép, sőt nagyon szép! És ezek itt a szülei?

– Igen, de sajnos azóta édesapja már meghalt, és csak az édesanyja él.

– Érdekes, pont, mint neked! Szegényke, biztos sokat sírt az apja után – sajnálkozott András.

– Bizony sokat, nagyon megviselte a halála, még szerencse, hogy én végig mellette álltam. Hetekig sírt a vállaimra borulva.

– Milyen nagyszerű ember vagy te, Pista! – mondta András, csodálattal nézve a másikra.

– Miért? – csodálkozott barátja.

– Mert egy ennyire gyönyörűséges lányhoz ilyen közel kerültél, és még csak meg sem próbáltad kihasználni a helyzetet.

– Hát igen – szerénykedett a másik.

– Hol csináltathatták ezt a képet, olyan furcsa a formája, mintha hiányozna belőle egy darab?

– Nem tudom, én így kaptam tőle még annak idején – füllentette barátja, tekintetével elkerülve az övét.

– Te, Pista, ez a lány meseszép, és tényleg nincs senkije?

– Mondom, hogy nincs.

– És miből gondolod, hogy én tetszenék neki?

– Az majd elválik, remélem, van valami fotód magadról.

– Amin én vagyok? Olyan nincs – felelte András rövid gondolkodás után.

– Az bizony nagy kár.

– De várj csak, olyan van, amin ketten vagyunk anyámmal – vidult fel hirtelen, ahogy eszébe jutott.

– Az tökéletes, vedd már elő, hadd lássam!

András kotorászni kezdett zubbonya belső zsebében és egy jókora, összehajtott fényképet húzott elő.

István kikapta a kezéből és széthajtotta.

– Hát nem mai kép, de annyi baj legyen, ha hazajutunk egyszer valahára, majd azt mondjuk, biztosan a front miatt öregedtél ennyit.

– Miért, ez nem is régi kép, kettő vagy talán három éve csináltatta anyám – lepődött meg András.

– Tényleg? Akkor biztos csupán a borostás arc meg a kialvatlanság teszi, de most vagy tízzel többnek nézel ki. De mindegy, ezt elküldjük és lesz, ami lesz.

– Ezt mégsem, mert megboldogult anyámról ez az egyetlen képem – vágta rá ijedten András, és mindjárt vissza is vette a másiktól, hogy összehajtván a zsebébe dugja.

– Ne olyan hevesen, Bandikám, ne tedd el! – szólt rá István kis gondolkodás után.

– Mondom, hogy ezt nem adom, még a temetésén sem voltam szegénynek! – felelte András, mintha az élete függne attól a fotótól.

– Nem is kell az egész, csak egy része – mondta István barátja arcát fürkészve, nem jön-e rá a másik képpel való turpisságra.

– Hajtsd csak szét! Nézd, itt a hajtásnál megfelezzük, és anyád megmaradhat neked, téged

pedig elküldünk! Na, mit szólsz, jó ötlet?

András kis ideig csak ült és nézte a képet, gondolkodva a dolgon.

– Jó, de csúnya lesz, ha elszakítom, mit fog mondani az a lány?

– Akkor vágd el valamivel! – vágta rá türelmetlenül barátja, látva, hogy mit sem sejt.

– Tényleg, de jó ötlet. Pista, te annyira jó barát vagy! – lelkesedett András, és már csatolta is le oldaláról a szuronyt.

A fotót a kettéhajtásánál a pengére feszítette, és egy-két oldalra mozdítással már kész is lett. István úgy érezte, minden a tervek szerint halad, nagy gyermek barátját ugyanis jelképesen máris sikerült elszakítania anyjától, és ha minden jól alakul, útnak indítani egy új élet felé. András is örült és fel volt villanyozva, hiszen magányba fulladt múltját készültek éppen valami szebb, boldogabb jövőre cserélni.

– Na, ezzel meg is vagyunk, most már csak írni kell egy levelet, és a képpel együtt elküldeni – nyugtázta a dolgot István.

– Te, Pista, én nem is ismerem ezt a lányt, még a nevét sem tudom, mi a csodát írnak én neki? – kérdezte András gondterhelt ábrázattal.

– Á, Bandikám, te azzal ne foglalkozzál, majd én ezt az első lapot megírom helyetted, hiszen én ismerem őt is, téged is. Csak bízd rám a dolgot nyugodtan!

– De azért én is segíthetek, hiszen mégiscsak az én dolgom lenne?

– Persze, hogy segíthetsz, gyere, ülj ide mellém! Várj, mégsem, előbb hozd ide a pálinkásüveget, hogy ihletet meríthessek belőle! – felelte István, nyeregben érezve magát.

András elment a földön heverő palackért, és az egyre fogyó tartalmát mustrálgatva gyorsan barátja mellé telepedett.

– Na, Bandikám, akkor először is igyunk! – mondta István, és kihúzva az üvegből a dugót iszogatni kezdtek.

Mikor már alig lötyögött valamicske a palackban cigarettát kotortak elő, és rágyújtottak. Kis ideig csupán szívták a dohányt gondolataikba mélyedve, aztán István egy tábori levelezőlapot vett elő, és a combjára fektetve írni kezdett. Úgy belelendült, hogy míg a papír fele tele nem lett, meg sem állt.

– Mit írsz? – kíváncsiskodott András.

– Á, csak a szokásos formáságokat, tudod, hogy régen láttam, meg ilyenek. És persze rólad mindenféle szépeket, meg, hogy odaadtam a képét, és hogy te mennyire odavagy érte.

– Rólam, miféle szépeket írtál rólam? – csodálkozott András.

– Hogyhogy miféle szépeket? Hát azt, hogy milyen jóra való ember vagy, és hogy mennyire hiányzik már neked is egy feleség, család és gyermekek – vágta rá István.

András egy ideig meg sem tudott szólalni, pusztán a hallottakon rágódott, barátja pedig a cigarettáját szívta.

– Te, Pista, azért nem kellene becsapni! – mondta végül kis idő múlva.

– Becsapni? Miért csapnánk már be?

– Hát, hogy ilyen nagy dolgokat írsz rólam.

– Milyen nagy dolgokat? Hát nem te voltál, aki kimentette azt a csecsemőt egy bármikor összeomolható, lángokban álló házból?

– Azt is beleírtad?

– Hát persze, és azt is, hogy azóta sem tudom honnan, de vodkát szerezteél nekem, hogy méltóképpen megünnepelhessem a kislányom születését. Ne szerénykedj, Bandikám, te egy nagyon rendes ember vagy, örülnék, ha ilyen sógorom lenne! – magyarázta írás közben barátja.

– Sógorod? – kérdezett közbe András csodálkozva.

– Micsoda? – lepődött meg a másik.

– Azt mondtad, sógorod – ismételte András értetlenkedve.

– Azt mondtam volna? – kérdezte István megilletődve kissé, de fel sem nézve

írományából.

– Igen – felelte András kurtán, miközben furcsán méregette tekintetével barátja arcát.

– Akkor rosszul mondtam. Azt akartam mondani, hogy örülök az ilyen bátor és jószívű barátnak, és hogy kívánni sem lehetne jobb bajtársat, mint te – magasztalta az egekig barátját István kis gondolkodás után.

– Jól van már, ne dicsérj agyon, nem vagyok én jobb nálad egy fikarcnyival sem! Hanem inkább mondd már meg végre a nevét, mert azt még mindig nem tudom!

– Eszter – felelte István kurtán.

– Eszter, Esztike – ismételte András, miközben a képet nézte.

– Milyen szép név, pont, mint ő maga – tette hozzá még kicsivel később, István pedig a rövidke intermezzo után ismét körmölni kezdett.

– Mit írsz még?

– Csak, hogy első látásra szerelmes lettél belé és nagyon szeretnél találkozni vele, de sajnos várnotok kell, míg a háború végetér, és hazatérhetsz innen. Na, szerintem ennyi elég is lesz, így még marad hely a képnek is.

– Elolvashatom? – kérdezte András, csak úgy illendőségből és már nyúlt is a papírért, mert egyértelműnek vélte, hogy mielőtt feladják, ő is átolvassa.

Ám István elhúzta keze elől a levelezőlapot.

– Inkább ne!

– Miért?

– Tudod, Bandikám a levél elején személyes, régi emlékeket is említettem, hogy minél jobban elnyerjük a bizalmát és nem szeretném, de gondolom te sem, ha megharagudna, amiért egy még idegennek kifecsegetem a titkait.

– Nem-nem, a viláért sem, persze, jól van az így, mindössze kíváncsi voltam, de bízom benned, biztosan jól megírtad – bólogatott András helyeselve.

– Abban biztos lehetsz, barátom, nálam jobban csak az anyja ismeri azt a lányt! Ne félj egyet sem, én tudok a nyelvén, úgyhogy ha a képed tetszeni fog neki, akkor már is sínen van a dolog.

– Te, Pista, és a képet hogyan fogjuk hozzáragasztani?

– Cipőboksszal! – vágta rá rezzenéstelen arccal a másik.

– Tényleg? – ámuldozott András.

– Dehogysis, csak tréfáltam. Vedd elő a varrókészletedet! – felelte István jókedvűen.

András föltápáskodott és a sátrukhoz ment, a kenyeres zsákja egyik oldalsó zsebében kezdett kotorászni, és kis idő múlva egy spulni cérnával és egy tűvel tért vissza.

– Odavarrod? – kérdezte, miközben átadta őket barátjának.

– Tudsz jobbat?

– Nem-nem, csináld csak nyugodtan!

István szépen elhelyezte a halványzöld tábori levelezőlapon a kettévágott képet, ami olyan jól mutatott a kézzel írott szöveg alatt, mintha oda tervezték volna, aztán cérnát fűzött a tűbe, és elkezdte a két papírt összevarrni. András nagy izgalommal figyelte, amint barátja szépen odaöltögette egyik, majd másik oldalát is, és a végeihez érve fogával elharapva a cérnát, gondosan elkötötte, hogy az ki ne bomoljon.

– Itt nem varrod oda? – mutatta András a kép alját meg a tetejét.

– Nem, ugyanis akkor ellenőrzéskor nem tudnak mögé nézni, nincs-e valami tiltott szöveg alatta, és még képesek letépni azok az állatok. Úgyhogy, szerintem kész is van, most már csupán oda kell adni a postaszolgálatosoknak és reménykedni, hogy a partizánok békén hagyják a szerelvényt, ami hazáig szállítja.

– Elviszem! – mondta András lelkesen.

– Hagyd csak, írok egyet Évának is, és majd együtt leadom őket! – felelte István.

– Jól van, ahogy gondold.

– És most, ha nem haragszol, egyedül szeretnék maradni amíg, megírom.

– Persze, írd csak nyugodtan, nem zavarlak, inkább elmegyek, sétálok egyet – mondta András és már indult is.

Otthagya barátját, és bámészkodva átsétált a többi bajtársai között, akik szintén a fűben üldögéltek és a levélírással meg a kapott csomagjaikkal voltak elfoglalva. Furcsa, boldog érzés tört rá, már nem bosszantotta és nem szomorította el a többiek jókedve. Úgy érezte, most már ő sincs teljesen egyedül, belül telve reményekkel és szép gondolatokkal az erdő felé vette az irányt. Hamar kiért a tábor külső pereméig, ami egyben a tisztás széle is volt. Intett a fák között strázsáló őrségnek, majd megszaporázva lépteit megpróbált minél hamarabb eltávolodni a többiektől. Pár percnyi séta után elért egy bozótos részt, körbepillantott, aztán a bokrok közé gázolt, és azok jótékony takarásában gyorsan könnyített magán. Hogy a sok tea, amit reggel ivott vagy a pálinka okozta-e, nem tudta, de az bizonyos, hogy már nagyon kellett neki. Megkönnyebbülve gombolta be nadrágját, majd előlépve alkalmi illemhelyéről most már megnyugodva nézelődni kezdett. Onnan távolról érdekes látványt nyújtott a tábor, hiszen a hangokat ott már nem lehetett hallani. A mozgó alakokat figyelte egy darabig, mint valami némafilmet a moziban, aztán megunva visszaindult.

– Merre jártál, Bandikám? – kérdezte István mikor visszaért.

– Sétáltam az erdőben.

– Na, Bandikám most kezdődik a legizgalmasabb rész – mondta barátja izgatottan.

– Micsoda?

– A várakozás. Leadtam a lapokat a postásoknak, pár napon, de egy héten belül biztosan megkapják az otthoniak – felelte István titokzatos hangon.

András szíve hirtelen hevesebben kezdett verni, érezte, elindult valami, amit már nem lehet visszacsinálni.

– Elolvassák, és ha minden igaz, válaszolnak is. Már csupán várni kell, hogy a kis Eszti mit ír.

András gyomra összeszorult a kikoszarazástól való félelmében, de szívében a halvány kételyek fölé kerekedett a remény.

– Hát, remélem, hogy valami kecsegtetőt fog válaszolni – dadogta izgalmasan válaszképpen.

– Szerintem biztos lehetsz benne, Bandikám! Én ismerem azt a lányt, de persze a nőknél sohasem lehet tudni. Mindegy, majd elválik, pusztán idő kérdése – nyugtatgatta barátja.

– Hanem most volna kedved kártyázni?

– Lehet. Kivel?

– Lajos, Zsiga és Vad Józsi is szeretne.

– Jól van, menjünk! – felelte András.

Még két hetet töltöttek ott az erdőben pihenéssel. Ez alatt egyszer, mikor reggeli tornaként fegyvertelenül az erdőben kijelölt úton futottak, partizánok lőttek rájuk. Szerencsére mindössze ketten sérültek meg, és azok is csupán könnyebben. A partizánokat kicsivel később bekerítették és elfogták, majd kihallgatásra az arra szakosodott német alakulatoknak átadták. Aztán egyik nap gyakorlatozás közben szakaszvezetőjüket az ezredparancsnokság magához hívatta. Az öreg nem tudta mire vélni a dolgot, de mivel maga a századparancsnokuk helyettese, azaz a hadnagy jött a parancsot átadni, mást nem tehetett, gyors léptekkel, szinte futva az ezredtörzshöz sietett. Míg ő távol járt, a hadnagy vezette tovább a foglalkozást. Az aznapi gyakorlat így meglehetősen szigorúra és keményre sikeredett. A hadnagy állandóan üvöltözött, ugyanis szerinte a bakák túl lassúak, és így csakis géppuskatöltelék lehet belőlük.

– Gyerünk-gyerünk, mozgás már! Ha azt mondom, feküdj, azonnal vágódjanak a földre, ne gondolkozzanak, hogy hol lenne jobb! Ha meg azt, futás, úgy rohanjanak, mintha oroszoknak üldöznék magukat, mert ha nem, könnyű célpontjai lesznek a ruszki mesterlövészeknek!

A szakasz lihegett és a levegőért kapkodott, némelyeket máris az ájulás környékezett, de még nem volt vége.

– Értsék meg, ez nem az én érdekem, pár nap múlva ugyanis vége a jó világnak, és akkor majd maguk is rájönnek, ha a saját bőrüket viszik a vásárra! – üvöltözte a hadnagy.

Kétórányi rohamgyakorlat után, ami futásból, kúszásból, földön fekvésből és önmaguk gyalogsági ásóval való mielőbbi beásásából állt, levezetésképpen még négykörnyi futás következett. Az ott tartózkodásuk alatt már egészen jól kitaposott erdei pályájukon, a partizánok támadása óta, nap mint nap félve rótták köreiket. Futás közben ez alkalommal is folyamatosan a fákat és bokrokat fürkészték gyanakvóan. Mire a negyedik körön is túl lettek és a hadnagyhoz, aki kezében zsebórájával az időeredményeken bosszankodott visszaértek, éppen megérkezett szakaszvezetőjük is. Ahogy András beért a célba, erőltlenül a földön lihegők közé rogyott. Úgy érezte, szét pattannak a halántékán az erek és kiszakad a tüdeje. Gyomrát valami hányingerszerű érzés szorongatta, pulzusa az egeket verdeste. Csak ült a földön, és a többiek vörös arcát figyelte.

– Na, őrmester, kicsit hajtsa meg jobban ezeket a katonákat, ugyanis el vannak tunyulva! Úgy látszik, túl hosszú volt nekik ez a két hét pihenő – fordult az öreg felé a hadnagy.

– Igenis, hadnagy úr! Oda fogok figyelni az erőnlétükre! – vágta rá az öreg katonásan. Néhányan figyelték a rövid kis beszélgetést, de legtöbben pusztán azzal voltak elfoglalva, hogy olthatatlan légszomjukat valamelyest csillapítani tudják.

– Akkor én visszatérek a századtörzshöz, további jó munkát! – mondta a hadnagy, búcsúzásképpen fennhangon.

– Honvédek, fel! – kiáltotta el magát az öreg tisztelegve, miközben a hadnagy távozott.

Az emberek megpróbálták minél gyorsabban feltápáskodni a hívogatóan vonzó földről, és valami vigyázzféle pozíciót felvenni. Az öreg megvárta, míg a tiszt elég messze ér, aztán leengedte a kezét és a szakasza felé fordult.

– Pihenj! Emberek, van két rossz hírem a számukra! Az egyik, amit maguk is láthatnak – mutatott az új rangjelzésére –, hogy a százados életének megmentése miatt felterjesztettek előléptetésre, és ezt most meg is kaptam. Úgyhogy mostantól őrmester leszek. A százados úr szeretett volna áthelyezni maga és a hadnagy úr mellé, de én nem fogadtam el. Úgy gondolom, már elég jól összeszoktunk, és egyébként is meg vagyok elégedve a szakaszommal, úgyhogy maradtam. Remélem, maguk sem bánják.

– Nem-nem, dehogy bánjuk! – csóválták fejüket a végre levegőhöz jutott, holtfáradt honvédek.

– És most jön a rosszabb! A németek néhány nap múlva komoly offenzívát terveznek indítani, és ebben a támadásban a magyar alakulatoknak is részt kell venniük. A mi feladatunk egy Tim nevű város elfoglalása lesz, míg a német motorizált egységek megkerülve a települést a városvédő oroszok utánpótlási vonalait vágják majd el. Bár a szovjet csapatok a németek elől egyre hátrébb vonulnak, a felderítés szerint mégsem lesz egyszerű a feladat, úgyhogy felköthetjük a gatyánkat. A hátralévő néhány napban a hadnagy úr által az imént bemutatott támadó rohamgyakorlatokat fogjuk végezni szuronyos közelharc elemekkel kiegészítve – mondta el a szakaszvezetőből őrmesterré avanzsált szakaszparancsnokuk a várható menetrendet.

A fáradt emberek a hír hallatán még inkább elcsigázott képet vágtak. Szerencsére aznap már nem terhelték tovább őket, a vacsora után korán nyugovóra térhettek. A következő két napban megismétlődött a kemény és embert próbáló gyakorlatok sora. Ha nem látták volna a hadnagytól, mi az elvárt norma, bizonyosan azt hitték volna, az őrmesterség ment az öreg agyára, de így csupán tették, ami a dolguk és nem panaszkodtak.

– Na, emberek, megkapták a kiképzést, mostantól rohamosztagosok! – mondta kétnapi kínzásuk után végre az öreg.

Harmadik nap aztán felkerekedett a tábor, és a zászlóalj másik helyre költözött.

Egész nap meneteltek, mindössze ebédelni álltak meg egy kisebb falucskában. Délután eleredt az eső, és két napig meg sem állt. Az új táborhelyük egy többnyire kopár, dombos területen lett kijelölve, amit csupán néhol szakított meg egy-egy bokrocska vagy faszor. A rengeteg esőtől nagyon felázott a talaj, ezért a legénység nem kis öröme a vezetőség a gyakorlatokat egyelőre hanyagolta. Éjszakánként néha lövéseket hallottak. Az oroszok ugyanis felderítő vállalkozásokat indítottak a felfejlődőben lévő magyar arcvonala felé, és mikor egy világító rakéta fényében megpillantották egymást, lövöldözés támadt. Az eső kisebb-nagyobb megszakításokkal már majdnem egy hete folyamatosan esett. Mindenütt a sár és a latyak lett az út, a horhosok aljában megeredt a víz, és kis patakokként csordogált a mélyebben fekvő részek felé. Közben a rettenetes útviszonyok miatt csupán csak lassan és késve, de folyamatosan érkeztek a különböző magyar alakulatok a környékre. A tüzéséget és más nehezen mozgatható egységeket a kijelölt időpontig nem bírták a megfelelő helyekre eljuttatni, így a támadást elhalasztották.

Az elkövetkezendő napok a felderítők tevékenységével teltek. Feltérképezték az ellenséges védvonalat és a vezérkar a jelentések alapján elhelyezte a tüzéségi ütegeket, és kijelölte számukra a támadandó célterületeket. Szép lassan az eső is kifogyott, és a napot majd egy hete eltakaró ólomszürke fellegek is oszlani kezdtek felettük. Az egyre melegedő levegő megtelt párával, szinte sűrűvé, fullasztóvá válva. A pocsolyák tetejéről visszaverődő szokatlanul erős napfényben Andrásék hunyorogva készülődtek, hogy a tábori misére rendbe tegyék magukat. Néhányan borotválkoztak, mások egyenruhájukat kefélték és a bakancsukat tisztogatták. Mire az ökumenikus istentisztelet megkezdődött, a körülményekhez képest a zászlóalj egészen jól festett.

Századonként felsorakoztak a sebtében összeácsolt és egyébként mezei virágokkal nagyon szépen feldíszített oltár előtt. Kis ideig még várakozniuk kellett, András az oltár közepére helyezett jókora, Krisztust ábrázoló képet és a mellette álló, hatalmas, aranyak látszó feszületet meg a többi kegytárgyat mustrálgatta tekintetével. Azon gondolkodott, vajon azokat ki és hol cipelte, rejtegette odáig. Talán egy egész országos jármű, vagyis szekér rakományát kitette volna a sok értékesnek látszó tárgy. Aztán egyszer csak megérkezett a tábori lelkész nem is egy, hanem az ökumené jegyében mindjárt kettő, egy katolikus és egy református. Mindkettő rendes papi reverendát viselt, és kezében Bibliát tartott. Elkezdtek celebrálni a szentmisét. Először az egész zászlóalj együtt elénekelt néhány éneket, mindenki csupán azt, amelyiket felekezeti hovatartozása szerint ismert. Majd a katolikus atya kezében tömjénes füstölőt lóbálva megkezdte az igehirdetést a megszokott éneklős stílusban. Andrásnak tetszett az egész ünnepélyessége, bár az énekelve kiejtett szavakból nem sokat értett. Aztán mikor az atya úgy tizenöt-húsz perc múlva átadta a szót a református lelképásztornak, rögvést megváltozott a helyzet. Hiszen az a rájuk jellemző kemény stílusban, de jóval közérthetőbben folytatta a szertartást. Néha olyan hangosan, olyan vehemensen, hogy arra minden szunyókáló felkapta a fejét és rá figyelt.

Szót ejtett a magról, és a termékeny meg a terméketlen földről. Elmondta, hogy nem mindegy, a mag hová hullik, ugyanis termést kizárólag az a mag hozhat, ami jó, befogadó talajba kerül, és nem kemény kősziklára, amiről minden lepereg. Beszért a néhány nap múlva következő Péter, Pál napjáról, ami odahaza egyben az aratás kezdetét is jelenti. Aztán a termésről és arról, hogy vannak szűkebb és bővelkedőbb esztendőik, de mindig hálát kell adnunk azért, amink van, mert mindig vannak, akiknek még annyi sem jut, mint nekünk.

András hallgatta-hallgatta, és közben a gondolatai elkalandoztak. Bár ott állt a többiek közt, szemei nyitva voltak, és tekintetét a kezeivel is hevesen gesztikuláló lelkészre szegezte, valójában messze járt. Otthoni emlékek törtek elő a feledés homályából, gyermekkori élmények a nyárról és az aratásról. Mikor szikrázó napsütésben a férfiak kigombolt ingben húzták kaszáikkal a rendeket. Ahogy az érett búza a kaszák pengéje nyomán, mintha tudná, az a rendeltetése, a nehéz kalászosok súlyától a földre omlott. Eszébe jutott, hogy cipelte a nehéz

vizeskannát a kúttól egészen a földekig napjában többször is. Délben a kaszások a rekkenő hőség elől a pacsirták hangját hallgatva ebédelni az út menti fasor árnyékába húzódtak. És az asszonyok is abbahagyták az összenyalábolt gabona keresztekbe rakását, a friss hideg víz felüdülést jelentett a nehéz munkában megfáradt embereknek. Nem volt túl bonyolult a munkája, de mégis nagy áldást jelentett az emberek számára. Ahol csak megjelent, a naptól, portól cserzett, zord arcok mindjárt meglágyultak, főleg mikor kiszáradt szájukon és torkukon a kanna fedőjéből a húsítót legurították. A hálás nénik és bácsik megcirógatták nyári, rövide nyírt frizuráját, aztán már ment is cipekedve, izzadva, de boldogan a következő brigádhoz. Persze, ha nem is kellett hozzá túl sok ész, azért felelősségteljes munka volt az övé. Erre akkor ébredt csupán rá, mikor egyszer a néhány dűlőútra levő kútnál más vízfordógyerekkel futott össze, és a játék hevében megfeledkezett feladatáról. Mikor nagyapja szikrát szóró tekintettel a kútnál megjelent, már magától is tudta és szánta-bánta bűnét, de meg nem úszta egy-két jól irányzott nyakleves nélkül. Ekkor egy életre megjegyezte, hogy első a munka, utána jöhet a játék, persze kizárólag, ha jut rá idő. Mert a béresek, akik egész délelőtt a tűző napon dolgoztak, megérdemlik ebédjük mellé a húsító hideg vizet. Maga előtt látta az ágakon lógó kosarakat, miket gondos asszonyok a fákra akasztottak, hogy míg ők dolgoznak, holmi kóbor kutyák meg ne dézsmálják a bennük konyharuhával letakart ételmet. Aztán mikor délidőt jelezve a faluban megszólalt a harang, szépen kiterítették az abroszt és kipakolták rá az ebédet, ki mit hozott. Ott élt benne a jóízűen falatozó férfiak képe, ahogy egyik kezük ujjai közé fogták a kenyeret, a szalonnát és a hagymát. Másikban pedig a bicskát tartották, amivel mindegyikből kanyarítottak egy falatot, és pengéjén a szájukhoz emelték. És mikor jóllaktak, a friss, hideg kútvízből nagyokat kortyoltak, a vízfordó munkáját elismervén, bólogatva. Jól is esett az akkoriban neki, ugyanis ilyenkor érezte igazán, az ő munkája is fontos.

Aztán jóllakottan ledőltek kicsit a fűben, és kalapjukat a szemükbe húzva szundítottak néhány percet, hogy a délutáni munkához erőt gyűjtsenek.

– Mind halálra vagyunk ítélve! – András a református lelkész harsogó szavaira ocsúdott gondolataiból és emlékeiből.

– Mind! – ismételte rövid hatásszünet után a lelkipásztor.

– Halálra ítélték minket, mert bűnbe estünk, mert engedtünk a sátán kísértésének és hízalgő szavainak! Elhitte Adám és Éva, hogy titokban maradhat, amit tesznek. De jól jegyezze meg mindenki, hogy semmi sem marad titokban örökre! Legfeljebb pár évig vagy néhány évtizedig, de az igazság előbb vagy utóbb mindig kiderül! Úgyhogy ehhez tartsátok magatokat, testvéreim! Éljétek úgy az életeteket, hogy ha este nyugovóra tértek és netalán reggel már nem ébrednétek fel, ne maradjon utánatok panasz, harag, pusztán a szép emlékek az emberek szívében!

Az istentisztelet végén ismét elénekelték együtt néhány egyházi éneket, majd lezárásképpen a himnusz. Csak úgy zengett a környék, ahogy a zászlóalj emelkedett hangon nemzeti imádságukat harsogta. Éneklés közben szinte átérték minden sorát, a szívek és a lelkek összeértek néhány percre, érezte ezt mindenki. Aztán csend lett, a láthatatlanul összekulcsolódott kezek eleresztették egymást, és az emberek visszazökkentek a rideg valóságba. Legvégül a gyónás és Úrvacsora vétel is megtörtént, így mindenki megtisztulhatott a lelkét nyomó terhektől. András számára kicsit ijesztőnek tűnt, hogy a papok olyan gyóntatásban és feloldozásban részesítették őket, mint egy haldoklót, aki utolsó útjára készül. De hát fel kell készülni mindenre, hiszen a háború az háború, ahol bármelyik pillanatban történhet az emberrel valami, gondolta magában.

A támadás

A misét ebédosztás követte, majd a délután első fele fegyvereik ellenőrzésével, szétszedésével és tisztogatásával telt. Utána összepakolták felszereléseiket, lebontották sátraikat és izgalommal telve készülődtek az indulásra. Vacsora előtt megkapták a konzerv-, kenyér- és lőszeradagjukat, amik már másnapra szóltak. Miután mindennel elkészültek, jóízűen falták be a konyhások által bőven mért finom, meleg estebédjüket, és közben lassacskán rájuk is sötétedett. Szedelőzködni kezdtek, magukra aggatták felszereléseiket, sorakoztak, aztán az őrmesterré lett szakaszparancsnokuk vezetésével besoroltak a század többi szakasza közé. Ahogy a sötétben hosszú ideig az indulási parancsot várták, az emberekben a feszültség szinte pattanásig nőtt. Néhányan nagyokat sóhajtottak, mások a felszerelésükkel babráltak, mintha annyira fontos lenne, melyik lyukban van a hátizsák kengyelének csatja.

Végül tíz óra után nem sokkal a század megindult. Először egy darabig a sáros, járművek kerekei által összeszabdalt úton haladtak, és közben találkoztak többféle más magyar alakulatokkal is, akik szintén arra tartottak, amerre ők. Aztán később letértek az útról, és egy árpaföldön keresztülágva felkaptattak egy dombos rész tetejére. Ott az öreg utasítására néma csendben kis lövészgödröket ástak maguknak, majd beletelepedtek és vártak. Mivel lassan éjfél körül járt az idő, legtöbben aludni próbáltak. Bár Andásban bujkált az izgalom és a félelem, a fáradtság erősebbnek bizonyult, és rövid idő múlva elnyomta az álmot. István és a többiek, kik az izgalomtól nem tudtak aludni, az eget bámulták. A csillagokat és a majdnem kerek teliholdat, amit néha az égen úszó fellegek takartak el, és olyankor koromsötét lett, hogy az orruk hegyéig se láttak. Egy félóra elteltével mozgolódás támadt mögöttük, és nemsokára árkász szakaszok haladtak el mellettük. Az ébren levők az elvonulókat figyelték, azok pedig a gödrökben fekvőket méregették tekintetükkel. A hold sápadt fényében mindenki arcára a feszültség és a félelem vonásai rajzolódtak ki. Az árkászokat kis idő múlva lángszórós és géppuskás rajok követték, majd más lövész egységek jöttek. Mind-mind magyar alakulatok, akik néma csendben, az éjszaka mindent elfedő jótékony leple alatt lopózva kelet felé tartottak. Nemsokára egy zászlós és egy törzsőrmester is érkezett, ők a saját századuk századtörzsétől. Az öreggel tárgyaltak csendben suttozva, és közben előre mutogattak a sötét éjszakába.

Ezt követően még vagy félórát lapultak ott gödreikben, mikor az öreg halkan körbeszólt, hogy készüljenek, mert tovább fognak menni.

András arra ébredt, hogy valaki lökdösi.

– Bandi, kelj fel! Hé, Bandi!

– Mi az? – riadt fel álmából, gyorsan körbepillantva maga körül.

– Ébredj, továbbmegyünk! – felelte István halkan, szinte suttozva.

Felült és látta, a többiek máris veszik magukra hátizsákjaikat és a többi felszereléseiket. A gödörben a nedves földön teljesen elgémberedett a háta és a dereka. Feltápáskodott hát ő is, és kicsit kinyújtózva megmozgatta végtagjait, aztán gyorsan felkapkodta magára málháját. Mikor mindenki kész lett, az öreg elébük állt.

– Emberek! Ez itt már harci övezet, az ellenség pusztán néhány kilométerre van tőlünk. Most a támadás megkezdéséig megpróbálunk minél közelebb férkőzni vonalaikhoz, de ehhez csendben, teljes csendben kell lennie mindenkinek! Rágyújtani vagy bármilyen okból fényt csinálni szigorúan tilos! Aki ezt megszegi, az egész támadás sikerét kockáztatja, és garantáltan nem ússza meg a hadbíróasztalt! – magyarázta suttozva, de kőkemény szigorral a hangjában.

Akik idegesen remegő kézzel éppen rá akartak gyújtani, kelletlen képet vágva nyomták vissza zsebükbe cigarettájukat, aztán csendben elindultak. Elöl az öreg, őrmesterré lett

szakaszparancsnokuk és mögötte, csak úgy alakzat nélkül, a szakasz. Lassan, csendben, lopakodva haladtak. A felhők közül elő-előbújó kövér hold fénye beragyogta a vidéket, és sárga színű derengésével megmutatva olykor-olykor látni engedte a sötétben mindenfelé előreigyekvő bajtársaikat. Némiképp megnyugvással töltötte el őket, mikor egy-egy domb tetejéről körbepillantva láthatták, mily rengetegen is vannak. Ugyanis a dombokat és az azokat taglaló horhosokat akárhogy is szerették volna, nem tudták kikerülni, ugyanis azok, mintha csak az ellenség erősítéseinek lennének, támadási irányukra merőlegesen húzódtak. Talán mégsem olyan ostobák és elmaradottak ezek az oroszok, hogy éppen ide tervezték védvonalukat, futott át András agyán a gondolat, miközben egyik dombvonulatról leereszkedve a másikra kaptattak.

Már vagy félórát haladtak a sötét éjszakában lopakodva, mint akik lopni, rabolni mennek, mikor egy domb tetején utolérték az előttük járókat. Az öreg halkán beszélt a vezetőjükkel, majd kissé hátrébb vonultatta szakaszát és ott letelepedtek. Csendben ücsörögtek, és közben maguk előtt a sötétséget fürkészték, hátha megpillanthatnak valamit az ellenségből. És valóban, nem is olyan távol, úgy öt-hatszáz méterre, de legfeljebb egy kilométerre tőlük fényekre lettek figyelmesek. Majd kis idő múlva, mikor mindenki elhelyezkedett és már senki sem mozgolódott, a némaságban hangokat is hallani véltek. Bár lehet az is, hogy pattanásig feszült idegeik miatt csupán képzeletük játszott velük, az biztos, hogy tisztán látták, mikor odaát valaki gyufát gyújtott. Így hasaltak ott egy darabig, aztán mikor az öreg sokadszorra az órájára pillantott, halkán, de azért úgy, hogy szakaszukból mindenki hallja, megszólalt.

– Mindjárt kezdődik, mindenki készülődjön az előrenyomulásra!

Csend honolt a tájon, félelmetes némaság. András észrevette, hogy arca előtt könnyöklő kezei remegnek. Füleiben hallhatóan, szinte dobolva lüktetett a vér, hátán a hideg futkosott. Egy pillanatra elgondolkodott rajta, hogy vajon ez lenne a félelem, vagy talán betegség kerülgeti, mikor a hátuk mögött nagyot dörrenve megszólalt egy ágyú. Az emberek ijedtükben összerándultak. Aztán néhány másodperc múlva villantak a torkolattüzek, és rettenetes dübörgéssel tüzet nyitott az egész tüzérség. Fejük felett fütyülve suhantak a lövedékek, majd valahol ott, ahol nem rég még a gyufa fényét látták, hatalmas robajjal sorban becsapódtak. Újabb és újabb lövések követték az előzőeket, a hangzavar fülsiketítővé vált, a lövegek folyamatosan lőttek. A torkolattüztől és a lövedékek robbanásaitól úgy tűnt, mintha másodpercenként villámlana. A villódzó fényekben maguk előtt szögesdrót akadályokat, és a földön sötét csíkként kirajzolódó lövészárkokat láttak. A talaj remegett, morajlott alattuk. András látta, amint sötét alakok kúsznak a drótakadályok felé, és valami nagy, fogószerű eszközökkel elkezdi azt szétdarabolni. Mellettük néhányan a földön matatva aknákat hatástalanítottak és ebből mindjárt sejtette, hogy árkásaik lehetnek azok.

Közben az előttük levő szakasz hajolva, guggolva megindult lassan előre, és az öreg túlkiabálva a robbanások zajait, tudtukra adta, hogy mindjárt ők következnek.

Feltápaszkodtak, szakaszparancsnokuk kezével hátra intett, hogy kövessék és elindult. Ők meg derékból teljesen meghajolva, félig guggolva, hogy minél kisebb célpontot nyújtsanak, ballagtak utána. A dombtetőről az előttük húzódó völgyecskebe ereszkedve a felettük süvítő lövedékektől ugyan távolabb kerültek, de így a következő magaslaton lévő lövészárkaiból az ellenség igen-igen rájuk látott. Szerencsére a nap még nem kelt fel, így mindössze a detonációk fényei villództak szinte folyamatosan. Az árkások még mindig a műszaki zár áttörésével kínlódtak, ezért az öreg a domb aljánál megállította szakaszát, és mindenki a földre hasalt. Az előttük haladók is feltorlódtak a még nem egészében hatástalanított aknamező és a darabjaira szedett drótakadályok előtt.

Egyszer csak, úgy félórányi folyamatos tűz után a tüzérség elhallgatott. Csend és teljes sötétség borult a környékre, az eddigi vakító fények után percekig az orruk hegyéig sem láttak. Aztán a fellegek mögül előbújt végre a búcsúzóban lévő kerek hold és látták, az árkások végre átjutottak a szögesdróton és az aknazáron. Egy őrmester hátrafordulva integetett nekik és a többi lövészszakasznak, mutatva, hogy szabad az út. Talán őt vették

észre, vagy az ellenségnek a tüzérségi csapás után csupán eddigre sikerült rendeznie sorait, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy beragyogva a környéket egy világító rakéta roppent a magasba.

Az öreg éppen felkelt és előrébb akarta vezetni szakaszát, de a hirtelen támadt fényesség láttán ismét hasra vágta magát. És jól is tette, hiszen aki nem bizonyult elég gyorsnak, az könnyen a másodpercek múlva megszólaló géppuska tüzebe kerülhetett. Így jártak a megnyitott átjárón éppen átrohanni próbáló, és a rakéta fényétől meglepődött élen járó szakaszaik is. A géppuska lövedékei süvítve kaszálták el őket, hogy hátrarepülve még métereket gurultak a lejtős talajon. A világítórakétát még több is követte, végig az ellenség védvonalán, és ott is géppuskázni kezdtek a felfelé igyekvő honvédekre. Mindenki a földre lapult, Andrásék a völgyben, a többiek pedig ahol éppen voltak. Ám a géppuskaállás jócskán magasabban feküdt, valahol a domb tetején, és ezáltal igen jó rálátása nyílt az alatta elterülő részekre. Elbújni gyilkos lövedékei elől nemigen lehetett, legfeljebb a sötétség adhatott némi esélyt a magukat minél jobban összehúzni próbáló bakáknak. Mikor a világítórakéta fénye halványodni kezdett, az élen járó szakaszok feltűzött szuronyokkal rohamot indítottak. A géppuska az egyre sűrűbb sötét ellenére vaktában, de folyamatosan kelepelt, és ahogy András látta, nem sokan érték el az ellenség lövészárkait.

– Gyerünk feljebb, segítsünk nekik! – üvöltötte az öreg, és elindult kúszva.

András először csak nézte a többieket, amint a felettük fűtyülve, sercegve repkedő lövedékek között előremásznak, aztán bár a józan észnek ellentmondott a dolog, de mivel nem tehetett mást, ő is megindult felfelé.

Odafönt nagy volt a pánik és zűrzavar, nem lehetett tudni, ki él és ki halott. Hiszen aki élt, az is halottnak szeretett volna látszani, hogy a géppuska tüzét elkerülje, mert az mindent célba vett, ami mozgott. Ahogy a világítórakéta fénye teljesen kialudt, mindjárt másik roppent a magasba, de a néhány másodpercenyi sötétséget kihasználva egy újabb hullám indult támadásra. Ismét sokan estek a géppuska áldozatául, de néhányan, köztük egy lángszóróssal, elérték az ellenség védvonalát. Mikor a palackot a hátán cipelve felért, hatalmas lángnyelveket lövellt a lövészárkokba, aztán újból és újból, majd beugrott az árokba és eltűnt a szemeik elől. A mögötte állók, akik csak arra vártak, hogy megtisztítsa előttük a terepet, mind követték. Közben Andrásék szakasza az öreg vezetésével kihasználva, hogy az orosz géppuska a vonalaikat elérő bajtársaikat lötte, egyre feljebb kúsztak. Éppen az átvágott dróttakadályok környékén jártak, mikor néhány méterre tőle robbanás rázta meg a földet. Oldalra akart fordulni, hogy megnézzé, mi volt az, de abban a pillanatban valami megütve hátát és fejét, ráesett. A sisakján végigfolyt valami és az arcára csepegett. Lelökte magáról, és amikor a világítórakéta fényében megpillantotta, mi az, összerándult a gyomra. Ugyanis egy szakaszbeli bajtársa megcsönkült holtteste hevert mellette. Valószínűleg aknára kúszhatott, ugyanis hiányzott az egyik karja és a feje. Ott, ahol a nyakának kellett volna lennie, ütemesen spriccelt vörös vére. Andrást az ájulás kerülgette, úgy érezte, elmosódik előtte a kép. Agya nem bírta megbirkózni a látottakkal, füleiben vadul lüktetett a vér, hogy dobhártyái majd szétszakadtak. Hátára fordult, és az akna robbanásának légnyomásától kábán csak nézte a felhők közül kikandikáló csillagokat és a lemenőben lévő holdat. Körülötte a géppuskasorozatok nyomán fröcskölt a sáros föld, tövestől, gyökerestől kiszakadt fűcsomók repültek szerteszéjjel, arcán sár keveredett vérral, testét az egyenruha alatt ellepte a rosszullet verejtéke. Így hevert ott egy ideig, aztán érezte, valaki ráncigálni kezdi.

– Bandi! Bandi! Élsz, mi van veled? – üvöltözte István mellé gurulva.

András ránézett, de nem felelt, csak bólogatott.

– Gyerünk, fordulj hasra és kússzál, itt nem maradhatsz! – harsogta barátja, és már borította is az oldalára.

Megfordult és szó nélkül, engedelmesen mászni kezdett. Rettenetesen félt, a talajt fürkészte maga előtt, nem árulkodik-e valami jel, ami fölbe rejtett aknára utalna. Holttestek és

jajgató sebesültek között haladt a többiek után egyre feljebb. A géppuska tüze arcába csapva a sarat, továbbra is körülöttük cikázott. Úgy érezte, kicsit szédül, ezért megállt egy pillanatra és hasát a földre eresztve pihent. Közben hátranézett, nem maradt-e le túlzottan, de megnyugodva látta, vannak még mögötte is bőven a szakaszukból. Zsiga például néhány méterrel lejjebb egy holttest mögé rejtőzve reszketett. Aztán ismét felfelé pillantott, és lassan megindult a tőle már öt-hat méterre egy dombocska mögött lapuló barátja felé. A világítórakéta egyre tompuló fényében látta a homokzsákokból és földből épült bunkert, melynek piciny ablakán keresztül tüzelt rájuk az ellenség géppuskája. Az öreg és néhány bajtársuk a dombocska mögül ki-kibújva puskáikkal viszonozták a tüzet.

Olyan távolságból a gyenge látási viszonyok miatt teljes képtelenségnek tűnt, hogy a kis lőrésen keresztül kárt tegyenek a géppuska orosz kezelőszemélyzetében. Arra viszont tökéletesen alkalmasnak bizonyult a hajmeresztő mutatvány, hogy az ellenség nehézfegyverének figyelmét és tüzeit lekössék, azzal adva egy cseppnyi esélyt a nyílt területen hasaló bajtársaiknak. András kihasználva a lehetőséget, szédelegve lassacskán feléjük mászott, közben Lajos és Zsiga érték utol. A nagydarab vasutas mondott valamit, mozgott a szája, de ő nem értette, füleiben csak a vér lüktető kalapálását és valami bűgő hangot hallott. A világítórakéta fénye lassan már teljesen elenyészett, és csak távolabb, a vonal más részein lődöztek még mindig fel egyre újakat. A hold gyenge fényén és az érkező hajnal derengésén kívül az éj leple borult rájuk. A géppuska torkolattüze villogott odafent a dombon, aztán egyszer csak a fegyver csöve mellett a kis lőrésen lángok csaptak elő, és elhallgatott. A csend hallatán mindenki a bunkerra szegezte tekintetét és látták, amint újra és újra előcsapnak ablakain a pirosas sárga lángnyelvek. Jajgatás és ordítózás hallatszott odabentről, majd kicsivel arrébb a lövészárkokból, ahol a lángszóró tüze ismét felcsapott.

– Utánam! – kiáltotta az öreg felpattanva és a lövészárkok felé iramodva.

András nem sokat értett az egészből, mert füleit még mindig a lüktető dobolás tartotta hatalmában, de mivel egyértelmű volt a helyzet, felkapta puskáját és rohant a többiek után, fel a dombtetőre.

Ahogy felértek, bevetették magukat az ellenség által épített futó- és lövészárkokrendszerbe, és bár az égen már látszottak a kelő nap fényei, ott, az árkok mélyén még sötétben botladozva indultak előre. Mindenfelé a lángszóró tüzétől összeégett, megolvadt arcbőrű holttestek heverték. Némelyiknek még parázslott az egyenruhája, vagy égett bakancsának gumitalpa. A levegőben gyomorforgató, égett hússzag terjengett. Ám az árkon kívül sem festett rózsásabban a helyzet, mint holdbéli táj, terült el a tüzéségük által kilőtt rengeteg lövedék ütötte kráter. De jutott belőlük belülré is, egy néhány méteres szakaszon teljesen beomlottak az árok falai, és a tömérdek föld alól egypár bakancsos láb kandikált ki. Kicsivel odébb, egy kiszélesedett részben, ahol akár több raj is elférhetett, telibe talált szovjet katonák holttestének maradványain próbáltak átevickélni. Nem lehetett tudni, hány orosz lelhetett ott egyszerre halálát, az biztos, hogy mindenfelé kezek, lábak és más testrészek heverték, a gödör alján pedig vastagon állt a vér. A végtagokat kerülgetve, a vértől felázott agyagon csúszkálva, öklendezve haladtak tovább. Lajosnak egy leszakadt fejbe botolva felfordult a gyomra, és kihányta vacsoráját.

– Pocsékolsz? Máskor nem kapsz repetát! – mondta István a feszültséget oldandóan tréfálkozva.

Ám ezúttal nem nevetett senki, sőt még egy gyenge mosolyt sem tudtak az emberek arcukra erőltetni. Legtöbbször hányingerükkel küzdve a látottakat próbálták agyukkal feldolgozni.

– Ha a jó Isten látja, mit tettünk, akkor most biztosan sír magában, hogy milyen vérszomjasak és gonoszak lettek teremtményei – mondta az öreg szomorúan.

Már éppen tovább akartak indulni, mikor szemből egy századukhoz tartozó zászlós érkezett néhány puskással és két lángszóróssal.

– Á, őrmester, de jó, hogy látom! – lépett az öreg elé a tiszt.

– Zászlós úr! – tisztelgett az őrmester.

– Lenne itt egy kis feladat, a géppuskát meg a löszereit kellene kiszedni a bunkerből és előre juttatni, amilyen gyorsan csak lehet! Nekünk még ki kell füstölnünk egy másik géppuskafélszket amarra – magyarázta a zászlós a másik irányba mutogatva.

– Értettem, zászlós úr! – vágta rá az öreg katonásan.

– Akkor jól van, őrmester, tegyék a dolgukat, hogy maguk fogják-e használni, vagy átadják a géppuskásoknak, nem tudom! A lényeg, hogy kerüljön a támadó arcvonalba! – mondta még a zászlós, majd intett a lángszórósoknak, és futva a mutatott irányba indultak. Tizenöt-húsz méter megtétele után azonban ismét megállt és visszafordult.

– A falu felé már tiszta az árok, úgyhogy arra vegyék az irányt! – kiáltotta, majd az emberei után sietett.

A bunker oldalai homokzsákokból épültek, az ajtajának fából ácsoltak egy kezdetleges keretet, fölötte és az egész tetején erős fa áthidalók tartották a rálapátolt súlyos földtömeget. Bár már virradt, és a deszkaajtót a közelében lehulló bombák detonációja leszakította helyéről, odabent mégis szinte teljes sötétség uralkodott, és az ajtónyílás tetejénél füst szivárgott ki. Az öreg elővette tokjából és felhúzta pisztolyát, majd lehajolva belépett. István és András kezükben szuronyaikat szorongatva mentek utána. A sötétben szinte semmit sem láttak, a lőrésszerű kis ablakokon áradt be mindössze némi hajnali fény, így arrafelé vették az irányt. A plafont tartó parázsló faszerkezet az ablakokon és a nyitott ajtónyíláson keresztül áramló huzattól néhol fel-felizzott. Botladozva lépkedtek át a földön heverő testeken és bár nem látták őket, mégis, majd fölfordult a gyomruk, mikor egyszer-egyszer valami puhára léptek. Végül nagy nehezen elérték a kis ablakot, és a rajta beszűrődő gyenge fényben szemügyre vették a fegyvert. A Maxim-géppuska vízhűtéses csővével hasonlított az ő „Svarc Józsijukra”, de volt valami páncéllemeze is és kerekeken gurult.

– Na, gyerünk, fiúk, fogják és vigyük! – mordult rá őrmesterük a tétovázó bakákra.

Andás és István megfogták kétoldalt a kerekeit, Lajos pedig hátul a fogantyúját és megemelték.

– Az anyját, de nehéz! – nyögött István a súly alatt.

– Tessék? – kérdezte András szinte kiabálva.

A hirtelen hangos szótól meglepődve és ijedten kapta felé mindenki a tekintetét.

– Mit mondtál? Nem értem! – ismételte nagy hangon.

– Mert légnyomást kaptál az aknától! – felelte István jó hangosan, hátha megérti.

Közben a sarokban mintha magmozdult volna valami.

– Csend legyen, ne ordibáljanak itt, mint valami félnótások! – szólt rájuk az öreg, miközben a sötétséget fürkészte.

– Igenis, őrmester úr, csak...

– Hallgasson már! – ripakodott rá dühösen az öreg, miközben zsebéből gyufát húzott elő.

Nem szóltak többet, csak álltak ott bénán, kezükben a nehéz teherrel, és a fellobbanó gyufaláng gyenge fényében tekintetükkel a bunker belsejét méregették. A földes padlón megégett holttestek és elejtett fegyvereik hevertek szerteszéjjel. Az egyik falnál löszeresládák garmadája tornyosult. Többet nem tudtak kivenni, ugyanis a gyufa megsütötte az őrmester kezét és az eldobta. A hirtelen fény után még sötétebbnek tűnt minden. Az ajtón beáramló kinti világosságban kirajzolódott az ott álldogáló bajtársaik sziluettje. Aztán az öreg újabb gyufát gyújtott, de közben előrébb lépett néhányat, hogy nagyobb teret világíthasson be vele. A gyufaláng gyenge fénye küzdött a dohos, füstös sötétséggel és bár nem tökéletesen, de valamelyest azért lehetett látni minden irányban. Az egyik távolabbi sarokban, ahol a sötétség kerekedett felül a padlón, kinyújtott lábakkal, hátát a falnak támasztva egy alak ült. A félhomályban nem lehetett pontosan látni, de mintha megmozdult volna. Az öreg közelebb lépett, de közben a gyufa ismét körmére égett, és fájdalmasan felszisszenve dobta el. Még

egyét gyújtott, és magától távolabb tartva előrébb lépett. A rávetődő fényben látni lehetett, hogy egy még életben lévő, tányérsapkát viselő szovjet tiszt az, ki erőtlenül az őrmesterre emelve, egyik kezében pisztolyt szorongat. A fegyver úgy imbolygott a levegőben, mintha madzagon lógna, markolatát körülölelő ujjai mind égettek és kormosak voltak, mint ahogy arca és zubbonyából kilógó nyaka is. A felhólyagzott bőre nagy területeken elvált a hústól és összeráncosodott. A levegőt zihálva kapkodta, szemei csillogtak a nedvességtől. Rettentő fájdalmai lehettek, de a kezében mégiscsak fegyvert tartott, előrántotta hát sajátját az öreg is. Aztán mégis leengedte, és a másiknak is mutatta, hogy ő is tegye le.

– Tedd le, nem bántunk! – mondta az öreg szelíd hangon.

De az vagy nem értette, vagy nagyon makacs volt, az biztos, hogy nem engedelmeskedett neki. Közben a gyufa ismét kialudt. Andrásék meg csak álltak a nehéz géppuskával a kezükben, és majd leszakadt a derekuk. Páran az ajtóban álló bajtársaik közül be akartak menni, de az őrmester rájuk szólt, hát maradtak. Az ismét lángra lobbantott néhány összefogott gyufát, és az orosz felé tartotta.

– Tedd le! Nem fogunk bántani, orvoshoz viszünk! Doktorhoz, tedd le! Doktor! ismételte, miközben egyre közelebb és közelebb ment.

A doktor szóra reagált a másik vagy pusztán kifogyott minden maradék ereje, nem lehet tudni, az biztos, hogy leengedte karját, és a pisztolyt a combjára fektette. Az öreg néhány gyors lépéssel mellette termett, és egy határozott mozdulattal kicsavarta levedző kezéből a fegyvert.

– Végre okos vagy, barátocskám! – mondta, majd eldobta a gyufákat.

– Na, most már jöjjenek be! – szólt hátra az ajtóban toporgó szakaszbeli bajtársaiknak.

– Hárman ide! A többiek ott hátul a falnál találják a faládákat, amiben a géppuska löszerei vannak! Gyerünk, mozogjanak már! – adta ki utasításait, miközben ismét gyufát gyújtott.

– Maguk meg mit állnak ott? Vigyék már kifele azt a fegyvert! – ripakodott rá a fellobbanó fényben megpillantott Istvánéka.

– Igenis, őrmester úr, már megyünk is! – vágta rá István, és kezükben a nehéz teherrel már bukdácsoltak is keresztül a holttesteken.

Az ajtón kilépve megkönnyebbülve nagyokat sóhajtottak. A friss hajnali levegőbe ott is keveredett némi vér és égett emberhússzag, de az odabentéhez képest az még virágillatnak számított. Nem sokáig, mindössze tíz-tizenöt percig voltak bent, de ez alatt a nap átlépte a horizontot, és első sugarai éppen a bunker homokzsákból épült falára vetődtek. Arrébb vitték terhüket, oda, ahol nagyjából tisztának tűnt az árok, és letéve cigarettát vettek elő, majd rágyújtottak. Kisvártatva három bajtársuk érkezett, akik a rettenetesen megégett orosz tisztet cipelték.

– Hová viszitek? – kérdezte Lajos.

– A sebesültekhez, az őrmester azt mondta, hadifogoly, és el kell látni a sebesüléseit – válaszolta Zsiga a sérült lábait fogva, ahogy elhaladtak mellettük.

– Á, ennek már úgyis mindegy! – mérte végig tekintetével a sérültet Lajos.

– Az nem számít! A Genfi egyezmény értelmében a hadifoglyokról minden háborúzó fél köteles gondoskodni. De egyébként is, te mit szólnál, ha így itt hagynának sorsodra, hogy még napokig szenvedj, aztán elpusztulj, mint egy állat? Mégiscsak emberek vagyunk, még ha néha állatként is viselkedünk, vagy nem? – tanította rendre az öreg a nagydarab vasutast.

– De, de, igaz! – helyeselt Lajos.

– Amúgy meg, valami hadnagyfélének látszik, ha az egészségügyiek életben tudják tartani, még hasznos információkkal szolgálhat a csapataikról. Vigyék le a saját sebesültjeinkhez, aztán siessenek utánunk a faluba! – kiabált még az orosz cipelők után az öreg.

– Mi pedig itt kimászunk ebből az átkozott sírgödörből, és megyünk a századunk után.

Alighogy Andrásék nagy nehezen kiküszködték a géppuskát a gödörből és a többiek

kihordták a ládákat, már meg is érkeztek az imént még az összeégett szovjet katonát cipelő bajtársaik.

– Na, már itt is vannak? – csodálkozott az öreg.

– Őrmester úr, jelentem, az egészségügyiek hátraszállították a sebesültet! – vágta rá Zsiga büszkén, katonásan.

– Értem, köszönöm! Jöjjenek segíteni a többieknek a ládákat cipelni!

– Igenis, őrmester úr, csak még át kell adnom a hadnagy úr parancsát, miszerint: Mihamarább csatlakozzon szakaszával hozzájuk, a nehézfegyverrel egyetemben! – mondta a füstösképű nagy buzgalommal, láthatólag nagyon elégedetten magával, hogy ilyen fontos ember lett belőle.

– És merre ment a század? – kérdezte az öreg.

– Arra visszább nem messze van egy kis útféle, ami a falu felé tart, azon indultak el nem olyan rég – felelte Zsiga.

– Értem, akkor gyerünk az úthoz és utánuk! – adta ki a parancsot az öreg, és már indultak is.

Elöl ő maga, utána Andrásék a súlyos géppuskával, mögöttük pedig a többiek, párban egy-egy ládát cipelve.

– Szakaszezető úr! – szólt előre Lajos, mikor az útra kiértek.

– Őrmester, te balga! – javította ki István.

– Őrmester, igen, de attól még a szakaszezetőnk is nem? – értetlenkedett a nagydarab.

– Szakaszparancsnok, mert a szakaszezető egy rang, amiből őrmesterré léptették elő, de így is a szakaszunk parancsnoka! – magyarázta István nagy bölcsen.

– Tényleg? – ráncolta homloká zavaros képet vágva Lajos.

– Igen, jól mondja a bajtársa, de most már nyögje ki, mit akar! – válaszolta István helyett az öreg sürgetőleg.

– Csak azt, hogy nem lehetne esetleg ezt a vasdarabot a kerekein húzni, ha már van neki?

– Éntőlem húzhatja, ha bírja – vágta rá az öreg.

Andrásék gyorsan letették a mázsás vasat a földre, és megmozgatták a fegyver keretétől elgémberedett ujjait.

– Na, gyerünk, húzza valamelyikük, és haladjunk már! – fortyant fel az öreg őrmesterük.

Lajos lehajolt, megfogta a fogantyúját és húzni kezdte maga után. A fegyver vas kerekei a felázott puha talajba mélyen belevágtak, hogy szinte a tengelyén csúszott. Alig mentek százötven-kétszáz métert, a nagydarab vasutas máris szuszogva, levegőért kapkodva állt meg pihenni.

– Nem bírom! Ez rettenetes, ezek a ruszkik nem normálisak. Hogy tudják ezt az izét húzni? – panaszkodott lihegve.

– Sehogy, talán a gyárban betonon – felelte az öreg egykedvűen.

– Húzzuk ketten, hátha úgy bírjuk! – szólt oda István a mellette álldogáló Andrásnak.

Meg is ragadták a fogantyú két szélét és vonszolni kezdték. Egy darabig egészen jól ment, de aztán rohamosan fogyott az erejük, és izmaik a túlzott megerőltetéstől görcsölni kezdtek. Talán száz métert húzták, de lehet még annyit se, és kifulladtak.

– Na, fogják és hozzák, nem lehet azt gurítani, a kerekei csak díszek! Gyerünk, haladjunk! – mondta szigorúan az őrmester, mikor hátranézve látta, már megint áll a menet.

Ettől fogva kezükben cipelték tovább a faluig, ahol beérték végre a többi századbéli szakaszokat, sőt, a kis település köré harapófogóként záródva ott sorakozott az egész zászlóalj is. A házak felől elszórtan puskalövések és néha egy-egy géppuskasorozat hallatszott.

– Á, őrmester, csakhogy ideértek! Látom, megvan a géppuska is. És ennyi lőszer? Ez igen, nagyszerű szakasza van, nem csoda, ha nem akarta otthagyni őket! – mondta a százados elismerően, mikor megpillantotta őket.

– Hanem ezek az átkozott ruszkik bevették magukat a faluba, és sehogyan sem bírjuk

kifüstöltni onnét őket. De meg fognak majd lepődni, mikor néhány óra múlva bekerítjük őket, és akkor végük. Reggeliztek már, őrmester?

– Nem, százados úr, vacsora óta talpon vagyunk, de még nem ettünk – felelte az öreg.

– Akkor vigyék előre az első vonalba azt a géppuskát, aztán pihenjenek és egyenek! Konzervjük, kenyérük van?

– Igen, százados úr, mindenkinek megvan a fejadagja.

– Akkor jól van, menjenek, mert szükség van az ilyen nagy erejű támogató fegyverre! – fejezte be a százados.

Az őrmester tisztelgett, aztán mikor látta, a másik már elfordult és mással beszél, leengedte a kezét és intett a többieknek, hogy kövessék. Elindultak a falu szélső házai felé, ahol egy domboldalba már ott lapultak a század többi szakaszai is. Lehajolva, leguggolva, szinte négykézláb haladtak, de még úgy is el-eldördült néhány feléjük irányzott lövés a házak ablakaiból. Húzták, vonták a sáros fűben a nehéz géppuskát és beszuszogtak, mire a domb takarásban lévő részét elérték, ahonnan egy zászlós integetett nekik.

– Jó napot, őrmester! Megjött az erősítés? – üdvözölte őket a zászlós.

– Zászlós úr! – tisztelget az öreg félig a földön fekve.

– Hagyja már, inkább lapuljon le, mert ezek minden mozgást kiszúrnak! Valahová ide kellene beásni a géppuskát, hogy támadás esetén fedezni tudjuk vele az előrenyomulókat! Ássanak itt neki egy kis fészket! – magyarázta kezével mutogatva a lövőirányt és a helyet.

Főként Lajos, de a többiek is nagyon elkedvetlenedtek, hiszen már csakis az evésen és a pihenésen járt az eszük. Ám az őrmesterré lett szakaszparancsnokuk nem lett volna „az öreg”, ha ki nem áll az embereiért, és meg nem védte volna őket az igazságtalanságtól. És ha nem tett volna így, valahányszor csak szükség adódott rá, bizonyára az emberei sem tisztelték és szerették volna annyira.

– Zászlós úr! Jelentem, a százados úr azt adta nekünk parancsba, hogy juttassuk el idáig a fegyvert, és utána reggelizzünk meg! – mondta az öreg katonásan, határozottan.

– Jó-jó, de azt utána is megtehetik, ha már beásták a géppuskát! – vágta rá a zászlós kissé meglepődve.

– Igen, utána is megtehetjük, de akkor romlik a harci morál, uram – válaszolta az öreg.

– Ej, a mindenségit magának, őrmester, de furfangos egy ember maga! – pukkadozott a másik.

– Jelentem, és csak a százados úr parancsát tolmácsolom önnek, zászlós úr!

– Na, jól van, akkor menjenek, éhenkórászok, majd a fiúk beássák! – mérgelődött a zászlós a mellette hasaló honvédekre mutatva.

– De azért ne menjenek túl messze, ugyanis ha a bekerítő gyűrű létrejön, indul a támadás, és ahogy a hangokból hallom, már jócskán elől járhatnak a fiúk mindkét oldalon. Legjobb lesz, ha csak ide mellénk, a domboldalba telepednek! – folytatta kicsit megenyhülve.

– Értettem, zászlós úr! – felelte az öreg, majd a géppuskát és a sok ládát lepakolva oldalra kúsztak úgy tizenöt-húsz métert, és ott letanyáztak.

A kenyeres zsákokból előkerültek a konzervek és a kenyér. Az elmúlt esti vacsora már igen-igen rég volt, így mindenki pillanatok alatt befalta konzervjét. Bár a kiosztott élelemnek egész napra elégnék kellett lennie, maguk oszthatták be, mikor eszik meg. Lajos például, mivel egy fél fogára se lett volna elég, mindjárt két „páncélost” is elpusztított. Míg ettek, előről, a falu két széle felől lövéseket és kiáltásokat hallottak. Az öreg néha kikukucskált a domb tetején, nehogy az ellenség meglepje őket egy ellentámadással, de az oroszokat látni sem lehetett. Mikor jóllaktak, cigarettát kotortak elő zsebeikből és heverészve dohányozni kezdtek. Közben mivel éjszaka egy szemernyi sem aludtak, egyre többüket elnyomta az álom. Negyedóra múlva szinte az egész szakasz csendesén szunyókált. Nyugodalmos pihenésük sajnos nem tartott túl sokáig, másfél-két óra múlva ugyanis fülsüketítő géppuskadörejre ébredtek. Mindenki a fegyveréhez nyúlt és tekintetével az ellenséget kereste,

de szerencsére csak a zászlós és emberei próbálták belőni a zsákmányolt fegyvert. Még vagy félórányit pihentek heverészve, mikor jött a parancs, hogy kezdjék meg a falu elleni támadást.

– Gyerünk, emberek! – mondta az öreg, és amennyire lehetett, lebújva megindult lassan előre. Nem mentek túl sokat, mikor az egyik ház ablakában lövések dördültek, és a golyók mellettük csapódtak a földre. Hasra vágódtak, és kúszva igyekeztek tovább. Közben a zászlós, aki egyébként egyszerű lövészgyalogos volt, ez alkalommal kiélhette magát géppuskás szerepkörben is. Vigyorogva fogta a fegyver fogantyúját és a falu szélső házait megcélozva, ahol mozgást látott, beleeresztve egy sorozatot, lőtt is szinte megállás nélkül. Nem is akadt több gond az ellenséggel, Andrásék szakasza baj nélkül elérte a házak egyikét, és ott felállva, a falhoz lapulva lesekedtek befelé az utcákra. Oldalról és minden irányból körben lövések és kiáltások jelezték, a többi szakaszok is megindultak.

– Gyerünk, utánam! – kiáltotta az öreg, és a ház mellett a kerten át befutott a szélső utcára. A többiek folyamatosan valami fedezéket keresve és találva, mögé azonnal be is ugorva követték. András éppen egy fa mögé lépett, amikor annak törzsébe és körülötte a földre géppisztolysorozat csapódott. Kiknek nem jutott fedezék, a földre vetve magukat, puskáikkal keresni kezdték, hol is az ellenség. Az őrmester egy deszkakerítés takarásában igyekezett előrébb jutni. A szakasz nagy része könnyű célpontot nyújtva az út közepén hasalt. Lőtt is újra a géppisztolyos orosz, de ezúttal már a puskák is dörrentek, mert többen is felfedezték az ellenség hollétét. Repült egy kézigránát is, az öreg hajította el, aki közben észrevétlen egészen közel került a házhoz, amiből az oroszok tüzeltek.

Néhány másodperc múlva robbanás rázta meg a házat, az őrmester felpattant és integetett a szakaszának, hogy előre. István hátraszólt a rajába tartozóknak, és futva megindultak a következő házig, majd mikor meggyőződtek róla, tiszta a levegő, még eggyel tovább. A többi raj, hogy szélesebb területet biztosítsanak, legyezőszerűen szétnyílván lassan előrébb óvakodott. A távolból, a falu másik vége felől fegyverropogás hallatszott, de amúgy csend lett. Andrásnak átfutott az agyán, vajon hol lehetnek az ott lakó emberek, talán a házaikban bújkálnának, vagy már régebben elhagyták a környéket? Nem lehetett biztosra tudni, de az utcákon kihalt és néptelen volt minden. Aztán kicsivel odébb a némaságot egy géppuska dőreje törte meg. Az út szélén egy kis homokzsákokból épített géppuskafészek állt, és a fegyver a csövének kihagyott résén csak úgy szórta feléjük gyilkos lövedékeit. Mindenki meglapult valami fedezéket nyújtó fa vagy fal mögött, István pedig éppen akkor rúgta be a ház ajtaját, ahonnan az imént még géppisztollyal lőttek rájuk. Puskáikat előre szegezve beugrottak rajta. Elöl bátor rajvezetőként István, mögötte András és Lajos, utánuk meg a többiek. Zsiga és Vad Józsi kint maradtak fedezni őket. Négy furcsa, természetellenes testtartásban heverő holttestet láttak. Egyik a kályha tetején szakadozott egyenruhában, véresen, ahogy a gránát és annak repeszei végeztek vele. Három másik az egyik sarokban, egy halomban.

– Egyikük még él – szólalt meg Lajos.

Ahogy ezt kimondta, a másik faajtó, ami valószínűleg a szobába nyílhatott, pattogva, recsegve robbant szét a rajta átszaladó géppisztolylövedékektől, amik útjukat a szemközti falban végezték. Szerencsére senki sem állt az ajtó előtt, így megúszták kisebb ijedtséggel. Mindenki a falhoz lapult és várt. Csend lett odabent, a szobában se mozdult semmi. István levett derékszíjáról egy kézigránátot, és csendben az ajtóhoz lépett. A golyók ütötte lyukakon átszűrődött a másik szobába besütő nap fénye. Fegyverét a falhoz támasztva, a gránáttal a kezében mutatta Andrásnak, hogy törje be az ajtót. Az meg nem is gondolkodott sokáig, felemelte puskáját, és tusával egy jókorát sózott a meggyengült deszkákra. Az ajtó nem nyílt ki, de az ütés nyomán egy nagy lyuk azért keletkezett rajta. István kirántotta a kézigránát biztosítóját és meglendítve, ahogy tanulták, bedobta a lyukon. A robbanás ereje leszakította az ajtó maradékát, és nagyot csattanva a szemközti falhoz vágta. Puskáikkal célpontot keresve András és Lajos ugrottak be először, de a szobát üresen találták. Az egyik ablak nyitva állt, és

ez nem is rongálódott meg nagyon, a másikat viszont a detonáció tokostól kilökte a kertbe.

– Kiugrottak a nyavalyások az ablakon. Zsiga, Józsi felétek mennek! – kiáltott ki az ablakon István.

– Gyerünk! – szólt oda a többieknek, és az udvarra siettek.

– Nem értettem pontosan, mit is mondtál? – kérdezte Zsiga, ahogy a házból kiléptek.

– Nem jöttek erre ruszkik? – csodálkozott István.

– Erre ugyan nem! – vágta rá a füstösképű.

– Na, mindegy, akkor a kerten át mentek. Gyerünk, utánuk! – mondta, és már indult is. A ház sarkánál kikémlelt egy pillanatra, aztán felemelte a puskáját és már lőtt is.

– Ott futnak az anyaszomorítók! – kiáltotta, miközben újratöltötte fegyverét, és megint lőtt.

A többiek is odarohantak, és felemelt puskáikkal célt kerestek, de István addigra már leengedte sajátját.

– Megléptek – mondta kissé lenyugodva.

A ház mögött az utcán még mindig az ellenség géppuskájának kelepelése hallatszott.

– Valahogy meg kéne kerülni a géppuskafészkét! – mondta István, miközben tekintetével valami biztonságos utat keresett.

– Talán ha ott átvágnánk a kerten, akkor a másik utcában mögé tudnánk kerülni – mutatta Lajos a kezével.

– Lehet, de ott van az a magas deszkakerítés, félek, mire átkecmeregnénk rajta, kiszúrnak és lelődöznek minket valamelyik házból – válaszolta István gondterhelt ábrázattal.

– Akkor nem mászunk – szólalt meg Vad Józsi.

– Hát, tán repülünk? – kérdezte feszült és kissé gúnyos hangon a nagydarab vasutas.

– Nem, kirobbantjuk! – vágta rá Jóska, és lehajolva, a fal mellé lapulva már is elindult a kerítés irányába.

Útközben lecsatolt egy kézigránátot oldaláról, és megfelelő távolságba érve hasra vágódott és dobott. A gránát mintaszerűen repült, mint a gyakorlatokon, éppen a kerítés tövébe. Robbanása az előző, zárt térben hallotthoz képest elenyésző volt, de erejének bizonyítékaképpen egy jókora rés tátongott a magas deszkakerítésen.

– Jó ötlet, bár ezt még a holtak is meghallották! Na, mindegy, gyerünk! – mondta István kicsit meglepetten.

Elindultak hát mind, menet közben a házak ablakait figyelve gyanakvóan. Mire az udvar túlsó végébe értek, Józsi már a lyuk túloldalán hasalt, és puskájával célt keresve fedezte őket. Közben a falu körül szűkülhetett a gyűrű, ugyanis egyre nagyobb fegyverropogás hallatszott minden irányból. István vezetésével átvágtak a másik ház kertjén és udvarán, egyenesen az épülethez.

– Zárva, szerintem ez tiszta! – rázta meg az ajtót, aztán mert nem nyílt, már mentek is ki az utcára.

A másik utcából, ahonnan jöttek, még mindig hallatszott a szovjet géppuska szaggatott kelepelése. Futva indultak meg, hogy mögé kerülhessenek, ám néhány ház után ott is egy homokzsáképítménybe ütköztek.

– Állj, fedezékbe! – kiáltotta István, hasra vágva magát a kerítés tövében.

Ahogy a barikád mögött bujkáló oroszok észrevették őket, géppisztolyaikkal eszeveszett tüzelésbe kezdtek. Olyan távolságból a sorozatlövő fegyvereik nem bizonyultak elég pontosnak, de a honvédek puskái annál inkább. Alig, hogy viszonozták a tüzet, Lajos máris kilőtt egyet közülük. András egy fa tövében hasalt, és puskáját a fa törzsének támasztva rezzenéstelen kézzel célzott. Az oroszok ki-beugráltak a homokzsákok nyújtotta fedezék mögül, és közben szinte vaktában eregették feléjük sorozataikat. András várt, az ellenség lövedékei fölötte süvítettek és a fa kérgét forgácsolták, aztán mikor egyikük ismét előugrott, lőtt. Gyorsan újratöltött, és közben látta, az orosz a földre rogyva vonaglani kezdett. Újra

kitámasztott, és a sebesültet nem bántva lélegzetviassafojtva várt egy kicsit. Rövidesen másik alakok jelentek meg a földön fekvő mellett, és megpróbálták felemelni. Összerendezte az irányzékot meg a nézőkét és lőtt, egyikük térdre esett, kicsivel odébb Lajos és István is tüzeltek, és a másik is a földre került. István már éppen felkelt és előre akart indulni, mikor valamit cipelve újabb szovjet katonák érkeztek. Letették a barikád mellé, tetejére egyikük valami nagy, tányér alakút nyomott, a másik nyomban mögé hasalt.

– Vissza! Fedezékbe! – kiáltotta István, miközben átvette magát a mellette lévő alacsony kerítésen, és az épület mögé ugrott.

András a fa törzse mögé gurult úgy, fekvő helyzetében, a többiek pedig felpattantak és ki merre látta jobbnak, arra szaladt. Lajos mindent egy lapra téve fel nekirohant vállal az egyik épület ajtajának, ami szerencséjére tagbaszakadt testének nem tudva ellenállni recsegve, ropogva szakadt be. Az utcán bármi nemű mozgásra fütyülve repkedtek a DP golyószóró lövedékei, így még jó ideig tanácsosabbnak látták fedezékeikben maradni.

Vagy félóra is beletelt, mire végre erősítés érkezett a zászlós és néhány szakasznyi honvéd személyében. András a fa mögött az oldalán fekvő már teljesen elgémberedett, ezért igen-igen megörült, mikor meglátta a zsákmányolt géppuskát cipelő bajtársait. Hogy a géppuska tüze vagy az egyre szorosabbra záródó gyűrű okozta, nem lehet tudni, de az oroszok egy idő múlva végre feladták a falucskát, és a túlsó vége felé kitörve a menekülést választották. Az öreg összeszedte szakaszát, és megindultak a visszavonuló ellenség nyomában. A barikád környékén, a földön szerteszéjjel holttestek és jajgató sebesültek heverték.

– Hagyják őket, majd az utánunk jövő egészségügyi alakulatok segítenek rajtuk, ha még lehet! – mondta az öreg látva, hogy az emberei mennyire sajnálják a földön vonaglókat.

Átlépték hát a sebesülteket meg a holtakat, és az oldalról becsatlakozó szakaszokkal együtt megindultak az úton az oroszok után. Kilométereket tettek meg, és az ellenségnek nyomát sem látták, már kezdték azt hinni, hogy a föld nyelte el őket, amikor az úton haladók közé aknagránátok hullottak. Hirtelen nagy lett a riadalom, de aztán a parancsnokok levítették az útról szakaszaikat, és a dombok között szétszóródva nyomultak tovább. Andrásék az úttól balra éppen a dombok közti völgyecskén haladtak át és a következő emelkedőre kaptattak, mikor aknagránátok csapódtak be a közelükben.

– Feküdj! – kiáltotta az öreg.

Mindenki hasra vágódott és az ellenséget kereste, maguk előtt a dombtetőn meg is pillantották őket, de már akkor az oroszok lőttek is. Lövedékek suhogtak fütyülve körülöttük. Megpróbálták viszonzni a tüzet, de néhány másodperc múlva ismét jöttek az aknagránátok is, és ezek már jóval közelebb robbantak hozzájuk. Föld és fücsomók hullottak fejükre, hátukra.

– Ezek mindjárt belőnek minket, és akkor nekünk annyi! – ordította az öreg az egyre közelebb és közelebb becsapódó gránátokat látva, aggodalmas képet vágva.

– Vissza kell vonulnunk legalább a dombtetőig! Én megpróbálok gránátot dobni a géppuskára, a rajvezetők pedig hátravezetik az embereiket! Értették?

– Igenis, őrmester úr! – bólogattak a rajvezetők.

Az öreg megfordult, és kúszva lassan előre indult, ám nem jutott messzire, mert az ellenség géppuskása, kiszúrva őt, ráirányította fegyverét. Az őket valamelyest rejtő magas fűvet kaszáva repkedtek a golyók az őrmester körül.

– Fedező tüzet kérek! – üvöltötte hátra rémulten.

– Össztűz a géppuskára! – kiáltotta István.

Mindenki az ellenség nehézfegyverének környékét kezdte lőni, hogy eltalálták-e kezelőjét, nem tudni, az biztos, hogy egy rövid időre elhallgatott. Ez elégnek is bizonyult az öreg számára, hogy gyorsan közelebb másszon, és a kezében lévő kézigránátot megrendítve elhajítsa. Szépen repült a gránát, de az őrmester a nagy izgalomban vagy nem húzta ki a biztosítóját vagy besült, mert nem robbant. Várt még egy kicsit, hátha, aztán csalódott képet

vágva visszaindult.

– Őrmester úr! – kiáltott oda neki András a többiek puskájának durranásait és az egyre közelebb hulló aknagránátok robbanásait túloldítva.

– Itt van egy másik! – mutatta az oldaláról leakasztott gránátot.

Az őrmester megállt és intett, hogy mehet. András a körülöttük zizegő golyók miatt nem nagyon mert felemelkedni, csak úgy maga mellől dobta, de sikerült, éppen az öreg lába közé esett.

– Lőjenek-lőjenek! – harsogta az őrmester, miközben megfordult, és néhány méterrel közelebb kúszott a közben ismét tüzelni kezdő orosz géppuskához.

Mikor elérte a dobótávolságot, nagy gonddal kibiztosította a gránátot, majd szabályosan, ahogy kell, hátralendítve az ellenségre hajította. Néhány másodperc múlva robbant is az nagyot dörrenve, és a géppuskafészek porolva, füstölve elnémult.

– Vissza! Gyerünk, hátra a dombtetőig! – kiáltotta az öreg.

Főlpattantak, és az aknagránátok egyre közeledő becsapódásait elkerülve rohanni kezdtek hátrafelé. A dombtetőre érve István megálljt parancsolt a rémült képet vágva rohanó bajtársainak.

– Hasra és tűz! Az öreg még ott van, ki kell hoznunk! – harsogta szigorú hangon.

Mindenki a földre vetette magát, aztán megfordulva a szomszédos domb tetején elhelyezkedő szovjet katonákat kezdte lőni. De az orosz puskások is lőttek ám, és csakhamar megszólalt ismét a géppuskájuk is. Sőt, aknavetőseik nyitva a szögön egyre feljebb, már a domb teteje környékére kezdtek lőni, ahol ők éppen hasaltak.

– Menjünk hátrébb, mert szétlőnek a vetőik! – rémüldözött Zsiga az ismét rájuk hulló gránátoktól.

– Lőjtek! Az öreg még lent van! – üvöltötte István válaszképpen.

Lőttek is azok, ahogyan csak bírtak, de az egyre közelebb és közelebb becsapódó gránátoknak már a fele sem volt tréfa. Nem tehettek egyebet, még hátrébb húzódtak a domb mögé, és onnan próbáltak hadakozni a túlerővel szemben.

Hosszú ideig nem változott semmi, aztán már kezdett sötétedni, mikor géppuskás és aknavető rajok érték utol őket. István, mint a parancsnok nélkül maradt szakasz vezetője hátrakúszott, hogy a parancsnokukkal, egy hadnaggal beszéljen.

– Hadnagy úr! – tisztelgett előtte határozottan.

– Jelentem, a szemközti dombon komoly ellenséges ellenállásba ütköztünk!

– És mi az a komoly, örvezető? – kérdezte szigorúan a hadnagy.

– Géppuska, több szakasznyi puskás és aknavető – felelte István és alig, hogy ezt kimondta, hozzájuk egészen közel füttyülve, majd nagyot szólva becsapódott egy aknagránát. István és a hadnaggal érkező bakák ijedtségben a földre vetették magukat.

– És merre lehetnek azok az aknavetők? – kérdezte a hadnagy, aki kissé összerendezte ugyan, de állva maradt, és arcáról törölgette éppen a rácsapódott sarat.

– Jelentem, a domb mögött, és ha nem tévedek, a dombon lévők irányítják őket! – válaszolta István kicsit elszégyellve magát, ahogy feltápáskodott a földről.

A hadnagy távcsövét a szeméhez emelte, és az alkonyat pirosas fényeiben néhány másodpercig az ellenséget kémlelte.

– Valóban így lehet – mondta, miközben ismét mellettük ért földet néhány aknagránát.

– Nem téved, fiam. Maradjanak, és tartsák a vonalat! Mi meg beássuk a géppuskát, és az aknavetőket is tüzelésre fogjuk! – mondta a hadnagy és már ment is, az emberei pedig utána.

– Hadnagy úr! – kiáltott utána István.

– Mi az, mit akar? – fordult vissza ingerülten a tiszt.

– A szakaszparancsnokunk lent ragadt a horhosban, és most nem bír visszajönni, mert a ruszlik nagyon lőnek.

– És? – kérdezte kurtán a hadnagy.

– Nem lehetne, hogy esetleg fedező tüzet adnának neki? – kérdezte István félénken.

– De lehetne, csakhogya először be kell ásnunk a géppuskát, mert ez a szabály, addigra meg már besötétedik. Ma már nemigen fog elmozdulni innen az arcvonat, úgyhogya az éjszakai védekezésre kell berendezkednünk. Maguk is jobban teszik, ha elkezdik ásni a lövészgödreiket! – felelte szigorúan a tisz.

– De hadnagy úr, az őrmester... – próbálkozott újból István, de csak a mondat feléig jutott.

– Egyébként is én vagyok a környéken a rangidős tisz, és mivel maguk még vezető nélkül is maradtak, ezen túl, amíg nem rendeződik helyzetük, az én parancsnokságom alá tartoznak! Értette?

– Értettem, hadnagy úr!

– Akkor ássák be magukat, mert ezek a piszkos oroszok még képesek meglepni minket az éjjel! – tette még hozzá ellentmondást nem tűrő hangon a hadnagy, majd sarkon fordulva dolgára indult.

– Igenis, hadnagy úr! – felelte István tisztelgés közben szomorúan, aztán már ment is vissza az övéihez.

A többiek nem nagyon örültek neki, hogy ott, az aknagránátok becsapódásainak közelében kell beásniuk magukat, de a parancs az parancs. Elővették gyalogsági ásóikat, és kis gödröket ástak maguknak, amibe bele tudtak kuporodni, és valamelyest védte őket a gránátok repeszzeitől és az ellenség lövedékeitől. Mire kész lettek, már erősen bealkonyult, de mielőtt még besötétedett volna, a hadnagy lövetett néhányat aknavetőivel. Az ügyes kezű tüzéreknek és éles szemű vezetőjüknek köszönhetően pár lövés után máris belőtték a szemközti dombot, ahol az ellenség tanyázott. Megszórták még kicsit a területet, aztán ahogy teljessé vált a sötétség, elcsendesedtek a fegyverek mindkét oldalon.

Csend lett és koromsötét. A holdat és a csillagokat egyre sűrűsödő fellegek takarták el. A némaság lassacskán egyre nyomasztóbbá nőtt felettük, mintha minden tücsök, minden bagoly hangja sokkal erősebbnek tűnt volna aznap éjjel. Sötétedés után egy félórával eleredt az eső, először csupán szemerkélve, de aztán már zuhogva zúdult rájuk az égi áldás. Puskájukat keresztbe tették a félig kiásott sírgödörre emlékeztető lyuk felső peremén, amiben kuporogtak, és sátorlapjukat ráterítve kis menedéket képeztek belőle. András is eligazgatta maga fölött a vízhatlan anyagot, majd előkotorta kenyereszsákjából a maradék ételét. Mivel délben nem jutott idejük az evésre, még maradt konzervje és kenye is. Míg bicskájával a konzervet bontotta, azon töprengett, vajon mi lett volna egyébként a vacsorájuk, ha nincs a támadás. Az egy konzerv és a kis darabka kenyér nem ülte meg a gyomrát, de azért mégsem üresen korgott. Végezve az evéssel elpakolt és ott, ahogy feküdt, rágyújtott egy cigarettára. Ha nem lett volna teljes sötétség, fura látványt nyújthattak volna a földön heverő sátorlapok, amik alól füstpamacsok szálltak az égre. De nem pusztán a sötét takarta őket, hanem az eső is sűrűn esett, így nemigen figyelte őket senki sem. Mélyen belelegezve, nagyokat szuszogva, egészen végigszívta a cigarettát, jólesett neki, hisz az életveszélyben és izgalomban szinte egész álló nap rá se gyújtottak. Hiszen miközben legnagyobb kincsük, az életük forgott kockán, eszükbe sem jutott a máskor oly nagy szükségként elszenvedett dohányzás hiányának kényszeredett érzése. Mikor már körmére égett, maga mellett a nedves földben elnyomta a csikket. A füst még jó ideig megtöltötte odúját, de ezt ő a sötétben nem láthatta, és nem is igen érdekelte. Rettentően kimerültnak és elcsigázottnak érezte magát, mivel az őrseget már kisorsolták, és szerencséjére kimaradt belőle, a hátizsákját a feje alá húzva aludni próbált. A fáradtságtól csakhamar fejbevagásszerűen elnyomta az álom. Azaz csak majdnem, éppen az ébrenlét és az álmok határán táncolt, mikor valami hangtól az álmok nyugodt képei hirtelen szertefoszlottak. Kinyitotta szemeit, de a sötétben természetesen semmit sem látva csak feküdt mozdulatlanul és hallgatta, miként veri az eső feje fölött a sátorlapot. Csend és némaság honolt a környéken, még a tücskök is elhallgattak, és földbe fűrt lyukaikba húzódtak az eső elől. Félelem tört rá, mert az öregek előző nagy háborúról mondott elbeszélései jutottak eszébe. Hogy éjszakánként

néha mindkét oldal katonái átlopakodtak az ellenséghez és álmukban késsel, szuronnal, ásóval támadtak az alvókra. Az oldalához nyúlt, és kivette tokjából szuronyát. Nem mozdult, csupán másik kezével fejére húzta sisakját. Feszült várakozással telt el vagy négy-öt perc, mikor, nem túl nagy hanggal, inkább csak furcsán puffanva, valami dörrent a távolban. Pár másodperc múlva, mintha a sátorlap széleinél fény szűrődött volna be. Szívverése felgyorsult, még erősebben, döfésre készen szorította a szuronyt, másik kezével pedig óvatosan félrehúzta kicsit a sátorlapot és kidugta fejét. Megnyugodva látta, hogy a fény az ellenség állásai felett fellőtt világító rakétából származik. Körbepillantott maga körül, de nem látott semmi mozgást, az eső kicsit csendesedett, de még mindig esett. A sátorlapok, mint rendezetlenül a földre terített pokrócok heverték körülötte, és alattuk bajtársai horkoltak.

– Már a harmadik – mondta egy hang csendesén.

A hang irányába kapta fejét és meglepetten vette észre barátját, Istvánt, aki nem messze tőle, a rakéta fényében világosba öltözött távolt kémlelte.

– Támadni akarnak? – kérdezte ásítózva.

– Nem tudom, mire készülnek, de remélem, nem örültek meg ilyen cudar időben támadni – felelte István miközben sisakjáról és bajuszáról csepegett a víz.

– Szerintem inkább félnek, hogy mi támadunk – szólt oda nekik a másik rajvezető, aki a szélső gödrök egyikében őrként volt még ébren.

– Remélem, igazad lesz! – felelte István, miközben az eső ismét ráerősített, a rakéta fénye pedig egyre inkább elenyészett, majd újból teljessé vált a sötét.

Már úgy volt, hogy visszabújnak, mielőtt bőrig áznának és csak az őr marad, mikor valaki fojtott hangon kiáltott.

– Hé! – visszhangzott az éjszakában.

– Hé, magyarok, ne lőjetek! – jött újra a hang az ellenség felől a völgyből.

– Állj, ki vagy! – kiáltotta válaszként az őr.

– Én vagyok az, nem ismered meg? – jött kissé közelebből számon kérően a hang.

– Jelszó? – kérdezte szigorú, de ijedt hangon az őr.

– Losonc! – felelte a hang hallhatóan közeledve.

– Téves, az tegnap volt! – vágta rá hangjában némi félelemmel az őr, miközben csőre töltötte puskáját.

István is előhúzta puskáját, és András is kotorászni kezdett a sátorlap alatt fegyverét keresve.

– Hát honnan tudhatnám a mait, te tulok? A völgyben voltam, mikor kiadtátok! Én vagyok, a szakaszparancsnokod, ne szórakozz már velem! – felelte a hang dühösen egyre közelebből.

– Igaza lehet, ez tényleg az ő hangja – mondta István a többieknek halkan.

– Örmester úr, maga az? – kérdezte a sötét felé kiáltva.

– Én hát! Ki a rosseb lenne? Felmegyek gyorsan, mielőtt ezek a nyavalyások megint fellőnek egy rakétát, és újból a sárba kellene hasalnom! – válaszolta bosszúsan az öreg hangja a sötétből.

– Jöjjön csak, örmester úr! – kiáltotta neki István.

– Jövök, de aztán valamelyik remegő kezű, beijedt suhanc nehogy belém eresszen egyet! – felelte az öreg már egészen közelről.

– Tegyétek le a fegyvert! – szólt körbe István maga körül.

A többiek leengedték puskáik csövét a földre, de továbbra is makacsul szorongatták. Közben valami káromkodás féle hallatszott a sötétből, mindenki feszülten figyelt.

– Na, jöjjön már! – kiáltotta újból István, sürgetőleg.

– Az ördög vinné el ezt az agyagos sárgaföldet! Csúszik is, ragad is, átkozott egy valami!

– Az a fránya hold is úgy elbújt, hogy talán vissza sem jön, a bombatölcséreket meg csupán akkor veszi észre az ember ebben a rettenetes sötétben, mikor már beleesett! –

morogta rosszkedvűen és dühösen az öreg, mikor már pusztán néhány méter választotta el tőlük, és látszott a sötétben mozgó alakja.

Kis idő még beletelt, mire a robbanásoktól gidres-gödrös, egyenetlen talajon botladozva odaért hozzájuk, közben lassacskán az eső is elállt. Már mindössze pár méterre járt, mikor tompa puffanással a távolban ismét fellöttek egy világítórakétát. Sercegve, susogva szaladt az égbe a rakéta, és ott világítani kezdett.

– Na, tessék, már megint kezdik – méltatlankodott az öreg, miközben bal kezével fogva a jobb vállát odasántikált Istvánhoz, aki közben kimászott gödréből.

A rakéta fénye megvilágította a környéket, és vele együtt a csupa sáros és bőrig ázott szakaszparancsnokukat is.

– Csakhogy előkerült, őrmester úr! – üdvözölte István megkönnyebbülten mosolyogva.

– Előkerültem? Nem is veszem el, csak lemaradtam, mert azok az átkozott ruszlik állandóan lőttek, és nem tudtam maguk után jönni! – vágta rá az öreg.

– Persze, csak tudja, őrmester úr, már régen besötétedett és nem jött, hát azt hittük, meghalt.

– Az igaz, de először kicsit meg akartam lesni a ruszlik ottani védelmi vonalát.

– És mit látott, őrmester úr? – kérdezte kíváncsian András, miközben kimászott a gödréből.

– Semmit.

– Semmit?

– Semmit! Örültem, hogy megúsztam, és nem vettek észre. Pedig már elég közel jártam hozzájuk, hallottam a hangjukat is, mikor fellőtték az első átkozott rakétájukat. Persze azonnal beugrottam egy bombatölcsérbe, és ott lapultam, míg ismét sötét lett. Közben eláztam és csupa sár lettem, aztán ahogy visszafelé igyekeztem, minden rakétánál újból, de hát maguk is látják.

– És a vállával mi történt? – kérdezte András látva, hogy az fájlalva kezével szorongatja.

– Á, csak karcolás, egy repesz kicsit felhasította a bőrömet! – felelte az őrmester.

– De hát nagyon vérzik – hüledezett István.

– Nem az, csak az eső szétmosta – mentegetőzött az öreg.

– Na, jöjjön csak, őrmester úr és nézzük meg azt a sebet, mert még a végén elfertőződik, és nagyobb baj lesz belőle! – mondta András talán kissé túl szigorúan is.

– Jól van már, na! Nehogy már leharapja a fejemet! – méltatlankodott az öreg sértődötten.

– Bocsánat, őrmester úr, de tényleg meg kellene nézni a sérülését!

– Rendben, csak hadd pakoljak le – válaszolta az öreg megenyhülve, miközben ledobálta magáról felszereléseit, majd kigombolta és levette csuromvizes zubbonyát.

Kigombolta mandzsettáját és feltúrte ingujját, azaz csupán szerette volna, de a szűkebb rész megszorult felkarján, és nyomta sebesülését. Nem tehetett mást, visszahúzta, elől is kigombolkozott, és a sebesült válláról levéve félig kibújt ingjéből. A lehült levegőben gőzölgött nyirkos és meleg teste. András elővette zsebéből kötszereit, és elkezdte ellátni a sérülést.

– Ez azért elég mélyen belevágott ám. Pista, világítanál a gyufával kicsit? – szólt oda barátjának közelebből szemügyre véve a sebet.

– Persze, hogyne! – vágta rá előzékenyen a másik.

– Várj, ne gyújtsd meg, kiszúrnák a ruszki mesterlövészek! – szólt rá az öreg.

– Tényleg – gondolkodott el István kezében a gyufával.

– Akkor tartsatok ide takarásnak egy sátorlapot! – fordult a mellé álldogálókhoz.

Úgy is lett, ketten paravánt tartottak nekik, András pedig a gyufa gyengécske fényében bicskájával műtött, vagyis inkább csak kotorászott a vágásban. Az őrmester néha felszisszenve ugyan, de férfihoz méltóan, többnyire némán tűrte a beavatkozást.

– Na, fényt! – fakadt ki dühösen András, mikor a gyufa néha kialudt.

– Jól van, de megsütött, már gyújtom is a következőt! – mentegetőzött István.
 Aztán András sejtése hamarosan be is igazolódott.

– Kijött végre! – mondta megkönnyebbülve, mikor végre sikerült kibányásznia az őrmester vállában lapuló gránátszilánkot.

– Ideje volt – sóhajtott az öreg.

– Na, őrmester úr, most már szorítsa össze még jobban a fogát, mert most jön a fertőtlenítés! – figyelmeztette Andás, és már öntötte is rá a barna folyadékot.

– A keservit neki! – csikorgatta fogait az öreg.

– Mi a csoda ez? – kérdezte vicsorgó fogai közt sziszegve.

– Valami orvosi lötyty – felelte István, bizalmatlanul méregetve a kis üvegcsét.

– Fertőtlenítő, semmi több! – vágta rá András megnyugtatóképpen.

– Na, most már mehet rá a párnácska, és már kötöm is körbe. Emelje fel a kezét, hogy a gézt feszesen tudjam rátekerni! Jó, ez is megvan. Kicsit bevágom a végét és megkötöm, és kész is. Na, ennyi volt az egész, ez szerintem rendben lesz – fejezte be András a műveletet maradék kötszerét gondosan visszacsomagolva és a zsebébe téve.

– Maga valami felcser féle, vagy mi? – kérdezte ingjét gombolva az öreg.

– Á, dehogy, pusztán szeretek segíteni másokon – felelte András.

– Hát, köszönöm!

– Azért az egészségügyieknek vagy inkább egyenesen a dokinak nem ártana megmutatnia, nehogy valami komplikáció lépjen fel – tette még hozzá András.

– Persze, persze – felelte az öreg, aztán elővette ásóját, és egy kézzel ásni próbált.

Ám mivel szakasza meg volt vele elégedve, hamar akadtak, akik kivették kezéből az ásót, és hipp-hopp, kiásták neki lövészgödret.

Parancsnokuk előkerülése után kicsit jobb kedvvel tértek nyugovóra. Az éjszaka többi része nyugalomban telt, éjfél után ismét eleredt az eső, de ezt már csupán az őrségben fent maradt bajtársaik mesélték el másnap reggel. A többiek ugyanis a kimerültségtől addigra már mélyen, a föld felszíne alatt úgy ötven centivel, horkolva, az álmaikba merülve, semmivel sem törődve aludtak.

Reggel felébredve csodálkozva nézegették, mitől lehet vizes alattuk a pokróc, és mitől ázhatott át hátukon, oldalukon a ruha. Mert bizony a bőséges esőzés vize sokuk gödrébe befolyt, számukra még kellemetlenebbé téve az ébredést. István is így járt. A gödör alja nyilván nem lehetett egyenes, és így fordulhatott elő, hogy mindössze ahol összefolyt a víz, ott ázott el ruhája. A háta és felső része száraz maradt, de nadrágja a fenekén egészen átázott.

– Mi az, rajvezető úr, becsurgatott? – gúnyolódtak bajtársai.

– Pista, azért igazán kimehettél volna, vagy ennyire féltél? – élcelődött András is.

– Nagyon vicces! Nem elég, hogy eláztam még ki is röhögtök! – dühöngött István.

– Azt hiszitek, ez olyan jó érzés? Menjetek a pokolba!

– Nehogy szétrobbanjál, már Pista, csak próbáljuk túlélni a következő napot! Ha már reggel elhagy a jókedvünk és búval bélelteké vállunk, mi lesz velünk estig? Nézd csak, az én hátam sem úszta meg! – magyarázta András, majd megfordult és a hátán foltokban átázott egyenruháját mutogatta neki.

– Látod, nem csak neked vannak kellemetlenségeid – tette még hozzá kicsit szigorúan, kicsit sértődötten, mikor újra felé fordult.

– Jól van, emberek, senki sem mondta, hogy ez egy kéjutazás lesz, nyugodjanak bele, lehet ez még rosszabb is! – szólt közbe az öreg, érezve az elcsigázott emberek között vibráló feszültséget.

– Igazad van, Bandi! De ez annyira pocsék érzés, mintha bepisiltem volna – mondta István barátja dorgáló szavaitól lenyugodva.

– Miért, talán annyira jól ismered azt az érzést? – kérdezte Vad Józsi nagy komolyan, rezzenéstelen pókerarccal.

A többiek hangosan, hahotázva nevetni kezdtek. De volt ebben a féktelen röhögésben valami kényszeredett görcsösség, ami talán az erejükön felüli testi és lelki megpróbáltatások felszínre törésének egyik jele lehetett.

– Jóska? Mondtam már, hogy te igazán vad vagy? – kérdezett vissza István a fejét csóválva.

– Igen, néhányszor – felelte Józsi mosolyogva.

– Na, haladjunk emberek, mindjárt kivirrad, és akkor menni kell! Ellenőrizték fegyvereiket, és készüljenek össze! Én addig elmegyek lőszert és élelmet vételezni – szólt közbe az öreg, véget vetve reggeli kabaréjuknak.

– Az jó lesz, már teljesen kifogytam! – ujjongott Lajos.

– Nem volt nálad az éjjel egyetlen lőszer sem? – kérdezte az őrmester dühösen, számonkérő hangon.

– És ha támadtak volna? Miért nem kértél kölcsön? – ámuldozott a felelőtlen ségen.

– Lőszer még van, nem sok, de van! Az ennivalóm az fogyott ki teljesen – mentegetőzött a nagydarab.

– Az nem számít! – vágta rá az öreg fejét ingatva.

– Még hogy nem? Az a legfontosabb, a nélkül megáll az élet – méltatlankodott Lajos.

– Jól van, akkor mindenki számolja össze, mennyi lőszere van, aztán majd a szerint vételezek! – mondta még az öreg, és már ment is hátra a hadnagy harcálláspontját jelentő sátor felé.

Az éjszakai esőzést okozó fellegek már mesze jártak, csupán kisebb foszlányokat terelgetett a hajnali szél. A nap is lassan felkelt, és meleg sugaraival párákat csalt a tisztán ragyogó égre. Valamikor az elmúlt éjjel, kiegyenesítve az arcvonalat, kétoldalt melljük másik századukba tartozó szakaszok érkeztek. Fölpakolták felszereléseiket, és indulásra készen a kiosztott szalonnát meg kenyeret falták, mikor máris jött a parancs, hogy készüljenek. Bekapták még a már levágott falatokat, a maradékot elcsomagolták, és várták a jelet.

A hadnagy aknavetőikkel nemsokára az előző nap bevehetetlennek bizonyult szemközti dombot kezdte lövetni. Kicsivel később a beásott géppuskák is megszólaltak, aztán a rövidke előkészítés után kiugráltak gödreikből, és megindultak előre. Minden ellenállás és ellenséges tűz nélkül hamar elérték a dombok közti kis völgyecskét, ahol az elmúlt délután elakadt előrenyomulásuk. Legnagyobb gondot a lejtős területen az esőtől igen-igen csúszóssá vált sáros fű jelentette. Nagy igyekezetükben jó néhányszor elcsúsztak és fenékre estek.

– Gyanús nekem ez a nagy csend! – kiáltotta István futás közben lihegve.

– Nekem is! – bólogatott András.

– Egész éjjel rakétáztak a bitangok, most meg hallgatnak! – szólalt meg az öreg is, ott loholva a többiek között.

A horhos aljába érve megállás nélkül kaptatni kezdtek felfelé a következő dombra, amin a szovjetek állásai voltak. Az aknavetőik elhallgattak, hiszen máris a dombocska derekánál jártak, és félővé vált, hogy őket találják el. Andrásnak éppen átvillant az agyán, hogy talán fel kellett volna tűzniük szuronyaikat, mikor elérték a dombtetőt. Puskáikat célzásra emelték és ide-oda kapkodva az ellenséget keresték, de semmi. A lövészárkok üresen álltak, se katonák, se fegyverek, mindent kiürítettek az éjjel.

– Az ördög vinné el, ezek elmenekültek! – káromkodott az öreg, nem erre számítva.

– Ezek bizony el – mondta István a futástól zihálva, terpeszállásban kezeivel a térdeire támaszkodva.

– Nem baj az, csak hadd menjenek, talán jobb is így! – szólalt meg Zsiga is.

– Előbb vagy utóbb úgyis összefutunk velük, fiam, ne féltsd már annyira azt a jelentéktelen életedet! – torkolta le az öreg kissé dühösen.

– De őrmester úr, engem otthon várnak a rajkók! – méltatlankodott a füstösképű.

– Másokat is hazavárnak, mégsem remegnek, mint a kislányok! – zárta le az öreg a témát

ellentmondást nem tűrő hangon, majd hátrafordulva két kezével integetni kezdett, hogy a terület tiszta.

Onnan a domb tetejéről, ami talán a legmagasabb lehetett, jól be lehetett látni a környéket. Nyilván emiatt tartották fontosnak az oroszok is, és azért védték foggal, körömmel előző nap. A domb mögött egy fasor mellett, ami valószínűleg egy út lehetett, jóval síkabb területen egészen a következő faluig tartó hatalmas gabonátábla sárgállott.

– Na, gyerünk! – mondta az öreg látva, hogy bajtársaik mellettük mindkét oldalon továbbindultak.

Leereszkedtek a dombról, egyenesen be a derék felett érő rozs közé, ellenségnek nyomát sem látták, de az előrejutás így is igen nehézkesen ment. A nap ugyan süttött hétágra és a szél is igen-igen megélénkült, felszárítva az esőt, de a sűrű gabona tövében a felázott porhanyós talaj még erősen ragadt bakancsaik talpára. Az jó időben egyre inkább megszikkadó és letörő rozsszálak pedig beleragadtak, lassacskán kilós koloncokat képezve lábaikra. Kénytelenek lettek időnként megállni és szuronyukkal lekaparni, lelökni lábbelijükről a lépteiket nehezítő potyautasokat.

A falu szélét elérve megálltak és megvárták, míg a mellettük haladók megkerülve bekerítik a települést, aztán megkezdték elfoglalását. Végighaladtak a kihalt utcákon, néhány homokzsákokból épült fedezéket ugyan találtak, de ellenséget egy darabot sem.

– Ezek aztán jól elpucoltak – csodálkozott Vad Józsi.

– Betojtak tőlünk – vetette oda Zsiga pökhendien.

– Hű, de kinyílt a csipája, katona! Az imént még remegett, mint a nyárfalevél, most meg már olyan fennhéjázva beszél, mintha maga lenne a legbátrabb a rohamok közben! – ripakodott rá az őrmester.

– De hát csak megijedtek valamitől? – magyarázkodott a füstösképű meghúzva magát.

– Az biztos, de valószínűleg az őket bekeríteni próbáló német motorizált alakulatoktól, és nem tőlünk! Egyszerűen csak nem akarnak harapófogóba kerülni, és hátravonták csapataikat – magyarázta az őrmester kissé megenyhülve. Még nem ütött deket az óra, mire a falucskát átfésülték, de mivel az egész század összegyűlt, ott helyben kiosztották az ebédjüket és a vacsorára szánt konzervet is.

Mikor végeztek, a kis települést a hátuk mögött hagyva, szakaszonként szétszóródva elindultak tovább. Eleinte szerencsésnek érezték magukat, hogy éppen egy vékonyka földút jutott nekik és nem árkon, bokron keresztül kellett masírozniuk. Aztán mikor egyórányi menet után éppen egy végeláthatatlan árpaföld mellett haladtak, már kezdték másként gondolni a dolgot. Ugyanis halk zúgásra lettek figyelmesek, ám a dimbes-dombos tájon nem lehetett belátni az utat, sem előre, sem hátra, így csupán füleltek és vártak. A zúgás egyre erősödött és lassan biztossá vált, hogy előről jön. Hogy ne legyenek annyira feltűnőek leguggoltak, letérdeltek, és maguk előtt az utat kémlelték.

– Tankok! – kiáltotta az öreg.

– Mindenki fedezékbe! Utánam! – üvöltötte, miközben rohant be az árpába, a bakák meg utána.

Beszaladtak vagy tíz-húsz métert, és ott amilyen gyorsan csak tudták, hasra vágták magukat. De elkéstek, mert az élen haladó páncélos parancsnoka, aki a torony tetején félig kibújva távcsövével kémlelte a környéket, észrevette őket. A harcokcsik lassan, nyikorogva jöttek tovább az úton. Andrásék lapultak az árpa között a földön, és meg sem merte moccanni abban reménykedtek, hogy nem vették őket észre. Aztán mikor megszűnt a láncaltapok nyikorgása, és a vészjósló csendben egyedül a páncélosok motorjai duruzsoltak, már tudták, baj lesz. A csendet néhány másodperc múlva géppuskák dörgése törte meg. Az árpa érett kalásza és szalmája zizegve repkedett mindenfelé. A vaktában kilőtt sorozatok szinte kaszálták a gabonát, majd nagyokat csattanva a földbe fúródtak. Ahányszor csak megszólaltak a géppuskák, az ott lapuló bakák összerezdültek, rettegve, várva, mikor találja el őket egy

eltévedt golyó.

András meglepődött, mikor a lövöldözés abbamaradt, és a láncotalpak újra nyikorogni kezdtek. Hirtelen azt hitte, hogy az ismét mozgásba lendült páncélosok továbbindultak, de a talaj remegni kezdett, és a tankok hangja erősödött. Másodpercek múlva már a szalma susogó, ropogó hangját is hallani lehetett, amint egy nagy test maga alá gyűrve átgázol rajta. Ijedten térdelt fel és körbepillantott. Láttá, hogy az egyik harckocsi éppen felé tart, és már csak néhány méter választja el tőle. Fölpattant és oldalra ugrott. Az acélszörnyeteg, letarolva az árpát, elrobogott mellette. Míg állt látta, hogy a másik két tank valamivel odébb szintén a gabonát és persze a benne rejtőző bajtársait tapossa. Azonban nem sok ideje maradt a nézelődésre, ugyanis amelyik elől az imént félreugrott, úgy húsz méterrel odébb máris fordulni kezdett, hogy visszafelé induljon. Egy hirtelen ötlettől vezérelve úgy fekve leakasztott oldaláról egy kézigránátot, kibiztosította, és az éppen helyben forduló páncélos láncába dobta. Nagyot dörrenve, az egyik támasztógörgőt leszakítva a helyéről, robbant a gránát. A még fordulásban lévő harckocsi láncá belazult és a földet túrva, meggyűrődve leugrott a helyéről. A benne ülő legénység a motort túráztatva próbálkozott még előre-hátra, de az acélszörnyeteg már csupán körbe-körbe forgott. András felpattant, és ahogy a többiek is, az árpaföld belseje felé kezdett futni. A tankok a taposással foglalatossá nem lőttek, de egyszer csak igen-igen alacsonyan szállva repülők húztak el felettük. Az általuk kavart légörvény rémítően csapott le közéjük, és szállt tőle körülöttük a szalma kalászosától, hogy néhány pillanatig látni sem lehetett. Ijedten vetették magukat a földre. András fel sem mert nézni, a páncélosok zúgását és a repülők emelkedő hangját hallva az árpa sűrűbb, még érintetlen része felé kúszott. Pár pillanat múlva a repülők hangja megváltozott, tudta jól, a magasban megfordulnak, hogy aztán zuhanórepülésben közéjük géppuskázzanak. Már hallotta is a visító hangot, ahogy a vadászgépek ereszkedni kezdtek, hogy észrevétlenné váljon, kezével, lábával megpróbálta magára hajtani az álló gabonát.

– Ezek német Stukák! – kiáltotta Lajos meglepett hangon.

András a hang irányába fordította fejét és látta, amint a nagydarab vasutas szokásához híven a hátán „hasal”, és az eget bámulja.

– Ezek a mieink! – kiáltotta Lajos a többiek megnyugtatóására még egyszer.

András maga is megfordult, és szétengedve az árpát az égen a repülőket kezdte keresni. Éppen ekkor csaptak le a mozgásképtelenné vált harckocsira. Az első géppuskájával tüzelt, a mögötte jövő pedig bombát dobott rá, ami rövid, íves pályán haladva a tank oldalának csapódott. Fűléketítő, fémcsikorgással átszótt dörej hallatszott. A detonáció erejétől egy sokméteres körben ledőlt a gabona, és a páncélos tornya leszakadva helyéről méterekre repült. Az oldalán tátongó hatalmas lyukból lángok és kormos, fekete füst csapott elő. A szertefröccsenő égő üzemanyag és kenőolaj lángra lobbantotta a száraz, érett árpát. A szél pillanatok alatt felkorbácsolta a lángokat, és éppen Andrásék felé vitte. Mivel elevenen elégni nem akartak, nem tehettek egyebet, fölpattantak és futni kezdtek a harckocsiktól távolodva, be az árpaföld belseje felé. Egy perc sem telt bele, és már ott futott velük együtt az egész szakasz. Ám a szél nem csupán a tüzet vitte egyre előrébb, hanem a lángok előtt ott kergette az egyre sűrűbb füstöt és pernyés hamut, ami a hirtelen elégett szalmából maradt.

– Futás! Mire várnak? Fussanak, ha nem akarnak megégni! – kiáltotta az öreg, mikor néhány ámulva bámuló bajtársuk mellett megállás nélkül elszaladtak.

A tűz oly gyorsan terjedt, hogy a derékig, de néhol még a fölé érő árpában gázolva szinte nem tudták lehagyni és pattogva, ropogva folyton a nyomukban járt. A füst és a pernye szemüket, orrukat csípve az arcukba vágott.

– Örmester úr, nem lenne jobb inkább oldalra futni és kikerülni a tüzet? – kérdezte köhögve levegő után kapkodva István.

– Nézzen hátra! Olyan szélesen ég a tűz és olyan gyorsan terjed, hogy oldalra esélyünk sem lenne elérni a szélét! Fussanak, ahogy bírnak, egyszer majd csak vége lesz ennek az

átkozottul nagy táblának! – vágta rá az öreg.

A repülők zuhanva ereszkedésének visító hangját még többször is hallották maguk mögül, de hiába néztek hátra, látni a sarkukat nyaldosó lángoktól és a hatalmas füsttől semmit sem lehetett. András úgy érezte, menten kiszakad a tüdeje, iszonyatos légszomjjal küzdött. A forró, kormos levegőben zsebkendőjét szája elé téve, a csípő fájdalomtól hunyorogva rohant, amerre a füst gomolygásából a többieket sejtette. Percek teltek így el, és már úgy tűnt, nem ússzák meg épp bőrrel, mikor egyszer csak a véget érni nem akaró árpaföld széléhez értek. Az addigi puha és egyenletes talajról hirtelen egy mély nyomokkal szabdalt, pocsolyákkal teli útra jutottak ahol sokan megbotlottak és hasra is estek.

– Gyerünk, utánam! Ne üljenek le! Utánam mindenki, gyerünk, gyerünk! – ripakodott az öreg a lihegve, köhögve földre rogyó bakákra.

Föltápáskodtak hát gyorsan és elindultak az úton, alig tettek meg pár métert, mikor a tűz utolérte őket. Iszonyatos hőséget árasztva többméteres lángok csapkodtak mellettük. Letértek az útról, és a néhai árpaföld szélétől kissé távolabb továbbmentek.

A maradék lábon álló gabona is percek alatt leégett, aztán mivel az úthoz érve nem talált több elemészthető anyagot, a tűz lassacskán hamvába holt. Mire kiértek a tábla másik végére, már csak imitt-amott pislákolat valami kis tüzecske, és jobbára csak a füstöt és a pernyét hordta a szél. Ahogy a sűrű füstöt maguk mögött hagyva végre láttak is valamit, meglepődve vették észre, hogy a füves rész, amin haladnak, egy kis folyócska ártere. Leereszkedtek a mederbe egészen a víz széléig, ledobálták magukról felszereléseiket, letérdeltek és megmosakodtak. A folyó vize hívogatóan langyosnak és tisztának bizonyult. Legszívesebben levetkőztek és megmártóztak volna, hogy a kormot és pernyét, mi a ruhájuk alá is beférközött, lemoshassák magukról, de nem lehetett, hiszen háború volt. Amennyire tudták, rendbe hozták magukat, megmosva arcukat, nyakukat és kezeiket, egészen emberi formát öltöttek. Az öreg, mikor végzett a tisztálkodással, gondterhelten ábrázatával a környéket kezdte fürkészni.

– Mi a baj, őrmester úr? – kérdezte István, miközben zsebkendőjével szeme sarkából is kitörölte a kormos csipát.

– Semmi, csak nem értem, mit keres itt ez a folyó. A parancs szerint Tim városa a Tim folyó partján fekszik, csak hogy ez a folyó arra tart, meg erre! – mutatta a meder irányát.

– Tehát a városnak arra vagy erre kell lennie!

– Eltévedtünk? – kérdezte Zsiga ijedt képet vágva.

– Tudja az ördög, az is lehet, hogy az egész zászlóalj rossz irányba tart, mert eddig arra mentünk, a folyó meg itt van! – mutatott a néhai árpán túl a másik irányba az öreg.

– Akkor most mi lesz? – csodálkozott Lajos tágra nyílt szemekkel.

– Fogalmam sincs, vagy elmegy az egész támadás a város mellett, vagy csupán mi tévedtünk el – felelte az őrmester gondterhelten.

– De hogy lehet ez? – értetlenkedett Zsiga.

– Nem tudom, a szakaszparancsnokoknak nem jutott a térképekből, mi túl kicsi részei vagyunk a hadi gépezetnek! – válaszolta az öreg panaszos hangon.

– Akkor most mi legyen, menjünk vissza a tankok felé? De mi van, ha a Stukák nem lőtték ki mindet? Beletipor minket a földbe, persze csak azután, hogy legéppuskázott! – fakadt ki Zsiga kissé hisztérikus pánikhangulatban.

Andrásnak közben eszébe jutott a zsebében lapuló térkép, amihez még utazásuk során jutott hozzá.

– Őrmester úr? – szólt oda az öregnek, de aztán elhallgatott, mert átvillant az agyán a gondolat, hogy nem tud elszámolni vele.

– Na, mi az? Mondja! – türelmetlenkedett az őrmester.

– Csak azt akarom mondani, hogy nekem van egy térképem – mondta félénken András, miközben előhúzta zubbonya belső zsebéből.

– És ezt csupán most mondja? – kérdezte kissé dühösen az őrmester.

– Hát eddig nem kérdezte senki, én meg egészen meg is feledkeztem róla.

– És honnan van ez magának, lopta? – kérdezte az öreg szigorú tekintetét rá szegezve.

– Nem, dehogyis! Csak... találtam – hebegte András.

– Találta? Ugyan hol lehet térképeket találni? Mutassa már meg nekem is, hátha én is találok egyet-kettőt! – kérdezte az öreg kissé gúnyos, de inkább számonkérő hangon.

– Hát, ezt még a vonatnál, a sínek között találtam. Valaki biztosan eldobhatta, mert nem kellett neki, hiszen szakadt – mentegetőzött András tulajdonképpen igazat mondva.

– Eldobta, mert nem kellett neki? Persze. Na, adja már ide, ne szorongassa tovább!

András átnyújtotta, és az öreg mindjárt szét is hajtotta, majd a földre fektette.

– Na, nézzük, hol is vagyunk – mondta csak úgy magának, miközben ujjával a térképet böngészte.

– Ez itt a folyó! – bökött rá Lajos a térképen kanyargó vonalra.

– Igen az egy folyó, de nem ez. Nézzük csak, Don. Ez a Don folyó – felelte az öreg kibetűzve a papírról.

– Én meg azt hittem, ez itt a város, amit el kell foglalni, mert máris úgy néz ki, mint ami le van rombolva! – mutatott a térkép egy szakadt részére István.

– Nem, az Vo-nyezsd, vagyis inkább Voronyezs – válaszolta az őrmester a szakadozott papírt visszaigazgatva a helyére.

– De hát akkor mi most hol vagyunk? – kérdezett közbe Zsiga.

– Itt van Orel és Kurszk, ahol a vonatról leszálltunk. Valahol erre jöhettünk ezeken a falvakon keresztül – mutatta ujjával az öreg.

– És ezek itt az erdőségek, amikben a partizánokat kerestük – mutatott egy nagy szürke foltra Vad Józsi.

– Igen, valóban az lehet, és itt van Tim is – fedezte fel az öreg.

– Tényleg, ez bizony valóban az – helyeselték elolvasva a többiek.

– És itt a Tim nevű folyó is – húzta végig rajta az ujját az őrmester.

– És akkor mi arra tartunk, ugye? – kérdezte Zsiga.

– Igen arra, és ez itt mellettünk a Gnyiluska nevű folyócska, és akkor mi valahol itt, ebben a kanyarulatban lehetünk – bökött a térképre az öreg.

– És az jó? – kérdezte a füstösképű.

– Jó vagy nem jó, itt vagyunk és kész, ne aggodalmaskodjon már annyit! És ezek szerint mehetünk előre a folyócska partján az úton, vagy vissza a tankok felé mindkét irányban Timbe jutunk – magyarázta az öreg őrmester szigorúan.

– Akkor inkább a folyónál menjünk – javasolta félénken Zsiga.

– Jól van, menjünk arra, akkor szedelőzködjének, mert indulunk! – állt rá könnyedén az öreg is.

Mindenki felvette hátizsákját, fegyverét és egyéb felszereléseit, aztán elindultak a folyócska mellett az úton. Úgy két kilométert haladtak viszonylagos nyugalomban, mindössze kétoldalt a távolból hallva fegyverropogást, mikor a bokros fasor, mi a folyócska medrét követte, erősen kanyarodni kezdett. Az öreg az élen haladva csak úgy félig összehajtván menet közben a térképet nézegette, mikor valahol a közelben megszólalt egy géppuska. Az őrmester tapasztalt veteránként azonnal a földre vetette magát, a mögötte lépkedő fiatal suhanc viszont puskáját emelte, az ellenséget keresve. Még meg sem találhatta, honnan jön a vész, mikor egyenruhája már is porolt a rajta lévő koromtól és pernyétől és vagy két méterre repült hátra, felborítva az utána következőket. És talán azoknak ez lett a szerencsájuk, de egyikük még így is jajgatva vonaglott a földön, ugyanis az immár halott bajtársukon átszaladó lövedékek egyike az ő lábában állt meg. A többiek pillanatnyi meglepettségükből ocsúdva, mint veréb, ha macska ugrik közéjük, szétrebbentek, és az út menti füves, bokros részben kerestek menedéket.

– Eltaláltak! Segítsetek! Kifolyik a vérem, segítsetek, bajtársak! – sziszegte a sebesült

fájdalomtól vicsorogva a fogai közt.

András ott lapult az út melletti kis árkokskában a bozót alatt, és a holttestet látva kis ideig bizonytalankodva, de bajtársa könyörgésétől végül meglágyulva cselekedett. Egészen közel kúszott, aztán egy hirtelen mozdulattal négykézláb kiugorva rejtekéből elkapta a sebesült ép lábát és húzni kezdte. A géppuska persze azonnal megszólalt. Ha már megfogta, el nem eresztí, gondolta magában, és hasra vágódva magával vonszolva a másikat tolatni kezdett vissza a bozótosba.

– Jaj, mit csinálsz? Nagyon fáj! – vonaglott a sebesült.

A föld fröcskölve az arcukba csapódott, ahogy a géppuska sorozatai körülötte az útba csapódtak. Az öreg az út túloldaláról a fű közül szemlélte az eseményeket, a többiek pedig onnan, ahol éppen sikerült nekik megbújniuk. A levegőben susogó és a földre csattanva fűrődő lövedékektől félve nemhogy felállni, de még mozdulni sem mert egyikük sem. András húzta egy darabig a másikat, de mikor az újabb találatokat kapva hangos nyögéssel adott utat távozó lelkének, elengedte és visszabújt a bokrok alá. Ám a géppuskás tudva, hogy ott lapul, nem nyugodva a bokrot kezdte pásztázni. A hátára és sisakos fejére hullva, recsegve pattogtak az ágak és levelek. Az út valamivel magasabban feküdt, mint az árkokska, amiben ő meglapult, így benne nem tettek kárt a felette elsuhanó golyók. Mivel már semmi oka nem maradt a maradásra, inkább hátrébb kúszott, beljebb a bokrok sűrűjébe. Egy idő múlva megunva a vaktában lövöldözést, a géppuska is elhallgatott, és csak akkor szólalt meg ismét, ha valamelyikük mozgolódni kezdett. Fentről a dombról ugyanis, ahová az oroszok nehézfegyverüket beásták, mindent jól beláttak a környéken, így nemigen lehetett közelebb férközni hozzájuk.

Félórányi próbálkozás után az öreg megunva a dolgot, hogy mozdulni sem tud, hiszen azonnal tűz alá veszi az ellenség, kissé dühösen parancsokat kezdett osztani.

– Rajvezetők vagy valaki, aki nincs úgy beszorulva, mint én, kerülje már meg a folyóparton ezt az átkozott géppuskafészkét és csináljon valamit! Vagy itt akarják megvárni a háború végét? Ha tehetném, magam mennék, de ezek a pizok ruszkiak résen vannak, és ha csak a kisujjamat is megmozdítom, azonnal lőnek.

– Értettem, őrmester úr! – kiáltotta az egyik rajvezető valahonnét hátrébből a bokrok közül.

– Na, menjenek, én majd magamra vonom a figyelmüket! – mondta még az öreg nagy hangon, hogy hallják.

András maga is a folyó felé kezdett kúszni a lejtős partoldalban. Mikor úgy vélte, kikerült a géppuska látóköréből, és a sűrű ártéri bozót is takarta, felállt, és a többiek után futott.

Tizen gyűltek össze a folyóparton, István, Vad Józsi és Lajos, a többiek pedig más rajokból. Két csoportra oszlottak, az egyiknek értelemszerűen István lett a vezetője, a másiknak a másik rajparancsnok. Istvánék a bozótos árterületen keresztül indultak meg, a másik csoport pedig egészen lent a víz partján. Még alig haladtak előre, mikor ismét megszólalt a géppuska. Először megijedve a földre vetették magukat, aztán látva, nincs veszély, eszükbe jutott, biztosan csupán az őrmester elterelő hadművelete miatt lőnek a ruszkiak és továbbmentek. Beletelt vagy tíz-tizenöt perc, mire a bokros dzsungelen keresztülvágva magukat újból kiérték az úthoz. Odaérve lehasaltak, és úgy leselkedtek a magas fű közül. Onnan oldalról jól látták, hogy a dombon lévő homokzsákokból és földből épült kis bunkerszerű fedezék mögül az oroszok hátrafelé is löni kezdtek. Valószínűleg a másik csoportot szűrták ki és őket vették célba puskáikkal, géppisztolyaikkal. Mivel így a géppuskafészekben lévőknek már két irányba is harcolniuk kellett, nemigen maradt idejük észrevenni, hogy Istvánék feléjük kúsznak.

A magas fűben lassan, óvatosan haladtak, elől András és István, mögöttük kis lemaradással, az ellenséget figyelve Vad Józsi és Lajos. Mikor megfelelő távolságba értek, megálltak, Lajosék néhány méterrel lejjebb könyökükre támaszkodva puskáikat célzásra

emelték. A homokzsákokat fürkészték, de nem lőttek, csak fedezték a másik kettő ténykedését. Azok meg amennyire a hátukon lévő sok felszereléstől tudtak, oldalukra fordultak, hogy könnyebben lecsatolhassák kézigránátjaikat. Istvánnak kettő is volt, egyiket kézreeső helyre, maga mellé tette, aztán barátjára nézett. Mikor mindketten bólintottak, kirántották a biztosítókat és úgy félig fekvé, nagyot lendítve elhajították őket.

A gránátok szépen, ívesen repültek, éppen a homokzsákok mögé. Odafele nagy kiabálás támadt, még a lövöldözés is abbamaradt. András visszahasalt a fűbe, és puskáját véve kézbe célzásra emelte, barátja még kibiztosította a másik gránátját is, és azt is az ellenség fedezékébe vágta. Éppen akkor repült ki az egyik előző, amit az oroszok megtalálva nyilván visszadobtak. Szerencsájukra nem feléjük szállt, és még földet sem érve a levegőben felrobbant. Ugyanekkor egy másik, tompább és halkabb detonáció hangja is hallatszott, néhány homokzsák leesett a helyéről, más nem történt. Közben István is lehasalt, és puskájával megcélozta a géppuskafészkét, amiből por szállt fel éppen. Kisvártatva, mikor az utolsó gránát is befejezte pályafutását, még egyszer megremegett a föld, aztán csend lett.

– Menjünk? – kérdezte Andás.

– Gyerünk! – felelte István, és miközben feltápáskodott, intett Lajoséknak is.

András célzásra emelt puskával lassan közelített a fedezékhez. István a másik csoportnak is intett, hogy jöhetnek, majd az őrmester felé fordult, hogy neki is jelezzen, de az már félúton volt feléjük, a többiek pedig ott loholtak mögötte.

András ért fel először, puskáját a homokzsákok tetejére fektetve lassan felemelkedett, hogy beláthasson mögéjük. Fegyvere csövét ide-oda mozgatva ellenséget keresett, ám a kis lövészárokból, mit a zsákok mögött ástak, már senki sem mozdult. Nyolc-tíz ember lehetett benne valamikor, de mindössze hat holttestet számlált össze, a többire a szanaszét heverő végtagokból és a töméntelen vérből következtetett. Gyorsan körbepillantott, de mikor tekintete egy, a sarokban heverő, test nélküli fejre esett, felfordult a gyomra és hányinger tört rá. Föhlalt és elfordult. Éppen ekkor lépett oda István, de szétnézni nem maradt ideje, mert az őrmester érkezett futva.

– Na, mi van, tiszta a terep? – kérdezte az öreg lihegve.

– Igen – vágta rá András kurtán, hányingerével küzdve.

– Fegyverek? – kíváncsiskodott tovább az őrmester a fedezékhez lépve.

– Nem tudom – felelte András öklendezve, miközben az őrmester is szétnézett.

– Az ördögbe! – mondta az öreg a látottaktól meglepetten.

– Na, ezek már nem fognak géppuskázgatni, az biztos. Huh, nem semmi! – kapta el fejét undorodva.

– Szép munka volt, fiúk! – fordult a még mindig öklendező András és a dicséretet katonásan feszesen fogadó István felé.

Lassan a többiek is mind köréjük gyűltek.

– Na, emberek, ez igazi csapatmunka volt, így valahogy kell máskor is! Hanem most már indulnunk kell, hiszen jócskán lemaradtunk és elkeveredtünk a mieinktől. A folyó itt elkanyarodik, de mi nem követjük tovább, hanem arra vesszük az irányt! – mutatta az öreg a távolban kirajzolódó falura.

– De arra nagyon lőnek! – ámuldozott Zsiga ijedten az erős fegyverropogást hallva, ami éppen abból az irányból jött.

– Az előbb még itt is nagyon lőttek, épphogy megúsztuk! Szerintem mindenkinek elég volt a folyóparti sétából, főleg nekik! – mutatott az öreg bajtársaik úton heverő holttestére.

– Egyébként is ott valahol van a századunk és a zászlóalj is, nem tévferegthetünk itt külön utakon járva, mert így gyengék vagyunk! – zárta le a témát ellentmondást nem ismerő hangon az öreg.

Mire a néhány kilométerre lévő falu határát elérték, már késő délutánra járt az idő. Egy fás-bokros részen saját századukba tartozó bajtársaikkal találkoztak. Talán már egyedül ők

hiányoztak, hogy az egész zászlóalj együtt legyen. A falu szélső házai előtt már ugyanis az árkokban, fák mögött és minden fedezéket nyújtó helyen magyar katonák lapultak. Kicsivel beljebb az úton holttestek heverték, magyarok is, szovjetek is vegyesen. Az őrmester parancsára ők is elhelyezkedtek a többiek mögött, és tüzelőállást felvéve várták, hogy visszatérjen a századparancsnoktól, ahová eligazítást kérni ment. Az első vonalban lapulókat néha löni kezdték a házakból, ilyenkor mindenki rákezdt, és viszonzva a tüzet csakhamar elhallgattatták az ellenséget. Andrásék is lőttek néhányat csak úgy vaktában, ugyanis az oroszokat sehol sem látták.

Közben egy negyedóra múlva visszatért az öreg is, és a rajvezetőket magához kérte. Beszélgettek néhány percig, majd mindenki visszatért a helyére, az őrmester pedig átment a szomszéd szakasz vezetőjével tárgyalni. András éppen cigarettára gyújtott, mikor István visszatért a megbeszélésről, ezért őt is megkínálta.

– Na, mondja, rajvezető úr, mi a nagy helyzet? – kérdezte tréfásan, miközben tüzet is adott neki.

– Nem bírnak a ruszikkal – felelte István a füstöt kifújva gondterhelten.

– És akkor mi lesz?

– Nemsokára indítunk egy mindent eldöntő rohamot, úgyhogy mindenki készülődjön és tegye fel a szuronyát is! – mondta barátja nagy hangon, hogy minden rajukba tartozó hallhassa.

– A második zászlóalj is itt van, ők fogják kezdeni a támadást a falu túlsó vége felől – tette még hozzá, ezt már halkabban, a házakon túlra mutogatva, ahonnan máris fegyverropogás hangját hozta a szél.

Még eltelt egy bő félóra, mire a parancs megérkezett, és ők feltűzött szuronyokkal, futva a házak felé indultak. Az ablakokból lövések dördültek és néhányan a földre rogytak, de a többiek csak rohantak tovább be az épületek közé. Andrásék szakasza a második hullámban haladt, így mire az első házakhoz értek, az előttük haladóak már hangos kiáltások és jajgatások közepette az oroszokkal kézitusáztak. Mivel ha megálltak volna, megtörik a roham lendülete, az őrmester parancsára tovább rohantak. András előreszegezve szuronyos puskáját, a körülötte zizegve repkedő golyóktól rettegve futott tovább az utcán. Az egyik sarokhoz érve az épület mögül egy szovjet katona ugrott eléjük. Mindketten meglepődtek, de mivel ő lendületben volt, lépéselőnybe került, futtában, ahogy odaért, beledöfte szuronyát. Az orosz megbicsaklott, lábai megrogytak, de kezeit és a benne görcsösen szorongatott géppisztolyt még lövésre emelte. Nem tehetett egyebet, puskájával tolni, taszítani kezdte, az meg a hasában ide-oda mozgatott szurony okozta kintől fájdalmasan ordított. Egy pillanatra úgy tűnt, hogy a lökdöséstől megtántorodó orosz kezéből kifordul a fegyvere, de aztán mégis új erőre kapott, és ismét emelni kezdte. Közben két újabb ellenséges katona lépett ki a sarki ház mögül. Szemmel láthatóan ezek is igen-igen meglepődtek, hogy már ott is magyarokba botlottak. Meglepetésüket csak tetézte, mikor András nem tudva mit kezdeni a szuronyán vergődő orrosszal, hirtelen megtolva feléjük lökte. A félholt katona megtántorodva a két érkezőnek esett, András erősen szorította puskáját, így az nem csavarodott ki kezéből, viszont végre kicsusszant ellenfele testéből. Lövések dörrentek, aztán megint, először a két szovjet katona lőtt, de rájuk eső bajtársuk lökése miatt elhibázták célpontjaikat. Másodjára Vad Józsi és István sütötték el fegyvereiket, nem hibázva mindkét támadót leterítve. A másodpercek alatt lezajló események időt sem hagytak Andrásnak, hogy az imént szuronyával döfködő katona fájdalmas és kérdő arckifejezései által ébresztett sokkból ocsúdni tudjon. Mivel a körülötte állók máris a tőlük pár háznyira kiabáló és integető őrmester felé iramodtak, ő sem tehetett egyebet, átlépve a három halott orosz, utánuk indult. Futás közben körülöttük itt is, ott is lövedékek fúródtak a falba vagy gellert kapva, zizegve fütyültek el mellettük. A szürkület miatt nem lehetett pontosan látni, melyik ajtóban vagy ablakban áll valaki. Pusztán a fegyverek dörrenéséből és az alkonyat homályában meg-megvillanó torkolattüzekből

következtettek az ellenség hollétére.

A falu közepére érve a roham lelassult, aztán lassan el is akadt, ugyanis az elfoglalt területek épületei közül még sok szovjet katonákkal volt tele. Éppen egy ilyen ház mellett álltak, mikor annak ablaküvege szilánkokra törve szinte kirobbant keretéből, és az előtte álló bajtársuk hörgő hangot adva összerogyott. A földön heverve még mondani szeretett volna valamit, de szavak helyett szájából csupán köhögés és vér jött. Riadt és kérlelő tekintettel nézett a többiekre, mint aki maradna, de érzi, mennie kell.

– Mondtam, hogy ne álljanak az ablakok elé! – kiáltotta az öreg bosszankodva, miközben leguggolt a haldokló mellé, hogy segítsen.

Az meg lehunyta csendben szemeit, és lassan elernyed.

– Az átkozott fajtákat! – kiáltotta az öreg mérhetetlen dühvel, majd lekapott egy gránátot az oldaláról, és a kitört ablakon át a házba hajította.

Ám a gránát szinte azon nyomban visszarepült, ki az ablakon, át a szemben lévő kerítés felett. És ez lett a szerencsájuk, mert a tömör, olajos deszkakerítés széttört ugyan, de a robbanás erejének nagy részét felfogva megóvta őket. A repeszgránát fém szilánkjai helyett így mindössze deszkadarabok és szálkák csapódtak arcukba.

Közben Lajos, a nagydarab vasutas egyik lábával teljes erejéből beletaposott az ajtóba. A deszka recsegett, a zár pedig nyikorogva engedett, és az ajtó kivágódott. Lajos azonnal beugrott, és a zártnak hitt ajtó mögött az ablakra koncentráló, meglepett szovjet katonák között találta magát. István és Vad Józsi is utánaindultak felemelt puskáikat célra tartva, de löni nem mertek, mert féltek, hogy a nagy kavarodásban tagbaszakadt bajtársukat találják el. Az oroszok viszont nem tétozáztak, emelték géppisztolyaikat és lőttek, csakhogy Lajos gyorsabbnak bizonyult. Előrelendítette puskáját, és a hozzájuk legközelebb álló ellenség mellkasába dőfte szuronyát. Az orosz mutatóujjával még meg tudta húzni az elsütő billentyűt, de célra emelni már nem bírta fegyverét. A nagydarab vasutas szuronyával szinte felemelte, hogy alig ért le a lába, haragosan meglóbálta, majd eldobta, mintha nem is puska, hanem vasvilla lenne kezében, és a másik egy kéve kukoricaszár lenne. A géppisztoly kiesett az orosz kezéből, rongybabaként repülte át a szobát, és ott a falnak csapódva élettelenül a padlóra zuhant.

A többiek, mint sarokba szorított kutyák, rémült arckifejezésekkel, mindenre elszántan estek neki Lajosnak. Egyikük puskája tusával hátba vágta, két másik pedig előről, kezükben szuronyokkal rontott rá. Azonban a hatalmas termetű, felbőszült bikaként tomboló vasutast ez meg sem tudta tántorítani, a vele szemben állókra vetette magát és puskájával szúrta, ütötte-vágta őket. Közben a hosszú fegyvereikkel bizonytalankodó Istvánék mellé belépett az őrmester is, és nem sokat teketóriázva, előkapva pisztolyát már lőtt is. A bajtársukat hátulról támadóba eresztett mindjárt hármat is, amitől az holtan roskadt a padlóra. A tagbaszakadt vasutas ezalatt egy újabb ellenséget szúrt szuronya hegyére, és egy határozott mozdulattal a háta mögé vágta. A holttest nagyot nyekkenve István és az öreg lábára esett. Kicsivel hátrébb léptek, hogy a vérző tetem alól kihúzhassák lábukat. Ez a kis változás Józsi számára pont elégnek bizonyult, hogy az eddig takarásban lévő szobaajtóból éppen löni készülő ellenséget megpillantsa. Dörrent a puskája, a zárt helyiség miatt a szokottnál is hangosabban. Az orosz fegyverét elejtve mellkasához kapott, majd hátával nekitámaszkodva, véres csíkot húzva végig a falon, lassan lecsúszva a padlóra ült. Feje előrebecsaklott, kezei és teste élettelenül elernyed. Lajos közben puskája végén vértől csöpögő szuronyával az utolsó életben maradt orosz felé fordult, az meg rémült arccal dobta a padlóra puskáját, és felemelve reszkető kezeit megadta magát.

– Lelőjem? – kérdezte Vad Józsi célzás közben.

– Nem! – vágta rá az öreg kurtán.

– De hát ők is lelőtték az előbb Sanyit! – értetlenkedett Józsi.

– Nem számít, ha megadta magát, hadifogoly! Gyerünk, kísérjék ki! – zárta le az őrmester

a témát ellentmondást nem tűrő hangon.

Lajos puskájával és kezével mutatva az irányt kiterelte a foglyot.

A ház előtt az öreg az igen jól lövő és az iméntiek szerint kézitusában is jeleskedő nagydarab vasutas helyett kijelölt egy másik bakát, aki hátra kíséri a foglyot. El is indultak szépen, elől az orosz feltett kezekkel, mögötte kísérője szuronyos puskájával. Hogy mi lett velük, nem lehet tudni. Talán az egyre sűrűsödő éjszaka nyelte el őket, vagy az orosz valami furfang, csel folytán végzett bajtársukkal. Az biztos, hogy sem a foglyot, sem kísérőjét nem látták többé.

A többiek még megpróbáltak előrébb nyomulni, de az egyre sűrűbb sötétségben és a heves ellenséges tűzben ez egyre inkább lehetetlennek tűnt. Aztán nem sokkal később megoldódott a gondjuk, néhány háznyival odébb ugyanis egy futár érte őket utol, aki parancsot hozott a századtörzstől.

– Mit mond, menjünk vissza? – ámuldozott az őrmester.

– Igen. A parancs értelmében a zászlóalj minden egységének vissza kell vonulnia a falu széléig, és még a teljes sötétség beállta előtt ott be kell ásnia magát! – felelte a futár.

– De hát már nagy nehezen eljutottunk idáig, most adjuk fel ezt a területet? – értetlenkedett az öreg.

– Nem tudom, őrmester úr, én csak parancsot közvetítek – válaszolta a hírhozó.

– Jól van, fiam, köszönöm, elmehetsz! – mondta az öreg, majd István felé fordult.

– Rajvezető, szóljon mindenkinek, hogy visszamegyünk!

– Értettem! – csapta össze katonásan bokáit István és némi örömet érezve indult, hogy a visszavonulást hírül adja bajtársainak.

Tizenöt-husz perc múlva már a falu szélső házaitól pár méterre ásták lövészgödreiket. A hold és a csillagok szépen világítottak, fényüket nem takarták fellegek.

– Elég is volt már mára – mondta ásás közben István fáradt, elcsigázott hangon.

– Az öldöklésből bőven, de enni azért még jó lenne valamit – szólalt meg Lajos is egykedvűen.

– Pedig szerintem abból már kizárólag reggel lesz valami – mondta az öreg, ásás közben kicsit megpihenve, a homlokát törölgetve.

– De most legalább nem fog esni – nézett az égre András.

– Várjál te még azzal, reggelig még bármi is lehet, tegnap is éjszaka jött az áldás! – nézett fel István is.

– Az igaz, de akkor voltak felhők is, most meg semmi.

– Majd jönnek azok is, nehogy jól érezzük magunkat.

– Ne legyél már ennyire pesszimista, Pista! Nézz az őrmester úrra, tegnap megsérült, most meg ássa a gödrét és nem siránkozik! – szólt oda a kissé távolabb ásó másik raj vezetője.

– Tényleg, szakaszvezető úr, hogy van a válla? – kérdezte Zsiga.

– Őrmester, nem szakaszvezető, tanuld már meg! – vágott közbe István dühösen.

– Jól van, na, a kiképzéseken mindig így szólítottuk és nehéz megszokni az új titulust! – mentegetőzött a füstösképű.

– Mindegy az, nem a rang számít! Egyébként meg jól vagyok, köszönöm a kérdést! Bár ma még nem jutott időm, hogy megnézzem a sebet, de biztosan gyógyul, mert már csupán egy kicsit sajog és nem ég, mint tegnap.

– Sajog? Akkor én segítek ásni, maga meg pihenjen! – lépett oda Lajos, és mindjárt mások is ásóikkal.

– Na, erre gondoltam, ez többet ér, mint a flancos megnevezés! Mert nem a rang számít, hanem az ember! És ha az ember jó a többiekhez, akkor többnyire ugyanazt kapja vissza. És ez mindig és mindenhol igaz, nem pusztán itt a háború poklában. De nem vagyok én annyira sérült, hogy visszaéljek a jóságukkal, hiszen maguk is eleget szenvedtek és éppoly fáradtak, mint én. Ássák csak a sajátjukat, ha lassabban is, de azért boldogulok! – magyarázta az öreg

az emberei segítőkészségét látva, megelégedéssel a hangjában.

Mikor végeztek, legtöbben azonnal kibélelték pokrócukkal, belepakolták felszerelésüket, aztán befeküdtek maguk ásta „sírgödreikbe”, és a sátorlapjukat magukra húzva nyugovóra tértek. Bár gyomrukat mardosta az éhség, a testi és lelki kimerültség erősebbnek bizonyult, így csakhamar elnyomta őket az álom. Néhányan még cigarettára gyújtottak, és az őrségben amúgy is ébren maradottakkal beszélgettek halkan. Az öreg is megtömte szép komótosan pipáját és szótlanul, semmibe révedő tekintettel, a gondolataiba merülve pőfékelni kezdett. Mire a pipából kiégett a dohány, már mindenki aludt. Kirázta belőle a hamut, ivott egy korty vizet, szólt néhány bátorító szót az őrségben levőkhöz, aztán ő is bevackolta magát saját kis gödrébe.

Mikor másnap felkeltek, a távolban már pirkadt az ég alja, de a környéken még a sötétség terpeszkedett. Összeszedték magukat és felkészültek rá testben és lélekben, hogy a hajnal fényeivel együtt ismét rájuk zúdul majd az ellenség dühe és tüze. Ám nem úgy lett, már vagy egy órája kivirradt, és ők még mindig lövészgödrekben hasaltak a házak némán ásító ablakait fürkészve, mikor hátulról végre ennivalót hoztak nekik. Félve másztak ki fedezékükből, hogy a csekély mennyiségű ellátmányukat átvegyék. Fél szemüket mindig a falu szélén tartva ugrásra készen, pillanatok alatt befalták a reggelit, ami az előző napi vacsora is volt egyben.

Évés után nem sokkal jött a parancs, és ismét megkezdődött az előrenyomulás. Óvatosan haladtak a házak között, gyanakvóan tekintgetve az ajtókra, ablakokra, de a faluban nem mozgott semmi, kihalt és néma volt minden. Az előző nap elfoglalt területen hamar túljutottak és mindent úgy találtak, ahogy hagytak. A nyitott ajtókat, a holttesteket, kivéve egy dolgot, a halott katonák mellől ugyanis mindenhol eltűntek a fegyverek.

– Na, ezt mondtam! Tegnap ezek még géppisztolyokkal akartak a másvilágra segíteni, most meg nincs itt még egy puska sem! Nem lett volna szabad az elfoglalt területet itt hagyni! – mondta bosszúsán az őrmester, miközben egyik házból a másikba menve ellenőrizték a területet.

– Lehet, de akkor meglephettek volna minket azok az enyves kezűek, akik a fegyvereket elvitték – szólalt meg Zsiga.

– Látod, ebben igazad van, fiam, de tudod, azért vagyunk katonák és azért van fegyverünk, hogy meg tudjuk védeni magunkat – okította ki az öreg kissé gúnyos hangon.

– Őrmester úr! – kiáltott oda István az egyik ház tárva-nyitva álló ajtajából.

– Mit akar?

– Jöjjön! – integetett István, aztán meg se várva visszament a házba.

– De mit akar? – kérdezte az őrmester, de hiába mert a másik már bement.

– Na, jöjjenek, nézzük meg, mit találtak ki ezek már megint! – mondta az öreg kelletlenül a mellette álldogálóknak.

Odamentek, és belépve a házba Andrást és Istvánt ott találták néhány földön heverő holttest mellett.

– Őrmester úr, nézze csak, ez valami tisztféle! – mutatott István az egyikre izgatottan.

– Valóban – csodálkozott az öreg.

– Átkutatták már?

– Nem, először meg akartuk mutatni magának – felelte András.

– Köszönöm! Akkor nézzék át a zsebeit! – mondta az öreg kurtán.

István barátjára nézett, és mivel annak arcán, miközben nagyokat nyelt, undor vonásai rajzolódtak ki, úgy döntött, maga csinálja. Lehajolt, és hogy a halott zsebeihez hozzáférhessen, annak teste előtt keresztbe tett kezeit félrerakta. Semmilyen sérülés nem látszott rajta, és a fejről leesett tányérsapka alatt sem.

– De honnan ez a sok vér, és mitől halt ez meg? – csodálkozott, miközben a zubbonya zsebében kotorászott.

Semmi említésre méltót nem talált, ezért kigombolta rajta az egyenruhát és belső zsebébe nyúlt. Kisvártatva néhány összehajtott papírt húzott ki belőle, és az őrmesternek adta. A másik oldali zsebet is megnézte, de abban nem talált semmit. Megfogta a holttestet, és átgurította hanyatt fekvő helyzetből a hasára.

– Áhá, hátba lőtték! – szólalt meg András meglepetten.

– És nem is egyszer – mozgatta meg az alvadt vértől fekete egyenruhát a halott hátán István.

– Géppisztoly – mondta az öreg a holttest ruháján úgy öt centinként lévő lyukakra pillantva, aztán folytatta a papírok tanulmányozását.

– De hát kik lehettek, németek? – kérdezte Zsiga megilletődve.

– Nem hinném, itt most csak magyar alakulatok vesznek részt a támadásban. Legfeljebb néhány páncélvadász egység német, de lehet, azokat is mindössze ígérték, hiszen nem lehetett látni belőlük még egyet sem – válaszolta az öreg, fel sem nézve a papírokból.

– De nekünk nincs is géppisztolyunk, és el sem jutottunk tegnap ideig – csodálkozott István is felállva.

– Van azért a Király-féle géppisztolyból jó néhány a mieinknél is, de abból nem jutott ám mindenkinek – hajtotta össze az őrmester a papírokat.

– Még a szakaszvezetőknek sem? – kérdezte Lajos.

– Egyiknek igen, a másinak nem, ki kellett érdemelni. De mi amúgy is gyalogos lövészszázalóaljba tartozunk, nekünk puskánk van és kész – zárta le a témát az öreg.

– Nézze meg még a másikat is, aztán menjünk! – mutatott még a másik, hason fekvő halottra őrmesterük.

István megfordította a megmerevedett hullát. A vértócsa, amiben feküdt, nem túl szép látványt nyújtva teljesen ráalvadt az egyenruhájára és az arcára.

– Á, hagyja! – legyintett rá az öreg.

– Gyerünk tovább! – mondta, és már ment is kifelé az ajtón, a talált papírokat zubbonya belső zsebébe süllyesztve.

A házat elhagyva mindjárt a falu még fel nem derített részei felé indultak. Óvatosan, mindenütt megbújó ellenségeket sejtve haladtak. Pár épülettel arrébb az egyik utcában másik, a századukhoz tartozó szakasz embereit pillantották meg, amint egyik háztól a másikig futva előre nyomultak. Intettek nekik, hogy minden rendben, aztán ők is továbbmentek. Hamarosan elérték a falu másik végét, és mivel ellenséggel nem találkoztak, a parancsnokság utasítására az úton masírozva azonnal tovább is indultak.

Közel egy órányit mentek többnyire erőltetett menetben, csupán néha állva meg, ha az előttük haladóknak az út mellé telepített szovjet géppuskafélszket kellett kifüstölniük. Időközben német vadászgépek kíséretében bombázók szálltak el felettük, és a távolban már látható újabb falura szórták gyilkos terhüket. Még több mint egy kilométerre lehettek, mégis szinte remegett a föld a lábaik alatt, mikor hangos morajlás és dübörgés közepette a bombák a házakra hulltak. Egyikük sem szeretett volna az ellenség helyében lenni, abban mindnyájan egyetértettek és abban is, hogy a légitámadás után nem lehet számottevő ellenállásra számítani. De tévedtek, még el sem érték a városka határát máris igen erős géppuskatűzet kaptak.

A századok atomjaikra bomlottak, először szakaszokra esve, majd rajokra tagolódva, legyezőszerűen kinyílv. Tizenöt-husz perc alatt úgy kinyújtották a támadó arcvonalat, hogy bár a falucska közelebből egyre nagyobbnak tűnt, a bekerítése máris a küszöbön állt. Ám a szélső házak között kialakított védvonalon több helyen is megszólaltak a géppuskák, és aknavető gránátok is csapkodni kezdtek az előre igyekvő bakák között.

Andrásék szakasza a környéken elterülő hatalmas legelőn nyomult előre, már ha a földre lapulva néhány méternyi előrekúszást nyomulásnak lehet nevezni. Az ellenség géppuskái közül az egyik éppen velük szemben helyezkedett el. Jól kiépített, homokzsákból épült

fedezék mögül ontotta rájuk gyilkos lövedékeit, így puskával nem sokra mentek ellene. Megmozdulni se nagyon mertek, nem hogy a földről felemelkedve célózgatni. Hiszen a legelő jól megnőtt zöld füve furcsa mód teljesen le volt taposva, így nem sok menedéket nyújtott az ellenség figyelő szemei elől. A negyven-ötvencentis fűszálak tökéletesen a földhöz lettek simítva. Az oroszok nyilván számíthattak a támadásra, és valami fatörzset vagy más nehéz és hosszú tárgyat keresztben egy jármű után kötve az egész mezőt letarolták. A minap esett esőtől felázott talajon néhol még a keréknyomokat is látni lehetett. A mezőn azonban elterült egy kis fás, bokros rész, ami máskor, forró nyári napokon az ott legelésző marhák delelésére szolgálhatott. Ezt látszott megerősíteni a fák között megbújó gémeskút és a deszkából készült itató is. Ez a kis ligetecske a letarolt, puszta mező közepén úgy vonzotta a halált hordozó lövedékek elől elbújni igyekvő bakákat, mint sivatagban a szomjas utazókat az oázis. Egyre többen kúsztak-másztak vagy az adandó alkalmat kihasználva futottak a menedéket jelentő fás, bokros részhez. Rövidesen Andrásék is ott kötöttek ki, és csak lapultak az egymás hegyén-hátán összezsúfolódott bajtársaik között. Egyedül a füstösképző Zsiga és két másik szakaszbelijük hiányzott, ők még valahol a mezőn ragadhattak.

Hosszú idő, talán órák teltek el így, a védelemmel szemben semmire sem jutva, csupán hasaltak ott egymás mellett, mint konzerves dobozban a heringek.

– Nézzétek, repülők! – kiáltotta egyszer csak István.

Mindenki a mutatott irányba fordította fejét, és riadt tekintettel az eget kezdte kémlelni.

– Mieink? – kérdezte Lajos, szemeit le sem véve a közeledő gépekről.

– Remélem, mert ha nem, nekünk annyi – felelte István vészjóslóan.

Alig, hogy ezt kimondta, a két kisebbik gép a kötelékről, miben addig repültek, leválva, előresietve ereszkedni kezdett. Pillanatok alatt föléjük értek, és alacsonyan szállva megszólaltak géppuskáik is. Recsegték-ropogtak a fák és bokrok ágai, ahogy a lövedékek süvítve közéjük szaladtak.

– Ezek Stukák! – kiáltotta az öreg.

– Ezek tényleg németek! – helyeselt ámuldozva Lajos, aki közben hanyatt fordult és pontosan látta a repülők fenségjelzését.

– De akkor miért lőnek ránk? – kérdezte rémülten egy másik bajtársuk.

– Mert nem tudják, kik vagyunk! Mindenki vegye elő a légi jelét, de gyorsan ám! – ordította fennhangon az öreg, hogy minél többen meghallhassák.

András remegő kézzel előkotorta egyik zsebéből a sárgásbarnás lepedődarabot, széthajtotta, és két kezével kifeszítette maga előtt a fűvön. Behunyta szemeit és arra gondolt, mit láthatnak most belőlük odafentről a pilóták. Úgy festhetnek a magasból, mint valami kishal raj egy folyó vagy patak medrében, amik a sodrás elől egy kő mögött találtak menedéket. A testi- lelki elcsigázottság miatt lehetett, mert abszurd dolognak tűnt, de a maga előtt látott képektől nevetni támadt kedve. A gépek közben fordultak egyet, és újra feléjük kezdtek ereszkedni. Hallani lehetett a vinnyogó, vonyító hangjukat, ahogy zuhanórepülésben egyre közelítettek. István halk nevetésre lett figyelmes, először azt hitte, pusztán a képzelete játszik vele, de aztán oldalra fordulva megpillantotta becsukott szemekkel mosolygó barátját és biztosra vette, hogy az megőrült. Néhányan imádkozni kezdtek, a többiek pedig behunyt szemekkel várták a vég eljövételét.

– Istenem, nem igaz, hogy nem veszik észre! Ez nem lehet igaz! Vegyétek már észre, ti náci barmok! – ismételte Lajos egyre hangosabb és hisztérikusabb hangon, egyedül nézve farkasszemet a zuhanóbombázókkal.

És az imák hangja talán felhallatszott a jó Istenig, vagy Lajos szavait hallották meg a pilóták, nem lehetett tudni, de hogy olyan magasból az aprócska légi jeleiket vették volna észre, annak kicsi volt az esélye. Egy biztos, nem lőttek, szinte csak néhány méterrel felettük felkapták gépeiket, és a falu felé vették az irányt. A homokzsákokból épült fedezékekhez közeledve viszont megszólaltak a falakat lebontani képes géppuskáik, és közelebb érve

kioldották bombáikat is. Azok meg pillanatok alatt fűtülve földet értek, és nagyot dörrenve vetették szét a zsákokat minden irányba. A falun túlérve a két vadászgép ismét élesen emelkedni kezdett. Alighogy elérték az addigra már felettük köröző nagyobb repülő magasságát, azok máris szórni kezdték égi áldásukat a szovjet állásokra és a házakra, ahová éppen sikerült. Süvítve, egymás után sorban ereszkedett a sok bomba, majd pár másodperc múlva rettenetes morajlással és dörgéssel becsapódtak. Pusztult ott minden, házak dőltek össze, emberi testek és homokzsákok repkedtek szerteszéjjel.

A környéket, ahol addig az ellenség védvonala húzódott, füst és porfelhő takarta be. A bakák megbabonázva nézték a hatalmas pusztítást, mit a repülő percek alatt véghezvittek. Az ámulatból először az öreg ocsúdott fel. Felpattant a földről, és körbepillantott a körülötte fekvő, több szakaszból vegyesen odavetődött embereken.

– Katonák! Van maguk között őrmesternél magasabb rangú? – kérdezte nagy hangon kiabálva.

Senki sem felelt, csupán néztek rá bambán, riadtan. Körbenézett még egyszer, hátha valaki, de senki.

– Akkor mostantól én vagyok a szakaszparancsnoka mindnyájuknak! – bújt elő az öregből a tiszt véna.

– Fel a földről mindenki! Szuronyokat feltűzni! Gyerünk már, haladjanak, át kell törnünk, mielőtt ismét összeszedik magukat! Indulás, utánam! Roham! – kiáltotta, és jó példát mutatva már indult is futva.

Akik az ő szakaszába tartoztak, gondolkodás nélkül követték, a többiek viszont először könnyebb megoldásokat keresve nézegettek jobbra-balra, aztán rászánva magukat kicsit lemaradva, de ők is elindultak. Mire odaértek, a por már többnyire elült, de a füst még gomolygott. A homokzsákokhoz érve az őrmester az élen haladva megállás nélkül ugrotta át a fedezékek és védőinek maradványait. A bombák nem kizárólag a géppuskafészeket, hanem a falu szélső házait is romba döntötték. Ezek közül több is lángolva égett, sűrű fekete füsttel borítva be a környéket.

Kis időre megálltak, és közben szusszanva is egyet, fölmérték a terepet. Élő ellenséget sehol sem láttak, csupán szétroncsolt holttesteket mindenfelé. Az öreg lehajolt, és felkapta egyikük mellől az ott heverő géppisztolyát. Nyakába akasztotta, majd a másik két kerek csigatárat is levette a hulla derékszíjáról.

– Emberek, most rajonként szétoszolva kisebb csoportokban benyomulunk a házak közé, akinek rajvezetője nem jutott el ideig, az velem jön! – mondta, miközben a tárákat a kenyeres zsákjába dugta.

– Őrmester úr, Zsiga eltűnt! – szólalt meg Lajos.

– Na és? Nem foghatom minden egyes katonám kezét! Ez itt egy háború, ha nem vette volna észre! – fakadt ki az öreg dühösen.

Néhány perc alatt eldőlt, ki kivel tart, aztán megindultak be a faluba. Andrásék útja egy temetőn keresztül vezetett. A sírhantokat övező kökerítésen az egyik bomba által ütött jókora lyukon sorban átbújtak. A temető közepén egy nagyobbacska templom állt, körülötte mindenfelé fejfával megjelölt földkupacok, néhol gránit oszlopok és kriptaszerű kis építmények. Alighogy mindannyian belülrre kerültek, puska lövés hangja törte meg az addigi néma csendet. A sírhantok mögé vetve magukat gyorsan fedezékbe húzódtak. Lapultak ott egy darabig a környéket fürkészve, de sehol nem láttak ellenséget, sőt még bajtársaikat sem.

– Talán a kerítésen kívül lőtt valaki – mondta István felállva, hogy a lyukon kívülre nézzen.

Ám pár lépés után mindjárt vetődött is hasra, mert ismét megszólalt a titokzatos fegyver.

– Az ördög vinné el, nem látni sehol! – mérgelődött.

– Pedig a közelből hallatszott – szólalt meg Lajos.

– Csak tudnám, hogy honnan! – ingatta fejét ingerülten István, miközben ismét felállt.

– Gyertek! – intett hátra a többieknek és lassan, settenkedve megindultak a sírok között.

Csend volt, síri csend, csupán a kőkerítésen kívül távolabbról hallatszott szinte minden irányból lövöldözés. Már majdnem a templom falához értek, mikor ismét dörrent az a bizonyos rejtélyes hang. Ezúttal még hangosabban és tisztábban hallották, mint eddig. A falhoz ugrottak, és háttal odasimulva tekintetükkel a környéket kutatták.

– A templom mögött lehetnek – suttogta István halkan.

– Szerintem nem – csóválta fejét Vad Józsi.

– Hát?

– A toronyban. Hallgasd a lövés hangját! Fentről jön – felelte Józsi.

Várniuk kellett néhány percet, mire a keresett puská megint eldördült, egymás után kétszer is.

– Elvétette – mondta Józsi szemeivel felfelé nézve.

– Mit? – kérdezte István csodálkozva.

– A célt – vágta rá kurtán a másik.

– Honnan veszed? – értetlenkedett István.

– Mert ráduplázott.

– De hát nem is láthat minket – ámuldozott Lajos.

– De nem is minket céloz.

– Hát? – kérdezte István a másik szűkszavúságától egyre dühösebben és hangosabban.

– Vadászik.

– Mit csinál?

– Vadászik a faluban lévő óvatlan bajtársainkra.

– Ilyen messziről? Nem hinném! – ingatta fejét István.

– Én igen, mesterlövész lehet távcsöves puskával. Ennél jobb leshely nem is kell neki, onnan fentről mindent belát, az egész falut – magyarázta Józsi eltökélten.

– Azt mondd? – kérdezte István kétkedve.

– Azt! – vágta rá határozottan Józsi.

– Végül is, te vadász vagy, érted az ilyen dolgokat. Szóval a toronyban. Akkor menjünk, és füstöljük ki onnan! – mondta István kis gondolkodás után izgatottan, ellépve a faltól és felnézve.

– Jó magas, keressünk egy ajtót! – indult meg a fal mellett szorosan, a többiek pedig halk léptekkel utána.

Menet közben ismét hallatszott a lövés, és most már mindnyájuk számára egyértelművé vált, hogy a hang tényleg fentről jön. A templom fala mellett a terméskőből kirakott kis járdán osontak végig és már majdnem elérték az épület sarkát, mikor onnan egy szovjet katona lépett elő. Ahogy őket megpillantotta, mindjárt elordította magát, és már emelte is géppisztolyát. Az élen haladók Istvánnal együtt a mellettük lévő sírhalmok mögé vetették magukat. András is a földkupacok közé ugrott és a korhadt, régi fejfékat zizegve, recsegve szétforgácsoló géppisztolylövedékek elől elbújva, megpróbálta minél jobban összehúzni magát. Ám Lajos, aki néhány bajtársukkal kicsit lemaradva még hátrébb állt nem hasalt le, hanem könyökét a falnak támasztva célzott és lőtt. A géppisztoly még kelepelt az orosz katona kezében, mikor a találatától homlokán egy lyukkal hanyatt vágódott. A sírhantok mögött bujdosók, látva bajtársuk bátorságát, puskáikat úgy fekvé célzásra emelve maguk is kibújtak fedezékeikből. Lajos hátrahúzza, majd újból előretolva fegyvere zárdugattyúját éppen újratöltött, mikor a fal mögül puskáikat rászegezve két újabb szovjet katona lépett elő. Megcélozták, de löni már nem maradt idejük, mert az általuk még észre sem vett, földön hasaló bakák szinte egyszerre sütve el puskáikat végeztek velük. A nagydarab vasutas megkönnyebbülve nagyot sóhajtott, miközben néhányan, akik mögötte álltak, hátra rohantak, az épület végénél keresve menedéket. Az ő gyávaságuk lett az egész rajnak a szerencséje, ugyanis az oroszok a templomot megkerülve próbáltak közben a hátukba kerülni. Csakhogy az odafutókkal

szembetalálták magukat.

Puskák dörentek, Lajos, aki Istvánék és a templom végénél lévők között állt, hirtelen azt sem tudta, merre forduljon. Aztán mivel szemből nem jöttek többen, ő is hátrafelé emelte célzásra puskáját. István és a többi földön hasalók közben felpattantak, és az épület elejéhez futottak. A sarokhoz érve az egymáson heverő három holttest mellett megálltak, és ő kilesett. Senkit sem látott.

– Gyerünk! – mondta, és már rohant is tovább a hatalmas boltíves tetejű faajtóhoz, melynek egyik szárnya félig nyitva állt.

Belesett rajta, majd csendben hallgatózott. Mintha valami halk nesz ütötte volna meg a fülét, de nem volt benne biztos, kérdően nézett hátra a többiekre. Vad Józsi, aki maga is hallotta a cipő talpába szorult kavics márványpadlón való halk csikorgásához hasonló hangot, felhúzott szemöldökkel, szótlanul az ajtóra mutogatott. István arcán az egyetértés jeleivel szépen csendben rátette tenyerét az ajtó deszkájára, aztán hirtelen teljes erejéből belökte. Az ajtó nyikorogva tárult ki, de nem teljesen, mert valamiben puffanva elakadt. Hárman is beugrottak. András befelé, a terem felé célzott fegyverével, István és Józsi pedig az ajtó mögé, ahol a padlóról egy géppisztolyos orosz tápászkodott fel éppen. Mind a ketten lőttek, esélyt sem adva az ellenségnek. A magas, boltíves mennyezet visszhangozva felerősítette puskáik hangját, hogy még maguk is meglepődtek tőle. Gyorsan körbepillantottak, de több ellenséget nem láttak sem a padsorok között, sem a lépcsők környékén. István felvette a halott géppisztolyát, és ahogy az őrmestertől látta, a nyakába akasztotta. Éppen akkor érték utol őket Lajos és a többiek.

– De jó, hogy jöttök! Megvagytok? – örült meg nekik István.

– Meg, az egyik srác megsebesült, de nem vészes – felelte a nagydarab vasutas.

– Mutasd! – fordult az egyik kezével véres vállát fogó bajtársához.

– Hú, a mindenit, de jó, hogy nem ért csontot meg eret! Azért csak kössétek be, mert mély a seb! Mi fölmegyünk és kiiktatjuk azt az orvlövészt, ti meg maradjatok itt és védjétek a hátunkat. Ha negyedórán belül nem vagyunk itt, akkor utánunk jöttök! Értetted? – magyarázta István.

– Értettem, persze! – bólogatott a másik.

– Na, gyertek! – indult el a bal oldali lépcsőn András, és Vad Józsi pedig utána.

Alig mentek a kőből készült csigalépcsőn néhány fordulót, egy ajtóhoz értek. István leakasztotta nyakából a zsákmányolt géppisztolyt, megnézte, fel van-e húzva, aztán mutatta barátjának, hogy nyissa ki. Józsi célolni vállhoz emelte puskáját, András pedig az ajtó mellé lépett, és óvatosan lenyomva a kovácsoltvas kilincset lassan nyitni kezdte. Az olajozatlan, keveset használt zsanérok halkán nyikorogtak. András megtorpant egy pillanatra, de aztán egy hirtelen mozdulattal belökvé teljesen kitárta. A másik kettő fegyverét az ajtón belüli részre szegezve lassan közelebb araszolt, András pedig kezében szuronyos puskájával dőfésre készen a falhoz lapult. Mikor már egészen közel értek, egymás után leengedték fegyvereiket.

– Ez csak az erkély, rossz helyre jöttünk – mondta István halkán és bosszúsan.

Óvatosan, mindenhol ellenséget sejtve kimentek a szűk kis csigalépcsőből a hatalmas térbe. A karzaton körben padok sorakoztak, odalént látszott az oltár és rajta vázákban a néhány napos megkókadt virágok, felettük a boltíves mennyezet telis-tele volt színes freskókkal. Ahol a kupola alja a fallal találkozott, körben a stukkós, párkányos részen szentségek szobrai és vallási jelképek fából faragott, mives díszei helyezkedtek el. Minden annyira harsánynak és túldíszítettnek tűnt számukra.

– Ezek ortodoxok vagy micsodák, ugye? – kérdezte András.

– Igen, valami olyasmi – felelte István, tekintetével a falakat fürkészsze.

– Ott a feljáró! – mutatott Józsi a túloldali erkélyre.

– Tényleg, akkor menjünk át! – mondta István bosszúsan, mikor megpillantotta.

Gyors léptekkel lerohantak a csigalépcsőn, amin jöttek. Lajos és a többi bajtársuk, kik

éppen a sebesültet látták el, puskáikat feléjük kapva, csodálkozva néztek rájuk.

– Rossz felé mentünk, ez csupán a karzat – szólt oda nekik István csak úgy menet közben, majd igyekezve a jobb oldali erkélyre mentek, ahonnan még tovább is vezetett a lépcső.

A félhomályban, amit pusztán egy-egy lőrészzerű ablakocska gyöngé fénye tört meg, lépteiket lelassítva, szinte lábujjhegyen osontak még sok-sok fordulónyt. Sejtéseik szerint már jócskán fent járhattak, mikor valami kopogó hangra lettek figyelmesek. Megálltak és füleltek. A következő pillanatban egy kézigránát gurult a lépcsőfokokon kopogva melléjük. András iszonyú rémület lett úrrá, hiszen tudta jól, ott nincs hová bújni a repeszek elől. Egy pillanatra István sem tudott se köpni, se nyelni, csak nézte megbabonázva a lassan lefelé gördülő halált. Szerencsére Vad Józsi, mint általában, ezúttal is feltalálta magát. Lépett egyet, hogy közelebb kerüljön hozzá, aztán fordulásból belerúgott egy jó nagyot a gránátba, hogy az csak úgy repült lefele amerről jöttek. Néhány másodperc múlva, alig, hogy a kanyarban eltűnt, hatalmasat szólva felrobbant. A légnyomás szele végigcsapott a tekervényes folyosóként emelkedő csigalépcsőn, hasra lökve őket, és kitérve a kis ablakok üvegeit.

Alig, hogy a hullám átrobogott rajtuk, István felpattant és a szerzett géppisztolyát előretartva, mint aki megzavarodott, futva elindult felfelé. András és Józsi is feltápáskodtak és utánairamodtak. Néhány lépcsőfordulóval fentebb érték csupán utol, ahol már nagyban lőtte az ajtónyílást, ahol az ellenséget sejtette. Ők is felemelték puskáikat, de senkit sem láttak, hát inkább gyorsan felmentek egészen, és szuronyaikat előreszegezve az ajtó mellé lapultak.

– Hé, hé! – szólt oda nekik István suttogva.

Ránéztek és látták, hogy kezében egy gránátot mutogat. Bólogattak, majd ismét az ajtóra szegezték tekintetüket és szuronyaikat. István kibiztosította a gránátot, jól meglendítette, és bedobta az ajtónyíláson. Odabent mozgólódás támadt. Feszűlten figyeltek, hátha a bent lévők kitérnek, vagy esetleg visszadobják a gránátot, de egyik sem történt. Pár másodperc múlva robbanás rázta meg a tornyot, kitört üvegek csörömpöltek és megkondult egy harang is. Először hangos, érces hangon, aztán egyre halkulva, míg el nem hallgatott végleg. István előrelépett és benézett az ajtón. Körbepillantott a helyiségben, majd felemelve tekintetét a fenti részt is szemügyre vette.

– Gyertek! – mondta végül, és belépett.

András és Józsi mindjárt mögötte befordultak az ajtónyíláson, és vállhoz emelt puskáikkal célpontot kerestek. De nem kellett ott már senkire löniük, mert a két szovjet katona, aki a harangtoronyban tartózkodott, holtan hevert a fal tövében. Az ablakok nyitva álltak, így a légnyomás nem, de a gránát repeszei mind kitérték belőlük a szép színes ólomüvegeket. A felettük lógó jókora harang láttán azért inkább a fal mellé húzódtak, nehogy a detonációtól meggyengülve esetleg maga alá temesse valamelyiküket.

– Hála Istennek és persze neked, Józsikám, ezt megoldottuk. – mondta István kissé megnyugodva, a többiekre nézve.

Vad Józsi nem szólt semmit, csak felvette a padlón az üvegszilánkok között heverő egyik puskát.

– Az ördögbe, a gránát tönkretette! – mutatta a távcsöves fegyvert.

– Nagyon? – kérdezte István kissé bűnbánó hangon.

– Teljesen, elrepedtek a lencsék – felelte lemondóan legyintve Józsi, miközben a puskát a földre dobta.

– Nem baj, az a lényeg, hogy kiiktattuk a lesipuskást, és ezzel magunkat is és bajtársainkat is megóvjuk a veszélytől – vágta rá István atyáskodó hangon, magyarázkodva.

– Igaz, de azért jól jöhetett volna. Egy ilyen fegyver nagy előnyt jelenthet főleg egy olyan biztos kézben, mint a Lajosé – mondta Józsi bús képet vágva.

– Lajosnak nem kell távcső, a nélkül is mesterlövész, úgy lefogja nagy mancsaival a puska hátrarúgását, mintha az csak játék lenne – szólalt meg András is, oldva a másik kettő

ellentétét.

– Na, gyertek, menjünk! – indult el István lefelé.

Vad Józsi vállára akasztotta puskáját és utánaindult, András még az ablakhoz lépett, és néhány másodpercig az egész falut átölelő kilátásban gyönyörködött. Láta az utcákon lövöldözve előrenyomuló és onnan fentről könnyű célpontot nyújtó bajtársaikat és hálát adott az építésznek, amiért a torony másik oldalára, amerről ők jöttek, nem tervezett ablakot.

Mire a toronyból leértek fegyvereikkel a kezükben, az egész raj ott állt, és Lajossal az élükön éppen felfelé indultak.

– Sikerült? – kérdezte a nagydarab.

– Persze, hát itt vagyunk! – vágta rá István pökhendien, mintha természetes lenne, hogy ők győznek.

– Na, jó csak már éppen azon tanakodtunk, felmenjünk-e.

– Megoldottuk – felelte István csak úgy menet közben, ahogy az ajtóhoz ment.

Kidugta fejét és szétnézett minden irányban, de senkit sem látott odakint.

– Szerintem mehetünk tovább, itt már végeztünk – mondta, és kilépett az ajtón.

– Menjünk – felelték a többiek kicsit sajnálva, hogy el kell hagyniuk a biztonságos kőfalak nyújtotta menedéket.

A templom előtt széles terméskőből kirakott út vezetett ki a kovácsoltvas kapuig, ami nyitva állt. Kimentek az utcára, és elindultak a falu házai között. Már csak néhány kisebb ellenálló csoportba ütköztek, de azokat bajtársaikkal egyesülve könnyedén legyőzték. A délutánból így is késő este lett, mire a túlsó szélét elérve teljesen ellenőrzésük alá vonták a falut. Este mikor ellátmányukat átvették, már az egész szakasz együtt volt, még Zsiga is megkerült, így az ő nevére vételezett fejadag nem maradt meg másoknak. Pedig Lajos már pályázott rá és ezt jelezte is az öregnek, ezért először kicsit elszomorodott, de aztán rájött, hogy barátja többet ér, mint egy kis repeta.

Míg a lemenő nap fényében éjszakai „fekhelyeiket” ásták, ismét német bombázók húztak el felettük kelet felé. Bekapták a szolid kis vacsorájukat, majd a kimerültségtől, szinte mindenki azonnal mély álomba zuhant. András viszont csak forgolódott, bár iszonyúan fáradtnak érezte magát, mégsem jött álom szemeire. Az elmúlt napok eseményei jártak az eszébe, ha lehunyta szemeit, maga előtt látta képeit. A rengeteg vért és fájdalmat, a halottakat és eltorzult arcukon a kínt. Sokáig a fényesen ragyogó csillagokat bámulta, aztán valamikor észrevétlenül mégiscsak elnyomta az álom és elaludt.

Észre sem véve, mikor lépte át a valóság és a képzelet világának kapuját, máris egy kis faluban meneteltek. Elöl ment az öreg, mögötte az egész szakasz, István, Lajos, Zsiga, Vad Józsi meg a többiek. Körülöttük az út szélén mindkét oldalon végig könnyes szemű, feketébe öltözött asszonyok és éhező, sovány gyermekeik. A kicsik markukat kérően tartva, feléjük nyújtották vékony, csontos kezeiket, de senki sem foglalkozott velük, csak mentek rendületlenül. Egyik település után a másikba, és mindenütt ugyanaz a szomorú kép fogadta őket. Szörnyű, rossz érzés tört rá és lopva, mint akinek félnivalója van, a körülötte menetelő bajtársaira nézett. Mind-mind szigorú, rezzenéstelen arccal verték a földhöz bakancsuk talpát, mintha a szerencsétlen nyomorultak ott se lennének az utak mentén végig. Ahogy az egyik falut elhagyták, már látta a következőt, és a házak előtt a rengeteg fekete kendőt a sírástól kipirosodott szemű nőkn. Nem bírt szemeikbe nézni, ugyanis vád ült bennük és rettenetes fájdalom. Vád valamiért, amit nem értett, de érzett. Szíve összeszorult, hiszen tudta, ha nem is néz rájuk, a vádló tekintetek akkor is kiégetnek belőle valamit. Lassított, és mielőtt még a következő faluhoz értek volna, megpróbált a zárt alakzatban menetelő szakaszból kilépni. Am nem tudott, mert az utána lépkedő folyton a sarkába rúgott. Hátranézett egy pillanatra és látva bajtársa szigorú arcát, semmibe révedő tekintetét jobbnak látta nem próbálkozni többet. Nem tehetett egyebet, csak ment tovább és tovább, ahogy a tempót diktálták, egyik faluból a másikba, egyre újabb és újabb megpróbáltatásokat élve át. Aztán mikor már úgy érezte, nem

bírja tovább, egyszer csak furcsa érzés tört rá. Lábai verve az ütemet lépdeltek tovább, de ő mintha emelkedni kezdett volna. Először csak átlátott a többiek felett, majd már saját magát is felülről látta, amint ott menetel a többiek között. Egyre magasabbra emelkedve megpillantotta az előttük és a mögöttük haladó szakaszok sokaságát. Ahogy még feljebb jutott és már messzire ellátott, szemei elé tűntek menetelő bajtársainak végeláthatatlan sorai. Egyik szakasz a másik után, csak mentek és mentek, nem volt megállás, hiszen mögöttük jött a következő. Tovább emelkedett, és az úton vonulók hamarosan egy fekete homály övezte, lassan előresikló, vég nélküli zöld kígyóvá olvadtak össze.

Felemelve tekintetét látta maga mellett a fellegeket. A nap fentről szikrázóan süttött és az ég gyönyörű kéken ragyogott, mégis majd megfagyott. Meztelennek érezte magát és a tiszta, friss levegő égette testét. Megpróbált a hívogató meleget árasztó nap felé menni, de nem sikerült. Lenézett lábaira és azok helyén a levegőben kalimpáló madárlábakat talált. Először egyik, majd ámulva gyorsan a másik oldalra kapta tekintetét és megcsodálta a kinyújtott karjai helyén feszülő, szél által borzoló tollú szárnyait. Egy pillanatra megrémült, aztán megpróbálta használni őket. Előrecsavarta és ereszkedni kezdett, visszafordította, hogy a szél belekaphasson és emelkedett. Percekig csak élvezte az önfeledt repülés élményét. Nem félt, úgy érezte, nem érheti baj, hisz a semmi közepén repül. Nincsenek katonák, se ellenség, se tiszték, csupán a határtalan szabadság.

Aztán egyszer csak fájdalom hasított a hátába, és tollak repültek szerteszéjjel. Ösztönösen irányt váltott és hátranézett. Egy hatalmas madarat látott, karmai közt az ő véres hátáról hiányzó tollakkal. Szárnyaival örült csapkodásba kezdett, és folyton hátra pillantgatva menekülni próbált. De a nagy, kampós csőrű madár gyorsabbnak bizonyult nála, néhány szárnycsapással utolérte őt, és karmaival ismét háta felé kapott. Hirtelen emelkedni kezdett, majd körbefordulva zuhanórepülésbe ment át. A szél rettenetesen süvített fülei mellett, szemeit résnyire zárta, és hogy minél gyorsabb legyen, összehúzta magát, amennyire csak tudta. Amikor már nem bírta tovább az eszeveszett sebességet, kitérte szárnyait és emelkedni kezdett. Egy pillanatra hátranézett és látta, a nagy madár körmeit kiengedve ott van a nyomában. Mert nem tudott jobbat, összekucorodva újból zuhanni kezdett, de az érzés, hogy nincs menekvés, vége van, egyre jobban erősödött benne.

Bajtársai jutottak eszébe, és a jelenetek, mikor többször is egymás életét mentették meg, és hirtelen rettentően egyedül érezte magát. Tudta, senki sem segíthet rajta, mert elhagyta őket. Egyre fáradtabbá vált, nem bírva tovább a hajszát. A nap felé nézett lemondóan, és széttárva szárnyait lassan emelkedve vitorlázni kezdett, úgy várva a véget. Hátán tompa ütést érezve a hatalmas madár karmaival belémart. Szűró fájdalom áradt szét testében, majd egyre erősödő fullasztó érzés lett úrrá rajta, mintha valami ki akarná belőle szorítani a szuszt. Mellkasa összeszorult, nem bírt lélegezni, légszomja támadt és fulladozott.

Köhögve, levegő után kapkodva, sajgó háttal ébredt fel. Teste az egyenruha alatt verejtékben úszott, kirázta a hideg és megborzongott. Aztán nagyokat szuszogva szépen, lassan megnyugodott. Felült a gödrében, amiben aludt, és félrehúzta a beleterített pokrócát. Szinte még sötét volt, csupán a távolban keleten derengett a pirkadat, így nem sokat látott, de kezével kitapogatva mégis megtalálta, amit keresett. Egy éles kődarabot, amit este, mikor a gödrét kiásta, a kimerültségtől nem vett észre. Először úgy gondolta, még mindenki alszik, vissza akart feküdni. Aztán a kelő nap gyenge, pirosas fényében megpillantotta az öreget, aki tőle nem messze felhúzott térdekkal, hátát egy fának támasztva, üldögélve pipázgatott.

– Rosszat álmodott? – kérdezte az őrmester füstpamacsokat eregetve, miközben ő kimászott a gödréből.

– Olyasmi – felelte nagyot sóhajtva, az álmára gondolva.

– Az bizony nem jó – mondta az öreg egykedvűen.

– Ide ülhetek? – kérdezte, a pipafüsttől megkívánva a dohányt.

– Van hely, hát üljön – válaszolta az őrmester a vállait vonogatva.

András nem is szólt többet, csak leült mellé, és izzadtságtól nyirkos hátát a fának támasztotta, cigarettát húzott elő, és rágyújtott. Így füstölögtek ott kettesben szótlanul, a kelő napot bámulva, gondolataikba révedve.

– Örmester úr!

– Na, mondja! – vágta rá kurtán az öreg már várva, hogy a másik megzavarja békés pipázgatását.

– Biztos jót teszünk mi azzal, hogy felszabadítjuk ezeket a szegény népeket a sztálini diktatúra alól? Mert mi van, ha mondjuk mégis bolsevikok vagy kommunisták, vagy mi a csodák akarnak lenni? – kérdezte András bátortalanul.

– Azt nem hiszem, hogy azok akarnának lenni, de hogy amit teszünk az jó, azt sem. De ezt majd a jó Isten eldönti, ha halálunk után elébe járulva megméretnek tetteink – válaszolta az öreg kis gondolkodás után.

– De ha el szeretnénk kerülni, hogy a pokolba kerüljünk, akkor most életünkben kellene jót cselekednünk, nem? – értetlenkedett András.

– Az bizony így van, csak hogy itt nem mi döntünk a saját sorsunk felett. Mi pusztán megpróbálunk életben maradni – felelte az öreg egészen szomorú hangon.

Ezután percekig egyikük sem szólt, csupán elgondolkodva szívták és fújták a dohány füstjét.

– Ma elérjük a várost – kezdte később az öreg.

– Milyen várost? – kérdezte András meglepetten.

– Hát azt, amit el kell foglalnunk, Tim, vagy mi a nyavalya a neve! – válaszolta az öreg, a mellette heverő szakadt térképet kezébe véve és rábökve ujjával.

– Ja, persze, Tim! – vágta rá András a homlokához kapva, leplezve, hogy a napok óta folyó öldöklésben el is feledte, mi a céljuk.

– Nem lesz egy leányálom – mondta az öreg rosszkedvűen.

– Lehet – felelte András a jókora szürke foltra pillantva, mi a várost jelölte a térképen.

Aztán már nem szóltak többet, csak ültek ott és nézték, ahogy a vöröses pirkadat lassacskán hajnali fénybe megy át, mikor a távoli dombok mögül előbújott a nap.

A csendet megtörte az ébresztő hangja, és mintha angyalok fújnák a trombitát, mert eljött volna a feltámadás, a napocska aranyárga sugaraiban élő holtakként másztak elő a földből az álmos bakák. Egy csapásra életre kelt a környék. Elöljáróik parancsára megpróbálták rendbe hozni magukat, persze az elmúlt napok véres harcainak nyomát nemigen tudták eltüntetni egyenruhájukról. Miután a lőszer-, gránát- és élelmiszer javadalmukat megkapták, a reggelire szánt részét mindjárt be is falták. Kulacsukat még feltöltötték vízzel, aztán nemsokára megindultak az ellenség vélt vonalai és a bizonyos Tim nevű város felé.

Negyedórányi gyaloglás után egy dombos rész tetejéhez érve már látták is a város magasabb épületeinek tetejét. Ám nem sokáig gyönyörködhetek a látképben, ugyanis kelet felől négy repülő jelent meg az égen. Gyorsan szétszóródtak, és a kopár vidéken mindössze elszórva található fás, bokros részeken kerestek menedéket. A gépek rövid idő alatt föléjük értek, és ahogy sejtették, azok bizony szovjet Raták voltak. Mintha keresnének valamit, néhány kört leírtak a hátuk mögött hagyott falu fölött. Aztán kettesével a támadó és éppen felfejlődőben lévő magyar arcvonal felé kanyarodtak. Végigrepültek fölötte egészen messze, amíg a szem ellátott, aztán visszafordultak.

– Mit keresnek ezek? – kérdezte Lajos egy kis bokrocskában megbújva, amiből kilógott keze, lába.

Úgy festett, mintha egy hatalmas medve a vadászok elől lapulevelek alatt keresett volna menedéket.

– Szerintem harckocsikat, ágyúkat meg hasonló nagyobb erőt képviselő célpontokat – felelte az öreg elmosolyodva, mikor a komikus látványt nyújtó nagydarab vasutast megpillantotta.

A többiek is mosolyogtak, sőt inkább egyenesen nevettek kihasználva a lehetőséget, amiből az utóbbi időben igen kevésre nyílt módjuk. De ez a nevetés inkább csupán elfojtott érzelmeik és könnyeik eszelős röhögésben való felszínre törése volt. Hiszen sírásra viszont éppenséggel akadt volna elég okuk az utóbbi időben, de mivel büszke férfiak voltak, nem sírtak.

– Mi olyan vicces? – csodálkozott Lajos.

– Maci a málnásban! – vágta rá Vad Józsi hahotázva.

– Agyonnyomod azt a szerencsétlen bokrot – mondta István nevetésével küszködve.

– Mi van? Nem értem, mi olyan vicces – mérgelődött Lajos, kissé felkapva a vizet.

A többiek nem válaszoltak, csak még inkább nevettek, mikor tagbaszakadt bajtársuk felült a kis bokorban, és a vékony vesszők közül értetlenül nézett rájuk.

– Ti rajtam röhögtök? – kérdezte körbepillantva.

– Á, nem, de azért kereshetne magának valami jobb búvóhelyet is, mert így könnyedén kiszúrják fentről! – felelte az öreg kissé gúnyos, kissé kioktató hangon, kezével felfelé mutogatva.

E szavak persze pusztán olaj lettek a tűzre, és még nagyobb lett a nevetés. Vigadalmuknak végül a távolban megforduló és közeledve a földön levőkre tüzelő Raták vetettek véget. Géppuskájának becsapódó lövedékei porkígyóként futottak végig közöttük. Mindenki elhallgatott és reszketve húzta össze magát, amilyen kicsire csak tudta. A repülők áthúzva felettük oldalt cserélek, és a másik kettő is végiglőtte a területet. Valahol a földön is megszólalt egy vagy talán több légvédelmi géppuska, de a gépek, nemigen törődve vele, még jó néhányszor visszatértek. Aztán kifogyhatott a lőszerük, mert jobb célpontot nem találva a gyalogságra dobták bombáikat és amerről jöttek, arra távoztak. A földön lapulók vártak még kicsit, majd előbújtak, és továbbindultak. Ám alig mentek pár száz métert, mikor újabb repülők jelentek meg az égen.

– Ismét légi veszély, mindenki fedezékbe! – kiáltotta az öreg.

– Őrmester úr, ezek a mieink lehetnek, mert a Raták amarról jöttek – szólt oda Vad Józsi.

– Valóban, igazad lehet – mondta az öreg a gépeket figyelve tekintetével.

És valóban, nemsokára már látszott is, hogy két német vadászgép és a felhők között szállva négy vagy talán hat bombázó közeledik.

– Stukák, tényleg németek – állapította meg az öreg.

– Azért vegyék csak elő a légi jelüket, nehogy megint miránk vadásszanak! – szólt oda bakáinak.

Előszedték zsebeikből a lepedődarabra emlékeztető színes rongyot és ki így, ki úgy kezei közt jól láthatóan kifeszítve vagy csupán zsebkendőként lóbálva menet közben a magasba emelték.

A két vadászgép ereszkedni kezdett, és alacsonyan szállva áthúzott felettük. Menetszelük és légsavarjuk hatalmas port kavart, de löni nem lőttek. A város felé vették az irányt, ahogy fent a magasban a mély, bűgő hangot adó bombázók is. Néhány perc múlva odaérve az ellenség légvédelmére fittyet hányva leszórták a temérdek bombát, mit hasukban cipeltek. Beleremegett a föld, a robbanások egymást érő hangja morajlott, mint nyári zivatar idején egy hatalmas, távoli menydörgés. Aztán, mint akik jól végezték dolgukat, ismét alakzatba álltak és visszafelé vették az irányt.

Azonban nem jutottak túl messze, még csak éppen felettük jártak, mikor nyomukban a város felől négy Rata tűnt fel. Pillanatok alatt utolérték a lassúbb és lomha bombázókat, és tüzet nyitottak rájuk géppuskáikból. A két német Stuka levált a bombázókkal addig tartott alakzatról, és a Ratákra vetette magát. A pilóták oly hajmeresztő mutatványokkal próbálták egymást becsapni, hogy azokat még a földről is rossz volt nézni. Az ádáz küzdelem hevében viszont az odalent hasalókkal senki sem foglalkozott.

– Ezek nem normálisak, nekem még a látványtól is felfordul a gyomrom, nem hogy még

ha ott lennék fenn! – mondta Lajos a légi csatát bámulva, hanyatt fekve.

– Akkor ne nézze őket! Egyébként is a feküdj az hasalást jelent, vagy nem? – vágta rá az öreg a sűrű légi forgalomtól kissé ingerülten.

– De igen, őrmester úr, csak...

– Tudom-tudom, hátba lövik meg egyebek! – vágott szavába az öreg.

– Úgy látom, ezek jól elvannak egymással, akár föl is kelhetünk és tovább mehetünk – folytatta, miközben fölállt a földről.

Mire mind felkászálódtak, már más szakaszok is talpon voltak, és fél szemmel az égen folyó eseményeket figyelve a város felé ballagtak.

– Na, gyerünk! – mondta az öreg felfelé bámuló bakáinak.

Elindultak, és menet közben fel-felpillantgatva fél szemmel az egymással küzdő repülőket figyelték. Úgy tűnt, a Stukák valamivel gyorsabbak és fürgébben manővereznek, de lehet, hogy a pilótáik voltak jobban képzettek. Az biztos, hogy ketten is felvették a harcot a szovjetek négy Ratájával, és közben a bombázók szépen kereket oldottak. Végül úgy negyedórányi légi csata után az egyik Rata lángolva a földre csapódott és felrobbant. A másik három pedig jobbnak látva, ha távoznak, a város felé véveaz irányt. A Stukák nem követték őket, hisz lőszerük és üzemanyaguk is fogytán lehetett már. Rájuk bízott feladatukat teljesítve, megvédve a bombázókat, amik azalatt már valamelyik német reptéren lehettek, ők is nyugat felé vették az irányt és tovaszálltak.

A földön ezalatt a támadó arcvonala már a város pereménél járt, és mihelyt lőtávolságra ért, oly erős aknavető, géppuska és tüzérségi tüzet kapott, mintha az egész Vörös Hadsereg ott lett volna összevonva.

– Őrmester úr, merre? – kérdezte István rémulten, mikor a pergőtűzben egyik rajába tartozó bajtársukat egy becsapódó lövedék darabokra szaggatta.

– Nem tudom! Valahogy előrébb kell jutnunk! El kell érünk a város szélét! – kiáltozta a robbanások dőrejeit túloldítva az öreg, azonban a sűrű gránátésőtől percekig mozdulni sem tudtak.

– Gyerünk-gyerünk! – ordította az öreg, mikor kicsit alábbhagyott a nagy aknavetőzés és ágyúzás, és a következő dombig futottak.

El is érték a kis horhosszerű mélyedést, és ott ismét hasra vágódtak.

– Jöjjenek, na, jöjjenek már errébb! Mindenki, közelebb hozzám! – integetett ijedt bakáinak.

A dombocska mögött a vezetésével négykézláb oldalra másztak vagy tizenöt-húsz métert.

– Látták, hogy oda hasaltunk, csak idő kérdése, és az aknavetőket ráállítják a helyre! – magyarázta a kénytelen-kelletlen utánakúszó embereinek.

És alig, hogy ezt kimondta, már is robbantak a gránátok mögöttük, először csupán szerteséjjel, aztán szépen lassan összpontosítva a foltra, ahol az imént lehasaltak.

Ott megrekedve vagy egy órán keresztül mozdulni sem tudtak. Ki-kilesve látták, hogy a város északi pereménél, ahol a házak kizárólag a víz túloldalán álltak, bajtársaik a folyó gátja mögé bújva már egészen előre tudtak nyomulni. Viszont náluk, ahol a folyó innenső partján is akadtak épületek szép számmal, kézi fegyvereikkel az előrejutás lehetetlennek tűnt. A házakból és kiépített géppuskafészekből tüzelő ellenség hatalmas előnyben volt velük szemben, akik pusztán kisebb dombocskák takarásából puskáztak feléjük.

Egy idő múlva aztán aknavetős és géppuskás rajok érték utol az előreszaladt, de elakadt gyalogságot. Az ő komolyabb tűzerejük már jelentett némi veszélyt a védőkre nézve, és támogatást bajtársaiknak. Olyannyira, hogy az elmúlt egy-másfél órában még elképzelhetetlennek tűnő támadást ismét megkezdtek. Egyik dombocskától a másikig futva és ott azonnal hasra vágódva lassacskán egészen közel jutottak a város szélső házaihoz.

– Gyerünk, fiúk tűz, ösztűz! Lőjetek-lőjetek, fedezzük az utánunk jövőket! – kiáltotta az öreg az épületek ablakaira mutatva, mikor meglátta a mögöttük gyilkos tűzbe keveredett

bajtársaikat.

– Feküdj! Földre! Feküdjenek már le! – ordította a feléjük tartó felelőtlenül nyílt, dombos területre vezetett szakasz felé dühösen az öreg.

De azok nem hallgattak rá, csak rohantak a körülöttük fűtyülve, suhogva repkedő lövedékektől megijedve, rémült arcot vágva. A gyors helyváltoztatást az ellenség aknavetősei nem tudták követni, ezáltal a becsapódó aknagránátokat sikerült elkerülniük, de a géppuska tüzeit nem. Túl sokáig mozogtak belátható területen, kiszámítható irányban, így a géppuskásoknak jutott idejük rájuk fordulni. Az eszeveszetten száguldó lövedékek tompa puffanásokkal és hatalmas lökésekkel terítették földre az embereket. Néhányuk még jajgatott pár percig, de segíteni rajtuk ott a nyílt terepen nem lehetett. Lassan elvérezve, vagy belélegezve saját vérüket fulladozva megadták magukat a halálnak és elhallgattak. Parancsnokuk, egy fiatalka szakaszvezető mellkasi és fejlövéssekkel azonnal meghalt. De talán jobban is járt, mert az öreg annak ostobasága láttán, ami vagy harminc ember életébe került, szinte szétrobbant a dühtől.

– Mit csinált ez a barom! Azt hitte, gyakorlaton van? Szerencsétlenek! – dühöngött magából kikelve.

– Jöjjenek már ide a domb mögé, de csak kúszva! – ripakodott a tőlük nem messze hasaló néhány túlélőre.

– Van maguk között rajparancsnok? – kérdezte, mikor a tizenkét ember lassan odaért.

– Igen, őrmester úr! – felelte egy fiatal suhanc kissé még sokkosan.

– Csak egy maradt?

– Igen.

– Na, őrzetű, akkor megnyerte ezt a tizenkét embert, mostantól ez lesz a maga raja és az én szakaszomhoz tartoznak, míg a felsőbb vezetés másként nem dönt! Értette?

– Igenis, őrmester úr! – vágta rá katonásan a másik.

– De aztán odafigyeljen ám, hogy merre vezeti őket! Mindig figyelje az én rajvezetőimet, azok már elég jól tudják a dolgukat, és főként engem! Tegye mindig azt, amit mondok, ha életben akarja tartani az embereit és magát! – okította az öreg.

– Igenis, őrmester úr!

A plusz rajjal kiegészülve lőtték a házakból feléjük tüzelő ellenséget és a jobb lövők, mint Lajos vagy Vad Józsi néha-néha el is talált közülük egy-egy óvatlanabbat, de előbbre jutni nem tudtak. Az ellenség nehézfegyvereinek tüzeiben a saját géppuskáik nem tudtak felfejlődni hozzájuk, de egy golyószórós raj valahogyan mégis eljutott odaig, és melléjük telepedett. Az őrmester megbeszélte vezetőjükkel, hogy nyújtsanak fedező tüzet, míg ők megpróbálnak eljutni a szélső házakig.

Ugy is lett, betárazták puskáikba maradék, fogyóban lévő lőszerüket és feltűzték szuronyaikat. Az öreg jelzésére a golyószórósok löni kezdték az oroszok géppuskafélszékét, ők pedig megindultak előre.

– Futás! Futás! – üvöltözte, és közben maga is igen gyorsan szedte lábait, hiszen tudta, a golyószóró nem hevederből tüzel, ezért kapacitásai végesek.

Rohanás közben látták, hogy a tőlük északabbra támadó bajtársaik már betörtek az ellenség soraiba. Ahogy közeledtek, a szovjet fedezékekben megszólaltak a puskák és géppisztolyok, de a géppuskát a golyószórósok tüzükkal teljesen lefoglalták. Néhányan találatot kapva feljajdultak és a földre estek, de a többiek elérték a szélső épület falát, és lihegve hozzálapultak. Az öreg mutatta a golyószórósoknak, akik éppen tárat cseréltek, hogy prima volt a fedező tűz, majd rajonként támadásba lendültek.

– Először a házakat és utána a géppuskákat, mert amíg nem tiszta a környék, nem hősködjünk! – mondta az őrmester nagy hangon, hogy mindenki hallja.

Így aztán a város peremén lévő épületeket kezdték megtisztítani, ám lőszerkészletük vészesen apadt. Az ajtót védőket leküzdve egy hatalmas, többszintes, magtárszerű épületbe

törtek be éppen, mikor Andrásnak végleg elfogyott. Üresre lőtt puskáját, szíjával nyakába akasztva hátára lökte, elvégre tudta jól, elvesztése későbbiekben még komoly büntetésekkel járhat. Aztán az egyik szovjet katona mellől fölkapta az ott heverő géppisztolyt. Mások is így tettek, ki mit talált, azzal harcolt tovább.

– A tárákat is! – kiáltott rájuk az öreg, miközben elfutva mellettük már előre igyekezett.

András gyorsan visszament a hullához és megfogdosta zsebeit, majd észbe kapva az orosz kenyeres zsákjába nyúlt, és talált is két nagy kerek és jó nehéz csigatárat, ami bele sem fért volna a zsebébe. Meglepődve méregette kezében azok tetemes súlyát, és a fegyveren lévő gyanúsan könnyűnek találva kioldotta és a padlóra dobta. Felcsúsztatva helyére az egyik telit, hátrarántotta a felhúzó kart, lőtt vele néhányat és mikor látta, működik, a többiek után indult.

Az épület egy jókora csarnok volt, ami békeidőkben gabonaraktár lehetett, de a front közeledte miatt valószínűleg elhordtak belőle mindent, mert üresen állt. A fa mennyezetet vastag erős gerendák tartották, amiket közfalak híján alulról téglából rakott pillérek támasztották. A lőrésszerű kis ablakokon csak kevéske fény tudott beférkőzni, így falai között félhomály uralkodott. Mikor András a többieket utolérte, azok már a pillérek mögé bújva komoly tűzharcban álltak a csarnok másik végén a felsőbb szintre vezető lépcsőt védő szovjet katonákkal. A méretes téglapítmények mögött ketten is elfértek, így mikor megpillantotta Istvánt, gyorsan odafutott és mellé bújott. Egy darabig próbálkoztak, ő az egyik oldalon, a barátja a másikon ki-kihajolva, géppisztolyaikkal rövid sorozatokat eregetve az ellenség felé, de aztán belátták, olyan távolságból nincs sok értelme. Az öreg mutogatta Lajosnak és Vad Józsinak, akik a maradék összeadott lőszert puskaikba töltötték, hogy próbálják őket. Nem is kellett azoknak kétszer mondani, mihelyt végeztek a tárazással, már emelték is célra fegyvereiket. Néhány lövés után el is találtak kettőt, egyikük kiterült, a másik viszont jajgatva rohant fel a lépcsőn. Az alsó szinten ezzel meg is szűnt az ellenállás, az őrmester kezében géppisztolyával a feljáró felé indult, ám fordult is vissza hamar, mikor fentről egy gránát repült feléjük. Gyorsan a pillérek mögé húzódtak. Robbant a gránát, repkedtek a repeszek a téglán megpattanva mindenfelé. Az öreg meg sem várva, hogy a por leüljön előrébb futott, és egy másik oszlop mögé ugorva géppisztolyával tűz alá vette a lépcső felső szintre vezető nyílását.

– Gyerünk, jöjjenek! – kiáltott hátra a többieknek.

István egy sorozatot eresztett a lépcső teteje felé, majd az őrmester mellé sietett. András és a többiek is megindultak, de fent egy orosz lépett a nyíláshoz, és mindjárt lőni is kezdett. A távolság miatt nem találta el egyiküket sem, de csak úgy repkedtek körülöttük suhogva a lövedékek. Néhányan megtorpanva lőni próbáltak.

– Gyerünk tovább, ne álljanak meg ott! – üvöltötte az öreg.

Közben puskák dördültek, Józsi és Lajos is lőtt, az orosz a mellkasához kapott, majd összerogyva legurult a lépcsőn. Közben ismét egy gránát repült lefelé, de az egyik pilléren megpattanva messzire szállt tőlük, nem jelentve veszélyt rájuk nézve.

– Dobjanak fel egy-egy gránátot! – fordult István, majd András felé az őrmester.

Mindketten lecsatoltak, majd kibiztosítottak egyet és már repültek is. Az egyik célt tévesztve a falnak ütközött, és a lépcső fokain pattogva visszagurult. A detonáció leszakítva egyet méterekre repítette a jó erős pallóból készült fokok közül. A másik viszont felrepült az emeletre, ahol nyomban nagy kiabálás és futkosás támadt. Pillanatok múlva felrobbant és csend lett. Az öreg integetett Lajoséknak, hogy nagyon figyeljenek, majd odaszólva Istvánnak és Andrásnak óvatosan, gyanakvó tekintettel a feljárót fürkészve megindultak a lépcsőn felfelé. Halkan, csendben osontak, de ahogy a gránát által meggyengített és a leszakított fokhoz értek, a faszerkezet megreccsent alattuk. Megálltak és némán füleltek, valami koppant odafönn, és gurulni kezdett a lépcsőn lefele.

– Gránát! – kiáltotta az öreg, és futni kezdett felfelé.

Mivel máris odaért, ahol álltak, Andrásék is felfelé iramodtak, és még a lépcső feléig sem

értek, mikor odalent már dörrent is a gránát. Ám az őrmester mielőtt felért volna a felső szintre megállt, leguggolva összehúzta magát, és úgy várta a robbanást. A két barát szerencséjére, akik elfeledkezve az őket fent váró ellenségekről, hátrafordulva, a gránátot figyelve fejvesztve rohantak felfelé a lépcsőn. Belebotolva hasra estek ők is meg az öreg is, és a detonáció okozta légnyomás végigsöpört felettük.

– Másszanak már le rólam! – sziszegte dühösen, de halkan az őrmester.

Amint tudomásul vették, hogy még élnek, gyorsan lekászálódtak parancsnokukról.

– Miért nem néznek a lábuk elé? – mérgelődött tovább az öreg, miközben levette sisakját, és a géppisztolya csövére akasztva úgy fekve felnyomta az emeletre. Alighogy az a legfelső lépcsőfok fölé emelkedett, a csendet megtörve fegyverek dördültek odafönn. Csak úgy repkedtek körülötte a lövedékek, egyik-másik nagy csattanással, reccsenéssel a felső szint padlójába és a lépcső tetejébe fűrődva.

– Van még gránátjuk? – kérdezte az öreg, leengedve a sisakot.

– Nincs – felelték szinte egyszerre.

– Az ördögbe! Most mit csináljunk? – mérgelődött.

Alighogy ezt kimondta, alattuk a lépcső lábánál megjelentek a többiek. Az őrmester szemei felcsillantak, ahogy megpillantotta őket.

– Állj! – mondta nekik halkán.

– Gránátot! – mutatott fel az emeletre.

Lajos egyből leakasztotta gránátját az oldaláról és már készült is, hogy dobja, de az öreg közbeszólt.

– Ne egyet! Adjunk nekik bőven, ők sem sajnálják!

– Én is? – kérdezte Vad Józsi.

Az őrmester nem felelt, csak bólogatott, és az ujjával négyet mutatott. Még két bajtársuk gránátot vett elő, aztán az öreg jelére kibiztosították és amerre mutatta, fölhajították az emeletre. Odafönt egyszeriben nagy futkosás és kiabálás kerekedett, aztán néhány másodperc múlva robbantak a gránátok és csend lett.

– Gyerünk! – kiáltotta az öreg, mikor a negyedik is dörrent, majd felrohant a felső szintre.

András és István kezükben zsákmányolt géppisztolyaikkal, célpontot keresve rohantak utána. Bár élő ellenséget nem láttak sehol, fedezéket keresve az alsó szinthez hasonló téglapillérek mögé ugrottak. Közben a többiek is sorban érkeztek a lépcsőn, és ahogy egyre többen lettek, óvatosan átvizsgálták a szintet. A pillérek ott már a padlásszerkezetet tartották, és köztük jó néhány kimúlt orosz feküdt. Nemsokára meglelték a felfelé vezető, eddiginél vékonyabb falépcsőt is. Az öreg felment rajta, és hallgatózva belesett a koromsötét padlástérbe. Semmi mozgás nem hallatszott.

– Ha elrejtőzött odafönt valaki, akkor az ott is marad! – mondta, miközben úgy döntve, nem vizsgálják át, nyikorogva lecsukta a padlásfeljáró deszkaajtáját, és rázárta a riglit.

– Na, gyerünk, nézzünk szét az ablakokból, innen fentről jobban rálátni a géppuskákra! – tette még hozzá, miközben a lépcsőről lejöve a falakon három-négy méterenként következő kis ablakokhoz indult.

András odalépett az egyikhez, de egy magas fa ágai eltakarták a kilátást. Az öreg és Lajos egy másiknál álltak meg.

– Innen látszanak a ruszlik, csak túl mesze vannak. Megvan ez vagy négy-ötszáz méter is – mondta Lajos a távolságot méregetve.

– De hát valahol itt zakatol egy géppuska, hallani a hangját, mégsem látom! – mérgelődött az öreg.

– Őrmester úr, jöjjenek! – kiáltotta István a raktár tulsó végéből.

– Mi az, mit lát? – kérdezte az öreg ingerülten.

– Itt a géppuska, és teljesen belátható helyen! – ujjongott István.

– Na, ugye – bólogatott az öreg, és már mentek is.

István közben kinyitotta az ablakot, és géppisztolyával célba vette a lentieket.

– Ne lőjön! – ripakodott rá az őrmester még oda sem érve.

– De miért? – csodálkozott meglepődve István.

– Géppisztollyal? Puskák kellene ide meg kézigránát!

– Nekem már nincs.

– És maguknak? – fordult az öreg a többiek felé.

– Gránát nincs, és lőszer is csak néhány – felelték.

– Rajvezető, akkor menjen le, és hozzon a többiektől!

– Igenis, őrmester úr! – vágta rá István, és már indult is lefelé futva.

– Hozzon vagy hármat, de inkább négyet! – kiáltott még utána az öreg.

– Gránátot? – állt meg egy pillanatra a másik.

– Naná, hogy gránátot, meg vagy húsz lőszert! Ha nem akarnának adni, mondja, hogy én küldtem és, hogy a géppuska kiiktatása közügy! – mérgelődött az őrmester.

– Értettem! – felelte István, és már loholt is lefele.

– Mi pedig adjuk össze addig, amink van! – fordult a többiek felé.

– Lajos és Jóska, maguk jól céloznak, maguk fognak löni, tárazzák be a lőszereket a puskáikba!

– Igenis, őrmester úr! – mondták, és már csinálták is.

Mire István pár perc múlva lihegve visszatért, a puskák már lövésre készen fel lettek töltve.

– Őrmester úr, meghoztam a gránátokat, nem szívesen, de négy darabot tudtak adni. A szomszéd utcából ellentámadásokat indító ruszlik miatt lőszert viszont nem – szabadkozott István.

– Gondoltam, de mindegy, már megoldottuk a kérdést. Azokat ne nekem adja. Ki tud jól dobni? – kérdezte az öreg körbepillantva.

Először mindenki a fejét forgatva a másokra várt, aztán egy fiatalabb suhanc mégis jelentkezett.

– Nagyszerű, akkor az egyiket maga dobja, a másikat a rajvezető! Na, gyerünk, célozzák meg a géppuska kezelőit, de még ne lőjenek, mert nem szeretném, ha minket is megszórnanak! Maguk pedig álljanak oda és próbálják meg, hogy tudják minél messzebbre hajítani ezen a szűk ablakon! – tolt a öreg a két dobót az ablak elé.

– De aztán ne csak messze menjen, hanem találjon is be a homokzsákok közé, hiszen anélkül nem ér semmit az egész! Értették?

– Igen, őrmester úr! – bólogattak a feladattól kissé megijedve István és a suhanc.

– Na, gyerünk, haladjanak! – mondta még az öreg, utána már csend lett, csupán a géppuska fel-felhangzó kelepelése és az egész várost egyre inkább átható fegyverropogás hallatszott kintől.

István az ablak elé állt, és próbaképpen néhányszor meglendítette karját, majd odaengedte fiatalabb bajtársát is. Ő is felmérte a távolságot és az ablak adta lehetőségeket, aztán mert az őrmester egyre türelmetlenebb lett, rászánva magát kibiztosította gránátját, és jól meglendítve kihajította az ablakon.

– Ne bámulja, menjen arrébb! Maga pedig dobja már! – ripakodott rá az öreg a gránát röppályáját figyelőre.

István is odalépett, kibiztosított és dobta.

– Tűz! – szólt oda az őrmester a puskákat célra tartva várakozó Lajosnak és Vad Józsinak.

Dörrentek a fegyverek, néhány másodperc múlva pedig robbantak a gránátok is. Az egyik célt tévesztve a homokzsákokból épített fedezéken túl, de a másik éppen a géppuska mellett. Az öreg is kinézett egy másik ablakon.

– Tűz! Gyerünk, lőjék a többit is! – szólt rá a két puskásra, mert azok mikor lövéseik nyomán mindkét célszemély földre rogyott, mint akik jól végezték dolgukat, leengedték fegyvereiket.

- Rajvezető, úgy láttam a magáé ment jó helyre, küldjön oda nekik még egyet!
- Értettem, őrmester úr! – felelte, és már lendítette is a másikat.

Szépen repült, és valóban pont be a homokzsákok közé, ahol már jó néhány szovjet katona holtteste hevert. Éppen új emberek érkeztek a folyón túlról, hogy a géppuskát újra tüzelésre fogják, ám a gránát balszerencsájükre közéjük pottyant. Egyikük felkapta és tovább akarta dobni, de az emeletről való hosszú repülési idő miatt már nem maradt rá ideje. A robbanás véres cafattá tépte testét, és a mellette állókat is leterítette. A hat emberből mindössze ketten maradtak, őket meg Lajos és Józsi terítette le egy-egy jól irányzott lövéssel. Szovjet oldalról még indult néhány próbálkozás, hogy a géppuskát visszaszerezzék, de mind kudarcot vallott, mert onnan fentről mind lelövöldözték az arrafelé tartókat. Aztán mikor az ellenség belátva, hogy géppuskája odalett, kissé visszább vonult, át a hídon a folyó túloldalára, lementek és birtokba vették zsákmányukat.

Az ellenség a délután során még több támadást is indított, hogy a többi közül kimagasló hatalmas raktárépületet visszafoglalja, ám az öreg szakasza kitartott. Mivel saját lőszerük teljesen kifogyott, a zsákmányolt géppuskát és a földön, a holttestek mellett talált fegyvereket fordították a rohamozó szovjetek ellen. Egész jól ment minden, amíg a folyó túloldalán lévő orosz aknavetősök rájuk nem álltak. Eleinte csupán távolabb, összevissza potyogtak a gránátok. Aztán egyre jobban húzták össze a kört, szűkítve a becsapódások helyét, így az öreg jobbnak látta feladni a géppuskafészket. Amilyen gyorsan tudtak, a környező épületekbe menekültek, de ketten még így is megsérültek.

Amikor néhány perc múlva egymás után két telitalálat is érte a géppuskafészket, mindnyájan egyetértettek, hogy a régi mondás, miszerint szégyen a futás, de hasznos, még mindig érvényes. A gránátok robbanásának ereje szétlőkte a homokzsákokból épült falakat, és darabokra szaggatta az ott heverő holttesteket és a géppuskát. Így a nehézfegyver birtoklásának kérdése, ami egy egész délután folyó véres harcok árán sem tudott biztosan eldőlni, egy csapásra megoldódott.

Néhány órával az után, hogy ők a géppuskát kiiktatták és már mások is el tudtak jutni odáig, hátulról komoly erősítés és muníció érkezett. A zászlóaljukhoz tartozó két saját szakaszt és egy idegen, de a nagy zűrzavarban hozzájuk csatlakozót maga a hadnagyuk és jobb keze, a zászlós vezette. Az őrmester és a tisztek dolgaikat megbeszélni az egyik épület mögé húzódtak. Az öregén erősen látszottak az utóbbi embert próbáló napok minden percének nyomai. Úgy állt a fiatal, egy fejjel magasabb termetű hadnaggal szemben, mint egy összeaszalódott vénember. Katonásan, tisztelegve, de arcán többnapos borostával és egyre mélyülő ráncokkal, koszos, véres egyenruhában, mintha nem is ő lett volna. András nézte egy darabig, aztán sorban a többiekre pillantott. Ők sem festettek jobban egy szemernyivel sem. István mindig nyírt és kifésült, csillogó bajusza úgy nézett ki, mint egy bozontos madárfészék, Zsiga arcán ott feszültek a rémület szűnni nem akaró vonásai, és mindnyájuk szeméből az elcsigázottság és a kimerültség fátyolos tekintete nézett vissza. Hirtelen egy tükröt szeretett volna, de aztán tenyerével megdörzsölve szűrös, szőrös arcát megnyugodott: ő is pont olyan szörnyen nézhet ki, mint a többiek.

- Szóval csak két sebesültjük van? – kérdezte a hadnagy.
- És három halott – nyújtotta át az alvadt vértől fekete foltos azonosító kártyákat szomorúan az öreg.
- És a holttestek?
- Szerteszéjjel – felelte kurtán az öreg.
- Micsoda, nem értem? Rendesen válaszoljon, ha kérdezem! – kapta fel a vizet a tiszt.
- Hadnagy úrnak jelentem, mindenfelé, amerre az aknagránátok szilánkjai repítettek belőlük! – vágta rá az öreg keményen, katonásan.
- A sebesültek tudnak járni?
- Az egyik igen, a másik repeszt kapott a combjába! Bekötöttük a sebeiket, de orvos

kellene nekik!

– Orvos? Tudja maga, hol van az elsősegélyhely? Valahol a dűlőúton túl! – mutatott a hadnagy az úgy egy kilométerre húzódó fasorra.

– Jelentem, hadnagy úr, ha nem kapnak ellátást, el fognak vérezni! – mondta az öreg határozottan.

– Jól van, adok melléjük embereket, és azok majd hátrakísérik őket, maguk meg itt a város szélén nyomuljanak tovább dél felé, hogy a szárnyunkat védjék! Mi pedig három szakasszal megpróbálunk a hídon át befelé törni a város közepe felé és csatlakozni a többiekhez.

– Értettem, hadnagy úr!

– Ott, a ládákban van lőszer, amazokban pedig kézigránát, mindenki vegyen magához belőle, akinek nincs! – mutogatta a földön heverő faládákat a tiszt.

Az öreg szakaszába tartozók sorban mind a ládákhoz járultak és feltöltötték a derékszíjukon lógó bőr lőszeres táskájukat, aztán a másiknál egy-egy gránátot is vételeztek.

– Hányan vannak maguk? Azért az enyémekeknek is hagyjanak! – fakadt ki a hadnagy féltékenyen, mikor látta, a ládából vészesen fog a muníció.

– Jelentem, a negyedik század harmadik szakasza csatlakozott hozzánk, legalábbis a tizenkét ember, ami megmaradt belőle! – válaszolta az öreg.

– És ezt csak most mondja? Tizenketten maradtak összesen? – ámuldozott a tiszt.

– Igen, de kettő időközben már elesett belőlük, az azonosítójukat a hadnagy úrnak adtam az imént.

A tiszt felemelte a kezében lógó nyakbavalókat, és úgy bámulta a véres kis kártyácskákat, mintha nem hinne a fülének. Csupán ekkor kezdett agyában derengeni a kép, min is mehettek át az elmúlt napokban a vele szemben véres, koszos egyenruhában álló borostás, megfáradt őrmester és bakái. Míg ők valahonnan hátulról szemlélték az eseményeket, ezek az emberek az arcvonalban haladva megjárták a poklokat. Nem is szólt többet, nem is kérdezett, csak nézte türelmesen, amíg mindegyikük betölti teljesen üresre lőtt puskáját, és pusztán akkor ocsúdott révületéből, mikor az öreg szólt hozzá.

– Hadnagy úr, akkor mi indulnánk.

– Rendben, őrmester, menjenek és vigyázzanak magukra! Isten önökkel!

Már késő délutánra járt mikor megindultak, oldalazva a szélső házak kertjein keresztül a város déli szeglete felé. A távolból rettenetes fegyverropogás és ágyúdörgés hallatszott, géppuskák kelepeltek, robbanások dübörögtek, de körülöttük csendes volt a környék. Néha egy-egy szovjet felderítő rajba ütköztek, de azok könnyen megfutamodtak, és a folyón átívelő hídon a város belseje felé menekültek. Nem követték őket, hisz az ő feladatuk a város peremének megtisztítása lett. Ez meglehetősen könnyen ment, ugyanis az ellenség láthatóan hátrébb vonta védelmi vonalát egészen a folyó túlsó partjára, így szinte ellenállás nélkül haladhattak délnek. Valószínűleg a hadnagy nem véletlenül adta e feladatot a leharcolt és erősen elcsigázott szakaszuknak.

Úgy egyórányi óvatos és a környéket átfésülő előrenyomulás után az épületek egyre ritkulni kezdtek, majd lassan el is fogytak, és a város másik szélére értek. A dombos részen a szélső házak közül igen jó kilátás nyílt a tőlük jócskán mélyebben fekvő déli részek felé. Elszörnyedve nézték a lemenő nap sugarai által pirosra festett, völgyet lezáró hatalmas betonerődítményt. A néhol földbe süllyesztett, máshol a dombok között teljes egészében kilátszó betonbunker lőrésein géppuskák szinte folyamatos torkolattüzei villództak. Egyik-másik nagyobb nyíláson a betonfalak mögé rejtett lövegek morajló dübörgése tört elő. Megdöbbenve látták a bunker előtti szögesdrót és beton tankakadályok környékén bajtársaik hegyekben álló, rengeteg sok holttestét.

– Mi az ördög ez itt? – tette fel a költői kérdést az őrmester, szinte csak úgy magának.

– Valami betonerőd, vagy mi – felelte István, szemét le sem véve a szörnyű látványt nyújtó csatamezőről.

– Azt én is látom, de erről nem volt szó! – válaszolta az öreg kissé dühösen, de még inkább meglepetten.

– Erről nem tudott a felderítés? – csodálkozott Lajos.

– Nem is volt felderítés, azt mondták, az oroszok mindössze utóvédharcokat folytatnak, és fejvesztve menekülnek a németek elől, nincs idejük komolyabb védelmet létesíteni – dühöngött az öreg a tetemes élőerő-veszteséget látva.

– Pedig ezt bizonyosan nem egy-két nap alatt építették – vágta rá András.

– Most mi lesz, nekünk is oda kell mennünk? – kérdezte ijedt képet vágva, félelemtől remegő hangon a füstösképű Zsiga.

– Dehogyan megyünk! Még a német bombázók sem sok kárt tettek bennük, akkor mi a puskáinkkal mire mennénk? Nem, ide tüzéség meg tankok, lángszórók kellene, de nekünk egyik sincs, és amúgy is mindjárt besötétedik! Úgyhogy szépen visszamegyünk a hadnagyékhöz, és közben ellenőrizzük a folyótól erre eső területet, aztán majd tőle kérünk eligazítást! – felelte az öreg határozottan.

El is indultak hát visszafelé, és az átfésülendő területet a szélső házaktól kiterjesztették egészen a folyó partjáig. A szovjetek néha átlóttek a túlsó partról, de egyébként harc nélkül, könnyen haladtak visszafelé. Mire a hadnagyékhöz visszaértek, szinte be is sötétedett, és a hátuk mögött hagyott bunker felől hallatszó ágyú- és géppuskazaj is elült lassan. Csak néha egy-egy puskalövés vagy géppisztolysorozat törte meg a szürkület csendjét. A hadnagy arcára öröm ült ki, mikor őket meglátta.

– Örmester! De jó, hogy jöttök, már éppen maguk után akartam küldeni valakit!

– Hadnagy úr, jelentem, a folyó innenső része tiszta, az ellenség visszavonult a túlpartra, kivéve az erődvonalat, ami úgy négy-öt kilométerre innen kezdődik!

– Erőd? – csodálkozott a tiszt.

– Betonbunkerek, géppuskák, ágyúk – sorolta az öreg.

– Mi a csoda? Akkor azért jött egész álló nap arról az a nagy csatazaj. És hogy állnak a mieink? – kérdezte kíváncsian a hadnagy.

– Amennyire mi láttuk, inkább fekszenek, mint állnak.

– Mert?

– Rengeteg a halott.

– Gyalogosan mentek a betonbunkernek, és a tüzéség?

– Gondolom, valahol hátul lemaradva – felelte az öreg szomorú hangon.

– Na, jól van, ez már úgylátja a holnap kérdése marad, most vonuljanak vissza a házakon kívülre, és éjszakára ássák be magukat! A század többi része is ott van már meg a zászlós, mi is mindjárt megyünk, csak még őrszemeket helyezek el a híd felügyelésére.

Végrehajtva az igen-igen rokonszenves parancsot, kivonultak a város szélére, megásták „ágyaikat”, aztán rövid idő alatt mély álomba zuhantak.

Másnap hajnalban zsibbadt háttal és végtagokkal ébredtek, mint rendesen, aki földön alszik. Az éjszakai pihenés után az este a fáradtságuk által még elkendőzött éhségük egyre inkább mardosni kezdte gyomrukát. Csakhogy a reggelire még várniuk kellett, ugyanis a hadtáposok, akik az ellátmányukat és a lőszerutánpótlásukat hozták, csak nagy nehezen, órák múlva találtak rájuk. Mindenki megkapta napi ellátmányát, és egy részét mindjárt be is falta, de még utána is csupán várakoztak. Először nem tudták, mire, aztán a mellettük minden irányból felvonuló, éjszaka érkezett századok láttán már értették a dolgot. Az immár zászlóaljnyivá duzzadt erő és persze benne Andrásék is nyolc óra felé indultak meg a Tim folyó és a rajta átívelő hidak felé.

Csend honolt a város egészén, és az előző nap felfedezett betonerőd felől sem hozta a szél egy árva puskalövés hangját sem. Lassan, lopakodva elérték a folyó innenső partját, és ott a parancsnokság megállította őket. A földön hasalva várták, míg az átkelés fedezésére bajtársaik aknavetőket és géppuskákat telepítettek előrébb. A túloldalon ezalatt semmi mozgást nem

láttak, fegyverek sem dördültek, és ez felettébb gyanússá kezdett válni számukra.

– Túl nagy a csend, nem tetszik ez nekem! – mondta az öreg a túlsó parton álló házak ablakait figyelve.

– Valóban, elég gyanús – helyeselt András.

– Ezek valamit forralnak ellenünk, az biztos. Ilyen nyílt terepen előremenni, mint ez a híd, tiszta öngyilkosság. Mind itt fogjuk végezni, lelődöznek minket a hídról, nem fog átjutni egyikünk sem! Miért nem találtak ki valami biztonságosabbat a hadnagyék? – sópánkodott Zsiga rémült hangon, hogy még a szája is remegett.

– Biztonságos? Milyen biztonságos megoldás van egy háborúban, édes fiam? – csodálkozott az öreg.

A füstösképű elgondolkodott a dolgon, aztán sóhajtott egy nagyot, de nem felelt.

Tőlük nem messze egy kisebb hidacskán bajtársaik szépen sorban, lopakodva már meg is kezdték az átkelést. Nem sokkal később hozzájuk is elért a parancs, és ők is megindultak fel a saját hídjukra. Még csupán néhány lépést tettek meg, mikor az őrmester, talán Zsiga szavain elgondolkodva úgy döntött, futva mégiscsak rövidebb, és ezáltal biztonságosabb lenne a hídon tartózkodásuk.

– Gyerünk, emberek, futás utánam a túlpartra! – kiáltotta el magát, és már rohant is a híd közepe felé.

A többiek kicsit meglepődtek, mert hát a parancsban csendes lopódzásról volt szó. Viszont a szinte semmi fedezéket sem nyújtó hídon állva hamar megváltozik az ember véleménye, így hát rövid habozás után mindenki követte. Még a mögöttük jövő szakaszok is jobbnak látták velük tartani, és gyorsan túlesni a dolgon. A Tim folyó nem volt túl széles, így hamar átértek rajta, már a túlsó parton jártak, és még mindig nem hallatszott egy puskalövés sem. Alig jöttek le a hídról és éppen néhány összedőlt épület mellett haladtak el, mikor az őrmester beugorva az egyik romos fal mögé a háta mögött futók felé fordult.

– A romok közé, fedezzük a többiek átkelését! – kiáltotta.

A szakasza gyorsan szétszóródott, és a környező házak ablakait figyelve elhelyezkedett. Megvárták, míg a századuk átért, aztán a zászlóalj többi részével már nem törődve kikászálódtak a romok közül és továbbindultak. Lassan, óvatosan haladtak, mindig csupán egy utcahossznyit és ott meglapulva kapualjakban, házak falánál kémlelték az ellenséget, de sehol sem találták. Vártak, míg a mögöttük jövők felzárkóznak hozzájuk, majd ismét továbbindultak. Így ment ez órák hosszat, aztán már délután a város közepe környékén járva egy hatalmas tér túlsó végén mozgásra lettek figyelmesek.

– Szétszóródni! Fedezékbe! – kiáltotta az őrmester meglepetésében, és ő maga is elbújt egy fa törzse mögé.

Mivel az ellenség nem reagált, és a távolság miatt nem lehetett pontosan látni, mit csinálhatnak ott, az öreg lehasalt a macskakőre, és kúszni kezdett feléjük.

– Gyerünk, lassan, óvatosan előre, de észre ne vegyék valamelyiküket! – szólt hátra halkan a többieknek. A szakasz az utca kövére ereszkedett, és kúszva-mászva, a tereptárgyak takarását kihasználva elindult a tér másik végén tevékenykedők felé. A tér közepén egy hatalmas méretű, kopaszodó, semmibe mutató ujjú, férfit ábrázoló szobor állt. Lenin elvtárs, mert minden bizonnyal a bolsevizmus nagy tanítóját mintázhatta bronzba a mester, biztos beton talapzatról figyelte a város főterét. Ezt a méretes betontömböt nézték ki maguknak legtöbben, és biztos fedezéknek véelve afelé vették az irányt. Mögé bújva még guggolva is takarásban maradtak, fölkeltek hát a macskakőről és alatta, mellette leselkedtek. Bár már puskalőtávolságon belül értek, még mindig nem látták pontosan, mit csinálhatnak amazok. Szinte egytől-egyig az utca kövén ültek, és a lábaikon babráltak kezeikkel valamit, de hogy mit, azt nem tudták kinézni. Több szakasznyian lehettek, így az öreg kézigránátot vetetett elő néhány bakájával és már éppen a tűzparancsot akarta kiadni, mikor hátulról nagy hanggal a hadnagy érkezett.

- Hé, őrmester, ne lőjenek! – kiáltozta, kezében távcsövével, szinte futva feléjük tartva.
- Ne lőjenek, azok a bajtársaink!

Az öreg csak nézet rá a szobor talapzata mögött guggolva furcsa, kételkedő tekintettel, mint aki nem hisz a füleinek.

- Azok magyarok, őrmester! A hatodik könnyűhadosztályból való bajtársaink, ne lőjenek!
- mondta a hadnagy lihegve, mikor végre odaért.

– Értettem, hadnagy úr! – állt fel az öreg.

– De hogy az ördögbe kerültek elénk?

– Ők a várost megkerülve szembe jöttek velünk, hátba támadva az ellenséget. Vagyis támadták volna, de a nemrég kapott információk szerint a ruszkik az éjszaka leple alatt elfutottak. Az egész várost kiürítették, ezért nem találjuk őket sehol – magyarázta a hadnagy.

– Érttem, hadnagy úr, további parancsát várom! – csapta össze az öreg bokáit katonásan.

– Őrmester, egyelőre nincs több parancs, a várost elfoglaltuk, most meg kell várnunk, míg mindenki ideér, és majd a zászlóaljparancsnokság dönt, hogy hogyan tovább. Addig szerintem ebédeljenek, ha van mit, ők is esznek éppen – mutatott az addig ellenségnek hitt, nyugodtan üldögélő magyar katonák felé, miközben távcsövével fürkészte őket.

– Értettem, hadnagy úr! – felelte az öreg, majd a szobor beton talapzatára lepakolva felszereléseiket nekifogtak a kenyeres zsákjaikban lapuló „páncélosok” elpusztításának.

Jönnék a magyarok...

Az őrvezető és a közlegény éppen őrségben álltak a falu szélső házai mellett. Az alkonyat fényei már órákkal azelőtt kihunytak, de a hajnal még váratott magára. Nyár ide vagy oda, az éj hűvös lehelleteként lengedező szellő és a fáradtság libabőrt csalt a hátára, amitől megborzongott. Álltak ott a sötétben, de nem beszélgettek, nem akadt mondanivalójuk. Csak nézték a sötét égen ragyogó rengeteg sok csillagot és a kerek teliholdat, ami sápadt fényével megvilágítva a tájat, árnyékokat festett a földre. Csend és némaság honolt a környéken, semmi sem mozdult, csupán egy-egy kutya vonyított néha panaszosan, egyébként mély álomban aludt az egész falu. Már ők is csak a pihenésre tudtak gondolni. Ásítózva, dideregve egyre türelmetlenebbül várták a pirkadatot, és a nap sugaraival együtt érkező őrsegváltást.

Aztán egyszer csak mintha az ég dörgött volna, a távolban valami dörrent. A hang irányába kapva fejüket még látták a villámként felvillanó fényt a messzeségben. Az elsőt újabbak és újabbak követték, a mély, égzengésszerű hangok egyetlen folyamatos morajlássá olvadtak össze. A távolban, a nyugati horizonton fények kezdtek villódzni. Néhány percig le sem bírták venni róluk szemeiket, csak nézték némán, megbabonázva az éj sötétjét megtörő félelmetes tűzijátékot.

– Megyek, szólok a szakaszvezetőnek, te maradj itt! – mondta végül az őrtársának, és már ment is a ház felé, ahol a parancsnokuk aludt.

Hamar odaért, hisz mindössze egy félutcányit kellett gyalogolnia, és a telihold fényében könnyen odatalált. Megállt a ház ajtaja előtt, de hirtelen az jutott eszébe, talán nem kellene felébreszteni a háziakat, és levette kezét a kilincsről. Öles léptekkel gyorsan az udvarra sietett, és ott az egyik ablakhoz lépve halkán kopogni kezdett. Csend volt a válasz.

– Szakaszvezető úr! – suttogta, miközben újra kopogott.

Odabentről semmi nesz semmi mozgás nem hallatszott.

– Szakaszvezető úr! – próbálta hangosabban, és az ujját is erősebben ütötte az üveghez.

Még mindig semmi. Várt néhány másodpercet, aztán még hangosabban folytatta.

– Szakaszvezető úr, ébredjen!

– Mi az, ki az? – szólalt meg egy álmából felriasztott hang.

– Én vagyok az, szakaszvezető úr. – ismételte kissé halkabban.

– Maga az, őrvezető? – kérdezte a hang ijedten.

– Én vagyok, persze, hogy én!

– Mit akar ilyenkor éjszaka? – jött az újabb kérdés, de most már nyugodtabb és inkább szemrehányó hangon.

– Valami történik az első vonalban, és gondoltam, jelentem, hátha meg szeretné nézni – válaszolta kissé mentegetőzve.

– És mi az a fontos, ami nem várhat reggelig? – jött oda a szakaszvezető, és elhúzva a függönyt kinyitotta az ablakot.

– Tetszik hallani ezt a hangot, szakaszvezető úr? – kérdezte, majd csendben maradva a távoli, halk morajlás felé mutatott.

Onnan a házak miatt a fényeket nem lehetett látni, de a dörgés azért tompán hallatszott.

– Mi ez, mégiscsak támadnak? – csodálkozott a szakaszvezető az ablakon kihajolva, rövid fülelés után.

– Valószínűleg, mert már hosszú percek óta folyamatosan lövik a vonalat – felelte.

– Csak rászánták magukat, pedig már mióta halasztgatják, jó lett volna még egy kis eső. Na, mindegy, előbb-utóbb úgyis szembe kell néznünk velük. Várjon meg, mindjárt megyek, csak felöltözöm! – mondta a szakaszvezető és alig csapva valamicske zajt, halkán tenni-venni kezdett a sötétben.

Talán egy perc sem telt bele, és már ugrott is ki az ablakon.

– Nem akartam felébreszteni a háziakat, annyira kedvesek és mindennel ellátnak – magyarázta, miközben még a zubbonyát gombolva látta arcán a meglepődést, hogy így, az ablakon át távozik.

– Ja, értem.

– Akkor menjünk! – indult meg a szakaszvezető a falu széle felé gyors léptekkel, hogy alig bírta követni.

A szélső házakhoz érve aztán eléjük tárult a kép, a villódzó fények az egész nyugati horizontot megvilágították. Az őrhelyen álló közlegény némán tisztelgett a szakaszvezetőnek, de az nem törődött vele, csupán a távoli fényeket bámulta ámulva.

– Ennek a fele sem tréfa! Ezek a magyarok nagyon bedurvultak, szétlövik az egész védvonalunkat! Megyek, jelentem az őrnagynak, maguk maradjanak a helyükön! – mondta a szakaszvezető meglepetten, majd szapora léptekkel megindult a falu közepe felé.

Ismét magukra maradtak, pusztán ők ketten, és az egyre nyomasztóbban és rémisztőbben ható, hosszú percek óta tartó ágyúdörgés.

– Nem szeretnék az első vonalban lenni, amíg nem voltál itt, folyamatosan lőttek! – szólalt meg a közlegény.

– Hát nem lehet túl rózsás most ott a helyzet, de remélem, kitartanak, ugyanis ha őket áttörik, akkor nagyon hamar itt lesznek ám. Az a pár kilométer még gyalog sem nagy táv.

Eztán már nem nagyon beszélgettek, csak elszörnyedve bámulták a több mint félórát tartó „tűzijátékot”. Nem sokkal az után, hogy az ellenség tüzésége végre elhallgatott, a hátuk mögött felkelt végre a nap és megjött a váltás is. Fáradtan és félelmekkel telve mentek a szálláshelyükre, és egész délelőtt aludtak. Mire felébredtek, már az ebédosztás következett. Megették adagjukat, majd készülődtek az újabb éjszakai őrésre. Már reggel óta életbe lépett a harckészültség, ami azt jelentette, hogy az őrsegeket megkettőzték, és felderítő járőröket küldtek ki a falu környékére. Az izgalom és az egyre növekvő feszültség rányomták bélyegüket a falu egészére. Az ott lakók közül sokan máris menekülni kezdtek. Legfontosabb értékeiket és élelmüket összecsomagolva gyalog indultak a biztonságosnak hitt város felé. Akik a maradás mellett döntöttek, rettegve a felettük egyre többször megjelenő repülőktől, az utcán csak félve, a kerítések és az épületek falának tövében jártak-keltek. Az egyszerű emberek nemigen tudták megkülönböztetni, melyik a saját és melyik az ellenség gépe, ezért úgy gondolták, jobb félni, mint megijedni, és mindegyik elől bujkáltak.

Később, mikor a délután már-már estébe fordult, megérkeztek az első menekültek is. Először öregek, anyák gyermekekkel és mindenki, aki a tőlük nyugatabbra fekvő, magyarok által már elfoglalt falvakban lakott, és végül éjjel már a sebesült és visszavonulóban lévő katonák is. A civilek közül pihenésnél több időre senki sem állt meg, mindenki Timbe tartott, mert mint mondták, ott van az erőd, és több is ott a saját védő csapat. A katonákat viszont a komisszárok mind megállították, és meglehetősen durva, embertelen módon adták tudtukra, hogy a Vörös Hadsereg nem veszíthet, és a vöröskatona nem hátrálhat egy tapodtat sem. Mindössze a súlyos, szinte halálosan megsebesülteket engedték tovább vagy adták át az egészségügyi alakulatoknak. A többiekből rajokat, majd szakaszokat szerveztek, és a falu védelmét ellátó század parancsnokságának adták át. Így került az ő szakaszukba is egy rajnyi idegen bajtársuk. Az esti őrsváltásra kivonuló megduplázott létszám hat főjéből kettő az újakból került ki.

A fiatal őrvezető a csapat rajparancsnokaként vezette ki őket a nappal homokzsákokból épített fedezékekkel megerősített, faluszéli strázsahelyre. Miután a váltás megtörtént jóval korábban, mint az elmúlt napokban, hamarosan be is sötétedett. Mintha az éjszaka is a valahol, talán nem is olyan messze ólálkodó ellenséggel lenne. Mintha azért jött volna aznap hamarabb az alkonyat, hogy a vaksötét, mi lassan a tájra borult, eltakarja a feléjük lopakodó magyarokat. Nemsokára olyan sötétség lett, hogy bár pusztán néhány méterre álltak egymástól, mégis alig látták egymást. Némán füleltek, és árgus szemekkel az éj sötétjét

fürkészték, hátha észrevesznek valami árulkodó jelet.

Úgy egy óra múlva csendben cseperegni kezdett az eső. Mindaddig fel sem tűnt számukra, hogy az égen nincsenek csillagok és az előző nap oly kövér hold sem ontja fényét, csak mikor potyogni kezdett az égi áldás. Egyik csepp a másik után egyre gyorsabban, és végül már csakúgy zúgott, ahogy szakadt rájuk. Hátukra kapták esőkabátjaikat, de aztán mégis inkább otthagyták a fedél nélküli fedezéket és a mellettük lévő ház falához lapulva az eresze alá bújtak.

– Na, ez most nem hiányzott – mondta egyikük, zsebéből cigarettát kotorva elő.

– Nekünk nem, de nekik sem. A szakaszvezető úr azt mondta, a sok eső miatt halasztották el már eddig is annyiszor a támadás időpontját. Reménykedjünk, hátha most is megállítja őket! – válaszolta a fiatal rajvezető.

– Nem hinném, azok gyalog vannak, nincsenek járműveik, amik elakadnának a sárban – szólalt meg az egyik az első vonalból menekültek közül.

– De hát csak nem a hátukon hozták idáig a tüzéségüket, amivel tegnap lőttek, annál azért komolyabbnak látszott, legalábbis innen nézve – csodálkozott az őrvezető.

– Hát még onnan nézve, ahová hullottak a gránátok, elképzelni sem tudják, mi volt ott. Egymást érték a robbanások, beomlott a futóárok, a szakaszunkból mindössze ketten maradtunk életben a többieket darabokra szaggatták a becsapódó tüzéségi lövedékek. Mindenhol állt a vér és szétszakadt emberi holttestek meg végtagok hevertek – mesélte halkan a másik, befáslizott fejű túlélő, semmibe révedő tekintettel visszaemlékezve az akkor történteke.

Folytatni szeretne volna, de remegni kezdett a szája széle és szemei is idegesen rángtak, könnyek nem jöttek belőle, de hangja elcsuklott, így inkább elhallgatott. Talán könnyei már előző éjjel kiapadtak, vagy csak a férfiúi büszkesége tartotta vissza, nem lehetett tudni, az biztos, hogy torkát sírás fojtogatta. Hogy könnyeivel való küzdelmét leplezze, szívott egy jó nagyot a cigarettájából, hosszan kifújta, majd szipogva folytatta.

– Mikor végre abbamaradt az ellenség tüzéségének tombolása, jöttek a rohamok. Egyszer, még egyszer és újból, amíg el nem érték a vonalainkat. A géppuska folyamatosan lőtt, de ezek csak jöttek, mint a megszállottak és bár eltartott nekik egy ideig, valahogy megbontották az áttörhetetlennek hitt műszaki zárat. És ezután már nem volt megállás, elérték a lövészárkainkat, előkerültek a lángszórók, és aki nem futott elég gyorsan, elevenen megégett. A lángnyelvek nyolc-tíz métert előrecsaptak, és még a futóárkok kanyarulatain is befordultak, nem sok esélyünk volt ellenük. A mi védőkörletünkben húszan menekültek meg, a többiek mind ottmaradtak – fejezte be a befáslizott fejű, csikkjét elnyomva.

A többiek nem szóltak semmit, pusztán szívták a cigarettáikat, és a hallottakat próbálták magukban elrendezni valahogy, már amennyire az ilyesmit el lehet. A fiatal őrvezetőnek családja jutott eszébe és a kicsi ház, amiben néhány faluval nyugatabbra laknak, ahol már hetek óta az ellenség az úr. Vajon mi lehet velük? Élnek-e még, vagy talán..., de arra gondolni sem mert. Csak nehogy bántsák őket, rezzent össze a géppisztolyára, majd a bajtársaira nézve, tehetetlennek érezve magukat. Van fegyverük, de egy ekkora világméretű földindulásban, mint ez a háború, aprócska pontok ők is és a családja is.

Ott ácsorogtak csendben az eső hangját hallgatva, mikor a távolban az úton valami fényre lettek figyelmesek. Az ide-oda imbolygó fénylő pontot a sűrűn zuhogó eső függönyén keresztül alig lehetett látni, de mintha közeledett volna. Először csupán egyre nagyobbra növekedett. Aztán kettéválva és egymástól lassan eltávolodva két az éjszaka sötétjében jobbra-balra szabálytalanul, de egyszerre mozgó fényesen ragyogó kör lett belőle.

– Mi a csoda ez, egy jármű? – kérdezte a fényeket bámulva.

– Valami olyasmi, őrvezető úr, pusztán remélni merem, hogy nem magyar tankok jönnek – hűledezett a mellette álló.

– Á, nem hinném, nézzétek, hogy csúszkál! Ez biztos nem lánctalpas – mutatott az egyre

közeledő jármű lámpáira, amik az út egyik széléből a másikba mozogtak ide-oda. Nemsokára már a motor ordító zúgása is hallatszott, amint a felázott út sarában a járgány nagy nehezen előre gázolt. Kézbe vették a falhoz támasztott puskáikat és géppisztolyaikat és vártak, hogy közelebb érjen. Jött is a teherautó nagy lendülettel a kátyúkon keresztül, de a falu szélétől úgy száz méterre megcsúszott, és keresztbe fordulva hátulja az út menti kis vízelvezető árokba került. A motor felpörgött, a sofőr túráztatta, de a teherkocsi meg sem mozdult.

– Na, gyerünk, nézzük meg, kik azok! – mondta az őrvezető esőkabátját fejére húzva, és kilépve a szakadó esőbe.

Lassan, óvatosan, a környéket fürkészsze közeledtek, nem láttak más mozgást, hát fegyvereiket rászegezve közelebb léptek. A sofőr éppen a teherautó előre-hátra hintáztatásával próbálkozott a marasztaló sárból megszabadulni, így nem vette észre őket. Az őrvezető fellépett a járgány fülkéjének oldalán lévő lépcsőre, és bekopogott az ablakon. A sofőr rémülten kapta felé a fejét, de aztán egyenruháját látva, megnyugodva levette lábát a gázzal és kinyitotta az ajtót.

– Hová akar menni? – kérdezte az őrvezető.

– Nem tudom, mindössze hátrébb a fronttól. Fegyvereiket és löszert hoztam a szomszéd faluból. Azt mondták, vigyem hátrébb, ahol az ellenség nem juthat hozzájuk. Jön az egész század, feladták a falut, mert a magyarok bekerítették, alig tudunk kijutni, még jó, hogy éjszakára megálltak és visszább vonultak – magyarázta a teherautó vezetője.

– Értem, és mindenki erre jön? – faggatta tovább az őrvezető.

– Persze, hogy erre, másfelé már nem is lehet.

– Jól van, ez a falu még biztonságos, hajtson be! Megpróbáljuk megtolni – mondta az őrvezető, majd intett a többieknek, és a teherautó hátulja felé indultak.

– Hé, ne ott tolják! – kiáltott utánuk a sofőr.

– Miért? – kérdezte meglepődve.

– Először előről kellene, hogy hátrébb menjek, és lendületet vegyen ez a taliga! – válaszolta a másik.

– Jól van, nekünk mindegy, de az egyik hátsó kerék már így is az árokban van.

– Nem baj, csak toljanak hátrébb! – mondta a másik, majd becsapta a kocsiját, nagy recsegések közepette sebességbe rakta és óvatosan gázt adott.

Mind a hatan nekifeszültek a teherautó elejének, és teljes erőből nyomni kezdték. A hátsó meghajtott kerekek csupán kapartak a sárban, de a tolastól mégis megindult, és vagy két-három méternyit hátra ment. A sofőr benyomta a kuplungot, és miközben átfordította a kormányt a kerekeket, integetett nekik, hogy most már menjenek hátra. Várt egy kicsit, és mikor már úgy gondolta, elhelyezkedtek a tolok, sebességbe tette a teherautót és szép lassan, gázadás nélkül engedte fel a kuplungot.

Az őrvezető és a többiek nekiveselkedtek és nyomták, meg is mozdult, ám a kevés gáz miatt a motor lefulladt. A sofőr gyorsan újraindította, és most már nagyobb gázfröccsöt adva engedte ki a kuplungot. A kerekek megkapartak a sárban és fröcskölni kezdtek éppen a tolokra, azok meg szitkozódtak, de azért tolták, ahogy csak bírták, és kis idő múlva meg is lett az eredménye, mert a járgány elindult végre. Elfordított első kerekei forgás helyett csak dúrták maguk előtt a sarat, új nyomot vágva maguknak, míg el nem érték az út közepét és a régi, jól kitaposott nyomokat. Az addig csigalassúsággal araszoló teherautó, rátalálva a kijárt kemény aljú nyomokra megugrott, és tempósan megindult előre. A tolok közül néhányan elvesztették az egyensúlyukat és térdrel a sárba estek. A sofőr dudált, megköszönve a segítséget, aztán megállás nélkül továbbhajtott be a faluba.

Az éjszaka többi része nyugodtan telt, nemsokára megérkeztek az ázott, átfázott, gyalogosan visszavonuló bajtársaik is. Az eső elállt, de éjfél után ismét rákezdett és zuhogott még egy órányit, mintha dézsából öntötték volna. Hajnalban viszont megjavult az idő, a felhők eltűntek az égről. Az őrsváltás után aludni tértek, de ezen a napon már nem hagyták

őket békésen pihenni, tizenegy óra körül berontott hozzájuk egyik bajtársuk.

– Ébresztő! Ébresztő! Felkelni, riadó! – üvöltözte.

– Mi van, mi történt? – kérdezték álmosan, a szemeiket dörzsölgetve.

– Itt vannak a magyarok! A felderítő járőreink jelezték, hogy már a falu határában gyülekezik az ellenség zászlóaljnyi erővel – válaszolta hadarva a másik.

Gyorsan felpattantak, és a harcészültség miatt amúgy is rajtuk lévő zubbonyt begombolták, és a lábukon lévő bakancs fűzőjét meghúzva megkötötték. A sarokból elvették puskáikat és a rájuk akasztott sisakjaikat, és már mentek is kifelé. Jelentkeztek a szakaszvezetőjüknel, és az beosztotta őket egy területre, ahol még kevésnek látta a létszámot.

A távolból mindenfelől lövések és robbanások zaját hozta a szél. Náluk sem kellett sokáig várni, még delet sem ütött az óra, mikor eldőrdültek az első puskalövések. A falu északi része felől minden előzmény nélkül támadni kezdtek a magyarok. A jól elhelyezett géppuskának köszönhetően azonban egy sem érte el a házakat. Késő délutánig állóháború alakult ki, lőttek mindkét oldalon, de előrébb egyikük sem jutott. Ám estefelé egyszer csak a magyarok aknavetőkkal kezdték lőni a géppuskafészket, és egy jól irányzott lövéssel sikerült kiiktatniuk. Közben a falu déli oldala felől is támadásba lendült egy ellenséges egység, így a védők nem tehettek mást, a falu belseje felé vonultak vissza. Házakban helyezkedtek el, és onnan lőtték az egyre előrébb nyomuló magyarokat.

Aztán nem sokkal alkonyat előtt megtörtént, amitől féltek, amitől apáik és nagyapáik is tartottak az első világháborúban és azt megelőzően is, ha magyarokkal álltak szemben. Az ellenség egy mindent elsöprő rohamot indított, északról és délről is szinte egyszerre. Szuronyukat feltűzve, egyenesen be a házak közé, megállíthatatlanul jöttek a magyar katonák. A szélső épületekben lévő bajtársaik lelőttek belőlük néhányat, de aztán olyan gyorsan történt minden, hogy azoknak elmenekülni sem maradt idejük és mind odavesztek. A fiatal őrzető és szakasza kissé beljebb, a falu közepe felé foglaltak tüzelőállást. Lőttek, ahogy csak bírtak, de a házak között már nehezebbnek bizonyult a harc, mint mikor az ellenség még a falun kívül, nyílt terepen tartózkodott. Az itt is, ott is fel-felbukkanó magyarok meglepetésszerű támadásait kivédeni nagyon nehéz feladatnak bizonyult. Még tartották az utcát ahol éppen álltak, mikor a szakaszvezetőjük oldalra pillantva a másik utcában már majdnem mögéjük került ellenségeket vett észre.

– Vissza! Vissza, emberek, oldalt is jönnek! – kiáltozta, majd néhány házzal hátrébb vezette katonáit. Bajtársaik mellett futottak el, de meg nem álltak, mert lőszerük kezdett kifogyni és szakaszvezetőjük tudta, hol juthatnak hozzá. Úgy kétutcányira megálltak, és akinek még akadt némi muníciója, lőni kezdte a távolban mozgó ellenségeket. Vigyázniuk kellett, nehogy véletlenül a még ott küzdő bajtársaikat találják el. Nem sokkal később a szürkület gyenge fényeiben elszörnyedve látták, amint a magyarok lerohanják a hátrahagyottakat és kézitusában szuronnyal, puskatussal végeznek velük.

– Löjjenek! Össztűz! – kiáltotta szakaszvezetőjük.

Lőttek is azok, ahogy csak bírtak, mert nem szerettek volna az imént felkoncolt bajtársaik sorsára jutni.

– Jöjjön, rajvezető, meg maguk is! – szólt oda a szakaszvezető, miközben a mellette álló két közlegényre mutatott.

Abbahagyták a tüzelést, és gyorsan utánaindultak. Egy félutcányit mentek, és ott egy tárva-nyitva álló ajtón egyenesen az épületbe nyomultak. Minta viharból jutottak volna menedékbe, csak ezúttal eső helyett a gyilkos lövedékek záporoztak rájuk odakint. Oly megkönnyebbülést jelentett a kinti harci zajokat hátuk mögött hagyva, a biztonságot jelentő falak közé lépni. Az utcákon folyó öldöklés után a ház vastag vályogfalai között némi biztonságérzetük támadt. Gyorsan a falnál egymásra pakolt lőszeresládákhoz siettek. A szakaszvezető egy pillanatra megállva tisztelgett a ládák mellett strázsáló, nála jóval nagyobb rangban lévő politikai tisztnek. Aztán mintha az ott sem lenne, hamarjában elkezdtek átvizsgálni a ládák tartalmát

megkeresve, ami nekik kellett.

– Szakaszzvezető, maguk mit keresnek itt? – ripakodott rá a kékes színű egyenruhában és tányérsapkában feszengő politikai tiszt.

– Lőszert vételezünk, uram – vágta rá a szakaszzvezető, oda sem nézve, sietősen keresgélve, hiszen tudta jól, lőszert nélkül maradt katonáinak minden perc számít.

– Azt látom, de maguknak a falu északi részét kellene védeni! – folytatta a tiszt számonkérő hangon.

– Az északi részét, hát igen, azt kellene, komisszár elvtárs – felelte oda sem figyelve, csak, hogy mondjon valamit, aztán mivel megtalálta, amit keresett, az emberei felé fordult.

– Na, őrzvezető, ezt a ládát vigyék! – mutatott az egyikre, visszatéve a fedelét.

A fiatal őrzvezető nyakába akasztotta géppisztolyát, megfogta a láda egyik végét, a másikat pedig a bajtársa és már indultak is kifelé mindannyian.

– Álljon meg! – kiáltotta a politikai tiszt, előrántva TT -pisztolyát.

– Rám nézzen, ha magához beszélek és normálisan válaszoljon, ha kérdezem, értette? – üvöltötte dühtől tájékozva, a szakaszzvezetőre szegezve fegyverét.

– De komisszár elvtárs, a magyarok bármelyik pillanatban itt lehetnek, azonnal vissza kell vonulnunk! – felelte meglepetten a szakaszzvezető.

– Visszavonulni? Kivel van maga, szakaszzvezető? Egy tapodtat sem megy innen senki hátrafelé! Sztálin elvtárs parancsa, hogy a vörös föld minden méterét utolsó csepp vérünkig védenünk kell! – dühöngött a tiszt pisztolyával hadonászva.

– De komisszár elvtárs, lerohannak bennünket, és ha itt maradunk, percekben belül mind halottak leszünk – próbálkozott újból a szakaszzvezető.

– Az nem számít, meg kell állítani őket! – kiáltozta a tányérsapkás hisztérikus hangon.

– Akkor állítsa meg őket, ha akarja, én az embereimet nem küldöm a biztos halálba! – vágta rá a szakaszzvezető látva, hogy a másik hajthatatlan.

– Gyerünk! – fordult katonái felé, és maga is megfogta az egyik láda végét, hogy a másik közlegénnyel ketten vigyék.

– Áruló! – sziszegte gyűlölettől szikrázó szemekkel a szakaszzvezető elé lépve a politikai tiszt, és már lőtt is.

Dörrent a pisztoly, a szakaszzvezető a mellkasához kapott, és másodpercekig csupán állt kérdő tekintetével farkasszemet nézve gyilkosával. A többiek is megdermedtek, mintha még az idő is megállt volna egy pillanatra a szobában. Aztán a szakaszzvezető a padlóra zuhant és holtan terült el. A fiatal őrzvezető, aki a tiszt mögött állt, bal kezében a lőszeresláda egyik végét fogva jobb kezével hátranyúlt és előrefordította nyakában lógó géppisztolyát. Nem célozgatott, pusztán úgy fél kézzel, csípőből beleeresztett egy sorozatot a politikai tiszt hátába. Az meg éppen lépni akart, de a közlről jött lövések erős lökésétől megperdült, és hanyatt vágódva elterült. Oly gyorsan történt minden, hogy a többiek egyik ámulatukból a másikba esve meg sem tudtak szólalni. Csak nézték, amint a padlón vértócsa rajzolódik ki az ott heverő két holttest alatt.

– Te, megöltél egy komisszárt – hebegte kis idő múlva a láda másik végét tartó.

– Mert megölte a szakaszzvezetőnket! – vágta rá.

– De ha megtudja valaki... – kezdte sopánkodva a másik, de az őrzvezető a szavába vágott.

– De nem tudja meg senki! Rajtunk kívül senki sem látta!

– Ez igaz – mondta ijedt képet vágva az imént szóló.

– És most mit csinálunk? – kérdezte a másik ládát tartók egyike.

– Szólunk a többieknek és visszavonulunk! – felelte határozottan az őrzvezető.

– És ha kérdezik majd, hogy hol vannak?

– Majd azt mondjuk, elestek a harcokban. Na, menjünk, vigyük a lőszert a többieknek! – válaszolta az őrzvezető, és már indult is a ládával, szinte maga után húzva a másikat.

Kinn az utcán kerestek a ládáknak egy biztonságos helyet, aztán sorban az egész még

megmaradt szakasz vett belőle. Betöltötték fegyvereiket, és az alkonyat szürkületéből lassan sötétbe hajló estében folytatták a tüzelést, miközben lassan a falu túlsó vége felé hátráltak. Az ellenség egy darabig még jött előre, de ahogy végleg leszállt a sötétség, hirtelen eltűntek.

– Hová lettek ezek? – kérdezte az egyik közlegény.

– Nem tudom, de nyilván éjszakára szüneteltetik a támadást. Viszont a reggelt nem szeretném itt megvárni, mert biztosan lerohannak minket és végünk. Gyorsan kapkodjuk össze a használható fegyvereket és menjünk Timbe!

– De minek cipelnénk a fegyvereket? – kérdezte egy másik rajvezető kissé számonkérő hangon.

– Mert a parancsnokok mindig örülnek a zsákmányolt hadianyagnak, és ha a visszavonulásunkkal nem is, de a fegyverekkel biztosan elégedettek lesznek – magyarázta elképzelését.

– Igaz, ez jó ötlet! – értettek egyet az addig kétkedők.

– Na, akkor menjünk, de csak óvatosan, mert bárhol ott lapulhatnak! – mondta még, és már indult is lassan, óvatosan, lopakodva előre a sötétben az ellenség felé.

Jó pár utcányit haladtak előre, mire egyszer csak meghallották a magyarok őrszemeinek idegen beszédét. Látni nem lehetett őket, csak cigarettájuk parazsa izzott fel időnként a sötétben. Számukra viszont ez is bőven elég lett, hogy tudják, eddig és ne tovább. Visszafordultak, és a földön heverő halottak fegyvereit összegyűjtve, úgy két óra múlva már úton voltak a szomszéd falu felé. Ment mindenki, nem csupán ők, civilek, katonák, nők és gyermekek.

Elég sok időbe telt, mire a sebesülteket támogatva a közeli településre átértek. A szélső házak között és az út szélén kétoldalt géppuskákat rejtő homokzsákfedezékek álltak, mellettük pedig ott strázsáltak az éjszakai őrszemek. A sötétben unottan álldogáló bajtársaik félelemmel és szánalommal bámultak rájuk, ahogy elvonultak mellettük. A fiatal őrvezetőnek az elmúlt éjjel jutott eszébe, mikor jöttek a menekültek, és ő ott állt őrségben. Pont ilyen lesajnáló képet vághatott akkor ő is, és valószínűleg azoknak az embereknek sem eshetett túl jól a dolog, mint most nekik sem. A védvonalat maguk mögött hagyva nagy kaliberű nehézaknavetőket láttak beásva egy téren. A védelem jól kiépítettnek és erősnek tűnt, úgy vélték, ott nem sok szükség lehet rájuk, és egyenesen mehetnek Timbe. Ám a település másik végéhez érve valahonnan a sötétből politikai megbízottak kerültek elő, és egy tiszt vezetésével a menekülő tömegből kiemelték a katonákat. A civilek mehetek tovább, de az egyenruhásokból a védelem számára tartalékot képeztek.

– A szakaszvezetőjüket hol hagyták? – kérdezte a komisszár, mikor a szakaszuk nagy része, legalábbis ami megmaradt belőle, nagyjából össze lett terelgetve a sötétben. Senki nem felelt, mivel nem is tudhatta egyikük sem, mi történt vele.

– Én láttam, amikor a harcok során elesett, tüdőlövést kapott és meghalt – mondta az őrvezető a mellette álldogáló három bajtársára nézve szigorúan.

– Biztos benne? – kérdezte a politikai tiszt gyanakvóan.

– Igen, komisszár elvtárs, saját szememmel láttam! – vágta rá katonásan, határozottan.

– Rendben, akkor majd új parancsnokot kapnak – mondta a tiszt, és a másik szakaszhoz lépett, ami mindössze tíz emberből állt.

– A többiek? – kérdezte az elgyötört arcú katonáktól.

– Elestek, komisszár elvtárs – felelte egyikük elcsigázott hangon.

– Mind?

– Mind.

– Akkor magukat beolvasztjuk másokhoz, vagy az aknavetősöknek fognak segédkezni! – mondta a politikai tiszt és már ment is a következőkhöz.

Így ment ez, mindenkit beosztottak vagy felosztottak, a lényeg, hogy senki sem maradhatott felügyelet nélkül. A fiatal őrvezető, mivel rangidősnek számított, megkapta a

megmaradt szakaszuk parancsnoki tisztségét. Békeidőben örült volna a ranglétrán való ilyen gyors előremozdulásának, de ott a háború poklában ez csupán nagyobb felelősséggel és több gonddal járt.

Másnap reggel a tartalék egységeket a falu közepe tájára rendelték és ott állomásoztatták, hogy erősítésként bármikor a település bármelyik része felé be tudják vetni őket. Ahogy várták, a délelőtti során meg is érkezett az ellenség. A védelem igen jól vizsgázott, a magyarok a délelőtti folyamán még a falu peremét sem tudták megközelíteni. A géppuskák zárótüze és az aknavetők gránátesője megállította a támadást. Délután viszont nyugat felől német felségjelzésű bombázók érkeztek. Ahogy meghallották mély, bűgő hangjukat már tudták, nem sok jóra számíthatnak. A tartalék egységek az utcán üldögélve cigarettáztak éppen, megpillantva az ellenséges gépeket azonnal a számukra kijelölt épületekbe futottak.

A fiatal őrzető is bevitte az elmúlt napon szinte felére zsugorodott és rábízott szakaszát egy boltféle helyiségbe. A nyitott ajtón keresztül behallatszott a bombázók légsavarja és motorja keltette egyre erősödő bűgő hang. Csendben ácsorogtak a néhai bolt üres polcai és pultjai között, és szívták tovább a kezükben lévő maradék cigarettáikat. Aztán egyszer csak süvítő, fűtülő hangot adva elkezdtek zuhanni a bombák. Az arcokra és a tekintetekbe a rémület jelei rajzolódtak, egymásra néztek, de nem szóltak egy szót sem. Néhány másodperc múlva kintről hatalmas dőrej és robaj hallatszott. A padló megremegett talpuk alatt, pár gyengébb idegzetű kezeit fejére téve mindjárt a földre hasalt. A robbanásokat újabbak és újabbak követték. Odakint hatalmas hangzavar támadt, odabent megremegett alattuk a padló, mint földrengéskor, hogy csak úgy recsegetek, ropogtak körülöttük a fafalok. A rajtuk lévő üres porcelánedények a padlóra hulltak, és nagyokat csattanva darabokra törtek, dobozok potyogtak, a kirakat egybefüggő üvegtáblája a rázkódástól szétpattant és csörömpölve darabjaira esett. Akik még álltak, ijedtükben mind a padlóra vetették magukat. A rettenetes morajló, dübörgő hang még hangosabbá vált, minden mozogni, rázkódni kezdett körülöttük. A falról leestek a képek és egy ott lógó petróleumlámpa. A padlón szétömlő petróleum elérte a kezükből kiesett és még izzó cigarettacsikkek egyikét és lángra lobbant. Az őrzető felpattant és bakancsával megpróbálta eltaposni a tüzet. Csakhogy mikor a lámpa a padlóra zuhant petróleumcsíkot húzva maga után gurulni kezdett, egyenesen be a nagy fafal alá. A fellobbanó lángok, követve a kirajzolt vonalat, szintén a pult alá futottak. A régi, jól kiszáradt fa azonnal lángra kapott és terjedni kezdett.

– Tűz van! Felkelni, utánam! – kiáltotta a fiatal őrzető, és már indult is az ajtó felé.

Az emberek gyorsan feltápáskodtak a padlóról, és az ajtóig erő, lángokban álló, hatalmas pult mellett rohantak az új szakaszparancsnokuk után.

Az őrzető éppen kilépett az ajtón, mikor minden addiginál erősebb dőrej hallatszott és hirtelen úgy érezte, kimegy a talaj a lábai alól. Ijedtében a földre vetette magát és látta, amint a néhány háznyira levő épületet darabjaira vetette a robbanás ereje. Por és füst takarta be az egész utcát. Mikor megpillantották az ajtón utána kiérkező bajtársai, köhögve, szemeiket hunyorgatva rohantak segítségére. Felráncigálták a földről, aztán mikor látták, tud állni és nincs baja, elengedték. Néhány robbanás még dörrent a falu túlsó vége felől, aztán már csupán a bombázók távolodó bűgása és a tűz ropogása hallatszott. Az őrzető körbepillantott, és a gyenge légáramlatoktól kavargó por- és füstfelhőben tájékozódni próbált. Közben a ház romjai, ahová az imént a bomba hullott és a bolt is, ahonnan kimenekültek, hatalmas lángokkal égni kezdett. Még gondolkodott, mit is tegyenek, előre menjenek segíteni vagy meneküljenek, mikor a porfelhőből néhány köhögve sántikáló bajtársuk alakja bontakozott ki.

– Meneküljenek! Fussanak! – kiáltotta az egyik hisztérikus hangon a lábát húzva, véres fejjel meg sem állva, elhaladva mellettük.

– Mi történt? – kérdezte az utána jövőtől az őrzető.

– Mindennek vége, mindenki meghalt! – felelte a valószínűleg légnyomást kapott túlélő könnyes szemekkel, ordítva.

– És a védvonal meg a géppuskák? – ámuldozott az őrzető, megfogva a másik vállát és megállítva.

– Az állások és a fegyverek megsemmisültek, és már nyomunkban vannak a magyarok. Engedjen! És maguk is jobban teszik, ha nem mennek arra! – rántotta ki vállát a kezéből a másik, és már ment is a bajtársai után.

A fiatal őrzető néhány másodpercig azon tűnődött, hogy az erősnek és biztosnak vélt védelmük hogyan lett egy csapásra az enyészete. Az a sok ember, aki az első vonalban küzdött mind halott, és aki még nem, az fejvesztve menekül. Agya nehezen birkózott meg a rettenetes tényekkel, mik percek alatt változtak olyanná. Csak nézte a lángokban álló boltot, arcán egyre inkább érezve a lassan magába roskadó épületből áradó forráságot. Füle hallották a mindent elemésztő tűz ropogását, pattogását, de gondolatai messze jártak. Ismét a kis falu jutott eszébe, ahol családjá él. A házak, a fatemplom és az emberek. Szörnyű érzések kavargtak benne.

– Őrzető úr! Őrzető úr! – szölongatták a körülötte álldogálók.

– Tessék! – riadt fel révületéből.

– Jönnek a magyarok, mit tegyünk? – kérdezte egyik rajába tartozó bajtársa ijedten.

– Semmit. Vagyis fedezzük a visszavonulókat, és mi is visszavonulunk! – vágta rá az őrzető, végre összeszedve magát.

A többiek némán bólogtak, és láthatóan tőle várták a megoldásokat.

– Gyerünk, utánam! – mondta határozottan, és már indult is a falu még tiszta vége felé. Néhány utcányira utolérték a Tim felé vezető útra összegyűlt, egyre népesebb, sebesültekből álló menekülttömeget.

– Jól van, itt megállunk, és fedezzük őket! Mindenki húzódjon fedezékbe, és védjük az utcát! – adta ki parancsait az őrzető, majd gyorsan elbújtak a házakba, kerítések mögé, és onnan figyelték a környéket.

Nem is kellett sokáig várniuk, pár perc múlva az utca porba és füstbe burkolózó vége felől mozgó emberalakok jelentek meg. Szuronyos puskáikkal kezükben, fedezékeket keresve, lassan óvakodtak előre.

– Ott jönnek, tűz! – kiáltotta az őrzető, de ő nem lőtt, mert olyan távolságból géppisztollyal pusztán löszerpazarlás lett volna, inkább a sarokra ment, és balra fordulva futni kezdett. Háta mögött hallva a többiek puskadörejét, meg sem állt a következő utcáig. A sarki iskolaszerű hatalmas épület fala mögül kilesve látta, hogy abban az utcában is jönnek a magyarok, és bizony már igen közel járnak. Kilépett a sarkon, és géppisztolyával egy sorozatot engedett a felé tartókba. Két ellenség a földre rogyott, de a többiek puskáikkal viszonozták tüzét, így nem maradt más választása, mint visszaugrani a fal takarásába. Csak úgy kopogtak a téglafalon a lövedékek, és némelyik gellert kapva, füttyülve tovább is szállt. Leakasztott oldaláról egy gránátot és ki sem nézve, csak úgy bevágta az utcába. Hallotta, amint a magyarok nagy kiabálásba kezdtek, de a robbanást nem várta meg, már is rohant vissza az övéihez.

– Emberek, hátra! Vissza, visszavonulás! – kiabálta ismételve, ugyanis a többiek nem értették, miért kell feladni a területet, mikor szépen megállították az ellenséget.

– Hagyják már és jöjjenek! A többi utcában is jönnek a magyarok, itt vannak a nyakunkon! Vissza mindenki! – ordította túlkiabálva a fegyvereik ropogását, miközben félve a másik utca felé pillantgatott.

Bár őrzetői rangjával szakasziparancsnoki beosztásban megkérdőjelezhető tekintéllyel bírt, azért nagy nehezen csak-csak hallgatva rá, vissza-visszalöve megindult mindenki hátra. Alighogy elhagyták a kereszteződést, már oldalról, a keresztutcákból is löni kezdtek a magyarok. Egyiküket, aki túl lassúnak bizonyult, eltalálta egy puskagolyó, és nagyot szusszanva az utca kövére zuhant. Az őrzető, aki utoljára hagyta ott a sarkot, géppisztolyával csak úgy vaktában eleresztett még néhány sorozatot az ellenség felé. Aztán

lehajolva megnézte a földön fekvőt, és mikor látta, meghalt, maga is futni kezdett a falu túlsó vége felé. Jó pár utcahosszt rohantak, nyomukban az ellenséggel, míg elérték a település szélét, ahol már csupán egyetlen út vezetett tovább Tim felé. Ott gyűlt össze mind a falut elhagyni szándékozók tömege, civilek, sebesültek és még harcra kész katonák. Valahonnan a szélső védőkörletekből előkerült egy őrmester és egy zászlós is, és ők véve át az irányítást összefogták a maradék védőt.

– Na, emberek, itt meg kell állítanunk az ellenséget, hogy időt adjunk a lassan vánszorgó sebesülteknek! – mondta nagy hangon a zászlós.

– Mindenki keressen fedezéket, de legyen kész az azonnali visszavonulásra is, hiszen ez az utca jól védhető, de félek, a falun kívül megpróbálnak bekeríteni, ha sokáig feltartjuk őket! Gyerünk, mindenki fedezékbe! – magyarázta a zászlós, a mondandója végén már meg is pillantva a feljükk tartó magyarokat.

– Tűz, ne engedjék közelebb őket! – kiáltotta a mellette álló őrmester, maga is lövésre emelve géppisztolyát.

A fegyverek mindkét oldalon megszólaltak, eltalálni egymást olyan távolságból nemigen lehetett, de azért volt visszatartó ereje a levegőben susogva repkedő lövedékeknek. A magyarok nem nagyon hősködtek, mintha valamire vártak volna, inkább csak onnan távolabbról viszonozták a tüzet.

Így ment ez fél-egy órán keresztül, és már-már kezdett sötétedni, mikor a falun kívülre küldött őrszemek az alkonyat fényeiben megpillantották a bekerítő gyűrűt képezve előrenyomuló ellenséges katonákat. Nem tehettek mást, abbahagyták az ellenállást, és kihátrálva a Tim felé vezető úton futva távoztak. Úgy egy kilométerrel odébb lihegve, levegő után kapkodva álltak meg pihenni. Kifújták magukat, és közben maguk mögött az utat figyelték, de nem követte őket senki. Kis idő múlva továbbindultak, és a lassan teljessé váló sötétség leple alatt a kátyúkban botladozva hamarosan elérték Timet. Az őrség néhány perces ellenőrzés után továbbengedte őket, és az utóvéd csapat bevonult a sötétnek és teljesen kihaltnak tűnő városba. Az őrség által melljük adott tizedes vezette őket a hatalmas raktárig, amit kijelöltek a visszafelé érkezők részére, és amiben már sok más bajtársuk aludt.

Reggel aztán jöttek az azzal megbízott komisszárok, és beosztottak minden ott összegyűlt maradvány alakulatokhoz tartozót, őket például sebesült- és lőszerszállításra rendelték ki. Teherautóplatón kivitték a napról-napra egyre szűkösebb létszámú szakaszocskájukat az erődhöz. Még sosem látták azelőtt, így elámulva bámulták a rengeteg betonból és vasból épült hatalmas bunkerrendszert. Egy őrmester jött elébük, és megmutatta a kibetonozott futóárkokat, amin keresztül a tüzérségi lövedékeket és egyéb muníciót a betonerőd különböző szárnyaiba hordhatják. Közben saját vadászgépeik szálltak el felettük, szépen, alakzatban repülve. A vasbeton falak, a tüzérség és a légierő jelenléte mind-mind azt sugallták, hogy a magyaroknak ezúttal tényleg semmi esélyük. Mire a rengeteg földbe mélyedt futó- és lövészárkot végigjárták, a négy Rata is visszatért bevetéséről, és kelet felé elszálltak felettük. Ők is visszagyalogoltak a kijelölt helyükre, ahová a teherautók a városi titkos raktárakból a lőszerutánpótlást fogják hozni, ha szükség lesz rá. Letelepédtek, és cigarettára gyújtva várakoztak.

Fél óra sem telt el, és az előző napihoz kísértetiesen hasonló bűgő, zúgó hangra lettek figyelmesek. Először alig hallhatóan, aztán már egyre hangosabban jött a magasan szálló bombázók hangja. Fejüket forgatva keresték az égen úszó repülőket, és rövidesen meg is pillantották őket. Pánik és félelem lett úrrá sokukon.

– Már megint a németek! – mondta hisztérikusan egyikük.

– Meneküljünk a bunkerbe! – vágta rá egy másik, felpattanva a földről.

– Nem, itt maradunk! – szólt közbe az örvezető.

– De itt el sem bírunk bújni!

– Dehogynem, és amúgy is pont a bunkert akarják bombázni, nem néhány katonát! –

felelte az őrzető szigorú hangon.

És úgy is lett, a német bombázók a város fölé érve a légvédelem tüzéire fittyet hányva kerültek egyet, majd az erőd felett kiszórták gyilkos terhüket. Lett ám hatalmas robaj meg földindulás, néhány helyen beomlottak a futóárkok, de a vasbeton bunkereknek nem sok baja esett. Alig, hogy a német gépek elhagyták a város légterét, kelet felől ismét négy Rata jelent meg.

– Na, ezek meg hol voltak eddig? – tette fel a költői kérdést szemrehányó hangon egyikük egy ház falánál lapulva.

– Nyilván másfelé is akadt dolguk, nem csak itt. Vagy tankoltak, mert ezek hamar kiszípkázzák ám az üzemanyagukat, és akkor harc nélkül is lepotyognak.

– Lehet, de most már remélem, leszedik azokat az átkozott náci bombázókat!

– Reméljük le, de az nem a mi dolgunk, gyertek, térjünk vissza a helyünkre! – szólalt meg az őrzető is, és már indult is a futóárkok lejáratahoz.

– Lemegyünk, és négyesével szétválva leellenőrizzük az árkokat, ahogy az őrmester úr mondta! Negyedóra múlva itt találkozunk! Értették?

– Igen, persze!

– Akkor gyérünk, ne vesztegessük az időt! – mondta az őrzető, és maga is elindult két másik bajtársával, mert az ő csapatukba már csupán annyian jutottak.

Elmentek egészen a bunker azon a részen lévő bejáratáig, és a járatokban arrafelé nem találtak gondot. Az egyik löveg lörését azonban kívülről a bombák által odalökött föld takarta be, és ők segítettek a tüzéreknek ellapátolni azt az útból. Eltelt vagy félóra, mire végeztek, és közben megjelentek az ellenség katonái is. Mikor visszaindultak, már dörögtek is mögöttük a fegyverek, igaz, ez a futóárkok mélyén nemigen zavarta őket, de még így is elkéstek.

– Na, itt vagyunk végre – mondta, mikor megérkeztek a többiekhez.

– Negyedóra? – kérdezték az ott álldogáló bajtársaik szemrehányó hangon.

– Segítenünk kellett, azért késtünk. És ti mit láttatok arra? – érdeklődött az őrzető.

– Nem sok mindent, az ároknak semmi gondja – felelte az egyik csapat.

– Az jó, és maguk? – fordult a másikak felé.

– Nagyrészt jó, de van egy darab, ami teljesen beomlott, egy kicsit ástunk, de nem akartunk elkésni, hát inkább visszajöttünk – válaszolt vezetőjük.

– Hűha, az bizony baj, azt mihamarább ki kell ásnunk! Gyérünk, mutassák az utat! – mondta az őrzető gondterhelt képet vágva.

Elindultak a kanyargós útvesztőnek tűnő, nyitott tetejű betonfolyosón, felettük jól hallhatóan süvítve repkedtek a lövedékek, de ott lent biztonságban haladhattak. Kisvártatva elérték a helyet, amiről bajtársaik beszéltek. A környéket több bomba is eltalálhatta, a beton támfal szétrepedt, és a mögötte lévő föld a járatba omlott. A fal töréseiből kiálló vasaláson néhol még lógtak kisebb-nagyobb betondarabok. Máshol meg csak meredeztek az elszakadt, késéles végű fém pálcák, komoly veszélyt jelentve az arra járókra.

– Ez igen, rosszabb, mint gondoltam! – ámuldozott az őrzető, ahogy megpillantotta, mi a helyzet.

– Na, gyérünk, lapátolás! – adta ki a parancsot.

Néhányan nekifogtak a földet az árkon kívülre hajigálni, de mivel a hely szűknek bizonyult, mindössze ketten, esetleg hárman fértek oda.

– Várjatok, páran átmegyünk a túloldalra és onnan is ásunk! – állította meg a munkát, mikor látta, túl lassan haladnak.

– Át, ott fent? – kérdezték ijedten a többiek, a fűtyülve repkedő lövedékeket halva.

– Igen, ott! Gondolták, hogy amíg kettő ás, mindenki itt fog cigarettázgatni? Hatan átmegyünk, itt pedig kettő ás, ha elfárad, lecserélik, és folyamatosan dolgoznak! Értették? – fakadt ki dühösen az őrzető.

– Igen, persze – vágta rá a többiek.

– Akkor gyerünk, minél hamarabb vissza kell mennünk a helyünkre, ne húzzuk az időt! Az első hat utánam! – mondta még, aztán felmászott a kupac tetejére, és gyorsan átrohant a túloldalra.

– Na, gyerünk, jöjjenek már, gyorsan! – kiabált vissza a félve ki-kileseelkedő többieknek.

– De itt nagyon lőnek! – válaszolta egyikük rémülten.

– Mit gondolnak, majd mikor a lőszeresládát kell erre cipelnünk, nem fognak lőni? Akkor még rosszabb lesz a helyzet! – mérgelődött az őrzető odaát.

Nagy nehezen rávették magukat, és egymás után hárman is átrohantak sértetlenül, de a negyedik odafönt a lövedékektől sercegő levegőtől megrémülve megtorpant egy pillanatra, és nyomban találat is érte. Jajgatva gurult vissza a többiekhez.

– Én megmondtam, hogy baj lesz ebből – mondta szemrehányó hangon az egyik azok közül, akik átértek.

– Ne pofázzon, hanem ásson! Ha nem tökölnék odafönt annyit, semmi baj sem lett volna! Persze, hogy kiszúrák az egyhelyben álldogálót! – dühöngött az őrzető a másik ostobaságán.

A három átjutott úgy ásott, mint a gép, meg sem mert szólalni többet.

– Kötozzék be a sebesültet, aztán vigyék hátra! – kiáltott át az őrzető a többieknek.

– Már meghalt! – jött a válasz.

Többen nem próbáltak átjutni, és az őrzető is lapátot fogott inkább, hogy váltása legyen a páratlanul maradt emberének. Egyikük sem szólt egy szót sem, csak ástak és ástak. Bő egy óra alatt sikerült megtisztítaniuk a járatot, az éles vasak egy részét behajlították a föld felé, a hosszabbakat meg addig mozgatták ide-oda, míg le nem törtek. Az út teljesen járhatóvá vált, mindössze néhány talicskanagyságú betontömb maradt a járat falának támasztva, mert azt többen együtt sem tudták kidobni. Mikor végeztek, a holttestet is magukkal cipelve gyorsan visszatértek az eredeti helyükre.

– Hol az ördögben jártak, őrzető? – ripakodott rá a teherautóról ládákat lefelé pakoló őrmester.

– Őrmester úr, jelentem, ki kellett ásnunk egy részt, ami a légicsapástól beomlott!

– Halott? – kérdezte az őrmester a kezükben cipelt holttestre mutatva.

– Igen.

– Dobják fel a platóra, majd elvisszük, aztán vigyék gyorsan a ládákat, mert a géppuskáknak nem szabad lőszer nélkül maradnia! – mondta az őrmester, majd előrement és beszállt a teherautó fülkéjébe.

Gyorsan a platóra fektették halott bajtársukat és felcsukták a hátulját, nehogy az a zötyögős úton leguruljon. Az őrmester a kocsifülkéjének kis hátsó ablakán figyelte ténykedésüket és mikor látta, kész vannak, intett nekik, odaszólt a sofőrnek, és már mentek is. A teherautó elrobogott, és magával vitte halott bajtársukat is, így szakaszuk létszáma ismét kevesebb lett eggyel. Egy ideig csak néztek szótlanul a porfelhőbe burkolózó jármű után, aztán a faládákhoz léptek.

– Na, emberek, hallották az őrmestert, mindenhová egy! Kettesével fogjanak egy ládát és indulás!

Gyorsan elosztották, ki melyik bunkerhez megy, és ez utána egész nap úgy is maradt, kivéve, mikor tüzérségi lövedékeket kellett cipelniük, mert lövegek nem minden bunkerben voltak.

A nehézfegyverekkel megerősített erőd és a védőik olyan jól vizsgáztak, hogy délutánra a bunkerek előtti beton harcokocsiakadályok és szögesdrót zár környékén hegyekben álltak a magyar holttestek. Az őrzető és kis csapata egész álló nap hordta a nehéz ládákat és bár nem harcoltak, mégis büszkéek voltak munkájukra, úgy érezték, fontos, amit csinálnak. És ez így is volt, mert a géppuskák hatásosan verték vissza az ellenség rohamait, és zárótüzüikkel távol is tartották azokat, de mindehhez temérdek lőszert emésztettek fel. Miközben a

hűtővizet folyamatosan öntötték a fegyverekbe és alul engedték is le, hiszen máskülönben elolvadt volna csövkük, a löszeres hevederek is igen gyorsan fogytak. Biztosnak érezték, hogy ha rajtuk áll a dolog, a magyarok soha nem juthatnak be a városba.

És nem is rajtuk múlt, de késő délután a város északi és északnyugati részei felől óráról-órára egyre aggasztóbb hírek érkeztek.

– Az ellenség betört a házak közé! – újságolta az őrmester az egyik fuvar alkalmával. Majd egy jó órával később már arról számolt be, hogy a magyarok elfoglalták a folyón túli részeket, és a hidakat ostromolják. És végül, mikor már alkonyodott, üresen jött a teherautó, és az őrmester utasítására visszafelé kezdték pakolni a löszert.

– Az éjszaka során ki kell ürítenünk a várost és az erődöt is! Minden mozdítható fegyvert és löszert mielőbb el kell szállítanunk, ugyanis a magyarok már észak és északkelet-keleti irányból is bekerítették a várost! A németek pedig gépesített alakulataikkal már Sztari Oszkolnál járnak. Ha nem igyekszünk, reggelre bezárul körülöttünk a gyűrű, és akkor végünk! – magyarázta az őrmester a ládák pakolása közben a platóról a csalódott képet vágó őrzetőknek és embereinek.

Mikor besötétedett, és mindkét oldalon elhallgattak a fegyverek, több teherautó és más vontatók is érkeztek és a kisebb, könnyebben mozgatható lövegeket is vitték. A sötétség jótékonyan rejtő leple mögött, mint hangyák a föld alatt, szinte egész éjjel megállás nélkül dolgoztak. Végül az utolsó teherautóra ők is felfértek, és azon utaztak egészen a város közepéig, ahol aztán átadták helyüket a sebesülteknek.

Egy templom órája, ami mellett elhaladtak, éjfél ütött éppen, mikor együtt menetelve többi visszavonuló bajtársaikkal, holtfáradtan, délkeleti irányban elhagyták a várost.

Tartsd a lépést!

Az éjszaka nyugodtan telt, András nem emlékezett rá, mit álmodott, de a nomád körülményekhez képest úgy érezte, egészen jól kipihente magát. Az elmúlt nap harc nélküli délutánjának békés üldögélése azonban véget ért. Hajnal előtt még sötétben szólalt meg az ébresztő kürtszó, gyorsan felkeltek, rendbe szedték magukat, megették a még este kiosztott reggelijüket, aztán nemsokára indultak is.

Virradva a nap éppen átlépte a keleti horizontot, mikor hátukon minden felszerelésükkel, vállukon fegyverükkel nekivágtak. Sorban egymás után szakaszok és századok, némi légvédelmi térközt hagyva maguk közt, együtt menetelt az egész zászlóalj. A délelőtti folyamán nem történt semmi említésre méltó, és egy katona életében ez már üdvözlendő, hisz ha nincs semmi, akkor nyugalom van. Az elmúlt napok során sajnos már megszokottá vált a tény, hogy ebéd nélkül maradnak, ezen a napon is szomorúan fogadták.

Már délután kettő óra körül járt az idő, és ők még szinte pihenni sem álltak meg. Több kisebb falut is a hátuk mögött hagytak, mire aztán végre letelepedtek, és a konyhások ebédet osztottak. A fáradtságtól összeszűkülte gyomruk szinte már nem is érzett éhséget, legtöbbször inkább csak sajgó lábaikat pihentették.

– Gyerünk, emberek, szedjék össze magukat és egyenek, ugyanis nemsokára továbbindulunk! – szólt rá az öreg a földön kiterülve fekvő és úgy pihegő szakaszára.

– Ezek a ruszok jól elpucoltak, utol sem tudjuk őket érni – mondta Lajos, miután kifújta magát, és éppen az ebédre kapott forró levesfélét próbálta hosszas fújogatás után gyomrába kanalazni.

– Azok bizony el, de nem véletlenül ám, hanem azért, mert a német gépesített alakulatok üldözik őket előttünk.

– Ja, akkor érthető a nagy futás oka – felelte Lajos.

– Mi van, Lajcsikám, nem vagy éhes? – kérdezte István a nagydarab vasutas csajkájára mutatva, amiből még alig-alig fogyott valamicske.

– Dehogynem, csak olyan forró, mint a szurok, amit a törökökre öntöttek régen a várakból, megégette a nyelvemet! Pedig amúgy is nagyon meleg van, ez a fránya nap is pont most süt a legjobban, mikor nekünk menetelnünk kell! – méltatlankodott Lajos.

– Persze, hát éjszaka nem süthet, nem igaz? Egyébként meg nem is olyan meleg, nézd, az enyémben már alig van! – mutatta oda saját csajkáját István, bajusza alatt huncuton mosolygva.

– Hogy bírod megenni ezt a tűzforró lötytyöt? – ámuldozott a másik.

– Én bírom, nem is olyan rossz, ha neked nem kell, majd én megeszem, add csak ide! – felelte István szemeiben azzal a furcsa, pimasz és furfangos, de meggyőző csillogással, miközben látványosan kanalazni kezdte befelé a levesét.

Mikor András látta barátja tekintetét és az arcán bujkáló mosolyfélét, azonnal tudta, az valami tréfára készül. Nem szólt közbe, tisztában volt vele, hogy Lajos ezúttal is könnyű préda lesz, hisz amilyen nagydarab, olyan együgyű is szegény. Igaz, attól függetlenül jóra való, emberséges bajtársnak bizonyult és többük életét is megmentette már pontos lövéseivel, de hát egy kis móka még senkinek sem ártott meg. István egyenesen a szájába öntve, végzett az utolsó cseppekkel, megtörölgette bajuszát, majd cigarettát vett elő zubbonya belső zsebéből. Lajos, Zsiga és még néhányan, akik nem találták fel magukat, ez alatt még csupán fújták a forró ételt, és néha megpróbálva a szájukba is rakva egy-egy falatot, még a könnyük is kicsordult tőle. A többiek beleaprították a kenyerüket, és kavargatva lassan eszegették.

– Haladjanak, emberek, gyerünk, egyék-egyék, mert rögvest indul a zászlóalj tovább! – szólt oda nekik az ügyes-bajos dolgairól éppen visszaérkező őrmesterük.

– De hát tűzforró ez a lötty! – panaszkodott Lajos.

– Az nem számít, ha indulás van, akkor indulunk mi is! Aprítson bele kenyeret, úgy hamarabb elhűl, nem tanította meg rá az édesanyja? – vágta rá az öreg szigorúan.

– Kenyeret? Az már útközben elfogyott – zsörtölődött magában a nagydarab vasutas.

– Mondtam én, hogy add ide, úgysem bírod megenni, túl gyenge a torkod ehhez! – szólt oda István, rezzenéstelen pókerarcot vágva.

– Na, tessék, itt van, hadd lássam te hogy bírod! – fakadt ki Lajos dühösen, csajkáját átnyújtva Istvánnak.

– Köszönöm! – felelte a másik átvéve a fémedényt, ami még kezeit is sütötte.

Kinyújtotta lábait, és a csajkát combjaira téve jobb kezében lévő kanálával kavargatni kezdte. Mivel majdnem háttal, de inkább oldalt ült a többieknek, nem láthatták, hogy közben bal kezével a földön mellette lévő kinyitott kulacsából vizet önt bele. Aztán a csajkát felemelte, hogy könnyebben tudja a levest szájába kanalazni. Lajos sértődötten, szigorú képet vágva figyelte, amint bajtársa az első falat ételt a szájába tette. A körülöttük ülő többiek is kíváncsian várták a fejleményeket. István, látva a megkülönböztetett figyelmet, úgy téve, mintha természetes lenne, hogy ő a forró ételt is meg bírja enni, kanalazni kezdte befelé a levest.

– Neked nem csak az orrod alatt van szőr, hanem a torkodban is! – ámuldozott Lajos, ahogy a csajkájából pillanatok alatt fogyni kezdett a leves.

– Dehogyan, pusztán ilyen kemény gyerek vagyok! – vágta rá István mosolyogva, alig bírva visszatartani, hogy ki ne törjön belőle a nevetés.

– De hát hogy csinálod, hogy bírod ezt a forróságot? – csodálkozott elsápadva Zsiga is, aki ott ült nagydarab barátja mellett.

– Ez valami boszorkányság, mert ezt normális ember nem bírja lenyelni, leforrázná a torkát! – méregette a füstösképű, szemében babonás félelemmel.

– Hát nem vagyok egy akármilyen legény, az biztos, még a golyók is elkerülnek – mondta sejtelmes hangon István, a másik kettőt még inkább elkápráztatva.

– Csak aztán vigyázz, mert aki ördögökkel cimborál, az pokolra jut! – vágta rá Zsiga, miközben keresztet vetett.

– Az biztos, de attól én nem félek – felelte István, majd kiitta a maradékot, és visszaadta Lajosnak az edényt.

– Pedig jobb félni, mint megijedni! Hiszen az ilyen természetfeletti erőknél, mint a boszorkányok meg a szellemek, nem babra meg a játék! – magyarázta a füstösképű szinte kioktató hangon.

– Ezt nem tudom, én ezekhez a dolgokhoz nem értek – felelte István mosolyogva, miközben hanyag eleganciával cigarettára gyújtott.

– Na, látod, akkor meg ne kísértsd a sorsot, mert a gonosz erők megrontanak! – mondta Zsiga, felemelt ujjával adva nyomatékot mondandójának.

– De hát becsap titeket, vizet öntött bele, nem láttátok? – vágott közbe András, nem bírva tovább hallgatni az ostobaságokat.

– Én nem láttam semmit – csodálkozott Lajos.

– Én sem – vágta rá Zsiga.

– Gyerünk, emberek, szedelőzködjének, azonnal indulunk! – kiáltozta az őrmester.

Aki addig még nem ette meg levesét, az forró vagy nem forró, pillanatok alatt befalta, aztán mindenki feltápáskodott a földről, és magára aggatta a sok felszerelését.

– Pedig úgy volt, nincs itt semmilyen boszorkányság meg szellemek, és nem is volt soha! – folytatta András készülődés közben.

– No-no, azért csak halkabban, nehogy a gonosz erők meghallják, mert akkor száz rossz nekünk! – suttogta a füstösképű ijedt képet vágva.

András nem szólt többet, csak megigazgatta vállain a hátizsák pántjait, ne nyomják

annyira, és közben azon gondolkodott, milyen babonás a bajtársa.

A szakasz összeállt alakzatba, aztán mikor jött a parancs, elindultak. A délutáni nap melegen sütött rájuk, ingjük alatt izzadságcseppek indultak meg lefelé, lábaik bénán akadoztak, a sok holmijuk pedig máris vágta a vállukat. A délután hátralévő részében még jó nagy távolságot megtettek. Mikor este az őrmester Andrástól elkobzott térképén végignézték, el sem akarták hinni, hogy legalább harmincöt-negyven kilométert gyalogoltak reggel óta. A parancsnokság utasítására éjszakára, vészhelyzet esetére megásták kis lövészgödreiket, de a sátrakat felállítva abban aludhattak.

Másnap reggel ismét nagyon korán harsant fel az ébresztő hangja. Megkapták katonakenyereiket, ami jó, ha egy kilót nyomott, és egész napra az összes étkezésre szólt. A szűkös élelmiszeradag beosztása Lajos számára szinte kivitelezhetetlen feladatnak bizonyult, de másoknak is feladta az önmegtartóztatás leckéjét. Reggeli után mindjárt összekapták magukat, és már indultak is tovább.

Még dél sem volt, mikor a nap máris oly forrón sütötte őket, hogy a nehéz teher cipelése alatt állandóan megszomjaztak. Ám a kis kulacsaik, mik az oldalukon lógtak, hamar kiapadtak. Mikor egy-egy falun haladtak át, általában föltöltötték, persze csak ha a parancsnokság engedélyezte a pihenőt. Délutánra, ha lehet, még nagyobb lett a hőség, az imitt-amott egy-két fával tarkított kopár tájat összemosta körülöttük a délibáb, és szinte már senkinek nem maradt vize. De a menet csak ment tovább, mintha sohasem lenne már vége. Tették egyik lábukat a másik elé, és kiszáradt szájjal, az ájulás határán tántorogva vonszolták magukat tovább.

– Mikor állunk már meg végre? – fakadt ki az egyik elgyötörten szédelő bajtársuk.

– Majd ha parancsot kapunk rá – felelte az öreg keményen.

– De hát mindjárt szomjan halok! – vágta rá elkeseredetten a suhanc.

– Az nem számít, tartsál ki, fiam, mind szomjasak vagyunk, de muszáj tovább mennünk! – válaszolta az öreg szigorú, de nem őrmesteres, hanem inkább atyai hangon.

Ki is tartottak, ám mikor megérkeztek aznapi táborhelyükre, úgy érezték, nincs tovább. Sokuk lábát feltörte az izzadságban úszó bakancs, az izmaik minduntalan begörcsöltek, és a kimerültségtől gyomruk helyén csupán egy összeszorult, égető fájdalmat éreztek. Pedig még csak akkor következett az ebéd, igaz, a késő délután lassan már szürkületbe ment át. Néhányan annyira elcsigázott, félig ájult állapotba kerültek, hogy enni sem tudtak. Nem úgy Lajos, aki letelepedett egy neki tetsző helyre és onnan fel sem állt, amíg az előző napi adagját is bepótolva, be nem falta az étvágytalanok adagjait is. Az elalváshoz senkit sem kellett ringatni, ahogy a takarodót elrendelték, percekben belül mindenki mély álomba zuhanva horkolt. De akadtak olyanok is, kik ezt meg sem várva engedtek az elgyötörtségtől rájuk törő álomosságnak, és addigra már régen húzták a lóbórt.

Másnap reggel úgy ébredtek, ahogy lefeküdtek, még forgolódni sem igen volt kedvük az éjszaka során. Elgémberedett testüket recsegve-ropogva nyújtóztatták meg, ahogy fölkeltek. Vigyázniuk kellett, mert vádlijuk, combjuk minden egyes erősebb megfeszítésre begörcsöléssel válaszolt. Az aznapi „túra” még az addigiaknál is nehezebben indult. Ment a készülődés, és közben szépen lassan felkelt a nap is, de a legénység úgy érezte, nem fog menni a dolog. Az izomláz és a fáradtság rettenetesen zsibbasztotta lábaikat.

– Na, készülődjenek, mindjárt indulunk! – jött az öreg előről, a parancsnokság felől.

– Őrmester úr, én nem fogom bírni, már most remegnek a lábaim – mondta egy bajtársuk kérlelő hangon, mikor az öreg közelebb ért.

– Dehogynem, csak szedje össze magát!

– De hát alig bírom megemelni a lábaimat, őrmester úr! – könyörgött a másik szinte elsírva magát.

– Majd belejön, ha elindulunk! – zárta le az öreg a témát ellentmondást nem tűrő hangon.

– Na, gyerünk, sorakozó! Haladjunk, emberek, gondoljanak arra, mennyivel jobb ez, mint

az ellenség géppuskái előtt parádézni! Gyerünk, álljon már be maga is a helyére! – rendezgette még az öreg a sorokat, aztán rövidesen el is indultak.

Andrásnak is, mint mindnyájuknak, az első lépések voltak a legnehezebbek, de erőt vett magán és az elmúlt napok öldöklésére gondolva belátta, valóban lehetne rosszabb is. Aztán úgy egy kilométer után belejöttek végtagjaik, és már csupán feltört sarkuk sajgását érezve léptek egyik lábukkal a másik után.

Kora délelőtt átmasíroztak néhány kisebb falun, de tizenegy óra felé, mikor a nap már magasabbra emelkedett, a hőség kezdett ismét elviselhetetlenné válni. Az út poros volt, és sok helyen a kiszáradt pocsolyáktól, nyomoktól hepehupás, botlasztó akadályoktól hemzsegett. Az ő szakaszuk a zászlóalj közepe táján haladt, és mivel egy gyöngye kis szellő sem lebbent, a körülöttük szinte álló levegőt az előttük járók által felvert por töltötte meg, hogy szinte harapni lehetett. Még szerencse, hogy az országos járműveik, vagyis a szekerek menetszlop végén jöttek, és nem rájuk poroltak. Menet közben a kulacsukból néha-néha húztak egyet, de még aki beosztással élt, annak is igen-igen hamar kiapadt soványka vízkészlete. Akadtak, kik nem bírva tovább a forróságot, a szomjúságot és tetejébe még a nehéz teher cipelését, egyszerűen elájultak. Őket a sor végén kullogó fogatok szedték össze.

Dél körül már teljesen kiszáradt szájjal és torokkal, elcsigázottan lépdelve egy nagyobb település körvonalai kezdtek kirajzolódni a délibábról.

– Sztari Oszkol – mondta az öreg a félig-meddig széthajtott szakadt térképét menet közben nézegetve.

András nem tudott sem örülni, sem bánkódni a híren, hogy a város ott előttük a távolban Sztari Oszkol.

Csak vonszolta holtfáradt testét, újra és újra megemelte ólomnehéz lábait és úgy érezte, egy pohárnyi vízért és egy percnyi pihenőért bármit megadna. Oldalra tekintve látta, hogy lógó orral mellette baktató barátja sincs jobb formában, és a többiek is az utolsó erőiket mozgósítva, botladozva cipelték felszereléseiket és saját testüket. Egyedül az öreg tűnt nap, mint nap ugyanolyan fittnak. Bár látszott már rajta az évek nyoma, nagyon jól tartotta magát. Talán azért, mert ő egy más korból ottmaradt ember, az ő idejében a férfiak még kemények és büszkék voltak, nem nyavalyoghattak mindenért, főként nem a fiatal legények. Fejéhez is vágta ezt már, ahogy ő szokta mondani, a mai nyápic fiatalságnak, de hát így van ez, kérem, változik a kor és vele az ember. A mai férfi már másként gondolkodik és viselkedik, kevesebbet jár templomba, mert azt mondja, nincsen rá szüksége. Csak magában hisz, úgy érzi, mindent meg tud oldani és azt gondolja, ő maga az Isten. Csupán nevet, mikor alázatról, felebaráti szeretetről vagy önzetlenségről hall, aztán meg tessék, ha megpróbáltatások érik, összeomlik, mint egy kártyavár, és mindjárt feladja a harcot, hiszen nincs hite. Lehet, hogy az öreg is fáradt és szomjas és lehet, hogy sokszor retteg ő is, mikor mindenkinek halálfélelme van egy bombázás vagy ellenséges támadás alatt, de valami mindig továbbviszi. Valami mindig megsegíti, hogy még az olyan szorongatott helyzetekben is a lehető legjobb döntéseket hozza. Talán a mondás, amit oly sokszor hallottak már tőle, hogy segíts magadon, és Isten is megsegít, de bízd is rá magad, hiszen ha ő nem segít, akkor már senki sem! – ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak András fejében, mikor végre elérték Sztari Oszkol peremét.

Gondolatai a látottaktól azonnal szertefoszlottak, igen nagy harc folyhatott ott az elmúlt napokban, ugyanis a legtöbb ház lebombázva, szétlőve, romhalmazzá csúfoskodott körülöttük. Az út mentén orosz lövegek és a vontatásukra használt kilótt traktorok, felborult és kiegészített teherautók heverték.

– Úgy látszik, a nagy futás mégsem jött teljesen össze – mondta az öreg, miközben elhaladtak a rengeteg roncs mellett.

– Hát eléggé hirtelen jöhetett rájuk a veszedelem, hullottak bőven a bűdös bolsik – helyeselt Lajos.

– Az biztos – forgatta fejét a nagy pusztulást látva István is.

Szép lassan beértek a házak közé, de ott is hasonlóan lehangoló kép fogadta őket. A házak nagy része megrongálódva, kidőlt falakkal, beszakadt tetőkkel, lövések és robbanások nyomait magukon viselve meredeztek a szeméttel teli utcákon. A valamilyen csoda folytán épen maradt épületek ajtajai mind-mind feltörve, odabent minden szétdobálva, felforgatva. Aztán jobban megnézve látták, hogy a macskakövet a fosztogatások során széthordott könyvek, papírok és a lakások megégett, használhatatlan berendezési tárgyai takarják. Még haladtak egy ideig, majd valami tér félén végre csodák csodája, a menet megállt.

– Ebédhez készülődni! – ordította végig az egész menetoszlopot egy mellettük elhaladó zászlós.

Lehajigálták magukról a több mázsásnak tűnő felszerelést, aztán erőtlenül az utca kövére rogytak. Akadtak olyanok is, akik csak úgy, mindennel a hátukon eldőltek, mint egy kivágott fa. Percekig heverték mozdulatlanul, mint a holtak, aztán felültek, előkotorták csajkájukat és evőeszközeiket és vártak. A konyhások vizet szereztek valami kútból, és tőlük lehetett vételezni a kulacsokba. Persze a lajtnál azonnal hosszú kígyózó sor alakult ki, ezért Andrásék a környéket fürkészve inkább tovább ücsörögtek.

– Hol lehet ez a sok ember, aki itt lakott? – kérdezte egyszer csak István.

– Nem tudom, talán elmenekültek, de lehet, hogy rosszabb – felelte András kis gondolkodás után.

– Rágyújtasz? – vette elő dózniját István.

– Rá, de először inni kéne – felelte a másik nagyot sóhajtva.

– Na, itt van, vegyél!

– Jól van, úgy is sokan vannak még a víznél – egyezett bele András gyufát véve elő, és meggyújtva mindkettőjük cigarettáját.

Csendben szívták és fújták a füstöt, és közben Zsiga jött kezében egy hegedűvel.

– Azt meg hol szerezted? – ámuldozott István.

– Ott, abban a házban találtam, a tokja és a vonója megégett, de a hegedűnek semmi baja – magyarázta a füstösképű, miközben zsebkendőjével törölgetni kezdte a hangszert.

– De hát az valakié! – mondta István szigorúan.

– Á, nem hiszem, ott hevert a padlón! Csak nem hagyok ott hánykódni egy ilyen jó kis hegedűt! – értetlenkedett Zsiga.

– Ez lopás, vagy nem? – kérdezett közbe András.

– Miért lenne, én találtam! – vágta rá dacosan a füstösképű.

– Kicsit hangolok rajta, és tökéletes lesz – emelte füléhez a hangszert, és egyesével pengetni kezdte húrjait.

Nem beszéltek többet a dologról, Zsiga a hegedűvel volt elfoglalva, Andrásék pedig, mikor elszívták cigarettáikat, vízért mentek. Sorban állás közben látták, hogy többi bajtársaik is elég sokan a romok között kutakodtak és ezt is, azt is a zsebükbe vagy hátizsájjukba tettek. Andrást először szégyenérzet fogta el emiatt, de aztán arra gondolt, talán soha nem térnek vissza, akik ott laktak, és ha valaha mégis, addigra minden az enyészeté lesz, így később már nem tulajdonított jelentőséget a dolognak.

Nemsokára megkezdődött az ételosztás, így kulacsuk megtöltése után azonnal oda siettek. Miután kiállták a sorukat, csajkáikkal kezükben a romok között egy jó ülőhelyet kerestek. Alig, hogy leültek és kenyeret vettek elő kenyereszsájjukból, valahonnét gyermekek kerültek elő. Öten voltak, koszos, piszkos ruhában, mint valami vademberek. Félénk, de biztos léptekkel egyenesen feléjük tartottak, nem messze tőlük megálltak, és úgy néztek nagy szemeikkel, mint a kutyák, mikor kérnek.

– Na, nézd csak, mégis vannak itt emberek – szólalt meg István, megpillantva őket.

– Vagy inkább gyermekek – mondta Lajos felnézve egy pillanatra, majd tovább falta a térdeire helyezett csajkából az ételt.

– Tényleg, vajon hol lehetnek a szüleik? – csodálkozott István.

– Vagy meghaltak, vagy a romok közül figyelnek minket, mert nem mernek előjönni – válaszolta kicsivel távolabbról az őrmester.

– Az igaz lehet – helyeselt István rágás közben.

A leves meglepően finomra sikeredett, és imitt-amott még hús meg krumpli is úszkált benne, így a gyermekekkel nem sokat tördölve jóízűen falták. Azok meg nagyokat nyelve egyre közelebb és közelebb merészkedtek. Ahogy a levest kanalzták, kénytelenek lettek rájuk nézni, ugyanis rövidesen már mindössze egy méter választotta el őket egymástól. András egy darabig megpróbált tudomást sem venni róluk, hiszen ő is szörnyű fáradt és éhes volt, a napi ellátmánya pedig szűkös. De aztán az álma és az abban látott árva gyermekek és özvegyasszonyok jutottak eszébe, és a rettenetes érzés, mit akkor érzett. Egészen összeszorult a gyomra, mikor arra gondolt, ezek a gyermekek itt miattuk éheznek. Bár a háborút nem ők találták ki, mégis itt vannak, és ha körbepillant maga körül, szívszorító látvány fogadja és a gondolat is, hogy mi lenne, ha ez az ő városában történt volna. Tört hát egy darabot a kenyérből, és a gyermekek felé nyújtotta.

– Na, tessék, fogjátok! Na, egyetek! – ismételte, tenyerében a kenyérdarabbal.

Azok meg egymásra nézve egyhelyben topogtak, de egyikük sem merte elvenni a felkínált ételt. Aztán a legkisebben mégis az éhség kerekedett felül, és legyőzve félelmét néhány tétovát lépve kikapta kezéből a kenyeret. Mindjárt szájához is emelte, és beleharapva egy nagyot mohón falni kezdte. A többiek is mellé léptek, és a nagyobbak megpróbálták elvenni tőle. A rövidke hajú, sovány kisfiú erősen szorította és összegörnyedve testével védte a néhány falatnyi szerzeményét. Ám a nagyobbak erősek és kegyetlenek voltak, kitekérték kezét, hogy úgy kaparintsák meg a finom falatot.

– Engeditek el! – emelte fel a hangját András.

– Erre van eszetek, mi, elvenni a gyengébbtől, hát ezt tanítják nektek az iskolában? – oktatta őket.

– Milyen iskolában, Bandi? Itt csak romok vannak – szólt közbe Vad Józsi.

– De hát a háború előtt csak jártak valahová? Vagy tán ott is ezt tanítják, ilyen a szovjet életszemlélet? – kérdezte András felháborodott hangon.

– Ilyen az éhség – mondta az öreg kurtán.

– Hagyjad már őket, úgysem értik! – csitította István, és egy darab kenyeret adott az egyik nagyobb gyermeknek.

– Tessék, ne veszekedjete! – nyújtotta oda.

Annak sem kellett kétszer mondani, elvette, és egyből falni is kezdte. A kicsi kihasználva a helyzetet, amíg András valami érthetetlen nyelven és szemmel láthatóan dühösen nekik magyarázott, gyorsan befalta a tőle kapott kenyeret. Lajos és az öreg is adott egy-egy darabot a saját kenyérből, és így már négynek volt valamicske étel a gyomrában. Vad Józsi egy nagyobbacska darabot osztott szét további csillogó szemekkel őket bámuló apróságok között, a többieknek meg Zsiga kezdte mutogatni majdnem egész kenyerét.

– Neked még ennyi kenyered van? – ámuldozott Lajos.

– Igen, mert én nem zabálok annyit, mint te! – vágta rá a vékonydongájú, füstösképű némi tőle szokatlan irigységgel a hangjában, mert egyébként szokott adni barátjának.

A gyermekek mind-mind hatalmas érdeklődéssel szemlélték a Zsiga kezében lévő katonakenyeret, de főként az a nagyobbacska kölyök, akinek felkínálta. Lassan előrébb lépett, és félénken a kenyérért nyúlt. Mikor már éppen megfogta volna, a füstösképű elkapta előle és a háta mögé tette. A kölyök megijedt a hirtelen mozdulattól, és tágra nyílt szemekkel bámult rá. Az meg újból előhúzta a kenyeret, és mintha kutyával játszana, ismét elrántotta a gyermek felé nyúló keze elől.

– Kéne, mi? – kérdezte mosolyogva.

Az meg szegényke, bár nem érthette, mit mond az idegen, a helyzet egyértelműségéből

fakadóan bólogatott hevesen.

– Ne szórakozzon már vele! – szólt rá az öreg.

– Egy pillanat, őrmester úr – vágta rá a füstösképű.

– Na, te rajkó, nekem is kell ám valami – mondta Zsiga a gyermek felé fordulva, miközben letette a kenyeret a leomlott fal maradványaira, min addig ült, és fölvette a földről a hegedűt, mit nem rég talált.

Kicsomagolta a rongyból, amibe az imént betekerte, szépen a vállához illesztette, másik kezével pedig hadonászni kezdett felette, mintha játszana a hangszeren. A kölyök nem értve a dolgot közben úgy döntött, biztos, ami biztos alapon gyorsan elveszi a kenyeret. Ám Zsiga észrevette mit akar, és rákiáltott.

– Mit csinálsz, te csirkefogó, el akarod lopni?

– Ha-ha, szép lett volna, ha elviszi, és meglopnak egy cigányt! – kacagott fel István hangosan.

– Ne szórakozzon már vele, vagy adja oda neki, vagy tegye el! – szólt közbe az öreg szigorúan.

– Mindjárt, őrmester úr, mindjárt, csak üzletet szeretnék kötni ezzel a rajkóval – válaszolta a füstösképű, majd közelebb lépett a gyermekhez, és ismét hegedülést imitált üres kezével a hangszer felett.

– Nyí-nyí, nyí-nyí – utánozta a vonó hangját.

A kölyök csak nézett rá furcsa tekintettel és ebben a pillanatban szinte biztos, hogy örültnek képzelte a nyekergő hangot adva a hegedűn nem létező vonóval játszó Zsigát.

– Vonó. Látod? Vonó! – mutogatta a füstösképű üres kezét.

– Te hozzál nekem vonót! – mutatott rá a kölyökre.

– Én meg adok neked kenyeret – vette kezébe újra a kenyeret is.

A kölyök úgy volt vele, hogy ha bolond, ha nem, a kenyeret azért elfogadja, és megint megpróbálta elvenni. De Zsiga felemelte, hogy ne érje el, és megint a hegedülést és az ennivalót kezdte mutogatni. A kissrác nézett rá egy darabig értetlenül, aztán mintha valami értelem szikrája gyúlt volna szemeiben. Ő is felemelte kezeit és úgy tartva, mintha hegedű lenne benne, játszani kezdett a nagy semmin, és közben még valami táncfélét is lejtett.

– Nem, ne táncolj! – szakította félbe a füstösképű vasutas.

– Vonó. Nézd! Nyik-nyik – mutatta a mozdulatot.

– Nincs, sajnos nincs – csóválta a fejét bánatosan, mint mikor egy egészen kicsi gyermeknek magyaráz az ember.

– Szomorú vagyok, mert nincs vonóm, hozzál nekem vonót, én adom a kenyeret! – mutogatta újból a csere képeit a levegőben.

A kölyök arca egyszerre teljesen megváltozott, mosolyogva kapott a fejéhez, aztán megfordult és elrohant, hogy csak úgy porzott nyomában a sok összedőlt épületekből az útra került kosz.

– Na, ezt jól elijesztetted – nevettek rajta a bajtársai.

– Dehogysis, okos kis rajkó ez, visszajön, majd meglátjátok! – felelte Zsiga kissé sértődötten.

– Na, jól van, gyermekeim, tessék, de most már menjete, gyerünk, menjete már, hagyjátok a katona bácsikat! – adott még egy darab kenyeret a többinek az öreg, majd elhessegette őket a közelükből.

Azok meg elosztották az utolsó szerzeményüket, aztán szép lassan eloldalogtak, de nem mentek ám messzire, mindössze a következő szakaszig, és ott is szerencsét próbáltak.

Nem sokkal később nagy meglepetésükre az imént oly nagy lendülettel elinalt kölyök kezében nem is egy, hanem mindjárt négy-öt vonóval tényleg visszatért. Akadt azok között méteresnél is hosszabb, talán csellóhoz vagy nagybőgőhöz való, de kisebb, hegedű méretű, és egészen rövidke is. Reményekkel teli tekintettel állt meg velük Zsiga előtt, és átnyújtotta neki.

– Na, látjátok, megmondtam nektek, ügyes kis rajkó ez! – örvendezett a füstösképű, miközben kiválasztotta közülük a hangszeréhez valót.

– Hát ezt nem hittem volna! – csodálkozott az öreg, és a többiek is cigarettáikat szívva.

Rátette a vonót a húrokra és húzni kezdte, néhány dallamot játszott csupán, aztán állított a húrokon egy keveset, majd újból játszani kezdett. Pillanatok alatt belelendült a nótázásba, és közben a nagybőgővonóval kezében, bús szemekkel, csalódottan álldogáló kölyökről meg is feledkezett. Ment körbe a romokon ülő bajtársai mellett, és arcán átszellemültség vonásaival a fülükbe húzta a nótát, mint egy igazi jó prímás. Mire a dallamnak vége lett, éppen az öreghez ért.

– Na, őrmester úr, mit húzzak magának? – kérdezte boldogan, büszkeséggel a hangjában.

– Nekem semmit, fiam, inkább a gyermeknek húzd elő a kenyeret, amit neki ígértél! – felelte az öreg egykedvűen, de szigorú hangon.

– Ja, igen, a kenyér! Még itt van a rajkó? Persze, hát a kenyér – tett úgy a füstösképű vasutas, mintha elfeledte volna.

Elővette oldalán lógó tokjából szuronyát és félbevágta vele a kenyeret, egyik felét visszatette a félig leomlott falra, a másikat átnyújtotta a kölyöknek. Az meg hálásan mosolygott, mondott oroszul valami halk köszönésfélét és már ment is.

– Állj meg, állj meg, várj csak! – szólt rá az öreg.

A gyermek ugyan nem érthette, mit mondott neki, de mivel elé állt, megtorpant és remegő térdekkel, ijedten nézett rá.

– Zsiga fiam, te az egész kenyeret ígérted ennek a szerencsétlennek, nem a felét! – szólt oda a füstösképűnek, aki közben már megint a hegedűjével babrált.

– Igen, őrmester úr, de hát láthatja, a fele is elég neki – vágta rá az meg meglepetten.

– Akkor törd ketté a vonódat, és neked is elég lesz a fele is! – szigorította meg szavait az öreg.

– De őrmester úr, úgy nem tudnám használni! – méltatlankodott a füstösképű.

– Nem számít, fele kenyér, fele vonó!

– De hát úgysem bírná megenni az egészet még, megártana neki – hebegte Zsiga kibúvót keresve.

– Azt csak bízd rá, hogy meg bírja-e enni vagy elviszi a többieknek, de a szavadat azt tartsd be, hiszen most magyar honvéd vagy, és nem egyszerű vasutas! – szögezte le az öreg ellentmondást nem tűrő hangon.

– Igenis, őrmester úr! Már adom is, tessék!

A kis orosz kölyök megkapta a kenyér másik felét is, Zsiga a vonót, a szakasz pedig a nótákat, amiket a füstösképű elhúzott nekik. Ha nem is lettek ettől felhőtlenül boldogok, azért mindnyájukat jobb kedvre derítette kissé, ha hazai dallamokat hallhatott. Hiszen a hegedű az mégiscsak hegedű, anélkül a magyar nóta mit sem ér. A szájharmonika, mit Zsiga még otthonról hozott és eddig játszott nekik, meg sem közelíthette a hegedű szépséges hangját. Az is szép és jó volt, de az utóbbi időben már unták kissé. Viszont most a hegedű szavára nótázni támadt kedvük. Fáradtság ide vagy oda, a zene szárnyain hazarepítette őket, és legalább míg hallhatták a jól ismert dallamokat és együtt énekelhették a nótákat, úgy érezhették, újra szabadok. Sorra vették egymás nótáit és tán estig is eldaloláztak volna, de a délután második felében jött a parancs, és a zászlóalj velük együtt a városon kívülre vonult.

Az éjszakára készülődve éppen kis lövészgödreiket ásták az út menti fás részen, mikor a városon keresztül érkezve egy német gépesített alakulat robogott el az úton mellettük. Csak ámultak és bámultak, mennyi teherautóval, féllánctalpassal és motorkerékpárral nyomulnak előre szövetségeseik. Nem sokkal utánuk egy magyar munkásszárad jött. Hátukon hatalmas hátizsák, benne valószínűleg minden holmijuk, mellette ásó, csákány, kapa, kinek mi jutott, és összehajtvá valami civil télikabátra hasonlító dolog. Mindenkinek olyan színű és akkora, amilyet még otthonról hozott, mert a jelek szerint azt a honvédségtől nem kaptak. A bakancs

és az egyenruha stimmel, de a karjukon sárga karszalag jelezte, ők nem rendes katonák. A télikabátok láttán Andrásnak azonnal régi barátja és volt iskolatársa, Cigermann Géza és annak szavai jutott eszébe: „Még az egyenruhánkat is el akarják venni tőlünk, hogy azzal is megalázzanak minket.”

Erősen figyelték a sorokat, de Gézát nem látták sehol. Láttak viszont megalázottságot és gyötrelmet az arcokon, félelmet és rettegést a tekintetekben, és a körülöttük ordibáló őrmester minden mozdulatában elvakult gyűlöletet. Holtfáradtak lehettek, mégis csak pár percig tartott, míg igyekezve elvonultak, szedték a lábaikat, nyilván nem szerettek volna összetűzésbe keveredni feletteseikkel. A rövid ideig tartó, de annál elszomorítóbb jelenetsor teljesen elvette jókedvüket, mit a hegedűszó és a nótázás adott. Szó nélkül ásták gödreiket, majd mikor azokkal elkészültek, felállították sátraikat, és hamarosan nyugovóra is tértek. Pár perc múlva már mély álomba zuhanva horkolt az egész szakasz.

Tizenegy óra körül zúgásra és kiabálásra ébredtek, gyorsan összekapták magukat, majd rohantak kifelé sátraikból a kis gödreikbe, mit lefekvés előtt ástak. Három vagy négy Rata körözött felettük, de a sötét miatt nem lehetett pontosan látni. Kis idő múlva egyikük kidobott egy ejtőernyős világítórakétát, ami lassan ereszkedve beragyogta az egész környéket. András félve húzta magát összébb gödrében, mert úgy érezte, a keselyűként köröző ellenséges gépek megláthatják a szinte nappali világosságban. Meg aztán fázott is kicsit, ugyanis a nagy rohanásban zubbonyát a sátorban felejtette, és a nappali hőség után az éjszakák igen-igen hűvösen teltek. A Szálin-mécses lassan a fák közé ért, és a lombos ágak eltakarták fényét, majd mikor földet ért, néhányan a közelebbi gödrökből előugorva gyalogsági ásóikkal földet dobtak rá. Közben a magasban köröző gépek egy újabbat dobtak ki, kicsivel odébb. András megbabonázva nézte, amint éppen felette, lassan, egészen lassan ereszkedett a vakító fényt árasztó ejtőernyős rakéta.

– Ez ránk esik! – mondta ijedten a mellette lévő gödörből István, mert ő is úgy érezte, felé tart.

– Nem veszélyes, ne izguljanak! Ha nem mozgunk, olyan magasból nemigen vehetnek észre – nyugtatta őket az öreg.

Megvárták, míg földet ért, majd András és István kiugrottak gödreikből és ásóikkal gyorsan elföldelték a rakétát meg a belőle kicsepegett égő foszfortól felgyulladt avart is. A gépek a fasortól nem tudva lejjebb ereszkedni, úgy egy félórányi körözés után végre elmentek. Az éjjel további része nyugalomban telt, sátraikban rövidesen újból álomba merültek, és reggelig fel sem ébredtek.

Másnap a begyakorolt szisztéma szerint ment a kelés és a készülődés. Reggelire a megszokott lekvár mellé még kuriózumnak számító vaját is kaptak. Persze nem sokat, „nehogy megártson”, így hamar bedobálták, megitták a feketéjüket és már mentek is tovább. Bár néhányuk lába sajgott, fájt a bakancs által feltört sebektől, azért az előző délutáni pihenő után valamivel jobban indult a menet. A tempó szigorú volt, és ebből adódóan jól is haladtak. Aztán tizenegy óra után ismét kezdett egyre elviselhetlenebbé válni a forróság, és ezzel egyenes arányban lassult a menetoszlop haladási sebessége is. És mivel délben sem álltak meg pihenni, a kemény menetelés délután egy órára már mindössze vánszorgássá fajult.

Egy idő után az út mentén mindkét oldalon, a füves árokparton heverő kabátokra és téli ruhákra lettek figyelmesek. Először nem értették, hogy kerülhettek azok oda, ki vehette ki a szekrény mélyéről olyan hőségben a bélelt télikabátot és miért dobálta ott széjjel. Aztán mikor felismertek belőle egy-egy darabot, eszükbe jutottak a minap látott fáradt, elcsigázott munkaszolgálatosok és a sok holmi, amit a hátukon cipeltek.

– Nem kell valakinek nagykabát? – kérdezte az öreg menet közben, az út mentén heverő ruhadarabokra mutatva.

– Éjszaka jól jönne, rá lehetne feküdni, de cipelje a nyavalya ilyen hőségben – felelte Lajos a homlokát törölgetve.

– Szerintem ezek amúgy is kicsik neked – csipkelődött István kínjában.
– Nem felvenni, csak ráfeküdni – magyarázta a nagydarab.
– Akkor válassz egyet, van itt bőven! – vágta rá az öreg a fejét ingatva.
– Á, nem cipelem még azt is, őrmester úr, már a saját felszerelésemet is alig bírom! – zárta le a témát Lajos.

– Nekem mindegy, te mondtad, hogy jó lenne – mondta még az öreg, aztán már nem beszélgettek, csupán tették egyik lábukat a másik után.

Úgy egy órányi menet után utolérték az eddig nyilván előttük haladó munkaszolgálatosokból álló alakulatot. A század nagyságú egység az út szélére húzódva, a tűző napon állva pihent, míg az őket igazgató őrmester és egy zászlós bakancsukkal felváltva a földön kiterülve heverőket rugdosták. A század parancsnoka, egy hadnagy az egyik út menti fa árnyékából figyelte, hogyan végzik „dolgukat” az emberei.

– Keljetek fel, ti disznók! Vagy itt akartok megrothadni az út porában? – ordította magából kikelve az őrmesterük.

A földön fekvők csak nyögtek egyet válaszképpen, mikor a bakancs orra a bordáik közé vágódott. A mellettük elmasírozó bakák rosszalló pillantásokat vetettek a kegyetlenkedőre.

– Jól van, tetvek, tudok én másként is beszélni! – üvöltözte az őrmester és előrántotta tokjából pisztolyát.

– Fölkelni, vagy agyonlőlek! – tette az egyik földön heverő fejéhez a fegyvert.

A mozdulattól még a pár méterrel arrébb ácsorgó zászlós is meglepődött, de nem szólt semmit. A munkaszolgálatos nagy erőfeszítések közepette, hogy csak úgy remegett a két karja, felemelte magát a földről és maga alá húzva lábait négykézláb, lassacskán mászni kezdett az őket néma csendben figyelő többiek után.

– Ugye, hogy megy ez neked! – rúgott egy jókorát az oldalába az őrmester.

Persze a végsőig elcsigázott és kimerül munkaszolgálatos ettől megint a földre rogyott.

– Kelsz fel azonnal, te tetű! – nyomta oda tarkójához pisztolya csövét felettse.

A rúgások okozta fájdalmak nyomán kicsordult könnyektől a földön fekvő ember szemeire és arcára rátapadt a por. De mivel nem tehetett egyebet, újból feltápáskodott és vigyázva, hogy karjai szét ne csússzanak, ismét mászni kezdett. Andrásék szakasza éppen ekkor haladt el mellettük és valaki, pontosan senki sem tudta, ki, odaszólt neki.

– Adjál neki vizet, te barom!

A kegyetlen őrmester felkapta fejét és rájuk nézett.

– Szakaszezető, állítsa meg ezt a csürhét! – ordította vicsorogva.

De az öreg úgy tett, mintha meg sem hallotta volna hangját, csak lépkedett tovább.

– Könnyű a gyengéket rugdosni! – szólalt meg ismét egy hang a sorban.

A munkaszolgálatosok ádáz őrmestere odakapta fejét, és szikrákat szóró tekintetét Zsigára szegezte, akinek még éppen mozgott a szája.

– Te rohadék! Mit pofázol te nekem? Letépem a fejedet, bűdös cigány! – rontott neki a füstösképűnek.

Az meg arrébb lépett, ki a sorból, elkerülve a kezében pisztolyával idegbetegként tomboló őrmestert.

– Én nem mondtam semmit! – mentegetőzött.

– Mit mondtál? Állj meg, az anyád! – tajtékzott az őrmester.

– Nem mondtam semmit! – kiáltozta Zsiga rémülten menekülve.

– Én mondtam – lépett az őrmester elé a másfél-két fejjel magasabb és vagy ötven kilóval nehezebb Lajos.

A másik megtorpanva végigmérte a nagydarab vasutast, és egy pillanatig szóhoz sem jutott. Közben az öreg megállította a menetet, mert érezte, közbe kell lépnie és a munkaszolgálatosok zászlósa, aki ott előrébb állt, parancsolta is neki. Aztán a zászlóssal mit sem törődve gyorsan, néhány lépéssel az örjöngő őrmesternél termett.

– Maga ennek a szakasznak a vezetője? – kérdezte Lajos árnyékában egészen elsápadva a dühös őrmester.

– Igen, én vagyok – válaszolta az öreg nyugodt hangon, elé lépve.

– Miért nem állt meg, amikor szoltam, süket maga? – támadt neki inkább az öregnek a nagydarab vasutatst békén hagyva a munkaszolgálatosok őrmestere.

– Mert maga nem parancsol nekem – felelte egykedvűen az öreg.

– Hogyhogy nem, milyen rangban van maga, szakaszvezető? – dühöngött újból a másik.

– Őrmesteri – mutatta az öreg a kigombolt és széthajló zubbonya hajtókáján nem nagyon látható rangjelzését.

– De akkor is, hogy beszélnek velem az emberei? Velem, aki a felettesük vagyok!

– Gondolom úgy, ahogy megérdemli – válaszolta az öreg, ismét nagy adag nyugodtságot erőltetve a hangjába.

A másiknak végképp elszakadt a cernája.

– Majd én megmutatom, mit érdemelsz te és a csürhéd, barátocskám! – üvöltözte az embertelen őrmester egész közel lépve, pisztolyát az öreg arcának szegezve és a szemébe bámulva.

Az öreg meg se rezzent, talán nem is pislogott, csupán beszélni kezdett szemben a pisztoly csövével.

– Az ilyen semmirevaló emberek miatt olyan ez a világ, amilyen. A gyengélkedőket mifelénk kocsira szokták rakni, és nem a porban rugdossák. Aztán meg egy kis víz sem ártana meg nekik néha, mert ők is emberek.

– Emberek? Ezek zsidók! – szögezte le a másik.

– Akkor zsidók, de emberek! – ismételte az öreg egyre morcosabban.

– Őrmester, tegye el a pisztolyát azonnal! – kiáltott rá az addigra odaérkező hadnagy, aki látva, hogy baj van, otthagyta a kicsit távolabb lévő fa hűs árnyékát.

Az őrmester ránézett, aztán meglepetten gyorsan leengedte az öreg képébe nyomott fegyvert.

– Tegye el a tokjába! – ismételte a hadnagy szigorúan.

– Hadnagy úr! – fordult felé tisztelegve az öreg.

– Mi folyik itt? Zászlós, miért nem szolt rá erre a félkegyelműre? – szépítette a szépíthetlent a hadnagy.

– Éppen akartam, hadnagy úr, de annyira hirtelen történt minden – felelte a másik megjátszva magát, pedig látszott, hogy esze ágában sem volt.

A rövid, de minden eddiginél kiábrándítóbb közjáték alatt az utánuk következő szakasz utolérte őket.

– Őrmester, vigye a szakaszát, mielőtt még nagyobb baj lesz belőle, hogy lemaradtak! – mondta a hadnagy, mikor megpillantotta a közeledőket az öreg felé fordulva olyan hangon, mint a legalábbis az tehetne a lemaradásukról.

– Értettem, hadnagy úr! – vágta rá az öreg tisztelegve, és már ment is a szakasza élére.

– Álljon be mindenki! Lépés in-dulj! – adta ki a vezényszót, és mint akik jól végezték dolgukat, már masíroztak is tovább.

– De hadnagy úr, ezek megsértettek engem! – méltatlankodott a munkaszolgálatosok őrmestere, aki az imént még pisztolyával hadonászott.

– Nem érdekel, hadd menjenek!

– De... – próbálkozott még az őrmester, ám a felettese a szavába vágott.

– Ha visszajön értük a századparancsnokuk, megüthetjük, a bokánkat értsd már meg, te ostoba! – vágta rá szigorúan a hadnagy.

– Zsiga, te nem tudsz vigyázni a szádra? Mit beszélsz itt összevissza, még bajba sodorsz minket! – torkolta le Lajos, mikor amazokat hátuk mögött hagyták vagy száz-százötven méterrel.

– Hagyja, most az egyszer legalább igazat mondott! – szólt hátra az öreg menet közben.

– De nem is én voltam! – mentegetőzött a füstösképű.

– Ne hazudj már megint, mindenki felismerte a hangodat! – csóválta rosszállólag fejét az öreg.

– De tényleg nem én voltam – próbálkozott még, de már sokkal kisebb vehemenciával.

– Zsiga, itt álltam melletted, tisztán hallottam a hangodat! – pirított rá Lajos is.

– Egyébként is igazad volt. Először meg én szóltam be neki, hogy adjon inni a szerencsétleneknek, csak én ügyesebben csináltam, és nem vett észre – vallotta be az öreg.

– Maga volt? Én meg azt hittem, Jóska és gondoltam, ha neki lehet, én is beszólok annak az állatnak! – csodálkozott Zsiga.

– Én? Én meg sem szólaltam, csak gondoltam – vágta rá Vad Józsi.

– Na, látod, akkor csak te voltál! – csóválta fejét Lajos rosszállóan Zsiga felé fordulva.

– Jól van, na, de hát olyan szemétül viselkedett az az őrmester – védekezett a füstösképű.

– Ebben teljesen igazad van, és az igazságért ki is kell állni, harcolni kell érte, csak hogy én tudtam, nem árthat nekem, de te csak közlegény vagy. Ez itt a hadsereg, és háborúban vagyunk, jól gondold, meg mit teszel vagy mondasz, mert különben Lajosnak igaza lesz, és bajba sodród magadat meg minket is! Egyébként meg, ha egyszer igazat mondasz, aztán kétféleképpen hazudsz, akkor kár megszólalnod! – oktatta ki az öreg.

– Jó-jó, nem tagadom tovább, én voltam, és nem teszek többet ilyet! – ismerte be hibáját Zsiga.

Nem nagyon beszélgettek többet, csak szedték lábaikat amennyire tudták, hogy az előttük haladókat utolérjék. Ahogy ez végre sikerült, a légvédelmi térközt megtartva már nyugodtabb tempóban folytatták útjukat.

Ezen a napon is késő délutánig tartott a menetelés és holtfáradtak lettek, mire több kisebb falun áthaladva az egyik mellett végre letáboroztak. Mikor elfogyasztották estebédjüket és a sátrak már felállítva sorakoztak, a faluba vezető út faszorának tövében, kiásták kis óvóhelyeiket, majd nyugovóra tértek. Nem sokkal éjfél előtt azonban ismét Raták jelentek meg felettük. Csak ketten voltak, de nem hagyva pihenni, aludni őket, úgy köröztek a sötétben, mint éhes szúnyogok. Ahogy szokták, kidobálták világító rakétaikat, egyszerre mindjárt kettőt is, és amíg azok világítva, lassan ereszkedtek kis ejtőernyőiken, fel-alá repkedve kikémlelték a környéket.

– Na, ezek megint csak nézelődni jöttek – mondta Lajos a gödrében hanyatt fekvve, a sötét égen tekintetével a gépeket keresve.

– Csak nehogy elkiabáld a dolgot! – szólalt meg István a Raták megváltozott hangját hallva.

Az egyre lejjebb érő Sztálin-mécsesek fényében kirajzolódhatott a tábor képe, ugyanis egyik gép a másik után ereszkedni kezdett éppen feléjük. A szovjet pilóták az út fölé fordultak, és a fasorral párhuzamosan egészen alacsonyra engedve gépeiket géppuskázni kezdték a földön lévőket. Kelepeltek fegyvereik, és odalént hangos puffanásokkal csapódtak a földbe lövedékeik. Saját gödrében mindenki összerándult, de szerencsére a kilőtt sorozatok az úton futva végig nem találtak el senkit. A két Rata úgy fél méterrel a kis ejtőernyők világító rakétái fölött elhúzott, légörvényükkel félrelökve azokat. Az egyik felakadt a fasor egyik fájának ágaira, a másik egészen alacsonyra sodródott. Aztán felemelkedve a magasban megfordultak, és újból visszatértek. Élesen ereszkedni kezdtek, hallani lehetett vonyító hangjukat, majd nagyjából fölējük érve egymás után kioldották bombáikat. Azok meg fűtyülve tették meg a tizenöt-húsz méteres távjukat, és nagyot dörrenve a földbe csapódtak. Csaknem kiestek gödreikből, úgy remegett, rengett alattuk a talaj. A detonáció nyomán felkavart por és az útból kiszakadt jókora, kemény rögök mind rájuk hullottak, de más a fasornak és a vezetőség előrelátásának köszönhetően nem.

Egy darabig még vártak, majd mikor hallották a repülő távolodó hangját kimásztak, és a

fán fennakadt Sztálin-mécses még pislákoló fényénél leporolták egyenruháikat, és nagyjából rendbe hozva magukat visszafeküdtek aludni. Az éjszaka során erősen lehűlt a levegő, de ők ezt a vízhatlan anyagból készült kis sátraikat belehelve nemigen vették észre, sőt még meg is izzadtak kissé.

Hajnalban, mikor felébredtek és szemeiket álmosan dörzsölgetve előbújtak sátraikból, odakint már világos fogadta őket. Csodálkoztak is, milyen későn jött az ébresztő, de nem bánták, hogy végre egyszer valamelyest kialhatták magukat. A nap még alacsonyan járt, de már felkelt, felettük a fason madarak csiripeltek. Valahol a távolban kakasok kukorékolnak, és egy kutya izgatott csaholását hozta a gyenge szellő. Ha az úton nem tátongott volna a két hatalmas bombatölcsér és nem egyenruhában és bakancssal a lábukon ébrednek, azt hihették volna, béke van.

Elkezdték lebontani sátraikat, és összekészíteni felszerelésüket.

– Te meg, hogy nézel ki, Bandikám? – kérdezte István megállva, és furcsán vigyorogva mikor pakolászás közben véletlenül egymásra pillantottak.

András először nem értette, mit néz rajta a másik, ahol látta, ő is kezdte magát mustrálgatni.

– Nem a ruhád, az arcod! Úgy nézel ki, mint valami szénbányász – mondta István, látva, a másik nem érti, mi olyan furcsa rajta.

– Ja! – könnyebbült meg András, ugyanis már azt hitte, az egyenruhája szakadt el a légítámadás alatt, és akkor még varnia is kell.

– Az arcom? Hát azt hiszed, a tied szebb? – felelte folytatva a sátorlapja összetekerését.

És valóban, a környéken szinte mindenki hasonlóan festett. A légicsapáskor rájuk szálló por, kosz a sátor párás levegőjétől és az izzadságtól megolvadva sárrá változott rajtuk. Úgy néztek ki, mint cséplőgép munkásai egy forró nyári nap után. Mikor végeztek a sátrak bontásával és a pakolással, zsebkendőt vagy szennyes ruhadarabjukat vizezték meg és azzal törölgették le magukról az út porát, ami ez egyszer fekve került rájuk.

A reggeli után az elmúlt napokhoz hasonlóan a zászlóalj ismét útra kelt. Szinte egész délelőtt egy nádas, sásos és bozótos terület közepén futó úton haladtak. Elöl, hátul és mindkét oldalon felderítők biztosították a menetet, így a mocsaras, beláthatatlan területen lassabban, de viszonylag biztonságosan juthattak előre. Persze nem az ingoványba süppedéstől, hanem sokkal inkább a sűrűben megbúvó partizánoktól tartott a parancsnokság. Már dél körül járt az idő, mire a négy-öt kilométerre lévő egyik falucskától a másikig érő vadregényes környéket végre maguk mögött hagyták. Nemsokára megérkeztek a következő településre, amit az öreg szerint Dimitrijevkának hívtak.

Mióta Andrástól elkobozta a vonat alatt „talált” szakadt térképet, állandóan azt bújta. Megpróbált valami rációt vagy tervszerűséget kihámozni az egyszerű halandók számára érthetetlennek tűnő, napok óta tartó ide-oda masírozásukból. András persze próbálta néhányszor visszakérni, de az öreg annyira megszerette az egyre gyűröttebb és összehajtásoktól kopottas papírdarabot, hogy nem lett volna szíve megválni tőle.

– Ha szükséged lenne rá, akkor arról nekem is tudnom kell, hiszen a szakaszparancsnokod vagyok. Ha pedig így van, akkor már nálam is lehet, ne félj, vigyázni, fogok rá! – válaszolta ilyenkor visszaadás helyett az őrmester.

András pedig könnyen belenyugodott a dologba, hiszen az öregben apjaként megbízott és tudta jól, ha ő nem vezeti jól szakaszát, akkor nekik már szó szerint lőttek. Így, ha kíváncsiak voltak valamire, megkérdezték tőle, és ha megtalálták, együtt nézték meg, mert az öreg nem sajátította ki teljesen. Viszont a tisztek és altisztjeik elől féltve rejtegette, hiszen tisztában volt vele, még a zászlósoknak sincs olyan jó kis térképe, legfeljebb századparancsnoktól felfele. És ha valamelyik altisztcske szemet vetne rá, bizonyosan igényt formálna annak birtoklására, ugyanis a felettesek már csak ilyenek.

Míg az ebédosztásra vártak, sokan közülük lementek a kis folyócskához, ami a településen

kanyargott keresztül, és a délelőtt elhagyott lápos rész felé folydogált. A forró nyári napsütésben félmeztelenre vetkőzve megmosakodtak és kimosták szennyesüket. Mikor végeztek, a víztől felfrissülve, mint valami pajkos gyermekek, a fiatalabbak fröcskölve hancúrozni kezdtek. Andrásék kénytelenek lettek feljebb húzódni, nehogy a kezükben füstölgő cigarettáik elázzanak. Istvánnal egy fa árnyékából figyelték a vízparton rajcsúrozó bajtársaikat, mikor jött az öreg szólni, hogy kezdődik az ebédosztás. Bár megtisztulva, a fa árnyékában heverészve igen jól érezték magukat, azért a gyomruk korgása jelezte, ideje lenne valami harapnivaló után nézni, feltápáskodtak hát, és visszatértek a századukhoz. A többiek sem szívesen hagyták ott a vízpartot, néhányuk alsógatyára vetkőzve már a folyócska közepén lubickolt. De hát az éhség mégis csak nagy úr, és tudták, senki sem fog külön kérvényt benyújtani nekik, hogy fájadjanak végre az ételosztáshoz. Kénytelen-kelletlen felöltöztek hát, és ők is mind visszatértek a saját alakulataikhoz.

Az ebéd tűrhetőnek bizonyult, elfogyasztása után az öreggel átnézték a térképet és látták, már közel a végső cél, amit a Don folyó és a partján elterülő Gremjacsje nevű falu jelentett. Egy félórányi szieszta után a zászlóalj ismét útra kelt. A tudat, hogy aznap véget érhet a napok óta tartó, embert próbáló menetelés és a folyó hús vize új erőt lehelt beléjük. Majdhogynem vidáman verték a menetet, szépen egyszerre dobbantak a lábak, úgy érezték, legyőzhetetlenek, hisz ott voltak, éltek, és nemsokára elérik a kitűzött célt. Így ment ez pár kilométeren át, majd először a gyengébbek, később pedig az erősebbek is botladozni kezdtek, és a menetoszlop lelassult. Nem is annyira a pillanatnyi fáradtságtól, mint a kimerültségtől, a hetek óta tartó testi-lelki megpróbáltatásoktól, az álmatlan, légítámadásoktól reszkető éjszakáktól, amik kiszívták szépen lassan minden erejüket. Alig várták, hogy elérjék végre a térképen látott falut. Keserves kint jelentett már minden lépés, csak vonszolták magukat néma csendben, és senki sem beszélt. Mikor aztán már messziről megpillantották a települést, András úgy érezte, nem bírja tovább. Egy kőhajításnyira került a céltól, látta az út végét jelentő házakat és a tájat átszelő fás, bokros, sűrűn benőtt sávot, ami már a Don folyó mentén húzódott végig, lábai mégis rogyadozni kezdtek. Az addigi gondolatok nélküli, semmibe vesző célú menetelés hirtelen szemmel láthatóvá váló közelségű befejezése megzavarta. Akaratereje, kitartása, mik eddig továbbvitték, szertefoszlottak, és csak lábainak sajgása, zsibbadása és testének mérhetetlen fáradtsága maradtak, mint kegyetlen gravitációs erők, mik a földre akarták kényszeríteni. Remegett és reszketett, a szomjúságtól nyelve a szápadlásához tapadt, bakancsait mázsás súlyként emelgette, háta és vállai teljesen elzsibbadtak a felszerelése rájuk nehezedő terhe alatt. Összeszorított fogakkal, minden maradék erejét beleadva tette egyik lábát a másik után az utat borító vastag porban. Körbepillantva maga körül látta, hogy bizony bajtársain is erőt vett a cél közelségéből fakadó gyengeség, és azok is csak tántorogva vonszolják magukat. Ismét igazolódni látszott a tény, hogy az igazán elcsigázott és végletekig kimerült ember agya, ha már látja a megváltást jelentő pihenés lehetőségét, hajlamos feladni a nehezebb erőfeszítésekkel járó terheket egy könnyebb megoldás kedvéért. Főleg ha az is célba vezet. Ezt az emberi gyengeséget még a profi sportolóknak is nehéz magukban leküzdeni. Pedig ők is kizárólag akkor válhatnak bajnokká, ha az érzést legyőzve a cél előtt még egy lapáttal rá tudnak tenni, hogy ne csupán valahányadikok, hanem elsők lehessenek. De az egyszerű bakáknak, akiknek az utolsó lapát szene, vagyis ereje is rég elfogyott, és egy korty vízért meg egy kis pihenőért bármit megadtak volna, eszük ágában sem volt behúzni. Alig-alig bírtak már cammogni is, így nem csoda, ha késő délután lett, mire legyőzve az utolsó nyolc-tíz kilométert is, elérték végre a falu határát. A fából és vályogból épült házak között meg sem álltak, szemeik sarkából látták ugyan amint egy-egy függöny mögül félve kilesett valaki, de egyébként az utcák üresen álltak. Áthaladtak a településen, egyenesen a folyó partjára, annak is egy fás, erdős részére, és ott végre letáboroztak.

A délután hátralévő része a sátrak felállításával és persze a légvédelmi óvógödrök kiásásával telt. A nap már leszállt, és a hold elkezdte éjjeli útját az égbolton, mire kész lettek

teendőikkel, és a tábor nyugovóra tért. Takarodó után az őrseget kivéve mindenki a sátrába húzódott, odakint lassan minden elcsendesedett, és ahogy a sötétség is teljes lett, mintha felerősödtek volna az éjszaka hangjai. Valahol a távolban mintha néha dübörgött volna valami. Biztosan vihar van arrafelé és mennydörög, vagy a németek küzdenek most is az oroszokkal, gondolta magában András, miközben forgolódott a kemény földön. Tekintete az előző napi befülledésükből tanulva, összegombolás nélkül kissé félrehajtva, félig nyitva hagyott bejáratra tévedt, amin bekandikált az egyre magasabban járó hold. Az éjszaka némaságát megtörve a nyíláson beszűrődtek a folyó partján elterülő sásos, füves árterület élővilágának neszei. Először csupán itt-ott elszórtan szólalt meg egy-egy béka, mintha egymásnak válaszolgatnának. Aztán a tücskök és a baglyok háttérzenéjét elnyomva egyre többen és egyre harsányabban, egymást túlharsogva kezdtek rá, míg végül az egész összeállt egy nagy hangversennyé. A varangyok eme hangos szerenádja szokatlanul érte Andrást, és eleinte fülsiketítően idegesítő zajként élte meg. Forgolódott is jobbra-balra, hol betakarózva, hol meg lerúgva magáról a pokrócot. Néha elszundított, de pár perc múlva a kinti furcsa neszeektől ismét felriadt. A sátor oldalait alkotó vászon néha mozogni kezdett. Feszülten figyelte a rezdüléseket, és csak mikor körülöttük a fűben és az avarban apró lábak surranásait hallotta, akkor nyugodott meg kissé, és újból aludni próbált. Már éppen kezdte egyre távolabbinak hallani a zajokat és majdnem elaludt, mikor valami hangosan suhogott majd megreccsent egy ág, és útja során néhány kisebb ágacskát magával sodorva a sátor tetejére pottyant. Kisvártatva öblös, mély hangon egy bagoly szólalt meg, és ő a huhogásától összerezzenve ismét forgolódni kezdett.

– Te sem bírsz aludni? – kérdezte a mellette fekvő István hangja a sötétben.

– Nem, mert ezek a fránya békák úgy ordibálnak, és a pockok vagy cickányok is itt rohangálnak állandóan körülöttünk! – panaszkodott András a hátára fordulva, morcosan.

– Hát igen, eléggé fura egy hely ez a folyópart, főleg városhoz szokott embereknek. Otthon Éva mellett a puha ágyacskában mennyivel jobb szokott lenni – mondta István valami mérhetetlen szomorúsággal hangjában, amiből András azonnal megérezte, hogy barátjának nem a varangyokkal és az egerekkel van gondja.

Valami egészen más miatt forgolódik még mindig ébren. Sejtette, mi az, csak éppen nem tudta, mit mondhatna, mivel tudná kissé feloldani a másik honvágyát, családjá hiánya miatt érzett fájalmát, mikor ő is hazavágyott már.

– Az biztos, de akkor reggel menned kellene dolgozni, hiszen hétfő lesz – mondta végül tréfásra véve a hangját.

István nem válaszolt, csak sóhajtozott a sötétben némán. András érezte, nem igazán sikerült felvidítania barátját, de mivel nem jutott semmi okosabb fáradt eszébe, hát inkább hallgatott.

– Tudod, Bandikám, otthon jó néha egyedül lenni, gondolkodni, elmélkedni, egy üveg bort felbontani és iszogatni. Magadban, se asszony, se gyermek, se senki, teljes nyugalomban rendezgetni gondolatainkat, de mindez csak akkor, ha tudod, vár és szeret valaki vagy inkább valakik – magyarázta István rövid hallgatás után.

András e szavak hallatán kicsit furcsán érezte magát, mert őt éppenséggel senki sem várta otthon. Se gyermek, se nő, és mostanra az egyedüli, aki még számított neki, az édesanyja is elment.

– Pista, de hát téged várnak otthon! Ott a családod, a kislány és a gyönyörű asszony, Éva! – fakadt ki kissé dühösen.

– Hát éppen ez az, amikor otthon voltam és együtt sétáltunk az utcán, akkor is megnézték, utánafütyültek, társaságban pedig bókokkal árasztották el, mi lehet most, mikor már hónapok óta egyedül van?

– Mi lenne, hiszen ő téged választott, szeret téged és hazavár, ne gondolj már ilyen badarságokra! – csóválta fejét András a sötétben.

– Ez igaz, de ha sokáig van valaki egyedül, akkor tudod, mi van?
 – Nem, nem tudom, mire gondolsz? – értetlenkedett András.
 – Hát tudod, ő sincs fából, és ha valaki elcsábítja?
 – Dehogy csábítja! És ha akarná is, ő egy jóra való asszony, és ahogyan te leírtad, nagyon is az lehet, akkor meg úgysem adja be a derekát. Minek tenné?
 – Én is ebben bízok, de te is tudod, a nélkül a dolog nélkül nem sokáig bírja az ember.
 – Nem tudom, milyen dolog nélkül? – értetlenkedett András ismét.
 – Hát tudod, a szerelmeskedés nélkül. A nők a férfi teste, a férfiak pedig a nők testének simogatása nélkül – magyarázta István vágyakozó, de kissé szégyenlős hangon.

Rövid időre csend lett, mindketten hallgattak csupán a békák kuruttyoltak odakint. András gondolatait rendezgette, majd kis idő múlva szomorúan, de még inkább szégyenkezve így szólt.

– Pista, én még sohasem voltam nővel.
 – Nem, és az a Zsuzsi vagy, hogy hívják? – csodálkozott barátja.
 – Csak szerettem volna, de mindig közbejött valaki.
 – Közbejött valaki? – értetlenkedett most meg István.
 – Igen, persze nem nekem, hanem neki, hiszen üldözték a férfiak, és ő ezt rendszerint ki is használta – magyarázta András szomorúan.

– Csak aztán a sok szék között nehogy a földre üljön! – vágta rá barátja szigorúan, majd, mint apa bús fiának, lágyabban folytatta.

– Bandi-Bandi, nem mondta neked senki, hogy az ilyen nőket békén kell hagyni, hiszen amerre járnak, kizárólag az összetört szíveket és a bánatot hagyják maguk után?

– Dehogynem, mondták. Hiszen még élt nagyapám, mindig ezzel fárasztott, ma is hallok szavait: „András, fiam ne költözz a városba, mert az a bűn és a fertő gyűjtőhelye! Hagyd békén azt a lányt, mert az nem illik hozzád, mert az senkihez sem illik, csak saját magához! Önző és számító, nem asszonynak való!” Ilyeneket mondott mindig, és ezek fájtak nekem, hiszen én szerelmes voltam abba a lányba, és talán még ma is az vagyok – panaszkolta András a rég múlt sérelmeit.

– De minek, mikor csak játszik veled, mint másokkal is? Nagyapádnak igaza volt, nem érdemel az ilyen semmirekellő nő olyan jó embert, mint amilyen te vagy – vigasztalta barátja.

– Drága jó megboldogult anyám is ezt hajtogatta folyton, és én nem hallgattam rá. Még elbúcsúzni sem mentem be a kórházba, mert nem akartam látni, mennyire lefogyott és az orvos is azt mondta, talán ki sem bírná a sokkot, amit egyszem fia frontra indulása előtti búcsúzkodása jelentene neki. Én sem bírtam volna ki, ha a kezeim között hal meg szegényke. Úgy akarom megőrizni emlékeimben, mint a régebbi fotókon szerepel, egészségesen, mosolygósan – mondta András akadozó hangon, nagyokat sóhajtván.

– Az, amit kettévágtunk? – kérdezte István, megpróbálva elterelni a szót a nehéz témáról.

– Igen, az – felelte színpogva a másik.

– Ne sírj, Bandikám, a kép másik fele már úton van egy jó hely felé, vagy talán ezalatt már meg is kapta az, aki hozzád valóbb! – nyugtatgatta István.

– Eszter? – kérdezte a sötétben zsebkendőjével orrát törölgetve András.

– Igen ő, meglátod majd, többet ér, mint az a Zsuzsi!

– De honnan tudjam, hogy ő nem ugyanolyan könnyűvérű nőcske? Lehet, ő sem való családanyának, a mai lányok teljesen megbolondultak azzal a nagy egyenlőségükkel, már a nadrágot is ők szeretnék hordani, meg szabadon élni! Gyermekeket meg szüljenek a férfiak, vagy hogy gondolják, nem is értem? – sópánkodott András.

– Ő nem olyan, biztos lehetsz benne! Belőle kiváló asszony lesz, mérget vehetsz rá! – bizonygatta barátja.

– És te ezt honnan tudod ilyen bizonyosan? – csodálkozott András gyanakvóan.

– Már mondtam, hogy jól ismerem, persze nem úgy! Nehogy félreértsd, soha semmi nem

volt köztünk, még csak az kellett volna! – mentegetőzött István.

– De miért? – értetlenkedett András.

– Hogy miért, hogy kérdezhetsz ilyet, hát hogy lehettem volna vele? Hová gondolsz te, Bandikám?

– Miért, hát gyönyörű meg rendes is, vagy nem? – kérdezte András egyre jobban nem értve a dolgot.

– Persze, hogy gyönyörű, és valóban nagyon rendes is, jobb nem is kellhet, ha egy férfi asszonyt keres magának! – vágta rá barátja.

– Hát akkor meg, már gyerekkora óta ismered is, és semmi? – firtatta tovább a dolgot András.

– Hát, hát – dadogta István azon gondolkodva, mit is mondjon.

– Nekem már ott volt Éva, és ő pont olyan jó meg gyönyörű, és én meg hűséges típus vagyok – felelte végül István megkönnyebbülten, lezárva a témát.

– Eszter. Szép név és ő maga is nagyon gyönyörű, legalábbis amennyire a fotóból, amit adtál, meg tudom ítélni – kezdte újra a vakvágányra futott beszélgetést rövid szünet után András.

– Hát még élőben! Tüneményes egy kislány, abban biztos lehetsz! Hanem most már aludjunk, hiszen holnap is nap lesz, és mi nagyon fáradtak leszünk! – zárta le a beszélgetést másik oldalára fordulva barátja.

– Jól van, Pista, igazad van – felelte András, majd belül telve szép gondolatokkal és reményekkel ő is az oldalára fordult, háttal a másiknak és aludni próbált.

Talán azért, mert már igen későre járt, vagy más okból, nem lehetett tudni, de a békák is elcsendesedtek lassacskán. Nyugovóra tértek ők is, vagy pusztán elfáradtak az éktelen kuruttyolásban, ki tudja, az biztos, hogy csend és nyugalom borult a környékre, csupán néha egy-egy bagoly rikoltása hasított a halk tücsökmuzsikába. András, arcán boldog mosollyal, hamar elaludt. István viszont még forgolódott egy darabig azon gondolkodva, ami addig még eszébe sem jutott, hogy mi lesz, ha Eszter válasza sem méltatja barátját, vagy legalábbis nem olyanra, amit ők ketten reméltek. Mióta gyözködi már a másikat, hogy az a lány hozzá való, aztán meg lehet, hogy semmi sem lesz az egészből. Ilyen és ehhez hasonló kétségek gyötörték hosszú percekig, de végül a józan esze kerekedett felül. Hiszen ő ismeri legjobban azt a lányt, tudja jól, egy ilyen derék, rendes férfinak, mint a barátja, nagyon megörülne, főleg hogy András külsőleg sem csúnya legény. Lassan megnyugtatta magát és abban reménykedve, hogy minél hamarabb megérkezik a várva-várt levél, ami majd eloszlatja mindkettejük kételyeit, észre sem véve mikor, ő is elaludt.

Másnap egész álló nap egyhelyben maradtak, semmi menetelés vagy hasonló fárasztó megpróbáltatás nem keserítette életüket. Mikor a nap már elég melegen sütött, lementek a folyópartra, alsógatyára vetkőztek és lubickolva fürödtek annak hűsítő vizében. A falusiakat csak elvétve lehetett látni, végezték ügyes-bajos dolgaikat, de közelébe sem mentek az idegen katonáknak. Legfeljebb a gyermekek figyelték őket, de azok is csak távolról, és ha meglátták őket, azonnal elinaltak. Az idő gyorsan telt, hamar dél, majd este lett, nem úgy, mint az elmúlt napokban, mikor úgy tűnt, soha nem akar véget érni a nap és vele a menet.

A koszt még az eddigieknél is silányabb lett, az ellátósok vagy eltévedtek, vagy a nagy távolság miatt nem értek oda, az biztos, hogy a konyhásoknak alig-alig akadt alapanyaguk a főzéshez. Így reggelire és ebédre is csupán sovány adag, agyonhígított leves jutott, vacsorára pedig egyáltalán semmi. Üres gyomorral, rosszkedvűen hajtották le fejüket sátraikban és megpróbálták minél előbb elaludni, hogy ne érezzék az éhség mardosó érzését.

Am alighogy besötétedett, Raták jelentek meg a falu felett és kidobálva világító rakétaikat, a fényükben őket keresték. Andrásék a kis lövészgödreikből figyelték a gépek hangját, ugyanis látni azt nemigen lehetett őket. Sokáig repkedtek felettük, aztán mikor a Szálin-mécsesek földet értek és fényük kialudt, egyszerűen elröptek a sötét éjszakában. Kimásztak

gödreikből és aludni tértek.

Másnap délelőtt megérkezett a többi magyar alakulat is. Andrásék zászlóaljja felkerekedett, és a falutól északra a folyó mentén új táborhelyre vonult. A fás részen, mit számukra kijelöltek, elsőként felállították éjjeli menedékként szolgáló sátraikat, majd kiásták szokásos búvó gödreiket. Ebéd után a folyó partjához közel egy tisztás részen szögesdrótokból és egyéb eszközökből műszaki zárat hoztak létre. Míg ők azzal voltak elfoglalva, bajtársaik a tábor köré légvédelmi géppuskákat és gépágyúkat telepítettek. A nap ismét forrón sütött, ezért mikor kis időre megszabadultak a szolgálatból, rögvest a folyóhoz mentek megmártózni. Az ártér azon részén, mit ők kaptak védőkörletnek, alig-alig lehetett lelátni a vízre, ugyanis az elmocsarasodott területet sűrű sásos, bokros dzsungel nőtte be. A bozótost imitt-amott a dombos részekén elszórtan fák, facsoportok tarkították, köztük a tavaszi áradáskor a medren kívül rekedt víz állt kisebb-nagyobb tavacskákat, holtágakat képezve. Fürdés közben szemügyre vették a túlsó partot is, ami tőlük nézve egy hatalmas náddal, sással benőtt bereknek tűnt. A sűrű növényzet egészen a vízpartig ért, sőt néhol még a mederben is vastag nádfal húzódott.

Az elkövetkezendő napokban a védelmük további kiépítésén munkálkodtak. Rendes lövészárkokat ástak, az árkászok a folyó partjától kissé távolabb egy tisztásabb részen még aknazárat is telepítettek. Éjszakánként menetrendszerűen jöttek a szovjet Raták, néha bombáikat is ledobták vagy géppuskáztak, de legtöbbször csupán akartak, ugyanis a légvédelem elriasztotta őket, és néha egyet-egyet le is lőttek közülük. A nappalok nyugodtabban teltek, egy lövés sem dördült, az egyetlen harci zajt a kézigránátok okozták, miket halászat céljából a folyóba hajigáltak. Egyikük ugyanis kitalálta, hogyan enyhíthetnének az ellátmányuk igen-igen hiányos mivoltán, és az ötlet az éhes bakák köreiben persze futótűzként terjedt.

Valamelyikük, rendszerint ugyanaz a már bevált személy, a folyásiránnyal szemben pár száz métert fentebb ment, és a víz szélébe dobott egy gránátot. Ha ügyes volt, néhány másodperc múlva tompa hangot adva, nagyot loccsanva robbant a gránát, és már pusztán várni kellett az eredményt. Kicsivel lejjebb a folyó folyamatosan kanyarodó medrének szélén gatyára vetkőzve és a vízbe gázolva már ott ácsorogtak bajtársai, és várták a víz színére felfeküdt, kábult halak érkezését. Elkapdosták őket és mielőtt a sodrás elvitte volna őket, gyorsan a partra hajigálták zsákmányukat. Így ment ez napokon keresztül, a vezetőségnek nem igazán tetszett a dolog, de mivel élelmet nem, vagy csupán alig tudtak biztosítani katonáiknak, hát szemet hunytak felette. Sőt, mivel az utóbbi időkben a tisztai konyha is igen-igen szegényesnek bizonyult, még meg is köszönték jószívű bakáiknak, ha nekik is juttattak a sült halból.

Aztán pár nappal később vége szakadt a jó világnak, mikor a szovjetek a túlpartról a szennyesüket mosók és vízben lubickolók közé eresztettek néhány géppuskasorozatot. A vízben csattogva, fröcskölve futott végig a becsapódó lövedékek nyomvonala, egyik bajtársuk fájdalmasan felkiáltott. A túloldali bozótosból jövő géppuskadörejbe puskák és géppisztolyok hangja vegyült, és pillanatok múlva csak úgy repkedtek mindenfelé a gyilkos golyók. Mindenki kirohant a vízből, ketten elkapták a jajgatva partra evickélt bajtársukat, és a hóna alá bújva rohantak vele fel a partoldalban. Már mindenki fedezékbe és a bozót takarásába húzódott, de az ellenséges tűz csak nem akart szűnni. Andrásék táborában nemsokára néhány aknavető szólalt meg, a kilőtt aknagránátok szép ívben átszállva a folyó felett nagyot robbanva a túlsó part sűrű náddal benőtt részeibe csapódtak. Még néhány lövést eleresztettek, megszórva a környéket, és az elégnek is bizonyult az ott rejtőző ellenség elhallgattatásához.

Ettől a naptól fogva vége szakadt a strandolásnak. Tisztálkodásra ezután az ártérben talált kis tavacskákat használták, majd mikor azok a nyári forróságban egyre inkább kiapadtak és bebüdösödtek éjszaka, a folyóból hordtak fel vödrökben tiszta vizet. A folyóhoz vezető utakat a fák és bokrok takarásában jelölte ki a parancsnokság, ezen közlekedtek a parton kiépített

figyelőállások és a tábor között az őrséget ellátók. Nappal már senkinek sem volt tanácsos a parton nyílt terepen mutatkozni, mert általában a túlpartról azonnal löni kezdett egy golyószóró vagy géppuska. Éjjel persze egészen más lett a helyzet, a sötétség leple alatt nyugodtan építhették tovább a megkezdett védvonalat. De zajt csapni még akkor sem szabadott, hiszen az ellenség őrei mindenféle hangosabb neszre azonnal világító rakéta fellövésével reagáltak. A hirtelen kerekedett fényességben aztán mindenki bújhatott ahová tudott, és jött a lövöldözés, ami a félhomály miatt általában csak vaktában történő adok-kapok ijesztgetésben merült ki. Az éjjelek igazi veszélyét a folyó elérése óta szinte mindennap rendszeresen érkező ellenséges vadászgépek, és a néha velük tartó bombázók jelentették. Olykor-olykor még az önszántukból egyre mélyebbre és mélyebbre ásott óvógödrekben is halálfélelmük támadt, ahogy villódzott körülöttük a sok robbanás és remegett, morajlott alattuk a föld.

De ott a folyóparton nem csupán az oroszok keserítették meg életüket. Az ártér mocsaras, lápos bűze nyári forróságban, szélcsendes időben fojtogatóan hatott. Meg aztán a pocsolyákká összezsugorodott, fölmelegedett vizű kis holtágakban kikelő milliónyi szúnyog sem kímélte őket. A sásos, nádas, árnyékosabb részeken még fényes nappal is százával csípték az óvatlan embert, ki pihenésükből felzavarta őket, az éjszakák pedig még szörnyűbben teltek. Akik felelőtlenül nyitva felejtették sátruk ajtaját, azok bizony rémálomba illő álmatlan éjszakára készülhettek. A kis vérszívók ugyanis hamarosan rájuk találtak, és ha nem ébredtek fel a nagy zümmögésre, reggelre dagadtra csípték őket. Kapott a legénység védőoltásokat és szedték a gyógyszereket, mégis egyre többen kerültek gyengélkedőre bél- és gyomorhuruttal, maláriára utaló tünetekkel.

Aztán ott volt még az éhség is, ami a kézigránátos halászat megszűnése óta egyre jobban mardosta gyomrukát. Az ellátmányuk szinte semmivel egyenlő mennyisége miatt, és mert még ígérni sem tudtak többet, a parancsnokság hallgatólagosan beleegyezett a lakosságtól való vételezésbe. Persze ez nem a nyílt lopást és fosztogatást jelentette, de sokan sajnos úgy fogták fel, és meglepték a környező veteményeskerteket és gyümölcsfákat, mint a seregélyek. Mindegy volt, hogy répa vagy zöldség, csak ehető legyen, és ha még egy kis zsírt is sikerült szerezniük, már főzték is a levest. A burgonya a legjobb fogások közé tartozott, nyárson sütvé, főzve, mindenféle formában kincsnek számított. Igaz, arrafelé nem olyan krumpli termett, mint odahaza, és úgy a nyár derekán még meg sem értett, de az éhes bakáknak ez nem számított. A helyiek persze nem nézték jó szemmel, hogy az idegen katonák még féléretten betakarítják minden termésüket, de tenni ellene persze semmit sem tudtak. Ha egyik-másik egyenruhás adott is cserébe valamit, azt szívesen fogadták, de ha csak békén hagyták őket, szemmel láthatólag már annak is örültek. Így ment ez már napok óta, ki mit tudott szerezni, azzal pótolta szegényes kosztját.

Zsiga, a füstösképű bajtársuk közben egy másik élelemszerzési forrást is talált. A parton a túloldalról őket fürkésző ellenség miatt halat ugyan nem tudtak fogni, de a sűrű, sásos, ingoványos részeken jól kifejlett békákat igen.

Mikor akadt egy kis szabadideje, bement a bozotos, mocsaras területre és fogott néhány jókora brekkencset. Persze ez nem ment túl egyszerűen, hiszen a combjaikat igen-igen féltő kétélűek enyhén szólva is ügyesebben mozogtak a süppedős, latyakos talajon, mint ő. Míg egyik pocsolyából a másikba hajkurászta őket, csupa sár lett és a szúnyogok is kegyetlenül összezsípták, de ő rendületlenül hitt tervében, hogy gyomrát végre megtömheti valami húsfélével.

– Te meg, hogy nézel ki, befeküdtél dagonyázni egy pocsolyába? – ámuldozott Lajos, mikor megpillantotta a vadászatból visszafelé tartó barátját.

És valóban úgy festett, mintha iszapbirkózott volna egy vaddisznóval. Bakancsai, kezei és nadrágja mindkét térdén csupa sárosak voltak, a valaha fehér trikóját mindenütt sárgás, koszos vízfoltok tarkították, arcán agyagos ujjlenyomatok és apró vérfoltok között agyoncsapott

szűnyogtetemek éktelenkedtek.

Még a gyengébb képzelőerővel rendelkezők is tisztán maguk előtt látták a képet, amint a füstösképű a sűrű sás között a latyakban caplatva üldözött egy-egy kíváncsú varangyot. Aztán mikor végre utolérte, villámgyorsan letérdelt, tenyereivel padig rácsapott a rémült kételtűre, leszorítva azt a sárba. Ezután nagy ügyel-bajjal megmarkolta a vizes, agyagos, amúgy is sikamlós testű jószágot, és ha nem csúszott ki kezeiből, a vödörbe dobta, amiben gyűjtötte őket. Miközben ezt a mutatványt egymás után többször is megismételte, és közben a szűnyogokkal is hadakozott, összevissza kente magát. Még laikus, nem avatott békavadász szemekkel is felismerhető volt, hogy valami ilyesfajta eljárással ejthette fogságba a vödör alján egymás hegyén-hátán, düledt szemeikkel riadtan bámuló brekiket.

– Mit akarsz azokkal a csúfságokkal, csak nem akarod megenni őket? – kérdezte Lajos, mikor a füstös és ezúttal mocskos képű barátja odaért mellé.

– De bizony! És neked egy darabot sem adok belőle, ugyanis nem kevés fáradságomba került, mire megfogdostam őket! – vágta rá Zsiga irigységgel a hangjában.

– Látom, hogy jól megdolgoztál velük, de egyébként sem kérnék ezekből a gusztustalan férgekől – válaszolta Lajos mosolyogva barátja szutykos kinézetén.

– Akkor ezt megbeszéltük – zárta le a témát Zsiga megnyugodva, hogy tagbaszakadt barátja nem fogja fölfalni előle szerzeményét.

Egy másik vödörben tiszta ivóvizet hozott, és első áldozatát fejbe csapva szuronyával hozzáfogott a pucoláshoz. Miután meggyőződött róla, hogy tényleg elpusztult, kivágta combjait, a maradék testrészt a fejjel együtt a koszos vödörbe dobta, a megnyúzott combokat pedig a tiszta vízbe. Ment az egész, mint a karikacsapás.

Néhányan körbeállták és tágra nyílt szemekkel nézték, hogy serénykedik.

– Mit bámultok, nem láttatok még ilyet? – förmedt rájuk, mikor megunt, hogy úgy figyelik minden mozdulatát, hogy majd kiesik a szemük.

– Ilyet még nem! – felelték ámuldozva.

– Hát hol éltek ti? Amikor én még kis rajkó voltam, a nagyapám vödörszámra hozta a kéttenyérynyi kecskebékákat. Azoknak volt ám igazi combja, nem ilyen nyeszlett, mint ezeknek a ruszki békáknak. Na, de mindegy, ez van, ezt kell szeretni – magyarázta a füstösképű munka közben.

– Na, jól van, te csak bíbelődj azokkal az undormányokkal, mi pedig elmegyünk valami normális harapnivaló után nézni – szólt oda neki lekezelően Lajos, aki Andrással és még két fiatalabb bajtársukkal a faluba indult.

– Menjetek csak, úgysem adnék belőle, mert nem segítettetek semmit – vágta rá Zsiga durcásan.

– Le sem menne a torkomon az az ocsmány féreg, nyugodtan megeheted az egészet, biztosan nem fogok megharagudni – mondta még flegmán és lekezelően Lajos, miközben már indultak is.

– Hé, várjanak már egy kicsit, én is megyek, csak felhúszom a bakancsaimat! – kiáltott utánuk az öreg, miközben már húzta is fel, majd kötötte be lábbelijeit.

– Nekem is hozzatok valamit, Bandi! – szólalt meg az egyik fa tövében pokrócán heverésző István, akiről eddig azt hitték, alszik.

– Gyere te is! – felelte András.

– Na, koma, hozzatok már valamit, egész éjjel őrségben voltam, most nincs kedvem felkelni! – könyörgött a másik.

– Ja, tényleg. Jól van, pihenj csak, ha tudok, hozok valami harapnivalót neked is.

– Köszönöm, Bandikám! – mondta hálásan barátja, majd nagyot ásítva az oldalára fordult és aludni próbált.

Közben az öreg is elkészült, és elindultak a falu felé. Negyedórányi gyaloglás után el is érték a település szélét. Másokkal is találkoztak, akik már visszafelé igyekeztek, hátukon vagy

hónuk alatt kisebb-nagyobb zsákokkal. Már a házak között a szélső utcában jártak, mikor gyors léptekkel három erősen kipirult arcú bajtársuk jött velük szemben. Ahogy furcsán, köszönés nélkül, lesütött szemekkel el akartak mellettük haladni, az öreg rájuk kérdezett.

– Sikerült, fiúk?

Amazok úgy meglepődtek a kérdéstől, mintha eddig észre sem vették volna, hogy ott jönnek, vagy egyenesen fejbe vágták volna őket valamivel. Összerándulva, ijedt tekintettel néztek az öregre.

– Mire gondol, őrmester úr? – kérdezte egyikük remegő szájjal.

– Megvan, amit akartatok, sikerrel jártatok? – kérdezte újból az öreg, a viselkedésükön kissé meglepődve.

– Igen, persze – bólogatott a másik rövid habozás után bizonytalanul.

– Jól van, akkor mi is szétnézünk egy kicsit – felelte az öreg, és már indult is.

Amazok meg néztek egy ideig utánuk szemeiket forgatva idegesen, aztán gyors léptekkel, szinte futva a tábor felé vették az irányt.

Andrásék haladtak a falucskát átszelő úton és a házak kertjeit mustrálgatták, hogy hol lelhetnének valami ennivalót. Legtöbbjük azonban már feltúrva csúfoskodott, a frissen ásott föld még ott feketéllett a félredobott burgonyalevelek mellett. Egyik helyen buzgó katonatársaik árulkodó jelként a földre szűrve még egy gyalogsági ásót is ottfelejtettek.

– Menjünk tovább! Ezeknek már hagyjunk békét és legalább valamicskét abból, amit elültettek! – mondta az öreg.

És úgy is lett, majdnem a falu másik végéig elsétáltak, mire olyan környékhez értek, ahol úgy látszott, talán még nem jártak bajtársaik. Legalábbis a kertekben nem tűntek szemeik elé rekvirálásaik nyomai. Az utcán lévő falusiak részére ásott méretes kútból vizet húztak fel és a favödörből ittak éppen, mikor András megszólalt.

– Nézzétek, ott van krumpli! – mutatott az egyik takaros házikó kertjébe.

– Tényleg, és milyen sok! Talán nem haragszanak meg, ha egy keveset felszedünk belőle – csillantak fel az öreg szemei.

– Haragszik vagy sem, menjünk és szedjük, míg el nem viszi valaki más! – szólalt meg az egyik fiatalabb suhanc is, aki velük jött.

Bementek hát az udvarra, a frissen mosott ruhák között átvágva egyenesen a kertbe. Kihúztak néhány tö burgonyát tövestől, a rajta lógó gumókat leszedték, majd a zöldjét félredobva kezeikkel ásni kezdtek. Kikaparták a földben maradtakat is, és a hátizsákba tették, amit András előrelátóan magával hozott. Mikor már nem találtak többet, arrébb mentek, és újabb növényt téptek ki. A nagydarab vasutas hatalmas tenyereivel, mint valami lapátokkal kotorta félre a földet, András pedig felkapkodta a felszínre került gumókat. Ahogy azzal is végeztek Lajos már is nyúlt, hogy kihúzza a következőt, de az öreg közbeszólt.

– Nem lesz az már elég? – mutatott a majdnem tele lévő hátizsákra.

– Lehet, de Pistának is kell – felelte András.

– És Zsigának is vigyünk, mert azokat a gusztustalan férgeket úgysem bírja megenni – tette hozzá Lajos.

– Na, jól van, még egyet, de aztán be van fejezve! – egyezett bele az öreg.

Gyorsan kiástak még egyet és a többire pakolták, a hátizsák úgy megtelt, hogy alig lehetett bekötni.

– Uh, jó nehéz! – emelte meg András.

– Adjad, majd én viszem! – nyújtotta kezét a nagydarab vasutas.

Az öreg ment elől, mögötte Lajos a zsákmánnyal, utánuk pedig a többiek. Mikor a kötélén lógó mosott ruhát félrehúzával az udvaron ismét keresztülvágtak és éppen a ház ajtaja előtt haladtak el, az egyik fiatalabb bajtársuknak még eszébe jutott valami.

– Őrmester úr, nem kellene kérni egy kis zsírt is? – szólt előre.

– Szerintem hagyjuk őket, elég baj nekik a krumpli is, biztosan azt is látták az ablakból! –

felelte az öreg kissé szégyellve magát.

– De akkor lenne valami íze is a levesének – próbálkozott újból a legény.

– Van sónk, majd megsózzuk!

– Azért tényleg jó lenne egy kis zsír, az csak van nekik – szólt közbe Lajos is, máris a szájában érezve a leves ízét.

– Nekem mindegy, felőlem megpróbálhatják, de nem is tudunk oroszul – akadékoskodott még mindig láthatóan kínosnak érezve a dolgot az őrmester.

– Az nem baj, valahogyan majd csak megértjük egymást – vágta rá András a vodka szerzésére gondolva.

– Jól van, akkor menjenek! – egyezett bele végül az öreg.

Felmentek a ház tornácára és a suhanc kopogott az ajtón, de csupán a csend felelt. Újból kopogott hangosabban, erősebben, de semmi válasz, mindössze valami halk neszezés odabentről. Hátrafordult és kérdően az őrmesterre nézett, aki csak vonogatta a vállait. A legény a kilincshez nyúlt, megpróbálta lenyomni, és az ajtó nyílt. Szépen, lassan kitárta és belépett, a többiek pedig utána. Körbepillantva egy egészen rendezett, takaros konyhában találták magukat. A falnál egy épített tűzhelyen valami főtt egy fazékban, mellette egy kredenc féle szekrény és egy polc sorakoztak. A sarokban egy nyitott kemenceajtó ásítozott, és a hozzá tartozó jókora kemence a szobaajtón belül terpeszkedett. A konyha közepén egy asztal néhány székkal, és az asztal előtt egy kócos, borzas, féligmeddig szétesett kontyú, negyven év körüli asszony állt. Tekintetében rémült félelem és elszántság keveredett. Arcán és szemei sarkában mintha meg-megcsillant volna valami nedvesség. Egyik kezét maga előtt tartva zilált és igen-igen gyűrött ruháját fogta össze.

– Jó napot! – köszönt a suhanc, közelebb lépve a nőhöz.

Az meg ijedten hátrált előle egészen az asztalig, és mint aki szédeleg, nekiütközve háta mögött másik kezével megtámaszkodott rajta.

– Ne féljen, nem akarjuk bántani, pusztán egy kis zsír kellene – kezdte magyarázni bajtársuk. Közben a többiek után az öreg is, aki eddig még kívül állt, belépett az ajtón és körbepillantva a konyhában megakadt szeme egy felborult széken meg a földön heverő női mellényen és kiskendőn.

– Zsír kellene, érti? Zsír! – magyarázta a suhanc széles gesztusokkal, miközben még közelebb lépett a nőhöz.

De az nem felelt semmit, csak bámult rá rémült tekintetével, és támaszkodó kezével maga mögött az asztalon kezdett kotorászni.

– Zsír. Látja? Így, megkenjük vele a kenyeret! – mutatta bajtársuk még közelebb lépve egyik tenyerét kinyújtva és kenegetést imitálva rajta.

Az öreg előrébb lépett, mert Lajos széles hátától nem látott semmit. Mikor megpillantotta a nőt és szemében a mindenre elszánt csillogást, figyelmeztetni akarta a suhancot, hogy hagyja békén, de már elkésett. A nő egy hirtelen mozdulattal előrébb lépett, és a háta mögül az asztalról előrántott jókora kést fiatal bajtársuk hasába döfte. A váratlan és szörnyű jelenet láttán kialakult döbbenettől néhány másodpercig mozdulni sem tudott egyikük sem. A suhanc feljajdulva megtántorodott és térdre rogyott. Ebben a pillanatban dörrent egy fegyver, és mindenki a hang irányába kapta fejét. Az öreg állt mellettük, előrántott pisztolyát a nőre szegezve. Andrásék ismét a nő felé fordultak és látták, ahogy az mellkasához kapva az asztalnak esik, és felborítva azt a mellette álló székek közé a padlóra zuhan.

– Az ördögbe is, ez leszűrt! – nyögte fiatal bajtársuk a padlón térdelve, a hasából kiálló kés markolatát nézegetve. A többiek az iszonyattól megdermedve csak álltak ott, mintha arra vártak volna, hogy bajtársuk szépen, nyugodtan meghaljon. De nem úgy lett, a suhanc haldoklás helyett feléjük fordult.

– Bajtársak, segítsetek, húzzátok már ki belőlem ezt az átkozott kést! – mondta fájdalomtól eltorzult arccal, kérlelő hangon.

András és Lajos felocsúdvá révületükből előrébb léptek a sebesült mellé.

– Nehogy kihúzzák, mert azonnal elvérzik! – ripakodott rájuk az öreg, aki éppen eltette pisztolyát.

– Feküdj le a padlóra, fiam! – mondta, miközben közelebb ment.

– De én nem akarok itt maradni! – rémüldözött a suhanc.

– Nem fogsz itt maradni, csak feküdj már le, óvatosan! – szólt rá az öreg.

– Segítsenek neki! – fordult a többiekhez.

Lajos és András kétoldalt megfogva, szép lassan a padlóra döntve hanyatt fektették pórul járt bajtársukat.

– Ne hagyjatok itt, segítsetek! – ismételte a sebesült hisztérikusan, pánikba esve.

– Maradjon már nyugton, ne mozogjon! – pirított rá az öreg, megszigorítva szavait.

– Ketten fogják meg vállainál a kezeit, maga meg a lábait és vigyük! – adta ki többieknek az utasításokat.

Azok meg lassan felemelték a padlóról, és hangos nyöszörgése közepette gyors léptekkel megindultak vele az udvaron át a tábor felé. Az őrmester felvette vállára a burgonyával teli hátizsákot és utánuk sietett. Csak néhány háznyival odébb érte utol őket, ugyanis azok igen szedték a lábaikat. És volt is rá okuk, hiszen melljük érve és a sebesülthez pillantva az öreg látta a belészúrt kés körül a zubbonyán kirajzolódó egyre nagyobb vérfoltot és egyre sápadtabb arcát. Tudta, még negyedórányi gyaloglás választja el őket a tábortól és az orvosi ellátástól.

– Fáj? – kérdezte tőle az öreg, mert úgy látta, leragadnak a szemei.

– Nem fáj, pusztán forróságot érzek a környékén – felelte a másik akadozó hangon.

– Fáradt vagyok, mindjárt elalszom – motyogta pislogva.

– Ne aludj! Nem szabad aludnod! – kiáltott rá az öreg olyan hangosan, hogy még a többiek is megijedtek.

Hirtelen néhány másodpercre kikerekedtek szemei, de aztán megint egyre sűrűbben és hosszabbakat pislogott.

– Ne aludj, nem érted? – mérgelődött az öreg a nagy hátizsákot cipelve, alig bírva lépést tartani a többiekkel.

– De én már nem bírom tovább, őrmester úr, fáradt vagyok – válaszolta a másik halkán, majd egy hosszúra nyúlt pislogás után csukva maradtak szemei.

– Ébredj te, ne aludj! – De az már nem válaszolt, és szemeit sem nyitotta ki.

– Gyerünk, gyorsabban, siessünk! – parancsolta az öreg a többieknek.

Azok meg a nehéz teher cipelésétől lihegve, megpróbáltak még gyorsabban lépkedni. Már nem voltak messze a fás résztől, ahol táboruk állt és éppen egy másik magyar alakulat mellett haladtak el, mikor a sebesült feje erőtlenül lehanyatlott.

– Emelje már fel valamelyikük a másik kezével a fejét! – szólt előre az öreg a suhanc kezeit fogóknak, akik nem vették észre, hiszen már alig bírva terhüket csak a cipelésre összpontosítottak.

– Mi történt vele? – kérdezték az út mentén állók.

– Megszúrták a faluban – felelte az öreg menet közben.

Lajos oldalra fordulva másik kezének tenyerét a suhanc feje alá téve tartotta, hogy ne lógjon, mint egy érett gyümölcs a fán. A nyál kicsordult a sebesült nyitott szájából, és légzése is egyre lassult.

– Meg fog halni! – pánikolt a lábát fogó másik suhanc, aki egyébként a pórul járt bajtársuk legjobb barátja volt.

– Nem fog, csak siessünk! – válaszolta az öreg szigorúan.

De minden hiába volt, néhány perc múlva bajtársuk még utoljára egy nagyot szusszant, mintha sóhajтана, és ezzel ki is lehelte a lelkét, ugyanis mellkasa többé nem mozdult, légzése végleg leállt.

– Meghalt – mondta lihegve András.
– Még nem, a doki megmenti! – vágta rá az öreg bizakodva.
– Nem, már meghalt – szólalt meg Lajos is lelassítva és megállva, az erőltetett menettől levegő után kapkodva.

– Ne álljanak meg, sietnünk kell! – ordított rájuk az öreg.
– Már késő – szuszogta zihálva András.
– Nem, még megmenthetjük! – üvöltötte először az öreg tehetetlenségében, majd maga is belátva a dolgot elhallgatott.

Néhány másodpercig csupán lihegtek szótlanul, némán. Közben az öreg közelebb lépett, és megtapogatta a sebesült nyakát jobbról is balról is, hátha valahol érez valami kis lüktetést, ami azt jelenthetné, van még esély, de semmi. Ahogy a többiekre nézett, tekintetében a tehetetlenségből fakadó düh és a szomorúság keveredett.

– Vége, gyerünk – mondta nagy adag keserőséggel a hangjában, majd elindult lehorgasztott fővel búsan a pár száz méterre levő tábor felé.

A többiek ismét fogást vettek a már élettelenül, elernyedve lógó testen és mentek utána. A fiatal bajtársuk, aki hátul a sebesült lábait fogta, szipogni kezdett, és arcán könnycseppek gördültek alá. András és Lajos tisztában voltak vele, hogy a suhanc sír, siratja immáron halott barátját, akivel sülve-főve együtt csináltak mindent. De azzal is, hogy amióta bevonultak, mind, még a legfiatalabbak is férfiak, és egyikük sem szerette, ha sírni látják, hát úgy tettek, mintha észre sem vennék. Lógó orral, lassan beballagtak a táboruk területére és bajtársaik kérdő tekintetének kereszttüzeiben egyenesen az egészségügyi sátor felé vették az irányt.

A doki megállapította, amit már addig is tudtak.

– Sajnos már meghalt. Hagyják csak itt, majd gondoskodom a további sorsáról! Őrmester, maga pedig jelentse a századparancsnokának a dolgot!

– Igenis, őrnagy úr! – tisztelgett az öreg, aztán hátizsákját levéve és a többiek elé téve kilépett a sátorból, és a századtörzshöz indult.

Lajos hátára lökte a nehéz hátizsákot, tisztelegtek az őrnagynak és visszaindultak szakaszukhoz, ahol sátraik is álltak. Nem szóltak semmit, csupán ültek kukán, de a többiek látták rajtuk, hogy történhetett valami és faggatózni kezdtek.

– Mi van veletek? Olyan búval béleltek vagytok, mint valami vert had – kérdezte István elébük állva.

– Mert azok is vagyunk! Megvert minket egy asszony – szögezte le válaszképpen szomorúan András.

– Mi van, Bandikám, miről beszélsz? – értetlenkedett barátja.

– Megölte Lacit – vágta rá kurtán András.

– Kicsoda?

– Egy nő a faluban – szólalt meg Lajos is.

– Hogy? – ámuldozott István és a többiek is.

– A szemünk láttára leszúrta egy nagykéssel – felelte András.

– És az öreg? – kérdezte István ijedten.

– Neki semmi baja, csak elment jelenteni az esetet a hadnagynak.

– De hát hogy történt? – kérdezték többen is.

– Szedtünk egy zsák krumplit és már visszafelé indultunk, de Laci kitalálta, hogy kérjünk a háziaktól zsírt. Pedig az öreg mondta, hogy ne menjünk be, elég lesz a krumpli, de ő csak erősködött – mesélte András.

– Meg sajnos én is. De hát olyan jó lett volna a levesbe – szólt közbe Lajos.

– Az öreg mintha megérezte volna, miért is nem hallgattunk rá! – sópánkodott a halott barátja miatt önmagukat vádló hangon.

– Bementünk, és Laci magyarázta a nőnek a zsírt, az meg egyszerűen leszúrta őt – folytatta a történetet András.

– És?
 – Mi, és?
 – Utána?
 – Az öreg lelőtte azt a bolond asszonyt, aztán gyorsan visszacipeltük Lacit a táborba. Pár száz méterre innen még élt, de mire ideértünk, meghalt – tette még hozzá Lajos.
 – Ez szörnyű! De hát örült volt az a nő, vagy bántottátok? – ámuldozott István.
 – Dehogyan bántottuk, Pista! Olyannak ismersz te minket? – vágta rá András kissé felháborodva.
 – Nem, nem, igazad van, Bandikám, ne haragudjatok, csak nem értem a dolgot! – kért elnézést tőlük barátja.
 – Mi még annyira sem, elhiheted! – mondta Lajos fejét ingatva.
 – Bár kicsit furán festett az a nő, nem gondolod, Lajos? A ruhája tépett és gyűrött volt, a tekintete pedig zavaros, lehet, hogy tényleg örült lett volna? – gondolkodott el a dolgon András.
 – Nem tudom, de a háza rendezettnak és szépnek tűnt, nem úgy nézett ki, mint egy falubolondjának a kuckója – felelte a nagydarab, miközben kikötötte a hátizsákot, és a burgonyát a földre öntötte belőle.
 – Valóban a ház és a kert is gondozottnak tűnt, de akkor mi lelhetette azt a nőszemélyt? Megháborodott a félelemtől? Ennyire rémisztőek lennének? – nézett körbe András a többiekben.
 – Lehetséges. Ki tudja, mi játszódhatott le a fejében, mikor meglátott titeket? – szólalt meg Zsiga is, aki éppen egy nyárshoz kötözte valami drótfélével az egyik békacombot.
 A hallottakon elgondolkodva mindenki csendben maradt néhány percre.
 – Látom, már mindenki tudja, mi történt – törte meg a csendet visszaérkezve az öreg.
 – Igen, őrmester úr, már elmeséltük, hogy jobban kellett volna vigyáznunk – válaszolta Lajos.
 – Dehogyan, oda sem lett volna szabad mennünk! Itt van az a krumpli, ennyit ért egy ember élete, vagyis inkább kettő! – vágta rá az öreg dühösen a földön lévő burgonyakupacra mutatva.
 – Igaz – sóhajtott nagyot András.
 Ezen ismét eltépelődtek magukban egy ideig, és mivel nem szólt senki, ismét csend lett. Az öreg elővette pipáját, megtömögette, és egy fa törzsének támaszkodva pöfékelni kezdett. A burgonyához hosszú ideig senki sem mert nyúlni, úgy kerülgették, mintha maga a holttest feküdne ott.
 – Valaki menjen már és vágjon nyársakat, és aki éhes, süssön magának a krumpliból! – mondta egy idő után megunva a dolgot az öreg, miközben füstpamacsokat eregetett.
 Néhányan felkerekedtek és bicskát, szuronyt véve magukhoz elindultak a bozót felé.
 – Arra van néhány akácfa és vannak hajtásaik is! – kiáltott utánuk Zsiga a tábor nyugati vége felé mutatva.
 – Jó, köszönjük! – intettek azok, és már mentek is a jelzett irányba.
 Pár perc múlva igen jó, vékony és hosszú akácvesszőkkel tértek vissza. A leveleket, kis ágacskákat levagdosták róluk és kihegyezték őket. Lajos és néhány bajtársuk mindjárt ki is próbálták, rászúrtak egy-egy burgonyát nyársuk végére és a tűz köré telepedtek, mit Zsiga rakott a békasütéshez. Bedugták őket a lángok közé, azok meg sercegve, pattogva „sülni”, vagyis inkább égni kezdtek. A nedvesség szinte folyva csöpögni kezdett belőlük, és a lángok nyaldosásának nyomán egyre inkább bekormozódtak, megégték. Nem sok kellett és a héjuk, mint elhamvadt papír, szénné égve már is hámlott lefelé róluk.
 – Most tettem a tűzre, nem vártok egy kicsit? – kérdezte Zsiga egy korábban megsütött békacombot eszegetve.
 – Miért? – kérdezte Lajos együgyűen nézve, ahogy a burgonyája kormos széndarabbá változik.

– Hogy leégjen kicsit a tűz – felelte a füstösképű.
 – Leégjen? Minek? – értetlenkedett a nagydarab.
 – Mert így ehetetlen lesz a krumplitek – válaszolta Zsiga egykedvűen, a másik bárgyúságán már meg sem lepődve.
 – Ehetetlen? Már miért lenne ehetetlen? – ámuldozott Lajos, arcának minden vonásával a tudatlanságát hangsúlyozva, kissé pökhendi hangon.
 – Nagyon is jó lesz, majd meglátod, sokkal jobb, mint azok az ocsmány állatok! És mindjárt kész is lesz.
 – Ahogy gondolod, de szerintem abból csak kokszt lesz – zárta le a füstösképű a témát, és újabb békacombot húzott és kötözött a nyársára, de még nem sütötte, hanem várt.
 Mire a nagydarab vasutas elkészült, azaz szénné égetett négy-öt burgonyát, a tűz lassan lecsillapodott, a lángok alábbhagytak, és már inkább csak parázslott, mint égett. Zsiga elővette a fához támasztott „csőre töltött” nyársát, aminek már ott meredezett a végén egy jókora békacomb és már sütötte is. András és István is éppen eldobták cigarettáikat és a tűzhöz mentek egy-egy nyárssal meg néhány darab burgonyával. A füstösképű ügyesen forgatta a varangyhúst, ha túl gyorsan kezdett sülni, nagyon sercegve, akkor távolabb tette a parázstól, vigyázva az állagára. Andrásék burgonyájának héja, ahogy sült, szépen ráncosodott, de nem lett fekete, sem kormos.
 – Az ördög vinné el ezt a ruszki krumplit, még megsütni sem lehet normálisan! – szitkozódott mérgesen Lajos, bicskájával a saját „süteményeit” kapargatva.
 – Kár értük, jobb lett volna, ha hallgatsz a bajtársadra, mert nem mondott ám butaságot! – szólt oda az öreg az egyik fa tövében ücsörögve, és pipájából még mindig jókora füstpamacsokat eregetve.
 Lajos nem szólt semmit, csak a többieket figyelte, ahogy azok szép lassan sütögetik a burgonyáikat.
 – Kérsz egyet? – kérdezte Zsiga, felé nyújtva a kész békacombot.
 – De hát az undorító – felelte a nagydarab vasutas magában éhségével és az előítéleteivel küzdve, bizalmatlanul nézve a húsrá.
 – Dehogy undorító, szépen megsült! Kóstold meg! Nem rossz! – kínálhatta Zsiga.
 Lajos büszkeségből még kérette kicsit magát, és közben belül tovább őrlődött az ízlesek és pofonok és a hagyományok skatulyába zárt foglyaként.
 – Na, tessék, vedd már el! – erősködött a füstösképű jóakarattal a másik ingadozását látva.
 Végül a küzdelmet Lajosban az éhség nevű nagy úr nyerte, legyőzve az undor és a szokások nem kis erejét. Letekerte a drótot, ami a puha és gyenge nyers húst sütés közben rögzítette a nyárshoz. Visszaadta azt Zsigának, majd kicsípett egy kis darabot a szép barnára sült húsból és a szájába tette. Első fogaival vicsorogva rágcsálni kezdte, de nyelve és szája többi része hozzá sem ért. Mikor aztán érezte, egészen hússzerű a dolog, becsukta a száját és hátrébb engedte a falatot.
 – Na? – kérdezte a füstösképű, kíváncsian fürkészsze a másik arc kifejezéseit.
 A többiek is mind a tagbaszakadt bajtársukat figyelték, hogy vajon undorodva kiköpi vagy – és ebben kevésbé bíztak – talán elnyeri finnyásnak amúgy nem mondható tetszését.
 – Milyen? – próbálta ismét szóra bírni barátját Zsiga, miközben egy újabb békacombot kötözött a nyársára.
 – Ez jó, egészen finom! – vágta rá végül lenyelve a falatot a másik.
 – Csak ne tudnám, miből van, akkor még jobb lenne! – tette még hozzá, majd egy nagyobb darabkát harapott. Rágni kezdte, és bár arcára furcsa vonások ültek ki, ette tovább, míg el nem fogyott.
 – Mondtam én nektek, hogy jó ez, csak kicsit fura, főleg annak, aki még sohasem evett! – mondta Zsiga mosolyogva, örülve magának és elért sikerének.
 A burgonyából mindenkinek jutott szakaszukban, ha nem is sok, de azért valami mégiscsak

lett gyomrukban. Zsigának is adtak, aki cserébe megosztotta velük maradék békáit, persze csupán azokkal, akik hajlandóak voltak megenni a nem túl bizalomgerjesztő ételt. Ők viszont mind kellemesen csalódtak a bizarr ennivalóval kapcsolatban. Olyannyira, hogy néhány napon belül a környéken igen-igen megritkult a brekegő kételtűek állománya, hiszen többen is felcsaptak békavadásznak. No, nem a hatalmas fogási eredmények folytán lett kevesebb belőlük, hanem inkább azért, mert az üldöztetés miatt a brekkencsek elkerülték a tájékukat.

Esténként a megközelíthetetlen folyóparti helyekről azonban továbbra is hallatszott a kánonban harsogó varangyok szerenádja. Ha a békák el is kerülték őket, a szúnyogok továbbra is előszeretettel látogatták táborukat és őrhelyeiket. Még jó pár zümmögéssel telt éjszakának és vakarózással töltött napnak kellett eltelnie, mire a forró nyári napok folyamán az ártéren egyre kisebb pocsolyákká zsugorodó holtágacskák kiszáradtak végre, és a vérszívók fogyni kezdtek. Az ellátmányuk még sokáig hagyott kívánnivalót maga után, de néha-néha azért nyulat vagy valami vad szárnyasfélét is kondérba tudtak tenni, amit Vad Józsi csapdáiból szereztek. A lakosságtól való rekvirálást viszont német nyomásra a parancsnokság teljesen betiltotta. Mint mondták, a németek és velük együtt szövetségeseik nem azért jöttek ide, hogy raboljanak, fosztogassanak, és a lakosságot háborgassák, hanem a kultúrát terjeszteni. Ezzel ők maguk is maradéktalanul egyetértettek, bár mikor a szétlőtt falvakra, városokra és rengeteg halottra gondoltak, enyhén szólva is képmutatónak tűnt számukra ez az ideológiai tézis.

Isten útjai kifürkészhetetlenek

Az idegen katonák már napok óta a környéken táboroztak. Szerencsére a falu túlsó vége felé vertek tábort, és az ő háza tájkát nem igen háborgatták. A települést átszelő úton, ami éppen a háza előtt futott, elhúzott néha egy-egy katona motorral, szekérrel vagy kocsival, de meg nem állt egyikőjük sem. Mióta férjét a háború miatt ismét besorozták a Vörös Hadseregbe és az anyósa meg az apósa elmentek a visszavonulókkal, egyedül maradt. Félt ugyan, de a házat, amit valaha ők fognak örökölni, ahol egyszer majd családot alapítanak, még jobban féltette. Tette a mindennapi dolgait, ellátta a néhány tyúkocskáját, füvet tépett nekik, magot hozott be a fészerből és felvitte őket a padlásra. A baromfijait ugyanis falu másik vége felől terjedő hír hallatán, hogy a magyar katonák éheznek és mindent elvisznek, ami ehető, odafönt tartotta. Legszívesebben a tavasszal oly nagy gonddal elvetett és azóta annyiszor gyomlált veteményeskertjét is elrejtette volna valahová, de azt nem lehetett.

Egyik délelőtt éppen a gazolással bíbelődött, a nap forrón süttött, melege lett, levette hát kendőjét és mellényét. Talán nem kellett volna. Az utcán ugyanis néhány perc múlva magyar katonák egy szakasza masírozott végig. Mikor meglátták az ott hajlongó fiatal nőt, kinek a vékony kis nyári ruhából majd kibuggyantak méretes keblei, fütttyögni kezdtek és idegen nyelven kiáltoztak valami nyilván nem gyermekfüleknek való dolgokat. Szőke haját és arcát eltakarva gyorsan felkötötte fejére a kendőjét, és a vékony kis pántos ruha alól csupaszon kilógó hátára és vállára felkapta a mellényt, majd a házba sietett. Félve, hogy a katonák esetleg utánamennek, az ajtót bereteszelte maga mögött.

Várt egy darabig, aztán mivel nem történt semmi, levette kendőjét és mellényét, majd lassan a munkája után nézett. Elővette a dézsát és a teknőt, kiment az út mentén éppen a háza előtt álló kúthoz és vizet hordott be. Alig bírta a két nagy favödrt, de nem szeretett eggyel járni, mert úgy a teher nagyon félrehúzta. Mivel túl sokszor nem akart az utcán mutatkozni, ráadásul mindig tele is húzta őket. A tűzhelyen egy nagy lábosban melegítette a vizet, és mikor kellett, a teknőbe merített belőle. Szappant vett elő, és bedörzsölte vele a szennyes ruhákat, majd kimosta, és kiöblítve az egyik vödörben az udvarra vitte. Egyesével kicsavarta, kirázta, és a szárítókötélre teregette mindet. A kézi mosás a nők egyik legnehezebb munkája közé tartozott, így el is fáradt alaposan.

Visszatérve a házba elpakolta a mosás kellékeit, és kihordva a koszos vizet leült az asztalhoz az egyik székre, hogy pihenjen kicsit. Már ott üldögélt pár perce, mikor maga mögül halk nyikorgást hallott. Hátrafordította fejét és látta, amint az ajtó meg-megnyikordulva lassan kinyílik.

A retesz! Mosás után elfelejtette visszazárni az ajtót! – nyilallt agyába a felismerés.

Egy magyar katona lépett be rajta és megpillantva őt, maga mögött gyorsan becsukta azt.

Ijedten pattant fel a székről, ami a hirtelen mozdulattól a támlájára akasztott mellénnyel és kendővel együtt feldőlt és a padlóra zuhant. A katona nem szólt semmit, csak állt vele szemben és köszönésképpen bólintott, aztán néhány tétova lépést tett feléje. A szemeiben csillogó ördögi fény és az arcán feszülő torz mosoly láttán földbe gyökereztek lábai, és a félelemtől mozdulni sem bírt. Kezei és lábai remegni kezdtek, szíve vadul lüktetett. A katona közben szép lassan, egy-egy kis lépéssel egyre közelebb került hozzá. Mikor már mindössze egy karnyújtásnyira volt tőle, végső elkeseredett gondolatában megpróbált elrohanni mellette, az ajtó irányába. A hirtelen mozdulattól maga is meglepődött, de a katona is, így sikerült elugrania mellette, és az ajtó felé iramodnia. Csupán pár méterre álltak az ajtótól, és már majdnem elérte, mikor a katona észbe kapva utána nyúlt, és megragadva egyik csuklóját visszarántotta. Sikított, de abban a pillanatban hatalmas ütést érzett az arcán, és hirtelen elsötétült előtte minden. Fülei csengtek, és bennük hallotta kis szíve minden egyes rémült dobbanását. Akkor pofont kapott, hogy néhány másodpercre elveszítette eszméletét.

Mikor ismét magához tért és kinyitotta szemeit, a földön feküdt, a katona meg rajta. Ismét sikítani próbált, de a férfi egyik kezével befogta száját, a másikkal pedig egyetlen vad mozdulattal széttépte kebleit takaró ruháját. Rúgkapálni kezdett és megpróbált kibújni a másik alól, de az egész testével ránehezedve a padlóhoz szorította. Gyengének és erőtlennek érezte magát, és rosszul érezte az undortól, mikor az idegen férfi mohó kezeivel fedetlen, hófehér melleit kezdte markolni. Kezei valami tudatalatti ösztönytől vezérelve maguktól mozdultak a férfi feje felé. Megragadta a haját és teljes erejéből húzta, de az a női test látványától megháborodva csak vigyorgott eszelősen, mit sem törődve vele. Aztán ahelyett, hogy elengedte volna, összeráncolódott mellbimbóit kezdte nyalogatni. Úgy érezte, megtébolyodik a tehetetlenség érzésétől, nem tudott ellenállni, sem megszabadulni ebből a visszataszítóan gusztustalan helyzetből. Minden utolsó erejét összeszedve vonaglott és ficáncolt, a katona keze megcsúszott száján, ő pedig beleharapott, ahogyan csak bírt. A férfi feljajdult és elengedte száját, de a szabadulás helyett pusztán egy hatalmas pofon érkezett. Sajgott belé az egész arca, hiszen a padló megtámasztva hátulról fejét még erősebbé tette az ütést. Ordítani, sikítani próbált, de a katona egyik kezével elkapta nyakát és szorítani kezdte, de oly erősen, hogy elszédült és úgy érezte, eljött a vég. Kezei és lábai erőtlenül a padlóra hullottak, mozdulni sem tudott, csupán könnyei folytak mindkét szeméből patakokban.

Ekkor a férfi másik kezével felhúzta ruhájának szoknyarészét és lecibálta róla fehérneműjét, majd lábai közé furakodva beléhatolt. Rettenetes fájdalmat érzett, teste megrándult, lábai szinte önkéntelenül is összezárdtak, kezeivel megpróbált a férfi arcába marni, de hiába. Az csak szorított egyet a nyakán, és máris elhagyta minden maradék ereje, behunyta szemeit és könnyezve tűrte, hogy a másik azt tegyen vele, amit akar. Nem tartott túl sokáig a dolog, de neki egy örökkévalóságnak tűnt. Bár szemei csukva voltak, érezte az idegen férfi undorító leheletének melegét, amint nyakához hajolt és csókolgatni kezdte. Egyre gyorsabban lihegett, kezével vadul markolászta melleit, aztán egyszer csak megállt, és ő valami meleget érzett szétfolyni lábai közt.

Elengedte nyakát, négykézlábra emelkedett és a nadrágjával bíbelődött, mikor valaki megszólalt. Először azt hitte, a férfi szól hozzá, de mikor kinyitotta szemeit, megdöbbenve látta, hogy két másik katona állt az ajtóban, és azok beszélnek valamit idegen nyelven. A férfi feltápáskodott a földről, és a nadrágját meg az egyenruháját igazgatta kipirult arccal. A másik kettő közben becsukta maga mögött az ajtót és feléjük indult. Gyorsan összehúzta magán a szétszakított ruhát, és kezeivel is takarva testét felült a padlón. Vigyorogva, harmadik bajtársuknak oda-oda mondogatva ekkor ért oda melléjük a két újonnan érkezett katona. Bár amit beszéltek, nem érthette, viselkedésükből és minden mozdulatukból láthatta, hogy azok bizonyosan nem fognak az ő védelmére kelni. Megpróbált hát felkelni a padlóról, hogy maga sem tudta mit, de valamit tegyen, amivel megmenthetné magát.

Ám a két újonnan érkezett katonából is azonnal előbújt a gátlástalan férfi, megragadták és simogatni, fogdosni kezdték. Ellenkezni próbált, de karjait csuklónál megragadva hátracsavarták. Természetes fehér keblei a szétszakított ruhán keresztül utat találva kiomlottak és csupaszon meredeztek. A látványtól felajzott katonák markolászták, pusziglatták őket. Megpróbált ellenállni nekik, de hamarosan minden ereje elfogyott és feladta a küzdelmet. A harmadik férfi, aki az imént már letépette, segített nekik lefogni kezeit és befogni száját, nehogy sikítson. Pedig addigra a küzdelemtől és az iszonyattól már úgy kimerült, hogy ha hagyták volna sem tudott volna kiáltani. Ismét a földre teperték, és lábai közt a másik két katona is kiélvezte a nőiktől távol bennük felgyülemlett vágyakat.

Nem tudva eldönteni, hogy testi vagy lelki fájdalmai a nagyobbak, ismét lehunyta szemeit, és a rettenetes megalázottságtól zokogni kezdett. Mint két megáradt patak, folytak könnyei mindkét szeméből. Undort, fájdalmat és szégyent érzett minden porcikájában.

Mikor végre az utolsó is kieresztette magából forró magját és a másik kettő is abbahagyta melleinek nyaldosását, markolását, föltápáskodtak, és őt félig ájultan sírdogálva

otthagyták a padlón. Néhány percre ki sem merte nyitni szemeit, hallotta, hogy nyílt az ajtó, és a három katona kiment, majd be is csukta azt maga után. Még feküdt ott egy darabig mozdulatlanul, pityeregve, aztán kinyitotta szemeit és körbepillantott. Nem mesze tőle a felborult szék mellett hevert kendője, kinyújtotta egyik karját és éppen elérte. Undort és hányingert érezve úgy fekve megtörölgette vele combjait és lába közét, majd a ragacsos kendőt egyszerűen a padlóra dobta. Ott feküdt még vagy negyedórát, értelmetlennek és gonosznak találva az egész világot. Hűtlenség érzése keveredett benne rettenetes megalázottsággal és egyre erősödő gyűlölettel. A férjére gondolt és arra, hogy talán már meghalt egy ütközetben. Aztán meg arra, hogy talán ő és bajtársai is ilyen rémségeket követnek el valahol tőle távol. És arra, hogy megcsalta őt ezzel a három férfival, megcsalta, még ha nem is akarta. Erőszakkal tették tönkre életét azok hárman. Szívében és lelkében az addigi félelem és szégyen helyét mérhetetlen harag és gyűlölet kezdte átvenni.

Semmibe révedő tekintettel a plafont bámulva még mindig a padlón hevert, mikor váratlanul kopogtak az ajtón. Először azt hitte, a szörnyű események következményeképpen mindössze képzelete játszik vele, és meg sem mozdult. Aztán, bár a pofontól még mindig csengett füle, mégis ismét hallotta a kopogást. Gyorsan felült és látta, amint valaki lenyomja a kilincset. Felpattant a padlóról, egyik kezével összehúzta széttépett ruháját, a másikkal pedig kicsit kisimította annak gyűrődéseit. Másra nem is maradt ideje, ugyanis az ajtó lassan kinyílt, és egy újabb katona lépett be rajta. Összerezcent, mikor az egyenruhát meglátta. A padlón még ott hevert a kendő, mivel letörölte magáról az előző három gyalázatát, és máris újabb jött. És nem is egy, csak úgy tolongtak az ajtóban, beljebb léptek és látta, egyikük akkora termetű, mint egy bika.

Érezte, az erő elhagyja, megszédült, de úgy döntött, harcolni fog, harcolni utolsó leheletéig. Az élükön érkező fiatal legény köszönt vagy legalábbis valami olyasfélét mímelt, aztán előrenyújtva kezét, mosolyogva valamit magyarázva egyre közelebb és közelebb araszolt hozzá. Irtózott még a gondolatától is, hogy az idegen megérintse, ezért hátrálni kezdett. Néhány lépés után az asztalnak ütközött, a katona pedig követve őt, ismét lépett néhányat, és beszéd közben kacéran mosolygott. A többiek némán bámulták őket az ajtóból. Mintha bajtársuk valami állatot akarna becserkészni, és ők nem akarva megzavarni az aktust, némán drukkolnának neki, hogy sikerrel járjon. De abból nem eszik, és a többiek sem! – gondolta magában és érezte, amint a félelme lelke mélyén vak gyűlöletté változik. Eszébe jutva a nagykés, amivel a kenyeret szokta szelni, hátranyúlt, és az asztal tetejét kezdte tapogatni. Közben a fiatal katona mosolyogva még közelebb, egy karnyújtásnyira lépett, és tenyerében valami undorító disznóságokat mutogatott. Ebben a pillanatban talált rá keze a kés markolatára, és amint azt megszorította, agyában kikapcsolt valami. Minden fájdalmát, minden keserűségét és megalázottságát egyetlen hirtelen mozdulatba sűrítve a nagykést az idegen katona hasába döfte.

A katona arcáról abban a pillanatban lefagyott a mosoly, és tekintetében a kérdés jelent meg: Miért? Lábai megrogytak és térdre esett. Annnyira sajnálatraméltó és félelemmel telt lett egyszeriben a fiatal legény arca, hogy megsajnálva és máris megbánva tettét, szemei sarkából könnycseppek indultak el. Gyilkossá lett, talán rosszabb, mint az a három katona, aki azt a csúfságot művelte vele – villant agyába a gondolat. Aztán valami nagyot dörrent, és bal mellében egy pillanatra irtózatosságot érzett. Lábizmai akarata ellenére elernyedtek, szemeire fátyol ereszkedett, majd lassan elsötétült minden. Még érezte, amint zuhanni kezd, és az asztalnak csapódva a padlóra esik. Hallotta a katonák hangját is, de aztán lassan minden egyre halkabbnak és távolabbinak tűnt.

Lenn a folyónál

Miután a parancsnokság főbelövessel és hadbíróssággal fenyegetőzve betiltotta a lakosságtól való vételezés lehetőségét, egyre többet gondoltak sóvárogva az odahazai finom és bőséges étkezésekre. Egymás után írták a halványzöld tábori levelezőlapokat az otthoniaknak, hogy küldjenek valami harapnivalót, mert bizony ott a szovjet „Paradicsomban” felkopik az álluk. Bár már közel egy hónapja, hogy Tim városa ellen megindították a támadást, és azóta sem csomagot, sem levelet nem kaptak, azért rendületlenül írogatták sajátjaikat reménykedve, hogy azok talán célba is érnek. Azért ahogy az idő telt és múlt, az is megfordult a fejükben, hogy talán a postaszolgálatosok el sem küldik leveleiket, csak odébb viszik pár száz méterre, aztán beleöntik a folyóba, hadd vigye a tenger felé. Persze mindez pusztán az egyre türelmetlenebb emberek agyának fikciója volt, és semmi bizonyíték nem adott rá alapot. Mikor aztán egyszer mégiscsak megérkeztek az otthonról küldött csomagok és levelek, minden kételyük és gyanújuk szertefoszlott a kézbesítésekkel kínlódó bajtársaikkal szemben.

Miután elfogyasztották a csekély, talán gyermeknek elegendő, ebédnek nevezett fejadagjukat, az egész század és az ő szakaszukból is mindenki feszülten figyelte, elhangzik-e a neve. Rengeteg levél érkezett, szinte mindenkinek írtak és csomag is akadt bőven, az ő szakaszukból szinte minden második ember kapott egy kis hazait. István is e szerencsések közé tartozott, ráadásul ő nem csupán csomagot, hanem három levelet is magáénak tudhatott. András viszont ismét hiába várta, hogy neve felhangozzék. Mikor vége lett a kiosztásnak, gyorsan a postaszolgálatosokhoz sietett és külön megkérdezte, biztos nincs-e valami a számára, de azok mindössze fejüket ingatták és üres zsákjukat mutogatták. Szomorúan kullogott vissza szakaszához, ahol a szeretteiktől kapott levelektől már nagy volt a boldogság. A csomagok mindaddig nem is igazán érdekelték őket, míg az otthoni híreket, szerelmes üzeneteket el nem olvasták. Ha már kapták ezt a délutáni szabadfoglalkozást, legalább valami haszonnal tölti, gondolta András és tudomást sem véve a többiek túláradó örömről a sátrukhoz ment, hogy lefeküdjön és aludjon egyet. Csakhogy mikor odafelé sétált, barátja felnézve az olvasásból észrevette.

– Hé, Bandikám, hol a csodában csámborogtál? Gyere gyorsan, írt neked a kis Eszter! – kiáltotta oda neki István boldogságtól fényleő szemmel, mosolyogva.

– Micsoda, de hát nem is mondták a nevemet! – ámuldozott András felvillanyozódva, a búskomorságát azonnal elfeledve.

– Persze, hogy nem, hiszen a vezetéknevedet elfelejtettük megírni a kis Esztikének. Nekem címezte, de a tied, gyere, olvasd el gyorsan! – magyarázta barátja.

– Tényleg, csak annyit írtunk, Andrásnak hívnak, de buták vagyunk! – nevetgélt most már ő is.

– Gyere, koma, ülj ide mellém! – tette arrébb a csomagját István.

András leült, átvette a borítékot és mohón már tépte is volna fel a viaszpecsétet, amivel azt gyönyörűen lezárták, ám barátja kissé ijedt képet vágva rászólt.

– Várj, Bandikám!

– Miért? – nézett rá András értetlenül.

– Ha nem tévedek, ebben a csomagban pálinka is rejtőzik – felelte a másik. – És?

– És először igyunk egy nyeletet, aztán majd megnézed, mit írt! Úgy könnyebb lesz elfogadnod, ha jó is, és ha rossz, akkor is. Bár kétkem, hogy bármi rossz is lenne benne – válaszolta barátja a csomag kibontása közben.

– Na, itt is van a kicsike! – vett ki a dobozból egy literesforma palackot, amiben egészen a dugóig töltve valami átlátszó folyadék lötyögött.

– Honnan tudtad? – kérdezte András meglepetten.

– Megéreztem a szagát – vágta rá István a bajusza alatt mosolyogva.

– Csakugyan? – csodálkozott András.

– Dehogyis! Az én levelemben írta, hogy tett bele, de szigorúan a lelkemre kötötte, hogy ez nem csak az enyém – felelte barátja titokzatoskodó hangon.

– Hát kié még? – kérdezte András értetlenül, mert nagy örömeiben már kizárólag a levelén járt az esze.

– Hát a tied, te pupák!

– Enyém?

– Hát persze, fele-fele, így írta a kis Eszti, nézd! – mutatta oda a levelet barátja, ujját a sorhoz téve, ahol az szerepelt.

– Tényleg! – nevetgélt András, egyik ámulatból a másikba esve.

– Na, látod? Ezért mondtam neked, hogy nyugodt lehetsz a leveled miatt, és ne kapkodd el a dolgot! Tessék, előbb igyál! – nyújtotta oda István a palackot.

András fogaival megfogva a dugót, némi küzdelem árán nagy nehezen kihúzta belőle.

– Ezt aztán nem bízta a véletlenre – mondta, mikor kijött végre.

– Ó, az Eszti az ilyen, nagyon ügyes és okos is – vágta rá István.

– És szép! – szögezte le András lenyelve vagy egy decit a kisüstiből, majd visszaadva barátjának az üveget.

– De még milyen szép! – helyeselt István, miután maga is meghúzta az italt.

– Na, most már én is kíváncsi vagyok, vedd csak elő azt a levelet, koma!

András kézbe vette és fel akarta tépni, de barátja ismét közbeszólt.

– Mielőtt széttépnéd, nézd meg, milyen szép pecsétet tett rá, illet egyes-egyedül egy szerelmes lány csinál! – mutatott a viaszpecsétre, aminek közepébe egy „E” betű volt belenyomva.

– Tényleg, észre sem vettem az előbb! – csodálkozott András.

– Látom, azért figyelmeztettelek, hogy ne kapkodj!

– Most már felbonthatom? – kérdezte András izgatottan.

– Várj még, Bandikám! Először igyunk még egy nyeletet!

– Jól van, nem vagyok semmi jónak az elrontója – egyezett bele András könnyedén.

– Most pedig szagold meg a levelet! – mondta István ivás után.

András először csak nézett rá kissé nyűgösen, de aztán mégis engedett és azt tette, amit barátja kért.

– Na, jó – emelte orrához.

– Hű, de jó illata van! – ámuldozott.

– Meghiszem azt, mintha magát Esztert szagolgtatnád! – bólogatott barátja nagy komolyan.

András még egyszer megszagolta, most már behunyt szemekkel, hosszan beszívva a levegőt, mintha magába akarná szippantani és zárni a lány illatát és vele együtt őt magát is. István közben cigarettát húzott elő, és felé nyújtva dózniját megkínálta. András először csupán nézett rá gyanakvó tekintettel méregetve, aztán mégiscsak kivett egy szálat.

– Te, Pista, úgy csinálsz, mintha nem szeretnéd, hogy kibontsam ezt a levelet! – mondta, miközben gyufát véve elő meggyújtotta cigarettáikat.

– Én, Bandikám? Dehogyis! Csak gondoltam, ha már küldték, iszogassunk, és ha már iszunk, miért ne gyújthatnánk rá! – mentegetőzött barátja a füstöt kifújva.

András nem szólt semmit csak szívott egy nagyot a dohányból, majd a másik arcát fürkészte azután a csalafinta mosoly után kutatva, ami annak bajusza alatt szokott megjelenni, ha készül valamire. De István arca ezúttal olyan sima maradt, hogy a legnagyobb pókerjátékosok és legkeményebb vaskeményelmet követelő tábornokok is példát vehettek volna róla. Ha tükröztek is valamit arckifejezései, azok inkább a bizonytalanság és a kis titka miatti izgalom vonásai voltak, mint tréfa és ugratás jelei.

– Na, jól van, adj még egy kis páleszt! – mondta András kissé megnyugodva.

– Tessék, koma, igyál nyugodtan! – adta át előzékenyen a palackot a másik.

Míg a cigarettáik elégték, mindketten meghúzták még néhányszor, aztán András mindenféle lacafacázás nélkül felbontotta a levelet, széthajtotta, és olvasni kezdte a női kezek által papírra vetett gyönyörű betűkből álló szavakat. Barátja meg csak ült mellette, és a reakcióit figyelve a levél tartalmára próbált következtetni. Mikor látta, egyik sort a másik után olvasva egyre szélesebb mosoly rajzolódik ki annak arcára, húzott egy jókorát az üvegből, majd megnyugodva dőlt hátra, lefeküdve a földre. De korainak bizonyult még az öröme, a lap közepéhez érve ugyanis egyszer csak megváltoztak András arckifejezései. A vidám mosolyból kissé dühös, összeráncolt szemöldök, résnyire zárt szemek és ámulat vonásai lettek egyszeriben.

– Mi? Pista! Ez a lány a te húgod? – kérdezte kérdő tekintetét a másikra emelve, kissé számonkérő, de még inkább meglepett hangon.

– Honnan veszed? – ült föl István ijedten.

– Itt írja, hogy vigyázz a bátyámra, Pistára, mert szeret hősüdni és ne engedd, hogy megigya az összes pálinkát, mert azt is szereti, de fele a tiéd – mutatta András ujjával kissé felháborodva a sorokat.

– Hát, ha írja, akkor biztos – felelte a másik rövid habozás után

– Hogyhogy biztos? Most az, vagy nem az? – mérgelődött András, kissé rászédetten érezve magát.

– Az. De mit változtat ez a dologon? Attól még éppen olyan szép és kedves, mint amilyennek mondtam, és az a lényeg, vagy nem? – mentegetőzött István.

– Az igaz, de azért megmondhattad volna! Olyan ostobának érzem emiatt magam – mondta András elszomorodva.

– Jól van már, nehogy elkeseredjél itt nekem! Inkább mondd, mit írt! – terelte át a szót barátja.

– Hát elég jókat. Szeretne velem személyesen is megismerkedni meg ilyeneket.

– Mondtam és neked, Bandikám, nyert ügyed van ennél a lánynál, pont egy ilyen jóra való emberre vágyik, mint te!

– Ja, főleg ha az előző leveleidben mindenféle nagy dolgokat írva rólam kifényeztél előtte! – sópánkodott András.

– De koma, hát nem te mentetted ki azt a babát, és nem te vigasztaltál, mikor szomorú voltam? Pusztán ilyeneket írtam, semmi hazugságot, csupán az igazat! – vágta rá barátja kissé felháborodva.

– Jó, lehet, de azért elmondhattad volna, hogy a húgod!

– Annak nincs jelentősége. Most ne ezzel foglalkozzál, hanem azzal, hogy mit fogsz írni neki válaszképpen! Mert a nők érzékeny lelkűek ám, és egy ilyen levélben minden szónak súlya van, úgyhogy jól gondold meg, miket írsz! – oktatta barátja a pálinkától kissé pityókásan.

– Jó-jó, akkor mindjárt neki is fogok, te, meg Pistikém, mint jó sógor, szépen segítesz nekem! – nyugodott bele András végül is a rokoni szálakba.

– Rendben, ha úgy akarod, de közben én is írok egyet Évámnak – felelte István, és már vette is elő a halványzöld tábori levelezőlapot.

Lassacskán mindenki felbontotta az otthonról érkezett csomagját, és mindjárt fogyasztottak is belőle jócskán, főleg a folyékony küldeményekből. Ettől persze felszabadult és jókedélyű lett mindenki, hiszen megosztva barátaikkal azoknak is jutott belőle, akik ezúttal nem kaptak csomagot. Zsiga levélírás után nyomban elő is vette hegedűjét és játszani kezdett. Először kizárólag azoknak, akik megkínálták pálinkával, borral, aztán mikor már jól érezte magát, húzta sorba, ami csak eszükbe jutott. Rövidesen olyan jó hangulat kerekedett, hogy még a szomszédos szakaszokba tartozók is odagyűltek körükbe és együtt nótáztak. Akadtak olyanok is, akik sokat öntve a garatra vagy csak gyorsan bekapkodva, kissé illuminált állapotba

kerülve táncra perdültek. Egyikük, egy ismerős képű bajtársuk, akivel a minap, a szörnyű esemény megtörténte előtt futottak össze a falu utcáján, kezében egy fehér rongydarabot szagolgatva ropta, az italtól kissé felismerhetetlen legényesféle táncát. Aztán mikor Zsiga elfáradt a gyors vonómozgatást igénylő nótáktól, lassúbbakra váltott. Ám a táncos az ugrabugrálástól és az elfogyasztott tetemes mennyiségű pálinkától kipirosodott arccal ráripakodott.

– Hé, te cigány! Valami talpalávalót húzzál, ne ilyen siratós szomorú zenéket, mert erre nem tudok táncolni a babámmal!

– A babáddal? Azzal biztos nem, a te babád és az enyém is olyan messze vannak, hogy talán már el is felejtettek minket – állt meg a füstösképző egy pillanatra a szomorú nótával.

– Ha elfelejtett, hát felejtsem, nekem úgyis akadt itt másik! – vágta rá nagy hangon, az italtól kissé szédelegve, a fehér rongyot szagolgatva a másik.

– Itt? Legfeljebb békákat meg szúnyogot talál az ember, nem szeretőt – nevetgélt saját humorosságán Zsiga.

– Ugyan már, te cigány, aki keres, az talál, nézd csak meg, mim van nekem! – mutatta a másik a fehér rongydarabot széthajtogatva és kifeszítve kezeivel.

– Egy bugyi? – kérdezték csodálkozva többen is.

– Az bizony! És nem csupán ezt fogdostam meg ám, hanem azt is, ami benne volt! – vágta rá tántorogva, nagyképzően a másik.

– Mutasd már, te szerencse fia? – csillant fel a sok kiéhezett és az italtól kissé kábult fejű katona szeme a női alsónemű láttán.

– Dehogy mutatom, én szereztem, az enyém! – gyűrögette be a másik a bugyit derékszíja mögé.

– És hol szerezte azt az alsóneműt, ha szabad kérdezni? – lépett elő az öreg a többiek közül.

– Hát a faluban adta nekem egy fehérnép! – nagyképzősködött tovább az igen-igen bepiált, büszke bugyitulajdonos.

– De mégis merre, melyik házban? – faggatta az öreg kíváncsian és gyanakvóan, ugyanis beugrott neki, honnan olyan ismerős a másik arca.

– Csak nem a lány itt a második házban? – kérdezte szigorúan egy fiatal bajtársuk.

– Dehogyan, bár az is szemre való, de ennek a falu másik vége felé van a háza – felelte a másik.

– A falu másik vége felé? Véletlenül nem az a ház, ami előtt az utcán az a nagy kút áll? – puhatolódzott tovább az öreg egyre inkább beigazolódni látva sejtelmét.

– Igen, az az! Tán csak nem az őrmester úr is járt a nőnél? – csipkelődött vigyorogva a másik.

– De, sajnos igen! – vágta rá az öreg olyan hangon, amitől a bóbiskolók is felkapták a fejüket, hiszen tudták már jól, ilyenkor valami történni szokott.

És úgy is lett. Az öreg öles léptekkel, rettentő dühösen a másikhoz ment, és meglelt korát meghazudtolva öklével egy akkorát ütött vigyorgó arcába, hogy az hátrarepült annak erejétől. De még szinte földet sem ért, és az őrmester máris ott térdelt a mellkasán. Az ütéstől félig elájult, törött és vérző orrú ember moccanni sem tudott.

– Te rohadt disznó, miattad halt meg a Gerő Laci! – Csattant egy pofon jobbról, aztán az öreg kihúzta a másik derékszíja mögül a bugyit és a szájába tömkölte.

– Mert te megerőszakoltad azt a nőt, az meg elkeseredésében és szégyenében leszúrta Lacit, aki csak zsírt akart kérni! – üvöltötte a képébe az öreg, majd újabb jókora pofon csattant, ezúttal balról.

Néhányan, akik a vérző orrú bugyitolvaj szakaszába tartoztak, az öregre akartak támadni, hogy megvédjék bajtársukat, de Lajos elébük állt.

– Hé-hé, barátocskáim, egynek egy a párja!

– Rátámadnátok egy őrmesterre? Nem szép dolog, mondhatom! – lépett oda mindjárt István is.

– Miattad lettem én gyilkos, te rohadék! – üvöltötte az öreg, és újabb pofon csattant.

– Azt hittem, meghibbant az a nő, mikor Laci hasába döfte azt a hatalmas kést, pedig az pusztán a te aljasságodra volt az elkeseredett válasza! Neked kellett volna Laci helyében lenned! Neked szánta az a rémült nő azt a kést! – ordította az öreg, miközben záporoztak a pofonok erről is, arról is, hogy csak úgy csattogtak az őket körbevevő némaságban.

– De lehattél volna a nő helyében is, aki még ma is élne, ha te nem becsuteltél meg! És még most is lehetsz, mert sohasem késő igazságot szolgáltatni! – pattant fel az öreg a másiktól, és a közben előrántott pisztolyát a homlokára szegezte.

A másik a földön heverve megadóan feltette kezeit, majd a fejét ingatva könnyölgően sírni kezdett. Ám a nadrágja ülepén megjelenő foltból láthatóan nem pusztán könnyei, hanem bizony mása is folyni kezdett, hiszen félelmében össze is vizelte magát.

– Az ilyen rohadék, szemétre való emberek tettei teszik tönkre a többiek életét, és ezáltal az egész világot! – mondta az öreg mélységes undorral a hangjában, aztán pár percig csupán állt ott felette némán, mintha azon gondolkodna, lőjön-e vagy sem.

– Nem teszem magamat egy ilyen hitvány féreg miatt még vétkesebbé. Majd a jó Isten ítélkezik feletted, ha életed végeztével elé állsz. Addig pedig kínozzon csak a lelkiismereted! – tette el végül fegyverét az öreg ellépve fölüle.

A másik szégyenében meg sem mert mozdulni csak szipogott, és a csupa véres orrát törölgette a szájából kivett bugyival. Alighogy az öreg néhány métert arrébb sétált, repülőgépek hangjára lettek figyelmesek. Nem tulajdonítottak neki túl nagy jelentőséget, hiszen a szovjet gépek szinte minden álló nap támadták őket, igaz, általában csakis késő este és akkor is kizárólag sötétedés után. Ez alkalommal viszont még csupán délutánra járt az idő, de az oroszok mintha kiszimatolták volna, hogy csomagok érkeztek és az azoknak örvendő bakák jókedvét elvenni hamarabb jöttek. Az emberek még az iménti jeleneten és a közben kiderült dolgokon rágódtak, mikor a gépek föléjük értek. Csak mikor megszólaltak a tábor körüli légvédelmi gépágyúk, akkor kaptak észbe.

– Raták, Raták! – ordította valaki.

– Légi veszély, mindenki az óvóhelyre! – üvöltötte túl az öreg a felettük elhúzó repülők légcsavarjának és motorjának hangját.

Legtöbben felpattanva futni kezdtek, de néhányan pusztán tántorogva szédelegtek, és a földön fekvő vérző orrú is csupán négykézláb mászott a gödrökig. Közben a repülők a fák fölött föl-alá repkedtek, géppuskáikból mindenfelé tüzeltek rájuk. A lövedékek pattogva, nagyokat csattanva fúródtak a fák törzsébe és a földbe. Néhol egy-egy bomba is becsapódott nagyot robbanva, ők meg csak lapultak a lyukak aljában minél jobban összehúzva magukat és hallgatták amint Zsiga a saját gödrében hegedűjén valami szomorú dalt játszik. Mikor a repülők zúgásán és a géppuskák fülsiketítő kelepelésén keresztül halkan, alig hallhatóan megszólalt a zene, András először nem hitt a füleinek. Az italtól kicsit bódultan, a körülöttük tomboló hangzavar és a bús muzsikaszó keveréke, saját ravataluk zenéjeként hatott. Mert hiszen a sírgödrök már kiásva és ők ott feküdtek a mélyükön várva, hogy egy bomba vagy lövedék megpecsételje sorsukat. A hegedű sírása és a körülöttük csapkodó veszély agyában az élet szempillantás alatti kimúlásának szörnyűsége villantotta fel. Valami furcsa félelem tört rá, amit addig még sohasem érzett, mintha a nőtől való elszakadásától rettegett volna, akivel igazából még nem is találkozott. És valóban, a levél elolvasása óta egészen máshogy látta a világot, már nem volt mindegy, hazajut-e vagy meghal, már volt értelme életének.

Félórányi tombolás után a Raták odébbálltak, és ők végre kimászhattak gödreikből. Így teltek napjaik állandó légitámadásoktól fenyegetve, sőt egyre többször lőttek át aknavetőkkel és tüzérséggel is a túlsó partról az ott állomásozó szovjet csapatok. A folyóparton mozogni

egyre inkább csak a kijelölt utakon és az éjszakánként ásott futóárkokban lehetett. A kiépített figyelőhelyekről jól be lehetett látni a tisztább partszakaszt, de a sűrűbb, bozótos részeken járőrözni kellett. Ezt nem tartozott a kedvenc tevékenységeik közé, előfordult ugyanis, hogy az ellenség felderítői valahogyan átszivárogtak az innenső partra. Hogy csónakkal vagy ejtőernyővel érkeztek, azt sohasem sikerült megtudniuk, mivel egyet sem tudtak elfogni belőlük. Ahogy jöttek, ugyanolyan rejtélyes módon, szinte nyomokat sem hagyva reggelre el is tűntek. Hátrahagytak viszont maguk után néhány halott magyar katonát, akiknek a bozótosba rejtett, vérbefagyott holttesteire csupán hosszas keresés után találtak rá. És persze a félelmet, hiszen a sűrű, beláthatatlan részekre ezek után mindenki félve ment ki őrszolgálatra.

Észak-északkeleti irányból napokig sűrű ágyúdörgés és heves csatazaj hallatszott. A hírek szerint a németek már a folyó túloldalán küzdöttek a szovjet csapatokkal, valami Voronyezs nevű nagyváros elfoglalásáért folytak az ádáz harcok, de egyelőre egyik fél sem tudott felülkerekedni a másikon. Bár térképükön éppen az a rész volt elszakadva, Andrásék az öreggel visszahajtogatták helyükre a cafatokat és megkeresték a területet.

– Valahol úgy, arra lehet Voronyezs! – mutatott a távolba az öreg.

– Igen, az ágyúzás is onnan hallik – helyeselt Lajos.

– Akkor a németek jócskán benyomhatták a ruszlik arcvonalát ott északon! – csodálkozott István.

– Eléggé, ha már odaát járnak – bólogatott az öreg, eltéve a térképet.

Majd egy hét telt el, míg a tüzéség távoli dübörgését hallgatták és nézték a fejük felett a harcok irányában elszálló német bombázókat, de náluk nyugalom honolt. Még az ellenség éjszakánként érkező vadászgépei is el-elmaradoztak, valószínűleg más, fontosabb bevetések miatt hanyagolva őket. Persze ennek ők pusztán örültek, hiszen elégük lett már az álmaikat megkeserítő Raták mindennapos zaklatásaiból. Ám a harcok távoli zajai azért némi nyugtalansággal is eltöltötték őket főleg, mikor az északi rész elcsendesedése után dél felől kezdte távoli ágyúdörgés hangjait hozni a szél. Az őrmester egy századparancsnoki eligazításon megtudta, hogy pár faluval odébb a szovjetek áttörtek az ő oldalukra, és az ott harcoló bajtársaik nem bírják őket kivenni onnan. Mikor szakaszának elmondta, hogy segítségként nemsokára valószínűleg az ő zászlóaljukat is oda fogják vezényelni, nem aratott vele túl nagy sikert. A bakák ugyanis megszokták már a napok, sőt inkább hetek óta tartó harc nélküli nyugalomukat, és nem szívesen adták volna föl azt senki kedvéért. Semmi kedvük nem volt elhagyni a nyugodt környéket, és főleg nem egyenesen a „húsdarálóba” menni. Ha mégis menniük kell, akkor inkább hazafelé indultak volna, hiszen parancsnokaik tavasszal még „rövid kiruccanásról” beszéltek nekik. Ám ahhoz képest már a nyár felén is túljártak, elvégre a júliusból közben lassacskán augusztus lett. De mindegy, a parancs az parancs, ha oda kell menniük, hát odamennek – járt agyukban az ijesztő gondolat napokon keresztül. És miközben ezen rágódtak, el is felejtették, hogy bizony a Don túloldalán ugrásra készen velük szemben is ott lapulnak a Vörös Hadsereg alakulatai.

Az őrszolgálatot szakaszonként felváltva látták el, így időről időre Andrásékra is sor került. Éjjelente két-három ember került a vízparthoz egészen közel kialakított megfigyelőállásokba, ahonnan a meder kanyarulatai jól beláthatóak voltak, persze kizárólag nappal és nem az éjszaka sötétjében, a szakasz többi része pedig a sűrűbb részeken járőrözött. Az égen már fent ragyogtak a csillagok, és a majdnem kerek hold is megkezdte felettük útját sápadt, sárgás fényét szórva rájuk és a tájra. A sötétséggel együtt néma csend ereszkedett a környékre, csupán egy-egy bagoly huhogott öblös, mély hangon a fák hegyén, és a falu kutyái közül ugatott néha valamelyik. Ahogy telt az idő, az alkonyatkor még oly hangos tücskök és békák is elcsendesedtek, minden és mindenki nyugodni tért, csak a honvéd nem pihent. A bakák voltak mindössze talpon, kik megfigyelőhelyeikről a hold gyenge fényében a vizet kémlelték, vagy éppen valami sűrű, bozótos részen botladoztak, mint István és raja.

– Van ennek valami értelme? Úgysem látunk semmit ebben a koromsötétségben! –

panaszkodott Zsiga a félelemtől kissé remegő hangon, amit a többiek már megszoktak tőle.

– Talán, ha csendben maradnál végre, akkor lenne! – felelte vad Józsi halkan, szinte suttogva.

– Én maradjak csendben? Hát a baglyok sokkal hangosabban rikoltoznak nálam – méltatlankodott a füstösképű.

– Mert tudatlan állatok – válaszolta alig hallhatóan vad Józsi.

– Micsoda, tudatlan állat vagyok? – háborodott fel Zsiga, félreértve a másik halk szavait.

– Nem te, a baglyok! – vágta rá Lajos.

– Elhallgatnátok már végre? – állt meg a sor elején és fordult hátra kissé ingerülten István.

– Én, csak... – kezdte újra félelméből fakadó beszédkényszere miatt a füstösképű.

– Hallgass már! – ripakodott rá István dühösen, de halkan.

– Figyeljétek! – mutatott a holdfényben egyik ujjával a sásos, bozotos rész mögött húzódó folyó felé.

– Mit? – kérdezték szinte egyszerre Zsiga és Lajos is a sűrű bokrokra bámulva. – Nem hallottátok? – fülelt tovább István.

A többiek is hallgatózni kezdtek, némán a csendet figyelve.

– Most is, megint – suttogta István.

– Én hallom, olyan, mintha néha csobbanna valami, már korábban is hallottam – mondta alig hallhatóan Józsi.

– Valami hal lenne, vagy víziállat? – gondolkodott hangosan István hallgatózás közben.

– Most én is hallottam – szólt előre a sor végéről egy másik bajtársuk is, mikor újra felhangzott a rejtélyes hang.

– Nem hinném, sokkal inkább evező hangjára hasonlít, mint mikor vízbeéréskor rosszul tartja az ember, és az loccsan egyet – magyarázta vad Józsi.

– Az elképzelhető, ha valaki ilyen sötétben akar csónakázni. Gyerünk, gyorsan ki kell néznünk valahol a vízre! – mondta István, és már indult is előre, a többiek pedig utána.

Sietve gázoltak a vékonyka ösvényen a kis öbölhöz, ahonnan nyílt némi rálátás a vízre. Közben egyre többször és egyre hangosabban hangzott fel a furcsa, titokzatos loccsanó hang. Nem szólt egyikük sem, még Zsiga is hallgatott, csak ment Lajos mögött szaporán szedve lábait és idegesen forgatva fejét, az éjszaka neszeit figyelve. Mikor végre odaértek az öbölhöz, megdöbbenve látták a víztükrön meg-megcsillanó holdfényben a partjuk felé tartó rengeteg fekete foltot.

– Ezek ruszrik! – mondta István ijedten, de hidegvérét megőrizve halkan, miközben egy világítórakétát vett elő, és betöltötte a kilövőpisztolyba.

– Készüljétek! – szólt oda a többieknek, majd a kilövőt kinyújtott kezével felfelé tartva nagy dörrenéssel elindította a rakétát.

A többiek közben vállukról levéve nagyjából az ellenség felé célra tartották puskáikat. Mikor felragyogott a rakéta fénye és megpillantották a folyó vizén a rengeteg szovjet katonával teli csónakot, megrémültek kissé, de aztán löni kezdtek. A legközelebbi csónakokból néhányan feljajdultak vagy a vízbe fordultak. A hirtelen jött fényesség és a lövések talán kicsit meglepte az oroszokat, de az evezősök és ezáltal a csónakok meg nem álltak, teljes gőzzel tovább siklottak, egyenesen a parti sásos felé. A még távolabb, a nyílt vízen lévőkből löni kezdtek és úgy, géppisztolysorozatok eregetve közeledtek tovább. Lőttek ők is, ahogyan csak bírtak, de annyi csónak volt a folyón, mint égen a csillag, így néhány puskával nem sokra mentek. Látta ezt István is, és mielőtt fellőtte volna a második és egyben az őrszolgálatához kapott utolsó rakétát, mint rajparancsnok, odaszólt Andrásnak.

– Bandi, itt nem babra megy a játék! Azonnal riadóztatni kell az egész zászlóaljat! Menj vissza a táborba, mi pedig megpróbálunk fedezni és visszatartani addig őket! – ordította túl a többiek puskáinak hangját.

András csak nézett rá bután, nem értve, miért pont őt küldi, mikor éppen ott kell visszafelé

menni, ahol az oroszok partra akarnak mászni.

– Add ide a puskádat, abban a sűrű bozótban nem sokat ér, nesze, itt a géppisztolyom! – nyomta kezébe István a még Timben szerzett csigatáras szovjet fegyvert.

András átvette tőle, majd az egyre halványodó fényben a bozótba vezető, sötétén ásító ösvényt bámulta rémulten.

– Menj! – kiáltotta barátja, fellöve a második rakétáját.

A fény felragyogott, valamelyest bevilágítva a sűrű sás és bokrok szegélyezte ösvényt. András nekioldult, és futni kezdett vissza a kis csapáson a tábor felé. A többiek mögötte folyamatosan lötték a csónakokat, de azok egyre csak jöttek. Alig tett meg tizenöt-húsz métert, mikor a túlsó partról aknavetőgránátok érkeztek süvítve, és mögötte a sűrűbe csapódva nagyokat robbantak. Megállt egy pillanatra és hátranézett, de a füsttől és a portól semmit sem látott arrafelé, így nem tudhatta, bajtársai vajon megúszták-e, vagy telibe kapta őket a gránátok valamelyike. Ellenőrizte, fel vane húzva géppisztolya, aztán nem tehetve egyebet, továbbindult. Az ösvény mellett a nádasban nagy csörtetést hallott, meg sem állva, mindössze úgy futtában beleeresztett egy sorozatot a sűrűbe. Már közel járt a tábor széléhez, mikor a tisztás partszakasz figyelőhelyei felől kétrajnyi bajtársukkal az öreg érkezett.

– Őrmester úr, jönnek az oroszok, mint a sáskák! – lihegte, mikor a sötétben majdnem összeütközve egymásba futottak.

– Merről, honnan? – kérdezte az öreg.

– Csónakokkal a folyóból, de rengetegen, és aknavetővel vagy tüzérséggel is lövik a partot! Riadóztatni kell a zászlóaljat! – hadarta András, a futástól kapkodva a levegőt.

– Jól van, értem! Maga vigye el a hírt a táborba! – szólt oda egy hátrébb állónak az öreg.

– Maga a parti figyelőkhöz és a géppuskákhoz megy és jelenti nekik, amit itt hallott! – mondta egy másiknak.

– Maga meg velünk jön, és mutatja az utat a többiekhez! – fordult végül Andrásához.

– Gyerünk! Indulás! – indította útjukra őket az őrmester, mert látta rajtuk, egyedül félve tétováznak.

Az erősítéssel a háta mögött András megfordult, és visszaindult az ellenség lövéseitől és csörtetésétől hangosan recsegő-ropogó nádasba. A porfelhő és a robbanások jártak eszében, és hogy vajon Istvánék élnek-e még. Tíz-tizenöt méter után néhány szovjet katonával találták magukat szemben, az öreggel egyszerre löttek géppisztolyaikból, és a meglepett ellenségek holtan zuhantak a földre. Átugrálták a négy holttestet és továbbiramodtak, körülöttük a nádat és a bokrok ágait eltévedt és vaktában repkedő golyók zörgették. Aztán kicsivel odébb egy helyen vízcsobogás és a sásban való csörtetés hangjai ütötték meg füleiket. Az öreg megállította őket. Leguggoltak, és a bokrok tövéénél, ahol nincs rajtuk levél, távolabbra ellátva a környéket kémleljék, ám a hold gyöngye fényénél pár méternél távolabb semmit sem lehetett látni. Tisztán és egyre hangosabban hallották a partraszálló ellenség lábai alatt megreccsenő ágak és nád, valamint a vízben gázolásuk csobogó, locsogó hangjait, de látni nem látták őket. Az öreg kézigránátot vett elő, fölállt, kibiztosította, és néhány másodpercenyi gondolkodás után egészen magas ívben a bokrok fölött a folyó felé dobta. Pár pillanat múlva nagyot dörrenve robbant a gránát és zizegve szállt a sok ezernyi kis repesz a sűrű sás és bozót ágai között. Jajveszékkelő oroszok hangja jelezte: a gránát célba talált.

– Tűz! – kiáltotta az öreg a bozótban azon részére mutatva, ahol még mozgást hallottak.

Dörrentek a puskák, nem tudták, mire lőnek, pusztán tüzeltek bele a sötét éjszakába. Néhány géppisztoly szólalt meg valahol velük szemben, hasra vágódtak, és a felettük repkedő lövedékektől a bokrokról recsegve-ropogva ágak törtek le.

– Őrmester úr, Pistáék kint vannak a kis öbölben, segítenünk kellene nekik! – szólt oda az öregnek jó hangosan, a fegyverek hangját túloldítva András.

– Gondolja, hogy arra még nem leptek el mindent a ruszkik? – kérdezte az öreg az ellenség fegyvereinek torkolattüzei felé löve egy sorozatot.

– Nem tudom, de meg kell próbálnunk, megígértem a húgának, hogy vigyázok rá, nem hagyhatjuk ott őket! – állt föl András az ellenség feléjük ontott és körülötte zizegő lövedékeire fittyet hányva.

– Nem sok esély van, hogy arrafelé a mieink közül még bárki is életben legyen – mondta az öreg, ésszerűen átgondolva a dolgot.

– Akkor is meg kell próbálnunk! Érzem, hogy még élnek, nem adják azok olyan könnyen az életüket, hiszen ismeri Pistát az őrmester úr, tudja, milyen talpraesett legény! – erősködött tovább András, és szemeiben a hold fényében elszántság csillant.

– Ismerem hát, de arrafelé a talpraesettség már nemigen lehet elég, mert mindenütt hemzsegnék a ruszók! De igaza van, kötelességünk megnézni, mi van velük! – kelt fel az öreg is a földről.

– Gyerünk, emberek, utánam! – kiáltotta hátra a többieknek, és már rohantak is tovább az ösvényen.

Közben a parti figyelők környékén világító rakéták röppentek a magasba, és a fényükben tájékozódva löni kezdett egy magyar géppuska. Cuppogva csapódtak a nehézfegyver méretes lövedékei a vízbe, aztán a fröcskölő hangba csónakdeszkák koppanása, reccsenése és szovjet katonák jajgatása vegyült. András futás közben hirtelen megtorpant, és az öreg a nyomában loholva neki ütközött a hátának, és sorban a mögöttük jövők is egymásba szaladtak. Néhányan szitkozódtak, az öreg pedig éppen kérdezni akarta mi történt, de András a földre vetette magát, így maga is láthatta. Az előttük lévő tisztáson a hold sápadt fényében álló, fekvő és térdelő orosz katonákat pillantott meg, akik mindenféle pózokban géppisztolyaikkal tüzeltek.

– Feküdj! – ordította, majd maga is hasra vágódott, várva a feléjük érkező fájdalmat és halált hordozó lövedékeket.

De azok nem jöttek, pedig a tisztáson állók fegyverei folyamatosan kelepeltek. András felemelkedett kissé, és szétnézve éppen löni akart, mikor az öreg megfogta vállát.

– Ne lőjön, ezek nem vettek észre minket, a másik irányba lődöznek! – mondta közel hajolva, hogy a fegyverropogás ellenére is meghallhassa a másik, de amazok még véletlenül se. Aztán hátrafordult, és kezeivel az ösvényen sorban mögötte hasalóknak is intett, hogy ne lőjenek.

– Szuronyt fel, add tovább! – mondta a hozzá legközelebb fekvőnek.

– Miért amarra lőnek ezek a hibbant oroszok? – kérdezte András csodálkozva.

– Biztosan jó okuk van rá! – felelte az öreg.

– Akkor ezek szerint Pisták még élnek, gyerünk, gyorsan segítsünk nekik! – sürgette András az öreget.

– Mindjárt, fiam, de a közelharcban többre megyünk a szuronyokkal, mint a kopasz puskákkal! – vágta rá az öreg szigorúan, miközben egy kézigránátot csatolt le oldaláról.

Hátranézett, és mikor látta, a többség már végzett a szurony felrakásával, feltérdelt, és a gránátot élesítés után az ellenség közé vágta. Újra visszahasalt és megvárta, míg robbant.

– Gyerünk, fiúk, roham! – kiáltotta felpattanva, géppisztolyát előreszegezve, megindulva az ellenség felé. A hátbatámadott, meglepődött szovjet katonáknak esélyük sem volt, pedig szép számmal partra szálltak már ott a kis öbölben. Elöl ment az öreg és András, géppisztolyaikkal kaszálva az ellenséget, majd mikor kifogytak tárjaik, oldalra húzódva maguk elé engedték a szuronyaikkal rohamozó bajtársaikat, akik aztán végképp letarolták a maradékukat is. Néhány percnyi dulakodás és kézítása alatt ledöfködték őket, aztán a vízen még mindig érkezők felé kezdtek lődözni. Az öregnek ezalatt alkalma nyílt tárat cserélni, András meg, mivel neki nem volt másik, inkább eldobta az üresre lőtt fegyvert, és a földön még haláltusájukban vonagló oroszok egyike mellől másikat kapott fel.

Istvánék a kis öböltől odébb egy dombos részről, ahová a szovjet túlerő elől menekültek, jól látták, mi történik alattuk, így beszüntették az arra felé való tüzelést, és a víz felé

irányították fegyvereiket. Az egész szakasz össztüze nyomán a csónakokból hullottak az oroszok, mint a legyek, csakhogyan közben a kis ösvényen, amin az imént ők is érkeztek, újabb ellenségek bukkantak fel. Ahogy az oroszok a bokrok közül a tisztásra léptek és a holdfényben megpillantották a bajtársaikból szuronyaikat kifelé rángató magyarokat, géppisztolyaikból tüzet nyitottak. Hárman, akik leghátul álltak feljajdultak, és a földre rogytak. Az öreg és persze puskáikkal a többiek is azonnal viszonzták a tüzet, amitől az ellenség élén állók mindjárt holtan estek össze, a többiek pedig kényszerűségből a bokrok takarásába húzódtak. Ezt kihasználva az öreg gyorsan lehajolt és megnézte, mi van a sebesülteikkel. Kettő már meghalt, egyikük pedig némán, de fájdalomtól eltorzult arccal vonaglott. Intett két közelben állónak, azok felkapták, és már rohantak is vele a dombos rész mögé, ahonnan Istvánék raja fedezve őket lödözte a bozótban bujkáló szovjet katonákat.

– Nem kapok levegőt, megfulladok! – rémüldözött aprókat lihegve, levegő után kapkodva a sebesült.

Az öreg mellette lépkedve kereste rajta a sérülés nyomait. Mikor a földre tették, azonnal szétgombolta annak zubbonyát, ingjét, és felhúzta mellkasáról a csupa véres atlétáját.

– Vegyen nagy levegőt! – mondta neki szigorúan.

Az meg csak próbálkozott és próbálkozott, de nem ment.

– Nem bírok – felelte végül fulladozva.

– Az ördögbe, segítsen neki valaki! – mérgelődött az öreg.

– De mit? – kérdezték a mellette térdelő többiek.

– Lajos fiam, magának jó nagy tüdeje van, fújja tele ezt a szerencsétlent, mert a légmelltől meg fog fulladni! – parancsolt rá a nagydarab vasutasra.

– Én, de hogyan? – csodálkozott Lajos.

– Hát a száján! – vágta rá az öreg.

– A száján, de hát az csupa vér! – mentegetőzött a másik, és valóban, a sebesült szájának környéke véres habbal volt összekelve.

– Vegyen egy nagy levegőt és fújja már, mert rögtön kimúlik ez a szerencsétlen! – ripakodott rá az öreg.

Lajos semmiképp sem szeretne volna, ha a másik meghal, hát fölé hajolt, vett egy nagy levegőt, majd nagy adag undorral az arcán a másik véres szájához tette a sajátját és fújni kezdte.

– Gyerünk, még, még, ameddig csak bírja! – mondta neki közben az öreg.

A sebesült mellkasa szépen emelkedett, mintha a nagydarab vasutas egy lufit fújna éppen. Mikor az öreg látta, hogy kifogy a szuszából, megfogta a sebesült mutatóujját, és a mellkasán lévő, habos vértől bugyogó lött sebbe nyomta. Lajos éppen levette száját a másikéről, az meg fájdalmasan feljajdult.

– Á, mit csinál, nagyon fáj! – fordította az öreg felé sápadt arcát.

– Az ujját hagyja benne, semmiféleképpen ki ne húzza! Értette? – parancsolt rá az öreg az őket fedező bajtársaik puskájának hangját túloldítva.

– Miért? – kérdezte a másik bambán.

– Értette? – ripakodott rá ismét az őrmester.

– Igen, értettem! – felelte kissé kábán, de katonásan a másik, egyre simábban véve a levegőt.

– Rendben – mondta az öreg, és összehúzta rajta az inget meg a zubbonyt, hogy ne fázzon annyira.

– Ha a lövedék által ütött lyukon beáramlik a külső levegő és kitölti a mellüregét, a tüdeje nem bír kitágulni és levegőt beszívni. Legjobb lenne leragasztani, de minden csupa vér, úgysem tapadna rá. Tartsa csak! – magyarázta még, majd mikor látta, a másik arca kicsivel szebb színt kapott, otthagya, és a domb teteje felé kezdett mászni.

Odafönt közben a többiek puskáik lövéseivel megpróbálták az ellenséget visszaszorítani a

folyóba, vagy legalábbis megállítani, nehogy maroknyi kis szakaszukat lerohanják. Lajos megtörölve száját követte az öreget és a többiek is, akik addig ott kuporogtak aggódva a sebesült mellett, vele tartottak. Mikor az őrmester megpillantotta a nagydarab vasutast, meglepődött.

– Maga itt van, és ki van a sérülttel? – kérdezte.

– Akadt rá jelentkező – felelte Lajos hátramutatva.

Az öreg hátrafordult és látta, amint Zsiga éppen vízzel kínálja kulacsából a földön fekvő bajtársukat, majd mikor az ivott, megvizezett zsebkendőjével letörölgette arcáról a rászáradt vért.

– Talán megmarad szegény, ha mihamarább orvoshoz tudjuk vinni, de el vagyunk vágva a zászlóaljtól. Pont közénk furakodtak ezek az átkozott ruszlik! – mondta, míg felkúsztak a domb legtetéjére, ahonnan kilátás nyílt a kis, öbölkörnyéki tisztás részre.

– Körkörös védelembe! Csak ha muszáj, akkor löjenek, spórolnunk kell a lőszerrel, ugyanis egyelőre fogalmam sincs, hogy jutunk ki innen! – kiáltotta az ott hasaló szakaszának.

Alig, hogy befejezte mondókáját, a magyar védvonalban a már addig is hallható nehézpuskák és géppuskák mellé még néhány nagy kaliberű aknavető is megszólalt. Jöttek is mindjárt süvítve, füttyülve az aknagránátok, és egyikük éppen a szakaszuk szélén hasaló bajtársaik közé csapódott. A detonáció nyomán keletkezett bombatölcserből kirobbanó föld és néhány emberi végtag meg húscafát a többiekre hullott. Néhányan rémületükben pánikba esve felpattantak helyükről és rohanni kezdtek arra, amerre a magyar tábornok és védvonalat sejtették.

– Álljanak meg, barmok! Megállni, örültek! – üvöltözte utánuk az öreg.

De azok mit sem törődve az ő robbanások robaja mellett eltörpülő őrmesteri szavával, csak futottak a hold gyenge fényében, eszelős tekintettel, a légnyomástól talán valóban kissé megzavarodva, egyenesen a bozótosban lapuló szovjetek elé. Azok meg persze néhány rövid sorozattal azonnal le is terítették őket.

– Marhák! Mi az ördög lelte ezeket? – dühöngött az öreg.

Közben ismét érkeztek süvítve az aknagránátok, és nekik egy pillanatra szinte megállt a szívverésük. Aztán éppen hogy elkerülve őket, nagyokat robbanva becsapódtak a dombocska előtt úgy öt-tíz méterre. A föld remegett alattuk, és a kiszakadt göröngyök és a por a sisakos fejükre, hátukra hullott.

– De miért minket lőnek a mieink? – fakadt ki Lajos hisztérikusan.

– Mert fogalmuk sincs róla, hogy mi itt vagyunk! – ordította válaszképpen szigorúan az öreg.

– De hát tudják, hogy itt járőrözünk! – csodálkozott István is.

– Csakhogy a ruszki támadás oly méretekben bontakozott ki, hogy biztosan azt hiszik, rég meghaltunk! – vágta rá az öreg rövid gondolkodás után.

Közben ismét jöttek az aknagránátok, de ezúttal elszórtabban, kissé távolabb a bokrok közé. Mikor a robbanások zajai a következő gránátok érkezéséig egy pillanatra elültek, jól hallhatóvá vált a sebesült oroszok jajgatása.

– Ez az disznók, most megkapjátok! – mondta István kárörvendően.

– Húzódjának visszább, mert ezek az egész partot lövik! – figyelmeztette szakaszát az öreg egy újabb, nagyon közeli becsapódást követően. Mindenki kissé lejjebb kúszott a domb töve felé, ahol a sebesült feküdt és mellette Zsiga hasalt, csupán az öreg maradt fent, az ellenséget figyelve.

És az lett a szerencsájük, hogy olyan vezetőt kaptak, aki szívén viselte emberei sorsát, és nem esett pánikba a legcudarabb helyzetekben sem. De ha mégis, akkor jól titkolta, hiszen a többiek felé ezt sohasem mutatta. Alig telt el ugyanis tíz-tizenöt perc, és már mászhattak is vissza.

– Mindenki löállásba, jönnek a ruszlik! – kiáltotta az öreg kisvártatva, mikor a bozótosra hulló és nagyokat robbanó gránátok kiugrasztották onnan az ellenséget, és azok futni kezdtek,

éppen feléjük. Négykézláb gyorsan visszamásztak a dombtetőre, és az ott géppisztolyából máris tüzelő őrmesterük mellé hasalva tüzelőállást foglaltak és löni kezdtek. András is megtámasztotta a földön könyökét, és közben Istvántól visszacapott puskájával a holdfényben feléjük tartó ellenségre célzott. Rémülten látták, milyen sok fekete alak özönlik kifele a sásos bozótosból és fut a kis öböl tisztásán keresztül.

– Az ördögbe, de sokan átjöttek! – mérgelődött az öreg.

– Tűz! Lőjenek, nem érhetnek ideig! – kiáltozta a többiek felé kétoldalra.

Lőttek azok maguktól is, ahogyan csak bírtak, de a húsz-harmincra apadt létszámú puskások tüze kevés lett volna akkora tömeg megállításához. Ám az aknavető gránátjai még e pillanatokban is folyamatosan érkeztek és hol itt, hol ott robbantották véres húscafattá az ott szaladó szovjet katonákat. Az ellenség soraiban ettől szemmel láthatóan igen nagy lett a fejetlenség. A kiszámíthatatlanul közéjük csapódó gránátok nem csoda, ha félelmet és pánikot keltettek, de hogy nem is sejtették a dombocska mögött lapuló magyarok jelenlétét, az már inkább meglepőnek tűnt. Pedig tényleg úgy rohantak feléjük, mintha ott se lettek volna, aztán mikor a sötétben a puskák torkolattüzét megpillantották, már késő lett. Vagy a szakasz fegyverei végeztek velük, vagy ha esetleg megtorpanva visszafelé indultak, akkor a sorban érkező aknagránátok egyike. Perceken belül temérdek halott hevert szerteszéjjel a környéken.

Az aknavető még a holttesteket is darabokra szaggatva, csúnya munkát végezve vagy tizenöt-húsz percig folyamatosan lőttek, aztán egyszer csak elhallgattak. Addigra már a tisztább területen élő ellenséget nem lehetett látni, pusztán a vízen feketéllettek még mindig újabb és újabb fekete foltok, amik az ő oldaluk felé tartottak.

– Lőszerrel hogy állnak? – kérdezte az öreg a kis csendet és nyugalmat kihasználva, felállva.

– Pár darab! Nagyon kevés! Fogytán! – jöttek a válaszok a földön hasaló emberei felől.

– Zsiga fiam, él még az a szerencsétlen? – kiáltott le az öreg hátrafordulva a domb tövében kuporgó alak felé.

– Igen! – felelte a füstösképű.

– Akkor most megpróbálunk visszavonulni a mieinkhez! Bár a bozótosban még biztosan sok ruszki lapul, muszáj megpróbálnunk, mert ezek folyamatosan jönnek, a sebesültünk pedig lassan elvérzik! Arról nem is beszélve, hogy lőszer nélkül mindnyájunknak vége! – hadarta el az öreg, aztán két embert utasítva a sebesült cipelésére el is indultak a sűrű, bokros rész felé sietve, de mégis óvatosan, a gyenge fényben a környéket fürkészsze.

A kis tisztáson való mielőbbi átjutásukat az ellenség ezúttal rendhagyó módon nehezítette meg. Az aknagránátok ütötte bombatölcsérek ugyanis nem voltak túl nagyok, de annál csúszósabbak és botlasztóbbak a mindenfelé heverő testrészektől és a szétszakadt orosz holttestekből kiömlő vértől és belső tartalomtól. E percekben örültek neki, hogy az éjszaka majdnem teljes sötétsége borult a környékre, de még úgy is undor és hányinger kerülgette őket, ahogy egy-egy kézbe vagy lábba botolva haladtak lassan előre. Rosszullétüket talán csak a gyomruk felkavaró érzéseiknél is erősebb félelmük miatt tudták elkerülni, mit a bokrok sűrűjéből rájuk leső veszély miatt éreztek. Minden idegszálukkal a sásos, bozótos részt figyelve óvakodtak keresztül a vérmezőn. Néhányan, erősebb gyomrúak, kiknek volt kedvük a sötétség és a rettenetes körülmények közepette jobban szétnézni, menet közben géppisztolyokat vettek fel a földről. Így került vad Józsihoz és Andráshoz is ismét egy a néhai szovjet katonák sorozatlövő fegyvereiből. Puskáikat szíjánál fogva vállukra akasztották, és a rövidebb, nagyobb tüzerőt képviselő fegyverrel a kezükben lopakodtak a bokrok közé.

Alig haladtak pár métert, mikor a magyar védvonal felől először mindössze elszórt lövések, aztán egyre sűrűbb fegyverropogás hangja hallatszott. Megálltak, és egymásra nézve füleltek, tekinteteikben a hold fényében riadtság és kimerültség tükröződött. Féltak a körülöttük rejtőző oroszoktól és az éppen csendes, de bármelyik percben újra megszólalható saját aknavetőiktől is. Percekig álltak némán egy helyben, és hallgatták a távolban egyre

jobban kiszélesedő és megerősödő fegyverropogás hangját.

– Támadnak a mieink, megpróbálják a folyóba szorítani őket – mondta az öreg a zajokat figyelve.

Közben nem messze tőlük recsegés, ropogás jelezte: a folyó irányából valakik a sűrű bozótosan keresztül feléjük igyekeznek.

– A mieink? – kérdezte Lajos rémült arccal suttogva.

– Nem hinném, hogy arról ők jönneek. Mindenki a földre, a sebesültet vigyék hátrébb! – vágta rá az öreg hadarva.

Lehasaltak és várták, mi fog történni.

– Csak ha parancsot adok, akkor löjnek! – tette hozzá még suttogva, ugyanis már nagyon közelről jöttek a hangok.

Percek teltek így el, az ágak továbbra is recsegték-ropogtak, de még mindig nem láttak semmit és senkit. Szívük a torkukban dobogott, ahogy hasaltak ott némán, lélegzetvisszafojtva. Mikor már oldalt mellettük is meg-megzörrentek a bokrok és kicsivel odébb a víz is csobogni kezdett, idegesen forgatni kezdték a fejüket. A bozótos túlsó vége felé, valahol a védvonal környékén folyamatosan szóltak a fegyverek. A vízparti figyelőállások géppuskái is kelepeltek, és a nehézpuskák jellegzetesen kemény hangja is el-eldördült időről-időre, jelezve, hogy a vízen még mindig igen nagy lehet a forgalom. Körülöttük is egyre nagyobb és hangosabb lett a csörtetés, a feszülten figyelt ösvényen viszont még mindig semmi mozgás.

– Ezek bekerítenek minket – suttogta az öreg, felismerve a helyzetet.

– Az lehet – kapkodta fejét a zajok irányába István.

– Hátra, emberek, gyerünk! Hátra! – mondta az öreg felállva, halkán, de határozottan a mögöttük hasalóknak.

A többiek is felpattantak, és a környező bokrokat árgus szemekkel figyelve, lassan, csendben hátrálni kezdtek. Igyekeztek minél gyorsabban és halkabban visszajutni a kis tisztás részre, de még a szélét sem érték el máris megszólaltak a fegyverek. A tisztás felé közeledve ugyanis ritkulni kezdtek a bokrok, és megpillantották a benne előre igyekvő szovjet katonák holdfényben kirajzolódó sötét alakjait. Hasra vágódtak, és fegyvereiket előreszegezve várták a támadókat. Nem is kellett sokáig várniuk, néhány perc múlva szinte minden irányból jöttek, a bokrok közül és rátalálva előről az ösvényen is.

Felemelték fegyvereiket, és úgy fogadták illendően a szuronyaikba és lövéseikbe szinte maguktól belerohanó érkezőket. Az oroszoknak meglepődni sem maradt idejük, máris halottak voltak. Andrásnak az az érzése támadt, hogy az ellenség katonáinak fogalma sincsen róla, merre járnak, és hogy ők hol vannak. Ezt a feltevését látszott igazolni az is, mikor az oroszok az ösvény két oldaláról fölöttük percekig egymást lötték géppisztolyaikkal. Sötét volt, és a hold gyenge fényénél a bokrok takarásában nehéz is lehetett eldönteni, ki az ellenség és ki a bajtárs, így nem csoda, ha a harcok hevében, mikor az izgalmak a tetőfokra hágtak, hibákat is elkövettek. Persze ennek a földön lapuló Andrásék csak örültek, hiszen amúgy is fogytán lévő lőszerkészletük addig sem apadt tovább. Az ellenség viszont így fogyott ám meglehetősen gyorsan. A rájuk veszélyt jelentő, oldalukba és hátukba került oroszok percekben belül egymás, és persze a szakasz lövéseitől kiterülve holtan heverték a bokrok között. Ahogy kissé elcsendesedtek a harcok és már csupán Istvánék lötték az ösvényen a magyar tábor felől érkező ellenségeket, az öreg felpattant a földről.

– Vissza a domb mögé! Vigyék a sebesültet is! Gyerünk, futás! – kiáltozta, majd maga is elindult.

András, István és vad Józsi géppisztolyaikkal fedezték a többieket, míg azok a szétronszolódott tetemek által tarkított, elátkozott tisztáson átvágva a domb mögé menekültek. Mikor ott fedezéket találva lehasaltak és tüzelőállást foglaltak, a fedezésük mellett Andrásék is gyorsan visszavonultak.

Így jutottak vissza a kis dombocska mögé, ahonnan órákkal azelőtt elindultak. Puskáikat újratöltötték a maradék lőszerikkel, a géppisztolyok tárait aszerint, hogy melyiknek volt nehezebb a súlya, a menet közben felkapkodottakra cserélték. Az öreg közben a dombtetőn hasalva az ellenséget leste. Nemsokára meg is jelentek a bokrok között guggolva előrelopakodó fekete alakok, a tisztás rész peremén túl azonban egyikük sem merészkedett. A bajtársaik ott heverő borzalmas látványt nyújtó holttesteibizonyára megfelelő elrettentő erővel bírtak. A környékükön pillanatnyilag nyugalom honolt, de a távolban, valahol a védvonal környékén még szóltak a fegyverek. Az öreg másra bízta az őrködést, és ő is lemaszolt, hogy a sebesült állapotáról érdeklődjön.

Majd egy órán keresztül a távoli fegyverropogást hallgatták. Azalatt kelet felől fehéredni kezdett az ég alja, és odafönt elhalványodtak a csillagok, látszott, a pirkadat már közel jár. Hajnali szellő zörgette meg a folyóparti nádasokat, András hátán végigfutott a hideg és csupa libabőrös lett.

– Fázol, Bandikám? – kérdezte az egyre harmatosabbá váló fűben mellette heverő István.

– Fázok bizony, egészen kirázott a hideg! – felelte ásózva a másik.

– Biztos csak a fáradtság – mondta István barátja ástítását látván, mintha az ragályos lenne, maga is és a körülöttük fekvők is nagyot ástíva.

– Lehet, de így hajnaltájt, mikor az éj sötét leple felszáll, és a nap kél, mintha mindig hidegebb lenne, mint éjszaka. Vagy legalábbis ilyenkor mindig jobban fázik az ember fia – válaszolta András, dideregve húzva össze magát.

– Akkor mit szóljak én? – kérdezte szemrehányó hangon Lajos, aki tőlük nem messze egy szál ingben kuporgott.

– És a zubbonyod? – csodálkozott István.

– Odaadtam – mutatott a nagydarab vasutas a földön behunyt szemekkel pihenő, szépen betakargatott sebesült bajtársukra.

– Él még? – kérdezte András.

– Igen, leragasztottuk a sebet, hogy ne az ujjával kelljen tartania és úgy néz ki, szerencséjére nincs belső vérzése, hiszen akkor már meghalt volna – felelte Zsiga fontoskodva.

– Csak tudnám, mért pont az én zubbonyom kellett, amikor amúgy is fázós vagyok, főleg ha nem kapok enni! – zsörtölődött Lajos rosszkedvűen.

– Már mondtam az előbb is, hogy tiéd a legnagyobb és azért! Sajnálod szegénytől? – vágta rá az öreg kissé ingerülten.

– Ja, mint egy pokróc! Nem, inkább, mint egy teherautó ponyva! – tréfálkoztak egyből a pihentnek egyébként egyáltalán nem mondható agyú bajtársaik.

– Ha-ha, nagyon vicces, próbáljátok csak meg, milyen hideg van így, vegyétek le ti is! – mérgelődött a nagydarab melák ember.

Közben a keleti horizont fehérből pirosba ment át, odafönt az ég fekete színe megfakult, először szürkés, majd kék lett, és a nap lassacskán előbújt a látóhatáron.

A bozótos túloldalaról, a védvonal felől ismét egyre hevesebb, golyószórók és aknavető hangjaival is fűszerezett puskaropogás hallatszott.

– Most indulnak ellentámadásba a mieink – mondta az öreg a hangokat figyelve.

– Már megint? – kérdezte Lajos dideregve, kicsit szemrehányó, kicsit hitetlenkedő hangon.

– Jól van, na, éjjel ezek szerint csak védekeztek, de az is úgy hangzott – mentegetőzött az öreg.

– És mi most mit tegyünk? – kérdezte István.

– Semmit. Megvárjuk őket, és legfeljebb oldalról besegítünk nekik, de a kevéske lőszerünkkel egyébként nem sokra mennénk! – felelte az öreg egy pillanatra elmerengve a dologon.

– Ott lent vannak géppisztolyok bőven – mutatott a dombocska alatt elterülő véráztatta tisztásra vad Józsi.

– Az igaz, csak hogy a bokrok között ott lapulnak a ruszlik – mérlegelte az ötletet az öreg a mutatott helyet fürkészve.

– Igen, de most már legalább látjuk is őket – szólt közbe egy másik bajtársuk is.

– Persze, meg ők is minket. Előnyösebb helyzetben vannak, mert a bokrok elrejtik őket – válaszolta az öreg.

– Akkor várjunk, és a többiek majd csak megmentenek minket, jobbat úgysem tehetünk! – szólalt meg Zsiga is.

– Hát azért nem egészen úgy gondoltam, pusztán nem szeretnék az ellenség karjaiba, vagyis fegyverei elé rohanni, de azért nem fogunk karba tett kézzel ücsörögni, mindössze valami jó terv kellene – vágta rá az öreg gyorsan.

– Szerintem egyszerűen itt lent a vízparton lopakodjunk be a bokrok közé, és onnan menjünk rájuk, arra a legkevésbé számítanak, hogy valaki hátulról jönne – magyarázta vad Józsi a folyóparti sásos, nádas részt mutogatva, ami egészen a bozótosig húzódott.

– Nem rossz ötlet, sőt, ez jó! – tetszett meg az öregnek az elképzelés.

Közben a túlsó parton aknavető és tüzérség szólaltak meg, és a bozótoson túli magyar állásokat és környékét kezdték löni. Válaszképpen szinte azonnal ott is eldördültek a lövegek, még alig kelt fel a nap, de máris mindkét fél ontotta egymás felé gyilkos gránátjait.

Mivel jobbat senki sem javasolt, maradtak vad Józsi ötleténél. A dombocska takarásában lekúsztak a vízparti sűrű sásos, nádas részhez, és ott felkelve halkán, óvatosan a bokrok irányába kezdtek lopakodni. A kis öbölnek nevezett részhez érve elámulva látták a folyó hullámai közt még mindig átkelni próbálkozó ellenséges csónakok armadáját. A parti figyelőkből őket lövő géppuskák és nehézpuskák tüzeiben azonban ezeknek nem sok esélyük volt a partot érésre. Bár nem álltak meg nézelődni, azt ennyiből is tisztán láthatták, hogy legtöbbször a folyó fenekén végzi be sorsát.

– Ha ezek egész éjjel, mikor sötét volt és nem lőtte őket szinte senki, így jöttek, mennyien lehetnek már az innenső parton? – kérdezte Zsiga ijedt képet vágva.

– Rengetegen – felelte az öreg kurtán.

– De hát akkor mihamarább vissza kellene jutnunk a többiekhez, mert így semmi esélyünk! – sopánkodott a füstösképű.

– Mit gondol, nem azon voltunk egész éjjel? Azt hitte, szórakozásból mentünk vissza a bozótosba? – ripakodott rá az öreg dühösen, de halkán.

Többet nem szólt senki, csak osontak halkán végig a tisztás szélén, a bokrokat kerülgetve. Felettük hangos füttyüléssel, egyre-másra repkedtek az aknagránátok és a tüzérségi lövedékek, hogy aztán a túlsó parton vagy éppen a magyar állásoknál nagyot robbanva becsapódjanak. Nem ezek voltak életük legboldogabb pillanatai. András úgy érezte, a lövedékek figyelik őt a levegőből, és ha nem rejtőzik menet közben eléggé a bokrok ágai alá és egyikük esetleg észreveheti, rá fog zuhanni. De nem ő volt a szinte felére zsugorodott szakaszban az egyetlen, akinek kényszerképzetek támadtak a felettük repkedő, kint és halált hordozó gránátoktól. A többiek is mind rettegve, magukat összehúzza, tekintetüket fel-felkapkodva haladtak, mikor egyik-másik lövedék másként füttyült felettük. Már jó messze eljutottak és ellenséggel még nem találkoztak, az ösvényen, min éjszaka közlekedtek csupán átvágtak, nem tértek rá. Az öreg szemmel láthatóan valami más irányt eszelhetett ki, amin talán baj nélkül visszatérhetnek az övéikhez. A többiek nem szóltak semmit, csak követték az egyre sűrűbb bozótoson keresztül.

Ez viszont nem hogy halkán, de még csörtetve is alig-alig ment, ezért kis idő múlva egy frissen letört ágcskák szegélyezte kisebb csapásra tértek rá. A sűrű, ágas-bogas dzsungelben a sebesültet cipelők boldogultak legnehezebben. Náluk nehezebb dolga egyedül magának a sérültnek akadt, kinek pedig a mellkasi lőtt sebe és az ide-oda cipelése ellenére pusztán

életben kellett maradnia. Ám ez egyre inkább megoldhatatlannak tűnt, ugyanis amíg feküdt nyugodtan, egészen jól nézett ki, de amióta cipelői a sűrű ágak között húzták-vonták, a szája szélén ismét véres hab jelent meg, és a levegőt is csak nehezebben tudta venni. Már nem kellett sokat menniük és pihenhettek kicsit végre, mert az öreg jelezve, hogy maradjanak le, megállította őket. A sebesültet egy fa tövéhez ültették, hogy annak támaszkodhasson, megittatták vízzel, majd ők is ittak, és leülve pihenni szemeikkel a környéket vizslatták.

Andrásék elől haladtak, az öregtől oldalra, egy másik kisebb csapáson. István ment az élen, kezében zsákmányolt géppisztolyával vezetve raját. Lassacskán a fegyverropogás és a tüzéségi lövedékek becsapódásának hangjai egyre közelebbről hangzottak. Halkan, óvatosan tovább osontak egészen addig, mígnem megpillantották a nekik háttal álló és fegyvereikkel az ellenkező irányba lövöldöző szovjet katonák egy csoportját. Az öreg is észrevette őket és jelezte Istvánnak a másik ösvényre, hogy még ne lőjenek. Figyelték, mire készül, és mikor látták, oldalirányban szétosztja embereit, maguk is úgy tettek és amennyire a sűrű bozotos engedte, legyező alakban szétnyíltak. András egészen lekuporodva a földön, a bokrok alsó ágai alatt átbújva nyomult előre. Aztán mikor már jól látta az ellenség vonalát alkotó katonákat megállt, géppisztolyát maga mellé készenlétbe a földre tette, és válláról lekasztott puskájával vette célba egyiküket. Nem sokkal azután, hogy így elhelyezkedett, néhány nagyobb robbanás után, mikor viszonylagos csend lett, az őrmesterük elkiáltotta magát.

– Tűz! Össztűz!

A puskák eldőrdültek, és a megcélzott oroszok többsége több találatot is kapva a földre rogyott. András hátrarántva fegyvere zárdugattyúját újratöltött, majd másik még lábon álló ellenségre húzta a célgömböt, összerendezte a nézőkével, és már lőtt is. Aztán újból és újból mindaddig, amíg élő ellenséget láttak a környéken. Akinek kifogyott lőszere, a zsákmányolt géppisztolyával aprította tovább őket.

Nem tartott tovább tíz-tizenöt percnél, és a meglepett és hátba támadott oroszok már mind holtan feküdtek a bokrok alatt. Legtöbbjük fel sem fogta, hogy a gyilkos lövedékek hátulról a folyó felől, amerről ők is érkeztek, arról jöttek. Abból az irányból egyáltalán nem számítottak ellentámadásra, de még az immár halott szovjet katonákkal szemben elhelyezkedő magyar állásokban lévők sem. Így történhetett meg, hogy mikor az öreg szakasza már az összes környékbeli ellenséget a másvilágra küldte, és áttörve rajtuk megindult a védvonalban lévő bajtársaik felé, azok rájuk is tüzet nyitottak. Épphogy átugrálták a holttesteket és a bokrok közül a nyílt terepre léptek, mikor velük szemben megszólalt egy géppuska. Váratlanul érte őket a dolog, de a hónapok óta tartó megpróbáltatások alatt megtanultak gyorsan reagálni a meglepő helyzetekre. Ahogy a fegyver mély, dörgő hangját a levegőben suhogó lövedékek és a bokrok ágainak recsegése-ropogása követték, már tudták, baj van, és azonnal a földre vetették magukat.

– Vissza, vissza! A bokrok közé! Le a földre! – kiáltozta az öreg, miközben bevetette magát az egyik bokor alá.

A géppuskához puskák társultak és néhány aknavető, amitől pillanatok alatt elszabadult körülöttük a pokol. Robbanások rázták meg a földet, egy-egy becsapódó gránát nyomán kisebb bokrok szakadtak ki gyökerestől, és a szétfröccsenő földdel együtt métereket repültek. A géppuska lövedékek felettük zizegtek, susogtak, ágakat törve pattogtak mindenfelé. Percekig mozdulni sem mertek, pusztán feküdtek várva, hogy talán most jön el a vég, és éppen egy bajtársi lövedék vagy aknagránát vet véget nyomorult életüknek. De a jó Istennek még céljai lehettek velük, mert néhány könnyebb sérülésen kívül semmi bajuk nem esett.

Mikor kissé csendesedett a rájuk zúduló baráti tűz, gyorsan hátrébb kúsztak, be a bozotosba. Ám nem jutottak túl messzire, mert ott szembetalálták magukat egy újabb támadásba lendült szovjet egységgel. Az oroszok felismerve, hogy ott már nem bajtársaik vannak, hanem magyarokkal van dolguk, mindjárt löni is kezdtek. Nem tehettek hát egyebet, maradék lőszerüket feláldozva, két tűz közé szorulva küzdöttek az életben maradásért.

– Ez nem lehet igaz, saját bajtársaink fognak kicsinálni minket! – sópáncodott Zsiga, miközben bekötötte a magyar aknagránátok repeszei által okozott sérülést Lajos vállán.

– Nem vészes – mondta a nagydarab vasutas nyugodt hangon.

– Ez nem, de megőrültek ezek, csak a pusztá véletlenül múlt, hogy nem hagytuk ott a fogunkat! – panaszkodott tovább a füstösképű.

– Valóban úgy van, de nem az ő hibájuk, nem tudhatják, hogy mi itt vagyunk – szólt közbe az öreg is, az orosz lövedékek előtt egy fa törzse mögé bújva.

– De akkor is, hát szétlőnek minket, hogy térünk így vissza hozzájuk? – mérgelődött Zsiga.

– Amíg nem tudjuk a tudukra adni, hogy mi vagyunk, addig sehogy! – felelte az öreg egykedvűen.

– És hogy az ördögbe mondjuk ezt meg nekik, őrmester úr? – kérdezett közbe István géppisztolyának tárját cserélve.

– Fogalmam sincs – válaszolta az öreg elgondolkodva.

– Talán valakinek feltett kezekkel ki kellene mennie, és akkor az egyenruháját felismerve rájönnének, hogy mi vagyunk – magyarázta Zsiga fontoskodva.

– Tessék, menjél, próbáld meg, hátha szerencsével jársz! – vágta rá István gúnyos hangon, miközben újból tüzelni kezdett az ellenség felé.

– Eszébe ne jusson, lelövik, túl mesze vannak, hogy felismerjék! – fordult feléjük az öreg tüzelés közben egy pillanatra.

– Amúgy is, egy magyar egyenruhát bárki felhúzhat még egy orosz is! – szólt közbe puskája töltése közben egy másik bajtársuk.

– Akkor találjatok ki valami jobbat! – sértődött meg a füstösképű.

– Nincs más megoldás, meg kell várnunk, míg ők jönnek ide, a bokroktól lőni nem látnak, de a hangunkat hallják, és akkor tisztázhatjuk magunkat – szögezte le az öreg.

A többiek lövöldözés közben elgondolkodtak a dolgon és hamar belátták, nemigen maradt más lehetőségük.

– Két embernek vissza kell mennie a bozótos szélére és onnan figyelni a mieinket, és ha jönnek, azonnal szólnak nekünk! Mi a többiekkel addig megpróbáljuk visszatartani a ruszkikat! – vázolta fel az öreg gyorsan a helyzetet.

– De már alig van néhány lőszerem! – méltatlankodott Lajos.

– Akkor spóroljon vele! Csak akkor lőjenek, ha muszáj, nem tudok jobbat, valahogyan meg kell védenünk magunkat!

– És ha a mieink nem támadnak, csak holnap? – kérdezte vad Józsi csodálkozva.

– Akkor holnapig kell védenünk magunkat, ha kell, szuronnyal vagy bicskával, ez van! – zárta le a témát az öreg, megszigorítva hangját.

– Két önként jelentkezőt kérek, akik visszamennek figyelni! – mondta jó hangosan, hogy mindenki hallhassa.

Ám valahogy mindenki annyira belemerült a harcba, hogy mégsem reagált rá senki. Talán a puskák durranásaitól nem hallották – gondolta magában, és megismételte még hangosabban, de ismét semmi válasz. Az iménti géppuska és aknavető zárótűz úgy látszik, igen-igen mély nyomokat hagyott a bakák lelkivilágában, és nemigen kíváncszott oda vissza senki.

– Ha senki, akkor maguk nyerték meg a feladatot! – fordult az öreg kissé ingerülten a mellette hasaló András és István felé.

– Nem számít, őrmester úr, ha nem a ruszkik, akkor a saját aknavetőink lőnek szét, oly mindegy nekünk már – felelte István kicsit elcsigázott és szemrehányó hangon.

– Egyáltalában nem mindegy, örvezető! Most magukon múlik az egész szakasz élete és csupán annyi a feladatuk, hogy figyeljenek! – fakadt ki az öreg a pimasz hangtól feldühödve, mert a fáradtság, az éhség és a feszült pillanatokkal telt, alvás nélküli éjszaka nem pusztán a legénység, de az ő idegrendszerét is kikezdte kissé.

Hiszen a nap az ő gyötrelmeik közben egyre magasabbra emelkedett, és az idő már-már dél környékén járhatott, így már több mint huszonnégy órája voltak talpon.

– Értettem, őrmester úr! Figyelni fogunk! – felelte István összeszedve magát.

– Jól van, a puskáikat hagyják itt, a géppisztolyokkal könnyebben mozognak a sűrűben! Ha van még lőszerük, azt is adják ide! – nyitotta ki a derékszíján lógó lőszeres táskáját az öreg.

András belenyúlt sajátjába, és néhány lőszerét az őrmesterébe tette, István is így tett, aztán kezükben zsákmányolt géppisztolyaikkal négykézláb megindultak a bozótos széle felé.

Mikor kiértek oda, ahol a bokrok egyre gyérülni kezdtek, hasra ereszkedtek és úgy kúsztak tovább át az aknagránátok ütötte krátereken egészen a ritkás rész széléig, az utolsó bokrok egyike alá. Ott elhelyezkedtek, amennyire kényelmesen csak tudtak, és onnan figyelték a magyar védvonalat. Semmi sem mozgott, azon a környéken a fegyverek is hallgattak, a szovjet tüzéség sem küldte már lövedékeit a folyó túlsó partjáról. Pusztán a hátuk mögött a sűrűben küzdő szakaszuk puskái szólaltak meg néha, és a parti figyelők környéke felől jöttek harci zajok.

– Gyújtasz? – kérdezte István, barátja felé nyújtva kinyitott dózniját.

– Persze, köszönöm! – felelte András, kivéve egy szálát.

Rágyújtottak és szívták a dohányt, közben pedig a mellettük lévő bokron csiripelve játszadozó, a távolban meg-megszólaló puskák zajával mit sem törődő madárrajt figyelték.

– Milyen szépek – suttogta András, ahogy kifújta a füstöt.

– És szabadok! Nem kell nekik háborúzniuk, tudomást sem vesznek erről a világméretű örületről. Csupán élnek a kis életüket, fészket építenek, tojást tojnak, fiókát nevelnek, nem háborgatja őket senki – magyarázta István panaszos hangon.

– Azért az a nagy szabadság se olyan jó, mert akkor egyedül marad veszélyek esetén, és nincs, aki segítsen, gondolj csak a ragadozó madarak támadásaira! Nincsenek barátaik, bajtársaik vagy családjuk, hogy segítsen, kizárólag magára számíthat, és az általában kevés egy sassal vagy ölyvvel szemben – válaszolta András semmibe révedő tekintettel, gondolatban a rémisztő álmára emlékezve.

István először csak bámult rá csodálkozva, hogy milyen magasröptű gondolatok járnak barátja eszében, aztán szívott egy jó nagyot a cigarettájából, és a füstöt hosszan kifújva felvett valamit a földről.

– Régen, mikor még gyermekek voltunk, mintha nem lett volna ennyi madár meg bogár – szólalt meg kis idő múlva, kezében egy vékonyka ágacskát tartva, amin egy katicabogár igyekezett a felső vége felé, de ő mindig megfordította, mire odaért volna.

– Tényleg, ez már nekem is feltűnt. De lehet az is, hogy akkoriban még figyelmetlenebbek voltunk, és észre sem vettük őket – válaszolta András.

– Az bizony lehet, sokan még felnőttként is elmennek az élet szép dolgai mellett, mert nincs rá idejük meg mindig jobbat, újat akarnak, aztán meg csak sópáncodnak, hogy az ő életük milyen sivár és üres. De sok ilyen embert ismerek otthon, pedig mindössze meg kellene állnia kicsit, le kellene hajolnia, szét kéne néznie maga körül és persze nem csupán nézni, hanem látni is kellene! Mert szerintem a legtöbb embernek ez a legnagyobb hibája, hogy néz mindenfelé a világba, de nem lát semmit – magyarázta barátja két slukk között.

– Tényleg, az öreg is azt szokta mondani, ne csak nézz, hanem láss is, és valóban igaza lehet – jutott eszébe Andrásnak az őrmesterük mondása.

– Igen, én is erre gondoltam – helyeselt István.

Gondolataikat rendezgetve magukban egy ideig nem szólt egyikük sem, pusztán szívták és fújták a füstöt.

– És Eszter, ő milyen? – kérdezte kicsivel később a csendet megtörve András.

– A kis Eszti? Hát ő még kicsit szeleburdi, de szerintem jól látja a dolgokat, és később még jobban fogja – felelte barátja kis gondolkodás után.

– Asszonynak való? – faggatta tovább András.

– Egyértelműen! Biztos vagyok benne, hogy az én Évámhoz hasonló jó és hűséges asszony válik majd belőle. De hadd áruljak el neked egy titkot, Bandikám, ha jó és boldog házasságot szeretnél magadnak, ami életed végéig kitart, akkor tanuld meg, hogy mindig csak adj! Az ágyban, a hétköznapiakon és az ünnepeken egyaránt, és ha a párod egy valamirevaló, egészséges lelkületű ember, akkor ezt bőségesen, duplán visszkapod majd, elvégre boldog lesz veled – magyarázta István.

– De mit adjak, nekem még sohasem volt nőm? – kérdezte András kissé bután érezve magát.

– Mindent! Hát nem érted? Légy odaadó az ágyban, elégítsd ki minden titkos vágyát, hiszen a Biblia is azt írja, hogy a férj teljesítse kötelességét az asszonnyal szemben, és az asszony is a férjével szemben. Mert nem ura testének a férj, hanem az asszonya az, és az asszony sem ura testének, hanem a férje az. Hát ennél világosabban le sem lehetne írni, miért fontos a tabuk nélküli, egymás vágyait maradéktalanul kielégítő szerelmi élet a házasságban! Hiszen egyértelmű, hogy amit valamelyik fél nem kap meg otthon, azt máshol fogja keresni, és bizony az a házasság szempontjából egy kicsit sem előnyös.

– De hogyan, mikor még sohasem csináltam? – értetlenkedett András.

– Arra majd magadtól is rájössz, vagy akár párodtól is megkérdezheted, pusztán ne légy maradi, és ne csupán a saját élvezetteddel foglalkozz! De ne kizárólag az ágyban legyél ám nagylegény, hanem mindig! Még ha azt is mondja, nem fontos, akkor is vegyél a névnapjára, születésnapjára virágot, mert a nők azt nagyon szeretik, még ha tagadják is! Segíts neki a gyermeknevelésben, vidd el néha színházba vagy vacsorázni, ne pusztán a gyermekek nyúzzák szegényt állandóan! Segíts neki a házimunkában, és egyszerűen csak légy figyelmes vele és kész! – okította István nagy beleéléssel barátját.

– Nem hangzik túl bonyolultan, szerintem menni fog – vágta rá András.

– Tévedsz! Ez nagyon nehéz dolog ám, főleg az olyan magadfajta agglegéyeknek, mint te vagy, akik már hozzászoktak az egyedülléthez és a szabadsághoz. Tudod te, mennyi lemondással és áldozatvállalással jár a család, de még egy asszony is? – kérdezte István számonkérő hangon.

– Tudom – felelte András bizonytalanul.

– Dehogy tudod, honnan is tudnád, hiszen még sosem volt benne részed, de ez nem gond!

– szölte le István.

– Nem?

– Nem, csupán egy a lényeg, ne legyél önző! Soha ne a saját dolgaidd legyenek a legfontosabbak, hanem a család ügyei! Érted? – szigorította meg szavait István.

– Nem nagyon – forgatta szemeit kérdően András.

– Nem érted? Ha összekötöd az életed egy asszonnyal...

– Lány, vagy nem? – szólt közbe András homlokát ráncolva.

– Akkor lánnyal, de ennek nincs jelentősége! Szóval, ha összeházasodtok, vagy pusztán élettársakká lesztek és gyermekeitek születnek, onnantól nem úgy van, hogy ő megy erre te meg arra, kinek milyen kedve van. Attól fogva együtt kell mennetek, mert különben bele lehet csinálni az egészbe!

– De mi van, ha én önzetlen és odaadó vagyok, de a másik nem az, és visszafelé semmit sem kapok? – tudakolta András a hallottakat fontolgatva.

– Az pech. Akkor melléfogtál, koma! Mert az olyan ember egyedül magának való, és nem szabad rá túl sok időt fecsérelni! Bár... – gondolkodott el István a mondatot félbehagyva.

– Mi bár? – kérdezte András kíváncsian.

– Bár, az az igazság, hogy bárki megváltozhat, hiszen olyat is látott már a világ, ezért tudni kell megbocsátani is egymásnak! – bökte ki rövid habozás után végül István, nyomatékkal a hangjában.

– Értem – felelte András bólogatva.

– De neked nem lesznek ilyen gondjaid, sógor, mert az én Eszti húgom nem olyan nőcske ám, erről biztosíthatlak! – zárta le a témát István, a körmére égett csikket, amiből a nagy megbeszélés közben már a parázs is kiesett, elpöckölte ujjával.

– Te, Pista, én úgy félek ettől a dologtól, de ez nem rossz érzés, inkább izgalom, hogy mit is fog nekem mondani az a lány, és én mit fogok neki, meg ilyenek. Tulajdonképpen jó érzés, csak olyan bizonytalan – kezdte újból András.

– Olyan, mint mikor gyermekkorodban vártad, hogy eljőjön végre a szenteste, mert egész nap azon izgultál, vajon mit fogsz kapni, ugye? – kérdezte István bajusza alatt mosolyogva.

– Pontosan, tényleg olyan csak kicsit, mégis másabb – vágta rá András felvillanyozódva.

– Az nagyon jó érzés, és eltart még egy darabig majd akkor is, mikor már együtt jártok. Aztán ha már összeköltöztetek, ez a jó és bizsergető érzés eltűnik majd végleg, nyomtalanul, mint ahogy idővel a szerelem is – magyarázta István nagy bölcsen.

– Tényleg? – csodálkozott András.

– Hát persze! Miért, azt hitted, örökké szerelmes leszel valakibe még öregasszony korában is? Nem-nem, Bandikám, de nem kell félned, ugyanis ezen érzések helyét átveszik valami még jobb és időtállóbb, akár a sírig tartó érzelmek! A szerelem helyett szeretet költözik közétek, és ha jól csináljátok, az egész családotokba is. A bizsergető érzés helyett azt kapod, amit én is érzek mindig, mindenhol, bármerre is járok – folytatta István az okítást.

– És mi az? – kérdezte András kíváncsian.

– Az, hogy az én Évám félt és szeret engem, és történjék bármi, mindig hazavár, ennél nagyobb erőt adó dolgot én nem ismerek – felelte barátja kissé elérzékenyülve, ujjával kitörölve a szemei sarkában hirtelen megjelent apró könnycseppeket.

Ezután már nem nagyon beszélgettek, pusztán heverték ott a bokor alatt gondolataikba merülve és észre sem vették mikor, de ahogy a társalgást befejezték, pillanatok alatt elnyomta őket az álom. Nem tudhatták, mennyit szunyókáltak ott a bokor hűvösében, mint fáradt napszámosok ebéd után, az biztos, hogy egy hatalmas dörrenésre riadtak, amit rögtön több is követett.

András azt hitte, kiugrik helyéről a szíve, úgy megijedt, kinyitotta szemeit, és hátáról a hasára fordulva körbepillantott. A portól semmit sem látott, csupán újabb és újabb detonációkat pár méterre tőlük. A szerterepülő föld arcukba csapott, és betakarta egész testüket, a félelemtől moccanni sem mertek. A talaj remegett alattuk, majd a becsapódások helyei szépen lassan áttevődtek tőlük távolabb, a bokrok közé. Füttyülve suhantak el felettük a lövedékek, és a mögöttük elterülő bozótost jókora területen szanaszét szaggatták. Hosszú percekig tartott a heves tűzérzési és aknavető tűz, de aztán egyszer csak mégis csendesedni kezdett, majd végleg abbamaradt. Remegve emelkedtek fel a földről, egyenruhájuk ingujjával megtörölték porral teli szemeiket és arcukat, hogy körülnézhessenek.

– Nézd, Pista, megindultak! – mutatott András a védvonal felé.

– Tényleg, jönnek végre! – válaszolta István a távolban egyre több előbújó és feléjük mozgó alakot figyelve.

– Gyerünk, szóljunk az öregnek! – tápázkodott fel leporolva egyenruháját.

– Menjünk! – helyeselt András és már mentek is gyors léptekkel, szinte futva, ugyanis ahol idefelé még sűrű bozótban gázoltak, most csupán a földön éktelenkedő krátereket átugrálva könnyedén haladtak. Aztán elérve a tűzérzés pusztításának széléhez, újból a bokrok közé kényszerültek. Belegázoltak a sűrűbe, és benne megfeszített tempóban előrefurakodva rövidesen el is érték szakaszukat. Ám ott, ahol egymástól elváltak, az öreget nem találták, továbbmentek hát a folyópart felől hallatszó puskaropogás irányába. Kisvártatva oda is értek, ahol a szakasz nagyobbik része hasalt, és bozótos oroszok által birtokolt része felé lődözött.

– Hol az öreg? – kérdezte István egyik bajtársukat.

– Valahol ott lejjebb a folyó partján! – válaszolta túlkiabálva a fegyverek hangját a másik.

Mivel az ellenség katonái is igen-igen lőttek és a környéken suhogva, az ágakon csattogva repkedtek a lövedékek, lehasalva folytatták útjukat, egészen a folyó partjától pár méterre húzódó, sással erősen benőtt területig, ahol végre megtalálták az öregot.

– Őrmester úr, őrmester úr! – kiáltotta István többször is, mert az öreg a nagy fegyverropogásban nem hallotta.

– Mi van, mit keresnek itt? – csodálkozott, mikor végre feléjük fordult.

– Jönnek a mieink! – felelte István nagy hangon.

– Valóban? Ez biztos? – hitetlenkedett az öreg.

– Persze, a saját szememmel láttam és Bandi is! – vágta rá István barátjára nézve, aki nem szólt semmit, csak bólogatott buzgón.

– Hála a jó Istennek! Már alig maradt valamicske lőszerünk! – könnyebbült meg az öreg.

– Rajvezető, magára bízom a szakaszt! Tartsa vissza még valahogy a ruszkat, de vigyázzon, már mindenkinek csak egy-két lőszere van, csak akkor lövessen, ha feltétlenül muszáj! Mi pedig elébe megyünk a mieinknek, és maga velem jön! – fordult mondandója végén András felé.

– Értettem, őrmester úr! – vágta rá István keményen, határozottan, a felelősséget átérezve.

– Gyerünk! – intett az öreg Andásnak, aztán kúszva elindultak arra, amerről az előbb ők is érkeztek.

– Vigyázz magadra, Pista! – szólt oda barátjának András, miközben géppisztolyát mellé tette a földre.

– Mit akarsz? Ne hagyd itt, akkor teljesen fegyvertelen leszel! – kiáltott utána István mikor meglátta, mit csinál a másik.

De az nem felelt, csak kúszott gyorsan az öreg után.

– Bandi, a keservit neki, nem hallasz? – próbálkozott még egy darabig, de utána belátva, hogy a másik hajthatatlan, belenyugodva a megváltoztathatatlanba az ellenség felé fordult.

Huszonöt-harminc méterrel odébb, ahol már viszonylag biztonságosnak tűnt, felálltak, az öreg leporolta egyenruhájáról a koszt és leveleket, majd nekilódultak, és szinte futva folytatták tovább. Kimentek egészen a bozótos széléig, és onnan figyelték az óvakodva feléjük tartó bajtársaikat. Eltartott néhány percig, mire odaértek, de ők ezt már nem várták meg, hanem kissé hátrébb húzódtak a bokrok takarásába és ott, biztos, ami biztos, lehasaltak. Mikor aztán meghallották, hogy azok csörtetve elérték a bozótos szélét, az öreg nagyot kiáltott.

– Bajtársak, ne lőjetek, magyarok vagyunk! Bajtársak, halljátok? Magyarok vagyunk!

Az ágak recsegő-ropogó hangja elcsendesedett, a sűrűben feléjük csörtető megtorpantak, csend lett, pusztán hátuk mögül, a folyópartról jött lövések zaja.

– Hé, bajtársak, halljátok, amit mondok? – kezdte újra az öreg a nagy csendtől kissé megijedve.

– Kik vagytok? – csattant válaszképpen a kérdés nem is olyan távolról.

– Magyarok vagyunk! Mi vagyunk a tegnap éjjel őrzőben lévő szakasz, legalábbis ami megmaradt belőlünk! – felelte az öreg nagy hangon.

– Jól van, engedjék le fegyvereiket, odamegyünk! – jött az utasítás a bozót túloldaláról.

– Csak jöjjenek, hiszen már reggel óta arra várunk! – mondta az öreg kissé szemrehányó hangon, miközben András felkeltek a földről.

Ismét beindult a csörtetés, és a bokrok közti csapásokból csakhamar itt is, ott is kezeikben puskát szorongató, bizalmatlan tekintetű magyar bajtársaik bújtak elő. Egy zászlós vezette őket, aki nem a századukba, de a zászlóaljukba tartozott.

– Mit keresnek maguk itt? – kérdezte az öreg elé lépve.

– Jelentem, éjjel, mikor egyik bajba került rajomat próbáltam kimenteni, beszorultam embereimmel a folyó és a szovjet erők közé! Azóta itt őrlődünk a saját tüzéségünk és az ellenség tüzében! – felelte az öreg elcsigázott hangon, de tisztelegve.

– És mindössze ketten maradtak? – kérdezte felhúzott szemöldökkel a zászlós.

– Nem, zászlós úr, csak a többiek most is tűzharcban állnak az átszivárgott ellenséggel.

– És a fegyvereik?

– Otthagytuk nekik, mert már nagyon kevés a lőszerük, és az oroszok erősen támadnak, ha hadmozdulataikat jól értelmeztem, erre is ki akarják szélesíteni az elfoglalt területüket. Az embereim nem sokáig tudják már tartani magukat, mihamarább segítenünk kell nekik! – válaszolta az öreg hadarva, azzal is siettetni próbálva a másikat.

– Akkor ne várakoztassuk őket, gyerünk, mutassa az utat! – vágta rá egyből kapcsolva a zászlós, aztán intett az embereinek, és a felmentő sereg megindult a fegyverropogás irányába.

András és az öreg az egyik kis csapáson vezették a zászlóst és őrmesterét, a többiek pedig mindenben keresztülgázolva körülöttük csörtettek. Pár perc alatt el is érték a szakaszt, éppen időben, mert legtöbbször lőszer hiányában már csupán lapultak, rettegve, hogy az ellenség lerohanja őket. Néhányan még lődöztek egyet-egyét, és István is eleresztett néha az Andrástól kapott géppisztolyból egy rövid sorozatot, de ez már mindössze amolyan ijesztgetésnek felelt meg. Érezték ezt az oroszok is, és a gyenge ellenállást kihasználva igen-igen megközelítették már őket.

– Gyerünk, fiúk, tüzelőállásba! Hozzák ide azt a golyószórót, és pörköljenek oda nekik! – osztotta parancsait a helyzetet gyorsan felmérve a zászlós.

Az újonnan érkezők megállásra kényszerítették a felbátorodott és rohamra készülő szovjeteket. Néhány ellenség holtan a földön maradt, a többiek pedig visszább vonulva új tüzelőállást foglaltak el, és onnan ontották feléjük gyilkos lövedékeiket. Közben a bozótos más részei felől is vad fegyverropogás hallatszott, jelezvén, a magyar támadó arcvonala elérte és lassan bekeríti a folyón átjött szovjeteket.

– Őrmester úr, teljesen kifogytunk, és van egy újabb sebesültünk is! – mondta István az öreghez kúszva, az egyik fa tövében fekvő bajtársukra mutatva.

– Hol találták el? – kérdezte az öreg.

– Comblövés, eléggé vérzik! – vágta rá István, túlkiabálva a közben megszólaló magyar golyószóró hangját.

– Rendben, hozzák hátrébb, de vigyázzanak, mert ezek a piszok ruszlik még mindig nagyon lönek! – válaszolta az öreg, és a zászlós felé kezdett kúszni.

– Zászlós úr, zászlós úr! – ismételte az újonnan érkezők heves puskaropogását túlharsogva.

– Mit akar, őrmester? – kérdezte a másik ingerülten.

– Zászlós úr, több sebesültünk is van és a lőszerünk teljesen elfogyott, kérek engedélyt a szakaszommal való visszavonulásra! – mondta az öreg a földön hasalva, de katonás tiszteletadás mellett.

– Visszavonulni? Most? – csodálkozott a zászlós.

– Igen, uram! – bólogatott az öreg.

– Miért akar maga visszavonulni? – kérdezte a zászlós számonkérő hangon, mérgesen.

– Jelentem, azért, mert elfogyott a lőszerünk és sebesültjeink vannak! – válaszolta az öreg önmagát ismételve.

– És akkor mi van? Kérjenek az enyémeiktől! – vágta rá harapósan a zászlós.

– De a sebesültek elvéreznek, és a többiek is nagyon fáradtak! – próbálkozott tovább az öreg.

– Mit nyavalyognak itt nekem, semmirekellők! Katonák maguk vagy kislányok? – fakadt ki vörös arccal, gúnyos hangon és dühösen a zászlós.

– De uram, az embereim már tegnap este óta itt küzdenek folyamatos életveszélyben, egész éjjel egy szemhuntyásnyit sem aludva, teljesen ki vannak merülve! – harsogta az öreg a gúnyos hangnemtől felháborodva.

– Nocsak, maga biztosan valami bajkeverő lehet, hogy meglelt kora ellenére még mindig

csak őrmester! A katonáit oktassa, ne engem! Értette? – ordította válaszképpen a zászlós.

– Mit ordibálnak maguk itt, megőrültek? – szólt rájuk a hátuk mögül egy hang.

Mindketten a hang irányába kapták fejüket. A hadnagy állt ott nem mesze tőlük, aki Andrásék századparancsnokságához tartozott, és a második hullámban érkezve jó pár szakasznyi bajtársukat hozta magával. A zászlós és az öreg felkeltek a földről és az előljáróhoz mentek, akit a vita hevében addig észre sem vettek, mint ahogy azt sem, hogy az oroszok közben hátrálni kezdtek, és már nem lötték annyira a környéket.

– Hadnagy úr! – tisztelegtek megállva előtte, akár csínytevésen kapott gyermekek.

– Mit vitatkoznak maguk itt, ahelyett, hogy a harcot irányítanák? – kérdezte dühösen a hadnagy.

– Hadnagy úr, jelentem, ez az őrmester vissza akar vonulni szakaszával éppen most, a legnagyobb harcok közepette! – válaszolta a zászlós árulkodó hangon.

– Most? Igaz ez? – fordult az öreg felé a hadnagy.

– Igen, igaz, hadnagy úr, de mindössze azért, mert sebesültjeink vannak, az embereim kimerültek, és teljesen elfogyott a lőszerünk – felelte az öreg katonás precízséggel.

– De hát még csupán most indult a támadás? – ámuldozott a hadnagy.

– Igen, hadnagy úr, csak hogy mi nem tartozunk a zászlós úrhoz. A mi szakaszunk az éjszakai járőr egység volt, csak azóta sem tudtuk visszaverekedni magunkat a mieinkhez, ugyanis az oroszok elvágta az utunkat – magyarázta az öreg.

– Maguk a járőr egység? A zászlóaljtörzs már reggel veszteséglistára tette az egész szakaszt! És mit csináltak maguk itt tegnap este óta? Hol kódorogtak ennyi ideig? – csodálkozott a hadnagy.

– Jelentem, véres harcokat vívtunk a szovjet túlerővel szemben, és igen nagy veszteséget szenvedtünk, bár annak nagyobb részét sajnos a saját tüzérségünk okozta! És mivel a ma hajnali visszatérési kísérletünk is kudarcot vallott, ugyanis a saját géppuskáink ránk lőttek, hiszen nyilván a távolság miatt nem ismertek meg minket, ide jöttünk és lezártuk az oroszok erre való terjeszkedésének az útját – mesélte az öreg sértődötten, de büszkén.

– Akkor ezért bizonyult oly simának itt a folyó mellett az előrenyomulás! – bólogatott a hadnagy a hallottakból jobban átlátva a dolgokat.

– Rendben, őrmester, vonuljon vissza szakaszával, és vigyék ellátóhelyre a sebesültjeiket!

– mondta még a hadnagy az öregnek, majd a zászlós felé fordult.

– Maga meg ne okoskodjon itt, inkább vegyen példát róluk! Egész éjjel egyedül küzdöttek itt a rusziktól hemzsegő bozótban! De most magukon a sor, mutassák meg, hogy vannak olyan tökös legények, mint ők!

A zászlós nem szólt semmit, csak tisztelgett, jelezve, hogy tudomásul vette a másik szavait, aztán az embereihez indult.

– Köszönöm, hadnagy úr! Akkor mi kivonjuk magunkat a további harcokból, és a táborba megyünk – mondta az öreg tisztelegve.

– Jól van, menjenek! – felelte a hadnagy, majd ő és az emberei is a harcokba vetették magukat.

Az öreg kiadta a visszavonulási parancsot Istvánnak és a többi még életben lévő rajvezetőknél, akik továbbították ezt a bakáknak és a szakasz az újonnan érkezett, harcoló bajtársaik mögött húsz-harminc méterrel gyülekezett. Kicsit lassan ment a dolog, ugyanis mindenfelé szétszóródva helyezkedtek el, és az ellenség által kilőtt puska- és géppisztolylövedékek is repkedtek a környéken azért még szép számmal. Mikor végre mind együtt voltak és mindenkinek meglett a fegyvere is, sebesültjeiket cipelve elindultak ki a sűrűből a magyar védvonal felé. Már a bozótban is, de a tisztább területen még több sebesülten máris hátrafelé igyekvő, és löszert vagy más hadianyagot előrecipelő bajtársaikkal találkoztak. Mint később kiderült, szükség is lett a sok munícióra és kézigránátra, mert azon a délutánon nem sikerült felszámolni a szovjetek innenső partra telepített egységeit. De még az

egész éjszaka dúló véres küzdelmek is kevésnek bizonyultak, és csak másnap délutánra lett megtisztítva a folyó felölük lévő partja. A napokig tartó harcok sok halottal és sebesülttel jártak, de végül sikerült megszilárdítaniuk a folyóparti arcvonalat, és az ellenség nagy részét a másvilágra küldeni, vagy elfogni.

Az elkövetkezendő hetekben a szovjetek több ehhez hasonló méretű támadást nem indítottak. Néha kisebb felderítő jellegű átszivárgások azért voltak, és az ünnepnapokon is hevesen ágyúzták a magyar állásokat, de ezt már megszokták és meg sem lepődtek rajta. Így telt az augusztus huszadika is. Az ellenség tüzésége és aknavetői oly heves tüzet zúdítottak rájuk, hogy szinte egész álló nap ki sem tudtak bújni a lövészárkok és a figyelők fedezékéből. Az őrszemek minden pillanatban támadástól tartva erősen bámulták a vizet, de az orosz gyalogság nem jött. A hétköznapiak azért nyugodtabban teltek, bár ilyenkor is megszólaltak olykor-olykor mindkét oldalon a fegyverek, de az csak olyan ijesztgetés jelleget öltött. Néhány nappal az államalapítási ünnep után, mikor otthonról megérkezett a posta, a bakák között egy rémhír kezdett terjedni. Ugyanis többek leveléből azt lehetett kiolvasni, hogy Horthy István, a kormányzó fia, aki odahaza kormányzóhelyettesi tisztséget töltött be, meghalt.

– Mutasd már meg nekem is, nem hiszem, hogy meghalt! – szóltak oda Istvánnak többen is, aki éppen a levelében olvasottakat beszélte meg bajtársaival.

– Dehogyan adom, a többi része nem tartozik rátok! Gyertek közelebb, és azt a pár sort felolvasom nektek! – vágta rá István, levelét féltőn szorítva magához.

– Jól van, akkor olvasd már! – sürgették kíváncsiságtól furdalva a többiek.

– Mindjárt, csak először cenzúrázom kicsit! – felelte a levelet olvasgatva.

– Nekem azt írja anyám, hogy nagyon vigyázzak magamra, mert nem szeretné, ha úgy végezném, mint a kis Horthy – vágott közbe egy másik bajtársuk.

– De hogy? – kérdezték egyszerre többen is.

– Azt nem tudom, arról nem írt, gondolom, azt hitte, mi is tudjuk, mi a helyzet – válaszolt a levelét szorongató.

– Na, figyeljete! – szólalt meg István a levelét nézegetve.

– Remélem, terád jobban vigyáz az Isten, Pistám! Mi még csak nemrég kaptuk meg a rettenetes hírt, hogy mi történt a kormányzó úr fiával – olvasott fel a levélből.

– Drága szerelmem, bla-bla-bla, ez magánügy – folytatta egy részt kihagyva.

– Nagyon vigyázz magadra, nehogy te is meghalj ott a messzi idegenben, itthon vár a szerető családod! – fejezte be végül a felolvasást, felnézve a levélből.

– Te is meghalj? – ismételte a többiek tekintetét fürkészve.

– Akkor ezek szerint meghalt! – vágta rá valaki.

– Nyilván, ha azt írják – helyeselt Lajos nagy bölcsen.

– Őrmester úr! – szólt oda István kezében levelével az éppen feléjük tartó szakaszparancsnokuknak.

– Mi az, mi ez a nagy felbolydulás? – csodálkozott az öreg.

– Őrmester úr, maga tud valamit a kormányzóhelyettes úrról? – szegezte neki István a kérdést őszintén.

– Mit kéne tudnom? – kérdezett vissza az öreg.

– Hogy mi van vele? Talán valami baja esett?

Az öreg pár pillanatig nem szólt semmit, pusztán körbepillantott a körülötte kíváncsian és némán figyelő megmaradt szakaszán. Gondolkodott egy darabig az emberei arcát figyelve, és látszott rajta, hogy valamin dilemmázik.

– Mondja már! – türelmetlenkedett valaki a körülöttük állók közül.

– Meghalt – bökte ki végül elhatározva magát.

– Meghalt? – csodálkoztak a többiek.

– Hogyhogy meghalt? – kérdezte István.

- Lezuhant a gépe – felelte kurtán az öreg.
- Lelőtték? – faggatta tovább István.
- Nem, csupán egyszerűen lezuhant valami hiba folytán.
- És ezt mióta tudja az őrmester úr? – kérdezte Zsiga számonkérő hangon.
- Pár napja, de a legénységnek amúgy se lenne szabad elmondanom, ugyanis a parancsnokság szerint rontja a harci morált – mentegetőzött az öreg.
- De ha már amúgy is tudják, én nem hazudok maguknak, miért is tagadnám – tette még hozzá.
- Szóval meghalt, csak úgy lezuhant – csodálkoztak az emberek.
- Pedig ő kiváló vadászgéppilóta volt, vagy nem? – értetlenkedett István.
- De bizony, az egyik legjobb! Ám az ilyen géphibával senki sem számol előre, vagy a kormány, vagy a motor volt, nem lehet tudni, még vizsgálják. De ez úgysem tartozik magukra, ő is pusztán egy a háború által elragadottak közül – válaszolta az öreg kissé elbagatellizálva a dolgot.
- De hát mégiscsak a kormányzóhelyettes volt és Horthy fia, ő lett volna pár éven belül a kormányzó úr utódja az ország irányításában – sopánkodott Zsiga.
- Majd keresnek valaki mást arra a tisztségre, senki sem pótolhatatlan, legfeljebb egyéniségében! Maguknak most viszont nem az a dolguk, hogy ezen siránkozzanak, hanem hogy katonaként, sőt magyar honvédként helytálljanak. Értették? – zárta le a témát az öreg megszigorítva szavait.
- Persze, értettük! – felelték a körülötte álldogálók.
- Amúgy erről nem is tudhatnának, de én szeretek őszinte lenni az embereimmel, ha már elvárom, maguktól az önzetlen bajtársiasságot, úgy gondolom, ez így helyes – tette még hozzá a kialakult apátiát enyhítendő.

A hír beigazolódása elszomorította szinte mindnyájukat, mindössze néhányan, kik még fiatal, éretlen suhancok voltak, azok vették könnyedén, félvállról a dolgot. Saját gyermek és család nélkül ők még nem érezték át fontosságát, hogy kik és milyen felfogásban vezetik az országot és nevelik a jövő nemzedékét. Anyuka és apuka védőszárnyai alatt könnyedén eléldelgéltek, mit sem törődve a körülöttük zajló eseményekkel. És akadt olyan bajtársuk is, aki egyenesen örült a dolognak, mert mint mondta, legalább egy fasisztával kevesebb, és talán így hamarabb sikerül majd visszaállítani a megdöntött Tanácsköztársaságot. Mert az ő apja akkoriban senkiből egyik napról a másikra a falujuk előljárója lett, és akkor volt ám csak a jó világ!

Andrásék hallgatták az ilyen és ehhez hasonló elvakult szavakat, és látták a megszólalók szemeiben az irigy gyűlöletet. És mivel vitázni már meguntak az észérvekkel meggyőzhetetlen, kissé együgyű néhány titkos leninistával, nem szóltak semmit, pusztán arra gondoltak, hogy adja a jó Isten, hogy ne úgy legyen, ahogy azok szeretnék.

Ahogy teltek a napok, és az augusztus szép lassan szeptemberbe váltott, nem csupán az ő kedvük, de az időjárás is egyre szomorkásabb lett. A falu kutyáinak ugatása messze-messze elhallatszott, hiszen a megbarnult és hullásnak indult lombozatú bokrok, fák nem állták útját többé hangjuknak. Egyre többször és egyre hosszabb időre eredt el az eső, és lassacskán mind mélyebbre és mélyebbre ereszkedett a hőmérő higanyszála is. A sok csapadék feláztatta a talajt, és úton-útfélen a pocsolyák és a kerekeket, bakancsokat marasztaló és rájuk ragadó sár lett az úr. A faluba vezető út mentén, a bombázások és harcok során még megmaradt villanypóznákon és az azokat ívesen belógva összekötő vezetéken összegyűlve kezdtek csapatokba verődni a fecskék és más költöző madarak. Talán már kizárólag a kedvező szélirányra vártak vagy ki tudja mire, hogy aztán felkerekedve útra keljenek az észak és kelet felől egyre előrébb lopakodó fagyos tél elől melegebb déli éghajlatok felé.

Egyik nap a szokásos reggeli eligazításról visszatérve az öreg rendhagyó és kissé furcsa paranccsal tért vissza szakaszához.

– Na, emberek, szakaszunk a mai napon pihenőn lesz, így, ha a ruszlik is úgy akarják, és nem indítanak holmiféle mindent elsöprő támadást és nyugalom lesz a vonalon, akkor pihenhetnek. De néhány emberre szükségem lesz, hogy a Sztari Oszkolba készülő tiszteket testőrként elkísérjük. Ezt a megtisztelő feladatot a szakasz többszörösen bizonyított helytállásával nyertük el! Van esetleg önként jelentkező? – nézett körbe az embereken az öreg.

– Megtisztelő feladat? Jó, hogy nem ajándéktutazás! Én inkább pihennék, ha lehet. Engem hagyjanak ki ebből! – morgolódtak a bakák rosszkedvűen.

– Jól van, akkor majd én választok! – mondta az öreg az embereknek az üggyel szembeni közönyét látva kissé dühösen.

– Majd én megyek! – szólalt meg nagyot sóhajtva István jó példát mutatva, és a szakasz becsületét megvédendően.

– Rendben, örvezető, magát amúgy is vittem volna! – helyeselt az öreg.

– Gyere te is, Bandi, legalább világot látunk! – fordult barátja felé István.

– Világot? Itt? Ebben a sártengerben, ahol minden le van rombolva és csakis az éhínség és a nyomor terpeszkedik mindenfelé, ugyan mit láthatnánk itt? – csodálkozott András.

– Mindegy az, legalább nem unatkozunk, gyere már! – próbálta rábeszélni a másik.

– Na, jó, nekem mindegy, menjünk – lépett barátja mellé András is.

– Ki jön még? – nézett körbe az öreg ismét.

Az emberek elfordították tekintetüket és úgy tettek, mintha mással foglalkoznának, mint gyermekek az iskolában, ha nem szeretnék, hogy őket szólítsák valami feladatra vagy éppen felelésre.

– Na, jól van, akkor örvezető, maga válasszon még kettőt! – ruházta át az öreg a hálátlan feladatot Istvánra.

– De kit? – kérdezte az meg a többiek hirtelen rászegeződő, kérlelő tekinteteinek kereszttüzeiben.

– Bárkit, csak haladjunk már! – ripakodott rá az öreg.

– Akkor jöjjön Lajos, mert ő nagyon erős és Jóska, mert ő meg nagyon ügyes! – vágta rá István önmagát védve, meg is indokolva a dolgot.

A két „megtiszteltetésben részesült”, kiválasztott kénytelen-kelletlen odavánszorgott melléjük.

– Szedjék már össze magukat! Ez nem jutalomüdülés, parancsot kaptunk, ahhoz tartsák magukat! Értették? – fakadt ki az öreg dühösen.

– Igenis, értettük! – vágta magukat vigyázzba a kiválasztottak.

– A fegyverüket hozzák, aztán menjünk! – tette még hozzá az öreg, és már mentek is a kijelölt helyre, ami nem volt más, mint a hadnagy földbe ásott harcálláspontja.

Míg az őrmester lement és jelentkezett, ők fent rágyújtva várakoztak, és eközben a tőlük nem messze lévő pocsolyában furcsa pancsolást művelő vadgalambokat figyelték. Egyikük lábait behajlítva, tollait felborzolva, testét kissé a pocsolyába eresztve mosdott, és közben csőrét bele-belevágva a vízbe a másikat fröcskölte. Az meg, aki tán fiókája lehetett, bár termetre már közel akkora volt, mint ő, a parton tanácstalanul totyogott fel-alá. Aztán engedelmeskedve a másik jelzéseinek, utánozva azt, lassan a pocsolyába gázolt. Csőrével ő is a vizet verdeste, mintha magot szedegetne, de csak óvatosan imitálva a fröcskölést, hogy minél kevésbé legyen vizes. Mint kisgyermek, mikor reggelente szülője utasítására áll csipás szemekkel hunyorogva a csapból ömlő víz előtt, és megpróbálja oly kevés vízzel megmosni arcát, hogy az talán száraz is marad. A nagyobbik tollait borzolva, rázogatva magát fürdött, a másik pedig igyekezett mindezt a víz felett utánozni, lábujjaival tán még pipiskedett is, hogy minél kevésbé érjen bele a hasa. A fürdőzésnek végül a hadnagy és az öreg érkezése vetett véget, a még majdnem egész szál cigarettáikat elhajítva gyorsan tisztelegtek.

– Jó napot, fiúk! – köszönt rájuk a hadnagy.

– Erőt, egészséget! – harsogták.

– Nem kellett volna eldobniuk a cigarettát, ez most csupán félig hivatalos út, kizárólag ha idegen tisztekkel találkozunk, akkor kellenek a formaságok! – mondta a hadnagy titokzatos hangon.

Nem feleltek, csak nézték árgus szemekkel a sárban füstölgő hosszú dekkjeiket.

– Nehogy fölvegyék, csupa sárosak lettek, tessék, szívják ezt! – nyújtott oda Istvánnak egy tasak cigarettát a hadnagy.

– Majd az örvezető szétosztja – tette még hozzá, aztán már indult is a falu felé.

– Gyerünk, utánam! – szólt oda az öreg, miközben a sárban a tiszt után ballagott.

István először csak nézegette, forgatva a furcsa dobozt, ami nem éppen hasonlított az ő ellátmányukban kapott Honvéd cigarettájukra, majd gyorsan zubbonya belső zsebébe süllyesztve az őrmester után indult.

Nem kellett a faluig gyalogolniuk, már félúton szembejött velük két darab Botond terepjáró. Az elsőre felszállt a hadnagy, a másodikra pedig ők, az öreg előre, a sofőr mellé, a többiek pedig a platóra, a két padra, amire valaki még pokrócokat is terített, hogy ne a hideg deszkán kelljen ülniük. Nagyjából elhelyezkedtek, és már indultak is. Pár perc múlva beértek Goncsarovra, majd nem sokkal utána Gremjacsje következett. Ott az első Botondra felvették a századost és a legényét, aki valami csomagokat is felpakolt a platóra, ahová most, hogy lett társasága, a hadnagy is átült. Így döcögtek aztán tovább járműveikkel, a néhol térdig érő nyomokban nem túl sebesen, de a gyalázatos útviszonyokhoz képest meglehetősen jól véve az akadályokat. Andrásék oldalt fordultak, és a plató oldalának támaszkodva, megkapaszkodva a kerekeket és az imitt-amott azokat ellepő, hatalmas pocsolyákat, mély nyomokat figyelték. Bár a menetszél nemigen tépte őket, a hűvös, borongós időben a platón ücsörögve hamarosan átfáztak, és a pokrócok alóluk rájuk kerültek. Dimitrijevkában a tisztekhez felvettek még egy alezredest és egy őrnagyot meg két hadnagyot a legényeikkel, akik hadapródok lehettek. Andrásék nem értették, miért mindenki az első járműre szállt, mikor az övéké szinte üres, amaz meg lassacskán kezdett megtelni. Bár a Botondra tíz-tizenkét fő is felfért, de ismerve a tiszteket tudták jól, azok nincsenek az egyszerű bakákhoz hasonlóan zsúfolt utazáshoz szokva. Aztán mikor nemsokára egy magyar katonai raktárnál megállva zsákokkal úgy telepakolták az ő Botondjukat, hogy ők maguk alig fértek föl, már értették a dolgot.

A jókora szövetzsákok nem voltak nehezek, és valami puha dologgal lettek megtömve, jutott belőlük a padok alá és rá, a két sor közé meg az ölükbe is, hogy alig látszottak ki alóla.

– Mi van a zsákokban, őrmester úr? – kérdezte István előrekiáltva az öregnek.

– Nem tudom, de nem is tartozik ránk! – felelte az öreg kurtán.

Persze ez a válasz a legkevésbé sem elégítette ki kíváncsiságukat, sőt, még inkább furdalni kezdte oldalukat a kérdés, mi lehet bennük? Nyomogatták az oldalát és megpróbálták kitapogatni a benne lévő valamit, ismerősnek tűnt a forma és a puha állag is, mégsem tudtak rájönni. Aztán mivel együtt arra a megegyezésre jutottak, hogy abból, ha belekukkantanak, még nem lehet semmi baj, István kikötötte az egyik, lábaiknál heverő zsák száját, széthúzta és belenéztek. Szinte nem hittek a szemeiknek, jókora, többkilós, fehérkenyerek voltak ugyanis benne, szorosan egymásra pakolva. Mióta hazulról elindultak, ilyet nemigen láttak, legfeljebb ünnepnapokon, és akkor is mindössze fejenként néhány szelet formájában. Csak nézték, nem győzve betelni a látvánnyal, ami egy cseppet sem hasonlított az ő ellátmányukat képező, komiszkenyérnek csúfolt kökemény, fekete katonakenyerükre.

– Ez csodálatos, még az illata, is mint a hazaié! – ámuldozott Lajos a zsák szájához hajolva és jó erősen beleszagolva.

– Igen, ez valóban olyan – helyeselt András.

– Ezt meg kellene kóstolnunk! – mondta István nagyot nyelve.

– Megkóstolni? – kérdezték a többiek ránézve.

– Megkóstolni! – válaszolta István a szemeit forgatva.

– Van belőle bőven, ha egyet kiveszünk, észre sem veszik – tette még hozzá, majd előrenézett, és mikor látta, az öreg a sofőrrel beszélget, gyorsan kivett egyet a zsákból, és a pokróca alá rejtette.

– Kösd be gyorsan, nehogy meglássák! – siettetten Lajos.

– Jó-jó! – húzta össze gyorsan a zsák száját István, és már kötötte is a madzagot.

Mikor kész lett, hátradőlt a padon és tekintetével a többieket meg a rengeteg zsákot fürkészte. Hosszú percekig csak zötykölődtek némán, gondolataikba révedve. Majd egy idő múlva, mint közülük legnagyobb, örvezetői rangban lévő, ismét István szólalt meg.

– Mi lenne, ha mindenkinek vennénk ki egyet? Annyi van belőle, hogy fel sem tűnne annak a négynek a hiánya – mondta a bajusza alatt mosolyogva.

– Valóban jó sok van – gondolkodott el a dolgon vad Józsi.

– Szerintem sem vennék észre, és amúgy is megérdemlünk ennyit, ha már itt fagyoskodunk a pihenőnapunkon! – vágta rá Lajos, a kenyér ízét máris a szájában érezve.

– Akkor hát, mire vártok? Mindenki vegyen ki magának egyet valamelyik zsák tetejéből, aztán jó szorosan kötözzétek vissza, én majd figyelem addig az öreget meg a sofőrt! – mondta István és előrefordult.

A többiek gyorsan kibontották a hozzájuk legközelebb eső zsák száját, kivettek maguknak egyet, aztán visszakötötték. Lajos szagolgatta kicsit, nyelvével szája szélét nyalogatva, majd mint a többiek, ő is a pokróc alá rejtette zsákmányát.

– Az öregnek ne vegyünk ki egyet? – kérdezte András, mikor eszébe jutott, hogy az őrmester is milyen emberséges és rendes szokott lenni velük.

– Tényleg, az öregnek is kéne egy! – helyeselt Lajos homlokához csapva.

– De, igazad van, most szó szerint lekenyerezzük az őrmestert, és akkor biztosan nem fog beárulni minket! – felelte István.

– Vegyél ki még egyet, de ne ugyanabból, nehogy észrevegyék! – tette még hozzá, aztán ismét az első üléseken ülők felé fordult.

Mikor mindenki kenyere ott lapult a pokróca alatt, sőt még egy plusz, amit szakaszparancsnokuknak szántak, mintha egyszeriben mind a négyük számára elviselhetőbbé vált volna az utazás. Már nem is annyira fáztak, vagy legalábbis a puha, fehér kenyér gondolatától úgy érezték, talán mégis megéri a kényelmetlen zötykölődés. Hiszen mióta az ellátásuk a hosszú nyúlt hadtápvonalak, a vasutak leterheltsége és a partizánok fosztogató, vonatokat levegőbe repítő tevékenysége folytán akadozott, igen-igen összementek az egy bakára jutó kosztadagok. Az utóbbi időben ugyanis egy darab kilós forma komiszkenyeret négy fő kapta egy napra vagy egy fő négy napra, de akárhogy is nézzük, egy felnőtt férfinak, főleg egy fiatal legénynek az enyhén szólva is csekély mennyiség. Ezért hát nem csoda, ha zsákmányukat morgós kutyaként őrizve, nyugalommal eltelve szótlanul ücsörögtek egy darabig.

Így zötykölődtek órák hosszat, úttalan utakon jó néhány kisebb településen áthaladva. Ám az egyik faluban az ott állomásozó magyar alakulatok óva intették őket az úton való továbbhaladástól, ugyanis elmondásuk szerint a települést követő erdős részek hemzsegték a partizánoktól. Az öreg meg a sofőr a másik autóhoz mentek, ahol a tisztek már térképeket nézegetve dilemmáztak a hogyan továbbon. Az út felén már jócskán túl jártak, így visszafordulni semmiképp sem akartak, ezért hát valami kerülő utat kerestek. Andrásék le sem szálltak, a zsákoktól amúgy sem igen tudtak volna, meg aztán nem is hívta őket senki, így hát inkább rágyújtottak a hadnagytól kapott cigarettából.

– Adjatok egy szálat nekem is! – szólt oda Lajos a már vígan füstölgő másik háromnak.

– Te nem is dohányzol! – csodálkozott István.

– Nem, de azért én is kipróbálhatom, hiszen közösen kaptuk, vagy nem? – vágta rá szemrehányó hangon a nagydarab vasutas.

– De-de, igaz, csak... – dadogta István a másik irigységén ámuldozva.

– Sajnálod tőlem, Pista? – kérdezte a szavába vágva a másik.
– Nem, nekem mindegy, tessék, vegyél! – nyújtotta felé a dobozt István, bajusza alatt azzal a kis huncut mosollyal, ami nála általában valami tréfa vagy megleckéztetés hírnöke szokott lenni.

– Köszönöm! – tette a szájába Lajos elégedetten.

– Tessék! – adott tüzet neki előzékenyen András a másik arcát figyelve, a fejleményeket várva.

– Na, szívjad, mert a körmömre ég a gyufa! – tette hozzá még mikor látta, a másik csupán a tűzbe tartja a cigarettája végét, de nem szív bele.

Akkor Lajos végre beleszipantott néhányat, majd mindjárt ki is fújta a füstpamacsokat.

– Ne pocskold ezt a kiváló cigarettát, te, szívjad tüdőre, nem pipa ez! – förmedt rá István a másik kezdő dohányos mutatványát látván.

A nagydarab bólogatva, a füsttől szemeit hunyorgatva beleszívott egy jó nagyot, hogy a mellkasa egészen kidomborodott, a cigaretta pedig vagy egy centi hosszan felizzott. Ki akarta fűjni, ám a füst bennakadt, és fuldokolva köhögni kezdett. Arca elvörösödött, szemeiből kicsordultak a könnyek, úgy köhécselt percekig. A többiek, mikor látták, hogy a behemót nagy embert, akivel a harcok forgatagában három-négy ellenség sem bírt, ezúttal egy olyan kis füstölgő rudacska leterítette, hangos nevetésben fakadtak ki.

– Mit röhögtök, marhák? – kérdezte dühösen, mikor egy pillanatra engedett a köhögést kiváltó görcse, aztán folytatta tovább.

Mikor végre csillapodott a köhögési rohama krákogva, köpködve dobta a kezében közben félig elégett cigarettát az út sárába.

– Na, mi van, nem kéred? Pedig van még bőven, és minden szálnak a fele a tiéd! Tessék, nem sajnáljuk, vegyél nyugodtan! – mondta István a dobozt mutogatva.

Lajos meg nem szólt semmit, csak a szemeit forgatta torkát köszörülve, és a köhögéstől kicsordult könnyeit törölgette arcáról megszágyenülten.

Néhány perc múlva visszatért az öreg meg a sofőr, és ismét útnak indultak. Mikor meglepetten látták, hogy visszafordulás helyett a falut hátuk mögött hagyva mégiscsak tovább mennek, István előreszólt az öregnek.

– Örmester úr, nem lesz ebből baj?

– Miből? – csodálkozott az öreg.

– Hát, hogy továbbmegyünk, ennyien nem sokat érünk egy partizáncsapat ellen! – fejtette ki István részletesebben félelmei okát.

– Nem, mert keresztülvágunk a földeken, toronyirányt egyenesen a másik faluba – felelte az öreg, a kezével mutatva is.

– Értem, örmester úr, köszönöm! – válaszolta István megnyugodva.

– Keresztülvágunk a szántókon, ebben a rettenetes sárban? – kérdezte vad Józsi.

– Úgy néz ki, csak tudják, mit csinálnak – felelte István a vállait vonogatva.

– Reméljük, mert ha valahol elakadunk, akkor jól fogunk kinézni, áshatunk meg tolhatjuk a kocsikat ebben a malajban – vágta rá Jóska felhúzott szemöldökkel.

– Nem tudom, de ezekről a Botondokról az a hír járja, hogy nincs az a terep, amin át ne másznának. Persze ez a megállapítás biztosan magában hordoz némi túlzást, de azért reménykedjünk! – válaszolta István kis gondolkodás után.

És valóban úgy is lett, ahogy az öreg mondta, mikor már barnállani kezdtek a távolban az őszi lombzatba öltözött, rozsdaszínű erdők, letértek az útról. Először egy rozstábla tarlóján mentek, ahol jobban és gyorsabban haladtak, mint eddig. A kerekek belevágtak kissé a felázott talajba, de a térdig érő nyomokhoz képest, mi az utakat jellemezte, az még mindig járhatóbb terepnek bizonyult. Aztán a tarlóról letérve ismét egy sással, náddal szegélyezett útfélén haladtak, amit imitt-amott a lapályosabb részeken teljesen ellepett az esőktől felgyülemlett belvíz. Ahogy átgázoltak egy-egy ilyen kisebb tavacskán, úgy érezték, mintha

hajóban ülnének. A víz alatt rejtőző nyomok ugyanis megvezették, ide-oda dobálták a lendületes tempóval beléjük hajtó Botondokat, a víz pedig összecsapott mögöttük, mint mikor egy hajó mögött fodrozódik a víztükör. A sofőrök szerencsére nem voltak szívбайosak, értve a dolgukat, nyomták a gázt és tudván, hogy az végzetes lehetne, nemigen lassítottak sehol. Amikor a lápos, mocsaras területet maguk mögött hagyták, elértek egy kereszteződésbe, ahonnan egyenesen nem vezetett tovább út, csakis az erdők irányába. Kénytelenek lettek ismét letérni és árkon-bokron áttörni a nem is olyan messzi távolban már látszó falu felé. Átvágtak egy hatalmas legelőfélén, ám a másik végén egy mély horhossal találták szemben magukat, aminek alján egy kisebb patakocska csörgedezett.

– Na, ennyi, az útnak vége! – állt fel a zsákokat félretolva vad Józsi, hogy a mély vízmosás medrébe lelásson.

Az öreg kiszállt, és előrement a tiszt kocsijához.

– Most mit csinálunk? – nézegette András a környéket valami kerülő utat keresve tekintetével.

– Szépen visszamegyünk, ahogy már a falunál is kellett volna! – felelte vad Józsi visszaülve a padra.

– Szerintem a kenyereket el kéne rejteni, nehogy valahogyan észrevegyék és lebukjunk – szólalt meg István.

– De hová? – kérdezte Lajos a sok köhögéstől kissé rekedtes hangon.

– Egy pokrócba tekerjük őket, és betesszük oda! – mutatott István a pad alá, a plató és a fülke által bezárt sarokra.

– Igen, az jó helynek tűnik – felelték a többiek.

Egy pokrócot kiterítettek, és az elorzott kenyereket gyorsan beletekerték, majd a kiszemelt helyre, a pad alá begyömöszölték. Az egész nem tartott tovább két percnél és éppen végeztek, mikor az öreg visszatért.

– Kapaszkodjanak és fogják a zsákokat is, mert átmegyünk! – kiáltott hátra, miután beszállt előre.

Ők négyen csak bámultak rá, mintha kísértetet látnának, de a sofőr nem lepődött meg.

– Átmegyünk, ezen? – rémüldöztek elsápadt arccal.

– Igen, át! – felelte az öreg határozottan.

– Ne féljenek, az én Irmám még sohasem hagyott cserben! Ezen is átkecmergünk valahogy – mondta a sofőr ijedt arckifejezéseiket látva.

– Irma? – csodálkozott István.

– Igen, Irma – felelte a másik.

– De ki az az Irma? – értetlenkedett István.

– Hát ez a hálás szerkezet – veregette meg kezével a kormányt a sofőr.

– És miért pont Irma? – szólalt meg vad Józsi is.

– Mert a lovamat is így hívták odahaza – felelte még a másik, utána beindította a motort, és az előttük haladó jármű után indult.

A tiszt kocsija ment még egy darabig a horhos mentén, keresve egy kevésbé meredek részt, majd merőlegesen ráfordult a mederszerű árokra, és megállt. A sofőr kiszállt, megnézte a partfal meredekségét, majd a jármű fülkéjének mindkét oldalán lévő pótkerekekkel bajlódott valamit, aztán visszaült helyére és lassan, nagyon lassan ereszkedni kezdett lefelé. Andrásék a zsákokat félrepackolva, felállva és szinte lélegzetvisszafojtva figyelték a cseppet sem veszélytelen mutatványt. Ahogy a tiszt Botondjának első kereke lejjebb ereszkedett a gödörbe, a meder teteje egyre közelebb került a jármű aljához és már hozzá is ért volna, ha a vezetőfülke ajtajai mögött felszerelt pótkerekek fel nem támaszkodtak volna a talajon. De bizony azok nem csupán feltámaszkodtak, hanem tengelyükön el is fordulva szépen átgördítették a csapatszállítót az akadályon. Andrásék ámulva figyelték, ahogy a hátsó négy kerék is lassan a lejtőre ért. Közben a Botond elején a tengelyre szerelt hengerekből álló

furcsa kinézetű lökhárító is működésbe lépett, és az árok aljához érve megakadályozta, hogy a jármű orra a földbe dúrjon és emiatt elakadjon. A hengereken szépen továbbgördült, még ha az első kerekek néha le sem értek. Mikor a terepjáró eleje már ismét emelkedni kezdett, de a hátulja még magasabban volt, a sofőr befékezett és megállt egy pillanatra. Másik fokozatba kapcsolta a sebességváltót, gázt adott, a motor felbőgött, kiengedte a kuplungot és egy lendületes megindulással, a kerekek kaparása és a sár fröcskölése közepette a Botond felmászott a túloldalsó partra.

– Az angyalát! – ámuldoztak tátott szájjal Andrásék.

– Üljenek le, mert most mi következünk! – szólt hátra a sofőr, és beindította a motort.

Miközben a tisztek kihasználva az időt a túloldalon leszállva járművükről, egy bokor felé fordulva könnyítettek magukon, az ő Botondjuk is ráfordult a horhosra. Mivel sofőrjük még a másik átkelése közben leengedte pótkerekeiket a megfelelő magasságra, azzal már nem kellett törődni, így egyenesen a mederbe hajtott. Lassan eresztette bele a jármű orrát, Andrásék egyik kezükkel kapaszkodtak, ahogy csak bírtak, másikkal meg a zsákokat fogták, ki ne essen valamelyik. Ijesztően hatott, mikor előre nézve pusztán a levegőt látták és közben, mint egy libikóka, a Botond átbillent alattuk a mélység felé. Aztán óvatosan leereszkedtek a horhos aljába és felfelé indultak. A sofőrjük, hogy a kerekek ne kaparhassanak meg olyan könnyen, az eddigi mászó vagy inkább ereszkedő fokozatból egy nagyobbba tette át a sebességváltót. Aztán gázt adott, kiengedte a kuplungot és a Botond nagyot ugorva, bukdácsolva, megmegkaparva felmászott a partoldalra, és megállt a másik mellett. Mikor a motor leállt, fellélegezve kászálódtak ki a zsákok alól és ugráltak le, hogy az út során a rázkódástól bennük felhalmozódott ingereknek engedve könnyítsenek magukon. A sofőrök körbenézték járműveiket, feljebb emelték pótkerekeiket, aztán nekivágtak ismét. Átvágtak egy bokrokkal tarkított réten és néhány szántón, majd egy félóra múlva beértek egy faluba. Onnan már ismét úton mentek egészen a nem messze lévő városig.

Dél körül járt az idő, mire megérkeztek Sztari Oszkolba. A város romokban hevert, az épületek többsége porig bombázva, az el nem menekült lakosság a valamilyen csoda folytán épen maradt házak bedeszkázott ablakai mögött húzta meg magát. A járókelők, valahová igyekvők ruházatán, arcán a nyomor és az éhezés nyomai látszottak. Nem álltak meg sehol, az őket és rakományukat képező zsákokat árgus szemekkel figyelő helyiek mellett egyenesen a város magyar kirendeltségéhez hajtottak. Ott leparkoltak, és a tisztek bementek a többszintes épületbe, aminek homlokzatán a szélben magyar zászló lobogott, a sofőrök pedig kannákat véve le járműveikről elmentek üzemanyagot vételezni. Ők kint maradtak az autókra és a csomagokra vigyázni. El is kélt a felügyelet, ugyanis a helyiek csakhamar megsaporodtak a Botondok környékén, és kíváncsi szemekkel fürkészték azok rakományát. Andrásnak a lesóványodott arcú emberek láttán az az érzése támadt, hogy ha nem lennének ott, azok valószínűleg nem csak nézegetnék a szép kövér zsákokat. Bámészkodásuknak az őrmester vetett véget, mikor kiszállva elkezdte elhessegetni a túl közel merészkedett helyieket.

– Kotródjanak innen! Menjenek a dolgukra, nincs itt semmi látnivaló! – terelgette odébb a gyermekekből és néhány felnőttből álló, de egyre csak szaporodó közönségüket, megunva azok bámulását. Legtöbben engedelmesen továbbmentek, mindössze néhány gyermek figyelte őket továbbra is az utca túloldaláról.

Úgy negyedóra múlva a nagykaput kinyitva egy zászlós jött ki, és az öreggel megbeszélte, hogy a zsákokat hordják be az udvarra. Andrásék gondterhelt ábrázatot vágva egymásra néztek, aztán vállukra vettek egyet-egyet a dézsmálásuk miatt összebb ment zsákokból és a kapualj felé indultak.

– Hé-hé, álljanak meg! – szólt rájuk az öreg mellett álldogáló zászlós.

Egy pillanatra megállt bennük az ütő, azt hitték, lebuktak, mert az észrevette a zsákok különbségét. Megálltak, és hogy a zsák ne takarja arcukat, minden rosszra felkészülve felé fordultak.

– Csak nem akarják őrizetlenül hagyni a többit? Mit gondolnak maguk? Egyikük maradjon kint, mert különben mire visszatérnek, eltűnik minden, még az autók is! – mondta a zászlós kioktató hangon.

– Igenis, zászlós úr, csupán azt hittük, az őrmester úr marad! – vágta rá István kissé megnyugodva, katonásan.

– Hinni a templomban kell, őrzetető! Az őrmester velünk jön, hogy megmutassam neki, hová pakoljanak, és mit hordjanak majd ki, ugyanis nekem nincs időm itt álldogálni magukkal! – válaszolta a pökhendi zászlós kissé goromba és lekezelő hangon, aztán elindult befelé.

– Értettem, zászlós úr! – vágta rá István.

– Bandi, te maradj kint, majd mi hordjuk! – szólt oda még barátjának, aki legközelebb állt az autóhoz, aztán már indultak is befelé.

András visszadobta válláról a zsákot a platóra, nekitámasztotta hátát a Botond oldalának és cigarettára gyújtott. A többiek jó néhányat fordulva folyamatosan hordták befelé a zsákokat. Mikor végre az utolsót is bevitték, András nagy meglepetésére visszafelé gramofonokat, festményeket, díszes fotelokat és még egy zongorát is hoztak.

– Ezek meg micsodák? – kérdezte csodálkozva.

– Cserekereskedelem, ezeket visszük a kenyerekért cserébe – felelte István egy méretes gramofont cipelve.

– De minek? – ámuldozott András.

– Honnan tudjam én? Kérdezd meg a tiszteket! Na, fogjad már, leszakad a kezem olyan nehéz! – adta fel terhét a platóra István morogva.

– A zongorát hagyják utójjára, vigyázzanak, nehogy megkarcolják, antik darab! – jött az alezredes és még néhány igen-igen szeszszagú tiszt az udvar felől.

– Igenis, alezredes úr! – vágta rá István katonásan.

– Csak az állomásig visszük, ott vonatra rakjuk, de értékes lehet, nagyon vigyázzanak rá! Talán azt a pokrócot is rá kellene teríteni, nehogy valami baja essen! – mutatott az alezredes a pad alatt lévő összetekert és begyömöszölt pokrócra, amiben a kenyerek lapultak.

– Úgy lesz, alezredes úr, teszünk rá többet is! – kapott le egyet gyorsan István a padon lévő pokrócok közül, és máris a hangszerre terítette.

– Látom, maguk rendes fickók, igaza volt a hadnagynak, hogy az őrmester és emberei jó és becsületes bakák! – dicsérgette őket a kocsi mellett állva az italszagú alezredes.

András nem szólt semmit, csupán bólogatott fent a platón és arra gondolt, mi lett volna, ha a pokrócba tekert kenyerek előkerültek volna, bizonyosan más véleményre hangolta volna az alezredest és a többi tisztet is. De szerencséjükre a pokróc és a kenyerek maradtak a pad alatt, a tisztek visszatértek az épületbe „fontos dolgaikhoz”, ahová a pökhendi zászlós is siethetett az imént, és a pakolás ment tovább.

Közben mikor a többiek éppen újabb holmikért mentek az udvarra, a járókelők közül néhányan, látva, mit csinálnak, ismét közelebb merészkedtek. András tett-vett a platón, nem különösebben foglalkozott velük, mígnem egyikük, egy középkorú nő oda nem lépett a plató végéhez, és le nem szólította. Először nem nagyon értette, mit akarhat, hiszen egy szót sem értett abból, amit mondott. Aztán mikor az asszony lehúzza ujjáról gyűrűjét egyik tenyerében felé nyújtotta, a másik kezével pedig evést imitált, már kezdett neki derengeni a dolog. Úgy érezte, nincs szüksége egy gyűrűre és egyébként sem tudna cserébe adni semmit, de a nő csak nyújtogatta felé és tekintetével jelezte, hogy nézze meg. Kivette hát a tenyeréből, és közelebből is szemügyre vette. Megdöbbenve látta, hogy egy gyönyörű kőberakásos aranygyűrű, mit az asszony felkínált neki. Rápróbálta kisujjára, de még arra is szűknek bizonyult és amúgy is látszott rajta, hogy női. Am egyszer csak eszébe jutott a gondolatban már annyiszor eljátszott jelenet, amiben Eszter vékonyka ujjára húzza az eljegyzési gyűrűt, és hirtelen hevesebben kezdett verni a szíve. Lázasan forogni kezdett az agya és pillanatok

múlva már tudta is a megoldást, ami pokrócba csomagolva ott hevert a pad alatt. Talán isteni sugallat volt ez, vagy talán nem, ő mindenesetre annak érezte. Mindjárt ki is vett egy kenyeret a többi mellől vigyázva, hogy a nő ne láthassa, van ott több is, hiszen azok nem az övéi voltak.

– Tessék! – nyújtotta oda az asszonynak félve, hogy az netán kevesellni fogja a csere értékét.

Látszott is valami bús, csalódásszerű a nő arcán, de az valószínűleg csupán a gyűrűje elvesztése miatt lehetett, ugyanis a jókora fehérkenyeret azonnal ruhája alá rejtette és sarkon fordulva, mint aki fontos ügyben jár, elsietett. Alig ért át az utca túloldalára és már jöttek is a többiek valami apróbb, de biztosan értékes dolgokat cipelve, amik dobozokba lettek pakolva.

András gyorsan még egy pillantást vetett a tenyerében heverő csodaszép gyűrűre, aztán odabent magában valami melengetően jó érzést érezve gyorsan zsebre dugta. Nem tudta biztosan, ugyanis nem ismerte az érzést, de sejtette, hogy ez lehet a boldogság. Az a fajta boldogság, amiről István mesélt neki ott a bokrok alatt, mikor bajtársaik támadását várták. Olyan érzés, amit akkor érez az ember, ha adhat, és nem kap. Ha tudja, hogy azzal a valamivel boldoggá teheti a másikat, akit szeret, még akkor is, ha kapcsolatuk egyelőre pusztán plátói, hiszen sosem találkoztak még.

Fölpakolták a maradék dobozokat, majd a tetejére nagy kinnal felkészítették a zongorát. Persze nehogy összekarcolódjon és szó érje a ház elejét, alá is, ahol a plató oldalához ért, és rá is nagy műgonddal pokrócokat terítettek. Sokáig, közel egy óráig tartott, mire a sok értékes holmit óvatosan, karcolásmentesen felpakolták. Nem sokkal azután, hogy végeztek, megérkeztek a jókedvű tiszték is. Az alezredes és még néhány italszagú tiszt körbejárták a megpakolt Botondot, és ellenőrizték értékeik megfelelő, elővigyázatos felpakolását.

– Jól van, emberek, akkor induljunk a vasútállomásra! – mondta az alezredes, mikor mindent megfelelőnek talált.

Mindenki felszállt saját járművére, és már indultak is keresztül a városon a rengeteg kemény holmitól alig férve, és még az idefelé útnál is kényelmetlenebbül utazva, hiszen a zsákok legalább puhák voltak.

Hamar elérték a pályaudvart, és ott egyenesen egy postaszervizhez hajtottak. Az alezredes beszélt szerviz kisértisztjével, aki egyben a vonat parancsnoki posztját is ellátta, és az egyik vagonban helyet kért a zongorának és a többi holminak. Mikor ezt megkapta, Andrásék nagy ügyel-bajjal leügyeskedtek a Botond tetejéről a komoly súlyú hangszert, és a postaszolgálatosok segítségével bevagonírozták. Míg a többiek a többi csomagot hordták fel, András kikönyörgött a szervizhez tartozóktól egy felbélyegzett, lepecsételt borítékot.

– Miért nem segítesz inkább, Bandi, ahelyett, hogy beszélgetsz? – méltatlankodott István, ahogy nehéz terhével felmászott a vagonba.

– Jól van, mindjárt segítek, csak először te segíts nekem! – felelte András nagy adag izgalommal a hangjában.

– Én? Neked? De hát nálam van a nehéz csomag, és neked üres a két kezed! – csodálkozott barátja.

– Nem úgy, hanem mondd, meg gyorsan a pontos címeteket! – magyarázta András.

– Minek az most neked? – kérdezte István ingerülten, miközben a vasúti kocsi egyik sarkában letette nehéz terhét.

– Mert el akarok küldeni valamit Eszternek! – válaszolta András utána menve, és egészen közel hajolva, mintha attól félne, meghallja valaki.

– Aztán mit? – értetlenkedett barátja.

– Ezt! – húzta elő zsebéből a gyűrűt.

István kivette tenyeréből, körbenézett, nem figyelik-e őket, majd a vagon ajtajához ment a fényre, hogy jobban szemügyre vehesse az ékszert.

– Ez igen, ez arany! Honnan szedted? – ámuldozott.

– És a kőről se hinném, hogy csupán színezett üveg lenne! – tette hozzá kezében forgatva a gyűrűt.

– Honnan van ez? – kérdezte ismét, mert András úgy tett az imént, mintha meg sem hallotta volna a kérdést.

– Hát szereztem, de ez most lényegtelen, gyorsan címezd meg nekem a borítékot! – felelte sűrűtőleg a másik.

– Jól van, de mivel?

– Ó, tényleg, várj! – kapott homlokához tenyerével András, miközben leugrott a vagonból, és a postaszolgálatosokhoz sietett egy tollat kérni.

István is leszállt és utánament.

– Mi van, örvezető úr, csak mi dolgozunk? – szólt oda Lajos, mikor egy hatalmas antik fotellal a kezeiben elhaladt mellettük.

– Mindjárt megyünk! – vágta rá válaszképpen István helyett András.

– Na, írad, itt a toll! – nyújtotta oda a kért és kapott íróeszközt barátjának.

Amíg az megcímezte, ő egy zsebkendőjéből tépett rongydarabba tekerte a gyűrűt, hogy ne lehessen kitapintani, mi az.

– Tessék, mehet a szerelmes küldemény! – adta át a borítékot István, mikor végzett.

András gyorsan belegyömöszölte a rongyot és lezárta.

– Hé, te, és írni nem írsz semmit? – csodálkozott barátja.

– Jaj, tényleg! Az ördögbe! Most mit csináljak, mindössze egyet kaptam, nem téphetem fel? – bosszankodott András.

– Ne mérgeledj, Bandikám, így is jó, vagy talán még romantikusabb is! Elég, ha ide ráírod, hogy a te Andrásod és rajzolsz neki egy szívet szereteted jeléül, a gyűrű úgyis magáért beszél majd!

– Jó, igazad van! – írta és rajzolta rá András megnyugodva, amit barátja mondott, aztán gyors léptekkel a postaszolgálatosokhoz sietett, ugyanis közben a rakodás befejeződött, és a vonat sípolva jelezte, azonnal indul.

Visszaadta a tollat és a lelkükre kötötte, hogy arra a levélre nagyon vigyázzanak. Azok meg csak bólogattak mosolyogva, hiszen hányszor, de hányszor hallották már e szavakat más szeretteiknek üzenő bakák szájából is.

A szerelvény lassan, nagyokat pöfékelve elindult, András hosszan nézett utána azon gondolkodva, vajon nem volt-e gonosz cselekedet elcserélni az orosz nővel azt az értékes ékszert egy vekni kenyérre. És vajon örül-e majd odahaza neki a kis Eszti, mert hát azért mégiscsak egy használt gyűrűről volt szó.

Gondolataiból a tisztek Botondjának többszöri türelmetlen dudálása riasztotta fel. Hátranézve látta, már mindenki fent ül járművén, és pusztán rá várnak. Odafutott saját kocsijukhoz és gyorsan felmászott, mikor a sofőr látta, fent van a platón, gázt adva már ment is a tiszti kocsik után, ami közben már elindult. Robogtak az előttük haladók után, a zongora és a bútorok nélkül valamivel kényelmesebben, de a gramfonoktól és egyéb kacatoktól, mit a tisztek összeszedtek maguknak, még így is alig férve.

Visszafelé elkerülték a partizánok által ellenőrzés alatt tartott területet és a mély horhost is. Az idő délutánra igen-igen elromlott, beborult és a súlyos, ólomszínű fellegek csípős szelet is hoztak. Zötykölődés közben megették a még Sztari Oszkolban ebédre kapott konzervjüket és kevéske kenyérüket.

– Csak érnénk már vissza, hogy jóllakhassunk a dugi kenyérből! – mondta Lajos a fél fogára sem elég étel elfogyasztása után.

– Ja, az tényleg jó lenne, bár most inkább az otthagyt pokrócok hiányoznak – felelte Vad Józsi vacogva.

– Azt az átkozott zongorát be kellett csomagolnunk, mint egy csecsemőt, mi meg itt

fogunk megfagyni! – panaszkodott István is fázósan.

– Vegyük ki a kenyereket, és takarózzunk azzal is! – javasolta Lajos.

– És hová tegyük a kenyereket? – kérdezte István.

– Nem tudom, talán csak úgy be a pad alá – felelte a nagydarab vasutas a hideg, párás levegőtől remegve.

– Jól van, akkor már legalább kettő lesz, ezt Jóska meg Bandi magukra terítik, mi meg ketten amazt! – magyarázta István, miközben kivette a pokrócot a pad alól, és kihámozta belőle a kenyereket.

– Hé, ebből hiányzik egy! – fordult meglepetten a többiek felé, mikor látta, csupán négy van benne.

– Igen, az enyém – szólalt meg András.

– Hogyhogy megetted, vagy mi? – csodálkozott Lajos.

– Dehogy, mikor ettem volna? Elcseréltem – vágta rá András.

– Elcserélted? – ámuldozott a nagydarab.

– Igen, egy gyűrűre.

– Te a kenyeredért cserélted azt a gyűrűt? – kérdezte István meglepetten.

– De hát, ha az egyik az öregé, akkor neked nem jut! – értetlenkedett Lajos a számára felfoghatatlanul ostobának tűnő cselekedeten.

– Na és? Nekem az fontosabb, mint a zabálás! – vágta rá András kissé mérgesen, megunva a többiek faggatózását.

– Te tudod, pedig finomnak tűnnek – mondta Lajos lezárva a témát.

Kettesével közel ültek egymáshoz, és a pokrócot a hátukra terítették. András és Vad Józsi éppen belefértek, hogy még elől össze is tudták fogni, Lajos viszont túl nagydarabnak bizonyult, és kettejüket Istvánnal nemigen érte körbe a pokróc.

– Húzd már be a nagy vállaidat! – mérgelődött István.

– Nem bírom jobban, ekkora és kész!

– De így még kilóg mindenem, meg befúj a szél is! – zsörtölődött tovább István a pokrócot ráncigálva.

– Ne húzd már le rólam! – méltatlankodott Lajos.

– Minek is nőttél ilyen nagyra!

– Te választottál mikor indultunk, én nem is akartam jönni!

– Igazad van, csak ne lenne ennyire hideg – nyugodott bele István a megváltozhatatlan ténybe, hogy az a pokróc, bárhogy is húzzák, nem éri körbe kettejüket.

Úgy félig-meddig beburkolózva, gondolataikba merülve, némán zötykölődtek egy darabig. András már is ott látta a drágaköves gyűrűt kedvese ujján, Lajos és Vad Józsi már a szájukban érezték a puha fehér kenyér ízét, István pedig azon tépelődött, hogy talán neki is kellett volna küldenie valami csecsebecsét asszonykájának.

– Azért szép tőled, hogy az ételedet is odaadtad, hogy annak a lánynak örömet szerezz! – mondta István kicsivel később elismerően.

– Szép-szép, de butaság! Azt a szép nagy kenyeret egy kis vicik-vacak gyűrűért? – ingatta a fejét Lajos, nem értve egyet a dologgal.

– Nem akármilyen gyűrű az te, aranyból van, kövekkel díszítve! – felelte István a pokrócot huzigálva.

– Akkor is, az pusztán egy ékszer, nem lehet megenni, egy nő sem ér annyit, hogy éhezzen az ember miatta! – vitatkozott tovább a nagydarab vasutas a másik pokrócszerző akciójának ellenállva.

– Dehogynem, még többet is! Egy igazi jó feleség mindent megér, még szenvedést meg lemondást is! – vágta rá István eltökélten.

– Jól van már, ne vitázzatok! Elcseréltem és kész, már teljesen mindegy, hogy jól tettem-e vagy sem! – szólt közbe András is.

– Nekem mindegy, az biztos, de az is, hogy butaság volt! – makacskodott Lajos.

– Szerintem meg nem! Ne félj, Bandikám, nem maradsz éhen, majd én adok neked az enyémből! – mondta István, hogy azért mégis övé legyen az utolsó szó.

Mire védőkörletükbe visszaértek, este lett. Útközben a tiszteket és szerzeményeiket sorban lerakták ott, ahol reggel felvették. Így végül már csupán egy járművel mentek tovább, mert a hadnagy átült hozzájuk a sofőr mellé, az őrmesterük pedig átadva helyét felszállt a többiekhez a platóra.

– Maguk mit fagyoskodnak itt, nincs pokrócuk? – csodálkozott az öreg, mikor felmászott hozzájuk.

– Sajnos nincs, ugyanis a vonatnál a zongorára kellett terítenünk. – sajnáltatta magukat István.

– De a másik kocsin több is volt, mint amit használtunk, miért nem szóltak? – értetlenkedett az öreg.

– Hát, valahogy kibírtuk, meg aztán nem akartunk gondot okozni – felelte István.

– Na, mindegy, ha eddig nem fagytak meg, ezen a rövideke úton csak nem fognak! – zárta le az öreg a témát.

Zötykölődtek még egy darabig, aztán végre-valahára megérkeztek a hadnagy harcálláspontjához, és mindannyian leszálltak. A hadnagynak hozott holmikat behordták a földbe ásott bunkerébe, de mivel gramofonból kettő is maradt a kocsin, az egyiket szolgálataiért az őrmesternek ajándékozta.

– Köszönöm szépen, hadnagy úr! – búcsúzott el az öreg a nevükben, majd vállukra akasztották fegyvereiket, és gyalog visszaindultak körletükbe. Vagyis csupán indultak volna, ha a nagydarab bajtársuk olyan éhes nem lett volna.

– Hé-hé, és a kenyerekkel mi lesz? – kérdezte megállva.

– Milyen kenyerekkel? – csodálkozott az öreg.

– Hát a mi kenyereinkkel! – vágta rá Lajos elfelejtve, hogy az öreget még be sem avatták a dologba.

– A mi kenyereink? – kérdezte az öreg felhúzott szemöldökkel kíváncsian.

– Tudja, őrmester úr, azokban a hatalmas zsákokban, amiket odafelé vittünk, kenyerek voltak... – kezdte magyarázni István, de az öreg a szavába vágott.

– Tudom, persze, hogy tudom! Csak nem azt akarják mondani, hogy kivettek belőle?

– Hát, úgy gondoltuk, van belőle bőven és talán észre sem veszik – felelte István félénken.

– De hát az meg volt számolva, biztos, hogy észreveszik! – fakadt ki az öreg dühösen.

– Magának is szereztünk egyet – próbálta szépíteni a dolgot Lajos.

– Nekem? És ki kérte meg rá magukat? Ez lopás, meglopták a bajtársaikat, hadbíróság jár érte! – dühöngött az öreg.

– Arról nem is beszélve, hogy szégyent hoznak rám, hiszen az én embereim – tette még hozzá, de ezt már inkább szomorú, mint szigorú hangon.

– Bocsásson meg, őrmester úr, de nem gondoltuk, hogy bárki is észreveheti, ha hiányzik belőle pár darab! – kért elnézést István sajnálkozva.

– Á, mindegy, ha belegondolok, mire kellett nekik, mit számít az a kis hiány! – mondta az öreg rövid gondolkodás után.

– Ilyen vackokra cserélik el a város lakosságával, mikor mi meg éhezünk – tette még hozzá rosszkedvűen a kezében cipelt gramofonra nézve.

– Hát, akkor a tiszturek sem lehetnek túl büszkék magukra, hogy titokban az amúgy is kevés élelemből ilyen ügyletetek bonyolítanak – szólalt meg Vad Józsi is.

– Az igaz, de őket senki sem fogja hadbíróság elé állítani ellentétben magukkal, úgyhogy jobban teszik, ha máskor nem tesznek ilyet, mert ha ez kitudódik, mindnyájan bajba kerülhetünk! – szigorította meg az öreg ismét szavait.

– Igenis, őrmester úr! – válaszolták szinte egyszerre.

– Na, mutassák, hol vannak azok a kenyerek! – mondta az öreg megenyhülve.
– Arra visszább pár kilométerrel – mutatta István.
– Pár kilométerre, mit keresnek azok ott? – ámuldozott az öreg.
– Kidobtam, mikor a mi kocsinkba szálltak át, nehogy a hadnagy észrevegye – felelte István.

– Azt jól tette, még csak az hiányzott volna nekünk. Na, gyerünk, valaki menjen vissza érte! – mondta az öreg a gramofont letéve az út menti füves részre.

Egymásra néztek, de senki nem mozdult.

– Majd én megyek, úgyis én láttam, hova dobtam – mondta István a többiek kérdő tekintetét látva. Tizenöt-husz perc múlva már jött is, bakancsai és nadrágja térdig csupa sáros, latyakos lett, de vállán ott cipelte a pokrócból kötött batyut, és az volt a lényeg.

Nehogy esetleg valaki szemet vessen rá, úgy becsomagolva vitték be körletükbe is, ott aztán mindenki megkapta a sajátját és mindenki a hátizsákjába vagy többi holmija közé rejtette. Lajos úgy vélte, legjobb helyen a hasában lesz, hisz onnan már nem veheti el senki sem, és be is falta együltő helyében több mint a felét. István betartotta barátjának tett ígéretét, és neki is adott sajátjából, sőt, még az öregtől is kapott egy darabot, így végül közel annyi kenyere lett, mintha önző módon pusztán a hasára gondolva el sem cseréli a gyűrűre. Csakhogy elcserélte ám, és így hála akkori önzetlen cselekedetének, boldogan gondolhatott a valahol hazafelé zakatoló postavonatra, ami egyik vagonjában ott viszi titkos ajándékát.

A napok lassan, de biztosan teltek, és mivel a főparancsnokság semmi jelét nem mutatta, hogy még a tél beállta előtt hazatérhetnének, megkezdték a felkészülést a hideg évszakra. Talán kicsit késve is, hiszen a tél már ott ólálkodott körülöttük, jeges leheletével fehérre festve a hajnali tájat. A néhány hónapja még derékig érő üde zöld fűvet a gyöngye talajmenti fagyok és a jéggé dermedt harmatok százegynéhány éves aggleányok ősz, csutakokban lógó hajtincseivel tették hasonlatossá. A reggeli deret nappal még felolvasztották a bágyadtan világító nap gyöngye sugarai, de mikor az égen úszva ólomszínű fellegek érkeztek, megesett, hogy az eső cseppjei közé már hópihéek is keveredtek. A fecskék és más költöző madarak is lassan mind tovaszálltak déli vagy napnyugati irányban. A bakák búsan figyelték, amint egy madárraj fölröppenve még egy utolsó kört írt le felettük, talán utoljára megnézve a tájat. Majd megindul arra, amerre ők is szívesen mentek volna, amerre hazájukat és az otthon maradt szeretteiket sejtették. Mert ott a Szovjetparadicsomban a leveleiktől megvált fák csúcsain már csupán a varjak károgtak vészjóslóan, miközben fekete gyászruhájukat borzolta a csípős őszi szél. Alattuk valamivel lejjebb, a vastagabb ágakon, amik már elbírták egy ember testének súlyát, partizánok tetemei himbálóztak. Őket a környéken fogdosták össze a feladatra kijelölt alegységek, és mint valami torz karácsonyfa morbid díszait, megtorlásképpen ott, a faluba vezető út mentén lógatták fel. Akadtak köztük idősebbek, fiatalabbak, de még nők is, hogy életükben valóban partizánok lehettek-e egyedül ők tudnák megmondani biztosra, de őket már nem kérdezi senki, és nem is beszélnek. Az biztos, hogy az orvtámadások megszorodása miatt a parancsnokság néhány nappal korábban elrendelte a „nagy razziát”. Ez nem jelentett mást, mint a környező falvak és erdők átfésülését, a partizángyanús elemek összegyűjtését és példát statuáló megbüntetését. Hadi körülmények közepette ez nem szokott más lenni, mint a golyó vagy a kötél, és mindezt persze úgy, hogy a többiek okulhassanak a példán. Aki a szomszéd faluba ment, vagy onnan jött, nem tudott úgy végigmenni az úton, hogy ne ismert volna rá a fán lógók között valamelyik ismerősére. De még a faluból is jól látható volt, amint a dermesztően hideg szél taszigálásától lassan, mint valami hatalmas órák ingái, hintáztak köteleiken a holttestek. Mivel éjszakánként a tél már éreztetve erejét, a hőmérő higanyszálát egyre mélyebbre húzta, ha nem is egész nap, de esténként füstölni kezdtek a kis parasztházak kéményei. Hiszen ahol füst van, ott meleg is, szokták mondani, de a fűsthez tűz kell és a tűzhez fa, ami nem jött házhoz magától az erdőből. Így jártak-keltek az út menti fasor alatt a helyiek napokig. Ki így, ki úgy lehorgasztott fővel, oda sem nézve vagy éppen könnyes

szemekkel, hitetlenkedve a közeli erdőkből vállukon tüzelőt cipelve. Aztán lekerültek végre a csúf torzók, és a fabábúként megkeményedett testeket a falusiak szemeikben bú könnyeivel, arcukon gyűlölet és dac vonásaival elcipeltek, és a templom melletti temetőbe temették. Mindössze két holttest maradt, amelyik nem kellett senkinek, két fiatal suhancé, akiket az erdőben fogtak el. Őket rossz szájjal, arra gondolva, hogy talán csupán az a kettő volt igazi partizán, a katonák temették el.

Andrásék is temetésre voltak hivatalosak, nem a partizánokéra, épp ellenkezőleg, az azok által galád módon törbecsált és lemészárolt éjszakai őrzőjáratba tartozó bajtársaik búcsúztatójára. A Magyar Királyi Honvédség által kialakított temetőben szépen felsorakozott az utóbbi időben megcsappant létszámú századuk, és némán hallgatták a tábori lelkész szavait. A szemek a koporsókra meredtek, de a feszengő arcok mögött a gondolatok ki tudja, merre jártak. Tán ahányan voltak, annyi felé, hisz mindenkinek más és más dolgok jártak e pillanatokban is a fejében. András és valószínűleg még sokan mások is egy, az életét önkezeléssel kioltó, saját fegyvere által a halálba menekült bajtársuk tettén rágódtak. Mert előfordult, hogy a helyi ellenállók rájuk törtek, és a támadások áldozatokat követeltek, de hogy valaki saját magát ölje meg, olyan még nem. Az a hír járta, hogy otthonról kapott rossz híreket, hogy a kedvese írta meg neki, nem vár rá tovább, másé lesz. Lehetséges ez? Lehet, hogy egy férfi megölje magát szerelme miatt? Szeretheti olyannyira kiválasztottját? Ilyen és ehhez hasonló kérdések jártak András fejében, mikor a tábori lelkész intett a köteleket tartóknak, és azok a koporsókat a sírgödrökbe engedték. Aztán lehajolt, és egy-egy marék földet dobott a koporsók tetejére. Hallani lehetett, ahogy a vékonyka deszkán koppant az agyagos, sáros föld.

– Mert nem a halottakat, hanem igenis magunkat siratjuk a nyitott sírgödrök mellett megállva! – folytatta mondókáját a lelkész harsogva, ugyanis látta, hogy mindenki a lapátoló bajtársaikat figyeli.

Feje elfordítása nélkül szinte akaratlanul is mindenki újra rászégezte tekintetét.

– Igen, magunkat! Mert nekik, akik a koporsókban fekszenek már jó, de legalábbis mindegy! Ők már nem szenvednek tovább e világi gondok, bajok, betegségek és emberi gyarlóságok, bűnök miatt! Nekünk, a sokszor egyedül, és itt maradóknak viszont tovább kell küzdenünk a sátán mindennapos megkísértései és a földi pokol kínjai közepette!

A lelkész csak mondta-mondta, de szavai Andrásához már nem jutottak el. Tekintetével szája mozgását figyelte, de agyának rezdülései ismét a távolba révedtek. Eszterre gondolt és az ő plátói szerelmükre, arra, vajon meg lehet-e bízni egyáltalán egy másik emberben, vagy pusztán az a biztos, amit maga érez, amit ő tud és gondol? Vagy tán még az sem, hisz oly sok dologról, amit annyira igaznak hitt, amiben annyira biztos volt, meg kellett látnia, hogy nem úgy van. És vajon van-e a földön, a világon két ember, aki egyformán gondolkodik és egyformán érez? Vagy a nélkül is lehet boldog egy pár? Ha nem egyforma is az ízlésük, ha más a világnézetük, ha egyikük hisz, de a másik nem? És hogyan lehet biztos abban az ember, hogy amit a másik mond vagy mutat az igaz, és nem mindössze színlelt kép, nem csupán álca, amivel takargatja mások utáni vonzalmát, csalárdságait, önző hazugságait? Miközben a temetésnek vége lett, András kétségek közt vergődve önmagát máris féltékenységen kapva tette, amit a vezényszavak diktáltak.

A temetőből való díszes kivonulás után a visszavezető úton nem sokat beszélgettek, a szakaszok szótlánul ballagtak egymás mögött, és ki-ki a saját körletébe ment. A gyászszertartás után mindenki visszatért addigi munkájához, és folytatták a télire való felkészülést. Mivel közben az eső is eleredt, magukra vették az esőkabátta összegombolható sátorlapjaikat, és úgy ballagtak a sárban munkahelyükre.

Andrásék szakasza egy, az első vonaltól kissé hátrébb elhelyezkedő melegedőt épített. Szerencséjükre ott nappal is lehetett dolgozni, így az éjszakai pihenéseik, ha nem is zavartalanul, de azért egészen nyugodtan teltek. A munka nehezén, a temérdek föld

kilapátolásán és félrehordásán már az elmúlt napokban túlestek. A környező erdőkből fogatokon odaszállított, gerendaként használt farönkök helyére rakása, majd fával befedése és vastagon leföldelése következett. Néhányan deszkákból keretet és ajtót ácsoltak, amit a lövészárók felé nézve helyeztek el. A munka csendben folyt, senkinek sem volt kedve beszélgetni.

Mikor az eső jobban rákezdett, egy jókora karókra erősített teherautó ponyva alá húzódtak be. Tőlük nem messze egy, vagy talán több munkásszázad a lövész- és azokat összekötő futóárkokat mélyítette ki. Az ő sorsuk enyhén szólva is sanyarúbbnak bizonyult. Mivel az őket irányító és egyben ütlegető vezetőik őrmesterek, zászlósok és tisztek mind-mind a honvédségnél rendszeresített sátorlap-esőkabátban osztották parancsaikat, az esőre fittyet hányva reggeltől estig folyamatosan dolgoztatták őket. Pedig a munkaszolgálatosok nagy része csak egyszerű, szedett-vetett, otthoni civil ruhát viselt és esőkabátja szinte egyiküknek sem volt. Ez a napok óta folyó embert próbáló körülmények között folyó munka hamarosan rányomta bélyegét a MUSZ-osok egészségügyi állapotára. Egyre több lett köztük a köhögő, orrfolyós, sőt lázas, meghűléses beteg. Persze nem is csoda, hiszen a hőmérséklet nappal is alig emelkedett már fagypont fölé, és a ruhájukat áztató eső még a levegőtől is hidegebb, néha, mikor hódara hullott, szó szerint jéghideg volt. Ilyen időjárási viszonyok közepette, csurom vizes ruhában, reggeltől estig keményen dolgozni kész öngyilkosság lett volna, ha saját akaratukból tették volna. De bizony, amit ők csináltak, az nem önkéntes, hanem nagyon is vasfegyelem alatt ellátott kényszer-, sőt inkább rabszolgamunka volt. Ha valaki közülük gyengélkedőre kerülhetett, annak már jó oka lehetett, ugyanis a harminckilenc-negyven fokos láz még nem számított annak. Feletteseik, mint gépeket vagy fogyóeszközöket kezeltek őket, bár ez a fegyveres katonákra is igaznak bizonyult. Hisz nevét és a számára kiutalt fejadagot mindössze lehúzták egy kartoték bizonyos táblázataiból, értesítést küldtek az otthoniaknak, és már el is volt intézve egy-egy emberi élet sorsa. De hát a háborúk már csak ilyenek, és mindig is ilyenek lehetnek és a katonák élete sem lehetett könnyebb az elmúlt századokban sem – gondolta magában András, miközben az eső már nagyon verte hátukon az esőkabátot, ezért inkább a ponyva alá húzódva rágyújtottak éppen.

– Mit keresünk mi egyáltalán itt? Nincs itt semmi, kizárólag mocsok, sár és rettenetes nyomor meg szegénység! Azok a szerencsétlenek is, akiket a minap felkötöttek, ugyanolyan pórnépek voltak, mint mi! Osztjuk itt az igazságot ahelyett, hogy hazamennénk! Már rég otthon lenne a helyünk, hiszen azt ígérte a parancsnokság, hogy őszre hazatérünk! – fakadt ki egyikük a szakadó esőben gödröt ásó munkaszolgálatosokat figyelve és a cigarettáját szívva.

– Így van! – helyeselt egy másik a füstöt kifújva.

– Vagy legalább adnának elég kaját, de hát még az sincs! – szólt közbe Lajos is.

– Otthon meg várnak a rajkók meg az asszony, de jó lenne már újra látni őket! – ábrándozott Zsiga.

– Csakhogy mi katonák vagyunk, és harcolni jöttünk ide – szólalt meg az öreg is pipáját tömögetve.

– Katonák? Harcolni? De hát hónapok óta nem is láttuk az ellenséget, egyes-egyedül ezeket a szerencsétlen falusiakat akasztgatjuk felfelé, amíg el nem fogynak, vagy el nem menekülnek a környékről mind egy szálig! – mondta gúnyos hangon az először megszólaló fiatalabb legény, a többiek pedig bólogattak egyetértve vele.

– Na, ide figyeljenek, vegyék tudomásul, hogy vagy győzünk, vagy meghalunk, más választásunk nincs! Mert a vesztesek hangját nem hallja meg senki, láttuk ezt 1920-ban is! Porba kell tipornunk őket, csak akkor van esélyünk a visszaszerzett országrészeink megtartására, és a bolsevizmus előretörésének megállítására! Tudom, a náci érdek nem a mi érdekünk, de ha most nem tartunk ki, a mi országunkat is elönti a vörös járvány, és akkor nyöghetjük a kommunisták diktátorkodását, mint itt ezek a szerencsétlenek! – ripakodott rájuk az öreg nem is sejtve, hogy a próféciaja negyven évre borul majd hazájára, és még azután is

nyögni fognak miatta honfitársai.

– Egyébként meg azok a falusiak mészárolták le az éjszakai őrzőjárdunkat. Vagy már nem emlékeznek? Lehetek volna maguk is, és akkor most ott feküdhetnének a föld mélyén. – folytatta az öreg kissé halkabban, nyugodtabb hangon.

– Jobb is lenne, a pap is azt mondta, legalább nem kellene tovább szenvednünk! – vágta rá egyikük rosszkedvűen.

– Igen, az a szerencsétlen Sanyi is megunta, és inkább megölte magát – tette hozzá Lajos.

– Ő nem azért lett öngyilkos, hanem mert elhagyta a kedvese, legalábbis a parancsnokság által elrendelt vizsgálat lezárásaképpen ezt mondták ki – szögezte le az öreg.

– Miféle egy utálatos, aljas ember lehet az a nő? Míg a párja távol otthonától szenved, életét viszi a vásárra a hazájáért és érte is, addig ő odahaza félrelép és elhagyja! – gondolkodott hangosan István.

– Undorító, milyen féreg emberek vannak! – tette hozzá egy másik bajtársuk.

– Látjátok, ezért mondtam én, hogy nem érdemes nőekkel foglalkozni, hiszen azok kizárólag a bajt csinálják az embernek! – vágott közbe Lajos nagy bölcsen.

– Te is tudod, Lajcsikám, hogy azt nem lehet! Az asszony olyan, mint a jó bor, ha egyszer belekóstolsz, rögtön rákapsz az ízére, és utána bizonyos időközönként újból mindenáron meg akarod kapni! – mondta Zsiga a fejét csóválva.

– Nem ér az semmit, minek akarnám? Eddig is megvoltam nélküle, ezután is megleszek! – dacoskodott a nagydarab.

– Micsoda, te még nem voltál nővel? – ámuldoztak bajtársai.

– Mert az olyan nagy bűn? – kérdezett vissza Lajos sértődötten.

– Oda nézzetek! A barom állatja, nézzétek mit művel! – vágott közbe egyik bajtársuk a munkaszolgálatosok felé mutatva.

Mindenki elhallgatott, és a mutatott irányba fordította fejét. Látták, hogy a tőlük negyvenötven méterre lévő munkaszolgálatosok egyik őrmestere éktelen káromkodás és szitkozódás közepette gyalogsági ásóval az egyik bőrig ázott emberét ütlegeti. A szerencsétlen mást nem tehette, megpróbálta magát minél jobban összehúzni, hogy az ütések ne fájjanak annyira.

– Ez megőrült? Még agyonüti szegényt! – ámuldozott Lajos.

Közben a munkaszolgálatosok közül egy jó magas, aki valaha még Lajoshoz hasonló nagydarab, büszke ember lehetett. Ám sajnos erre már csupán a sovány testén lötyögő, több számmal nagyobbnak tűnő ruhája emlékeztetett, kezében ásójával mindenre elszántan a közben földre esett bajtársa mellé lépett, szemben az azt bántalmazó őrmesterrel.

– Mit képzelsz, zsidó? Takarodj vissza dolgozni! – ripakodott rá a magából kikelt őrmester nagy, de kissé ijedt hangon, abbahagyva a földön heverő „nevelését”.

De az nem tángított, csak állt ott vele szemben a szakadó esőben és bokáig érő sárban szétvetett lábakkal, maga előtt kezeiben szorongatva gyalogsági ásóját.

– A keservit neked, te tetű! – csattant az őrmester rettentő dühös és már egy cseppet sem félős hangja, miközben a sátorlap esőkabát alá nyúlt, és pár pillanat múlva előrántotta pisztolyát.

Ez a kis idő elégnek bizonyult a földön az árkokból kidobált laza és felázott dagonyában fetrengőnek, hogy négykézláb gyorsan odébbmásszon. A megmentésére siető bajtársa a pisztoly láttán ásóját megadóan a pocsárba dobta, de ez a magából kivetkőzött őrmestert már nem hatotta meg. Fegyverét ráemelte és eszelős tekintettel, idegesen rángatózó szájjal kettőt belelőtt a vele szemben állóba. A magas, sovány alak a mellkasához kapott, majd meggörnyedt, és pár másodperc múlva a pocsolyában térdre rogyott. Csend lett, senki sem mozdult, csupán az eső szakadt rájuk, mindenki várt, de a meglőtt munkaszolgálatos csak nem esett össze. Ott térdelt a sártenger közepén, mellkasát fogva, mígnem az őrmester megunva a dolgot közelebb lépve, fegyvere csövét a tarkójához téve véget nem vetett agóniájának. Durrant a pisztoly, és a sovány alak kiterülve a földre esett. Kezükből szíjukkal nyakukba

akasztott géppisztolyaikkal éppen ekkor érkezett kicsit távolabbról egy zászlós és egy őrmester.

Andrásék szakasza tátott szájjal, megdöbbenve figyelte az eseményeket és úgy vélték, tette miatt az őrmester ezúttal bizonyosan meleg helyzetbe kerül.

– Mi történt, őrmester? – kérdezte a zászlós elé lépve szigorú hangon.

– Jelentem, ez a tetű rám támadt az ásójával! – vágta rá az őrmester.

– A mocskos anyjukat, mit képzelnek ezek? Gyerünk, disznók, túrjátok a földet, mert legéppisztolyozzuk az egész rohadt csürhét! – üvöltözte a zászlós a néhány percig tartó jelenet alatt kissé szusszanó többi rémült arcú munkaszolgálatos felé fordulva.

Azok meg, amennyire még erejükből tellett, ásni és lapátolni kezdték a fölázott, iszapos földet. Parancsnokaik nézték őket egy darabig elégedetten, aztán visszaindultak, amerről jöttek.

– A hullát takarítsa el, ne díszeljen ott! – szólt még vissza a zászlós, mikor már kicsit távolabb jártak.

– Igenis, zászlós úr! – felelte az őrmester megtörölgetve, majd eltéve pisztolyát.

A munkásszárad harci tevékenységek nélkül is rohamosan fogyó létszáma ismét kevesebb lett egysel, de bár az eső szakadt kérlelhetetlenül, a munka folyt tovább.

Andrásék kis ideig csak néztek egymásra szóltanul a látottakon gondolkodva, de aztán lassan ismét beszélgetésbe elegyedtek.

– Micsoda egy állatok ezek! Hogy tehetnek meg ilyeneket? – szörnyülködött Zsiga.

– Mit sopánkods? Ezek csak zsidók! – vágta rá egy másik bajtársuk.

– Akkor sem kellene velük így bánni! – szolt vissza felháborodott hangon a füstösképű.

– Szerintem akik ilyeneket tesznek, azok velejükig romlott gazemberek, mint ahogy az a nő is, aki miatt Sanyi megölte magát – szólalt meg szomorú hangon Lajos is.

– Vannak, akik gonosznak születnek, és mindig kizárólag a saját igazukat és érdeküket nézik, képesek lennének egy kanál vízbe belefojtani a másikat, ha az másként gondolkodik vagy mást akar – csatlakozott a beszélgetéshez István is.

– Mert irigyek! – vágta rá egy másik bajtársuk.

– Lehet, de szerintem akiben már születésekor benne van az ördögi gonoszság és ez gyermekkorában is meglátszik, az nem az irigységtől lesz olyan, amilyen – mondta István.

– A vér nem válik vízzé, mi? – tette fel Zsiga kissé számonkérő, kissé durcás hangon a kérdést, amit már hallott elégszer az élete során, ha valaki cigányságában akarta sértegetni.

– Valahogy úgy! – vágta rá egy fiatalabb legény pimaszul.

– Badarság! Senki sem rossz ember, legfeljebb erre még ő maga sem jött rá! Mert senki sem születik gonosznak, de a környezete, a divat, az emberi gyengeségei azt hozhatják ki belőle és azzá tehetik! – szólt közbe az öreg pipájából hatalmas füstpamacsokat eregetve a ponyva alá.

A szigorú, atyai hangra minden tekintet önkéntelenül is rászegeződött, amit egyáltalán nem bántva így folytatta:

– És aki nem találja meg önmagát, hanem mások által felállított eszmék és elvárások szerint próbálja leélni az életét, az menthetetlenül elvész a világ forgatagában! Gondolok itt például a nőre, aki egyik férfitől a másikig rohan, de boldog nem lesz soha, hiszen azt sem tudja, mi az.

Vagy az, aki valamilyen másoknak ártó könnyebb utat választ saját boldogulására! Ezt pedig azokra az állatnak nevezett emberekre is értem, akik mások alázásában, kínzásában lelik örömeiket és azt hiszik, úgy nekik több jut az életből.

– De hát a hit is egy eszme nem, akkor az sem jó? – kérdezett közbe Lajos.

– Ez nem azt jelenti, hogy ne tartsuk be az emberiséggé és az Isten törvényeire és öncélúan, önzően éljünk! Épp ellenkezőleg, ugyanis az ilyen életszemlélet szétfeszíti a társadalom kereteit és feszültségeket szül! – folytatta az öreg néhány füstpamacs útnak indítása után.

– De hát a zsidók éppen ezt teszik, amikor hagyományaikra és a vallásukra hivatkozva a keresztényektől elzárkózva, azokat lenézve és kihasználva élnek! – vágott közbe dühösen egy fiatalabb legény.

– Lehet, de szabad-e ezen okok miatt valakinek is az életére törni és állatként bánni vele? Nem nagyobb bűn-e ez, mint azok a vélt vagy esetleg valós cselekedetek, amiket ők tettek? – nézett számonkérően a közbeszólóra az öreg.

– Nem kell sajnálni a zsidókat, ők sem sajnálták soha a szegényeket, akiknek hitelek meg váltókat adtak, persze uzsorakamatra! Minálunk is otthon a boltos hány, de hány család életét megkeserítette már! – szólt közbe ingerülten ismét egy másik bajtársuk.

– Ez igaz! Úgy van! Nálunk is így volt! – helyeseltek a többiek bólogatva.

– De emberek, a kölcsönt mindenki maga kérte, és a váltók aláírására sem kényszerítette senki azt, aki megtette! – csodálkozott az öreg a harsogva hirdetett propagandák által a bakái szívébe oltott gyűlölet felszínre törésén.

– Az igaz, de nem mondta, milyen árat kér érte cserébe! – vitázott tovább a legény.

– És kérdezték? – fordult körbe az öreg kérdő tekintetével végigmérve a többieket.

– Hát, nem hiszem – felelte dadogva a másik.

– Na, látja! Az igazságot kell nézni, mindig az igazságot, amiből kizárólag egy van és nem a számunkra esetleg kedvezőbb és kecsegtetőbb részigazságok, amelyből tömérdek akad és mindenki találhat közülük magának valót! Főként, ha azt valaki vagy valakik még sulykolják is, mert céljuk van vele, érdekük fűződik hozzá! Hogy ez a zsidó ellenségkép kinek az érdeke, nem tudom, lehet, hogy csak Hitler örült agyának a szüleménye. Azt viszont biztosra tudom, hogy azoknak az embereknek, akiket ütnek, vernek, megaláznak az apja, nagyapja, de lehet néhányan közülük is végigharcolták az előző nagy világméretű háborút! Hősiesen küzdöttek hazájukért, és sokan el is estek mind a német mind a magyar hadseregben! Ezért úgy gondolom, sem az ezernyolcszáznegyvennyolcban Petőfi mellett, Kossuth csapataiban a magyar szabadságért harcolók, sem az első világháborúban, Galíciában elesettek emléke nem érdemel ilyen gyalázatot! Akkor még jók voltak, ma meg már pusztán rabszolgának, mi változott meg? Mi haszna vezetőinknek ebből az égbekiáltó aljasságból, amit öregek, családok és gyermekek ellen követnek el? Emlékezzenek a szerencsétlenekre, akiket Lengyelországban az állomáson láttunk, úgy terelgették őket a vagonokba, mint az állatokat! Csupán idő kérdése, és ez lehet nálunk is! Mert aki egy fikarcnyit is figyelte az elmúlt évek politikai eseményeit, az tudhatja, nem ingyen tértek vissza az elszakított országrészeink, Hitler nagyon is magas árat szabott visszaadásukért cserébe. Mindenben az ő akaratuk érvényesül, úgy dirigálnak a magyar kormánynak, ahogyan csak akarnak, azok meg teljesítik még az ilyen zsidókérdéses dolgokat is! A kormányzó úr is mindössze látszatellenállást tanúsít, aztán a végén úgyis belemegy a dolgokba, ugyanis mást nem is tehet! Mi is ezért vagyunk itt, katona kellett nekik, hát megkapták! – magyarázta az öreg kissé dühösen.

– Kinek? – kérdezte Lajos együgyűen.

– Hát a németeknek! Látom, nem sokat értett az egészből! – csóválta fejét az öreg, miközben gyorsan szívogatni kezdte a pipáját, ami majdnem kialudt.

– Szerintem akkor is megérdemlik a sorsukat! – vágta rá a suhanc dacosan.

– Tényleg? És mi lenne, ha kiderülne, hogy valamelyik felmenőd zsidó volt?

– Mi lenne? – vonogatta vállait flegmán a suhanc.

– Az, hogy elvennék a fegyveredet, és mehetnél oda közéjük, az az állat meg állandóan ütne-verne. Akkor is úgy éreznéd, hogy jogos? Hogy így természetes? Nem éreznéd igazságtalannak a helyzetet, hiszen nem követtél el semmit, csak zsidónak születted? Mint ahogy magyarnak születtek az elszakított országrészekén élő honfitársaink, akiket meg magyarságuk miatt vertek, gyaláztak húsz éven át! Az ő bántalmazásuk feldühít és a lelkiismereted azonnal igazságért kiált, akkor ezeket a szerencsétleneket hogy nem sajnárod? – fakadt ki az öreg ingerülten.

– De ezek mind írók, színészek, boltosok meg uzorások és még a bőrük alatt is pénz van!
– ellenkezett továbbra is a másik szinte már hisztérikus hangon.

– Azt kötve hiszem, én az előbb vért láttam kicsordulni abból a szerencsétlenből! Ugyanolyan vörös vér festette pirosra az ingjét, mint a tiéd vagy az enyém! De egyébként te vagy bármelyikünk nem lehetne az? Miért nem lettél te magad is valamelyik az imént felsoroltak közül? Ne csak irigykedj, hiszen van ám gond is azokkal bőven! – dühöngött az öreg a másik értetlenségét és mélyről jövő gyűlöletét megtapasztalva.

Hogy a suhanc elgondolkodott-e a hallottakon és azért nem folytatta a vitát, vagy csak mert látta, hogy az őrmester egyre idegesebb és tudta, az nem sok jót jelenthet számára, nem lehet tudni. Az biztos, hogy közben az eső lecsendesedett, és az öreg pipája is kiégett.

– Na, dologra, emberek! Gyerünk, és tegyük végre azt, ami a feladatunk, és ne a parancsnokok és a miniszterek dolgaival foglalkozzunk! – állt fel az öreg, pipájából kikopogtatva a hamut az egyik ponyvát tartó oszlop oldalán.

A nap során még többször is eleredt az eső, és az évszaknak megfelelően az elkövetkezendő hetek is bőven hoztak csapadékot. Aztán lassan már nappal is fagypont alatt maradt a hőmérő higanyszála, és az esőket felváltotta a sűrű pelyhekben hulló hó. A felázott, sáros földön persze eleinte elolvadt, még nagyobb latyakot csinálva, de a pelyhek napról-napra egyre nagyobbak lettek és egyre sűrűbben hullottak, így végül szépen lassan beleptek mindent. Eltűntek a szemek elől mind a taposó- és harckocsi aknák, amikből az árkászok és a műszaki alakulatok egész mezőket telepítettek a közelmúltban a senki földje és a védvonal közé. A fehér lepel egyre vastagodott, és a hó lassan feltöltötte az árkokat, lövészárkokat és belepte az utakat, szinte megbénítva a közlekedést. A munkaszolgálatosok ugyan emberfeletti erőfeszítéseket tettek a hóakadályok elhárítására, de a fel-feltámadó szél és a szünni nem akaró hóesés újra és újra torlaszokat, hófúvásokat emelt mindenütt. Az egyre fagyosabb jég- és hószemcséket a szél magával sodorva, úgy simította el a dunántúlira emlékeztető dimbesdombos tájat és tette a hortobágyi sík vidékkel hasonlatossá, mint fazekas a korongján forgó göcsörtös agyagját a két kezével. A dombokat taglaló horhosokat, kisebb völgyecskéket lassacskán több méter vastagon feltöltötte a viharok által felkorbácsolt, majd a védett helyeken leülő milliónyi hópihe. A bakák arcába és szemeibe ezer apró tűszúrásaként csapódtak a jeges szélről kergetett, porrá fagyott hókristályok. A látási viszonyok néhány méterre korlátozódtak, és a figyelőhelyeken strázsáló őrkön kívül nem is igen tartózkodott odakint senki sem.

Kivéve persze a legcudarabb időkben is kivonultatott munkaszolgálatosokat, akiknek legtöbbje a mínusz tizenöt-húsz fokos metsző szélben ugyanabban a vékony civil ruhában végezte munkáját, amiben a nyári negyven fokos hőségben oda vezényelték. De hát mit is tehettek volna szerencsétlenek, mikor a hadsereg csak ásót adott kezükbe, fegyvert és öltözetet már nem. Andrásnak, ha egy-egy lefagyott fülű, sovány, a hidegtől kivörösödött bőrű és meggémberedett kezű munkaszolgálatost látott, mindig régi barátjuk, Cigerman Géza szavai jutottak eszébe. Azok a vádló és neki fájó mondatai, amiket még tavasszal mondott nekik arról, hogy a fegyver után az egyenruhát is el akarják venni tőlük. Akkor még nem hittek neki, úgy vélték, túl borúlátó, de az azóta eltelt hónapok alatt be kellett látniuk, a munkaszolgálatosok tényleg csupán, mint valami halálraítélt rabszolgák vannak jelen a háborúban. Az ő küzdelmük nem is annyira az ellenséggel, hanem a saját vezetőikkel és az elemekkel zajlott. Nagyobb veszélyt jelentett számukra a velük állat módjára bánó őrmesterük és a vékonyka ruháikon keresztülszűrődő, csontig hatoló hideg, mint a néha felettük köröző Raták, vagy a körülöttük ólálkodó partizánok. Vajon hol lehet azóta Géza, él-e még, vagy már rég agyonlőtték és ő is, mint megannyi bajtársuk ott, hazájától távoli, idegen földben álmodja örök békéjét – gondolt rá András sokszor, ha őrségben a hófedte, némaságba burkolózott környéket kémlelte. Hiszen amikor a szél éppen nem süvített a füleibe füttyülve, oly nyomasztó csend uralkodott a tájon, hogy az már szinte félelmetesnek hatott. Pusztán kutyák

vagy talán farkasok távoli vonyítása és egy-egy cinegemadár csing-csingelő hangja törte meg a némaságot, mikor az a hóval befűjt bokrok védelméből kiugrálva, a felhők közül egyre többször elő-előbújó napocsát üdvözölte.

Ugyanis a fellegek lassan szakadozni kezdtek, és a hetekig tartó havazást felváltották a szikrázóan vakító nappalok és dermesztően hideg csillagfényes éjszakák. A hőmérő higanyszála elbújt a skála legalsó mínusz harmincöt fokot jelző vonása alatt lévő kis üveggömbjében, és jó darabig elő sem merészkedett onnét. Éjjelente, mikor őrszolgálatba a lövészárkokba kimentek, tíz-tizenöt percnél tovább még jól felöltözve sem bírták. Hogy olyankor hány fok lehetett, nem tudták, mert a hőmérőjük azt már nem tudta mérni.

Az biztos, hogy mikor András a földbe vajt melegedőből kilépett, úgy érezte, mintha arcát lángok nyaldosnák. A kegyetlen hideg csípte, égette bőrét és néhány perc múlva mintha húsa megkeményedett volna csontján, teljesen zsibbadttá, érzéketlenné váltak a ruhából kilógó részei. Nem sokat beszélgettek, de ha mégis szólniuk kellett, csupán nehezen, erőfeszítések árán mozogtak arcizmaik. Mivel még téli ruházatot és kesztyűt sem kaptak, kezét a szabályzattal ellentétesen melegedni általában zsebre dugta. Ám ha valami zajt hallott és vállán lógó puskáját célzásra emelte, ügyesnek kellett lennie, nehogy óvatlanul hozzáérjen annak fém részeihez, mert bőre hozzátapadt a jéghideg fémhez, és pusztán fájdalmas mozdulatok árán lehetett róla levarázsolni. A zárdugattyúra és az elsütő billentyűre tekert és kötött rongydarabok mind-mind a bakák túlélési praktikái közé tartoztak, így azok az ő fegyverén is megtalálhatóak voltak. Már a gondolatától is elszörnyedt, mi lenne, ha az ellenség támadna, és ilyen körülmények között harcolnia kellene, mikor még a pusztában maradás is nagy kihívásnak tűnt. Toporzékolva, kezeivel dörzsölgetve magát, próbált mozgásban maradni, de mindezzel nem sokra ment, kis idő múlva rövidszárú bőrbakancsaiban kapcába tekert lábai sajogni, szúrni kezdtek, mintha csontjai fájtak volna. Érezte, ahogy a hideg fagyos ujjai lassan-lassan áthatolnak ruhájának szálai közt és egész testét elborítja az égető, fájó érzés. Orrába és szemöldökére saját párájának deres fehérsége fagyott. Kínjai közepette sokszor a csillagokra tekintett. Úgy tűndökölt ott fent a sötét égen, mint valami apróra tört tükör szilánkjai, vagy jéggé dermedt könnycseppek, amik visszaverik a köztük óriásként utazó hold fényeit. Ragyogásukban messze ellátszott a fehéren szinte világító havas rónaság, amiben mindössze imitt-amott feketéllett egy-egy fa vagy bokor körvonala, és csupán a folyóparti sűrű környékén veszett az éjszakába.

– Csak ezt a kis időt bírd ki! Csak ezt a kis időt! – mondogatta magát összehúzza.

Lassan teltek a percek, sokkal lassabban, mint máskor. Negyedóra egy örökkévalóságnak tűnt számára. Ahogy a pára ráfagyott, kabátján és nadrágján mindenhol apró jégkristályok jelentek meg. Lábujjait tornáztatni próbálta bakancsában, de azok a tél fagyos érintésétől egyre inkább érzéketlen, dermedt jégcsapokká váltak. Egyre sürgetőbbben és egyre erősebben tört fel belőle a kényszerítő érzés, hogy nem bírja tovább, le kell vennie lábbelijét és meg kell dörzsölnie, fognia sajgó ujjait. Lábai egyre inkább kezdtek görcsbe rándulni, mikor végre jött a váltás.

Néhány köhögve elejtett szón kívül kerülték a formaságokat, helyet cseréltek, és ő gyors léptekkel a melegedő felé indult. Útközben csatlakozott Istvánhoz, és az addig máshol strázsáló többi rajtársukhoz. A rájuk fagyott párától deresen, fehéren úgy festett kis csapatuk, mint valami hóemberek gyülekezete. István bajusza ősznek tűnt, akár egy öreg aggastyáné, és a többiek szemöldöke is fehéren virított a holdfényben. Vicces látványt nyújtottak, de ezen ott és akkor egyiküknek sem volt kedve mosolyogni, csak ballagtak egymás mögött szótlanul, míg el nem érték a melegedőt. Megállva a földbe vajt bunker előtt István rajvezetőként kopogott az ajtón.

– Jelszó? – kérdezte egy hang bentről.

– Őszre hazatérünk! – felelte István elzsibbadt arccal.

– Ismételje, nem hallom! – jött bentől a válasz, és egy puska felhúzásának jellegzetes

hangja.

– Őszre hazatérünk! – ismételte hangosabban István, miközben a háta mögött toporgó bajtársai lába alatt csikorgott a fagyos hó.

– Rendben! – mondta bentről a hang hallhatóan megnyugodva.

– Na, engedjete már be, mert halálra fagyunk! – türelmetlenkedett István dühösen.

Az ajtó nyílt, és végre bemehettek.

A melegedő hasonló volt ahhoz, amit ők kissé hátrébb építettek, mindössze kicsit nagyobb, talán, hogy támadás és riadó esetén ez első vonalban egy egész szakasz is beleférjen. Középen egy durva ácsolatú, deszkákból összeütött asztal állt, rajta pedig ott pislákol az egyetlen fényforrás, ami a földbe ástott helyiséget némileg megvilágította. Talán, ha magasabbra helyezték volna el a petróleumlámpát, több fényt adott volna. Ám mivel a gerendák és a rajtuk lévő szedett-vetett deszkák által tartott földtömeg is igen alacsonyra kerültek, nem igen lehetett felakasztani, hiszen Lajos és más magasabb bajtársaik így is kissé lehajtott fővel közlekedtek odabent. A falaknál padok, a földön fekhelyként szalma, az egyik sarokban pedig egy ócska kályha állt, amin mikor sikerült valahonnét szerezni, burgonyát főztek. Ez alkalommal viszont erős szagával az egész helyiséget begőzölve, egy fazékban a Vad Józsi által dróthurokkal fogott nyúl abálódott rajta éppen. Néhányan a szalmán fekvé aludni próbáltak, mások a padon ülve kártyáztak. Egy korosabb bajtársuk az asztalnál valamit írt, talán levelet az otthoniaknak vagy naplót, ki tudja, az asztal túloldalán az öreg pipázott zsörtölődve.

– Mondtam nektek, hogy ne itt főzzétek azt a bűdös dögöt! – mondta ingerülten.

– De őrmester úr, még csak abálom! – védekezett Jóska.

– Abálod vagy főzöd, mindegy az, olyan bűdös, mint a dög! – panaszkodott ismét az öreg.

– Dögnek dög, az bizonyos, de ha kész lesz, megnyalja utána tíz ujját – felelte Józsi.

– Nem ráért volna holnap a pihenőben megfőzni? Ott mégiscsak másabb lenne – pöfékelt az öreg dühösen.

– Nem, ugyanis akkor mindenkinek adni kellett volna, aki ott van, így meg csupán a miénk az egész – vágta rá Józsi.

Andrásék a pipafüst és az abált vadhús keverékén áttörve a kályhához mentek.

– Mit láttak, rajvezető? – kérdezte az öreg, ahogy elhaladtak mellette.

– Semmi mozgás, csend és nyugalom – felelte István csak úgy menet közben, hiszen a jelentések formáságait a sűrű váltások miatt már rég elhagyták.

A kályha előtt megállva előrenyújtott tenyereikkel kicsit melegedtek. A tűzhely ajtaja nem záródott rendesen, résnyire mindig nyitva állt, a benne lobogó lángok fényei ki-kicsapva jó, melengető érzést keltettek bennük. Mivel a kis kályhában folyamatosan tüzeltek és fölöttük méternél is vastagabb földtömeg tornyosult, odabent egészen elviselhető idő volt. A kinti rettenetes hidegről ablak híján egyedül a deszka ajtóra belülről ráfagyott pára árulkodott, és az őrésből visszatérők hófehér deres ruhái.

Ácsorogtak egy darabig a tűzhelynél, aztán nem sokkal később, mikor a ruhájukról leolvadt és leszáradt a dér, nekifogtak levetkőzni. A rengeteg föld, mi felettük a gerendákat nyomta, egyébként nem pusztán szigetelt, de az ellenség tűzérési tüzeinek is meglehetősen jól ellenállt. Bár telitalálatot még sohasem kaptak, a nyár végi és őszi harcok során a közvetlen környezetüket már több becsapódás is érte. Olyankor reszketve figyelték a deszkák közül vészjóslóan potyogó port, és a felszínről érkező hangokat. Ám az már a múlté, mert nem csupán az orosz tűzérés hallgat a tél beállta óta, de a por helyett is a hótól átázott sáros latyak csöpög inkább időnként a deszkák réseiből. A nedvesség persze dohot és penészt hozott magával, aminek fullasztó szaga sokszor elviselhetetlenül erőssé vált az ablak nélküli alacsony helyiségben.

De még ennél is kibíratatlanabb lett egy ideje számukra az ellenségnél és a partizánoknál is aljasabb támadók jelenléte. Azoké, akik mindenhová be tudnak férkőzni, és nem állíthatja

meg őket zárt ajtó vagy mínusz harminc fok. Ők nem kímélnék sem asszonyt sem gyermeket, testileg, lelkileg kikészítik az embereket, pedig nem nagyobbak egy gombostű fejénél. Nem voltak ők mások, mint az egyre szaporodó bolhák és kicsivel méretesebb vérszívó rokonaik, a tetvek. Mióta az ellátás akadozott, nem csak élelemből, hanem fertőtlenítő- és mosó-, mosakodószerekből is igen-igen kevés jutott. De az utóbbi időben a tisztálkodás lehetősége is csekélyre redukálódott. Néha, amikor a hátsó pihenőkörletekbe esetleg eljutottak, sikerült lemosdaniuk tetőtől talpig, de a fertőtlenítőszer hiánya miatt mindenki ugyanazt a tetves ruhát kapta és vette vissza, amiben addig szenvedett. Andrásék próbálták már egész éjjelre kitenni ruhadarabjaik egy részét a rettenetes fagyra, de a holtnak hitt tetvek bent a melegedő tíz-tizenöt fokos hőmérsékletében, mint valami elpusztíthatatlan lények, újraébredtek. És valóban olyanok voltak ezek a kis apró teremtmények, hogy nem ártott nekik szinte semmi, túléltek mindent, akár a patkányok vagy a csótányok, és legalább olyan gyorsan szaporodtak is. Ha valakinek mindössze egy is a ruhájába került, akkor rövid idő alatt úgy elszaporodtak, hogy az alsónemű derékrészét félrehúzva söpörni lehetett le az ember derekáról a magukat vérrel jól megszívott lapostetveket. Persze a csípések helyei viszkettek, aztán ha kivakarták besebesedett, és még a ruha dörzsölésétől is fájt. Az éhezésen kívül ez plusz kínokat okozott a bakáknak, mint ahogy a legyengültségből és a patkányokként föld alatt való életből adódó egyre több fertőzőes megbetegedés is. Tüdőgyulladás, vérhas, tífusz és egyéb hasmenéssel járó betegségek juttatták gyengélkedőre az embereket és szedték áldozataikat.

András miután levetkőzött és a kályhánál jól átmelegedett, a fal mellé, a szalmára telepedett és megpróbált aludni kicsit. Mivel még több váltás is hátravolt, mire ismét ők következtek, az idejéből kitelt egy kis szundikálás. A kinti fagyos időtől kissé még mindig dideregve magára terített egy pokrócot. Talán beteg lesz ő is, vagy pusztán nehezen tud átmelegedni – jártak agyában a gondolatok, miközben a mellette fekvőkhöz hasonlatosan néha automatikusan megvakarta a derekát vagy más testtáját, ahol éppen nagyon marták a tetvek. Néhány percig forgolódott az apró élősdik testén és ruhájában való mászkálásától fészkelődve, néha ki-kinyitva szemeit.

Még látta, amint István az öreg mellé az asztalhoz telepedve cigarettára gyújtott, aztán mivel már hozzászokott a körülményekhez, hamarosan mély álomba zuhant. Lehunyt szemei mozogni, remegni kezdtek, álmképek jelentek meg előttük. Egy hatalmas pályaudvart látott maga előtt, telis-tele emberekkel. Fiatalok, idősebbek, férfiak és nők, de főként eladó sorban lévő lányok és gyermekes asszonyok. Az állomásépület és a peronok környéke mind feldíszítve szalagokkal, virágokkal. A sokadalomban ott állt a leggyönyörűbb virágszál, Eszter is, és mellette István felesége, Éva, kislányukkal kézen fogva. A szikrázó napsütésben mindenki jókedvűen mosolygott és beszélgetett, mikor hangos sípszó kíséretében begördült a pályaudvarra egy szerelvény. András és István az egyre lassuló vasúti kocsi ajtajában álltak, és cigarettázás közben a tömeget fürkészték.

– És ha el sem jöttek? – kérdezte András a hirtelen hazajutástól meglepődve.

– Micsoda, hogy el sem jöttek? Ne tréfálj már, Bandikám! Itt vannak, érzem, csak meg kell keresnünk őket! – vágta rá mosolyogva barátja.

A mozdony leeresztve a gőzt, nagyokat szusszanva megállt. A vagonok nyitott ajtajaiból elkezdtek lefelé ugrálni a frontról hazatérő honvédek és ledobálva magukról puskát, sisakot, hátizsákot boldogan rohantak az őket várók karjai közé. András viszont e pillanatban valami furcsát érzett, mintha barátja arcával nem stimmelt volna valami. A mosolygós szemek és a bajusza alól a nevetgélő szájából kivillanó fehér fogai, mintha nem is ő lenne. Vagy mégis, hiszen Istvánt gyermekkor óta mosolygós és vidám emberként ismerte, csak hogy az rég volt. Már nem olyan, már nem viccelődik, és a szemei meg az arca is megkomorodott a hónapok hosszú sora alatt, mit a fronton töltöttek. És most mégis, máris ott rohan puskáját és felszerelését a macskakőre hajítva, át a tömegen, egyenesen Éva felé.

– Na, mi van, te nem szállsz le? – fordult vissza egy pillanatra, túlkiabálva a tömeget.

– De... de! – felelte bizonytalanul, a földön szanaszét heverő fegyvereket és az egész állomást betöltő önfeledt boldogságot hitetlenkedve figyelve. Leugrott, és lassan elindult az ölelkezők és egymást csókolgatók tömegén keresztül arra, ahol Istvánt, Évát és mellettük Esztert látta. Csak ment, és közben fejét forgatva ámuldozott, hogy hogyan engedheti a parancsnokság a bakáknak ezt a fegyelmezetlen viselkedést. Aztán mikor feletteseik jutottak eszébe, még inkább elcsodálkozott, hiszen jobban körbepillantva nem látott egyetlen hadnagyot, zászlóst, de még őrmestert sem. Elképedve haladt tovább az egymás karjaiból kibontakozni nem tudó és kislányukat is magukhoz ölelő Istvánék felé, és közben a mellettük neki integető csodaszép Esztert bámulta. Aki úgy mosolygott göndör fürtökben lógó loknijai alól, boldogságtól csillogó szemekkel, hogy szebb volt még a fényképen látott önmagától is.

Mintha minden túl szép és jó, idilli és meghitt lett volna, sehol nem látott egy dühöngő tisztet vagy egy síró embert sem. Hol vannak az elesettek hozzátartozói, az özvegyek és az árvák? – kezdtek benne nyomasztó kérdések és érzések ébredni, és ekkor egyszerre minden megváltozott körülötte. Már majdnem odaért hozzájuk, mikor Éva ellökte magától Istvánt és a kezével, amivel addig kedvesét ölelte, undorodva kezdte a rámászott tetveket lesöpörni magáról.

– Jaj, uram, atyám, te tetves vagy! – sikította, és nem egyedül ő, hanem körülöttük mindenki.

Pillanatok alatt teljesen más lett minden. Eszter hátrébb lépett, mosolygós arca félelemmel telivé vált és még a nap fénye is megfakult, mintha valami láthatatlan fátyol terült volna az égre. Rideggé és ellenszenvessé lett a környék és az őket fogadó emberek. Eszter leengedte az addig feléje nyújtott és hívogatóan kinyújtott karjait, és idegesen morzsolgatni kezdte szoknyája redőit.

– Szedje már le valaki rólam ezeket a férgeket! Az Isten szerelmére, valaki segítsen már! – kiáltozta Éva hisztérikus hangon.

István lépett felé néhányat, de az asszony hátrálni kezdett.

– Menj innen! Hagyjál! Segítség! – mondta hangjában ijedtséggel.

Persze a vonatra várakozó férfiak közül egyből akadt, ki a gyönyörű asszony „segítségére” sietett, és az ijedt képű, loknis hajú Eszterhez is mindjárt odalépett valaki, aki karon fogva „támogatta”. András közelebb akart menni, de érthetetlen módon lábai nem mozdultak, mint ahogy Istváné és többi bajtársaié sem. Csak álltak ott, mintha földbe gyökerezett volna a lábuk, és néztek a hirtelen barátságtalanná váló szeretteikre.

– Menjenek vissza oda, ahol ilyen undorítóak lettek! – ripakodott rájuk felháborodva egy cilinderes férfi sétabotját fenyegetőleg a magasba emelve.

István hátrafordulva barátjára tekintett, nem szólt semmit, de arcán végiggördülve megeredtek könnyei. András a szemébe nézve látta benne a mérhetetlen szomorúságot és a rettenetes fájdalmakat, megpróbáltatásokat, miken együtt mentek át, aztán az idegen férfiakba karolva elfelé igyekvő Éva és Eszter felé fordította tekintetét, és maga is sírva fakadt. A kis Évike ott kullogott az anyját vezető férfi mögött, és bús szemeivel vissza-visszapillantgatott hangosan zokogó apjára.

Andrásnak is folytak a könnyei, de közben egyre erősebb vágy ébredt benne, hogy megláthassa a férfi arcát, akivel az ő Eszterje csak úgy elmegy éppen, mikor már majdnem találkoztak. Ordítani akart, de nem jöttek ki hangok a torkán, pusztán némán tátogott. Minden erejét összeszedve lépni próbált, hatalmas erőfeszítések árán, de végül sikerült is. Egyik lépést tette meg a másik után, lassan, mintha ólomból lennének lábai. Lenézett bakancsaira, és még több erőt adott bele. Járása kicsivel gyorsabb lett, de még úgy is lassúnak tűnt, hogy a pályaudvar ajtajáig, ahol a kifelé igyekvő tömeg összezsúfolódott, utolérje kedvesét és a titokzatos férfit. Akkor aztán utolsó erejét is beleadva futni próbált, olyan érzése támadt, mint mikor gyermekkorában cimboráival a tóban fürödve heccből derékig érő vízben gázolva futottak. Ám ezúttal ez egyáltalán nem volt kedvére való, mint lassított felvétel a moziban,

úgy mozgott, mégis sikerült utolérnie őket. Megragadta Eszter karját a csuklójánál és kirántotta a férfi kezéből, hogy magához vonja, de a lány rémülten kihátrált karjai közül, és az idegen férfi háta mögé bújt.

Szívébe és lelkébe egy szempillantás alatt mérhetetlen csalódottság és szomorúság költözött, könnyei patakokként kezdtek folyni. Tekintetét a vele szembe forduló idegenre emelte és megdöbbenve látta, a férfinak nincsen arca. Ahol az orrának, a szájának és a szemeinek kellett volna lennie, mindössze egy elmosódott foltot látott. Megdörzsölte szemeit, de semmi, csupán homály. Az idegen felemelte egyik öklét, és mérgesen megrázta maga előtt, másik kezével pedig háta mögé tessékelte az ijedt lányt. András tekintetével Esztert kereste és mikor látta, az hogyan bújik félénken és öelőle menedéket keresve a férfi mögé, minden reménye elhagyta.

Megfordult és zokogva, botladozva, mintha lábain mázsás súlyok lennének, visszafelé indult. Látta a sok bajtársát, még azokat is, akik már rég elestek, ott álltak vele szemben a peronon együtt, de mégis magányosan, megtörve, szomorúan. Szemeikből hullottak a könnyek a macskakőre, ahogy a rájuk undorral és megvetéssel tekintő szétszéledt hozzátartozóik után bámultak némán. Hirtelen, mint riadt gyermek az apját, az öreg őrmesterüket kezdte keresni. Nézett erre, nézett arra, de sehol sem találta. Könnyeiket hullajtó bajtársai mögött ott nyújtózkodott hosszú vonatok, a marhavagonok ajtajai hívogatóan nyitva álltak, a mozdony pedig indulásra készen dohogott. A felismerés, hogy nem kellene senkinek és akár vissza is szállhatnak, fájdalmasan hasított tudatába. Szédülni kezdett, forgott vele a világ. Valami támpontot, kapaszkodót keresett, de senki és semmi nem segített neki, összefolyt előtte a kép, szívét és lelkét valami rémület markolta meg és egyre jobban szorongatni kezdte. Félelmében az apjukként tisztelt öreg szakaszparancsnokukat kezdte szólólgatni.

– Őrmester úr! Őrmester úr, merre van? Őrmester úr, segítsen! Őrmester úr!

– Hé, Bandi, ébredj! – jött a válasz egy pofon kíséretében.

– Ébredj már, te! – ismételte egy ismerősen csengő hang ijedten, miközben valaki rángatni kezdte.

Kinyitotta szemeit, és István gondterhelt arcát látta maga felett.

– Na, végre, hogy felébredtél! Mi az ördögöt álmodtál? Úgy futottál itt fekvő, mint a kutya szokott álmában! Nincs semmi baj? – kérdezte barátja kissé megnyugodva és felállva.

– Á semmi, csak rosszat álmodtam – felelte a derekához nyúlva, és meglazított nadrágszíja mögé dugva ujjait jól megvakarva csípőjét.

– Ezek a rohadt tetvek – tette még hozzá, de azt már csupán halkan, inkább magának.

Fölkönyökölt a szalmában, dideregve magára húzott egy pokrócot és körbepillantott. Az öreg ott ült vele szemben az asztalnál a szék támlájának támasztott háttal, és hátrahajtott, lógó fejjel horkolva aludt. Ez a nyugalmas kép megnyugtatóan hatott felzaklatott kedélyállapotára. Visszafeküdt a szalmára és hallgatva, hogy a kályhában milyen szépen pattog a tűz, a petróleumlámpa gyenge fényében Vad Józsit figyelte, aki még mindig a gőzölgő fazék mellett serénykedett.

– Bandi, Bandi! – szólt István kétszer is, mire gondolataiból ocsúdva végre odafigyelt.

– Gyere öltözködni, mert nemsokára mi következünk! – mondta barátja, nagykabátját magára öltve.

– Jóska, te maradhatsz, de aztán finom legyen ám! – szólt oda neki is.

– Máris? – kérdezte András ásítózva.

– Mit máris? Már eltelt egy óra is, mióta kint voltunk, csak te közben jót aludtál! – vágta rá István szigorúan.

– Jót aludtam? Hát, az azért kicsit túlzás – gondolt vissza András szörnyű álmára, és mindjárt ismét rossz előérzete támadt.

– Na, gyere már! – nógatta barátja.

– Jól van – felelte kurtán, miközben feltápáskodva a szalmáról leporolta magáról a rátapadt szálakat, és magára vette vastag ruháját, sapkáját.

Amennyire tudta, bebugyolálta arcát, majd puskájáért nyúlt és a rossz érzés, mi kerülgette a fegyver érintésétől, még erősebb lett benne. Ellenőrizte, van-e benne lőszer, aztán mindjárt csőre is töltötte és biztosította. A többiek ezt látva készülődés közben tekintetükkel furcsán méregették.

– Minek az? – kérdezte István felhúzott szemöldökkel.

– Nem tudom, csak olyan furcsa, rossz előérzetem van – válaszolta bizonytalan hangon.

– Csak aztán nehogy elsüljön!

– Nem fog, biztosítottam.

– Na, jó, menjünk! – zárta le a témát István, majd rajvezetőként kinyitva a jeges deszkaajtót elsőként kilépett.

A fagyos levegő az arcukba csapott és behömpölygött a melegedő helyiségbe, az öreg nagyot horkanva felriadt álmából. Gyorsan kimentek, és az utolsó behúzta maguk mögött az ajtót. Odakint a sötét égen, mint megannyi porszem egy fekete posztón, szikrázva ragyogtak felettük a csillagok. A hold már túljárva éjjeli útjának felén lassan lefelé ereszkedett a koromszínű égboltról, helyet adva a nemsokára kelő napnak. Ám az még váratott magára, hiszen tél lévén meglehetősen hosszúra nyúltak az éjjelek, és igen-igen megrövidültek a nappalok. Mindenki saját őrhelyére ment, és leváltotta az ott strázsálót. Szépen lassan széjjeloszlott a raj, és végül már csak Zsiga és András ballagtak az árok legvége felé lévő helyük irányába.

Ahogy közeledtek hozzá, meglepődve látták az üres őrhelyet ott, ahol az András által leváltandó bajtársuknak kellett volna állnia. Megálltak, levették vállukról fegyvereiket és bár füleiket vastag sapka és az arcukra, nyakukra tekert sálként használt rongydarabok takarták, mégis megpróbáltak hallgatózni. Abban reménykedtek, hogy a jéggé dermedt némaságban úgyszólván minden nesz hallhatóvá válik, de semmi. Közel, se távol egy hang sem hallatszott. Egymásra néztek, Zsiga ijedt és kérlelő tekintete szavak nélkül is elárulta, mit gondol, így nem is kérdezett semmit, pusztán megindult csendben, lopakodva a füstösképű kicsivel távolabb lévő őrhelye felé. A hold fénye megvilágította az őket körbevevő fehér hótengert, csupán az árok fala, miben haladtak, az feketéllett benne jobbra-balra kanyargó sötét kígyóként. Mikor egy-egy kanyarhoz értek, nem tudva, mögötte mi vár rájuk, megpróbáltak még lassabban és nesztelenebbül haladni, de a fagyos hó meg-megcsikordulva talpuk alatt elárulta őket. Már nem jártak messze az árok végpontjában elhelyezett géppuskafészekről, mikor Zsiga megütögette az előtte meggörnyedve haladó bajtársa hátát. András pattanásig feszült idegszálai majdnem felmondták a szolgálatot, alig bírta elkerülni, hogy ijedtében felordítson. Feszülten figyelte ugyanis az árkot maga előtt és annak két partját odafönt, de hátulról jövő támadásra nem is számított. Ez az érintés úgy érte, mint egy késszúrás, dühösen és ijedten kapta hátra fejét.

– Nem kéne szólni a többieknek? – kérdezte rémült képet vágva, suttogó hangon a mögötte guggoló füstösképű.

– És ha mindössze elment a bajtársához a végre? Lehet, hogy csupán rágyújtottak – felelte András saját megnyugtatóására is kis gondolkodás után.

– Akkor mit csináljunk most? – kérdezte a másik remegve.

– Kiosonunk a végre és meglessük, mi a helyzet, mert ha megint téves riasztást csinálunk, mindenki rajtunk fog röhögni! – válaszolta András, aztán előrefordulva már indult is tovább.

Mikor elhaladt pár métert, újból hátranézett, mert nem szeretett volna ismét meglepődni. Még jó, hogy így tett, hiszen a másik még mindig ugyanott kuporgott, ahol az előbb megálltak.

Csak ez hiányzott nekem, hogy pont egy ilyen anyámasszony katonája, félős bajtárssal kerüljek szorult, veszélyes helyzetbe! – gondolta magában, miközben dühösen integetett neki,

amíg az kénytelen-kelletlen el nem indult utána. Nem várta meg, míg odaér, feszülten figyelve maga előtt minden esetleges mozgásra, az árok aljában összehúzva magát, továbbbindult. Talán nincs semmi gond, mindössze bajtársuk a tilalom ellenére valamiért elhagyta őrhelyét. De ha mégis baj van, és ő éppen erre a füstösképűre bízta a háta fedezését, aki úgy fél, hogy majdnem kiesik a puska kezéből, hát talán mégis vissza kellene fordulni – bizonytalankodott magában András, de aztán, mert már pusztán pár méter választotta el őket céljuktól, úgy döntött, lesz, ami lesz, mégis továbbmegy. Lassan, nagyon lassan haladt, megpróbálva bakancsai talpával a letaposott havon minél kisebb zajt csapni. Zsiga kissé lemaradva, távolabbról „fedezte”.

Már látta az őrhelyet, mikor megpillantotta a gödör aljában heverő, a hold fényében kirajzolódó sötét alakot. Szíve hevesebben kezdett verni, pulzusa füleiben dobolt, ekkor már biztos volt benne, hogy baj van. Szép lassan felegyenesedett, és kinézett az árkon kívültre. Sehol senkit és semmi mozgást nem látott. Figyelte még egy darabig az éj sötétjét, majd ismét meggörnyedt, hogy az árok falai eltakarják alakját, és a földön heverő testhez sietett. Bajtársuk feküdt ott hanyatt, nyitott szemekkel, mintha a csillagokat figyelné, de ruhája és körülötte a hó csupa-csupa vér volt. Nyakán fagytól kifehéredett szélekkel, hatalmas vágás tátongott, szemei sarkában jégcsapként megfagyott könnycseppek csillogtak. Ujjaival megpróbálta lecsukni a halott nyitott szemhéjait, de nem ment, ugyanis a holttest már keményre fagyott. Közben megpillantotta az árok aljában a bajtársuk vérében topogó idegenek bakancsainak övéiktől eltérő mintázatú talpnyomait. Tekintetével követte a véres nyomokat, amik a letaposott havon a tőle pár méterre feketéllő, földbe ásott géppuskafészek bejáratához vezettek, és ott a sötétbe veszttek.

Villámként nyilallt belé a felismerés, hogy olyan rettenetes hidegben a holttest és a vér is percek alatt keményre fagyhattak. Vállához emelte, és rettegve célzott a fekete foltként kirajzolódó ajtónyílásra. Szíve ijedtében úgy felpörgött, hogy majd kiugrott a helyéről, egy pillanatra hátrafordult, és látta az árok aljában rémült képet vágva guggoló Zsigát. A félelem eluralkodott rajta, és hosszú pillanatokig azt sem tudta, mitévő legyen. Füleiben kalapálva lüktetett az adrenalintól hajszolt pulzusa, ezért nem lehetett benne teljesen biztos, de mintha odabentről valami zajt hallott volna. Talán az ellenség még most is ott rejtőzik a sötét géppuskafészekben, és bármelyik pillanatban rátörhet. Tudta jól, bajtársa mesze van tőle, és kizárólag kiáltva szólhatna neki, hogy riadóztassa a többieket, de hangoskodni nem mert. Egy ideig csak állt ott földbegyökerezett lábakkal, remegő kezekkel a puskát szorongatva.

Pánikjának a kezeit és az egész testét egyre jobban mardosó jeges hideg vetett véget. A fagy okozta fájdalomtól szép lassan lehiggadva néhány percnyi habozás után a sötét ajtónyílást egy pillanatra sem veszítve szem elől, óvatosan hátrálni kezdett. Mikor úgy érezte, már megfelelő távolságba ért, gyorsan megfordult, intett Zsigának, hogy induljon visszafelé. Aztán lassan, válla fölött kitekeredett nyakkal vissza-visszatekintgetve, még mindig ügyelve rá, hogy ne csapjon zajt, ő is ment. Tekintetét nem bírta levenni a hóval belepert géppuskafészek oldalán a holdfényben feketén tátongó ajtónyílásról. Agya a félelemtől vezérelve odabent a koponyája rejtekében furcsa képeket rakott össze. A sötétből eszelős arckifejezésekkel, kezükben szuronyokkal előtörő a szovjet katonákról, és arról, hogy mint halott bajtársuknak, egy tyúkhöz hasonlatosan, valami életlen vassal neki is elnyiszállják a nyakát. A szuronyokról a harcok közben megszárt, haldoklók fájdalomtól eltorzult arca jutott eszébe. Majd a kép, amit már annyiszor megpróbált elképzelni magában. Mikor a néhai orosz cári családra rárontottak a bolsevik forradalmárok és nem kímélve sem nőt, sem gyermeket, ledöfködtek mindenkit. Szinte látta maga előtt a kislányok rémült és egyben ártatlan arcocskáját, és füleiben hallotta sikolyaikat. A félelem, beszöve gondolatait és elhomályosítva valóságérzetét, ismét kezdett eluralkodni rajta. Azt azért tisztán látta, hogy füstösképű bajtársa már nincs sehol, így az első kanyarhoz érve még egyszer hátrapillantott a félelme forrását jelképező géppuskafészek felé, aztán ő is futni kezdett. Nem törődött már a talpai alatt

csikorogva ropogó fagyos hó zajával, csak futott egyre gyorsabban, fejét félve hátra-hátra kapkodva. Maga mögött hagyta saját üresen álló őrhelyét is és rohant tovább, mint egy eszelős, de Zsigát még úgy sem érte utol. Végül félúton a melegedő felé szembetalálkozott Istvánnal és többiekkel, akik felé igyekeztek. A hatalmas lendülettől, amivel érkezett, kis híján legázolta őket.

– Lassíts már te, a keservedet! – ripakodott rá István félreugorva.

– Bocsánat! – mondta a futástól nagy fehér párákat lihegve a fagyos levegőbe.

– Mi van, szellemet láttatok, vagy mi? Zsiga még azt sem tudta megmondani, mi történt, pusztán valami olyasmit hebegett, hogy eltűnt az egyik ör! – kérdezte István a másik rá nem jellemző hisztérikus arcvonásait látva.

– Azt éppen nem, de egyikük tényleg eltűnt, a másik pedig kint a végen halott! Riadóhelyzet van! – hadarta el András a hideg levegő bekapkodásától köhögősen.

– A keservit, riadó! – kiáltotta el magát István, mint rajvezető.

– Tudod a dolgod! – szólt oda egyik bajtársuknak.

– Igen! – vágta rá a másik, és már rohant is a melegedő felé, hogy riassza a többieket.

– Gyerünk! – intett a körülötte állóknak István, és már indult is a végpont felé.

András sokkal nyugodtabban ott loholt barátja mögött és maga is elcsodálkozott, milyen könnyen átragad egyik emberről a másikra a pánik és a félelem, ha magukra maradnak. Hiszen akikkel ismét oda igyekszik arra a szörnyű helyre, sokkal bátrabb és megbízhatóbb bajtársai. Ha köztük és nem gyámoltalan, saját árnyékuktól is megijedők között kell harcolnia, az megsokszorozza erejét és bátorságát, míg amazok rettegése őt is félelembe kergeti.

Mialatt elérték a végső figyelőpontot, maguk mögül kiáltások és egyéb zajok jelezték: a riadókészültség életbe lépett, és a szakasz többi része is a védvonalba vonul. Valahonnan hátrébből, talán a melegedő környékéről, sercegve egy világító rakéta röppent a magasba, szikrázó fényével beragyogva az egész fehér környéket. A fagyott hó olyan erősséggel verte vissza annak fényét, hogy sötéthez szokott szemekkel önkéntelenül is hunyorogni kezdtek. A szinte nappali világosságban sötét barlangnyílásként feketéllett előttük a géppuskafészek bejárata. Ahogy elhaladtak mellette, István és a többiek is lepillantottak a szó szerint vérbe fagyott holttestre. A körülötte lévő véres bakancsnyomok egyenesen a bunker sötétjébe vezettek. Az ajtóhoz érve István egy pillanatra megállva tekintetével végigmérte körülötte álló embereit. A látottak valószínűleg bizalommal tölthették el, mert ezt követően fegyverét előre szegezve egyetlen mozdulattal, bátran beugrott a sötétbe. A többiek egy pillanatig sem habozva sorban követték. Míg szemük hozzá nem szokott a sötétbe és biztosak nem lettek benne, rajtuk kívül nincs ott senki, puskáikat lövésre emelve ide-oda mozgatva célt kerestek. A bunker ajtaján, lörésén és figyelőnyílásán beszűrődve a rakéta egyre halványodó fénye megvilágította a talapzatot, amiről hiányzott a géppuska.

– A rohadékok, elvitték a géppuskánkat! A tetves ruszkijai, képesek voltak orvul betörni ide! – mérgelődött István, miközben kimentek a szabad levegőre.

Éppen ekkor ért oda szemből a lövészárokból érkezve az öreg és jó néhány szakasztársuk. A rakéta fénye közben szép lassan teljesen kihuny, és ismét sötét lett.

– Mi történt, örvezető? – kérdezte az öreg a földön heverő holttestet vizsgálgatva.

– Jelentem, őrmester úr, a szovjetek meglepték az őrsgünket, és egyik bajtársunkat meggyilkolták, a másikat pedig valószínűleg magukkal hurcolták, ugyanis sehol sem találtuk! Rajta kívül eltűnt még a géppuska is és némi lőszer! – vágta rá István katonásan, beszéd közben azonnal a bajszára fagyó fehér párát fújva szájából.

– A rosseb vinné el őket! Hogy az ördögbe fogunk azzal elszámolni? – mérgelődött az öreg.

– Itt vannak a nyomaik – mutatott kicsivel odébb a hóra Vad Józsi.

– Láttuk mi is – felelte az öreg ingerülten.

– De erre vezetnek, itt cipelték a nehéz géppuskát, látszanak a nyomaik! – erősködött a

másik.

– Hol? – lepődött meg az öreg és István is, és mindjárt Józsihoz siettek.

– Valóban – nézegették a többiek is az árkon kívüli havat, és a hold fényében benne kirajzolódó lábnyomokat.

– Gyerünk, kapjuk el a gazembereket! – mondta az öreg rövid gondolkodás után, és már mászott is kifele.

Bár semmi kedvük sem volt a rettenetes hidegben az ellenséget hajkurászni, a többiek nyomban követték, hiszen a parancs az parancs. Sorban egymás után lépdelve megindultak a nyomokon, amiket néhol dulakodásra és helyben toporgásra utaló jelek szakítottak meg. Ebből mindjárt arra következtettek, hogy elrabolt bajtársuk még életben lehet. Aztán ahogy haladtak tovább, imitt-amott bizonyos távonként a bakancsnyomok mellett valami nagy és nehéz tárgy nyomait is fel lehetett ismerni az általa lenyomott hóban.

– Úgy látszik, nehéz nekik a géppuska, elfáradtak a bitangok és megálltak pihenni – mondta az öreg olyan izgalommal hangjában, mint a vadászkutyák csaholásában szokott lenni, ha szagot fognak.

Továbbindultak, és a néhol térdig vagy akár derékig érő hóban, amilyen gyorsan csak tudták, követték a nyomokat.

Hosszú percekig haladtak így, aztán az öreg megállt, és a hold fényében a szemük előtt terpeszkedő, végtelenbe nyúló, hatalmas, összefüggő hómezőket kezdte fürkészni. Valami támpontot keresett, amiből legalább hozzávetőlegesen meghatározhatnák helyzetüket, hiszen pillanatnyilag úgy érezték magukat, mint tejbe pottyant legyek. Körülöttük minden hófehér és egyforma lett, sok helyen küzdeniük kellett a puszta felszínen maradásért is. A hóréteg teteje ugyanis nem egyformán fagyott keményre, néhol elbírta a tagbaszakadt Lajost, máshol meg beszakadt a vékonydongájú Zsiga alatt is. Így aztán egy-egy óvatlan lépés nyomán egyikük-másikuk úgy besüppedt, hogy segítséggel is csupán nehezen tudott a mély hóból kikecmeregni.

– Nem tudom, hol vagyunk. Ott van az a fásor, tán onnan kezdődik az aknazár! De már mögöttünk is van egy fás rész, és ha az az, akkor már jócskán benne járunk az aknamezőben! – mutogatta az öreg.

A többiek is nézték a fehérségben sötéten derengő foltokat, amerre a fás részeket sejtették, de igazából ők még annyira sem tudták hol lehetnek, mint a náluk elszántabb őrmesterük. Ők inkább magukkal, a rövidszárú bakancsaikba és a nadrágjuk szárába került hó kikaparásával, a jeges hidegben majd lefagyó kezük, orruk melengetésével voltak elfoglalva. Így aztán nem kellett nekik kétszer mondani, azonnal megfordultak, ahogy lehetett.

– Gyerünk vissza, emberek! Itt az egyetlen biztos pontot a saját nyomaink jelentik, hogy az övéké merre, hová vezet és át tudnak-e menni az aknák fölött, legyen az ő dolguk. De mi visszafordulunk, mert ha leszakad valamelyikünk épp egy akna felett, akkor a hó nemigen fog megvédeni minket – magyarázta az öreg, visszafelé terelgetve bakáit.

– Az biztos, igaza van az őrmester úrnak! – helyeseltek a többiek és már indultak is visszafelé a saját nyomaikon libasorban, úgyelve, hogy ahol odafelé besüppedtek, azt ezúttal elkerüljék. Mire a védvonalba visszaértek, mindenük átfagyott, bakancsukban ujjai helyett csak égető fájdalmat éreztek. A megkettőzött őrségen kívül fagykirály őket egyre inkább szorongató, mardosó kezei elől mindenki a melegedőbe menekült. Andrásék raja, bár letelt már idejük, István és az öreg vezetésével az erősített őrség miatt kint maradtak.

A hajnal szinte kibírhatatlanul hidegen érkezett. A távolban keleten fehéredni kezdett az ég alja, majd lassan, szinte észrevétlenül megfakult a csillagok fénye, és a látóhatár derengeni kezdett. A csontig hatoló hidegben csigalassúsággal teltek a percek, egyedül az öreg szívóssága és kitartása adott erőt a többieknek, hogy egyáltalán kibírják a váltásig. Fogaikat összeszorítva, minden tagjukban átfagyva figyelték, amint a nap felkelt és a horizontot átlépve

megkezdte útját az égen. Fénye beragyogta a havas tájat, véget vetve az ellenséget a szemeik előtt cinkostársként takargató sötétségnek. De a nap sugarai csak világítottak, meleget vajmi keveset adtak, így a levegő továbbra is csikorgatóan fagyos maradt.

Ez jó ideig nem is változott, aztán Miklós napján, mikor a kormányzó úr neve napja alkalmából rendhagyó módon rumot is kaptak, ismét hullni kezdett a hó. A sötétszürke fellegek érkezésével megenyhült ugyan az idő, ám a hatalmas pelyheket ide-oda taszigáló megélénkülő, sőt viharossá fokozódó szél miatt ebből nem sokat éreztek. Odakint mindent és mindenkit menthetetlenül befűjt a hó. Ha a szabadban kellett tartózkodniuk, mert őrségbe vonultak, arcukat, szemeiket kezükkel védték a minduntalan bele-belecsapódó hideg és jeges hókristályoktól. A látási viszonyok persze a nullával voltak egyelőek, de szerencsájükre abban a szörnyű időben még a szovjetek sem kockáztattak meg semmiféle támadást. Miután napokkal később a hatalmas hóförgeteg elvonult és az ég ismét kitisztult, megint rettentő hidegre fordult az idő. A levegőben lévő pára megfagyott és sűrű, átláthatatlan ködöt képezett, a nap valahol ott erőlködött a fehér függöny mögött, de áthatolni rajta nem tudott.

Így jött el életük legzordabb, legfagyosabb és egyben legszűkösebb karácsonya. Mert akik közülük igen szegény, falusi cseléd vagy bérescsaládból származtak, még azok sem ünnepelték ily szegényes, ily nagy nélkülözés közepette sohasem a kisdéd érkezését. Hiszen ha karácsonyfa helyett mindössze fenyőágra tellett és cukorka helyett csupán dió lógott rajta, akkor is mindig jutott étel az ünnepi asztalokra szentestére. Mert nemigen akadt olyan uradalom és major, ahol a dölyfös birtokos szíve még a megváltó születésének napján sem lágyult volna meg. Így aztán e napokban jobb és több élelem került a szolgák és cselédek asztalára, de még a jószágok is esőt nem látott, zsenén kaszált lucerna szénáját ropogtatták két pofára odabent az istállók melegében. Hiszen az állatokat ellátó béreseket is átjárta valami ünnepélyesség, valami emelkedett hangulat és melegség, ott bent a szívük tájkán, amit egyszerűen csak karácsonyi csodának szoktak nevezni. És ha a kisdéd nem is az ő jászlaikba született és nem is teríthettek alá puha nyoszolyát, azért a jószágoknak kedvezhettek ízletesebb takarmánnyal, több száraz szalmával vagy egy alapos lecsutakolással. Így volt ez otthon évről-évre még a legszűkösebb esztendőkből is, bezzeg ott, ahol az ünnepek és az év vége őket találta, nemhogy finomabb, de még elégséges élelem is alig jutott. A hosszú ideje szegényes és kevés ellátmány miatt legyengült bakáknak ott a fronton ez a karácsony nem sok boldogságot hozott. Csupán még inkább felerősítette a szíveiket egyre inkább elviselhetetlenül szorongató honvágyukat, és ezzel depressziós, búskomor állapotba kergette a szeretteiktől távol, sok bajtársukkal együtt, de mégis egyedül szenvedőket. Az öreg gramofonján meghallgatták és együtt énekelték az otthonról kapott Karádi-lemezek legbúsabb és legszívbemarkolóbb slágerét, a Valahol Oroszországban című dalt. A rossz érzéseiket csak erősítette bennük a bezártságot és mozdulni képtelenségüket jelentő hatalmas hófalak képe, amik az utakat szegélyezték mindenfelé. A munkaszolgálatosok nap mit nap tett hatalmas erőfeszítései ellenére, az éppen csak járhatóvá tett utakat a szél néhány óra alatt ismét befűjta és méternél is magasabb buckákat épített rájuk. Andrásnak a természet vad erőivel szembeni tehetetlenségüket látva egyre többször az a nyomasztó érzése támadt, hogy ez már maga a vég. A szovjetparadicsomnak csúfolt hatalmas, fehér sivatag elnyeli őt és az egész hadsereget, és már soha nem jutnak haza.

Az év vége előtt egy nappal a parancsnokság elhatározta, hogy még az újév beköszöntése előtt megpróbálják elfoglalni a Kosztyenkin nevű falu mellett elterülő „gennyfoltnak” nevezett szovjet hídfőállást. A munkaszolgálatosok által egészen jól megtisztított utakon az ő védőkörletüktől tizenöt-húsz kilométerre eső területet több falun keresztülhaladva délutánra érték el. Négy óra felé, mikor már besötétedett, megindultak, hogy elfoglalják a támadáshoz legalkalmasabb pozíciókat. A hold még nem volt az égen, egyedül a csillagok ragyogtak, így szinte teljes sötétségben és persze irtózatossággal hidegben osontak a falun kívülre és az ellenség állásaihoz minél közelebb. A környéken már más magyar alakulatok is felsorakoztak, mikor

elérték az azok által alkotott vonalat, a hóba kis lövészgödröket kapartak maguknak, és abba belebújva várták a támadási parancsot.

– Mire várunk még? Itt fogunk megfagyni! – panaszkodott Lajos vacogó szájjal egy félórányi hóban kuporgás után.

– Erre! – vágta rá az öreg az eldördülő lövegek hangját túloldítva.

Egyre-másra suhantak el felettük a gyilkos tüzérségi lövedékek, majd nem sokkal később ott, ahol az ellenség védvonalát sejtették, nagyokat dörrenve, szinte nappali világosságot árasztva becsapódtak. Az ütegek folyamatos tüze monoton, égdörgésszerű hanggá olvadt össze, és el sem hallgatott vagy félóráig. Furcsa, és Andrásék számára meglepő módon az oroszok nem viszonozták a tüzérségi támadást.

Ahogy a nehézfegyverek elhallgattak, az öreg mindjárt felpattant.

– Gyerünk, fiúk, támadás! – kiáltotta, majd vezetve szakaszát megindult előre.

Sötét volt ugyan, de a fehéren derengő, szinte világító havon látni lehetett a magukat összehúzza körülöttük mindkét oldalon szintén előre igyekvő bajtársaikat. A mély hó néhol igen-igen megnehezítette az árkon-bokron keresztül való előretörésüket. Nemsokára megszólaltak az ellenség géppuskái is, és a sötétben vaktában mindenfelé cikázva jöttek feléjük a gyilkos lövedékek. Néha egy-egy világító rakéta is a magasba röppent, olyankor mindenki a hóba vetette magát. Az erős géppuskatűzben mindössze lassan és nehézkesen jutottak előre.

Hosszú percek teltek el, hogy csak lapultak a mély hóban, és hallgatták a körülöttük becsapódó golyók halk puffanásait. Aztán a tüzekek bemérték végre az ellenség géppuskáinak torkolattűzét, és az egyiket néhány jól irányzott lövéssel el is némították. A másikkal pedig pár perccel később a nehézpuskás raj végzett. Ettől fogva lendületesebbé vált a támadás, szinte futva igyekeztek az oroszok állásai felé. Már majdnem el is érték azok első vonalait, mikor aknagránátok kezdtek hullani közéjük, robbanásaikkal és szerteröppenő repeszeikkel jó néhány bajtársukat földre kényszerítve. András megtorpant, mikor épp egy mellette futó bajtársa kapott az oldalához, és fájdalomtól eltorzult arccal térdreest.

– Tovább! Tovább! – üvöltözte hátrafordulva az öreg, aki a szakasz élén haladt.

Hallotta András is, de agya leblokkolt, elméje nem bírta követni a körülötte zajló rettentően gyors és összevissza eseményeket. A robbanások dőrejei, villanásai a sötét, fagyos éjszakában való nehéz tájékozódás, a sebesültek jajgatása és a félelem mind-mind agyát ostromolták és arra sarkalták, hozzon olyan döntést, ami minél hamarabb minél messzebbre viszi abból a pokoli helyzetből. De a katona nem futhat el, legalábbis addig, amíg azt nem parancsra teheti. Követnie kell tisztjeiket, akik példamutatóan, bátran az élükön haladtak. Így tett hát ő is, és pillanatnyi tétovázása után továbbindult, hiszen tudta, nem segíthet a sebesülteknek, hisz az az egészségügyiek feladata.

Miközben agyában gyengeségének és sebezhetőségének gondolatai forogtak, gázolni kezdett a mély hóban őrmesterük után, aki közben néhány bajtársukkal már jócskán előrébb járt. A bármelyik pillanatban őt érhető találat és az azzal érkező vég kapcsán Isten jutott eszébe. A mindenható Úr, élet és halál felett álló hatalmas szellemi lény, akihez képest az ember egy porszem, egy gyarló és esendő teremtmény. De mégis azt hiszi magáról, hogy mindent tud, hogy mindent ért, és senkire és semmire nincs szüksége, hogy megoldja életét. Pedig dehogy, de azt pusztán akkor látja be, ha nyomorúságosra fordul helyzete és felszínre kerül törékenysége és rettentő korlátoltsága. Mikor a külső tényezők oly erővel hatnak életére, hogy úgy érzi, nincs ereje azok befolyásolására, de még arra sem, hogy kimentse magát belőlük.

Ebben a pillanatban az élen az öreg és István között haladó bajtársuk aknára lépett, és a robbanás térdből leszakította lábát. Kiömlő vére pillanatok alatt vörösre festette körülötte a havat. Rövid ideig jajgatott kapálózva, aztán a fájdalomtól elveszítette eszméletét és meghalt. A többiek megtorpantak, és a körülöttük suhogva repkedő lövedékek elől a hóba vetették

magukat. Hamarosan András is elérte őket és közéjük hasalt. Puskáikkal a fel-felvillanó ellenséges fegyverek torkolattüzeit vették célba és löni kezdtek. A sötétben nemigen látták, hogy találtak-e lövéseik, de mást nem tehetve csak folytatták a tüzelést rendületlenül. Közben néhány árkász és egy golyószórós raj érte utol őket. A műszakiak elkezdtek félrehányani a havat és megbontani az aknazárat, a golyószórósok pedig nagyobb tűzerejükkel addig lefoglalták az ellenséget. Vagy félórányit feküdtek ott átfagyva, mire végre megnyílt az átjáró, vagy legalábbis a még életben lévő árkászok azt mutatták nekik, hogy mehetnek.

– Gyerünk, előre, fiúk! Gyerünk, roham! – kiáltotta az öreg felpattanva, támadásba lendítve szakaszát.

A szűk részt, ahol az aknák hatástalanítva lettek, a többi szakaszok is kihasználták és megindultak előre. Sajnos az árkászoknak nem sikerült a jeges hó alatt lapuló összes gyilkos eszközt megtalálniuk és kiiktatniuk, így néhányuk ismét veszteséglistára került. A golyószórós és a nehézpuskás rajok kissé hátrébből fedezték a többiek előrenyomulását.

Elsőként az öreg érte el az ellenség lövészárkait, a többiek között, mögötte ott loholt Andás is. Füleiben hallotta az orosz géppisztolyok kepelését és a körülöttük cikázó lövedékek suhogását, de mit sem törődve azokkal csak rohant egyenesen bele az árokba. Ott aztán az aljában meglapulva megvárta, míg a hó fehérségéhez szokott szeme hozzászokik az árokban uralkodó sötétséghez. Lassan kezdtek kirajzolódni szemei előtt az árok fekete falai és a benne heverő, az ő tűzéségi támadásuktól darabokra szakadt szovjet katonák holtteste. Közben lángszórósok érték utol őket, és az árokba ugorva több méteres lángnyelveket lövellve az ellenség vélt irányában futottak tovább. Az öreg, hogy fedezzék őket az oroszok löfegyvereivel szemben, szakasza elejével nyomban utánuk indult. Mögöttük máris megérkezett az egyik golyószórós raj, és a fegyverüket az árok túloldalán kitéve egy szakaszvezető irányításával eregetni kezdték sorozataikat a velük szemben felvillanó torkolattüzek felé. András felpattant, és elfutva mellettük a szakasza után rohant. Lajos és Zsiga is ott loholtak mögötte, de ezt csupán akkor vette észre, mikor az árok egyik kanyarulata után nagy sietségében bajtársainak ütközött, az őt követők pedig neki. Meglepődve, bambán bámult a többiekre, miközben megpróbált feltápáskodni a földről.

– Ne állj fel, úgy sem bírunk tovább menni, mert géppuska van ott bunkerben! – szólt rá kérdő tekintetét látva Vad Józsi, és az előttük lévő dombra mutatott.

Onnan föntről valószínűleg jól belátható lehetett a szovjetek egész folyón innenső hídfőállása, mert a géppuska vagy talán több is minden irányba, ahol csak mozgást észleltek, azonnal tüzelni kezdett. A földbe vájt és befedett bunker a nehézfegyverek kezelőinek ráadásul jó fedezéket nyújtott puskáikkal szemben. Az öreg két bajtársukat küldte előre, akik a már halott és a még élő lángszórósok mellett elhaladva a lövészárk fenekén lassan kúszva közelítettek a bunker felé. Közben a többiek, hogy eltereljék az abban lévő figyelmét, ösztüzet nyitottak a géppuskafészekre. Időbe telt, mire a hosszú futóárkon végigértek, de sikerült nekik. Mikor már dobótávolságba értek megálltak, és egyikük maguk előtt az árkot figyelte, másikuk elővette a magukkal vitt kézigránátokat, és egymás után a domb felé hajította. Hármat dobott úgy fekve, de egy sem talált be a szűk, résnyi lönyílásokon, így mind kívül, a bunker faláról visszapattanva robbant. Az öreg és a közben mögötte már igencsak feltorlódott utánuk érkezők is mindnyájan ott bosszankodtak a kanyarban, de jobb ötletet ők sem tudtak. A közlegény a negyedik és egyben utolsó gránátot megpróbálta felállva célba juttatni. Csak egy röpké pillanatra pattant fel a földről, de sajnos az is elégnék bizonyult, hogy az ellenség géppuskája könnyű célpontként elkaszálja. A rajta átszaladó lövedékek hatalmas ütéseitől kezében az élesített gránáttal hátrarepült, a pillanatok múlva bekövetkező robbanásakor szerterepenő repeszek mellette hasaló bajtársával is végeztek. Az öreg dühösen motyogott valamit, és valami megoldást keresve tehetetlenül nézelődött jobbra-balra. De a géppuskafészkét semerről sem lehetett megközelíteni, ugyanis a folyónak egy szűk kanyarulatában feküdt, és vele szemben a túloldaltól az ellenség átlátott, sőt át is lőtt. Nem

maradt más választásuk, minthogy onnan, ahol voltak, próbálják puskaikkal ritkítani a közben a bunker mögé visszavonult ellenséget.

Vagy negyedóra hasztalan lödözést követően, szétszerelve, a nehéz holmit a hátukon cipelve, végre egy nehézpuskás raj érte utol őket. Gyorsan összerakták és lökésállapotba hozták fegyverüket, aztán a löszerek közül repesz-rombolókat választva ki, munkához is láttak.

Andrásnak nagyon tetszett ez a fegyver, bár tartott is tőle, hiszen félelmetes hangja, és a csillapítás ellenére kegyetlen hátrarúgása volt. Figyelte, amint bajtársuk mögé feküdt, igen erős és határozott mozdulattal csőre töltött, majd célzott. Dörrent a fegyver, és a kiáramló forró gáznyomás a csőszájfék alól szerteszét fújta a fagyott havat. Vártak néhány pillanatot, de a géppuska ugyanúgy ontotta feléjük és minden irányba sorozatait. A nehézpuska kezelője hátrarántotta a fegyver zárdugattyúját és a méretes üres hüvely a földre esett, megolvasztva maga alatt a havat. Ismét előrelökte, célzott és lőtt. A hóval belepert bunker tetejének egy pontján a gyenge fényviszonyok ellenére is látszott a földet szétfröcskölő, fekete foltot ütő becsapódás.

– Lejjebb, fiúk! Ezek a föld alatt vannak, ti meg csak a tetejét lövitek, és az nagyon vastag! – szólt oda nekik az öreg, túlordítva a harci zajt.

A tizedes, aki a nehézpuskásokat rajparancsnoki beosztásban irányította, nem szólt semmit, mindössze rosszállólag nézett az őrmesterre valami olyasmit gondolva, hogy jól van, ehhez mi értünk, ne szóljon bele. Ismét lőttek, ezúttal kicsivel arrébb, de megint eredmény nélkül. Ekkor aztán a tizedes mégiscsak mondott valamit a fegyver mögött hasalónak, aki újratöltés közben állított a váltámasz alatt lévő lábon. A többiek puskájának durrogását túlharsogva ismét dörrent a nehézfegyver, és nyomban utána elnémult a bunker környéke. A géppuska elhallgatott, csupán a puskák és géppisztolyok ropogása hallatszott.

– Ez az, szép volt, fiúk! – gratulált nekik elismerően az öreg, és már éppen el akart indulni előre, mikor rövidke szünet után, éppen feléjük ontva gyilkos lövedékeit, ismét megszólalt az ellenség géppuskája.

Mindenki hasra vágódott, aki már felkelt, aztán megint lőtt a nehézpuska, és a bunker ablakában újból csend lett.

– Lőjék őket folyamatosan, a többiek pedig utánam! – kiáltotta az öreg, aztán felpattanva futni kezdett előre a lövészárokban, a többiek pedig utánam.

Mire a bunker közelébe értek, harmadjára is löni kezdett a szovjet géppuska, de a nehézpuska újabb lövése megint elhallgattatta, és ezúttal végleg. Ugyanis mihelyt csend lett, az öreg vezetésével kimásztak az árokból és megrohamozták a bunkert. A kis lőrésekhez érve a velük tartó lángszórós bedugta fegyvere csövét és lőtt. A kis, földbe ásvott erődnek még a túlsó végén is minden nyílásából lángok csaptak elő. A többiek közben megkerülve a bunkert a befagyott folyó felé visszavonuló ellenséget kezdték löni.

Az öreg vezetésével ellenőrizték a bunkert is, ahogy beléptek, szemeik elé tárult a géppuska körül heverő temérdek holtest. Az elesett orosz katonák télikabátjait mintha kutyák szaggatták volna meg, a szakadások, felselek résein át pedig pirosuló vér csepegett. A nehézpuska repeszei senkit sem hagytak életben, a lángszóró már pusztán ráadás lehetett. A falakon néhol elégett és még izzó papírdarabok, egykori plakátok maradványai, és néhány holttest füstölgő ruhája emlékeztetett rá mindössze, hogy néhány perccel azelőtt igen-igen meleg lehetett odabent.

– Hogy az ördögbe fértek ezek ebben a kis lyukban ennyien? – ámuldozott Lajos.

– Nyilván a kilőttek helyére mindig újak jöttek be, azért lehetnek ennyien. Egymás hulláján taposva lőttek a géppuskával egyszer, kétszer, de három a magyar igazság, és végül a nehézpuska csak elfogyasztotta őket! – vágta rá az öreg, miután gyorsan felmérte a helyzetet, az ellenség sorozatlövő nehézfegyverének kiiktatásától kissé megkönnyebbülve.

– Majd a műszakiak berobbantják ezt az odút, gyerünk, utánam! – tette még hozzá, és már

indultak is a folyó felé.

A parthoz érve a többi zászlóalj más irányokból érkező szakaszaival egyesülve, néhány foglyot is ejtve megsemmisítették az ellenség utóvédjeit. Ám mivel a túlpartról igen erős géppuska- és aknavetőtűz zúdult rájuk, a hadnagy utasítására nem követték a befagyott vízen át menekülő szovjet egységeket. Visszafordulva megtisztították az ellenségtől a területet, aztán rövid idő múlva új parancsokat kapva mindenki csatlakozott saját alakulatához, és eredeti védőkörletébe vonult vissza. Egyedül az árkászok maradtak, hogy az oroszok által kiépített védvonalat lerombolják. A bunkereket berobbantották, a hátrahagyott fegyvereket zsákmányként elhurcolták, vagy működésképtelenné tették. Közben az egészségügyiek összeszedték a saját halottaik tetemeit, mert akadt az is bőven, és a közeli magyar katonai temetőbe szállították.

Andrásék a harcok poklaitól és az oda-vissza menettől kimerülten és elcsigázottan hajnaltájt érték saját védőkörletükbe. Mikor végre lefeküdtek, mégis nehezen jött álom a szemeikre. Még mindig a csata és a közben történt események hatása alatt állva halkan beszélgettek.

– Szerintem meglepően gyenge ellenállást tanúsítottak ezek a ruszkik, a tüzéségük is szinte teljesen hallgatott, mintha már nem lett volna fontos nekik ez a terület – fejtette ki véleményét az öreg.

– Gyenge? Őrmester úr, de hát sokan megsebesültek, néhányan meg is haltak, és mi is majdnem otthagytuk fogunkat az aknamezőn! – ámuldozott Zsiga az őrmester szavain.

– Az lehet, de emlékezzen a nyári harcokra! Sokszor meg sem tudtuk közelíteni az állásaikat, és máris súlyos veszteségekkel vonultunk vissza. Foggal, körömmel védtek minden métert, most meg szinte feladták a területet – magyarázta az öreg a sötétben.

– Az igaz.

– Tényleg! – felelték a többiek, akik még ébren voltak.

Beszélgettek még valamennyit, aztán már csak feküdtek a sötétben gondolataikat rendezgetve, lassan megmelegedve, míg észrevétlen el nem nyomta őket az álom.

Vége az első résznek

Fekete András közlegény 1942-ben a II. Magyar Hadserggel indul a messzi Szovjetunió keleti frontjára. A be-
vagonírozásnál találkozik régi barátjával, Arató István-
nal, akit családja búcsúztat. András egyedül érkezett. Ezért,
valamint a hamarosan mostohává váló körülményeknek
köszönhetően, testvérként tekintenek egymásra, idősebb
szakaszparancsnokukra pedig, aki a háború poklában sem
tud más lenni, mint tiszta szívű ember, édesapjukra. A
bajtársak sokfélék, de idős parancsnokuknak hála inkább
családként, mint katonai egységként kovácsolódnak össze.
Vajon ember maradhat egy háborúban a katona, vagy
szükségképpen gyilkológéppé válik? Hogyan lehet életben
maradni a fagyos pokolban? Esetleg még a szerelemre is
rátalálhat az, aki szerencsés? Kiderül Pillár Csaba regényé-
nek első kötetéből.

ISBN 978399048779-2

9 783990 487792

5970 Ft

PILLÁR CSABA

Nehéz idők

I. kötet

novum pro